ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ
1
DIMANCHE
1er JUILLET
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 85

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.734 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.734

ՎԵՆԵՏԻԿԷՆ ՀԱՒԱՔԱՐ

ՎԵՐՅԻՇԵԼՈՎ ՎՐԱՑԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ Դ. ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՍԻՄՊՈԶԻՈՄԸ

(22 ՄԱՅԻՍ - 2 ՅՈՒՆԻՍ 1983)

Գրեց՝

Հ. ԼԵՒՈՆ ՋԷՔԻԵԱՆ

Հաղուագէպ չէ որ պատկեր մը, խօսք մը, կարգացած կամ լսուած դրուագ մը դրեթէ ինքնաբուխ զուգադրութեամբ մը կապուին կամ վերակոչումի բացառիկ ուժ մը ստանձնեն, մեր յոյզերու եւ յուշերու ներաշխարհին մէջ, անձի մը, վայրի մը, առարկայի մը, սիրուած կամ անհանոյ որեւէ առարկայի մը նկատմամբ:

Պիտի չկարենամ ճշդութիւնն սահմանել թէ ինչո՛ւ, բայց պատանեկան երեւակայութիւններէս ի վեր՝ Թիֆլիսը միշտ զուգորդուած է մտորումներուս մէջ Զապէլ Եսայեանի «Սիլիհտարի Պարտէզները»ուն հետ, այն դրուագին հետ մանաւանդ՝ ուր դրագիտուհին մահամերձ հայրը կապի մը պէս հնչող սա խօսքերը կ'ա - ւանդէ աղջկան.

«Եթէ դուն օր մը տեսնես Թիֆլիզը, իմ աչքերովս ալ նայէ»: Ու Զապէլ Եսայեան կը դրէ՝ թէ երկար տարիներ յիշած, իր ներսը կրած է հօրը այդ ուսմունդը ... «Ու օր մը իրաւամբ տեսայ Թիֆլիզը ու մինչ կառքը կ'անցնէր կամուրջի մը վրայէն, ինծի թուեցաւ, որ ոչ թէ առաջին անգամ կը մտնեմ անծանօթ քաղաք մը, այլեւ կը վերադառնամ ինձ արդէն եւ շատոնց ծանօթ եւ կարօտով ցանկացած քաղաք մը» (Երեւան, 1935, էջ 172):

Այս զուգորդութիւնը թերեւս բացատրելի անով որ «Սիլիհտարի Պարտէզները» անկրկնելի յուզականութեամբ մը կը վերակոչէն ծննդավայրիս այն «կորսուած ժամանակը», երբ սուլթաններու եւ ամիրաներու Պոլիսը, Դուբեաններու եւ Տէմիրիպաշեաններու Վոսփորին ափերը, Գումգաբուի ճկնորսներուն եւ Սամաթիոյ ռանչպէրներուն Ստամպուլը՝ բաբախուն, եռուն սիրտն էր արեւմտահայ կեանքին, ինչպէս ինչպէս էր Թիֆլիսը արեւելահայ կեանքին համար: Ու թերեւս ննջադիտակից մղումով մը, ա՛յդ կեանքին, իր խորքին մէջ ամբողջ «գաւառ»ի մը չունչով ջերմացող այդ կեանքին կապուած է, որ կ'որոնէ հանդիսութիւնները, կը հաստատէ զուգորդութիւնները, կը վերընդելուզէ հիւսքերը պատմութեան փըրփրած, պատառոտուն այդ ցանցին, դէպի տեսական վերամբողջացումի մը բաղձանքով, որ չէ սոսկ երեւակայութիւն, այլ՝ ոգեղէն, որով եւ իրական վեր-ապրում:

Առաջին անգամը չէր որ Թիֆլիս ոտք կը դնէի: Բայց, թերեւս առաջին այցելութենէս չատ կարճ տեւողութեան համար, թերեւս ներկայ ուղեւորութենէս ալ աւելի հանդամանքին համար ըլլալ, ապառած, ակնկալուած առաջնեկ հանդիպումի մը յուզմամբ կը զգայի իմ մէջս, երբ Մայիս 21-ի կիրակի առաւօտ, Մի - լանի «Լինաթէ» սաւառնակայանէն, սկրանաք մեր երկար թռիչքը խտացի քանի մը ուսումնասէր բարեկամներու հետ միասին:

Հրաւիրուած էինք մասնակցելու Վրացական Արուեստի Մի֊ջազգային Դ. Գի - տաժողովին, որ տեղի պիտի ունենար Թիֆլիսի մէջ Մայիս 22-էն Յունիս 2:

Միլանը թողած անձրեւոտ, դրեթէ պաղ երկինքով մը, գարնանային հիանալի մի - ջօրէի մը առաջին ժամերուն հասանք Մոսկուա, ուսկից պիտի մեկնէինք ար - դէն մեւնոյն իրիկունը դէպի մեր ուղեւորութեան վերջնական կայքը:

Յաջորդ օրը, բացման պաշտօնական արարողութենէն վերջ էր որ ունեցայ առաջին հանդիպումները ծանօթներու եւ բարեկամներու հետ: Ողջոյններ, պարագայական կարճ խօսակցութիւններ, հադորդումներ՝ եկած կամ չեկած անձերու մասին: Ապա կէսօրուան դադարը:

Թիֆլիսի Պետական Համալսարանին աւազդահլիճին մէջ կատարուեցաւ բացումը, եւ յաջորդ բոլոր նիստերն ալ տեղի պիտի ունենային նոյն չէնքին զանազան սրահներուն մէջ: Տպաւորիչ, դրեթէ քրմական չքեղութիւն մը ունէր բացման արարողութիւնը, Ե՛ւս աւելի չեշտուած՝ Վրաց Կաթողիկոսին մասնակցութեամբ եւ վրացական հոգեւոր աւանդական մեղեդիներու երգեցողութեամբ՝ ժողովրդական եղանակներու կողքին:

Երբ պարտէզ իջայ՝ ահա՛ երկու վաղեմի բարեկամներ, Մուրատ Հասրաթեանը եւ Լիլիթ Զաքարեանը: Կը հրաւիրեն որ միասին ճաշենք:

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան եւ այլ հայրենի հաստատութիւններ ներ ներկայ են այս Սիմպոզիումին տասնեւչորս հոգինոց պատուիրակութեամբ մը, ամէնէն բազմաթիւը սովետական պատուիրակութիւններուն մէջեւ, յետ Ռուսական Դաշնակցային Հանրապետութեան: Կը քննեմ բաժնուած յայտագիրը, ուր կայ նաեւ բոլոր հրաւիրեալներու ցանկը. կը նշմարեմ որ Սփիւռքէն հրաւիրուած միակ Հայն եմ: Անպաշտօն պատասխանատուութեան մը զգացումը կը համակէ դիս, այն պաշտօնականին կող - քին, որ էր ներկայացնել Ս. Ղազարու Հայկական Ակադեմիան:

Սիմպոզիումը կազմակերպուած է ճոխ ըմբռնումով մը: Շատերուն, դուցէ բոլոր օտարազգի հրաւիրեալներուն համար, այդ եզականօրէն լեցուն օրերուն պիտի կազմէ եռօրեայ ուղեւորութիւնը պատմական դեղարուեստական հրաշալիքներու հետքերով, Ախալցխայի կամ հին Զաւախքի վրայով, մինչեւ Վրաստանի արեւմտեան ծայրագոյն սահմանները, մինչեւ Մէջին Դարու վրացական ամէնէն նշանաւոր վանքերէն Սափարան, եւ անկէ անդին՝ մինչեւ Վարձիայի ժայռափոր համալիրը, Թրքական սահմանադլուխին:

Բնութիւնը ծայր աստիճան չոռայլ վարուած է աշխարհի այս անկիւնին հետ, որ կը զետեղուի Սեւ - ծովու հարաւ - արեւելեան ափին տակաւ բարձրացող պոն - տական լեռնաշղթային նուիրեալ, յետ Ռուսական Դաշնակցային Հանրապետութեան մէջ, խորապէս ակօսուած լայնքին ճորոխի յորդահոս աւազանէն, եւ որու դէպի հիւսիս երկարող զօտին՝ առասպելական կողքիսը կը կազմէ: Մա - յիսեան արեւուն քաղցրօրէն տաք շառաւիղները անսպառ նրբերանգներով կը գեղեցիկ - ցնեն հովիտներուն, լեռնալանջերուն, անտառներուն յուռթի կանաչը: Եզա - կանօրէն զգլխիչ տեսարան մը նոյնիսկ ալպեան կամ տաւրոսլիթեան գեղեցկութիւններուն վարժ աչքերուս համար:

Այս պատյաններուն, ինչպէս նաեւ Սիմպոզիումի միւս գեղարուեստական ելոյթներուն մէջեւ, ամէնէն ուշադրաւ եւ հաճելի երեւոյթներէն էին վրացական ժողովրդական արուեստի, երգերու, նուագներու, պարերու կատարումները: Յատկապէս տպաւորիչ էր կովկասահայական երկու երաժշտական ամենահին դործիքներու չնդուռին եւ փանդիռին յաճախակի ու վարպետ կիրարկումը: Այս գործիքներուն, որոնց առաջինն յիշատակուղն է հաւանօրէն մեր վիպերգի Պատմահայրը՝ Խորենացին, առաջին անդամ կը հանդիպէի Վրաստանի մէջ, ուր մինչեւ լոկ կարելի է գնել անոնցմէ նորակառոյց նմոյշներ, բաւական մատչելի գիներով: Հակառակ որ բազմաթիւ անդամներ դտնուած եմ Մայր Հայրենիքի մէջ, պիտի չկարողանամ ըսել՝ թէ այդ վաղեմի եւ հարազատ նուագարան - ները: Թերեւս ասիկա ալ լռելեայն կամ բացայայտ միջոց մը ըլլայ պահպանելու խաղաղ համակեցութիւնը, անդէն ապարդիւղ մը փոխադրելով չահերու խաչաձեւումները կամ ազգայնական մրցակցութիւնները, ըլլա՛յ արեւելքի, ըլլա՛յ արեւմուտքի մէջ: Երեւոյթ մը այս մկկը՝ որ նչմարուեցաւ նաեւ այս Սիմպոզիումի ընթացքին, յատկապէս ինչինչ ելոյթներու, ինչպէս օրինակ՝ աղբրբէյջանցի գիտնականին յիշեալ զեկոյցին մէջ:

Բնականաբար, Հայերու եւ Վրացիներու մէջեւ ալ դոյութիւն ունին «վիճաւած» հարցեր: Բայց, մեր կարծիքով, ինչ որ ալ ըլլայ առնոց տարողութիւնը եւ ժամանակի ընթացքին ստանալիք ուղղութիւնները, անոնք կը գետեղուին տարբեր եւ աւելի եղերային մակարդակի մը վրայ: Արդարեւ երկու ժողովուրդներուն համար ալ կենսական հարց մընի է փոխադարձ համերաշխութիւնը և համապարտութիւնը, նոյնիսկ եթէ չյաջողին լուծել լիովին զոհացուցիչ. բանաձեւերով իրենց բոլոր տարակարծութիւնները: Աւելի քան երկհազարամեայ խնամութիւնը, հասարակաց քրիստոնէական մշակոյթը եւ տակաւին այնքան վճռական ու անթերադնահատելի ազդակներ՝ պարտադիր կը դարձնեն, կը խորհինք, նման մերձեցում մը, որ վերջ ի վերջոյ կ'արտայայտէ, խորքին մէջ, անոնց պատմական փոխ - յարաբերութիւններուն տիրական հոսքը, թէպէտեւ պակասած չեն դարերու ընթացքին առաւել կամ նուազ ծանր ընդդիմութիւններ, չեշտուած նաեւ՝ կրօնական տարակարծութիւններէն: Բա՛ւ է մտաբերել, նչմարելու համար խորքի այդ տիրական հոսքը, դրեթէ չորս հարամեակներու երկարող արեւելեան անատոլեան - կովկասեան արենակցութիւնը, Դ. - Ե. դարերու քրիստոնէական մշակոյթի միասնական ծաղկումը, Բագրատունեաց հսկայ դերը երկու ժողովուրդներու ալ կեանքին մէջ, ԺԲ. - ԺԳ. դարերու հայ - վրացական պինակցութիւնը ու մեզի աւելի մօտիկ ժամանակաշրջաններու մէջ ալ մշակութային եռուն փոխառնչութիւնները, մինչեւ ԺԹ. դարու Թիֆլիսը՝ իր վրացահայկական կամ հայ - վրացական կրկնակ տարած քներով եւ ճիշդ այդ կենսախառնումէն յառաջադայող իր անդիմադրելի հմայքով:

Այս նիւթերուն հրապարակաւ անդրադառնալու առիթը ունեցայ՝ երբ այցելեցի Թիֆլիսի համալսարանին հայագիտական ամպիոնը, հիմնուած՝ 1922-ին եւ ուր ջերմ ընդունելութիւն մը գտայ ուսուցչական կազմին և 20ի չափ աշակերտներուն կողմէ, ի ներկայութեան լեզուաբանութեան բաժնի ընդհանուր վարիչին: Նմանապէս Թիֆլիսի Հեռատեսիլէն կատարած ղրոյցիս մէջ ալ, որ՝ նոյնինքն հեռատեսիլի վարչութեան փափաքով՝ կը կեդրոնանար Մխիթարեաններու դործունէութեան եւ Վենետիկի համալսարանին հայագիտութեան ամպիոնին շուրջ, չպակսեցան յիշեալ հասարակաց ժառանգութեան վերաբերող ակնարկներ:

Վրացական արուեստին նուիրուած մի-ջազգային հանդիպում մը մեզ ինքնաբերաբար առաջնորդեց կեդրոնանալու հարցերու վրայ, որոնք աւելի մօտէն կը հետաքրքրեն հայ - վրացական ընդհանուր փոխ - յարաբերութիւնները, իբրեւ կարեւոր մէկ երեւոյթը երկու ժողովուրդներուն ալ մշակութային եւ հասարակական կենսաուակութեան: Մաղթելի եւ յուսալի է, ուրեմն, որ նաեւ անկախաբար նմանօրինակ միջազգային տարողութեամբ ելոյթներէ՝ աւելի խորապէս ուսումնասիրուին հայ - վրացական առընչութիւնները պատմութեան ընթացքին, երկկող - մանի պարբերական հանդիպումներով, եւ օրէ օր աւելի զարգանան ու սերտանան ներկայի յարաբերութիւնները երկու ժողովուրդներուն միջեւ՝ մշակութային եւ ընկերա - քաղաքագիտական բոլոր մակարդակներուն վրայ:

■

ՀԱՑ ԵՒ ԽԱՄԱՃԻԿ

Ա.- Ամերիկան վաթսունական թուականներուն եւ թատերական նոր չարժումները.-

Վաթսունական թուականներուն Ամերիկայի երիտասարդութեան համար այսպէս կոչուած ազատականութեան դիմակը այլեւս վար կ'իյնար: 1964-էն 1967, երեք տարիներու ընթացքին, հէս միլիոնի կը բարձրանար Վիէթնամի համար զինուոր-բազրեալներու թիւը եւ մէկ ու կէս միլիոնի կը հասցնէին վիէթնամցի զոհերուն թիւը: Շնորհիւ Ամերիկայի մտաւորականութեան, ուսանողութեան, կրօնական դասուն, ուսուցիչներուն եւ անոնց առիթած հակապատերազմեան եւ խաղաղասիրական չարժումներուն՝ Վիէթնամի պատերազմը կը վերածուէր ազգային հարցի: Մինչ այդ, 1965 եւ 1966-ին տեղի կ'ունենային սեւ կեթթոներու խռովութիւնները, կը առեղծուէին Սեւերու քաղաքացիական իրաւունքներու յանձնախումբը, «Սեւ ուժ»ի կոմունակից-ները, «Սեւ յովազներու» կուսակցութիւնը: Պահանջատիրական այս չարժումները ընդհանրապէս կը ճանչցուէին «Նոր Ձախ»ի չարժում պիտակին տակ, կուգային մինչեւ դասակարգէն եւ ընդհանրապէս հեռու էին աշխատաւոր դասակարդէն: Անոնցմէ չատերուն համար Վիէթնամի պատերազմը արդիւնք չէր աշխարհի ամէնէն ազատ եւ ամէնէն արդար երկրի մը սահմանադրական օրէնքներու խախտումին, այլ արդիւնքն էր նոյնինքն երկրի ընկերային - անտեսական կառոյցին...:

Իրերու այս վիճակին զուգահեռ կը զարգանան թատերական խումբեր եւ խրմբակներ: Անոնք բոլորը կը յատկանչուին անով, որ կը թողուն պաշտօնականացած թանձրացեալ թատրոնները՝ որոնք ընդհանրապէս կախում ունին պետական այս կամ այն հաստատութիւններու օժանդակութենէն, կամ ալ ենթակայ են դրամի յատիենական օրէնքին...: Ռոննի Տէյվիս կը հիմնէ «Փարթիզանական թատրոն»ը, ան կ'առաջադրէ հիմնել մէկէ աւելի ազատ, արմատական անիշխանական թատրոններ, որոնք կռնակ պիտի դարձնեն թատերական արտադրութեան այն դրութեան՝ որուն մէջ խրուած է Պրոտուէյը եւ արտա - Պրոտուէյի թատերական կեանքը: Այս թատրոնը առիթը եւ օրինակը պիտի տար արմատական փոփոխութիւններու:

Ճոն Քէյճ, «Պատահմունք»ի թատրոնի (Հարընինկի) կոմունակից, կ'ըսէ թէ սոյն թատրոնի թէքնիքը կը կայանայ քաղաքական իրավիճակի ըմբռնումին եւ յանձնառութեան մէջ: Թատրոնը պէտք է մանէ ընկերային փոփոխութեան ծառայութեան մէջ: «Թէաթրօ Քամբեսինօ» Չիքանօ փոքրամասնութեան թատերախումբը կը հիմնուի խաղով քաղաքներու դործադուլին առթիւ: 1963-ին «Հայ եւ Ոամաճիկ» խումբը կ'ըլլայ առաջինը անչուչտ պիտի բազմանայ նման խումբերու թիւը: Այս բոլոր խմբակները, ոմանք անօրէն դիտուած «աղքատ» թատրոններ են ոչ թէ անոր համար որ կրօնքի կամ առաքինութեան կը վերածեն առիկա, այլ անհրաժեշտ մեկնակէտի մը, դէմ դնելու տուեալ կացութեան մը՝ ուր մշակոյթը վաճառականներու ձեռքը կը դառնայ ժողովուրդին ափիոնը: Այսուհանդերձ, իրողութիւն պէտք է ըլլայ սակայն, թէ թատրոնը հարկ է նկատուի նախ որպէս թատրոն եւ հոն աշխատանքը տարուի լրջութեամբ, այնպէս՝ ինչպէս քաղաքական դեկավար մը նոյնը պիտի ընէր իր կոչումին մէջ, կ'ըսէ Ռոննի Տէյվիս, 1968 տարուան Մարտի վերջաւորութեան տեղի կ'ունենայ ամերիկեան արմատական թատրոնի առաջին ֆէսթիվալը եւ 1969-ին կը կազմակերպուի «Լիվինկ Թէաթրի» (Ապրող թատրոնի) չրջապտոյտը, Ամերիկայի մէջ:

Բ.- Սկիզբ եւ ազդեցութիւններ

Փիթըր Շուման ծնած է 1934 Ցունիս 11-ին Պրեսլաուի մէջ Սիլեզի (Գերմանիա, այժմ Վրոքլաւ)· հայրը դպրոցի տնօրէն էր· կը սիրէր արուեստները եւ գուականերուն կը պատմէր «Հազար ու մէկ Գիշերներ»ու պատմութիւնները, ինչպէս նաեւ Աստուածաշունչէն առակներ: Անոնք բազմական էին: Փիթըր կը սիրէր մօրը հետ հաց պատրաստել, կը սիրէր նաեւ խամաճիկները եւ կրկէսի ներկայացումները· իր նախընտրած հերոսն էր Չապլինը, - այդ փոքրիկ կենսունակ, իրապաշտ եւ իրական մարդկային էակը: Երկրորդական վարժարանին մէջ ներկայացումներ կը կազմակերպէ՝ հիմնուած պարի եւ մարմնի տարբեր արտայայտութեանց վրայ: Կ'ազդուի մանաւանդ Արտաչայտապաշաններէն, յատկապէս՝ Գիրշներէն, Հեքելէն եւ Նոլտէն: Կը սորվի Ջութակ նուագել, սակայն չի սիրեր մեկնաբանել դասական կտորներ, այլ կը նախընտրէ հիմնուիլ նուագներ առեղծագործելու ինքնաբուխ եւ պատահական արտայայտութեանց վրայ: Արձանագործ է, նկարիչ է· կը գծէ ուղղակի պատերուն վրայ, կ'ընէ նաեւ արձիզանական աշխատանքներ, կը պատրաստէ ծաղկամաններ եւ տարբեր տեսակի օգտակար առարկաներ:

1956-ին Միւնիխի մէջ կը հանդիպի իր ապագայ կնոջ՝ Էլքային, որ Ամերիկուհի է: Փիթըր Շումանի արուեստագիտի անհատականութեան կազմութիւնը կ'անցնի կարգ մը չրջաններէ: Անհրաժեշտ է յիշել Օսքար Շեմլերի թատերական փորձերը վերացական թատրոնի առընչութեամբ (1927-ին), ըստ որուն «մենք կըրնանք երեւակայել թատերական կտորներ՝ որոնց կառոյցը հիմնուած կ'ըլլայ պատկերներու պարզ չարժումին, գոյներու եւ լոյսին վրայ»: 1961-ին Նիւ - Եորք է· կը մասնակցի «Պատահմունք»ներու (Հարընինկ) ներկայացման: Այս խաղերը սակայն չէին զրկիր հեղինակի զգացումներուն եւ ընկերային հարցեր չէին յուզեր: Աւելի կ'ազդուի Գլայս Օլտընպուրկէն՝ որ իրեն նման կը դիմէ ուժեղ հակադրութիւններու եւ կրկնութիւններու·- «եթէ միայն կարելի ըլլար ամբողջովին մոռնալ արուեստի յղացքը», կ'ըսէր Օլտընպուրկ: Միւս կողմէ Շուման չատ ալ համաձայն չէր արմատական թատրոնի սահմանումին, այլ իր թատրոնը կը նըմանցնէր գնչուներու՝ որոնք ներկայացումներ կուտան աշխարհի զանազան փողոցներուն մէջ:

1962-ին կը հաստատուի Վերմոնթ, ուր կինը ռուսերէնի ուսուցչուհի էր: Շուման եւս կը հրաւիրուի խամաճիկի պատրաստութեան դասեր աւանդելու: Ան կը պատրաստէ դիմակներ եւ պարզ մատներով խաղցուելիք խամաճիկներ: Այդ չրջանին կը պատրաստէ «Թափաւորին Պատմութիւնը»: Յաջորդ ներկայացումը կ'ըլլայ «Աչխարհի Պատմութիւնը»· խաղին կը մասնակցին, ընկերակցութեամբ երաժշտութեան, դիմակներ, խամաճիկներ՝ պատրաստուած թաց թուղթէ եւ խէժէ: 1963-ի ամառը Շուման կառքը կը լեցնէ իր խամաճիկները եւ քաղաքէ - քաղաք ներկայացումներ կուտայ, փոդոցներուն անկիւնը: Ռօտ Այլընտի մէջ պատահմամբ կը հանդիպի Պօպ Էրնըսթհալի, որ ապագային պիտի դառնար խումբին տագանդաւոր պատմողը: Երկու խամաճիկ խաղցնողները կը չարունակեն իրենց չրջապտոյտները: Կը պատրաստեն «Պ. Միլլըրի» պատմութիւնը, ապա «Գեղեցիկ Ռինալտիի» պատմուածքները՝ չարունակելով միաժամանակ իրենց ներկայացումները: 1963-ի աշնան կը վերադառնան Նիւ - Եորք· իրենց կը միանան դերմանացի նկարիչ՝ Պրունօ Լքաարա եւ երաժիչտ՝ Զարլզ Աաամս· արդէն ըսկսած էր «Հայ եւ Ոամաճիկ» թատրոնի արկածախնդրութիւնը:

Գ.- Խամաճիկներու խաղը

Խումբը արդէն հաստատուած է 148 Տելաւնսի փողոց, Նիւ - Եորքի վարին արեւելեան թաղամասը: Անոնք արհեստավարժ դերասաններ չեն· կոմունակի պոր - ծեր կ'ընեն եւ կ'ապրին հանդիսատեսներու փոքր նպաստներով: Անոնք սակայն ունին իրենց դիմակները, խամաճիկները եւ թատերական պիտոյքները ... Ինչ որ կը դտնէին Նիւ - Եորքի հարուստ տպրա - մանողներէն, իրենց ձեռքերուն մէջ ձեւ կ'առնէին եւ բեմ կը հանուէին: Իրենց թատերակայքը փոդոցն էր: Նախ կը ներկայացնեն փոքրիկ կտորներ: «Ոորհրդատուր Սպանութիւնը» պատմութիւնն է մարդու մը՝ որ կ'ամբաստանուէր իր կնոջը սպանութեամբ: Մէկ դերասան կը խաղայ բոլոր դերերը՝ դիմակներ փոխելով: «Պատերազմի ցուցադրութիւն», - կահաւորուած կանոնչ սեղան մը՝ վրան տարբեր տիպարներ, կենդանիներ· յանկարծ օդանաւ մը պիտի անցնի եւ աւլ բոլորը: Շումանի խամաճիկները չատ հսկայ են: «Համեմատութեան» չափանիշ պէտք է ունենալ հատանաբար Նիւ - Եորքի երկնաքլայները: Ան չատ հատանաբար կ'ազդուի Սիկիլիական խամաճիկներէն՝ որոնք աւելի ծանր են եւ չինուած փայտէ:

Այս հսկայ խամաճիկները կը զործածէ եկեղեցիներու մէջ տուած ներկայացումներուն համար, ինչպէս օրինակ վերջին ընթրիքի պատկերը՝ որ կը ներկայացուի Զատկուան առթիւ: Փ. Շուման Հարլեմի եւ Պրոնքսի մէջ իր չուրջ կը հաւաքէ պատանիներ՝ զաւակները սեւ եւ փոր - թորիքացի փոքրամասնութեանց: Դասախօսական զործ մըն էր ըրածը: Անոնց հետ կը չինէ խամաճիկներ, ինչպէս ապագային նչանաւոր զարձած «Հօրեղբայր Ֆատթօն»: Քանի «Հայ եւ Ոամաճիկ»ը հեռու չէր համայնքի հարցերէն, կը մասնակցին նաեւ Վիէթնամի պատերազմին դէմ կազմակերպուած ցոյցերուն: Հոն պլխաւոր դերակատարներն են հսկայ խամաճիկները եւ խոչոր օդանաւ մը, որուն կը տոդանցեն Նիւ - Եորքի հինգերորդ պողոտային վրայ՝ ուր կարդինալ Սփելման յայտարարած էր թէ Վիէթնամի մէջ ամբողջական յաղթանակ մը կը նչանակէ ծառայել Աստուծոյ...: Մինչդեռ «Հայ եւ Ոամաճիկ»ի փոքրիկ ցուցադրատակները կ'ըսեն, «Անունս Մարիամ է· զաւակս Նափալմով այրեցաւ՝ Վիէթնամի մէջ», «Ես Յովսէփին եմ», «Մենք հովիւներն ենք, կը պահպանենք ոչխարները», «Մենք երեք թագաւորներն ենք՝ որ հետեւեցանք աստղին»: Աստուածաչունչէն ներչնչուած նչանախօսքեր: Աւելին, Նափալմով այրած մանուկը պիտի զետեղուէր Սրբ· Փաթրիք եկեղեցւոյ սեմին, ինչ որ օրէնսդրական մեծ հարցեր յարուցանէր ոստիկանութեան հետ...: Ժամանա՞կը ... Յուն - ուար, 1967· Ամերիկացիներու մեծամասնութիւնը կողմնակից է Վիէթնամի վերաբերեալ կառավարութեան քաղաքականութեան:

Ընդառաջելով արեւելեան Հարլեմի հակապատերազմական յանձնախումբին, «Հայ եւ Ոամաճիկ» կը ներկայացնէ «Երիտասարդ մը մնաք բարով կ'ըսէ մօրը», ... եւ կ'երթայ հեռաւոր երկիր մը: Հոն պէտք կ'ունենայ զէնքի մը, կանխարդելիչ դիմակի մը (խաղին մէջ այս երկու պիտոյքներն կ'առնուին փոքրերու խաղալիքներէն): Երիտասարդը կը հասնի դիւղ մը, կը սպանէ, կը թունաւորէ կը փճացնէ դիւղացիներու բերքը, ապա կը վերաւորուի եւ կը ստանայ պատուոյ չքանչանը: Ամերիկացի մայրը պատկերացնող դերասանուհին որ մինչ այդ դորչ դիմակ մը դրած էր, զայն կը փոխէ ճերմակով մը, կ'ըլլայ վիէթնամցի մայր մը եւ կը սպանէ զինուորը: Քիչ եաք մայրը կը փոխէ դիմակը եւ դարձեալ կը դնէ դորչը, ամերիկացի մայրն է եւ կը ստանայ հեռագիր մը, - «Ցորապէս կը ցաւինք տեղեկացնելու որ ձեր զաւակը...» Փ. Շուման կ'ըսէ, թէ այս ներկայացումը զլխաւորաբար ուղղուած է Արեւելեան Հարլեմի մայրերուն, որոնք խուսափելու համար անզործութենէն եւ ցեղային խտրականութենէն իրենց զաւակները կը զրկեն Վիէթնամ, օր մըն ալ ստանալու համար նչանաւոր դարձած հեռագիրը...: (Պրեխտ «Մայր քաջութեան» մէջ կ'ըսէ թէ մայրերը իրենք պատասխանատու են, երբ իրենց զաւակները պատերազմի կը զրկեն): Այս խաղը «Հայ եւ Ոամաճիկ»ի խաղացանկին չատ ծանօթ եւ ամէնէն չատ խաղացուած ներկայացումներէն մէկն է:

Դժուար է անչուչտ բառերով ներկայացնել «Հայ եւ Ոամաճիկ»ի խաղերը: Պէտք է տեսնել: Անոնք իրերայաջորդ պատկերներ են՝ որոնց կ'ընկերանայ երաժշտութիւնը եւ ուր մասնաւոր կարեւորութիւն կը ներկայացնէ դիմակներու եւ խամաճիկներու կերպընկալ արժէքը (փըլաստիք կողմը): Թարդմանաբար մեր ներկայացուցած «Ինչպէս ձերմկցնել Աթթիքայի ապուտ լաթերը», ամբողջովին չարժեւորուիր երկախօսութեան ընթերցումով: Իր զուսպ եւ սակաւ արտայայտութիւններուն մէջ նոյնիսկ քիչ մըն ալ տարօրինակ կը թուի· նոյնը պիտի չըլլար սակայն բեմին վրայ: Երկրորդ՝ պէտք է պիտնալ թէ ի՞նչ պայմաններու մէջ տեղի կ'ունենան դէպքերը, որովհետեւ խումբը նախապէս պատրաստուած բնագրի վրայ չի խաղար, այլ՝ կապուած է ընկերա - քաղաքական առօրեայ դէպքերուն: 1971 Սեպտեմբեր 9-ին, Նիւ - Եորք նահանգի հարաւ գտնուող Աթթիքա քաղաքի բանտին մէջ 2250 բանտարկեալներ կ'ըմբոստանան, պատանդ կը բռնեն 33 պահակներ: Նահանգապետ Նելսըն Ռոքֆելլըր կը մերժէ խօսիլ բանտարկեալներուն հետ՝ վախնալով որ իր հակառակորդ հանրապետականները զինքը կ'ամբաստանեն ազատականութեամբ: Քառս օր յետոյ Ազգային Պահակախումբը 1700 զինուորներով կը միջամտէ: Նոյն օրը կէսօրին, բանտին ներս, կարգ - կանոնը հաստատուած էր· 42 մեռեալ՝ որոնց տասը բանտապահներ էին: Բանտին տնօրէնութիւնը կը յայտարարէ թէ բանտարկեալները մորթած էին պահակները: Յաջորդ օրը նոյն խօսնակը կը յայտարարէ թէ բոլոր պատանութեանները մեռած էին պահակախումբի հարուածներէն...: Ինչ էին բանտարկեալներու պահանջները· քաղաքական ազատութիւններ, նամակներու զրաքննութեան վերացում, նուազագոյն աչխատավարձ, կրօնական ազատութիւններ, բժչկական բաւարար հոգատարութիւն, այցելութեան յաւելեալ ժամեր...:

Անցեալ տարի՝ Փետրուարին, «Թչաթը Տը Փարի»ի մէջ կը ներկայացնեն «Որատումբ որ մանուկը պիտի առաջացնէր»: Տեսարանը բացուած է, երկու չարքի վրայ ձեռքերը դէմքերուն հսկայ խամաճիկներ քով քովի չարուած, հազիւ կը չնչեն· իրարու մէջ կը մտնեն: Շարժումներուն կ'ընկերանան մութի եւ լոյսի փոփոխութիւններ՝ որոնք հազիւ նչմարելի կը զարձնեն դանազան զոյլ դիմակները, ասոնց կ'ընկերանայ սարսափելի երաժչտութիւնը: Յաջորդ պատկերը թափանցիկ կարմիր կտոր մը՝ որ կը խորհրդանչէ արգանդին մէջ մեծցող Մանուկը: Նախ կ'ներեւայ մայրը, անկէ կը ծնի ապչիկ մը, ապա՝ այս վերջինէն կը ծնի Մանուկը· կապոյտ զէմք ունի ան եւ երկար մազեր եւ որուն չուրջ պիտի դառնար ամբողջ խաղը: Նորածին Մանուկին վիզին պիտի անցրնեն ցուցատախտակ մը, վրան պրուած՝ «Ափոքալիփթիք»...: Բոլոր խամաճիկները այլանդակուած էին պատերազմէն, բեմին վրայ սփռուած գոյներ հիւլէական ջերմուժի գոյներն ու ձայներն էին: Խաղը պիտի վերջանար դատարակչական պատգամով մը· Մանուկը պիտի յաղթէր իրեն սպառնացող վտանգին...:

Դ.-«Հայ եւ Ոամաճիկ»ի յատկանիչները

ա.- Դերասանին եւ խամաճիկներուն յարաբերութիւնը:

Կորտըն Քրէյկ բազդատութեան կը զնէ դերակատարի դէմքին արտայայտութիւնները եւ դիմակը· դիմակը համոզիչ է կ'ըսէ, որովհետեւ կը սահմանէ պատկերացուելիք տիպարը, մինչ դէմքի արտայայտութիւնը կը յորդի զգայականութեամբ, անցողական է եւ անկայուն: Մինչ Փ. Շումանի համար, դիմակը ունի իրեն յատուկ լեզուն՝ զոր կարելի է նոյնիսկ նոթագրել: «Հայ եւ Ոամաճիկ»ի համար դերասանները կը մտնեն դիմակներու եւ խամաճիկներու ծառայութեան մէջ, արտայայտութիւն կուտան անոնց իրենց չարժումներով: Տպաւորուր դերասան մը ուրեմն առիթը պիտի չունենայ իր տպաւորը զարդացնելու այս խումբին մէջ: Փ. Շուման արդէն կը նախընտրէ ոչ - արհեստավարժ դերասան·

Պատրաստեց՝

ՅԱԿՈՒԲ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ներ, որովհետեւ այս վերջինները կը կանդուած պիտի չըլլան այս կամ այն թատերական դպրոցի մեթոտներով: Դերասան մը այս խումբին մէջ կարող պիտի ըլլայ բեմ ելլել եւ սեղանին վրայէն զաւաթը վերցնել՝ առանց իր «Ես»ը արտայայտելու: Թատերախումբին դուռը լայն բաց է· յաճախ դերասաններ կուգան եւ կ'երթան՝ որովհետեւ հոն ոչ ոք ինքզինք անփոխարինելի կը նկատէ՝ դիմակներուն եւ խամաճիկներուն առջեւ: Խամաճիկներու եւ դիմակներու կառոյցին մէջ կարեւոր է պտնել ասիական, բլուզանդական, հռոմէական ազդեցութիւններ, հասնելով մինչեւ Կրամեռ եւ Պարլաք, որովհետեւ, կ'ըսէ Փ. Շուման, պէտք է ազատրուիլ կրօնքի եւ բարոյականի թաթթիլն եւ արուեստի պատմութեան ազդեցութենէն: Ստեղծագործական իր աչխատանքը բաց է ամէն ազդեցութիւններու, կ'առնէ բոլորէն՝ եթէ ասիկա կը ծառայէ իր նպատակին՝ ստեղծելու համար նորը:

բ.- Միջոցի ստեղծումը

Փողոցի հանդիսութիւններուն համար երաժշտութիւնը մէջոցը ստեղծելու կարեւոր ազդակ մը եղած է: «Հայ եւ Ոամաճիկ»ի երաժշտական տարօրինակ կազ-

BREAD AND PUPPET

Ֆրանսերէն գրուած ներկայացումներ ունեցող խումբ մը, որ կը կոչուի «Հաց եւ Խամաճիկներ», ներկայացումներ կու տայ Փարիզի մէջ։ Ինչո՞ւ այդ անունը։ Ինչո՞ւ ոչ թէ «Խամաճիկներ եւ Հաց»։ Ինչո՞ւ հացը կը նախորդէ խամաճիկներուն։ Ինչո՞ւ հացը կը գրաւէ առաջին տեղը։ Ինչո՞ւ խամաճիկները կը գրաւեն երկրորդ տեղը։ Ինչո՞ւ ոչ թէ հացը եւ խամաճիկները կը գրաւեն միեւնոյն տեղը։ Ինչո՞ւ հացը կը բաժնուի խամաճիկներէն։ Ինչո՞ւ խամաճիկները կը բաժնուին հացէն

ԼԱԲԻՐԻՆԹՈՍԻ ՄԷՋ
ՀԵՆՐԻԿ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՀԵՏ

Գրեթէ ամբողջովին մխսգոյն սեւ խորքի վրայ՝ Հ. Պետրոսեան կ'արձակէ իր կարմիր, կապոյտ, մանիշակագոյն լաբիւրինթոսներուն ոլորապտոյտ քեղիկոններըը: Շուրջ 20 գործերու չարք մըն է ցուցադրուածը, իւզաներկ ու ջրաներկ, որուն հասարակաց բիւռեմի վայրն է լաբիւրինթոսը:

Բայց ի՞նչ է լաբիւրինթոսը:

Դիւրամուռ եւ նոյնքան ալ դժուար եւ լանելի, եթէ ոչ անելանելի այս կառուցածքը, Արեւմուտքի մէջ, կ'երթայ յաճախ հին յունական դիցաբանութեան, կրետական միթոսին եւ անոր անձնաւորութիւններուն. Թէսէոս, Աբիան, Մենոտաւրոս լաբիւրինթոսը կը պատմեն: Իր այս պատմողական ձեւին տակ սակայն՝ միթոսը լաբիւրինթոսին մէկ մեկնաբանութիւնն է, զետեղելի յունական մչակոյթի աշխարհի փորձառութեան եւ ըմբռնումին մէջ: Հոն՝ լաբիւրինթոսը ունի վախճան մը, յաղթանակ մը՝ չնորհիւ կնոջ մը սէրին ու մարդու հնարամտութեան: Այնուհետ Պետրոսեան ո՛չ Թէսէոս կը պատկերացնէ, ոչ ալ հաւանական Աբիան մը: Իր լաբիւրինթոսները, կուգան ուրիշ տեղերէ, տարբեր փորձառութենէ եւ կը թուին անվերջ իրենց վա-կումին մէջ:

Ինչ որ կը տեսնենք իր պաստառներու կամուխին անպատճոյճ խստութեան, մերկութեան մէջ - Պետրոսեան կը խորշի խճճողումէն ու նկարչական տարրերու առատութենէն, ինչպէս կը խուսափի փայլուն, ակնահաճոյ, «ակնային» արուեստէն - աւելի մօտիկն է մերօրեայ քաղաքներուն, ճեպուղիներու քարէէին, մեքրօներու եւ ընդյատակեայ գնացքներու հանդոյցներուն: Լաբիւրինթոսը՝ այսօր, մեր շատ տրամաբանական ու կերթ եւ անհունօրէն բաց թուղթ աշխարհին մէջ: Ուր ամէն ինչ կը նմանի ամէն ինչի եւ ոչինչ նման է ոչինչի: Բազմաթիւին, տարտղնուածին, սփռուածին լաբիւրինթոսն է ան, արագութեան ու մեքենային, փակուած՝ մակերեսներու ամբողջութեան: Պետրոսեանի լաբիւրինթոսը կ'արձանագրուի այստեղ եւ ոչ՝ նախադարեան միթոսին կամ վերածնունդի լաբիւրինթեան պարտէզներու բաւիղներուն մէջ:

Լաբիւրինթոսը կը կրէ կնիքը բազմաթիւին: Անիկա յոդնակի է. յոդնակին իսկ է, առանց կանոնի, առանց մեկնակէտի ու ելակէտի: Երբ լաբիւրինթեան ընթացք մը կ'աւարտի, կը մտնենք յայորդին մէջ: Որով չաւարտիր, կը չարունակուի, կը կրկնուի: Ամէն պաստառի վրայ՝ Պետրոսեան լաբիւրինթոս մը կը գծէ, որ իր հիմէն կը թուի դիմել դէպի գագաթ, գեներթ մը կամ նաւիր մը, պարուրաձեւ չարժումով, կը թուի զոցուիլ ինքն իր վրայ դիտողին ընծայելով խաբկանքը վախճանին, մինչ լաբիւրինթոսներուն մէջ կան գծուած ուրիշ լաբիւրինթոսներ, ինչպէս Հազար ու Մի գիշերներու հէքեաթներուն մէջ կան ուրիշ պատումներ: Ուստի լաբիւրինթոսներ:

Եւ Պետրոսեանի լաբիւրինթոսները հանգիստութիւն մը ունին մեծ քաղաքներու հորիզոնին բուսնող, միջոցի բոլորովին անբնակ ու լուռ պարապին մէջ աճող երկնաքեռներուն հետ: Կոթողային առանձնութիւններ՝ որոնք հեռուէն, մեր կարծեցեալ արդիականութենէն կը խօսին, կը բախին վաղընջական, բաբեներթոնեան աշտարակներուն. եւ կ'ակնարկեն ուրիշ միթոսի մը՝ աշտարակաշինութեան ու մարդկային առաջին բարբառի խզումին: Կոթողային մենախօսութիւններ են անոնք պաստառի սեւին վրայ, անհաղորդ՝ իրարու եւ միացող՝ միայն լաբիւրինթոսին մէջ: Շարժող, ծռող, քալող եւ դիմող չես դիտեր ի՛նչ անկարելի ելակէտի:

Պետրոսեանի պաստառներուն մէջ լաբիւրինթոսները կարելի է նմանցնել այլազան բաներու, այնքան ուժով է անոնց ողեկոչական կարողութիւնը, այնքան նաեւ ու նոյն ատեն դիտող աչքը պէտքը ունի ապաւինելու ծանօթ եզրերու. բնաներկար, ճարտարապետական կառոյց ու խամաճիկներ, մարդիկ: Որոշ պաստառներու տրուած խորագիրները ուղղակիօրէն նման եզրեր կը որոշադրեն (1): Անկենդան առարկային մինչեւ մարդկային կերպարանքը (կամ անոր պատրանքը), մեքենայականէն մինչեւ տիկնիկային թատրոնի ծիրին մէջ: Հոս անցումը կայ առարկայ - լաբիւրինթոսէն խամաճիկներուն: Նախորդ փուլին պատկանելու է, նորէն Զարենցի, բայց այս անգամ կապկազ Թամաշայ-ին յղուող համանուն մեծադիր իւզաներկը, ամբողջովին ողողուած թափանցիկ դեղինով մը. երեք դրանիներու վրայ, դիրքերու կամ ցուցադրուած իրերու պէս դրուած են ինը առարկայ - լաբիւրինթոսներ, իրենց հակադրական զանդուածներով ու գոյներով եւ կը թուին նկարչական ազատ մեկնաբանութիւնները ըլլալ Զարենցի թատերակին (2):

Պետրոսեանի նոր պաստառներուն մէջ կը խորտակուի լաբիւրինթոսին երկրաչափական ըմբռնումը, որով կը հերքուի անոր վերացական տարազումն ու կիրառումը: Կը յայտնուին խամաճիկ - լաբիւրինթոսները (ամբողջ չարակարդ մը) մարդակերպ լաբիւրինթոսներ՝ կոչուած՝ Հանգիստ 1 եւ 2, Բարեկամութիւն կամ Զոյգը 1 եւ 2: Հոս ալ լաբիւրինթոս - կերպերը բաղկացած են բազմանկիւն ու իրարու մէջ մտնող յօդերով, լծորդներով ու կապերով, շրջագիծները՝ յստակ ու զոյ, բայց ընդհանուր կառուցուածքը յանձնուած է կազմալուծումի մը չարժումին կամ ներքին ուժականութեան: Լաբիւրինթոսները մարմին են, կ'ապրին: Դարձած են մարդկային կերպաւորումներ, եղած են մարդկային լինելութեան կերպի պատկերը:

Խամաճիկներ, տիկնիկային անձնաւորութիւններ, ձգուն թելերը ու լարեր մեզ կը տանին մանկութեան, հէքեաթին ու պատումին, երբ դիտող ու լսող աչքը յափշտակուած կը մտնէ նոյնացման ու հեռացման խաղին մէջ: Անոնք թերեւս կը թելադրեն մարդուն վերածումը խամաճիկի կամ մարդկային աշխարհին լաբիւրինթոսացումը: Բայց արդեօք Պետրոսեանի պաստառներուն մէջ յայտնուող ձգտումը դէպի չարժում ու թատերական միջոց պարզ կարօտն ու ոգեկոչո՞ւմն է մանկութեան առանց տագնապի աշխարհին, թէ թատրոնով կը թելադրուի խամաճի ուրիշ մակարդակ:

Ցուցահանդէսի իր այս չարքին մէջ Պետրոսեան կը յայտնաբերէ կենսաբանական ձեւերուն ուժը եւ հոն բաբախող ներքին տրոփը, ձեւեր՝ որոնք այլապէ՞ս լաբիւրինթոսային են: Անցեալ տարուան ցուցահանդէսի իր գծանկարները լաբիւրինթոսներու ծիրին մէջ էին, բայց լաբիւրինթոսները ունէին երկրաչափական յօրինուածք, կարծես ըլլային տեսական տարազներ: Ապուցումներ էին անոնք քանի մը «տարրական» ձեւերու. եռանկիւն, շրջանակ, քառանկիւն, իրենց խորանարդներով: Կը կազմէին վերացական ու անծանօթ առարկաներ, հաւանական քանդակներու նախագիծեր (Պետրոսեան քանդակագործ ալ է): Գծանկարներուն մէջ մասնաւոր տեղ կը դրաւէր Երկիր Նայիրի չարքը, ստեղծուած՝ Զարենցեան համանուն վէպին իբրեւ մէկ չատ հեռաւոր ու ոճաւորուած, ամէն պարագայի իբրեւ անոր մէկ ոչ - դրական համարժէքը: Հոն արդէն՝ Պետրոսեան փոքրիկ, եռանկիւնաձեւ կամ քառանկիւնաձեւ խորանարդներ, լաբիւրինթոսային տարրեր, կը ցրուէր բնանկարին մէջ, որով բնանկար կոչուածը կը դառնար լաբիւրինթոսներու կառուցուածք մը:

Ներկայ ցուցահանդէսին մէջ, նոյն թեմայով ու խորագրով կը դտնենք չքեղ ու բացառապէս փայլուն պաստառ մը, իր դեղին - կանաչ եռանկիւնային լաբիւրինթոսով, որուն առջեւ սփռուած առարկայ - լաբիւրինթոսները բռնուած են թելերով եւ մտած՝ այլեւս տիկնիկային թատրոնի ծիրին մէջ: Հոս անցումը կայ առարկայ - լաբիւրինթոսէն խամաճիկներուն: Նախորդ փուլին պատկանելու է, նորէն Զարենցի, բայց այս անգամ կապկազ Թամաշայ-ին յղուող համանուն մեծադիր իւզաներկը, ամբողջովին ողողուած թափանցիկ դեղինով մը. երեք դրաններու վրայ, դիրքերու կամ ցուցադրուած իրերու պէս դրուած են ինը առարկայ - լաբիւրինթոսներ, իրենց հակադրական զանդուածներով ու գոյներով եւ կը թուին նկարչական ազատ մեկնաբանութիւնները ըլլալ Զարենցի թատերակին (2):

Պետրոսեանի նոր պաստառներուն մէջ կը խորտակուի լաբիւրինթոսին երկրաչափական ըմբռնումը, որով կը հերքուի անոր վերացական տարազումն ու կիրառումը: Կը յայտնուին խամաճիկ - լաբիւրինթոսները (ամբողջ չարակարդ մը) մարդակերպ լաբիւրինթոսներ՝ կոչուած՝ Հանգիստ 1 եւ 2, Բարեկամութիւն կամ Զոյգը 1 եւ 2: Հոս ալ լաբիւրինթոս - կերպերը բաղկացած են բազմանկիւն ու իրարու մէջ մտնող յօդերով, լծորդներով ու կապերով, շրջագիծները՝ յստակ ու զոյ, բայց ընդհանուր կառուցուածքը յանձնուած է կազմալուծումի մը չարժումին կամ ներքին ուժականութեան: Լաբիւրինթոսները մարմին են, կ'ապրին: Դարձած են մարդկային կերպաւորումներ, եղած են մարդկային լինելութեան կերպի պատկերը:

Խամաճիկներ, տիկնիկային անձնաւորութիւններ, ձգուն թելերը ու լարեր մեզ կը տանին մանկութեան, հէքեաթին ու պատումին, երբ դիտող ու լսող աչքը յափշտակուած կը մտնէ նոյնացման ու հեռացման խաղին մէջ: Անոնք թերեւս կը թելադրեն մարդուն վերածումը խամաճիկի կամ մարդկային աշխարհին լաբիւրինթոսացումը: Բայց արդեօք Պետրոսեանի պաստառներուն մէջ յայտնուող ձգտումը դէպի չարժում ու թատերական միջոց պարզ կարօտն ու ոգեկոչո՞ւմն է մանկութեան առանց տագնապի աշխարհին, թէ թատրոնով կը թելադրուի խամաճի ուրիշ մակարդակ:

Ցուցահանդէսը կը տեւէր 1984 Մայիս 10-էն 31:

---

(1).- Կը զարմացնէ գիս յաճախ նկարիչներու կողմէ իրենց պաստառներուն տուած խորագիրները, որոնք *արտանկարչական* տարրեր են, մերթ գործը լուսաբանող, մերթ երեւակայութիւնը բանեցնող, բայց որոնք չեն դադրիր ըլլալ լեզուին միջամտութիւնը պատկերին մէջ: Տեսակ մը պատկերին փոխաբերական իմաստը կը կազմեն եւ կարելի կը դարձնեն պաստառներու մասին գրելու տարբերեն երկդիմի արարքը:

(2).- Պետրոսեանի մօտ Զարենցեան յղումները ամբողջովին ստանձնուած են: Չեմ կարծեր որ անոնք զուտ գրական փոխառութիւններ են, եւ կամ միայն նախասիրութեան մը հետեւեր: Ըստ իս աւելի ժառանգութեան մը իրագործումն ու հարցատացումը կը նշեն անոնք, փորձառութեան մը վերափորձը:

Le fil d'Ariane

par

Séta KAPOIAN

Henrig Bédrossian a vécu le premier tiers de sa vie à Erévan, le deuxième à Beyrouth, le troisième à Rome : il a trente ans.

Il dessine, sculpte et peint. Depuis 1980, il a donné des expositions à Rome, Beyrouth, Genève, Milan. La dernière a eu lieu à Genève en mai 1984, à la galerie de la librairie arabe où il a présenté vingt-deux peintures.

La recherche de Bédrossian porte sur les labyrinthes et les archétypes. Les deux thèmes sont souvent traités séparément, parfois de façon concomitante. Beaucoup d'œuvres représentent des labyrinthes et seulement quelques-unes des archétypes. Bédrossian peint des labyrinthes-marionnettes humains ou des labyrinthes triangulaires. Les formes sont précises et évoquent leur réalisation en sculpture. Bédrossian explore le labyrinthe jusqu'à épuisement. Dans les deux salles de la galerie, une vingtaine de labyrinthes se regardent, se complètent, se ponctuent, se répondent, se contredisent parfois. Ils témoignent du voyage intérieur du peintre. Les labyrinthes s'organisent d'eux-mêmes dans l'espace, s'animent dans une variété infinie de contours, de positions et de couleurs. *L'écroulé*, par exemple, a pris le départ d'une promenade. Son fond est un mur noir et un sol gris séparés par une diagonale. Le labyrinthe est en pleine lumière. Son ombre se distingue nettement. A son sommet, c'est-à-dire à son aboutissement, il atteint une extrême finesse. La lumière irradie de ses arêtes jaunes, orange, vermillon et marron. Chaleureux, gai, il avance irrésistiblement. Libéré, dépouillé de toute fioriture, il appelle le jeu. Bédrossian l'a débarassé de ce qui aurait pu freiner l'achèvement de son avancée écroulée.

Alien II - La couleur interpelle, frappe. Que veulent le violet, le mauve, le bleu marine crus et violents, interpénétrés en lignes épaisses ?

Rencontre (*in-contro*) - D'immenses chaînes «métalliques» flottent dans l'air ou sur l'eau.

Kapkaz (*l'armoire*) - En principe, c'est l'armoire des marionnettes. Dans ce tableau, les étagères portent des archétypes (l'église arménienne, le clocher inachevé, la mosquée, l'homme, le cube, ...). Le rouge, le gris, le vert, le vermillon, le jaune alternent, très lumineux, presque phosphorescents. Les objets sont rangés mais vivent parce que le manque est suggéré dans leur facture parfaite. Certains d'entre eux sont coupés au sommet. Par un effet trompe-l'œil, ils semblent sortir de la toile. Un cube déformé s'étire. C'est la renaissance. La vie est insufflée aux formes par des couleurs dérobées aux fruits. Bédrossian a rassemblé dans l'armoire un héritage hétéroclite auparavant en déshérence. Il nous présente l'héritage constitutif qu'il s'est donné et à partir duquel il crée. Implicitement, l'héritage reçu ne le concerne pas. Quand on s'imprègne de ce tableau si lumineux qu'il en est scandaleux, l'imagination phantasme.

Une corrélation s'est imposée à moi : d'une part, les têtes décapitées rangées les unes à côté des autres sur les photos des massacres arméniens et d'autre part les archétypes de l'héritage posés, eux aussi, côte à côte.

Le pays de Naïri - Le triangle-labyrinthe jaune et vert sur fond noir déverse des formes géométriques multicolores. La forme archétypale de l'église, elle, repose sur la base du triangle. Les couleurs et les lignes fascinent par leurs multiples combinaisons possibles. Des fils retiennent le labyrinthe : Ils semblent être les intermédiaires entre l'objet inerte et l'être vivant, simples fils de transition. Une fois vus, on les efface mentalement puisque le labyrinthe a sa vie propre. L'imagination est libérée des références, des tentatives d'interprétation. Le pays est recréé : il est séduction, fantaisie et jeu.

Les réseaux inextricables de Bédrossian sont variés. Quel est l'itinéraire-clé qui mène à l'issue de ces labyrinthes magiques ?

P. S.. - Je signale l'édition de cinq gravures de Bédrossian, dans un ensemble intitulé Labyrinth, 5 *incisoni di Henrik Bedrossian, introduzione di Mario Verdone, I/Com International, Milano.*

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
3
MARDI
3 JUILLET
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐԶ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տրամ ուամ : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59e ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.735 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.735

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԸՍԻ. ԶԸՍԻԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

—×—

Համայնավար կարգ մը պարապմունքներ բաւական զբաղեցուցին մեզի՝ տարբեր աղբիւրներէ, ըրած - չըրած յայտարարութիւններով: Առաջինը ծագեցաւ Ռումանիայէն, ուր նախարարապետ Մօռուայի հրամանով համայնավար նախարար՝ Յարսէլ Ռիկու: Արհեստի պատրաստութեան պատասխանատու նախարարը միեւնոյն ատեն, օճի ինչպէս կ'ըսեն լրագրական լեզուով, մտերիմ խորհրդածութիւններ փոխանցած է ընկերը չրջապատող թշնամիներուն եւ անոնցմէ մէկը, առաջին հերթին, յանձին Մոնտէ Թղթակցին, Ռումինիոյ յանձնած է, այսինքն՝ իր թերթին: Ի՞նչ ըսեր է Մարսէլ Ռիկու, Հռոմի հայկապ վիլա Մեսիչիի մէջ, ուր Մօռուա չքեղ ընդունելութիւն մը կու տար: Նաւ բան: Մանաւանդ, երբ նկատի առնուի որ համայնավարները չաղակրատելու ոչ սովորութիւնն ունին, ոչ ալ համբաւը: Համայնավար նախարարը յայտարարեր է որ՝ «մշակութային յեղափոխութեան մը» նախօրեակին կը գտնուի իր կուսակցութիւնը, աւելցուցեր է թէ Ֆլօռ փոխըրէնի ներկայացուցած տեղեկագիրը յանուն քաղաքական բիւրոյին, կեդրոնական կոմիտէի տեսակէտը չէր ներկայացներ: Դեռ ըսեր է. -«միլամտութիւններու մեծ մասը, բացառաբար բազմաթիւ, նպաստաւոր էր կուսակցութեան անդամակցութեան կառավարութեան: Ժորժ Մառչէ եղբայրաբար խնդրոյ առարկայ եղաւ, քանի մը անգամ: Մառչէ ձախողութեան մարդն է: Բացայայտ է, որ ներկայ ընդհ. քարտուղարը չի կրնար ներկայացնել կուսակցութեան վերանորոգումը: Համայնավար կուսակցութեան առաջին սխալը եղաւ, 1956-ին, Հունգարիոյ միլամտութեան առեն, Խորհ. Միութեան հետ չըխզելը: Երկրորդը եղաւ կոտրել ձախի միութիւնը 1977-ին: Գէշ մտածակարաբերեցինք մեր «այո, բայց»ը կառավարութեան: Շատ քննադատող եղանք: Այս ամբողջն է, որ պէտք է բարեփոխել»:

Լրագրողները իրեն նկատել կու տան թէ առաջին անգամը չէ, որ աճիւրնամենք-օ-ի (վերանորոգում) մասին կը խօսուի կուսակցութեան մէջ, նման խօսք մը եղած էր 22-րդ համագումարին, 1976-ին եւ Ռիկու կը պատասխանէ. -«այո՛, բայց 1976-ին վոլոր բազուկներ ունէինք և կը խորհէինք որ կրնանք Ֆ. Միթերանը մեր գըրպանը դնել: Ինչ է որ մեզ՝ իրը զրաւ»: Ռիկու չուզեր որ երիտասարդներուն համար համայնավար կուսակցութիւնը ահռելի ապահանափակուի սա ձեւով. - Հկ=Խորհ. Միութիւն = Գուլագ, որովհետեւ ապագայ երիտասարդներուն կուսակցութիւնը ընակին ռազմիկներու կուսակցութիւն մը կ'ըլլայ»:

Փարիզ հասած - չհասած Ռիկու հերքեց ամէն բան. -«վճռականօրէն կը հերքեմ այն յայտարարութիւնները, որոնք ինծի վերագրուած են»: Հարցն հոն է որ համայնավարները «թերեւսուիկ» մարդիկ չեն, ոչ ալ յանպատրաստակից խօսողներ: Ուրեմն ի՞նչ պէտք է եզրակացնել: Թերեւս, պարզապէս այն, որ Ռիկուի «ըսած - չըսածները կրնան մաս կազմել սեճարիօ-ի

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 22 - 28)

ԳԱՌԶՈՒ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

—×—

Երեւան ժամանած է Ֆրանսայի Գեղարուեստից Ակադեմիայի անդամ Ժան Գառզու (Գառնիկ Զուլումեան) եւ ընդունուած կուսակցութեան Ա. քարտուղար Կարէն Դեմիրճեանի կողմէ: Ընդունելութեան ներկայ եղած են կուսակցութեան տեղեկատուութեան եւ արտաքին կապերու բաժնի վարիչ Լեւոն Մանասէրեան, Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէի նախագահ Վարդգէս Համազասպեան եւ Հայաստանի նկարիչներու Միութեան նախագահ Սարգիս Մուրադեան:

ՅՈՒՅԱՀԱԴԵՍ՝ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ (*)

Խորհրդային Միութեան Նկարիչներու Միութեան Մոսկուայի ցուցասրահին մէջ բացուած է Գառզուի գործերու ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են աւելի քան հարիւր գործեր:

(×) ԽՄԲ. «ՅԱՌԱՋ»ի. - Այս ցուցահանդէսին առընչութեամբ, որու բացումն ալ կը զուգադիպէր նախագահ Միթերանի Մոսկուա ժամանման (Յունիս 20), աւելցընենք թէ ան բացառիկ ընդունելութեան արժանացած է, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, որ չէ ծածկած իր խանդավառութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Նախարարաց Խորհուրդը վերցուցած է պատերազմական վիճակը 13 նոր նահանգներու մէջ (եօթը հատի մէջ՝ պաշարման վիճակը ի զօրու կը մնայ): Պատերազմական եւ պաշարման վիճակի մէջեւ գլխաւոր տարբերութիւնն այն է, որ առաջին պարագային արտակարգ իրաւասութիւնները զինուորականներու ձեռքն են, երկրորդ պարագային՝ տեղւոյն քաղաքային: Միւս կողմէ, շուրջ 200 պարսիկ դիւղացիներ Թուրքիա ապաստանած են՝ Իմամ Խոմէյնիէն այն ձեւին համար, որով արձագանգած է կեդր. կոմիտէի նիստին: Կ'աւելցնէ թէ թերթը մերժած է իր եւ յիմարաբոյժ Թոնի Լէնէլի յօդուածները, որոնք կը չեչտեն ներքին վիճաբանութեանց անհրաժեշտութիւնը:

ԼՈՍ - ԱՆՃԵԼԷՍ

ՀԱՄԲԻԿ ՍԱՍՈՒՆԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԸՆՁՈՒԹԵԱՄԲ

—×—

Յունիս 19-ի մեր թիւով հաղորդած էինք, որ դատաւորը վերջնապէս հաստատած էր Համբիկ Սասունեանի ցկեանս բանտարկութեան դատապարտումը, զոր դատակամը արձակած էր Յունուար 18-ին:

Ա՛յս առընչութեամբ «Ասպարէզ» Յունիս 16-ի եւ 18-ի թիւերով հետեւեալ տեղեկութիւնները կու տայ. -

×

«Ուրբաթ, Յունիս 15-ին, Համբիկ Սասունեան ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ եւ դատաւոր Նելսըն վճիռը պաշտօնապէս արձակելով, յայտարարեց թէ դատակամին տուած որոշումը ի գործ կը մնայ:

Դատաւորը, որ յուզուած կը թուէր ըլլալ, բացատրեց, թէ ժողովուրդը կը պահանջէ խիստ գտնուիլ դատապարտեալներուն հանդէպ, սակայն ան յիշեցուց թէ պաշտպան փաստաբանները կրնան պահանջել որ դատավարութիւնը վերատեսութեան ենթարկուի:

Ուրբաթ օր, Սասունեանի բանտարկութեան 898-րդ օրն էր:

Միւս կողմէ, 1982 Հոկտեմբեր 22-ին ձերբակալուած Լոս Անճելըսի հինգ երիտասարդներէն չորսին՝ Վիգէն Յովսէփեան, Վիգէն Եադուպեանի, Գառնիկ Սարդիսեանի եւ Սեթիվ Տէտէեանի դատավարութիւնը սկսաւ Ուրբաթ օր, եւ կ'ակնկալուի որ դատավարութիւնը տեւէ մօտ չաբաթ մը:

Հինգ երիտասարդներէն Տիգրան Պէրպէրեանի դատավարութիւնը պիտի սկսի Օգոստոս 28-ին:

×

«Հէնրի Նելսըն, Ուրբաթ, Յունիս 15-ին վերջնական եզրակացութեան հասնելով, իր կարգին վաւերացուց դատակամին սահմանած վճիռը եւ Համբիկ Սասունեանը ցկեանս բանտարկութեան դատապարտեց:

Դատարանը ծայրէ ի ծայր լեցուն էր Հայերով եւ մամլոյ գործակալութեանց թղթակիցներով: Լեցուն էր նաեւ դատարանին միջանցքը, ուր Հայեր մեծով-պզտիկով անհամբեր կը սպասէին վերջնական արդար որոշումի մը:

Դատաւորը, նախքան իր որոշումը կարդալը, խօսքը Համբիկին ուղղելով, ըսաւ. «Կը սարսափէի այս օրէն», ապա 10 վայրկեան դադար մը առնելէ ետք, դատաւորը վերադառնալով կարդաց իր որոշումը:

Մինչ այդ, նախքան դատաւորին որոշումը, պաշտպան փաստաբան Փոլ Կիրակոս բուռն կերպով մատնանշեց այն բոլոր սխալները, որոնք գործուած էին դատախազներուն կողմէ, ինչպէս նաեւ անդրադարձաւ, որ դատաւորը դատակամին օրէնսդրական սխալ ցուցմունքներ կատարած էր, այդ պատճառով ըսաւ, պաշտպան փաստաբաններն ու Ցանճնախումբը անմիջապէս վերատեսութեան առաջարկ պիտի ներկայացնեն:

Սասունեանի Պաշտպան Ցանճնախումբի խօսնակ տիկ. Լիլի Մըրիկեան Թղթակիցներու հարցումներուն պատասխանելով յայտնեց, թէ հայ ժողովուրդը դժգոհ է Համբիկի դէմ արձակուած վճիռէն, այդ պատճառով հայ դաղութը ձեռնածալ ուղղութիւնը չմնայ, պիտի շարունակէ պայքարիլ մինչեւ որ արդարութիւնը իր տեղը գտնէ:

Միւս կողմէ, դատախազ Էյչ Բուլըն Թղթակիցներու հարցումներուն պատասխանելով յայտնեց, թէ կ'ընդունէր որ «Քեմալ Աբդքանի ահաբեկումը պարզ ոճիր մը չէր, այլ կատարուած էր քաղաքական նպատակներով»:

Համբիկ Սասունեան պիտի տարուի Զինոս բանտը, ուր մօտ վեց ամիս մնալէ ետք, պիտի փոխադրուի Քալիֆորնիոյ նահանգային այլ բանտ մը:

Պաշտպան Ցանճնախումբը արդէն իսկ լծուած է վերատեսութեան առաջարկ ներկայացնելու աշխատանքին: Շուրջ երկու տարի կը տեւէն վերատեսութեան առաջարկ ներկայացնելու օրինական աշխատանքները»:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 47-ՐԴ ԱԽՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

ՏՈՐՊԵԴՕ (Մ.) - ԱՐԱՐԱՏ
ՀԱՒԱՍԱՐ (1 - 1)

Խորհրդային 47-րդ ախոյենութեան երթի մրցաշարքի 17-րդ (վերջին) հանդիպումէն, «Արարատ» Մոսկուայի մէջ հաւասար մնացած է (1 - 1) «Տորպեդօ»ի հետ:

Նոյն հանդիպումի միւս խաղերու արդիւնքներն են. -

Թալգիրիս - Սպարտակ	2 - 1
Դինամօ (Կ.) - Դնեպր	0 - 0
ԲԿՄԱ - Նեֆթչի	0 - 2
Կայրաթ - Դինամօ (Թ.)	4 - 0
Զէնիթ - Պախտակոր	3 - 0
ԲՄԱ Ռոստով - Շախտեոր	3 - 2
Չերնոմորեց - Մետալիստ	2 - 1

Այսպէսով, երթի մրցաշարքին դասաւորման գլուխը կը գտնուին Մոսկուայի «Սպարտակ»ը եւ «Դնեպր» 23ական կէտերով (առաջինը ունի կոլերու առաւելութիւն մը), որոնց կը հետեւին Մոսկուայի «Տորպեդօ»ն եւ Կիեւի «Դինամօ»ն: «Արարատ» 14 կէտով կը գրաւէ 14-րդ տեղը: Վերջինը՝ Մոսկուայի «Դինամօ»ն է:

ՆԱՄԱԿ՝ ԱՆԱԽԱՐՏ ԶՐՈՅՑԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ

Գրեց՝ ՄԱՐԶՊԵՏ

Շատ սիրելի Խանդուք,

Մէկնումէդ ի վեր չատ եմ մտածած մեր ունեցած երկար, մարաթոն զրոյցին մասին ժամանումիդ յաջորդող դիշերը: Հասած օրդ առացեր էի «Նայիրի»ի այն թիւը (1982, Փետրուար 15), ուր խմբադիրը աւորագրած էր իր նշանակալից յօդուածը՝ «Հայ Որբեր, Թուրք որբեր»: Կարդալէ ետք, թերթը ձգեր էի սեղանիս վրայ եւ աճապարեր օդակայան քեզի դիմաւորելու: Ցարկարաժինս երբ հասանք, քանի մը ժամուան համար մեկնեցայ գործիս: Վերադարձիս անմիջապէս չանդրադարձայ անսովոր լրջութեանդ, բայց երբ սկսար ... դեղդեղել, դադանիք չմըննայ թէ ինչը կը մտահոգէր, կ'անհանդըստացնէր քեզ: Պարզապէս հիացեր էի եւ զարմացած թէ այդքան հանդարտ աչքերուդ եաին որքան կրակ, որքա՜ն խըռովք եւ ինչպիսի կիրք էիր ամբարտակեր: Վստահաբար մայրդ եթէ ներկայ ըլլար այդ դիշեր, հաւանաբար չճանչնար իր դիեցուցած փոքր, կարմիր այտերով մանուկը: Ինչ արած, միայն տղոց չէ արուած խորանալու, ինքնամփոփուելու մենաչնորհը: Ե՞րբ պատահեցաւ որ մեր աչքերուն առջեւ անհոգ կերպով ծլար - ձակուղ աղջնակը արդէն դարձաւ քսան - նրեօթը տարեկան երիտասարդ, չատ մը տղոց սիրտը ... «ճըզ» ընել տուղ գե - դուհի ու գրաւիչ օրիորդին եւ մանա - ւանդ մանաւդէտ գոկտորի՝ հիւանդական մանիկներու բնագիտութեան: Ինչ որ հրաչալիօրէն հաղորդական կը դարձնէր ներկայացուցած բանաձեւերդ, հագիւ քօղարկուած զոռոզութեամբ մը, ատա - ցած բացառիկ ուսմանդ արդիւնք, յատակ, երբեմն չոր բայց դժուար բեկանելի տրամաբանական լատտակերտումն էր ըսածներուդ, եւ, պէտք է խոստովանիմ, կարգ մը տեղեր դժուարութեան մատնե - ցիր զիս՝ բանաձեւերուդ առարկելու: Հակառակ այս բոլորին, մեծագոյն հա - ճոյք է ինծի բաժնել մտացի ընկերներու հետ մեզ մտահոգող հարցերը եթէ նոյնիսկ յախուռն եւ գոռոզ ըլլան այդ ընկերները: Գիտակցուած գոռոզութիւնը ամբարտաւանութիւն չէ եւ երբ կը յենի մտաւորական ամուր յենակներու վրայ, այպանելի չըլլալէ բացի, ցանկալի յատկանիշ մըն է և հաւատիքը տուեալ անհատի անխախտելի ինքնավստահութեան:

Վստահ չեմ թէ պիտի տեսնես այս նա - մակ - պատասխանը, բայց երբ պատա - հի տեսնես, պիտի հաստատես թէ անտարբեր չեմ եղած: Այդ դիշեր գառն հեղնանքով կճեպիր իմ ... «անտարբեր եւ լուանոցքի վրայէն դիտելու» կեցուածքը: Այդ դիշեր ... ճառախօսը դուն էիր եւ ըսելիք չունենալու պակասը չէր անպայման իմ սակաւախօսութեան պատճառը: Պարզապէս յաջողեր էի մտաղրութեանս մէջ՝ դուրս քաշել քեզ «մանիկներու բնագիտութեան» աշխարհէն եւ բերել մեր առօրեային: Որքան որ կրնամ յիշել, բանաձեւերդ եթէ ամփոփեմ, կ'ուզենանք հետեւեալ կէտերը որ չեշտեցիր տրամաբանուած պերճախօսութեամբ մը, թէ՝

ա) «Գաղտնի բանակ»ի եւ «Հայկական Ցեղասպանութեան Արդարադատ Մարտիկներու» առած քայլերը ճիշդ են, ո - րովհետեւ ատենն է որ բան մը ընենք եւ ցոյց տանք աշխարհին թէ եղեռնը չենք մոռցած եւ եթէ պիտի ապրինք իբր մարդ, պէտք է իրագործենք մեր ուսե - րուն ծանրացող մէկուկէս միլիոն զոհերուն արեան հաւատքման պարտքը:

բ) Այդ արարքները տուին անհրաժեշտ արդիւնքը այն իմաստով, որ հակառակ անցեալի մեր չանքերուն, միջազգային մամուլն ու հանրային կար - ծիքը անտարբեր մնացին մեր հարցին հանդէպ: Միայն այդ արարքներէն վերջն էր որ սկսան անդրադառնալ թէ նման դէպքեր տեղի ունեցած են եւ մոռցած վաթսուն - եօթանասուն տարի ետք ալ:

գ) Իբր հետեւանք երկրորդ կէտին, ժողովուրդները տիրացած են կամ կը տիրանան իրեն անկախութեան դինեալ ապըստամբութեան կամ տեռորի ճամբով: Ոչ մէկ պետութիւն բարեացակամութիւն ցոյց կուտայ կամ կը մղուի մարդասիրական նկատումներէ, որպէսզի անկախ պետականութիւն չնորհէ իշխեալ ազգութեան մը:

դ) Եւ վերջապէս այն պերճախօս մենախօսութեանդ որուն հիմնական մասը կ'արտագրեմ հոս: Պիտի նշմարես թէ որքան հարազատ է, բառերն ու նախադասութիւնները քուկդ են, որովհետեւ, երբ պահ մը զրաղած էիր անխուսափելի սուրճը պատրաստելով, ձայնագրելու մեքենան լարեցի եւ ձայնագրեցի յետագայ ըսելիքներդ՝ կը ներես առանց արտօնութեանդ որպէսզի անմիջականութիւնը չկորսուէր: Կրնաս վստահ ըլլալ թէ արդէն իսկ փճացուցած եմ ձայնագիրը: Ահա եւ ելոյթդ. -

«Ուրախ եմ քեզ տեսնելու, սուտ պիտի ըլլար եթէ տարբեր բան ըսէի: Այնքան եմ չնորհակալ, զրեթէ երախտապարտ որ հրաւիրեցիր եւ չես կրնար երեւակայել հրճուանքս երբ կարդացի «Նայիրի»ի այդ թիւը: Պէտք է բազմապրես եւ ցըրուես բոլոր հայ ուսանողներուն եւ թարգմանես բոլոր անոնց համար որոնք հայերէն չեն կրնար կարդալ: Դո՛ւն ինչ կ'ըսես հոս: Գործիդ կ'երթաս եւ երեկոյեան կը վերադառնաս չան մը պէս պարտասած: Բացառիկ սրատեսութիւն մը պէտք չէ վիճակդ հասկնալու: Ուղղակի մեղքըցայ, թէ երէկ եւ թէ մանաւանդ այսօր, երբ գործէն եկար: Ուրախ արտայայտութիւններդ, խօսելակերպդ, հաղորդակացնուիլդ չկրցան ծածկել անհուն յոդնութիւնդ: Օր մը, եթէ կրնաս, սա դիմագիի պատին Յանջեանի նկարին տեղ դիր հսկայ հայելի մը տեսնելու թէ ինչպիսի ճիպով կը նստիս եւ նստելէդ ետք հագիւ թէ կրնաս չարժիլ: Ա՞յս է կեանքդ եւ զայն պահելու համար է որ այսքան վերապահ ե՞ս այդ տղոց հանդիպ:

Հանգի՞ստ կը խանգարեն: Պէտք է ներես որ չկարենամ Ծառուկեանի յատակ ու տրամաթիք ոճը գործածել - բանաս - տեղծներուն է տրուած բառերը կենդանացնելու հրաչքը - այդ տղաքն են վիրաւորուողները, բանտարկուողները եւ քեղի՞ է մնացած խելք տալ անոնց: Կ'ըսես թէ զգոյշ, չըլլահայեաց եւ տրամաբանական պէտք է չարժին. յանուն ո՞ր գործնական ելքի եւ յանուն մարդասիրական ի՞նչ ըզգացումի: Բարեկեցիկ կեա՞նք ապահովելու. բայց իրենցը չէ հանդիստը եւ մանաւանդ հետամտողը չեն նիւթական ինչքերու բարդումի ընչաքաղցութեան: Երբ որոշած են առնուելիք քայլը, ոչ դուն, ոչ ես, ոչ ոք ի վիճակի է կասեցընելու զիրենք: Անգամի մը համար մեր տղաքն են որ ձեռք են առած պատմութեան զեկը եւ կ'ուզեն պատմութիւնը առջնորդել հո՛ն, ուր իրենք կ'ուզեն, հո՛ն ուր մեր ժողովուրդը կ'ուզէ եւ ոչ թէ օտար կամ անորոշ տարբեր: Եւ դեռ, ուրախ չե՞ս որ այդ այդպէս է: Վերջին երեսուն տարիներուն զանգուածաբար վերածուեցանք թաղականներու, տէրտէրներու եւ վեղարաւոր վաչխառուներու հաւաքականութեան: Կարծես ուրիշ դործ չունէինք քան խնկարկելը այս կամ այն եպիսկոպոսին եւ յանուն այդ չլսուող վճճերուն վատնեցինք ամէն միջոց եւ նոյնիսկ հայ տղոց արիւնը: Եւ այսօր ինչի՞ ենք վերածած մեր եկեղեցիները, մեր առաջնորդարանները, մեր ակումբները, մեր հաստատութիւնները: Դիտէ չուրջդ, ինձմէ լաւ պէտք է դիտնաս որովհետեւ մէջն ես, ի՞նչ կը տեսնես: Ահագին թիւով պատուական եւ մանաւանդ կարող մարդիկ կան, բայց անոնց քանի՞ տոկոսը մեր կեանքին մաս կը կազմէ: Հոս, մեր հաստատութիւններուն մէջն են իրենց ոչնչութիւններով, իրենց չարդած վտանասիրութիւններով, եւ հեչտանքէն անյագուրդ, ատերջ կիրքերով ծերացած եւ ծերացող աղջիկներ, իրենց տուներէն ճանճրացած կնիկներ, կէս - կնիկի նմանող տղամարդիկ, ներքինիներ որոնք

Օգտուելով բանասէր եւ զրական քննադատ Ալեքսանդր Թոփչեանի ներկայութենէն, Նիսի Հայ Մշակութային Միութեան նախաձեռնութեամբ բանախօսութիւն մը կազմակերպուեցաւ եկեղեցւոյ Օշական սրահին մէջ, Յունիս 16-ին:

Ալ. Թոփչեան երեւանէն Նիս եկած էր մասնաւոր հրաւէրովը Մշակութային Միութեան, տեղւոյս վրայ ուսումնասիրելու համար նահատակ - Ռուբէն Սեւակի հարազատներուն մօտ ի պահ մնացած ձեռագիրները, նամակ - ները եւ այլ փաստաթուղթեր, տրուած ըլլալով որ ներկայիս ինք ձեռնարկած է Ռուբէն Սեւակի ամբողջական գործերուն հաւաքման եւ հրատարակման (*), գործակցութեամբ՝ այդ նպատակաւ Նիսի մէջ գործող յատուկ յանձնախումբի մը, որուն արձագանգեց «Յառաջ» իրատենին:

Ալ. Թոփչեան մեզ մօտ ծանօթ է իբր բանասէր եւ բանահաւաք, մասնագիտացած ըլլալով յատկապէս արեւմտահայ զրականութեան մարզին մէջ: Իր աշխատասիրութեամբ, լոյս տեսած են ցարդ գործերը Վազգէն Շուշանեանի, Հրաչ Զարդարեանի, Զահրատի, Խրախունիի, եւայլն: Բայց ըլլալով միանգամայն զրական քննադատ, մօտէն կը հետեւի Հայաստանի ներկայ զրական հոսանքներուն, որոնց մասին յաճախ կը զրէ մամուլին մէջ: Իրմէ խնդրուած էր հետեւաբար բանախօսութեան նիւթ զարձնել յատկապէս Հայաստանի արդի զրականութիւնը եւ այն մտանոյատուկ պայմանները որոնց մէջ կ'աշխատին խորհրդահայ զրողները:

Վերոյիշեալ բացատրութիւնները ըսելէ ետք ալ, ուղիղը զրողին կողմէ, ճշդելու համար բանախօսը, որ իր նիւթին անցաւ ճշդելով մասնաւորաբար թէ Հայաստանի ներկայ զրողները կը ջանան զրականութիւնը դուրս հանել ազգային նեղ սահմաններէ, արծարծելով հարցեր, որոնք Հայոց յատուկ ըլլալով հանդերձ, ունին համամարդկային բնոյթ:

Բանախօսը տալով օրինակ մը, մասնաւորապէս կանգ առաւ հողին կապուած մնալու հարցը, որ չափազանց կարեւոր է Հայոց պէս փոքրաթիւ ժողովուրդի մը համար: Եւ արտայայտեալ բացատրութիւնները:

Ծանօթ իրողութիւն է թէ, բոլոր ճարտարուեստականացած երկիրներուն մէջ անվերադարձ հոսանք մը ստեղծուած է գիւղէն դէպի քաղաք, եւ քաղաքէն ալ՝ դէպի մայրաքաղաք: Հայաստան դուրս մնացած չէ անշուշտ այս հոսանքէն, վա՛յ այն իրողութիւնը որ Երեւան մայրաքաղաքէն կը մեծնայ ի վնաս շրջակայ գիւղերուն եւ գիւղաքաղաքներուն:

Այս խնդրին չուրջ ստեղծուած մտածողութիւնները կ'արտացոլան յայտնի զրողներու գործերուն մէջ: Կը բաւէ յիշել երեք օրինակներ.

1. - Գրողներու Միութեան նախագահ՝ Վարդգէս Պետրոսեանի Մեծատուր Ընկերգեղին, որ պատմութիւնն է դատարկ - ուղ գիւղի մը, ուր մնացած է միակ անձ մը՝ Կամսարեան, որ ամէն ինչ կ'ընէ որպէսզի մարդիկը եան բերէ եւ գիւղը վերակենդանացնէ:

2. - Երիտասարդ զրող Վարդան Գրիգորեանի Դար Կորստեան վէպը, ուր կը պատմուի 1000 թուականին զուգադիպող կործանման տարին, երբ մարդիկ սարսափով կը սպասէին Յայտնութեան Գազանին գալստեան եւ աշխարհի վախճանին: Ու եկան Սելճուկները, հուրի ու սուրի մատնելով Հայաստանը: Հայոց իշխանները սակայն, փոխանակ միացնելու ուժով ներխուժողները ջախջախելու, իրենց հողերը ծախեցին Բիւզանդիոնի ու գաղթեցին դէպի Արեւմուտք, անպաշտպան ձգելով ժողովուրդը:

Այսօր ալ, որեւէ դժուարութեան առջեւ կամ առաւել չահու ակնկալութեամբ, Հայերը չե՞ն գաղթեր մերթ Արեւելքէն Արեւմուտք եւ Հարաւէն Հիւսիս:

3. - Հրանդ Մաթէոսեանի Տէրը: Գիւղէն մեկնած են լաւագոյն տարրերը եւ մնացեր են միայն տխեղծներն ու այլասերածները: Կայ ու կը մնայ սակայն անառասպահ Ռոստոմը, որ խելագարած կը թափառի, եւ որուն եսը բազմապատկուելով վերածած է մեծքի, այսինքն՝ ժողովուրդի: Ռոստոմ իբր մեծք կը փորձէ ուրեմն պահել անտառն ու ծառերը, կեդանիներն ու մարդկային խլեակները:

Բանախօսը այս նիւթին է որ ընդարձակեց յատկապէս, ճշդելով միաժամանակ թէ Հայաստանի արդի բանաստեղծութիւնն ալ չի սահմանափակուիր գեղագիտական կամ ազգային հարցերու մէջ, քանի որ իբր նիւթ կ'ընտրէ նախընտրաբար համամարդկային խնդիրները:

Ցետոյ, պատասխանելով ունկնդիրներուն կողմէ ուղղուած հարցումներու, փորձեց պարզել թէ ի՛նչ պայմաններու տակ կը գործեն սովետահայ զրողները, զանոնք բաժնելով երեք խումբի. -

Ա.) Ամաթէօր զրողներ, որոնք ունին հիմնական այլ ասպարէզ մը, ինչպէս առհասարակ սովորութիւն է Սփիւռքի մէջ ալ:

Բ) Ասպարէզով զրողները, որոնք անդամ են Գրողներու Միութեան եւ միայն դիրքով կը պարապին:

Գ) Այլ զրողներ, որոնք Գրողներու Միութեան անդամ ըլլալով հանդերձ, միաժամանակ ունին այլ զբաղումներ, ինչպէս բժիշկ, ճարտարապետ, եւայլն:

Գրողներու Միութեան անդամ ըլլալու հանգամանքը բացորոշ դիւրութիւններ կ'ընծայէ զրքերու հրատարակման եւ ըստացման ճամբուն մէջ եւ կ'ապահովէ նաեւ նիւթական նպաստաւոր վարձատրութիւն: Օրինակի համար 500 էջնոց լուսանկարչական մը 50.000 վէպի մը հեղինակը կը ստանայ 50.000 րուպլիի չափ հեղինակի իրաւունք:

Անշուշտ թէ յատուկ յանձնախումբ մը կը զոէ եւ կ'ընտրէ հրատարակելի զործերը մեր հաստատութիւնները կը չփոթեն հրեմներու հետ, եւ անոնք, տակաւին մեր մտածելակերպին մէջ, կը դնեն մեր պատասխանատու մարմիններու մէջ: Ոչ ոք կը մտածէ տուն զրկել այդ զառամեալ եւ զառամող աղջիկները եւ աղջկանման մարդիկը - ըսելով թէ իրենցը չէ մեր հաստատութիւններուն դիմագիծը եղծելը, եւ թէ օրը վաղուց հասած է որպէսզի հանգստեան կոչուին: Բայց պիտի չկարենաս ձերբազատիլ անոնցմէ, այնքան ատեն որ կան վեղարաւոր ու անվեզար մարդիկ, որոնք անըմբռնելի «մեծահոգութեամբ» եւ աններելի պլեղատուսակացնութեամբ կը յաւերժացնեն կացութիւնը եւ իրենց կոչումին վայել խիզախութեամբ եւ չեն վեր կենար եւ մաքրել մեր օրերու այդ տղրուկները, բաղեղի նման փակած մեր ճիւղին: Նոյնիսկ անձնական անարդանքը անոնց պիտի չմղէ հեռանալու, որովհետեւ չատոնց կորսնցուցած են ամչնալու զգացումը: Գնչուն, գնչո՛ւ չէր ըլլար եթէ արժանապատուութեան աստուածապարգեւ արժանիքէն զուրկ չըլլար: Այդ մարդոց երեսն ի վեր կրնաս թքնել, կրնաս միզել նոյնիսկ - կը ներես արտայայտութեանս - բայց կը մնան, ո - րովհետեւ չեն կրնար զանազանել թուքն ու մէզը վարար անձրեւէն: Որովհետեւ ուրիշ ելք չունին իրենց առանձնութիւնը մեղմելու: Ինչո՞ւ կը մնան, ինչի՞ եւ ո - րո՞ւ կը ծառայեն, բաց, թարախոտ վէրքի նման յամենալով մեր ազգային կառոյցին վրայ եւ թարախակալելով մեր կեանքը: Եւ ինչո՞ւ կը հանդուրժենք այս մարդիկը: Հիւանդագին նկատես պոռթկումս. գիս դատելէ առաջ քիչ մը մտածէ: Այսպիսի մարդոց խուժանին հիմա հակադրէ այդ լուսաճակատ տղաքը եւ եկուր եւ դորովանքդ, խանդաղատանքդ զոսէ անոնց համբուրելի ներկայութեան հանդէպ, եթէ կրնաս: Անոնք, եթէ կ'ուզես, մէջբերելով վսեմագոյն մեր քերթողներէն մին, «արքայակերպ այն նայիրցիներն» են որ փոխանակ իրենց «մազերը անզօրութեամբ պոկոտելու» եւ «ոդեկոչելու նայիրեան արքաներու չքացած կորովը», պատրաստ են, նեռուած են մէջը կրակին իրրեւ ազգակից եւ կ'ուզեն պոկել աչքն ու սիրտը թուրքին, իրենց աչքերուն տակ չկայ «ամբակառոյց բերդը Կարսին», եւ ոչ ալ իրենց վերեւ «նայիրեան դողդոջ եռագոյնը»: Չես կրնար սակայն չըսել թէ իրենց աչքերուն խորը եւ խորը իրենց «ազգակիզուող հոգիներուն», այդ երկուքին՝ կորսուած կարսին եւ նշխարացած եռագոյնին յաճախանքը առկայ չէ:

(Շար. 1)

ՀԱՅՐԵՆԻ ԲԱՆԱՍԷՐ Ալ. ԹՈՓՉԵԱՆԻ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ժերը, բայց Գրողներու Միութեան ան-դամ ըլլալը անառարկելի առաւելութիւն մըն է:

Եւ սակայն ամէն վախաքող չէի կրնար անդամ արձանագրուիլ: Թեկնածու ներ-կայանալու համար պայման է ղրկուիլ որոշ վաստակի մը տէր եղած ըլլալ արդէն, այսինքն՝ ունենալ հրատարակուած գործեր եւ որոշ համբաւ:

Պատասխանելով այն հարցումին թէ Հայաստանի մէջ ղրող մը կրնա՞յ ընդունելի գտնել արեւմտահայերէն ղրեւլով, բանախօսը ճշդեց թէ այդ ուղղու-թեամբ ո՛չ մէկ արգելք դոյութիւն ունի, եւ նոյնիսկ ցաւալի նկատեց որ կարգ մը ներգաղթող արեւմտահայ ղրողներ չեն փափաքած կամ փորձած արեւմտահա-յերէն ղրել: «Զմռնանք որ, աւելցուց Ակ. Թոփչեան, Սովետական Հայաստա-նի սահմանադրութեամբ պետական լեզու հռչակուած է հայերէնը, եւ ո՛չ թէ արե-ւելահայերէնը: Հետեւաբար օրինական պիտի արգիլէ չէ ղրուած արեւմտահա-յերէնի համար»:

Հարց տրուեցաւ թէ երիտասարդներն ալ կը կարդան չատ: Ակ. Թոփչեան պատ-ասխանեց թէ իր տան հանդիպակաց դրաւա-ճառատան առջեւ երբեմն ձմեռ օրով առ-տուն կանուխ երիտասարդ ընթերցողներ խարոյկի լոյսով պոչ կը բռնեն, նոր ե-լած գիրք մը ձեռք անցընելու կամ նոր հրատարակութեան մը բաժանորդ արձա-նագրուելու համար:

Բանախօսը տուաւ ուրիչ չատ մը հե-տաքրքրական բացատրութիւններ ալ, պատասխանելով ամէն կարգի հարցում-ներու որոնց բոլորը ղրականութեան չէին վերաբերեր անպայման: Ըստ կարելւոյն գոհացնելով բոլորը, եզրակացուց հետեւ-եալ կերպով:

Հայաստանի ղրողները տոգորուած են որքան գեղարուեստական, նոյնքան նաեւ ընկերային եւ համամարդկային իտէալ-ներով: Գրականութիւնը դարձած է հա-յրենի ժողովուրդին եւ հոն կ'արտացոլան ազգային առաքելութիւններու, յաղողու-թիւններու եւ սխրագործութիւններու կողքին, թերութիւններ եւ զեղծումներ ալ: Մեր մամուլն ու ղրականութիւնը կը խօսին պակասութիւններու մասին ալ, ո-րովհետեւ քննադատելով է որ կրնանք յառաջդիմել: Գրագէտը կը բաժնէ իր ժո-ղովուրդին տեսիլները, իտէալներն ու մտա-հոգութիւնները, որով իր ղործը կը ստա-նայ դաստիարակչական ու բուժիչ յատ-կութիւն, ի չահ ժողովուրդին բարձրաց-ման, նրբացման եւ բարոյական ու դի-տական վերելքին:

«Որովհետեւ, յայտարարեց բանախօսը ամբողջացնելով իր խօսքը, ժողովուրդի մը համար իր հոգերը կորնչնելէ աւելի կոր-ծանարար բան մը կայ, եւ ատիկա ոգիին կորուստն է, հոգեկան անկումը, որուն դէմ պայքարելու նուիրական պարտակա-նութիւնը ունի ղրագէտը»:

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵՆ

Նիս

(*) Այդ հաւաքածոն Երեւանի մէջ լոյս պիտի տեսնէ 1985-ին, Ռուբէն Սեւակի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ:

Տ. Հ.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Դպրոցական տարեվերջի իւրաքանչիւր հանդէս առիթ մըն է հաստատութեան պատասխանատուներուն համար՝ ներկա-յացնելու հանդիսականներուն, տարուան մը ընթացքին տարուած աշխատանքին ե-րու արդիւնքը, մատնանշելու յաջողու-թիւնները ու դժուարութիւնները, այս վերջինները առաւելաբար մատակարար-ման մարդէն ներս, քան՝ կրթական, քա-նի որ ընդունուած եւ այլեւս աւանդու-թեան կարգ անցած է այն իրողութիւնը՝ որ ուսուցչական կազմը, տեսչութեան դիմաւորութեամբ, անսահման զոհողու-թեամբ եւ ոչ մէկ չանք խնայելով կը կա-տարէ իր պարտականութիւնը սերունդի դաստիարակութեան մարդէն ներս, իսկ ինչ կը վերաբերի հաստատութեան նիւթական մատակարարութեան պատկերին, ա՛յդ ալ աւանդութեան կարգ անցած իրողու-թիւն մըն է, այսինքն՝ հայկական վար-ժարան մը մի՛շտ քաց ունի: Պէտք չկայ, անշուշտ, այս երեւոյթին պատճառները հետուն փնտռելու. ուսուցչական կազմի աշխատավարձերու անհամեմատ բարձր ըլլալը կամ խնամակալներու չհայրութիւ-նը չեն որ արգելք կը դառնան հայ վար-ժարանի մը պիւտճէի հաւասարակշռու-թեան, այլ չատ պարզ ու յստակ է պատ-ճառին կռահումը: Օրինակ, առնենք այս պարագային Դպրոցասէրը Տիկնանց վար-ժարանը, որ այս տարեշրջանը կ'աւարտէր 74 աշակերտներով, որոնց միայն 40 առ հարիւրը կը վճարէ լրիւ թոշակը, իսկ մնացեալին մէկ մասը՝ կէս կրթաթո-շակ, մաս մըն ալ ձրի: Ըստ հաւաստի տեղեկութեանց, եթէ նոյնիսկ բոլոր աշա-կերտները լրիւ վճարեն իրենցմէ պա-հանջուած սակերը, այդ պարագային կա-րելի կ'ըլլայ ապահովել հաստատութեան պիւտճէին 30 առ հարիւրը միայն. մնաց-եալը սկզբունքով կ'ապահովեն Հ.Բ.Ը.Մ, Կիւլպէնկեան հաստատութիւնը, Պէն-լըեան եւ Աբգարեան հիմնադրամները, Սղքաստանամը, Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութիւնը, եւ քանի մը բարերարներ: Սակայն յիշեալ միութիւններու կամ հիմ-նադրամներու յատկացումները (առաւել՝ նուիրատուութիւններ) եւս բաւարար չեն հաւասարակշռելու համար վարժարանին պիւտճէն, քանի որ մեծ ծախքերու դիմաց կանգնած հաստատութիւնը չունի բաւա-րար աշակերտութիւն: Դպրոցը ունի մնա-յուն 6 պաշտօնեայ՝ խոհանոց, մաքրու-թիւն, վարորդ, 8 մնայուն ուսուցիչ եւ 9 այցելու դասատուներ, որոնք՝ բոլորն ալ անհրաժեշտ են կրթական ծրագիրը կանո-նաւորաբար գործադրելու համար: Պիտի չուզենք չատ յամենալ այս հարցերուն վրայ՝ թղթակցութեան սահմաններէն չըլ-հեռանալու համար, սակայն խորհրդա-ծութեան այս բաժինը կ'ուզենք վերջաց-նել առաջարկելով յիշեալ եւ այլ նուիրա-տու հաստատութիւններուն՝ ասելցնել ի-րենց յատկացումները հայկական վարժա-րաններուն, իսկ բարերար աղգայիննե-րուն ալ աւելի լայն քանակ իրենց գտակնե-րը նո՛յն նպատակին համար, այն համո-զումով՝ որ հայկական վարժարանին տըր-ուած դրամարները կը նմանին տոկոսով դը-րամատուն դրուած դրամարի մը, որուն տոկոսը՝ այս պարագային, պատասխա-նատու սերունդն է՝ վաղուան համար:

×

Դպրոցասէրի տարեվերջի հանդէսը տե-ղի ունեցաւ Կիրակի, Յունիս 24, վարժա-րանին շրջափակին մէջ, ուր կէսօրէ ետք հաւաքուած էր հոծ բազմութիւն մը՝ ծը-նողքներ, բարեկամներ, որոնք եկած էին սեղաններու չուրջ հայկական ժամերը ան-ցընելու: Ներկայ էին նաեւ Փարիզի ա-ռաջնորդը՝ Գիւտ եպիսկ. Նազդաչեան, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տե-սուչ Հ. Ռափայէլ Անտոնեան, ակադ. Եղ-ուարդ Զրբաչեան՝ որ նոյն օրը, առաւօ-տեան ժամանած էր Փարիզ:

Ժամը 15-ին կը սկսէր յայտագրին դոր-ծադրութիւնը: Բացումը կը կատարէր վարժարանին տեսչուհին՝ Տիկին Սիլվա Գարակիւլեան, որ ողեկոչելով Սերովբէ Արք.ը՝ որ երեսուն տարի հովանաւորած էր Դպրոցասէրի հանդէսները, կ'առաջար-կէր մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութեամբ յարգել յիշատակը վախճանեալ հոգեւո-րականին: Ապա համառօտ տեղեկութիւն-ներ կու տար վարժարանին մասին, նշե-լով որ անցեալ տարուան 42 աշակերտ-ներու դիմաց այս տարեշրջանին դպրոցը ունեցած է 74 աշակերտներ, որոնցմէ 26ը՝ Մանկապարտէզի մէջ: Ուրեմն թիւը կըրկ-նապատկուած է. իսկ գալ տարուան հա-մար արդէն արձանագրուած են 95 աշա-կերտներ, որոնցմէ 40ը՝ Մանկապարտէզի համար: Ասիկա, անշուշտ, ուրախալի ե-րեւոյթ մըն է եւ յաջողութեան նշան: Տեսչուհին իր խօսքին մէջ կը շեշտէր, թէ այս տարի վարժարանը ունեցած է Ֆրան-սախօս եւ Թրքախօս աշակերտներ՝ որոնք ուսումնական տարեշրջանի աւարտին ար-դէն իսկ կը խօսին սահուն հայերէն, ինչ որ Հայութեան համար յաղթանակ մը կը նկատէր: Վարժարանը աշակերտներուն ծանօթացուցած է մեր մշակոյթին ու կո-թողները, մասնակցելով զանազան ձեռ-նարկներու, որպէսզի աշակերտները ըզ-գան, թէ պատկաներ են մեծ ազգի մը եւ ժառանգորդը՝ հարուստ մշակոյթի մը: «Հայ ծնողքները, - ըսաւ տիկին Գարա-կիւլեան, - պէտք է զգան հայ վարժարա-նին կարեւորութիւնը: Այսօրուան այս մթնոլորտը մեզ պէտք չէ մոռացութեան տանի: Հայ դպրոցը կ'ապրի, երբ ազգա-յինները հոգեպէս եւ մանաւանդ նիւթա-պէս զօրավիղ կը կենան անոր: Աժան է հայապահպանում քարոզել, ազգային ինքնութեան մասին խօսիլ: Մեր նոր սե-րունդին հայկական ոգի ներշնչել եւ հա-յեցիութիւն չմբերը զոհողութիւն կը պահանջեն: Ցօսքս կ'ուզեմ վերջացնել ը-սելով՝ մեր դպրոցասէրան դէնքերը մեր դպրոցներն են: Ապրի՛ հայ դպրոցը»:

Ճոխ էր դաշտահանդէսին յայտագիրը, զոր կը վարէր Ալէքս Երամեան եւ որուն կը մասնակցէին «Ախթամար» պարախում-բը՝ ազգագրական եւ ժողովրդական քանի մը պարերով, նոյնանուն նուագախումբին ընկերակցութեամբ Պէթի Էրքանեան՝ ժո-ղովրդական երգերով, տիւօ Զեփիւռ՝ գե-ղեցիկ դուգերգներով, սանթուրահար Ըմ-տեփան Ազեան՝ ժողովրդական մեղեդի-ներու սքանչելի մեկնաբանութեամբ եւ ծա-նօթ դերասան Թաքսի (Պերճ Ճանտան) իր ծիծաղաշարժ պատմութիւններով: Շուրջ երկու ժամ յիշեալ մասնակցողները խան-դավառ մթնոլորտի մը մէջ պահեցին ներ-կաները: Խանդավառութեան ալիքը աւելի եւս կը տարածուէր, երբ բեմ կը բարձ-րանային վարժարանին աշակերտուհինե-րը՝ Մանկապարտէզի եւ նախակրթարա-նի մեկնաբանելու համար հայկական ժո-ղովրդական պարեր (պարուսոյց՝ Միշը-լին Սալմանեան)՝ տոհմիկ տարազներով, կարծէք ըսելու համար «Ախթամար» պա-րախումբին, թէ մենք հոս ենք, վաղուան ձեր յաջորդները: Յուզիչ էր դիտել 6-7 տարեկան հայ մանուկները՝ հայկական «Քոչարի»ի իւրայատուկ մեկնաբանու-թեան մէջ, ուր չափ ու կշռոյթ լուծուած էին ալ թէ ահեակ չարժումներու մէջ: Վարժարանին երգչախումբը, ղեկավա-րութեամբ Գէորգ Եանպէկեանի կը ներ-կայացնէր հատուած մը «Անոյշ» օփերա-յէն, ուր մեներգիներու բաժինը ստանձնած էին Սիրուն Աւետիսեան (Սարօ), Ֆլո-րանս Մուքէ (Անոյշ) եւ Քլօտին Մուքէ (Անոյշի մայրը): զգալի էր տարուած թծախնդիր աշխատանքը, որ դնահատան-քի կ'արժանանար ներկաներուն կողմէ: Յայտագիրը մէկընդմէջ կը համեմուէր հայերէն արտասանութիւններով:

Կարգը հասած էր մրցանակաբաշխու-թեան: Բեմ կը հրաւիրուէր Փարիզի ա-ռաջնորդը՝ Գիւտ Եպիսկ. Նազդաչեան, որ անդրադառնալով հայ դպրոցի դերին ու առաքելութեան՝ որպէս զարքնոց ա-պագայի համար սերունդներու պատրաս-տութեան, չէշտը կը դնէր անոր չուրջ հա-մախմբուելու եւ զօրավիղ կենալու անհր-աժեշտութեան վրայ: Գիւտ Եպիսկ. կոչ կ'ընէր ներկաներուն՝ ոչ թէ միայն խօս-քով ուխտել, այլեւ նիւթապէս օժանդա-կել հայ վարժարանին, որպէսզի կրթա-կան այս յարկը առկայծ մնայ ու լաւա-գոյնս իրականացնէ իր առաքելութիւնը: Ապա, դրուատելէ ետք տեսչուհին ու իր գործակիցները՝ իրենց նուիրումին հա-մար, մրցանակներ կը յանձնէր աշակեր-տուհիներուն:

Հոս պէտք է յիշել վարժարանի խնա-մակալութիւնը, անոր չուրջ բոլորուած բարեկամները, ինչպէս նաեւ յայտագրի ձայնարձակման պատասխանատուները՝ որոնք ամբողջ օրը, ոգի ի բուին աշխա-տեցան լաւագոյն ապահովութիւն մը ապահովելու եւ երաժշտական մթնոլոր-տի մը մէջ պահելու համար ներկանե-րը:

Յաջող եւ լաւ կազմակերպուած հան-դէս մը՝ արժանի գնահատանքի:

ՇԻՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՑԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

- 6 -

ԴԱՒԱՃԱՆ ՀՐԴԵՀԸ

Դարձան ճամբայէ մը. քալեցին քովէ-քով լռութեամբ: Յանկարծ Փեփիոնէ մը-ղաղաց.

- Շատ աւելի լաւ պիտի ըլլար, ձդէի որ առաջ անցնէիր:

- Ես ալ այդ կը մտածեմ, պատասխա-նեց Տոն Քամիլլօ, կորսուած հիանալի առիթ մը:

- Եթէ քեզ թողուցած ըլլայի որ առաջ երթայիր, չարունակեց Փեփիոնէ, հա-ճոյքը պիտի ունենայի տեսնելու ա՛խար-հիս ամէնէն սեւ յետադիմականին օդ ցաւքելը:

- Ձեմ կարծեր, պատասխանեց Տոն Քա-միլլօ առանց դառնալու, երկու հարիւր մեթրի վրայ կանգ առած պիտի ըլլայ:

- Ինչո՞ւ:

- Որովհետեւ պիտի որ հին հիւղին տակ քարայրին մէջ կային վեց աման կնդրիա, իննսունհինգ հրացան, երկու հարիւր եօ-թանասունհինգ ձեռնառումբ, երկու սընդ-տուկ փամփուշտ, եօթը գնդացիր եւ երեք քուինթալ վառօդ:

Փեփիոնէ կանգ առաւ ու նայեցաւ խո-րը բացուած աչքերով:

- Արտառոց բան չկայ, բացատրեց Տոն Քամիլլօ, կնդրիային կրակ տալէն առաջ ցանկապըեցի:

Փեփիոնէ սեղմեց բռունցքները.

- Հիմա քեզ պէտք էի սպաննել, ոտնաց ակռաները կրճտեցնով:

- Կը հասկնամ, Փեփիոնէ, բայց գըժ-ւարը գիս սպաննելն է:

Նորէն քալել սկսան. քիչ վերջ Փեփ-իոնէ կեցաւ.

- Այն առեն, զոչեց, դուն պիտէիր թէ ի՛նչ վտանգ կայ, անով հանդերձ հասար մինչեւ յիսուն մեթր. եւ եթէ կեցի՛ր չըս-կըր, պիտի չարունակէիր:

- Կը հասկցուի. պիտէի ինչպէս դուն պիտէիր, պատասխանեց Տոն Քամիլլօ, հոս նժարի վրայ էր մեր անձնական քա-ջութիւնը:

Փեփիոնէ զլուխը տարուբերեց.

- Սակայն ըսելիք չկայ, երկուքս ալ կարիճ ենք. մեղք որ դուն մերիններէն չես:

- Ճիշդ ինչ որ ես ալ կը մտածեմ, մեղք որ դուն մերիններէն չես:

Ժամատան առջեւ թողուցին իրար.

- Խորքին մէջ ինծի հաճոյք պատճառե-ցիր, ըսաւ Փեփիոնէ: Բոլոր այդ անիծ-եալ անպրանքները խղճիս վրայ կը ճըն-չէին զամոկլեան սուրի մը պէս:

- Կամաց քալէ պատմական ակնարկու-թիւններուն մէջ, Փեփիոնէ, պատուիրեց Տոն Քամիլլօ:

- Սակայն ըսիր որ գնդացիրները եօթը հատ էին, մինչդեռ ութ հատ պէտք էին ըլլալ. ո՞վ առած է մէկ հատը:

- Մի՛ մտահոգուիր, պատասխանեց Տոն Քամիլլօ, ես առի: Երբ ժողովրդական յեղափոխութիւնը պայթի, պէտք ես ժա-մատունէն հեռու չըլլիլ:

- Կը տեսնուինք ղժոխքի մէջ, մռլտաց Փեփիոնէ բաժնուելով:

Տոն Քամիլլօ գնաց ծնրադրելու խորա-նի Քրիստոսին առջեւ:

- Շնորհակալ եմ ըսաւ, Տէ՛ր, որ կե-ցի՛ր ըսիր մեզի: Եթէ դուն կեցիր չըսէիր, ի՛նչ պիտի պատահէր:

- Ո՛հ, ո՛չ, պատասխանեց ծիծաղելով Քրիստոս. դիտնալով թէ ի՛նչ բանի ընդ-առաջ կ'երթայիր, չարունակելը քեզի հա-մար անձնասպանութիւն պիտի ըլլար. ուս-տի դուն հաւասարապէս ետ պիտի դառ-նայիր, Տոն Քամիլլօ:

- Գիտեմ, յամենայն դէպս պէտք չէ երբեք չափազանց վստահիլ իր ուժերուն: Երբեմն հպարտութիւնը մեզ կը կործա-նէ:

- Աակէ աւելի, ի՞նչպէս է գնդացիրին պատմութիւնը. դուն պիտի կրնայի՞ր նը-ման անիծեալ գործիք մը առած ըլլալ:

- Ո՛չ. պատասխանեց Տոն Քամիլլօ, ութ հատ էին եւ ութն ալ օդ ցաւքեցին: Բայց օգտակար է որ անոնք կարծեն թէ հոս ներսը գնդացիր մը կայ:

- Լա՛ւ, ըսաւ Քրիստոս, լա՛ւ, եթէ ճիշդ է ըսածդ: Վայը հոն է որ դուն այդ ա-նիծեալ գործիքը իրաւցնէ առած ես: Ինչո՞ւ այսպէս սառիօս ես, Տոն Քա-միլլօ:

Տոն Քամիլլօ բացաւ բազուկները:

(Շար. 31)

ՓՐՈՖ. Է.Դ. ՋՐԲԱՇԵԱՆԻ ՀԵՏ

—×—

ՀԱՐՑԱԶՐՈՑՑ ԵՒ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Հինգշաբթի, Յուլիս 5, ժամը 15-ին Ա-րեւելեան Լեզուներու վարժարանը՝
2, rue de Lille
հարցազրոյց՝ փրոֆ. Ջրբաշեանի հետ, 20-րդ դարու հայ գրականութեան չուրջ եւ ժամը 17-ին՝ ընդունելութիւն:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒԼ

Յուլիս 8, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի տօնին առթիւ, պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Փարիզի առաջնորդ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյ հան-դուցեալ բարերարներու, հոգաբարձու-թեան անդամներու եւ ի մասնաւորի Ար-մենակ Համբարձումեանի, Սարգիս Պա-լապանեանի, Սարգիս Մատաթի հոգւոց հանգստեան համար:

VIENT DE PARAITRE

PARAGES D'EXIL
de
CHAHAN CHAHNOUR
- ARMEN LUBIN -
Trois nouvelles traduites de l'arménien
par
Krikor CHAHINIAN

UN PETIT CŒUR TENDRE
ՊՁԵՂ ՄԸ ԱՆՈՑՇ ՍԻՐՏ

ZATOSTÉ
ԶԱԹՈՍԹԷ

UN TAILLEUR,
SES DEUX HOTES et
DIVERS EVENEMENTS
ԴԵՐԶԱԿ ՄԸ, ԻՐ ԵՐԿՈՒ ՀԻՒՐԵՐԸ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

Ed. Le Temps qu'il fait
Prix 75 F (+ 9.20 F frais de port)
— H. SAMUELIAN
51, rue Mr. le Prince - 75006 Paris
— HARATCH
ou en librairie

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Եկեղեցւոյս վարչութիւնը շնորհակա-լութեամբ ստացած է.-

Սիսակեանի *հոգեհանգստին՝ Պ. Անդրէ Սիսակեան 1500, Ժան - Լիւք Սիսակեան* 100 Ֆ.:

Օհանեանի մկրտութեան առթիւ.- Պ. Րոպէր Մանուկեան 500 Ֆ. 500 Ֆ. Սէն - Ռաֆայէլի հայկական Ծերանոցին, 500 դպրոցին, 300 Ռատիօ երկխօսութեան, 300 Ռատիօ Պլէօ-ին, Պ. Փաթրիք Օհան-եան 300 ե. պ.:

Խանոյեանի հոգեհանգիստին առթիւ.- Օր. Փոլէթ Խանոյեան 500 ե. պ., Պ. Յա-կոբ Յակոբեան 50, Խանոյեան 100 Ֆ.:

Բիւրեանի թաղման առթիւ.- Ժոզէֆ Գոհէն 100, Պ. Յակոբ Յակոբեան 100, Այրի Տիկին Բիւրեան, Փիէռ եւ Գրիգոր Բիւրեան 400 Ֆ.:

Առաբելեանի հոգեհանգիստին առթիւ.- Տիկին Մարի Առաքելեան 500, Աղքատա-խնամին 500, դպրոցին 100 Ֆ.:

Առաբելեանի հոգեհանգիստին (Պոլէն) Պոլէնէն Առաքելեան ընտանիք 1000 Ֆ.:

Պիսիճեանի հոգեհանգիստին.- Տէր եւ Տիկին Փիէռ Պիսքճեան 200, Դպրոցին 200, Պարոնէլլի 100, Տիկին Նուրիձա Ա-ւետեան 200 Ֆ.:

Քէրէմեանի թաղման առթիւ.- Ճըլըզ-եան 20, Տիկին Անոյշ Քէրքէրեան 20 Ֆ.:

Սահակ - Մեսրոպ երդչախումբը 1983 Դեկտեմբեր 31-ին կազմակերպած նոր տարուան պիշերին առթիւ 4000:

Պէլտոյեանի հոգեհանգիստին առթիւ.- Պէլտոյեան ընտանիք 100, Պ. Թոմմաս Համամճեան 100 Ֆ.:

Շահպազեանի պահակին առթիւ.- Հէ-պոյեան 100, Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Գամ-պուրեան 50:

Աբթարեանի հոգեհանգիստին առթիւ.- Հրանդ Աբթարեան 200 Ֆ.:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Շ. Ատանալեան իր ամուսնոյն երուանդ Ատանալեանի *մահուան 15-րդ տարելիցին ի յիշատակ 500 Ֆր. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին:*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Սէն - Թ'Անթուանի Ս. Թա-դէոս եկեղեցւոյ թաղականութիւնը շնոր-հակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղ-կեպսակի հետեւեալ նուէրները.- Ադամ Ձանճիկեանի մահուան առթիւ.- Տիկին Մ. Եավէր 100 Ֆ., Տարաբախ՝ Տիգրան Շահպազեանի մահուան առթիւ.- Տէր եւ Տիկին Խաչօ Նաճարեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Գամպուրեան 50 Ֆ. եկե-ղեցիին, 50, Ֆ. եկեղեցւոյս երգչախում-բի եւ դպրոցին 50-ական Ֆ., Տէր եւ Տի-կին Վահան Յակոբեան Համազգային եւ Հ. Մ. Ը. Մ.- Արծիւ 100ական Ֆ., Տէրտէրեան եղբայրներ եկեղեցիին եւ Համախարբերթցիական Միութեան 50-ական, Տէր և Տիկին Կի Կիրակոսեան, Տէր և Տիկին Փիէռ Կիրակոսեան, Տիկ. Անթոյ-եան Մարի 50-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Էպոյեան 100 Ֆ., ողբացեալին որ-դիները՝ Յարութիւն եւ Աբրահամ Շահ-պազեան 500 Ֆ. եկեղեցիին եւ 500 Ֆ. դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Ղազար-եան 50 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Վահրամ Եա-զրճեան 150 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Յովհան-նէս Գամպուրեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սիսակ Մրմրեան 100 Ֆ., Համախար-բերցիական Միութեան 100 Ֆ.:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդ-ներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կա-տարել Թղթատարի գրասենեակին միջո-ցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Ցառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային, կարե-լի է դիմել անշուշտ թերթիս վարչութեան մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէները (ընթացիկ եւ նորը) եւ կցել 20 Ֆ.ի դրոշմաթուղթ (25 Ֆ. արտասահմանի պարագային, բացի՝ Իտալիայէն, ուր Թղթատարական անկանոնութիւններու եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը ստիպուինք հասցէի առ-ժամեայ փոփոխութիւնները չընդունիլ):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան տարեկան ճաշը եւ պարահանդէսը՝ Շաբաթ, Հոկտեմ-բեր 27, ժամը 20·30-ին:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝
ՆՈԵՄԲԵՐ 17-ԻՆ.

SÉJOUR en ARMÉNIE

Pour la première fois, la J. A. F. organise
avec la collaboration du Professeur J.-P. MAHE
UN SEJOUR LINGUISTIQUE EN ARMENIE
du 14 au 28 Juillet
FRAIS DE SEJOUR : 4 500 F

comprenant :
— *le voyage Paris - Erevan - Paris via Moscou en avion*
— *la pension complète*
— *des cours de langue quotidiens, assurés par le Prof. J.-P. MAHE, à deux niveaux (moyen et avancé)*
— *des conférences-débats sur la civilisation et l'histoire arméniennes*
— *des visites de musées et sites traditionnels*

Conditions de participation :
— être âgé d'au moins 18 ans et
— pouvoir justifier d'une inscription à un cours de langue arménienne
INSCRIPTION IMMEDIATE, PLACES LIMITEES
Pour tous renseignements s'adresser :
par courrier à : Mme YAZIDJIAN, 29 avenue Pasteur, 93100 Montreuil
par téléphone : 287 - 95 - 98 (après 19 h.)

DEMANDE D'INSCRIPTION

NOM : ..... Prénoms : .....
Adresse complète : .....
..... Téléphone : .....
Date et lieu de naissance : .....
Nationalité : ..... Profession : .....
Etes vous déjà allé en Arménie ? ..... Quand ? ....
Combien de temps ?.....
A quel cours êtes vous inscrit ? .....
Fait à ..... le ..... Signature

TRANSTOURS

VOUS PRESENTE SES VOYAGES ORGANISES

12 - 14 Jours à EREVAN

ALLER - RETOUR PAR AVION - SERVICE 1ère CLASSE

de PARIS

— Du 9 au 24 Août — 16 jours, dont 14 à EREVAN — **Prix: 6750 F**
— Du 7 au 22 Septembre — 16 jours, dont 14 à EREVAN — **Prix: 6750 F**
— Du 5 au 20 Octobre — 16 jours, dont 14 à EREVAN — **Prix: 5900 F**

de MARSEILLE

— Du 11 au 24 Août — 14 jours, dont 12 à EREVAN — **Prix: 6400 F**
— Du 8 au 21 Septembre — 14 jours, dont 12 à EREVAN — **Prix: 6400 F**
— Du 6 au 19 Octobre — 14 jours, dont 12 à EREVAN — **Prix: 5700 F**

Et deux voyages : **CROISIERES d'une semaine**
et séjour d'une semaine à EREVAN

1) Paris — Moscou — Erevan par avion — séjours d'une semaine à Erévan et retour à bord de LITVA. du 14 au 28 Juillet—Depuis **7710 F** + Taxe de port **250 F**
2) Aller : Marseille—Odessa (à bord de LITVA), séjour d'une semaine à EREVAN, retour par avion, Moscou Paris. Depuis **8010 F** + Taxes de port **250 F.**

TRANSTOURS — 25, rue d'Argenteuil - 75001 Paris — Tél. : **261 58 28**

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԱԶՆԻԻ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1983 Մայիս մէկէն ի վեր, «Ցառաջ», հակառակ օրէ օր ծանրացող տնտեսական վիճակին, խուսափեցաւ յաւելումի դիմե-լու բաժանորդագրութեան իր սակերուն վրայ, մինչ տեղական թերթերը, ոմն շրջանիներ՝ 3 - 4 յաջորդական յաւելում. ներ կատարեցին:

Դժբախտաբար, բացարձակ անկարե-լիութեան առջեւ ենք շարունակելու ոմն պայմաններուն տակ: Ցունուար մէկէն ի վեր երկու յաւելում կրած ենք առաք-ման ընկերութեան կողմէ (եւ երկու ան-րիշներ որոշուած են մինչեւ տարուան վերջ), ասոնց կողքին աշխատավարձը, ընկերային տուրբերը, ելեկտրականու-թիւնը, թուղթը (միայն այս վերջինը՝ 20%), հուսկ Յունիս 4-էն ի վեր ներքին եւ արտաքին թղթատարի մամուլի վերա-պահուած սակերը (21,3%) ծանրակշիռ վիճակ մը կը ստեղծեն, որ կը ստիպէ մեզի յաւելում մը նախատեսել, *ԱՄԻՆԻՆ ՈՒՇԸ՝ ՕԳՈՍՏՈՍ ՄԻԿԻՆ* սկսեալ, եթէ կ'ուզենք անխափան շարունակել «Ցառաջ»ի կանոնաւոր հրատարակու-թիւնը:

Նոր սակերը կը հրատարակենք ի մե-տոյ, մինչ այդ մեր բաժանորդները կըր-նան օգտուիլ ներկայ սակերէն:

Ինչպէս ծանօթ է, իր ծննդեան օրէն ի վեր, «Ցառաջ»ի միակ եկամուտները կ'ապահովեն բաժնեգիրները, ծանուցում. ները, ինչպէս նաեւ բարգաւաճման փոնտին եղած ինֆլեարուխ նուէրները: Ուրեմն, կը խնդրենք մեր հաւատարիմ բաժանորդնե-րէն, որ իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով դիւրացնեն վարչութեան ծանր գործը: Շնորհակալութեամբ

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՑԱՌԱՋ»ի

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան, Որ-բերու Օգնութեան Մարմինը, խոր ըն-նորհակալութեամբ ստացած է, փոխան ծաղկեպսակի, հետեւեալ նուէրները - ի նպաստ իր կրթական գործին, Աստղիկ Համալեանի դառնակսկիծ մահուան առ-թիւ.- Տիկին Նուարդ Աբրահեան 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Պերճ Աբրահեան 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Եղուարդ Պիւքիւճեան 500, Տիկին Արշալոյս Խանամեան, իր զար-մուհիին՝ Տիկին Մ. Պահչէճեանի յիշա-տակին 200 Ֆ., Պ. Եղուարդ Մուրատեան Տիւսիգեանի մահուան առթիւ 200 Ֆ.:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

1) *Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պէլֆոն-թէնի կայանի արձանագրութիւնները կը չարունակուին Օգոստոս ամսուան համար: Այս տարի Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսնե-րուն, 2 շաբաթական (15 օր) պարի դաս-ընթացքներ նախատեսուած են մանագէա ուսուցիչի մասնակցութեամբ:*

2) *Յուլիսի կայանի օթոքարը Փարի-զէն կը մեկնի Երկուշաբթի, Յուլիս 2, ժամը 7·30-ին՝*

Porte d'Orléans, Ave. Paul Appel

եւ կը վերադառնայ Կիրակի Յուլիս 29ին, նոյն վայրը:

3) *Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանա-յին Վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ իր գրասենեակը կէս օրէ ետք տեւական քա-ղ է ժամը 14-էն 18, Երկուշաբթիին մինչեւ Ուրբաթ, իսկ Հինգշաբթի օրերը 14ին 22ը:*

Le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France assure une permanence à son siège tous les après-midi du lundi au vendredi de 14h à 18h et le jeudi de 14h à 22h pour les inscriptions à la colonie, pour vos differents problèmes, ainsi que pour tous renseignements.
17, rue Bleue, 75009 PARIS
Tél. : 824. 46. 57

×

ԿԱՑԱՆ - ՊԵԼՖՕՆԹԷՆ

Օգոստոս 15-ի Հանդիսին եւ Խաղողի օրհնութեան մասնակցիլ փափաքողնե-րուն համար, Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ճամբորդութիւն մը կը կազ-մակերպէ օթօքարով:

Արձանագրութեան եւ մանրամասնու-թիւններու համար, դիմել 783 - 30 - 35, մինչեւ Յուլիս 20:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
4
MERCREDI
4 JUILLET
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՏԱՐԱԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տրամ եամ : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ե ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.736 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 59e ANNÉE — No 15.736

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 22 - 28)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 47-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

ԺԱԼԳԻՐԻՍ - ԱՐԱՐԱՏ ԽԱՂԸ (*)

Երեւանի մէջ 0-ի դէմ 2 կէտով յաղթելէ ետք Ալմա Աթայի «Կայրաթ»ի, «Արարատ» մեկնած էր Խարկով եւ հանդիպում ունեցած «Մետալիստ»ի հետ: Ծանօթ է, որ Երեւանցիները 1-0 արդիւնքով պարտուեցան (ՄՄԲ.- արդիւնքը տրուեցաւ «Յառաջ»ի Յունիս 22ի թիւով): Այնուհետեւ, «Արարատ»ի տղաքը կ'երթային Վիլնիւս հանդիպում ունենալու համար տեղւոյն «Ժալգիրիս»ի հետ: Այդ հանդիպումը վերջ պատած էր հաւասար (1 - 1) արդիւնքով: Խաղի առաջին վայրկեաններէն իսկ կողմերը անցած են բուռն պրոհներու եւ չէզոքացուցած մրցակիցներու սպառնալիքները: Առաջին 18 վայրկեաններուն ոչ մէկ կոլ կարելի եղած է նշանակել: Այնուհետեւ Վիլնիւսցիները յաջորդաբար երկու հարուածներ մգած են դէպի «Արարատ»ի բերդը, որոնցմէ երկրորդը վերածուած է կոլի: Առաջին կիսախաղը վերջ պատած է Վիլնիւսցիներու յաղթանակով: Երկրորդ կիսախաղին Երեւանցիները արագաշարժ եւ կազմակերպուած խաղարկութիւն մը ցուցաբերած են: 68-րդ վայրկեանին, օգտուելով մրցակիցի բերդին մօտերը ստեղծուած խառնաշփոթ վիճակէն, Ռոբերթ Բոստանջեան սրընթաց ճեղքած է պաշտպանութեան գիծը եւ դիպուկ հարուածով մը նշանակած հաւասարութեան կոլը:

(*) Խաղին արդիւնքը տրուած Էիճ «Յառաջ» Յունիս 28ի թիւով:

×

ՄԱՏԱԿԱՍԳԱՐԻ
ԼՐԱՏՈՒ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՏՆՕՐԷՆԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼԱԾ

Խորհ. Միութեան հրաւէրով Մոսկուա գտնուող Մատակասգարի լրատու գործակալութեան տնօրէնուհին Էլիզապէթ Ռոպենսոն չորս օրով այցելած է Հայաստան եւ ծանօթացած «Արմէնփրէս»ի կեդրոնը եւ տարուող աշխատանքներուն: Հիւրը հանդիպումներ ունեցած է «Արմէնփրէս»ի տնօրէն Մարտունի Խաչատրեանի եւ Երեւանի փոխ-քաղաքապետին հետ, ապա այցելած է տեսարժան վայրեր եւ դասական արուեստի կեդրոններ:

×

ՀԻՆ ԵՐԵՒԱՆԸ
ՆԿԱՐԱԶՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՄԷՋԷՆ

Հայաստանի Պատմութեան Թանգարանին մէջ բացուած է Լեւոն Ցակոբեանի նկարչական ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են Երեւանի, Լենինական, Դիլիջանի հին չէնքերու նկարներ, որոնք հին բնակիչներուն կը յիշեցնեն իրենց պատանեկան տարիները: Մասնագիտութեամբ ճարտարապետ՝ նկարիչ Լեւոն Ցակոբեան, հին Երեւանը ներկայ սերունդին ցոյց տալու համար ուսումնասիրուած է դիւանային փաստաթուղթեր, թանգարանային նիւթեր, հանդիպած եւ խօսած է այն Երեւանցիներու հետ, որոնց յիշողութեան մէջ պահպանուած են հին քաղաքի տուներն ու թաղամասերը:

×

ԵՐՈՒԱՆԴ ՓՈԶԱՐԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Երեւանի Լենին պողոտայի եւ Մոսկովեան փողոցի անկիւնը գտնուող սրահը, ուր աւելի քան երեսուն տարի աշխատած է քանդակագործ-նկարիչ Երուանդ Փոչար, վերածուած է թանգարանի: Պաշտօնական բացումին ներկայ եղած են մշակոյթի մարզի դէմքեր, նկարիչներ, Երուանդ Փոչարի աշակերտներ ու բարեկամներ, այլ քաղաքներէ եկած հիւրեր: Խօսք առնելով Մշակոյթի նախարարը՝ Գուրգէն Առաքելեան, անդրադարձած է Երուանդ Փոչարի արուեստի դերին: Թանգարանի չորս դահլիճներուն մէջ ցուցադրուած են աւելի քան 80 գործեր, ինչպէս նաեւ առանձին բաժինով մը նիւթեր՝ նկարիչին վերաբերեալ:

×

ՍՏԵՓԱՆ ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆԻ
«ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐԻ ՀԵՏ»
ԳԻՐՔԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

Երեւանի «Լոյս» հրատարակչականը տպագրած է Մտեփան Կուրտիկեանի՝ «Արտասահմանի հայ գրողներու հետ» գիրքը, ուր ներկայացուած են շուրջ 30 դէմքեր՝ յուշերով, ակնարկներով եւ երկաթխօսութիւններով: Հատորին մէջ տեղ գտած են ակնարկները Արշակ Զօպանեանի ու Երուանդ Օտեանի, Ցակոբ Սիրունիի ու Կոստան Զարեհանի, Շահան Շահնուրի ու Զահրատի, Մկրտիչ Հաճեանի ու Զաբել Յովհաննիսի, Վահրամ Մավեանի ու Մարի Ալթմաճեանի, Լուիզա Սալմնեանի (Լաս) ու Գեղամ Ալթմաճեանի (Ա. Սեմա), Վահան Թէքէեանի ու Ցակոբ Օշականի, Վահէ Վահեանի ու Գառնիկ Ազդարեանի մասին: Հեղինակը անդրադարձած է նաեւ Ցակոբ Մնձուրիի, Գալուստ Յանենցի, Բենիամին Նուրիկեանի, Անդրանիկ Անդրէասեանի, Կարապետ Սիամանլի, Ցակոբ Գուշումճեանի, Վահէ Հայկի, Մատթէոս Զարիֆեանի, Սոնա Տէր-Մարգարեան-Թնկրեանի եւ Մարգար Ղարագիկեանի գրականութեան: Գրքին յառաջարանին հեղինակը՝ Մտեփան Ալաջաջեան, ի մէջ այլոց գրած է. «Այս գրքով, ներկայանում է մեզ հայրենիքից դուրս օտար ափերում, օտար երկնքի տակ հայոց լեզուով, մեծարուեստ տաղերով ստեղծագործող գրողների մի մասը: Մտեփան Կուրտիկեանի ներկայացրած որոշ գրողների կեանքն ու գործունէութիւնը անցել են ոլորապտոյտ բաւիղներով, եղել են անհարթ ու դժուարին, նրանց ստեղծագործական որոնումներում եղել են մոլորութիւններ, նրանց դիրքորոշումները հայրենիքի նկատմամբ վերապահութիւն են արտայայտել: Սակայն հայրենիքի զգայութեան անհերքելի փաստը, աննախընթաց վերելքը, զարգացումն ու բարգաւաճումը մի նրանց համար հեռահեռ դարձել են նոր խթան, ստեղծագործական նուաճումների ու առաջընթացի ոգեւորիչ ուժ: Մտեփան Կուրտիկեանը իրաւացիօրէն գտնում է, որ հայրենիքից հեռու ստեղծուած գրականութիւնը ամբողջական հայ գրականութեան մի մասն է՝ անկախ աշխարհագրական հեռաւորութիւնից եւ լեզուական գործօնում երեւացող տարբեր իրողութիւններից: Այս կամ այն գրողի երկը վերլուծելիս, հեղինակին գնահատելիս Կուրտիկեանը նկատի է ունենում այն չբերջապատը, որտեղ ապրում է գրողը, որովհետեւ ապրելով օտարութեան մէջ՝ հայ մնալով, չի նշանակում կորուել չբերջապատից, մեկուսանալ, կղզիանալ, հեռու փախչել քաղաքակրթութեան ազդեցութիւնից, ինչպէս նաեւ տեղական մշակոյթից ու արուեստից եւ նրանց ազդեցութիւններից»:

×

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ
ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆԵՐԸ

Թումանեան չբերանի ձօճկան դիւղի երիտասարդութեան հիմնած պարի համոյթը հանդէս եկած է չբերանի Մշակոյթի Նոր Տունը, որ ունի 350 հոգինոց սրահ մը, նկարչութեան, չարժանկարի եւ այլ արուեստներով զբաղող խումբերու փորձի սենեակներ եւ այլ յարմարութիւններ: Գիւղերու մէջ մշակոյթի տուներու կառուցումը կ'իրականանայ հնգամեակի (1981 - 1985) դլխաւոր ծրագրի համաձայն: Ամէն տարի քանի մը տասնեակ մշակոյթի տուներ կը կառուցուին Հայաստանի գիւղական չբերաններու մէջ:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԽԱՉԻԿԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Մնտիլիի հանդրստեան Տան մէջ, ուր կը մնար վերջին տարիները քայքայուած առողջութեան հետեւանքով, իր մահկանացուն կնքած է Տիկին Արմենուհի Խաչիկեան:

Ողբացեալը կը պատկանէր սերունդին այն հայ կիներուն, որոնք այս դաղութին կազմութեան սկզբնական օրերէն, իրենց ընտանեկան հոգերու կողքին, նուիրումով նետուեցան ազգ. կեանքի մէջ, դլխաւորաբար կրթական եւ բարեսիրական աշխատանքներուն բերելով իրենց անսակարկ մասնակցութիւնը:

Ծնած էր 1897-ին Էրզուրում, ուր ստացաւ նախնական եւ երկրորդական կրթութիւնը, ինչպէս չատեր ճաշակած է տեղւոյն լեզուին եւ աքսորուած մինչեւ Սիպէրիա: Հոն ամուսնացած է եւ ամուսնոյն հետ ժամանակ մը ապրած է Հալէպ, ուր վարած է հայկ. դպրոցին տեսչութիւնը:

1924-ին, ընտանեօք, կը հաստատուին Փարիզ: Հոս, Տիկին Արմենուհի Խաչիկեան առաւելապար կապոյտ Ծովի մէջ է, որ պիտի ունենայ լայն գործունէութիւն: Տարիներու ընթացքին Փարիզի, Ալֆորվիլի մասնաճիւղերու կամ Շրջ. վարչութեան մէջ, թէ օգափոխութեան կայանի որպէս անօրէնուհի, Տիկին Խաչիկեան նուիրումով պիտի աշխատի, միաժամանակ հայերէն դասաւանդելով, Փորթ-ոէ-Լիլա եւ Ալֆորվիլ: 1959-էն 64 ալ վարած է Անտիլիի հանգստեան տան անօրէնութիւն:

Տարիներէ ի վեր կորնդուցած էր իր առողջութիւնը եւ բոլորովին քաշուած հանրային կեանքէ, բայց անոնք որոնք քիչ թէ չատ դաղափար ունին այս դաղութին անցեալին մասին, դիտեն այն դերը, զոր ունեցած են Արմենուհի Խաչիկեաններ մանուկներու հայեցի դաստիարակութեան թէ կանացի կազմակերպութեանց մէջ, նոր հաստատուող դաղութի մը կազմութեան աշխատանքներուն բերելով իրենց նուիրեալ մասնակցութիւնը:

Մեր ցաւակցութիւնները իր դաւակներուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Լիբանանի խաղաղեցման համար կիրակի օր ծնած յոյսերը, երկուշաբթի օր ողջ ցնդեցան: Մայրաքաղաքը ամէնէն բուռն ռմբակոծութեանց եւ հրացանաճարակութեան օրերէն մէկը ապրեցաւ եւ առաջին լուրերու համաձայն լինը մեռեալ կար եւ չատ աւելի վիրաւորներ: Հրադադարը քանկելի թաղամասերուն վրայ տեղացած 16-էն 22: Նոյնքան ռումբ թափած է արեւմտեան եւ արեւելեան (էշրէֆիէ, Պուրճ-Համուտ) դօտիները: Միւս ոյմէ, չին զեկավարը՝ Նապիհ Պէրրի, ոյ նաեւ պետական նախարար է հարաւեան համար, յայտարարած է թէ պահովութեան ծրագիրը պիտի պործարուի անմիջապէս, նախարարաց խորհուրդի նիստէն առաջ խոկ: Պէրրի հեռաձայնով խօսելով նախագահ Ձեմայէլի հետ, կրցած է հարթել կարդ մը տարաձայնութիւններ, յիշեալս չոկատներու նոր զեկավարներուն անուններու հարցը: Նայով Ձումբլաթի, Դամասկոս պացած է, ուրկէ Մոսկուա պիտի անցնի:

ԳԵՐՄԱՆԱՅԻՔ մաս-մաս տուն կը ճամբեն թուրք աշխատաւորները, որոնք այնան ալ լաւ չեն ընդունուիր իրենց հայրենիքը, ուր «ալմանճը» կ'որակուին, որոշ արհամարհանքով: Թուրքերու Գերմանիա դաղթը սկսած է 60ական թուականներուն, երբ կ'երթային քանի մը տարի դրամ չահելու եւ տուն վերադառնալու համար: Շատեր, սակայն, տուն-տեղ եղան եւ այսօր Գերմանացիք այլեւս չեն հանդուրժեր: Շուրջ 100 հազար աշխատաւոր վերադարձած է, բայց հարցն այն է որ ասոնք թէ՛ Գերմանիա անդրադձալի են եւ թէ Թուրքիա: Անգարայի Թուրք-Իշ անհիքային դանձապահը կ'ըսէ. - «որեւէ պատճառ չունինք իրենցմով զբաղելու: Իրենց ուզելով դացին, հիմա ետ կու դան, իրենց դիտնալիք բանն է»: Մէկուկէս միլիոն Թուրք կայ Գերմանիա եւ անոնք որոնք վործ հանուած են 83 Հոկտեմբերի եւ 84 Յունիսի միջեւ կրնան 10·500 մարքի (31·500 Ֆր.) օժանդակութիւն մը բաժնել ետ դառնալու համար: Լիպերատիոն, երեքշաբթի օր, օրինակ մըն ալ կու տայ Գլխիճ անուն 45 տարեկան Թուրքի մը, որ 20 տարի աշխատած է Ռուհռ վորձատուներու մէջ եւ այսօր ինդզինքը խարտուած կը նկատէ, մանաւանդ Փոհլի իշխանութեան գլուխ դալէն ի վեր: «Թուրքին ոաուս» (Թուրքերը դո՛ւրս) դրուած է պատերուն վրայ, ու վործի տարիներու ընկերն իսկ կ'ըսէ -«գեռ հո՞ս ես»: Կայ աւելի ողբերդականը, Գերմանիա ծնած երեխաները, որոնք նոյնիսկ տունէն կը վախնան, երբ կ'իմանան թէ ծնողքը որոշած է Աշատոլու վերադառնալ: Ոչ իրենց հայրենիքը կը ճանչնան, ոչ ալ՝ լեզուն: Ձումբապարի համար, այդ աշխատաւորներու զաւակները «կորսուած սերունդ մըն են:

ԸՆԴԴիՄՈՒԹԻՒՆԸ ամէն չանք կը թափէ, Վերակոյսին մէջ մանաւանդ, ուր աւելի դիւրին է, քանի մեծամասնութիւն է, ձդձգելու համար դպրոցի վերաբերեալ օրինագիծին վիճաբանութիւնը: Ազգ. Ժողովին մէջ ալ բուռն վէճեր տեղի ունեցած են, ՀՀՀ-ի պարագլուխներէն Պերնար Փոնս չի վարանիր նոյնիսկ ըսելէ թէ «յեղափոխական կացութիւն» կը ստեղծուի եթէ հանրաքուէ (ռեֆերանտում) չըլլայ դպրոցի չուրջ: Հարցն այն է, որ ամէն ինչ խեղաթիւրուած է այլեւս: Ցոյցին օրն իսկ, քիչեր դիտէին թէ բանն ինչո՞ւմն է, իսկ հանրաքուէի մը պարագային, պարզապէս իշխանութեան դէմ կամ թեր քուէի բնոյթ պիտի առնէ: Եւ բուն հարցը նախ ուսման եւ մանաւանդ Ֆրանսերէնը նախ ուսման մակարդակով լեզուի դասաւանդման մակարդակով լեզուի բաղելն է, եթէ այս ազմկարարներուն մէջ, կան իսկապէս անկեղծ մարդիկ, որոնց միակ մտահոդութիւնը դպրոցն է...:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՑԼԱԽՈՀ բանաստեղծ՝ Նիգամէտթին Ահմետով Ալմա-Աթայի մօտ պիւղի մը յիմարանոցը փոխադրուած է: 37 տարեկան, ծագումով բաշկիր այս բանաստեղծը կեանքին 19 տարիները արդէն բանտը անցուցած է:

ՆԱՄԱԿ՝ ԱՆԱԽԱՐՏ ԶՐՈՅՑԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ

Գրեց՝ ՄԱՐԶՊԵՏ

Շատ սիրելի Խանդուտ,

Այս բոլորէն դուրս, կը կարդանք, կը լսենք, մանաւանդ վերջերս, թէ Թուրքիոյ պէտք է ընդունին պատասխանատուութիւնը զործուած ոճիրին։ Վե՞րջը։ Պահ մը ենթադրենք թէ ընդունեցան եւ յայտարարեն թէ անցեալին դժբախտ դէպքերը պատահած են եւ շատ կը ցաւին եւ թէ պէտք է ներեն։ Վե՞րջը։ Փակե՞նք պիտի մեր հաշիւը։ Ո՛չ եւ ո՛չ, հազար անգամ ո՛չ։ Պէտք է չարունակեն այդ տըղաքը որպէսզի փութացնեն հատուցման ժամը։ Այլապէս ոչինչի ծառայած կ՚ըլլան ամէն ջանք, ամէն յոդնութիւն եւ իրենց անձնդիր զոհողութիւնը։

Մի մտահոգուիր, դուն պիտի կարենաս զործիդ երթալ, իսկ իրենք պիտի ընեն ինչ որ ի վերուստ սահմանուած է իրենց։ Աստուծոյ սիրոյն, անցեալիդ սիրոյն, եթէ նոյնիսկ չես բաժներ անոնց մօտեցումը, իրար մի անցնիր։ Կեղծիքը քեզի չի վայելեր։ պէտք է լռես եւ օրերդ բաժնես այն աղջիկներուն հետ, որոնք ազատ ժամերուդ, իրենց մարմիններուն թրթռացումներով պիտի ողողեն անկողինդ։

Կը ներես երկար խօսեցայ։ Ժամը առաւտեան վեցն է։ Կանչէ թաքսին օդակայան երթամ։ պէտք չունիս յոդնելու։ Օդանաւին մէջ կը փորձեմ մրափել։ Ափսոս ,ե՞րբ այսպէս փոխուեցար։ Պերճախօս էիր լռութեամբդ։

Ահա այսպէս։ Զսպասեցիր պատասխանիս։ Պէտք չէիր մեկնիլ, բայց ոչինչ կըրնար կեցնել քեզ այդ առաւօտ։ Ինչպէս Ամերիկացիք կ՚ըսեն « No hard feelings» այսինքն, ոչ մէկ դառնութիւն։ Աստուած յաջողութիւն տայ գործերուդ, մինչ այդ ահա պատասխանս ուշացած թերեւս, ինչ արած պէտք է վերագրես «Փոխուած ըլլալուս» այս ուշացումը։

«Ելոյթիդ» ամբողջ ընթացքին ի զուր սպասեցի թէ ինքզինքդ փրկող բանաձեւ մը կուտաս կամ աւելի ճիշդ ըսածներդ կը հիմնաւորես աւելի տոկուն բանաձեւումներով։ Չեղաւ։ Ճիշդ է լապտրթուար կ՚երթամ, բայց դացած տեղդ ալ չատ տարբեր չէ։ գրասենեակիդ մէջ թէ «գծային արադացուցիչ»ի չրջապատին մէջ ուրկէ կը հաւաքես ուսումնասիրութիւններուդ տուեալները, նոյն բանն է որ կ՚ընենք - պարզապէս կ՚աշխատինք։ Փորձառական եւ տեսաբանական ընդհէնը ես եւ դիտես թէ երբ տեսութիւն մը բանաձեւես եւ ուզես առուգել անոր ճշդրտութիւնը կը ձեռնարկես զանազան փորձերու։ Այլ խօսքով կը յղանաս տեսութիւնը եւ կը ջանաս զայն հիմնաւորել ուսուցական հաւաստումներու միջոցաւ։ Ըրած ես արդէն մտաւոական ոստումը՝ յղացքէն դէպի լուծում, բայց էական տարբերը կը պակսին։ Կը չարչարես միտքդ, բայց ի զուր, ամէն միջոց, ամէն կերպ՝ ապարդիւն։ Ցանկարծ ամէնէն չակնկալած մէկ պահուդ, անկողնիդ մէջ, քունի եւ արթնութեան միջամտային պահու մը, կամ ճամբան քալած ատենդ, փայլակի նման կը ճառագայթեն խուսափող տարրերը եւ ամէն ինչ կը յստականայ։ Տէրեանի նկարագրած «Ոսկեհանդերձ» մասն է որ կուգայ եւ բանաստեղծները յաւագոյնս կը հասկնան այդ ապրումը։ Երջանկութիւն բառը ի վիճակի չէ նկարագրելու արարչագործական այդ ակնթարթը։ եղած է անկարելին. գտած ես անհրաժեշտ նախատարրերը յղացքիդ։ ընդլայնելով երեւոյթը, երբ արդիւնքը չարդարացներ ակնկալութիւնդ, կա՛մ տեսութիւնդ կը վերանայիս, կա՛մ կիրառական մօտեցումդ կը փոխես, մինչեւ որ ճշդիւս բանաձեւումը գտնես։ Աւելին, եւ երեւոյթ մը բացատրելու համար յաճախ կը դիմես մէկէ աւելի բանաձեւումներու։ Որքան որ դիտեմ ասոր կ՚ըսեն գիտական մեթոտ։ Գոնէ իմ գիտցած գիտութեան համաձայն։

Այդ թերացումին մէջ առանձին չես, ինչպէս առանձին չես արծարծած հարցերուդ ընդհանուր մօտեցումին մէջ։ կը բաժնեմ դառնութիւնդ՝ թէ մեր պատասխանատու մարդիկը - կեանքի մէջ երբեմն հասած բացառիկ յաջողութիւններու - ինչու կը հանդուրժեն խոտանին եւ ամէն կարգի միջակութեան։ Օր մը հասկըննանք թերեւս։ Անցնինք։ Առարկութիւն - ներդ մնացին միակողմանի։ Ծօսած եմ տարբեր մարդոց հետ որոնք նոյն արդարացումները ըրած են - թէ վրիժառու դնդակահարումները անհրաժեշտ են քաղաքական նպատակներ իրագործելու, թէ զինեալ բախումը անխուսափելի է, եւ - այլն։ Հարցումս որ մինչեւ հիմա անպատասխան մնացած է հետեւեալն է։ ըսածներէն զատ ուրիշ միջոց, եկք չկա՞յ հասնելու նոյն նպատակներուն։ Բանաձեւումներուդ մէջ կը յուցաբերէիր անհոդ, գրեթէ ծանծաղ, մակերեսային կեցուածք մը։ Հոս, վախնամ այլամերժութեան հասարակաց գլիծ մը կայ քու եւ քեզի պէս մտածողներուն եւ ամերիկահայ այն հատուածին մէջ որ ջղային բըլնականութեամբ մը կը դատապարտեն այդ տղաքը։ Իրենց՝ ախտաբանական մոլուցքի հասնող եղոյթը երբ գիտես, կարծես կը խօսին տարբեր մոլորակէ եկած արարածներու մասին եւ ոչ թէ իրենց արիւնակիցներուն մասին։ Օշական տեղ մը, մեր պետական պաշտօնեաները օսմանեան կառավարութեան մէջ աշխատող, կ՚որակէր «Թուրքէն աւելի թուրք»։ Այս - տեղի մարդոց համար չեմ կրնար «Ամերիկացի» տարազումը զործածել պարզապէս չմեղանչելու համար Ամերիկացիին ինքնեկ ազնուութեան հանդէպ։ պէտք է զործածել բոլորովին տարբեր բացատրութիւն մը, որակում մը որ համազօր ըլլար ոչինչի - չմարդէն աւելի չմարդ։ այդ բառին արթնցուցած ամբողջական արհամարհանքով եւ եղկելիութեամբ։ Կ՚արժէր տեսնել այս մարդիկը իրենց տարերային, ջղագար պոռչտուքին մէջ։ Նողկալի բան մը կայ անոնց սառնաքարշ, ռուհճիի այպանումին մէջ։ Չես դիտեր թէ որո՞ւ կ՚ուղղեն իրենց խօսքը մեր սրահներէն ներս։ Եւ մեծամասնութեամբ անոնք են որոնք կտրած են իրենց պորտակապը մայր արգանդէն եւ հազիւ թէ քանի մը բառ հայերէն գոլ - գոլի կրնան բերել։ Ահա եւ վիժումը« հոգեկան հայրենիք»ի զաղափարին։ Անոնք որոնք հայերէնը կը նկատէին անպէտ տարրը մեր ժողովրդի իրաւ նկարագիրը, դիմագիծը պահելու, պէտք է տեսնեն հետեւանքը այդ թեթեւսոլիկ, աններելի եւ անպատասխանատու քայլին։ Իրենց պատմութեան անտեղեակ, իրենց մայր լեզուին, մշակոյթին անդէտ, ցեղի արեան կանչին անհաղորդ եւ ազգային առհասութիւններու փաղաղիչ ապրումներէն զուրկ՝ մարդկային այդ վիճակներն են որ կը ջանան, կը փորձեն, կ՚ուզեն ուղղութիւն տալ մեր կեանքին։ Սխալը անոնց մօտ, հարցերու հանդէպ իրենց ունեցած սահմանափակումն է եւ կերպը դատապարտումին, որովհետեւ ատեն մը եռք կարելի չէ զանազանել թէ կը դատապարտեն վրիժառու արարքնե՞րը թէ այդ արարքներուն - ազատագրական պայքարի - պատճառ եղող պատմական դէպքերը։ Ու պիտի չզարմանալ բնաւ, եթէ ապագային այդ մարդոցմէ մէկը ելլէ եւ կասկած յայտնէ պատահած դէպքերուն - եղեռնին - ճչմարիտ բնոյթին։ Կատակ կամ հեղնանք չէ որ կ՚ըսեմ, երբ Սփիւռքի հայութեան ամբողջական կառոյցն է որ վտանգուած է, հազիւ թէ ներելի ըլլայ կատակելու ճապաղ տրամադրութիւնը։

(Շար. 2)

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՅԿԵՐՈՅԹԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - («Յառաջ»). - Կիրակի, Յունիս 17-ին, Վասպուրական եւ Տարօն սրահներուն մէջ, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը հայկերոյթով մը նշեց բացման 8-րդ տարեդարձը։ Եկեղեցականներ, բազմաթիւ միութիւններու ներկայացուցիչներ եւ ազգայիններու հոծ բազմութիւն մը տեղ առած էին զարդարուն սեղաններու չուրջ, պատրաստուած Տիկնանց Յանձնախումբին կողմէ։

Հայկերոյթը սկսաւ Եղիշէ Աւագ քհնյ. Փանոսեանի սեղանօրհնութեամբ եւ ընթացաւ հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտի մը մէջ Կարպիս Յարութիւնեանի թամատայութեամբ, որ կատարեց իրեն յատուկ խանդավառ չունչով։ «Արծիւ» նուագախումբը գլխաւորութեամբ Վարդան Առաքելեանի երգերով, հայկական երաժըշտութեան կշռոյթով, հայկական աւանդական պարերու եղանակներով չէնցուց հաւաքոյթը։

Վարչութեան անունով կարօ Յովսէփեան վերյիչեց Մշակոյթի Տան գաղութային նկարագիրը, գծեց վերջին տարեան զործունէութեան ընդհանուր պատկերը, յայտարարեց որ հաշիւները հաւասարակշռուած են հակառակ կարդ մը դժուարութիւններուն։ Մանրացաւ հան - րային գործի մը բնոյթին վրայ, իր անակընկալ խոչընդոտներով եւ չնորհակալութիւններ յայտնեց ներկաներուն, որոնք միշտ զօրավիգ կը կանգնին, ու աւելցուց՝ «Մշակոյթի Տան ուժը, մեր զանգուածն է, թէպէտ համեստ, բայց հաւատարիմ»։ Կարօ Փոլատեան, Մշակոյթի Տան անդամ, մաղթեց որ կազմակերպուած մշակութային ձեռնարկները եւս ըլլան նոյնքան բազմամարդ։ Մարսէյլի հայ գաղութը, ըսաւ զրագէտը, դեռ մերձաւոր անցեալի մը մէջ կ՚եռար հայկականութեամբ։ Այսօր պատկերը քիչ մը տժգունած է։ Մաղթեց որ կազմակերպութիւնները աւելի գիտակից կեցուածք ունենան։ Մարիորեան քոյրերը որ առաջին մրցանակ ստացած են Մարսէյլի Երաժշտանոցի չութակի դասարանին՝ միասնաբար, եւ իրենց մակարդակին համար քաջալերական ելոյթ ունեցան նուագելով յայտնի գործեր՝ «Կռունկ»ը, «Ալագեազ» եւ «Մի-ժեռնակ»։

Աչիկ Եըլմազեան, Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի ղեկավարը, խանդավառ չեչտով գնահատեց Մշակոյթի Տան վարչութեան անդամներուն ազգային գիտակցութեան եւ զոհողութեան ոգին եւ ի մասնաւորի վեր առաւ նախագահուհի՝ Հայկուհի Շալճեանի վաստակը։ Աչիկ Եըլմազեան ըսաւ՝ «թէպէտ 8 տարին քան մը չէ, բայց երբ գիտենք թէ հաւրայինի գործը որքան ապերախտ գետին մըն է, իր վարդերով եւ փուշերով, աւելի լաւ կը հասկնանք եւ կը չափենք կատարուած աշխատանքին ծանրութիւնն ու դժուարութիւնը»։ Իր խօսքին մէջ մասնաւոր չեչտը դրաւ մշակոյթին եւ եկեղեցւոյ դերին մեր զոյութեան եւ տեւականութեան պայքարի տեսակէտէն։ Ապա, Տէր եւ Տիկին Եըլմազեան երդեցին Անոյշ օփերայէն հատուած մը և Աչիկ Եըլմազեան մեներգեց Գուսան Աշոտէն «Հէյ Ջան Արագած», առեղծելով մեծ ոգեւորութիւն։ Ալեքսան Պապայեան նախ յիչեցուց մշակոյթին կարեւորութիւնը մեր պատմութեան զանազան հանգրուաններուն, մէջբերում - ներ ընելով Դ. Վարուժանէն, Աչուղ Զիւանէն եւ ապա ըսաւ՝ «պէտք է որ մեր ժողովուրդը երթայ միշտ դէպի լաւը, գեղեցիկը։ Կը մաղթեմ որ այս Տունը շարունակէ իր գործունէութիւնը, միշտ աւելի բարգաւաճ եւ մանաւանդ կը մաղթեմ որ օր մը բոլորը մտնեն այս յարկէն ներս, հաւաքուին անոր թեւերուն տակ եւ ձեռ ձեռքի աշխատին մեր գաղութի վերելքին»։ Երէցկին Եղիսաբէթ Տէտէեան, իր ջերմ ու հաղորդական ձայնով, տրամադրութիւնները բարձրացուց երգելով «օտար ամայի ճամբէն»։ Ապաուր Գէօսէեան բացատրեց հայ դիրքին եւ դիրքին կարեւորութիւնը որպէս ազգակ մեր

ԱՆՐԻ ՎԷՐՆԷՕՅԻ ՀԵՏ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՄԷՋ

Անրի Վէրնէօյի - Աչոտ Մալաքեան - անունը ծանօթ է բոլորին։ Ցունիս 16-ին Ալֆորվիլի հայ գաղութը մեծ բերկրանք ապրեցաւ, որովհետեւ հանդիպում մը պիտի ունենար Ֆրանսական ժապաւէնի բեմադիր Անրի Վէրնէօյի հետ։ երեկոյեան ժամը 21-ին, Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան սրահը արդէն լեցուած էր Ալֆորվիլի Հայերէն զատ, ուրիշ արուարձաններէ եկած բազմաթիւ Հայերով։ Ներկաներուն թիւը երկու հարիւր յիսունէ աւելի էր, ինչ որ բացառիկ երեւոյթ մըն է։ Այս երեկոյին կէս ժամ ուշացող ինքնութեան, որպէս բարոյական դէնք դիմադրելու համար ժամանակի մաշումին եւ ուելցուց՝ «հայ մշակոյթը կամուրջ մըն է անցեալը ներկային կապող եւ ապագան եռաշխատող»։ Յայտարարեց թէ, մեր պատմութեան ճակատագրական չրջաններուն Հայը միշտ դիտցած է դիմել հետ դործածել նաեւ զէնքը, պաշտպանելու համար ինքզինքը, իր հողը, իր հայրենիքը։

Իր կարգին խօսք առաւ Շահան խաչակիր քհնյ. Տէտէեան ըսելով թէ ապրի մը մեծութիւնը չի չափուիր իր զինուորական ուժով այլ իր մշակոյթով, քաղաքակրթութեան բերած իր նպաստով։ Երբ 9 տարի առաջ հիմնարկէքը դրինք այս Տունին, չարունակեց Շահան քհնյ. «մեր մաղթանքը եղաւ որ ան կանգնի ամուր ժայռի մը վրայ, ծառայէ հայ մշակոյթին, հայ ժողովուրդի զաւակներուն, ջամբելով ազգային գիտակցութիւն եւ դաստիարակութիւն եւ իր կեանքի 8 տարիներու ընթացքին, հակառակ անխուսափելի խոչընդոտներու, մենք տեսանք նուիրումը վարչութեան անդամներուն, որպէսզի այս Տունը ծառայէ իր նպատակին»։ Շահան քհնյ. Տէտէեան դիտել տուաւ, այս վերջին տարիներուն, մեր ներհատարդութեան զարթնումը, եւ հակումը դէպի հայ դատ, ջերմ մաղթանք յայտնեց որ այդ հետաքրքրութիւնը եւ յանձնառութիւնը ըլլայ յարատեւ։ Իր խօսքը աւարտելով ըսաւ «մեր աւազ պարտականութիւնն է ըլլալ թեւ թիկունք մշակոյթի Տան վարչութեան, լեցնել սրահները եւ երբեմ չմոռնալ որ ի վերջոյ օգտուողը ժողովուրդն է»։

Ապա առիթ, օգտուելով Արշամ Պապայեանի ներկայութենէն, որ չաբաթ մը առաջ, ստացած էր Սր. Գրիգոր Լուսաւորիչ չքանչանը ձեռամբ վազգէն Ա. Կաթողիկոսին, Շահան քհնյ. Տէտէեան յայտնեց իր եւ բոլոր ներկաներուն ջերմ շնորհաւորութիւններն ու խնդակցութիւնները, վեր առնելով անոր օգտաչատ, ազգանուէր ծառայութիւնները հայ եկեղեցւոյ, հայ մշակոյթին եւ մանաւանդ անոր մասնակցութիւնը մեր գաղութի բոլոր ձեռնարկներուն։ Արշամ Պապայեան յայտնելէ ետք իր երեսին եղած զնահատանքն ալ ուղուած իրեն եղած զնահատանքն խօսքերէն, ըսաւ՝ «ուրիշներ իմնմէ շատ աւելի արժանի են, անկասկած, այս պատիւին։ մանաւանդ բոլոր անոնք որոնք կը մնան շատ յաւնախ շուրի մէջ»։ Ընդգծելէ յետոյ իր բարեկամական կապերը մշակոյթի Տան հետ աւելցուց՝ «փափաքելի է սերտ յարաբերութիւններ ստեղծել բոլոր մշակութային կեդրոններուն միջեւ եւ միշտ համադրել ուժերը ընոյն նպատակին շուրջ, որ է՝ մշակոյթի եւ մեր ազգային արժէքներու ճամբով սատարել մեր գոյատեւման պայքարին»։

Զանազան կազմակերպութիւններ, ներկաները ըրին սրտաբուխ նուէրներ որոնց դումարը բարձրացաւ 30150 Ֆր.-ի։

Եղիշէ աւագ քհնյ. Փանոսեան դրաւատեց այս յարկէն ներս կատարուած աշխատանքը, չեչտը դրաւ ընտանիքներէն եւ հայկական հաստատութիւններէն ներս հայ լեզուի անհրաժեշտ գործածութեան վրայ եւ մաղթեց կամք եւ կորով բոլոր անոնց որոնք կը ծառայեն հայ հաւաքականութեան ու աւելցուց՝ «Հայը պէտք է գործէ հաւաքական շահերուն ի խնդիր որպէսզի իրականանան մեր երազները»։

Ճեսոյ արտասանեց՝ Ցարութիւն Ֆր - ըլնկեան եւ հայկերոյթը չարունակուեցաւ հայկական խմբական պարերով։

ԹՂԹԱԿԻՑ

թեամբ ներկայ եղաւ Ալֆորվիլի քաղաքապետ, պետական ենթանախարար՝ Պ. Ժոզէֆ Ֆրանչէսքի, որուն կ'ընկերակցէին իր վոխանորդներէն Պ. Բոժէ Թէյլէ:

Անոր վէրնէօյ, ծափահարութեամբ ընդունուեցաւ: Հաստատութեան վարչական անդամներէն Արշալոյս Սարգիսեան բացումը կատարէլէ վերջ, տնօրէնուհին Յասմիկ Գեւոնեան խօսքը տուաւ բեմադիրին, հարցումներ ուղղելով իրեն: Ան նախ պատմեց թէ ինչպէս, իր կամքէն անկախ, ժամանակին երբ տակաւին լրագրող էր, իր անունը փոխուած էր Անրի Վէրնէօյի: Յետոյ, ան իր յիշողութիւնը թարմացնելով պատմեց իր մանկութիւնը, թէ ինչպէս ծնողքը կը ջանային իրեն հայեցի դաստիարակութիւն տալ, ամէն կիրակի զինք եկեղեցի տանելով: Պատմեց ու վարպետութեամբ մը հետեւաբար իր մօր անհուն սէրը իր զաւկին հանդէպ, եւ յայտնեց թէ մօտաւոր ապագային ժապաւէն մը պիտի պատրաստէ «Մայրիկ» խորագրով: Ուստի, ան ցոյց տուաւ թէ, իր սրտի մէկ անկիւնը պահած է, այդ հեռաւոր ու անմոռանալի ժամանակներուն, անհուն սիրով լեցուած ծնողքներէն ստացած իր հայեցի դաստիարակութիւնը: Պատմեց նաեւ դերասանները բեմադիրի իր կեանքէն, թէ ինչպէս տանջալից էր եղած վերջերը, եւ նշեց թէ, այդ օրէն որ ինքն է իր ժապաւէններուն արտադրողը, անոնք թուքթա չեն ծախուիր: Բոլոր ստոնք պատմեց իր յատուկ զուարթախօսութեամբ, ինչ որ մեծ հաճոյք պատճառեց ներկաներուն:

Յետոյ, հաստատութեանս վարչութեան նախագահ Արա Գրիգորեանի ղեկավարութեամբ, առիթը տրուեցաւ ներկաներուն հարցումներ ուղղելու Անրի Վէրնէօյի: Ան սիրով պատասխանեց բոլոր հարցումներուն: Որպէսզի հանդիսատեսը աւարտ ուրախ մթնոլորտի մը մէջ, ելլեզ Օհաննէսեան, ընկերակցութեամբ Սաեփան Աքեանի որ կը նուագէր անդադար, մեներգեց երկու երգ, մինչ՝ Յասմիկ Գեւոնեան իր դերութիւններէն մէկերուններ ըրաւ: Գեղարուեստական բաժնի աւարտին, շնորհակալական խօսքերով ծաղկեփունջ մը նուիրուեցաւ Տիկին Վէրնէօյի որմէ յետոյ «քոքթէյլ» մը արուեցաւ:

Յաւերժական թելով հայ ազգը կապած է իր զաւակներուն: Յունիս 16-ի հանդիսումը այդ կապը ոգեկոչող երեւոյթ մըն էր: Մաղթենք որ Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տունը, հայ գաղութը եւ իր տղանաղտոր որդիները լրիւ զօղող կամուրջը դառնայ մինչեւ վերջ:

ՏԱԼԻԹԱ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՒՈՒՄ

———×———

Երբ Փարիզի մէջ՝ ծովածաւալ բազմութիւն մը, տողանցք կը կատարէ Յունիս 24-ի յեմիխջօրէին, մենք ալ մեր Հան-դըսահան Տան մէջ ամփոփուած, կ'ընկալէինք Չեխովի «Արջը» մէկ արար թատերդութիւնը...

Նախ քան ներկայացումը, Օր. Թալին Տէր-Մինասեան, ամփոփ կերպով ընթերցումն ըրաւ՝ ռուս մեծ թատերագրին՝ կեանքին մասին, զոր խտացումով կ'ուզենք հանրութեան ներկայացնել, որպէսզի մեր ընթերցողները որոշ գաղափար մը կազմեն...:

Չեխով ծնած է 1860, Յունուար 17-ին, Դոկանրոկ (Ղրիմ) քաղաքին մէջ:

Համեստ ընտանիքի զաւակ՝ Չեխովի մեծ հայրը եղած է սարուկ, իսկ հայրը համեստ խանութպան:

Իր մանկութիւնը եղած է դժուար ըստանեկան միջավայրի պատճառով, բայց պատանի Չեխով մեծ խանդավառութեամբ յաճախած է՝ թատերական եւ դրական շրջանակները:

15 տարեկանին՝ Չեխով կը խնամուի ծանր հիւանդութեան մը համար, իր բժիշկը՝ ռուս - պերմանացի մեծապէս կը տպաւորէ զինք եւ Չեխովի մէջ կ'արթնցնէ բժշկութեան սէրը:

20 տարեկանին Չեխով կը սկսի իր ուսումը՝ միաժամանակ տանելով իր առաջին դրական աշխատանքները:

Աշխատակցած է զանազան թերթերու, եւ ծանօթ հրատարակիչներ զինք քաջալերած են:

Իր սկզբնական համբաւը չահած է՝ գրելով չարք մը թեթեւ կատակերգութիւններ:

«Արջը» կը պատկանի այդ ժամանակաշրջանի՝ ստեղծագործութիւններուն:

Իր գլխաւոր գործերը սակայն, ինչպէս՝ «Ճայը», «Քեռի Վանիա», «Երեք քոյրեր», «Կեռասենին» կը պատկանին իր դրական հասուն շրջանին: «Կեռասենին» գրած է իր մահէն քանի մը ամիս առաջ, 1904-ին:

Իր ճամբորդութիւններու ընթացքին՝ հարաւային Ռուսաստան, Ղրիմի եւ Թիֆլիսի մէջ բազմաթիւ հայ ընտանիքներու՝ որոնց բարքերը ուսումնասիրելով, կըրցած է նկարագրել հայկական կենցաղը՝ իր «Ոօթէ» նորավէպին մէջ:

Բարեկամութիւններ հաստատած է ծադումով հայ արուեստագէտներու հետ՝ ինչպէս նկարիչ Այվազովսքի, երաժիշտ՝ Սպենդիարեան:

Չեխով գործակցած է հայ նկարիչ՝ Սուրէնեանցի հետ, պատրաստելու համար՝ Ճայ թատերախաղի բեմադրումը:

Չեխովի ազդեցութիւնը մեծ եղած է, հայ գրագէտներու վրայ, որոնք մօտէն ուսումնասիրած են իր գրականութիւնը, յիշենք Նորդոս, Ստեփան Զօրեան, եւ Չեխովի առաջին թարգմանութիւնը կատարած է՝ Նարդոս:

Պաքուի մէջ է որ, կը ներկայացուին՝ առաջին անգամ Չեխովի թատերախաղերը՝ հայերէն լեզուով:

«Արջի» կատակերգութիւնը գտած է մեծ յաջողութիւն, մինչդեռ Չեխով զայն երկրորդական աշխատանք կը նկատէր:

Բայց ճիշդ է որ այս թատերախաղի մէջ Չեխով չատ հմուտ կերպով ուսումնասիրած է, մարդկային հոգեբանութիւնը եւ ստեղծած հետաքրքրական տիպարներ:

Շատ կարճ տեւողութեան մէջ մէկ արար, կրցած է ստեղծել՝ նիւթ մը, զարգացնելով եւ հասցնելով զայն իր գագաթնակէտին...:

Սոյն թատերախաղին բեմադիրն էր՝ Տիկին Յասմիկ Սիւրմէլեան, իսկ խաղընկերներն էին՝ Անիթա Պէրպէրեան (Փոփովայի դերին մէջ), Քօքօ Քէթէնճեան (Իռմիրնով), եւ Ժիլ Նուրիճանեան (Լուքա):

Ջերմապէս կը չնորհաւորենք զիրենք այս առիթով եւ կը մաղթենք որ, այլ եւայլ երկփեղումներ տեղի չունենան այսուհետեւ, այլ միասնական ոգիով համագործակցին բոլոր Փարիզի հայ դերասկաները՝ վոխանցելով թատրոնի սէրը՝ գալիք սերունդներուն, որպէս ամրանութիւններու աւանդ ու կտակ՝ Հայկազեան...:

ԹԱՏԵՐԱՍԷՐ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԹԵՀՐԱՆԻ Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 28-ին, տեղի ունեցած է Հայրապետական Մաղթանքի արարողութիւն, նախագահութեամբ Թեմին առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեանի, որ քարոզով մը ոգեկոչած է Սարգսապատի հերոսամարտը: Կէսօրէ ետք, «Արարատ» մարզասրահին մէջ, բազմահազար Հայերու ներկայութեամբ տօնուած է Հայաստանի անկախութեան հռչակման 66րդ տարեդարձը: Բանախօսած է Հրայր Խալաթեան: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած է «Կոմիտաս» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Տիգրան Սուքիասեանի: Փակման խօսքը արտասանած է Աւագնորդը:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ «Սան Մարթին» կեդրոնին մէջ, Յունիս 19-ին, դասախոսութիւն մը տուած է տոքթ. Փասքուալ Օհանեան՝ «Հայկական ցեղասպանութեան կապուած քանի մը փաստաթուղթեր» նիւթին չուրջ, սպաններէն: Դասախոսութեան աւարտին ցուցադրուած են լուսանկարներ, որոնք կը ներկայացնէին չարդերէն տեսարանները, ամանք՝ հասարակութեան քիչ ծանօթ: Տոքթ. Օհանեան հեղինակն է «Հայկական Հարցը եւ միջազգային յարաբերութիւնները» խորագրուած սպաներէն երկու հատորներու, որոնք կ'ընդգրկեն 1839 - 1914 ժամանակաշրջանը եւ ներկայիս կ'աշխատի երրորդ հատորի մը վրայ, որ կը բովանդակէ Հայերու ղէմ կատարուած ցեղասպանութեան առընչուղ վաստաթուղթեր:

×

ԷՇՐԻՖԻԷի Գէորգ Զաթալպաշեան վարժարանի «Տիրան Պապիկեան» սրահը, Մայիս 27-ին, տօնուած է «Մայրերու Օր»ը, կազմակերպութեամբ եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան: Բացումը կատարած է տաճնապետուհին՝ տիկին Ճըղըլեան: Բանախօսած է Շաքէ Եաղուպեան չեշտելով հայ մօր յատկութիւնները: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

×

ՆԻՒ ՃԸՐՋԻի Ս. Վարդանանց եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Յունիս 3-ին, տօնուած է Հայաստանի անկախութեան հռչակման 66-րդ տարեդարձը, կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. «Դրօ» կոմիտէին: Բացումը կատարած է Ժոզէֆ Վարժապետեան: Բանախօսած է Ամերիկայի Հայ Դատի Յանձնախումբի վարիչ - գործավար Պերճ Կարապետեան (Ուաշինկթընէն): Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած է Համազգայինի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Րաֆֆի Սվաճեանի:

×

ՈՒԱԹԹԱՒՈՒՆԻ Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Յունիս 9-ին, տօնուած է Մայիս 28-ը, կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. «Սարգարապատ» կոմիտէին: Հանդիսութիւնը վարած է «Հայրենիք»ի խմբագրապետը՝ Գէորգ Տօնապետեան: Բանախօսած են Լէօ Սարգիսեան (անգլերէն) եւ Ենովք Լաչինեան (հայերէն): Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

×

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՑ «Ցուսաբեր» ակումբի «Գարագաշեան» սրահին մէջ, Յունիս 10-ին, տեղի ունեցած է ամառնքի երեկոյթ մը, որու ընթացքին Վարդգէս Քիւրքեան (նախկին եգիպտահայ, ներկայիս Քանատա հաստատուած) արտասանած է Ազեխս Ահարոնեանէն գործեր՝ «Հայաստան», «Ցարգանք քեզ», «Մեր պինուտ - րութիւնը», «Արմենիա» եւայլն: Տոքթ. Սուրէն Պայրամեան ներկայացուցած է Ազեխս Ահարոնեանի հանրային կեանքը եւ գրական վաստակը: Փակման իր խօսքին մէջ թեմին առաջնորդը՝ Զաւէն Արք. Չինչինեան վեր առած է Ահարոնեանի գրականութեան արժէքը:

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

- 8 -

ԳԱՆՁԸ

Երիցատուն հասաւ Զմիլքօ նախկին ֆեաալի մը՝ որ Փեփիոնէին լրաբերն էր, երբ Փեփիոնէ լերան վրայ կը գործէր, եւ հիմա առնուած էր իրրեւ դիւղին սուրհանդակը: Շեքեղ նամակ մը ունէր, յարդի թուղթի վրայ, գոթական գիրերով եւ կուակցութեան վերնատառերով:

«Ձեր Տէրութիւնը հրաւիրուած է իր ներկայութեամբ պատուելու ընկերային ծնողքի արարողութիւնը, որ տեղի պիտի ունենայ վաղը առաւօտեան ժամը 10-ին, Ազատութեան հրապարակին վրայ»:

Բաժանմունքի Քարտուղար
Ընկեր Յովսէփ Պոթացցի
Գիւղապետ

Տոն Քամիլլօ Զմիլքոյի երեսը նայեցաւ.

- Ըսէ՛ ընկեր Փեփիոնէին, պարոն գիւղապետ Յովսէփին, որ ես ոչ մէկ փափաք ունիմ գալու եւ լսելու սովորական յիմարութիւնները «Ցեռաշրջութեան եւ Դրամատիրութեան դէմ»: Արդէն բերանացի պիտեմ:

- Ո՛չ, բացատրեց Զմիլքօ, քաղաքական ճառ չկայ, հայրենասիրական բաներ՝ խորքով ընկերային: Եթէ «ո՛չ» ըսէք, կը նշանակէ որ ժողովրդավարութենէն բան չէք հասկնար:

Տոն Քամիլլօ ծանրօրէն չարժեց գլուխը.

- Եթէ հարցը այդչափ է, ա՛լ չեմ խօսիր:

- Լաւ. Գլխաւորը ըսաւ որ տարագով գայիք եւ զործիքներով:

- Գործիքնե՞ր:

- Այո՛, ջրամանը եւ սրակիչը, օրհնելիք բան կայ:

Զմիլքօ այս ոճով կը խօսէր Տոն Քամիլլոյին հետ, ճիշդ որովհետեւ ճապուկ էր, այսինքն՝ մէկը որ իր յատուկ կեցուածքով եւ դիւային աչխուժութեամբ, կրնար լերան վրայ գնդակներուն մէջէն անցնիլ առանց չամփրուելու: Այնպէս որ՝ երբ Տոն Քամիլլոյի նետած խոշոր գիրքը այն կէտին հասաւ՝ ուր էր Զմիլքոյի գլուխը, Զմիլքօ արդէն եկեղեցիէն դուրս էր եւ թափով կը կոխէր իր հեծանիւի ապաքդակներուն:

Տոն Քամիլլօ ոտքի ելաւ, վերցուց գիրքը եւ դնաց իր զայրոյթը թափելու խորանին՝ Քրիստոսի առջեւ:

- Ճիտուս, ըսաւ, կարելի՞ է որ չգիտես նամ թէ ի՛նչ կ'եփեն սա անդիլինները: Այդպէս խորհրդաւոր բան չեմ տեսած երբեք: Ի՞նչ ըսել կ'ուզեն բոլոր այդ պատրաստութիւնները, այդ զարդարանքները որ կը տանկեն դեղարանի եւ Պակէթթիի տան միջեւ գտնուող մարզադետնին չուրջը: Ի՞նչ տեսակ սատանութիւն է ասիկա:

- Զաւակս, եթէ սատանութիւն մը ըլլար, նախ՝ բացօթեայ պիտի չընէին, երկրորդ՝ քեզ պիտի չկանչէին օրհնելու համար: Համերաշխութիւն ունեցիր մինչեւ վաղը:

Տոն Քամիլլօ իրիկնադէմին դնաց աչք մը տալու. բայց դաշտին չուրջ զարդեղէնք չկար. մէկը բան չէր հասկնար:

Երբ առաւօտեան մեկնեցաւ երկու ըսպասաւորներով, ծունկերը կը դողային: Կը զգար որ առտու տակը բան մը կար որ չէր քալեր. տակը բան մը ըլլալու էր:

Ժամ մը ետք վերադարձաւ քայքայուած եւ վրան ջերմով:

- Ի՞նչ հանդիպեցաւ, հարցուց իրեն խորանի Քրիստոսը:

- Մազերդ տնկուելիք բան, թոթովեց Տոն Քամիլլօ: Սոսկալի բան մը. չեփոր, կարիպալտեան փառերդ, Փեփիոնէի ճառը եւ Ժողովրդական Տան առաջին քարի դնեդումը: Իսկ ես ստիպուեցայ օրհնել առաջին քարը: Փեփիոնէ դոհունակութենէն կը պայթէր: Այդ անպիտանը պիտի հրաւիրեց երկու խօսք ըսելու եւ այսպէսով ստիպուեցայ «պարագայական» խօսք մըն ալ ըսել. ատոյգ է թէ կուսակցական գործ մըն է, բայց սրիկան զայն իրրեւ հասարակաց գործ մը ներկայացուց:

(Շար. 32)

Այրի Տիկին Անժել Ղազարեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Պալանճեան՝ զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Արման Մելքոնեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Վահագն Խաչեան զաւակներն ու թոռները յաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր եւ նանիին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ
ԽԱՉԻԿԵԱՆ (ՊԱԼԱՆՃԵԱՆ)-Ի

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 1-ին, 87 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Յուլիս 5, ժամը 15·30-ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ալֆորվիլի պերեզմանատունը, ամփոփուելու համար թնտանեկան դամբարանը:

Որեւէ մահագդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Փոքրիկն Անահիտի դառնակսկիծ մահուան առթիւ կը նուիրեն Տէր եւ Տիկին Վիգէն Դարբինեան 100 Ֆ. Ժողովուրդներու մնայուն դաստարանին եւ 100 Ֆ. «Ցառաջ»ին Սիրուն Պարոնեանի յիշատակին: Քիւլջեան եւ Դարբինեան ընտանիքները 200 Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին Մարի Կէնճեանի մահուան առթիւ:

(Առանձ «Ցառաջ»էն):

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Եկեղեցւոյս վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առած է.-

Զապէլ Մանուէլեանի հոգեհանգստեան առթիւ.- Համբարձումեան եւ զաւակները 200, Տէր եւ Տիկ. Փափազեան Ժան-Փիէռ 200, Ճնտիկեան 100, Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբին 100, Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին 100, դպրոցին 100, Տէր եւ Տիկին Թաշճեան խոտարտ 100, Պ. Յակոբ Յովսէփեան 100 Սէն - Ռաֆայէլի հայկ. ծերանոցին, 100 Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին, Փափազեան 250, Պ. Թովմաս Համամճեան 50:

Պոլսոյ մշակութային եւ հայրենակցական միութեան կազմակերպած հոգեհանդիսաի պատարագին առթիւ.- Պոլսոյ մշակութային միութիւնը 2000:

Սրբուհի Չէքէմեանի թաղման առթիւ.- Չէքէմեան ընտանիք, Թամաճիօ եւ Սեմիզեան ընտանիքները 300, Այրի Տիկին Զորիկեան 200, Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Սաճեանեան 100, Հ.Բ.Ը.Մ.ական տիկնանց յանձնախումբը 200 դպրոցին, Պ. Կարապետ Մկրտչեան 50, Պ. Յարութիւն Մկրտչեան 50, Պ. Հայկ Թէրզեան 100, Պ. Թորգոմ Թէրզեան 200, Պ. Արմենակ Զորիկեան 500, Պ. Րաֆֆի Իլպիզեան 500, Տիկին Ուզունեան եւ Իլպիզեան 100, Տիկ. Արշալոյս Ղազարեան 100:

(Շար.)

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Ա.ՎԻՆԵՈՆ.- Տիկին Փայլածու Սարգիսեան 100 Ֆ.:

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

(ՅՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Ժաք, Ալպէռ եւ Տարօն Պօղոսեան 10·000, Պ. Օտտոյ Ս. Յակոբ եկեղեցի, Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղ 2000ական, Վասպուրականի Հայր. Միութիւն, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի, Պ. Օտտոյի Կապոյտ Խաչ, Սէն Ժերմէի Կապոյտ Խաչ, Շալճեան ընտ., Աբշամ Պապայեան, Արսէն Տէր Զաքարեան 1000ական, Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցիի Տիկնանց Միութիւն 600, Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցի, Պօմոնի Կապոյտ Խաչ, Գուրգէն Փիրանեան, Զաւէն Միլտոնեան, Սէն Ժերմէ Սահակ Մեսրոպ եկեղեցի, Տիրիկեան ընտ., Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւ, Շահան քհնյ. Տէտէեան 500ական, Դաւիթեան ընտ. 350, Այրի Տիկին Կարապետ Ճանիկեան, Սեպուհ Ճանիկեան, Յարութիւն Տէրոյեան, Անարէտ Դաւիթեան 300ական, Աստուր Քէօսէեան, Սարգիս Գուլումճեան, Կարօ Յովսէփեան, Շաւարշ Փիրանեան, Կիրակոս Հելվաճեան, Արզումանեան ընտ., Գրիգոր Քէնտիրեան, Ճարպայեան ընտ. 200ական, Խաչիկ Եըլմազեան, Կարապետ Տէրտէրեան 250ական, Ազատուհի Տէր Վարդանեան, Եղիչէ քհնյ. Փանոսեան, Հայկազ Զուբուբեան, Միքայէլեան, Աշոտ Վարդանեան, Պօղոս Քէշիշեան, Մ. Հորոյեան, Յ. Ֆրէնկեան, Բարիզ Արմաղանեան 100ական Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առած է հետեւեալ նուէրները փոխանակ ծաղկեպսակի Ռէմոն Ասատուրեանի մահուան առթիւ.- Տէր եւ Տիկին Ասատուրեան եւ զաւակները 400 Ֆ., Դարբինեան եւ զաւակները (ընտանիք) 600 Ֆ., Վարդապետեան ընտանիք 50, Տէր եւ Տիկին Զազարեան 200, Պ. Ամէմեան 100, Ամթոյեան ընտանիք 200, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Գասպարեան 50, Տէր եւ Տիկին Ժան Գասպասեան 200 Ֆ.:

×

Տիկին Լուսաբեր Արզումեանի (ծնեալ՝ Թօփալեան) մահուան առթիւ.- Տիկին Սերքուհի Եօթնեղբայրեան եկեղեցւոյ 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժագ Կուսսուզեան 100, Տիկին Լուիզ Աբրահամեան 150, Պ. Սեդրակ Սամուէլեան եւ զաւակները 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Բըվէրթ 100 Ֆ., Պ. Րուման 100, Տէր եւ Տիկին Բըվէրթ 100, Տէր եւ Տիկին Բալամուտեան 200, Տէր եւ Տիկին Ներսէս Արզումեան 300 Ֆ.:

×

Նայիրի պարախումբը շնորհակալութեամբ առացած է.- Տէր եւ Տիկին Փէքմէզեանէ 250 Ֆ., Տիկին Գարաօղլանեանէ 300 Ֆ., Տիկին Ալիս Մանուկեանէ 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Վիգէն Փափազեանէ 1000:

ՓՐՈՖ. ԷԴ. ՋՐԲԱՇԵԱՆԻ ՀԵՏ

—×—

ՀԱՅՅԱՋՐՈՑՅ ԵՒ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Հինգշաբթի, Յուլիս 5, ժամը 15-ին Ա-բեւելեան Լեզուներու վարժարանը՝
2, rue de Lille
հարցազրոյց՝ փրոֆ. Ջրբաշեանի հետ, 20-րդ դարու հայ գրականութեան շուրջ եւ ժամը 17-ին՝ ընդունելութիւն:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒ

Յուլիս 8, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի տօնին առթիւ, պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Փարիզի առաջնորդ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԴԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյ հանդուցեալ բարերարներու, հոգաբարձութեան անդամներու եւ ի մասնաւորի Արմենակ Համբարձումեանի, Սարգիս Պալապանեանի, Սարգիս Մատաթի հոգւոց հանգստեան համար:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Յունիս 17, Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղի ճաշին եղած են հետեւեալ նուէրները.- Ալեքսանեան Ակօ, Տէր եւ Տիկին Փափազեան Ժան 500-ական Ֆ., Տիկին Մատոեան Ժանէթ 100, Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղ 300, Պ. Արիս Գաբրաեան, Տէր եւ Տիկին Ղազարեան Յովհաննէս, Տէր եւ Տիկին Ղուկասեան Յովհաննէս, Տէր եւ Տիկին Թուրիք Ա., Տէր եւ Տիկին Տէմիրճեան, Տէր եւ Տիկին Յովսէփեան Գարեգին, Տէր եւ Տիկին Գասպարեան Կայծակ, Տիկին Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Քէօչկէրեան Խաչիկ, Տէր եւ Տիկին Սրապեան Աւետիս, Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեան Սահակ, Տիկին Ասատնալեան, 100-ական Ֆ., Տիկին Շահինեան Էլիզ, Տիկին Գարակէօզեան Սիրանոյշ, Տիկին Ալեքսանեան, Տիկին Շիրաքեան, Տիկին Պէյլէրեան 50-ական Ֆ., Տիկին Սեդա Տիլճէ 200 Ֆ., Տիկին Ճնտօեան 50 Ֆ.:

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ առացած է Տիկին Եազճեանէ 200 Ֆ. իր ամուսնոյն՝ Ստեփան Եաղճեանի մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ առացած է - փոխանակ ծաղկեպսակի՝ Տիկին Տէր - Յակոբեանի մահուան առթիւ Տիկին Սիրանոյշ Մարկոսեանէ 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Աւազեանէ 100 Ֆ., Տիկին Տէր - Յակոբեանի մահուան քառասունքին առթիւ Տիկին Մարի Հոթոեանէ 100 Ֆ.:

ANTENNE 2

L'Etoile de l'Espoir

d'Ed. KEOSSEIAN

«Միխթար Սպարապետ»

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Երեքշաբթի, Յուլիս 10, ժամը 20·35-ին, Ֆրանսական հեռատեսիլի Բ. կայանէն կը ներկայացուի Էտ. Քէօսէեանի «Միխթար Սպարապետ»ը:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

1) Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պէյճուի Թէնի կայանի արձանագրութիւնները կը չարունակուին Օգոստոս ամսուան համար: Այս տարի Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն, 2 չաբաթական (15 օր) պարի դասընթացքներ նախատեսուած են մասնագէտ ուսուցիչի մասնակցութեամբ:

2) Յուլիսի Կայանի օթոթաքը Փարիզէն կը մեկնի Երկուշաբթի, Յուլիս 2, ժամը 7·30-ին՝

Porte d'Orléans, Ave. Paul Appel

եւ կը վերադառնայ Կիրակի Յուլիս 29ին, նոյն վայրը:

3) Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ իր դրասենեակը կէս օրէ ետք տեւական բացէ ժամը 14-էն 18, Երկուշաբթիէն մինչեւ Ուրբաթ, իսկ Հինգշաբթի օրերը 14էն 22ը:

Le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France assure une permanence à son siège tous les après-midi du lundi au vendredi de 14h à 18h et le jeudi de 14h à 22h pour les inscriptions à la colonie, pour vos differents problèmes, ainsi que pour tous renseignements.

17, rue Bleue, 75009 PARIS
Tél. : 824. 46. 57

×

ԿԱՅԱՆ - ՊԵԼՃՕՆԹԷՆ

Օգոստոս 15-ի հանդէսին եւ Խաղողի օրհնութեան մասնակցիլ փափաքողներուն համար, Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ճամբորդութիւն մը կը կազմակերպէ օթօգառով:

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութիւններու համար, դիմել 783 - 30 - 35, մինչեւ Յուլիս 20:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի
ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
Նոյեմբեր 17-ին:

×

Նախաձեռնութեամբ Ο - տը - Սէնի հայ նախկին ռազմիկներու միութեան՝ ճաշ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 20-ԻՆ
Նուիրուած Սեւրի Դաշնագրին:

VACANCES
JAF 1984
du 5 au 26 août
BOULOURIS (Var)
LE MANOIR
SITUATION : 5 km. de St.-RAPHAËL à 50 m de la plage.
DESCRIPTION : Chambres de 6 lits dans un très beau jardin de 8 000 m2 bordé de palmiers.
SPORT - LOISIRS - ANIMATIONS
SEJOUR EN PENSION COMPLETE
(Voyage non compris)
3 semaines ..... 3 380 F
2 semaines ..... 2 335 F
1 semaine ..... 1 210 F
Séjours du dimanche (midi) au samedi (inclus)
RENSEIGNEMENTS ET DEMANDES D'INSCRIPTION
Dans tous les secteurs de la JAF :
PARIS
6, cité Wauxhall - 75010 Paris
Tél. : 208. 76. 49
(mercredis soir, de 20 à 22h)
LYON
215 - 217, ave. Félix-Faure
69003 Lyon
MARSEILLE
65, allée Léon-Gambetta
13001 Marseille
Tél. : 08. 10 .38
(mardis soir de 20 à 22h)

PARIS - ATHENES - PARIS
VOL CHARTER ALLER / RETOUR A PARTIR DE
1600 Frs
promotion exceptionnelle
Hôtel-Club SIAGAS BEACH
à 58 km. d'Athènes
du 22 JUILLET au 5 AOUT
FORFAIT de 15 Jours — PARIS/PARIS — SEJOUR PENSION COMPLETE, vin inclus
3850 FF adulte, 2900 FF enfant partageant la chambre des parents
Lic. 1536
et toutes prestations en GRECE, locations de voiture, croisières, circuits etc...
A PARIS
Voyages Vacances au Soleil
5, place André Malraux, 75001 PARIS
tél. 296 - 37 - 70
Anita BERBERIAN - TACHDJIAN
Arpi BODURYAN
A ATHENES
Armik Travel
15, rue Voulis, ATHENES
tél. 323 - 03 - 16 / 323 - 03 - 49
Mayda BERBERIAN - BARAZIAN

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
5
JEUDI
5 JUILLET
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

ՅԳԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.737 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.737

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶՕՐ. ՍԱԼԱՆԻ ՄԱՀԸ

Զօր. Թաուլ Սալան մեռաւ 84 տարեկանին, Վալ-դը-Կռասի զինուորական հիւանդանոցը:

Հակառակութեան տիպար, Սալան համբաւ վայելող մեծ զինուորական մըն էր, հաւատարիմ եւ պարկեշտ հանրապետական իմաստով հանդիսպ, որ սակայն պատմական չարժումի մը ղլուխն անցաւ Ալժերիա (Գաղանի Բանակ Կազմակերպութիւն՝ O. Ա. Մ.), երբ այլեւս հաշտեցաւ, երեք զինուորականներու հետ, որ Տը Կոլ պիտի լքէ Ալժերիան:

Ծնած է 1899ին, Թաուլի նահանգը, հաւատ ընտանիքի մը ծոցը, ընկերվարական: Եղած է միչա Քոլոնիալի մարդ մը, յայլ՝ անոր ձախի աւանդութեան մէջ, սրինապահ մը, որ յանկարծ լինկաւ անօրինակութեան մէջ, երբ զգաց որ խաբուած է:

1945-ին Քոնքէնի Ֆրանսական ուժերու հրամանատար է, 1952-ին Հնդկաչինի Ֆրանսական ուժերու ընդհ. հրամանատարն է, 1956-ին՝ Ալժերիոյ: Եւ այս վերջինն է որ ճակատագրական պիտի ըլլայ իրեն համար եւ կամայ-ակամայ զինքը վերածէ «զաւակիր զինուորի» մը, «զաւանան զօրավար»ի մը, խորքին մէջ, ոչ ուրիչի բանի քան՝ պատմութեան զոհի մը: 1958-ին, ինք է որ պատճառ կ'ըլլայ Տը Կոլի իշխանութեան գլուխ վերադառնալուն, Ալժէլ մէջ, Մայիս 13-ին պոռալով «կեցցէ՛ Տը Կոլ»: Նոյն Տը Կոլն է, որ զինքը պաշտօնանկ պիտի ընէ, հազիւ քանի մը ամիս ետք, Դեկտեմբերին: Յետագային կը խոստովանի, թէ այդ նշանաւոր «կեցցէ՛ Տը Կոլ»ը, ինքնաբուխ չէր, այլ քովէն մէկը փսփսացած էր ականջին...: Կ'ապաստանի Սպանիա, ուրկէ զինքը կը կանչեն, 1961 Ապրիլին, երեք զօրավար ընկերներ (Ժուհօ, Շալ, Զէլլէր) եւ հոն կը ծնի O.Ա.Մ.ը, այսինքն ապատամբական չարժում մը: Կը ձերբակալուի 62ի Ապրիլին եւ կը փոխադրուի Փարիզ, ուր Մայիս 15-ին կը բացուի իր դատավարութիւնը զինուորական Բարձրագոյն Ատեանին առջեւ: Գլուխը կը փըրկէ, ի մեծ դժգոհութիւն Տը Կոլի եւ կը դատապարտուի ցկեանս բանտարկութեան: Ներումի կ'արժանանայ 1968-ին: Քաշուած կեանք մը կ'ապրի, նուիրուած ինքնարդարացման, այլ խօսքով իր Յուշերուն չարադրութեան: 1982-ին ալ Միքեռան ընդհ. ներում կը չնորհէ բոլոր անոնց որոնք կապ ունեցած են Ալժերիոյ դէպքերուն հետ: Ասոր չնորհիւ է, որ Ֆրանսայի ամէնէն չատ չքանչան ունեցող զօրավարը, պիտի արժանանայ զինուորական պատիւներու, երբ մարմինը ելլէ Վալ-դը-Կռասէն: Թաղումը կը կատարուի Վիլի, մտերիմ շրջանակի մէջ:

Ալժէլի «Լօրս»երէն նախավերջին վերապրողն էր, վերջինը կը մնայ զօր. Ժուհօ:

Զորեքչաբթի ամբողջ մամուլը կ'անդրադառնար այս «մոլորած զինուոր»ին կեանքին եւ թերեւս ամէնէն յատկանշական դրուագներէն մէկը՝ ատորագրած է ծան Լաքութիւռ, որ կը յիշէ «Հակա - կեանք մը» խորագրած իր յօդուածին սկիզբը, թէ 1962-ին, երբ կը հանդիպի Հօ-Շի-Մինի, այս մէկը որ հասած էր իր կեանքին վերջալոյսին, կ'ըսէ. «Ուրեմն, ու ծաղրանքէն, որ թաքնուած էր այդ սըբամտութեան մէջ: Ամէն մարդ համաձայն էր կարծես, թէ մտաւորականը այն սովահար ու թշուառական մարդն է, որ, ցնցոտիներ հագած, պարապ դրպանով, պարապ ստամոքսով, ափ կը բանայ մարդոց դիմաց, եւ ինքզինք երջանիկ կը զգայ, եթէ կարենայ օրական մը, փոր կշտացնելիք քանի մը ղրուշ դանել հոսկէ կամ հոնկէ...:

×

Հաւաքականութիւն մը, որ իր մտաւորականին մէջ կը տեսնէ մուրացկանի այսպիսի տիպար մը, ապագայ չունի: Կամ, աւելի ճիշդ է ըսել՝ մտաւորական չունի: Այսպիսի հաւաքականութիւն մը, հաւաքականութիւնները զարգացնող, զօրացնող, որակաւորող ամէնէն կարեւոր մէկ չերտէն զրկուած է:

Բայց հիմա երբ կը յիշեմ Տոքթ. Պենոնի նշանաւոր ու ինծի համար անմոռանալի այս սրամտութիւնը, կը չանամ մըտքիս մէջ կենդանացնել քանի մը անուններ այդ չրջանի մտաւորականներէն: Ո՞րոնք ունէինք այդ օրերուն իրրեւ մտաւորական: Մեր մտաւորականները կ'արգասաւորէի՞ն «մտաւորական» յորջորջումը, քիչ մը գոնէ կը նմանէին այն մարդոց, որոնք զարգացած երկիրներու մէջ մտաւորական կը կոչուին: Կամ, այսօր իսկ, ո՞րոնք ունինք իրրեւ մտաւորական:

Տոքթ. Պենոնի սրամտութեան այդ օրերուն, մտաւորական ըսելով մերիները կը յիշէին Թերեւս, օրինակի համար, պատառուն հագուստներով լրագրող մը, որ քանի մը լիրայի փոխարէն Թերթերու մէջ բաներ մը կը տորդորէր այս կամ այն անձին մասին: Կամ այն դրագէտը՝ որ տարեդիրքեր հրատարակելով հասցէներու կ'առաքէր, երկու օր վերջ զրկելու համար դանձիչ մը: Շատ անգամ հեղինակ ու դանձիչ կը նոյնանային իրարու հետ: Այդ չրջանի մարդոց համար մտաւորական կը նկատուէր նաեւ Թերեւս այն աղքատիկ ու խեղճ մարդը, ընտանիքի օրապահիկ ապահովելու իսկ անկարող, որ իր գործն ու բանը ձգած, Թերթերու մէջ պատմուածքներ, բանաստեղծութիւններ կը գրէր, կամ բանասիրական ուսումնասիրութիւններ գրի կ'առնէր: Այս տեսակ մարդիկ կային, այո՛, հրապարակին վրայ եւ անոնք կը ներկայացնէին մեր հաւաքականութեան մտաւորականները:

Ուրիշ մտաւորականներ ալ չկա՞յի՞ն: Կային անշուշտ: Օրինակի համար կային քանի մը բժիշկներ, հաշուակալներ, փաստաբաններ, որոնք մեր հաւաքականութեան մէջ անուն հանած էին իրենց մտաւորական աշխատանքով:

Բայց այս մարդիկը իրական մտաւորականներ չէին նկատուեր հաւանաբար, այսինքն Տոքթ. Պենոնի սրամտութիւնը բաժնողներուն ակնարկած մտաւորականի տարազին մէջ չէին մտներ, որովհետեւ անոնք իրենց կեանքը կը չահէին իրենց բո՛ւն ապարհէզը կերարակելով: Բժիշկը իր ապրուստը կը չահէր բժշկութիւն ընելով, փաստաբանը՝ այս կամ այն դատը պաշտպանելով: Քանի որ անոնք իրենց ապրուստը հանդիսաւ կը չահէին ոչ-մտաւորական աշխատանքով, ուրեմն եթէ նոյնիսկ օրը տասն անգամ բանախօսութիւն տային, մտաւորական չէին նկատուեր: Մտաւորական բառը պէտք է դրամ չահէր կամ բառը պէտք է դրամ չահէր կամ մուրար իր «մտաւորական»ութեամբ: Այսինքն, մեր հաւաքականութեան պարտադրած չափանիշով՝ պէտք էր անօթի մնար, կամ թէ հագուս փորը կշտացնէր հոսկէ հոնկէ «օրական» խնդրելով:

Տոքթ. Պենոն, ի՛նք ալ մտաւորական յատկանութիւններ ունեցող մարդ, իր այդ սրամտութեամբ, քիչ մըն ալ մեր բարքերը կը ձաղկէր, կը խորհիմ, քան թէ կը ծաղրէր մեր խեղճ մտաւորականութիւնը:

Ռ. Հ.

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ ԱՐՄԷՆՓրԷՍ
(ՅՈՒՆԻՍ 28 / ՅՈՒԼԻՍ 2)

ԱՐԱՐԱՏ - ԲԿՄԱ ԽԱՂԸ (*)

Խորհրդային 47րդ ախոյենութեան երթի մրցաշարքի վերջնթեր իր հանդիպումը «Արարատ» ունեցած էր իր դաշտին վրայ՝ ԲԿՄԱի հետ, եւ յաղթած անոր 2 - 0 արդիւնքով: Երեւանցիները խաղը սկսած են անընդհատ զրոհներով եւ երկար ատեն պաշարած են մրցակիցներու բերդին հրապարակը: Կոյ նչանակելու բազմաթիւ առիթներ ունեցած է Համլէտ Մխիթարեան, սակայն այդ օր կարծէք բախը չէ ժպտած իրեն կրկնելու այն մրցանիւթը, զոր յուցարերած էր Մոսկուայի «Դինամօ»ի դէմ՝ արձանագրելով չորս կոլեր: Թէեւ ԲԿՄԱի դէմ ալ՝ 56րդ վայրկեանին յաջողած է կոլ մը նչանակել: Լաւ խաղարկութիւն յուցարերած են յետասպահներ Ալբէրը Սարգսեան և Աչոտ Սահակեան, Գէորգ Սահիպանեան (19 տարեկան), ինչպէս նաեւ խմբապետ Խորէն Յովհաննիսեան, որ այդ օր պարզեւատրուած է լաւագոյն մարզիկի յատուկ մրցանակով: «Արարատ»ի ապոց կազմակերպած բազմաթիւ գործօնութիւնները, Յովհաննէս Կիրակոսեանի զրոհները, ինչպէս նաեւ Բարկէն Մելիքեանի անակնկալ բացուածքները լ վերջոյ յանգած են արդիւնքի, չնորհիւ Ռոբեր Բոսատնչեանի՝ 41-րդ վայրկեանին տուած մէկ հարուածին:

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Յունիս 29ի թիւով:

×

«ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՕՐ» ՍՈՎԵՏԱՇԷՆԻ ՄԷՋ ԵՒ ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ ԱՆՈՒՆՈՎ ՆՈՐ ԳԻՒՂ ՄԸ

Սովետաշէնի մէջ տեղի ունեցած է Պարոյր Սեւակի յիշատակին նուիրուած հանդիսութիւն մը՝ «Բանաստեղծութեան Օր»ը: Երեւանէն եւ Հայաստանի զանազան քաղաքներէ դէպի Սովետաշէն ուղղուող բազմաթիւ կառքեր պահ մը կեցած հիմա Ֆրանսայի մէջ, ըմբոստ Տը Կոլը իշխանութեան գլուխ է եւ քաղքենի Սալանը մաֆիի մէջ: Զարմանա՛լի երկիր, դերերը չրջուած են»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՕՌՈՒԱ կրկին կը սպառնայ օդապարծել Սահմանադրութեան 49-րդ յօդուածին Գ. պարբերութիւնը, թէ մամուլի, թէ դպրոցի օրինապիծերուն վերջնական քուէարկութեան համար, ինչ որ կը փաստէ, եթէ հարկ էր, թէ Սահմանադրութիւնը կրնայ գոյն 23 տարի ձգկոզնիերուն, չատ ու չա՞տ գործին դալ, կը բաւէ որ գործածողը «միւսը» չըլլայ...:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ այլեւս դրեթէ քարիւղ չի պներ Իրանէն, ինչպէս ցոյց կու տան արտաքին առեւտուրի հրատարակած վիճակագրութիւնները: Գլխաւոր հայթայթիչներն են՝ Իրաք եւ Սաուտի Արաբիա:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆ»

×

Ա.

Երկու կամ երեք տասնամեակ առաջ Տոքթ. Պենոն մը կար, որ քաղաքիս սալօնային չրջանակներուն մէջ վինտուած մարդ մըն էր իր սրամտութիւններով ու չէնչող բնաւորութեամբ: Անոր ամէնէն չատ սիրուած ու ժողովրդականացած կատակներէն մէկն ալ սա՛ էր.

Մտաւորակա՞ն,

Մտա՞ւ օրական:

Այսինքն, մտաւորակա՛ն, դրպանդ մըտա՞ւ օրական:

Այս երկու տողերը այդ չրջանին այնքան նչանաւոր զարճած էին, որ չէին իյնար նոյնիսկ Տոքթ. Պենոնը իրենց կեանքին մէկ անգամ իսկ չտեսած մարդոց չրթներուն վրայէն: Բարեկեցիկ ընտանիքներու կողմէ սարքուած հաւաքոյթներու ընթացքին եթէ հարկ ըլլար քիչ մը քաչքաչել առաւել կամ նուազ մտաւորական յատկութիւններով օժտուած մէկը, անմիջապէս մէկդեղ կը նետուէր այդ սրամտութիւնը.

Մտաւորակա՞ն, մտա՞ւ օրական...:

Զարմանալին այն է, որ այս երկու տողերը խնդուք կը պատճառէին ո՛չ միայն ուէէներու, չտես մեծահարուստներուն, այլ նաեւ զարդացած, Թերեւս նոյնիսկ իրապէս մտաւորական կոչուելու արժանի մարդոց: Ոչ ոք կը վիրաւորուէր մտաւորականներու հասցէին այն նախատինքէն

*են Ուրծի լերան ստորոտը, ուր իր մահկանացուն կնքած է Պարոյր Սեւակ՝ լեռներէն զահավէժ իջնելով: Անապատ ու քարքարոտ հողերը տասնամեակի մը ընթացքին մչակուած են եւ ստեղծուած է նոր գիւղ մը, որ կոչուած է Սեւակի անունով: Ամանդական զարճած «Բանաստեղծութեան Օր»ը այս տարի մասնաւոր չքեղութիւն մը ունեցած է անով՝ որ Զարենցեան քաղաքի բանալին զրկուած է Պարոյր Սեւակ գիւղին, իրրեւ խորհրդանիչ զոյգ բանաստեղծներու հոգեկան կապին: Հանդիսութեան բացումը կատարած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան քարտուղար Մկրտիչ Սարգսեան: Պարոյր Սեւակի բանաստեղծութեան մասին խօսած է «Սովետական Գրականութիւն» ամսագրի խմբագիր Հրաչեայ Յովհաննիսեան: Խօսք առած են նաեւ ուսուցչուհի Մարօ Գրիգորեան եւ Սիլվա Կապուտիկեան: Իրենց նոր գործերէն ընթերցումներ կատարած են բանաստեղծներ Մկրտչէ Ցարուխեանեան, Վարդգէս Բարայեան, Ցարութիւնեան, Մեսրոպ, Աբրաչէս Պօղոսեան, Գագիկ Դաւթեան, Դաւիթ Յովհաննէս, Աբրամյիս Սահակեան, Մկրտիչ Մկրտչեան, Բարկէն Կարապետեան: Սեւակի քերթուածներէն արտասանած են Վլադիմիր Ասլանեան եւ Ազատ Գասպարեան: Հանդէս եկած են նաեւ Երեւանի ձայն-հեռատեսիլի սեռեկային երգչախումբը եւ «Մովսար» ազգագրական համոյթը:

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉ

Օդափոխութեան կայանի Յուլիսի խումբի բոլոր օթոքաւերը -Փարիզէն, Լիոնէն, Մարսէյլէն- լաւագոյն պայմաններու մէջ Մարսէյլէն- լաւագոյն պայմաններու մէջ եւ առենին ողջ-առողջ Պելֆոնթէն հասած են:

ՆԱՄԱԿ՝ ԱՆԱՒԱՐՏ ԶՐՈՅՑԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ

Գրեց՝ ՄԱՐԶՊԵՏ

Շատ սիրելի Խանդուտ,

կը զանգատինք, կը բողոքենք յաճախ - եւ իրաւամբ- թէ ոչ Ամերիկան, ոչ Եւրոպան հետաքրքրուած են մեր դատով. մեզ չեն ճանչնար եւ հետեւաբար կը քննադատեն վրէժառու այս արարքները, որոնք ցոյց տուին եւ ցոյց կու տան թէ լուսազոյն մէկոյսն են օտար մամուլը, հանրային կարծիքը մեզմով զբաղեցնելու, մեզ ճանչցնելու: Ճանչցան իրը ի՞նչ: Առաջ չերթանք չատ եւ փորձենք իրականութիւնը տեսնել թէ որքան արդարանալի է նման բողոք մը: Ի՞նչ ենք ըրած անցնող երեսուն - քառասուն տարիներուն: Ի՞նչ հետեւողական աշխատանք ենք տարած մեր ազգային մամուլը օգտագործելու մեր դատը ճանչցնելու համար: Հաշուենկշիռը երբ ընենք, որքա՞ն մենք անկեղծօրէն կրնանք ըսել թէ ըրինք մեր անկարելին բայց աշխարհ խուլ մնաց մեր ձայնին: Աւելի հիմնական եւ անյետաձգելի իրագրութեան մը առջեւ կը գտնուինք հիմա: Կը խօսինք հայկական դատի կամ հայկական հարցի մասին: Շփոթութիւն չստեղծելու համար գործածենք «հայկական հարց» տարաղը: Ինչպէ՞ս պիտի սահմանենք դայն: Հետապնդելէ առաջ հայկական հարցը, նախ յստակօրէն պէտք է գիտնանք թէ ո՛վ ենք եւ որո՞ւ անունով կը խօսինք: Այն տագաքը որոնք սրտառուչ եւ տենդավառ խիզախութեամբ մը կը նախաձեռնեն իրենց արարքներուն, ընկալչութիւնը ունի՞ն ժողովրդի զանգուածին տրամադրութիւններուն, գիտե՞ն թէ որու համար կը տանին այդ աշխատանքը: Անցնող տասնամեակներու կրաւորական մեր համայնական կեցուածքը, գիտակցական աշխատանքի հետեւողականութեան պակասը յառաջացուցին այնպիսի նոր իրագրութիւն մը որ դէպքերու բնոյթը այլակերպեց: Սփիւռքի գաղութները ճիշդ է, յաջորդներն են արեւմտահայութեան, բայց այսօրուան մարդիկը որքա՞ն Հայ են եւ հայութենէն ի՞նչ է մնացած իրենց մէջ՝ Եւրոպայէն մինչեւ Ամերիկաները եւ Աւստրալիա: Քիչ մը կը ճանչնամ Ամերիկան եւ որոշ կարծիք մը ունիմ - որքան ալ սահմանափակ ըլլայ այդ կարծիքը: Հոս, գաղութը այն չէ, ինչ որ կ'երեւակայես, ինչ որ կ'երեւակայենք: Կամ ինչ որ պիտի ուզէինք որ ըլլար: Օտարէն աւելի օտար հայութեան զանգուած մը կայ որուն մօտ ոչ մէկ ազգային ջիղ կարելի է գտնել: Առանց տատամսելու կը պոռան թէ Հայաստանը ոչինչ կ'ըսէ իրենց եւ թէ մաքերնէն իսկ չեն անցներ հոն երթալ եթէ առիթը ունենան: Արդար ըլլալու համար, պէտք է ըսել թէ կայ փոքրամասնութիւն մը որ հակապատկերն է այդ խաժամուժին: Միայն հոս ծնած-մեծցածները չեն այդ մարդիկը: Անոնց մէջ կան նաեւ վերջերս Միջին Արեւելքէն եկածներ. կան, այո, հոգեւորականներ եւս, որոնք հպարտօրէն կը յայտարարեն «եթէ ռումբով իսկ փորձեն զիս հանել այստեղէն, ես գացողը չեմ»: Անոնք որոնք մեր ազգային ինքնութիւնը պիտի պաշտպանեն, պիտի հունաւորեն, առաջին հերթին կործանարար հարուածը կը հասցնեն մեր ազգային լինելութեան: Կը մեղանչենք մեր ինքնութեան հանդէպ բանիւ եւ կը մեղանչուինք մեր արարքներով: Կը հեռանանք քիչ մը ամէն օր եւ կը հեռանանք անկասելի դիտակցութեամբ: Ականատեսներն ենք հայկական կեդծիքի մը եւ արիւթիւնը կը պակսի մենք մեզ դիմագրաւելու այնպէս ինչպէս որ ենք: Կորսնցուցած ըլլալ կը թուինք ատոնց ծագարդեւ այն կորովը որով պարտաւոր ենք մենք մեզ ենթարկելու համայնական ինքնաքննութիւն: Ձգելու մեր տկարութիւնները, մեր ունայնամտութիւնը եւ կը տարուինք ընդհանրական ինքնախարէութենէ: Գրեթէ տասնըհինգ տարիէ ի վեր հոս եմ եւ մեր եկեղեցիներէն չեմ լսած տասը քարոզ ուր մեր քահանաները փորձէին ազգային ջերմացնող խոսքը, ոգին փոխանցել ժողովրդին, հեռահայեաց պայծառութեամբ մը: Օ՛հ, կը լսէք յաճախ տափակ ընդհանրացումներ որոնք լաւագոյն պարագային կը գոլացնեն գիտցած մաքի լիտի հասարակ տեղիք կամ ապազգայնացած մարդոց «հոգեղէն զիրար»: Եւ այս բոլորը ոչ անպատման գաղութներուն անտարբերութեան իրը հետեւանք, որովհետեւ, կրկին ինչպէս Օչական պիտի ըսէր «մեր ժողովրդի հոգիին բոլոր բջիջները բաց էին այդ խոսքին, առնելու, ինչպէս տալու համար օրըստօրէ»: Ու այս բոլորին համար օ՞ր պատասխանատու բռնել: Վատնեցինք մեր ուժերը եւ կը վատնենք, մեր տէրտէրները, վարդապետները խաղցնելով եւ ստեղծելով եկեղեցական տագնապ մը, որ զոյութեան իրաւունք իսկ չունի, ուր մնաց յարատեւելու: Ու կը չարունակենք միեւնոյն յիմարութիւնը այսօր: Օրինակ, փորձեր կ'ըլլան հոս, Ամերիկայի մէջ եկեղեցական տագնապին լուծում մը գտնելու. բայց կան դեռ մարդիկ որոնք աննախանձելի եռանդով մը կը ջանան յաւերժացնել երկփեղկումը: Միայն աշխարհական, կուսակցական տարբերը չեն այս հաւատաուրները, կան եւ եկեղեցականներ - ո՞վ զով կը քաջալերէ յայտնի չէ: Ժողովուրդը ձեռքէ կ'երթայ - եւ պէտք չէ զարմանալ եթէ իրը հակազեցութիւն այս բոլորին, ոմանք փորձեն բոլորովին տարբեր, երբորդ եկեղեցական հաստատ մը ստեղծել- իսկ մենք կուրօրէն կը յամառինք մնալ հին պատնէշներու վրայ: Ահա, ուրեմն, հայկական դատը կ'ընթանայ իր հունով եւ պատմական նոր կացութիւններու բերումով ստացած է յատկեւել, ոչ նուազ այժմէական իրավիճակ մը եւս: Պէ՞տք է երթանք այն ուղիով, որ այս տագաքը կը բանան եւ երբ հասնինք երազուած օրուան, տեսնել թէ պայքարը որ տարուեցաւ Ժողովուրդի մը անունով, այդ ժողովուրդը բացակայ է եւ տէրը չէ իր դատին եւ չուզեր երկիր վերադառնալ: Յատակօրէն ըսեմ, նուազապոյն տարակոյսն իսկ չունիմ թուրքին հետ մեր մաքրելիք հաշուին հանդէպ, անոր անժամանցելիութեան վստահ ըլլալու համար ոչ մէկ միջազգային մամուլի կամ հանրային կարծիքի տալիք վաւերացումին չենք սպասեր: Հարցը կը վերաբերի մեզի եւ միայն մեզի. մենք կա՛մ զոյութիւն կ'ունենանք իրրեւ Հայ կամ կրնանք զոյութիւն չունենալ: Պատմութեան առջեւ թերացած չենք ըլլար եթէ կարենանք մեր ժողովրդի հաւաքական ազգային դիմագծութիւնը անեղծ պահել: Իր նշանաւոր յօդուածին մէջ Ծառուկեան կը հաստատէր թէ «Սփիւռքի հայութիւնը որքան ալ հալի, զարձեալ կը պահէ մէկ միլիոնոց ամուր կորիզը»: Չեմ գիտեր թէ իր եզրակացութիւնը ինչպիսի հաշիւներու վրայ կը յենու: Կը մտածեմ որ ժամանակը ցոյց տայ թէ ճիշդ էր իր հաշիւներուն մէջ, որովհետեւ պարզուող երեւոյթը հազիւ թէ նման ակընկալութիւն մը արդարացնէ: Ցառեւտութիւն չէ անպատման նման վերապահում մը. կը տեսնեմ հոս թէ ի՛նչ ուղղութեամբ կ'ընթանանք եւ ո՛ւր կ'երթան հետզհետէ հիւծող Միջին Արեւելեան հայ դաղթօճախները: Միջին Արեւելքէն դէպի այս կողմերը եկող հոսանքը կը սպառնայ տեղւոյն զանգուածային գոյութեան: Հոս, չրջանի մը համար թերեւս գաղութը առոյգ երեւոյթ առնէ, բայց երկու սերունդը բաւ է որպէսզի անոր նկարագիրը հիմնովին յեղաշրջուի: Եւ այս, ի հեճուկս բացուած եւ բացուող գպրոցներուն, որոնց միակ նպատակը պիտի ըլլար Հայոց լեզուի ուսուցումը: Ցարդ արուած արդիւնքը այնքան ալ յուսադրիչ չէ:

(Շար. 3)

ՇԱՂԱԿՐԱՏՈՒԹԻՒՆ

——×——

Շատ Ապնաւուրի հարցազրոյցը, եւ երկու «բարեցակամ» Թուրքերու պատասխանները կու գան՝ եթէ կարելի է, անդամ մը եւս ցոյց տալ հայ ժողովուրդին անկազմակերպ վիճակն ու քաղաքական տհասութիւնը, եւ մատնանշել սփիւռքահայութեան անիշխանական վիճակն ու ամբողջութիւն մը կազմելու անկարողութիւնը: Երբ, որոչ համբաւի տէր յարդելի հայրենակից մը, անհատական նախաձեռնութեամբ կ'առաջարկէ իրրեւ միջնորդ ներկայանալ, եւ կը խօսի համայն հայութեան անունով, ըսել է թէ պարապ մը զոյութիւն ունի եւ այդ պարապութիւնն է որ կ'ուզէ չեչտել հաւանարար, երբ իր համբաւը ի սպաս դնելով, կ'առաջարկէ՝ ահաբեկչական գործունէութենէն անդին, լուծում մը որոնել եւ տիալոգ մը հաստատել, առանց որուն քաղաքական հարցի մը լուծումը կը բախի անանցանելի պատնէշի մը որ անկարելի է տապալել առանց ուժին գործածութեան. եւ որովհետեւ առ այժմ, ուժին զօրութեամբ այդ պատնէշը տապալելու կարողութիւնը չունինք, հետեւաբար, տիալոկը իր ուրոյն տեղը ունի քաղաքական ռազմավարութեան մէջ եւ զրական արդիւնքի մը կըրնայ յանգիլ եթէ համահայկական ուժականութեամբ ներկայանայ հանրային կարծիքին կամ ոեւէ անհատի կամ պաշտօնական անձնաւորութեան առջեւ:

Առանց ուրանալու Ապնաւուրի առաջարկին գործնական կողմը, առնուազն միամտութիւն պիտի ըլլար կարծել թէ Թուրք լրագրողի կամ արուեստագէտի մը հետ սեղան նստելով կարելի է անմիջական արդիւնքի մը յանգիլ, սակայն սկզբնաւորութիւն մըն է որ պէտք չէ թերագնահատել: Հայ եւ Թուրք մտաւորականներու չափումը կրնայ մեզմացնել ստեղծուած թշնամական վիճակը, եթէ մտքերու կամ պատմական տեսակէտներու եւ փաստերու փոխանակութեան ծիրին մէջ կարելի ըլլայ որոչ չափով վերաքննութեան մղել Թուրք մտածուն ու մտաւորականութիւնը, որոնց քարացած սովորութիւնը կը մնայ սեւը ճերմակի վերածելու մատնութիւնը: Արդարեւ, Թուրք մտաւորականութեան կուրօրէն աղազնամոլ եւ ստապատիր յայտարարութիւններով ու գրական - նութեամբ անած Թուրք հանրային կարծիքը՝ անկարող որեւէ ինքնաքննադատութեան, Հայերը կը նկատէ որպէս անմեղ Թուրքեր սպանդող ոճրագործներ, կամ անպատկառ պահանջատէրեր, որոնք իրենց աւանդական հայրենիքին մէկ մասը կը պահանջեն զոլորովին անիրաւ կերպով: Արդ, այդ հանրային կարծիքի յեղաշրջումն է որ որոչ չափով կարելի կը դառնայ, եթէ անկեղծ տիալոկ մը հաստատուի, լայնամիտ անձերու հետ...:

Հայ գործը օրակարգի հարց դարձնելով, եւ հայ ժողովուրդին մէջ զարթնեցընելով հայկականութեան զգացումն ու հպարտութիւնը՝ ահաբեկչութիւնը իր նահատակներով, լայնօրէն ստտարեց այդ նպատակին. կը մնայ կարեւորը. հիմնել կազմակերպութիւնն ու միջոցները չարունակելու համար սկսուած պայքարը. արդ, հոս է որ կը յայտնուի անհաման պարապութիւնը...: Աղին անգոր հայրենիք մը, կաշկանդուած կեդրոնաճիգ պետութեան աչխարհա-քաղաքական եւ դիւանագիտական հաշիւներու ցանցին մէջ, պաշտօնապէս կ'անդիտանայ հայ գործը... ազգին անտէր գաղութներ, տարածուած ի սփիւռս աշխարհի, կոտորակուած բազմաթիւ ու բազմազան միութիւններու եւ կուսակցութիւններու, կը մնայ զուրկ միաճոյլ ու միասնական ժողովուրդ մը ըլլալու հանգամանքէն, քանի չունի գինքը ներկայացնող, հետեւաբար հայ ժողովուրդին անունով գործող կեդրոնական մարմին մը եւ լիազօր ներկայացուցիչներ, որոնց յայտարարութիւններն ու կռիւները ընդունուին, որպէս սփիւռքահայութեան տեսակէտն ու գիրքը բնորոշող ու ներկայացնող պահանջներ:

Այնքան ատեն որ Սփիւռքը՝ որ այլեւս կատարուած իրողութիւն մը եւ տեւական գոյութիւն մըն է, ինչպէս չեչտեց նոյն ինքն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ալ, պիտի գոհանայ, թէկուզ համբաւաւոր երդիք մը կամ թեմադիրի մը սոսկ անհատական նախաձեռնութեամբ կամ կոչերով, ո՛չ մէկ հաւաքական ուժականութիւն եւ կշիռ կրնայ ներկայացնել միջազգային պաշտօնական չրջանակներէ ներս, մանաւանդ Թուրք Պետութեան աչքին: Արդ, կասկած չկայ թէ հայ ժողովուրդը իր ամբողջութեան մէջ, բացարձակ կերպով համամիտ է համազգութային, համազգային վարիչ մարմնի մը կազմութեան, սակայն կը չարունակէ մնալ անկազմակերպ ու ամուլ, մեծ ու փոքր կազմակերպութեանց եւ միութիւններու վրիժներուն անճարակութեան, անձնական անհանդուրժողութեան, յաճախ ինքնահաւանութեան եւ այլ ինչ-ինչ հաշիւներու պատճառով: Ուստի կը խորհիմ թէ, հասունցած ժողովուրդի մը համար, այլեւս ժամանակը եկած է, վերջ դնելու այս անհանդուրժելի կացութեան: Գիտեմ թէ բրածս չազակրատութիւն է բայց... ինչպէս պիտի ըսէր Ռ. Հ.ն:

Գ. Տ.

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ» ԿՐԹԱՐԱՆԻՆ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

——×——

«Համազգայինը» արտասահմանի իր հիմնարկներու կարգին Ֆրանսան եւս օժտեց, ազգապահպանման օրրաններէն մին եւս հիմնելով Մարսէյլի հայաշատ թաղին կեդրոնին մէջ:

Դպրոցը իր 4-րդ տարին լրացուց. իր բացման օրերէն իսկ խանդավառած է պիոներ ու ահա ուրախ առիթը ներկայացաւ անձամբ տեսնելու:

Երիտասարդ ուժեր թարմ մօտեցումով, մանկավարժական քնքոյշ վերաբերումով կոչուած են մեր անմեղ Մեսրոպեան տաղերով կերտելու Հայու ազգային նկարագիրը մեր ապագայ սերունդին:

Դպրոցի մանկապարտէզի բաժնին փոքրիկ զբաստեղծները, իրենց յարմար նստարաններով իր մէջ ամփոփուած փոքրիկներով ապաւորութիւն կը զործէ այցելուին վրայ:

Արդարեւ, բացման օրէն 4 աշակերտներով սկսած այս կրթարանը այսօր 95 մանուկներ կ'ընդունի:

Դպրոցը բաժնուած է առ այժմ 5 դասարաններու, որոնց երեքը մանկապարտէզ իսկ երկու դասարանները նախակրթարան: Ըստ ծրագրի՝ ամէն տարի դասարան մը աւելցնելով պիտի հասնի պաքալորիայի:

Յուցաբերուած աշխատանքը այս կը հաստատէ, որ ոչ միայն «Համազգայինի» այլ նաեւ Հայու անուան պատիւ բերող գործունէութիւն մը կը խոստանայ:

Ստեղծագործական որոնումներ կը կատարէ «Համազգայինը» նորանոր սկզբունքներով կրթելու հայ մանուկը, եւ ուսանդուն որոնումներ որոնք կը ձգտին մշակելու այն սկզբունքները որով մանուկին հոգիին կը ներմուծեն գիտակցութիւնը իրենց ծագումին եւ սէրը հայրենիքին, կերտելով առողջ նկարագրով մեր ապագայ սերունդը:

Մինչեւ հիմա մեր Ա.Բ.Գ.ի միօրեայ դասարանները կատարեցին իրենց պարտականութիւնը, փոքր ինչ սերունդ մը հասցնելով: Սակայն կեանքի այս յառաջընթացին պատճառով չեն կրնար այլեւս սպասուած արդիւնքը տալ: Որով կը տարուինք խորհելու թէ պէտք է ամէնօրեայ դպրոցներ հիմնելու ցանց մը ունենալու համար հայաշատ կեդրոններու մէջ նիւթական զոհողութիւններ յանձն առնել, պատրաստելու համար վաղուան ազգային առողջ ոգիով սերունդը, հայրենիքի վառ սիրով:

Շատ խօսուած է այս մասին բայց կը խորհիմ թէ միշտ պէտք է կրկնել: Դժբախտաբար կան դեռ ծնողքներ որոնք կը խորհին թէ հայերէնը գործածական չէ, որով իրենց զաւակները ի զուր տեղը կը յոգնեցնեն, եւայլն...:

Անցեալ տարի էր, Պ. Կարօ Յովսէփեան (Յառաջ 12 Յուլիս 83) մանրամասն կերպով ներկայացուցած էր Ֆրանսական լիսէոնները յաճախող ծագումով հայ աշակերտներու հայերէնի ուսուցման հետեւողներու թիւի համեմատութիւնը, որ չատ ողբալի վիճակ մը կը ներկայացնէր:

Յարկելի յօդուածագիրը իրաւամբ իր ցաւումը եւ ցաւը կը յայտնէր ու կ'ըսէր. «Այս սքանչելի երկիրը՝ Ֆրանսան որ մեզ զրկարաց ընդուներ է եւ կու տայ պատեհ առիթներ օգտուելու, մենք անտարբեր կը մնանք»:

Կ'ապրինք այնպիսի չրջանի մը մէջ ուր պէտք է պայքարիլ ոչ միայն ազգապահպանման հարցով որ միշտ օրուան հրատապ հարցն է, այլեւ մեր կրտսեր սերունդին բարոյական ըմբռնումները ազնուացընելու հարցով:

Երիտասարդութեան այժմեան զբօսանք-

(Թիւեր 2, 3, 9.)

«ՏՈՒ ՖԱՐԻԼՈՑԻՆ ՔԱՇԻՐ»
ՓՈՓԽԻԿ

Ա. ԽՈՒՆՈՒՍԵՐ

ՎԱԹՈՒՍՈՎՈՒ

Տնտ Ֆարիլոյի վերջին ժամերը եղան ամենադժնդակները իր կեանքին, երբ ան ստիպուած էր ամէն վայրկեան ետ մղել մահուան ոտնձգութիւնները։

Ան ինքզինքը կը գտնէր ամուլ անապատի մը մէջ, ուր ոչ մէկ ապրուստի միջոց կար։ Ոչ ջուր, ոչ կերակուր, ոչ ալ հանգստանալու տեղ։ Ամէն կողմ կրակ ու ծուխ էր։ Ամէն կողմ կը լսուէր ահռելի որոտը հրաբուխներու, որոնք կը ժայթքէին ամէն կողմ։

Տնտ Ֆարիլոյի ուղեկիցները, որոնք ինքզինքնին կորսուած կը զգային, կը նայէին անոր, ինչպէս որ ծովահէն մը կը նայի իր նաւապետին, որ ամէն ինչ գիտէ։

Տնտ Ֆարիլոյ ալ գիտէր, որ ինքզինքը կորսուած էր։ Ան գիտէր, որ ինքը ոչ մէկ ելք ունէր։ Ան գիտէր, որ ինքը ոչ մէկ ելք ունէր։ Ան գիտէր, որ ինքը ոչ մէկ ելք ունէր։

- Ուշ չէ, ինչո՞ւ համար ինքզինքը կորսուած կը համարէ Տնտ Ֆարիլոյ։

- Ինչո՞ւ, հարցուցին իր ուղեկիցները։

- Ինչո՞ւ, կրկնեց Տնտ Ֆարիլոյ։ Ինչո՞ւ, որովհետեւ ես ալ չեմ գիտեր ինչո՞ւ։

Ան ինքզինքը կորսուած կը համարէր, որովհետեւ ինքզինքը կորսուած կը համարէր

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ԿԱՑԱՆԻ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Յուլիս 14-ի հանդէսի առթիւ, մեկնում՝ Յուլիս 14, ժամը 7·30-ին,

Porte d'Orléans, avenue Paul Appel

վերադարձ՝ Յուլիս 15, երեկոյեան ժամը 24-ին:

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ օթօքար՝ 250 ֆր·:

Մանրամասնութեան համար դիմել՝

783 - 30 - 35

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Եկեղեցւոյս վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ այլ նպատակներու համար·-

Յակոբ Ադամեանի հոգեհանգստեան առթիւ·- *Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Աճէմեան 100, Տէր եւ Տիկին Նահապետեան 100, Այրի Տիկին Ադամեան եւ զաւակները 500, 300 Թիվոլիի դպրոցին, 200 եկեղեցւոյ դպրոցին, Տիկին Կէտիկեան 100 հայկական մշակութային տան, Օր· Անահիտ Հայգազարդեան 200 ժողովրդային դատարանին, 300 հայ քաղաքական բանտարկեալներու պաշտպան յանձնախումբին, Տիկին Սէրվէրեան 200 Սէն-Ռաֆայէլի հայկ· ծերանոցին, Օր· Լանսօ 50, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Աչճըպաշեան 100:*

Յակոբ Փէշճէեանի հոգեհանգստեան առթիւ·- *Տիկին Մարիամ Փէշքէչեան 500 Ազգասիրամին, 500 եկեղեցւոյ ազգատներուն, 200 իւզպին,, Այրի Տիկին Փէշքէչեան 250 Տարօն - Տուրուբերան հայրենակցական միութեան, 250 ե·պ·, 250 Կապոյտ Խաչին, 250 Սէն-Ռաֆայէլի հայկական ծերանոցին, Տէր Զաքարեան ընտանիք 200:*

Արաքսի Գայմագեանի (ծնեալ Մըչիկեան) թաղման առթիւ·- *Տիկին Նուարդ Մելքոնեան 500, Տիկին Ազատնի Արծրունի 200, Տիկին Հերմինէ Վոլֆ 100, Հայկ Թէրզեան ընտանիք 100, Ժան Մելքոնեան ընտանիք 500 դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Հաթէմեան եւ իր աղջիկը 200, 300 դպրոցին, Բոպէրթ եւ Խոմոնտ Հաթէմեան ընտանիքներ 200, 300 դպրոցին, Բոպէրթ եւ Խոմոնտ Հաթէմեան ընտանիքներ 200, 300 դպրոցին, Տիկին Ալիս Դաւիթեան 100:*

Ժիրայր Խէրեանի թաղման առթիւ·- *Հ·Բ·Ը·Մ·եան Մարսէյլի մասնաճիւղը 200, Տիկին Անի Սիսակեան 100 Հ·Բ·Ը·Մ·եան Մարսէյլի, Տիկին Թուղլաճեան 100, 100 դպրոցին, Շէյէյէքեան ընտանիք 100, Տիկին Պապայեան Արաքսի 100:*

(Շար·)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի պատրաստած կիրակի, Սեպտեմբեր 3-ին, դէպի վալէ տէ Փո - Ռուժ:

CONCERT EXCEPTIONNEL
LE MARDI 10 JUILLET
A 20 H 30

Paul MOTIAN trio

BILL FRISELL
JOE LOVANO
PAUL MOTIAN

au YAN'S CLUB, 5 avenue Reille
75014 Paris tél. 589 - 20 - 48
location des places au Yan's Club
entrée : 80 F étudiants : 60 F

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժէռմէն Ս· Սահակ-Ս·Մեսրոպ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ դպրոցին:

Սանտրա Փառանձեմ Մելիքեանի արկածալի մահուան առթիւ·- *Տէր եւ Տիկին Մելքոնեան 500, Տէր եւ Տիկին Ռօպէր Հաթէմեան, 300 եւ 200 դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Հաթէմեան 200 եւ դպրոցին 300, ԺԱՖ, Ալթունթօփեան եղբարք, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Ղազարեան 200ական, Հայկուհի Քէհեաեան, Լուի Մաթոսեան, Տիկին Ալիս Դաւիթեան, Աբրահամեան ընտանիք 100ական, Վահրամ Մելքոնեան 150 եւ դպրոցին 150, Մանկիեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Պերճ Կարապետեան, Ռօպէր Ժամկոչեան 50ական:*

Վարվար Մանկիեանի մահուան առթիւ- (ծնեալ Տէր Մինասեան), *Ժանօ Մակարեան, Սէմէրճեան եղբարք 200ական, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Կիրակոսեան, Տէր եւ Տիկին Պերճ Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Մկրտիչեան, Այրի Տիկին Արմենուհի Մարգարեան, Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան, Մինասեան եղբարք, Այրի Տիկին Սիրարփի Մարգարեան, Օր· Հայարփի Գափլանեան, Տէր եւ Տիկին Ռօպէր Ժամկոչեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Ճանիկեան, Այրի Տիկին Երանուհի Տէր Կարապետեան 100ական, Տէր եւ Տիկին Արսէն Տէր Զաքարեան, Ժապ Տուրդուեան, Գափլանեան եղբարք 100ական եւ դպրոցին 100ական, Տէր եւ Տիկին Ռօժէ Շէհրիեան, Արիս Գափլանեան, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Խոզեան, Տէր եւ Տիկին Մինաս Ճէմէեան, Աբրահամ Մանկասարեան, Աբրահամ Մէլէմէնճեան, Ներսէս - եան, Տէր եւ Տիկին Ժօրժ Գասպարեան 50ական, Փօլ Գասպարեան 50 եւ դպրոցին 50, Պ· Նուպար Տէր Մինասեան 100 եւ եկեղեցւոյ երգչախումբին 100:*

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83. rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել թղթատարի պրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է դիմել անշուշտ Թերթիս վարչութեան մեկնումի Թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէները (ընթացիկ եւ նորը) եւ կցել 20 Ֆ·ի դրոշմաթուղթ (25 Ֆ· արտասահմանի պարագային, բացի՝ Իտալիայէն, ուր թղթատարական անկանոնութիւններու եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը ստիպուինք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնները չընդունիլ):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը չընորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները· - Տիկին Աննա Կուտուզեանի հոգւոյն· ընտանիքը 150 Ֆ·, Քէնչօեանի թաղման Սարաֆեան ընտանիքը 50, Գաբրիէլեանի հոգ· ընտանիքը 50, Բ· Սարաճեան ննջեցեալներու յիշատակին 50, Օ· Օհանեանի հոգ·ի Տիկին Եօթնեղբայրեան 50, Պ· Մարկոսեանի հոգ·ի Տէր եւ Տիկին Մ· Աւետեան 100, Տիկին Սօնիա Շահիճեանի թաղման տոքթ· Էթմէքճեան 500, Սէմէրճեան ընտանիք 200, Ոմն՝ 50, Պ· Աատուրեանի թաղման Տիկին Գ· Ղազարեան 100, Տիկին Գասգասեանի հոգ·ի ընտանիքը 500 Ֆ·, Տիկին Արգումանեանի թաղման ընտանիք 300, Տիկին Թ· Աւետեան 50, Տիկին Ն· Տէրտէրեան, Տիկին Ազարեան 30-ական, Տէր եւ Տիկին Ժ· Մկրտիչեան 200 Ֆ·:

plomberie - sanitaire
dépannage
rénovation - entretien
MICHEL ADEMIAN
(75) PARIS
(92) HAUTS de SEINE
(95) VAL d'OISE
TELEPHONE :
415. 31. 43

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Յուլիս 8, Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչի տօնին առթիւ, պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Փարիզի առաջնորդ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ· ՆԱԳՇԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյ հանգուցեալ բարերարներու, հոգաբարձուներու անդամներու եւ ի մասնաւորի Արմենակ Համբարձումեանի, Սարգիս Պալապանեանի, Սարգիս Մատաթի հոգւոց հանգստեան համար:

ANTENNE 2

L'Etoile de l'Espoir

d'Ed. KEOSSEIAN

«Միխթար Սպարապետ»

ՓՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Երեքշաբթի, Յուլիս 10, ժամը 20·35-ին, Ֆրանսական հեռատեսիլի Բ· կայանէն կը ներկայացուի Էմ· Քէօսէեանի «Միխթար Սպարապետ»ը:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

1) *Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պէյճուն. թէնի Կայանի արձանագրութիւնները կը չարունակուին Օգոստոս ամսուան համար: Այս տարի Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն, 2 չաբաթական (15 օր) պարի դասընթացքներ նախատեսուած են մասնագիտ ուսուցչի մասնակցութեամբ:*

2) *Յուլիսի Կայանի օթօքարը Փարիզէն կը մեկնի Երկուշաբթի, Յուլիս 2, ժամը 7·30-ին՝*

Porte d'Orléans, Ave. Paul Appel

եւ կը վերադառնայ Կիրակի Յուլիս 29ին, նոյն վայրը:

3) *Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ իր պրասենեակը կէս օրէ ետք տեւական բաց է ժամը 14-էն 18, Երկուշաբթիէն մինչեւ Ուրբաթ, իսկ Հինգշաբթի օրերը 14էն 22ը:*

Le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France assure une permanence à son siège tous les après-midi du lundi au vendredi de 14h à 18h et le jeudi de 14h à 22h pour les inscriptions à la colonie, pour vos differents problèmes, ainsi que pour tous renseignements.

17, rue Bleue, 75009 PARIS
Tél. : 824. 46. 57

×

ԿԱՑԱՆ - ՊԵԼՖՕՆԹԷՆ

Օգոստոս 15-ի հանդէսին եւ Խաղողի օրհնութեան մասնակցիլ փափաքողներուն համար, Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ճամբորդութիւն մը կը կազմակերպէ օթօքառով:

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութիւններու համար, դիմել 783 - 30 - 35, մինչեւ Յուլիս 20:

SÉJOUR en ARMÉNIE

Pour la première fois, la J. A. F. organise
avec la collaboration du Professeur J.-P. MAHE
UN SEJOUR LINGUISTIQUE EN ARMENIE
du 14 au 28 Juillet
FRAIS DE SEJOUR : 4 500 F

comprenant :
— *le voyage Paris - Erevan - Paris via Moscou en avion*
— *la pension complète*
— *des cours de langue quotidiens, assurés par le Prof. J.-P. MAHE, à deux niveaux (moyen et avancé)*
— *des conférences-débats sur la civilisation et l'histoire arméniennes*
— *des visites de musées et sites traditionnels*

Conditions de participation :
— être âgé d'au moins 18 ans et
— pouvoir justifier d'une inscription à un cours de langue arménienne

INSCRIPTION IMMEDIATE, PLACES LIMITEES
Pour tous renseignements s'adresser :
par courrier à : Mme YAZIDJIAN, 29 avenue Pasteur, 93100 Montreuil
par téléphone : 287 - 95 - 98 (après 19 h.)

DEMANDE D'INSCRIPTION

NOM : ..... Prénoms : .....
Adresse complète : .....
..... Téléphone : .....
Date et lieu de naissance : .....
Nationalité : ..... Profession : .....
Etes vous déjà allé en Arménie ? ..... Quand ? ....
Combien de temps ?.....
A quel cours êtes vous inscrit ? .....
Fait à ..... le ..... Signature

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ
6
VENDREDI
6 JUILLET
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տրուցում : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59e ANNÉE — No 15.738

ՅԳՐԴ ՏԱՐի — Թիւ 15.738

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՔԻԱԹՈՊ

ԵՐԵՒԱՆ ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ
(ՅՈՒՆԻՍ 28 / ՅՈՒԼԻՍ 2)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆ»

—×—

Բ.

Սփիւռքահայ տարածքի վրայ մեր ժողովուրդին համար գժուար է «մտաւորական» կոչուած մարդու լրիւ պատկերացում մը ունենալ, որովհետեւ մեր ժողովուրդը բառին բովանդակ իմաստով «մտաւորական»է զուրկ է դրեթէ : Փոքրաթիւ հաւաքականութիւն մը ըլլալով, հոս, պոլսոյ մէջ, մերը՝ առաւելաբար քաղքենի կառոյց ունի : Ինչպէս որ մեր մէջ չկայ հողագործ, չկայ ճարտարարուեստի բանուոր, չկայ պետական պաշտօնեայ, չկայ ոստիկանապետ, այնպէս ալ չկայ համալսարանի տեսուչ կամ բանախօս, չկայ դրականութեամբ ու փիլիսոփայական աշխատանքով ապրող մարդ : Այս բոլորին փոխարէն առատօրէն կայ առեւտրական, ռակերիչ, ճարտարարուեստի գործարանատէր, բժիշկ, փաստաբան, ճարտարապետ : Այս վերջինները մեծ ներդրում չեն ըներ մեր մշակոյթին, կամ եթէ բան մը պիտի ընեն, կ'ընեն իրենց սեփական հանդիսան ու բարօրութիւնը ապահովելէ վերջ, իրենց տգատ մնացած ժամերուն, այսինքն պարզապէս որպէս ամաթէօր : Այդ պարզ պատճառն անգամ կը բաւէ որ իրական մտաւորական չնկատուին, ինչպէս որ մեր ժողովուրդին կողմէ իրական մտաւորական մը պիտի չնկատուին թանկարժէք ու հատաւոր գիրքեր գրող հեղինակներն որ ես կը պատկանիմ ֆրանսական մշակոյթին, կը նկատուիմ ֆրանսացի նկարիչ, բայց միշտ իմ մէջս կրած եմ Հայու արիւն եւ Հայու ոգի : Իմ չհասած բոլոր պարգեւներուս մէջ խտացած է նաեւ հայ ըլլալու հպարտութիւնս : Ես հաւատացած եմ, որ այդ պարգեւներով ուրախանալու եւ հպարտ զգալու իմ համեստ բաժինս բերած եմ իմ ժողովուրդիս : Հայրենիք բառը մեր ժամանակներուն քիչ մը տարբեր նշանակութիւն ստացած է : Այլ է, սակայն, անոր նշանակութիւնը մեզի համար : Հայրենիքը Հայերուս համար ամէն ինչ է եւ ամէն բանէ առաջ յոյս է ու լոյս : Աբեւի պէս երկար կեանք մեր Հայաստանին» :

×

ԺՈՐԺ ՍԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ
Ա.Լ. ՄԻԱՍՆԻԿԵԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Երեւանի Ա.Լ. Միասնիկեան գրադարանին մէջ բացուած է ցուցահանդէս մը, նուիրուած ֆրանսական գրականութեան ծանօթ դէմքերէն Ժորժ Սանակ, անոր ծննդեան 180ամեակին առթիւ : Ցուցադրուած են գրագիտուհիին վէպերը, «իմ կեանքի պատմութիւնը» բազմահատոր աշխատութիւնը եւ այլ դիրքեր : Ժորժ Սանակ գործերը մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելեն Ռուս. Միութեան մէջ : Տուրգենեւ, Դոստոյեւսկի, Բելինսկի, Զերնիչեւսկի, Գերցէն եւ ուրիշներ գրուատանքով արտայայտուած են անոր երկերուն նկատմամբ : Ժորժ Սանակի երկերը մեծ նկատմամբ : Ժորժ Սանակի երկերը մեծ տպաքանակով եւ բազմիցս հրատարակուած են Ռուս. Միութեան մէջ : Հայ ընթերցողի առաջին ծանօթութիւնը Ժորժ Սանակի գործերուն հետ տեղի ունեցած է 1871-ին՝ Զմիւռնիա, ուր տպագրուած է «Օրիորդ Լակենթինի» դիրքը :

անգամ, որոնք այդ դիրքերը կը գրեն ու կը հրատարակեն ճարտարագէտի, բժիշկի կամ փաստաբանի իրենց աշխատանքէն չահուած գրամով :

Այսպիսի հաւաքականութիւն մը, եթէ պատահի որ իր ծոցէն հանէ իրապէս «մտաւորական»ի կոչում ընտրած, «մտաւորական» յորջորջումը արդարացնող, կամ աւելի ճիշդը՝ մեր ժողովուրդին կողմէ իրբեւ «մտաւորական» ճանչցուելու ատակ մտքի մարդ, կը նշանակէ որ այս վերջինը իր մշակութային ներդրումը ընել ընտրած է ուրիշ կամ օտար մշակոյթներու : Հայ հեղինակ մը, հայերէն գիրք մը գրելով չի կրնար փիլիքապէս գոյատեւել, բայց փիլիքապէս գոյատեւելու բախտ մը կրնայ ունենալ եթէ անգլերէն կամ ֆրանսերէն գրէ : Մեր ուսուցիչները, որոնք իրենց կեանքը նուիրած են սերունդներ լուսաւորելու, հայկական լիսէի մը վերջին դասարանէն աւելի անդին չեն կրնար երթալ իրենց հասցուցած սերունդներուն հետ, կամ, եթէ կ'ուզեն ատկէ վերջ համալսարանական ամպիոն մը ունենալ, այն ատեն ալ ստիպուած են պատրաստուած ըլլալ ուրիշ մշակոյթներէ եկած սերունդներու առջեւ ուրիշ մշակոյթներու ներդրում ընելու : Այն որ մեր մէջ մամուլի կատարեալ աշխատաւոր մը, փորձիֆիօնէլ սիւնակագիր մը ըլլալ կ'ուզէ, ստիպուած է ոչ-հայերէն լեզուով հրատարակուող ուժեղ թերթ մը գտնել, քանի որ մեր թերթերը չեն վճարեր : Հայ բժիշկ մը, հայ աթոռակէտ մը, հայ ատամնաբոյժ մը, որ իր ասպարէզին մէջ մտաւորական աշխատանք տանելով ուսումնասիրութիւններ պիտի ընէ, ստիպուած է զանոնք հրատարակել ոչ-հայերէն լեզուով մը :

Այս բոլորէն աւելի կարեւորը այն է, որ բոլոր վերեւ համրուածները եթէ չուզէին դուրս ելլել մեր նեղ միջավայրէն եւ յամառէին մնալ մեր սեփական մշակոյթին մէջ, դատապարտուած պիտի ըլլային միայն նոյն քաղքենի կառոյցին մէջ մնալու եւ այդ քաղքենի մտածելակերպին ազդեցութիւնը կրելու : Օրինակի համար, մեր ուսուցիչները քաղաքի ուսուցիչներ են, դիւղի մը աշակերտութիւնը չունին իրենց դիմաց : Իրենց աշակերտները ամէն օր լեռներ, ձորեր քալելով եկած, արտ ու ցորեն բուրող տղաք չեն, տղաք են որ ամէն առաւօտ դպրոց կուգան հանգստաւէտ կառքերով ու մինիպուսներով : Քաղաքի այս հանգստաւէտութիւնը իր դրոշմը կը դնէ ուսուցիչի մը ու աշակերտի մը ո՛չ միայն մարմնին, այլ նաեւ մտածողութեան վրայ, այդ իսկ պատճառաւ գիւղ չունեցող մարդիկ, միայն քաղաքը ճանչցող, միայն քաղաքէ եկող մարդիկ, կերպով մը կէս-մարդ կը դառնան մտածումի ընդհանուր համամասնակիրին մէջ :

Ընդհանրապէս ծանօթ ու անծանօթ հարիւրաւոր ազդակներ կան, որոնք Սփիւռքահայ տարածքի վրայ կ'արգիլեն Հայ մտաւորական տիպարի երեւումը : Հակառակ ատոր, բարեբախտաբար, միշտ ալ ունեցած ենք ու պիտի ունենանք մարդիկ, մտքի, գիրքի, արուեստի աշխատանքի ներդրում ընող մարդիկ, որոնք իրենց սեփական, միա՛յն իրենց սեփական միջոցներով պիտի դան մատուցեն լեցնել իրաւ մտաւորականներէ պարապ մնացած տեղերը՝ մեր հաւաքականութեան մէջ : Եւ անոնք այս գործը պիտի ընեն առանց արժանանալու իրաւ մտաւորական մը կոչուելու մեծ պատիւին, որ քաղաքակիրթ ընկերութիւններու մէջ մարդու մը կուրծքէն կախուելիք ամենափայլուն չքանշանն է : Ատոր առընթեր, բնականաբար, մեր հաւաքականութեան մէջ միշտ ալ պիտի դանուին ուրիշներ, որոնք առանց հասկնալու Տոքթ. Պենոնի սրամտութեան ողբերգութիւնը, պիտի խնդան, հարցնելով.

- Մտաւորակա՞ն, գրպանդ մտա՞ւ օրական...:

Ռ. Հ.

ՆՈՐ ՅՈՅՍԵՐ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

ՕԴԱԿԱՅԱՆԸ ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ

—×—

Գլխուածի մէջ, օրինաւոր բանակը տէր կը դառնայ մայրաքաղաքին կարգուկանոնին, գլխաւոր երեք քաղաքագլուխներն ալ պարպած ըլլալով իրենց չրջանները : Ոչցուեցաւ նոյնիսկ բանալ օդակայանը : Գլխաւոր երեք քաղաքագլուխներն ալ, նախ եւ առաջ Միտըլ-իսք էռուէզի մէջ, հինգ ամիս է, որ օդակայանը փակ է :

Օրինաւոր բանակին ուժի հազար զինուորներն են, որ կը տեղաւորուին Պէյրութի զանազան կողմերը, ապահովելու համար խաղաղութեան ծրագրին գործադրութիւնը : Թանգարանէն զատ, երկու անգլ եւս բացուած է արեւմտեան եւ արեւելեան գօտիներու մէջեւ :

Այս ամբողջը նոր յոյսեր կու տան, թէեւ ինը տարի է, որքան յոյսեր օդը ցրնդած են : Այս անգամ, աւելի լաւատեսութիւն կայ, քանի որ, առաջին անգամն է, որ բոլոր կողմերը համամիտ են եւ առաջին անգամն է նաեւ որ կառավարութեան կողմը կը ներկայացնէ բոլոր հոսանքները :

Այս էր մթնոլորտը, Հինգշաբթի օր, մինչ սուրիական մամուլը միաճակատութեամբ արձագանգ կը հանդիսանար լուրի մը, որու համաձայն իսրայէլեան յարձակում մը անմիջական է : «Սիոնական ուժերը, կ'ըսեն, Պէքաայի կեդրոնական դաշտին մէջ, հակօդային թնդանօթաձորեր զետեղած են : Թշնամիին այս դրդռնկութիւնները կ'ամբողջացնեն իր յարձակողական ծրագիրը, որու թիրախն է սուրիական զինեալ ուժերու ներկայութիւնը Լիբանանի մէջ» :

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԸ ԹՈՒՐՔԻԱ Կ'ԵՐԹԱՅ

—×—

Փեթրնի Ֆրանսայի նախկին դեսպանը՝ Մանաք Անգարա կը հասնի Հինգշաբթի օր, «հետախուզական այցելութեան» մը համար, որ պիտի տեւէ ինը օր եւ որու նպատակն է ուսումնասիրել Ֆրանքեւթըրքական յարաբերութիւնները վերարծարծելու միջոցները : Ծանօթ է որ այդ յարաբերութիւնները տարուէ տարի եւ առանձնապէս վերջերս վատթարացած են, գլխաւորաբար Հայկ. Հարցի պատճառով, կը չեշտէ փարիզեան մամուլը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Նախարարաց Խորհուրդը պատմութիւն տուաւ Մօռուայի, որ օգտագործէ 49 / 3 յօդուածը, օրինագիծերը մէկ անգամէն քուէարկել տալու համար, ինչ որ անշուշտ կատղեցուց ընդդիմութիւնը, որ բարեփոխում բարեփոխումի եւ տեւէ մէջտեղ հանելով, կ'ուզէ ցնոր տրօրինութիւն քաշքշել օրինագծերուն վերացումը :

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Արտաքին նախարարը՝ Ֆլօրեան Շէսոն, որ երկուշաբթի օր պիտի ընկերանայ նախագահ Միթերանի Ցորդանան եւ Գահիրէ, միասին պիտի չվերադառնան եւ Դամասկոս եւ Թել - Աւիվ նայ, այլ Դամասկոս եւ Թել - Աւիվ պիտի անցնի :

17 ՏԱՐԵԿԱՆ կուսակցութիւնի մը անձնասան եղած է, որովհետեւ ծնողքը կը մերժէր վճարել վիրաբուժական այն գործողութիւնը, որու ենթարկէին՝ Մայքըլ Ձէքսընի քոյրը պիտի ունենար... : Երիտասարդը կ'ուզէր անպայման ամերիկացի երգիչին նմանիլ եւ ինչ որ կրնար ըրած էր ցարդ՝ մազերու ձեւը, հագուստները, նեղ տափատը, քիւրը, հագուստները, նեղ տափատը, քիչըրքը երգիչին նկարով, կը մնար միայն քիթը... :

ԳԱՒԱՌՈՒՅԻ ՄԸ ԹԱՂԱՆԱԿԻ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Երեւան այցելութեան օրերուն, յատուկ հանդիսութեամբ մը Գաւառուի յանձնուած են «Մարտիրոս Սարեան» մրցանկի վկայականն ու մետալը : Այս առթիւ խօսք առնելով Հայաստանի Նկարիչներու Միութեան նախագահը՝ Սարգիս Մուրադեան, ի մէջ այլոց բան է. «Գաւառն ատեն-ատեն մայրական օրօրոցայինը հոդում, ատեն-ատեն ճակատը բարձր, ատեն-ատեն որպէս հարազատ որդի : Ահա թէ ինչու նա ապրում է եւ մշտապէս պիտի չարունակի ապրել մայր ժողովրդի սրտում ու մայր արուեստում : Գաւառուն ծաղկեց Ֆրանսիայում, նրան փայփայեց ու մեծացրեց Ֆրանսիան, բայց նա երբեք հեռու չմնաց իր ժողովրդից, անուեց նաեւ իր արմատներից» : «Երազը պատկերներիս մէջ բախտի քմահաճոյքով աշխարհի չորս անկիւնները նետուած Հայերուս նուիրական իդէալներ արտայայտութիւնն է», ասաց նա, երբ առաջին անգամ ոտք դրեց Հայրենի հողին : Հայ արուեստասէր հասարակութեան յիշողութեան մէջ վառ են մնացել նրա ստեղծագործութիւնների երկու անհատական ցուցահանդէսները Երեւանում» : Ողջոյնի խօսք արտասանած են Մհեր Աբեղեան եւ Գրիգոր Խանջեան : Շնորհակալութեան իր խօսքին մէջ Գաւառու նշած է. «Երբորդ անգամն է, որ կ'այցելեմ Հայաստան : Սիրտս լեցուած է անսահման ուրախութեամբ : Տեսնուեցայ բարեկամներուս հետ, տեսայ Երեւանի նորութիւնները : Ջերմ հանդիպումներ ունեցայ Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղար Կարէն Դեմիրճեանի, վարչապետ Ֆադէյ Սարգսեանի, Մշակոյթի նախարար Գուրգէն Առաքելեանի հետ : Հիացայ այն սիրով, զոր անոնք կը տածեն դէպի մշակոյթը, դէպի արուեստը : Զեմ չափազանցեր եթէ ըսեմ, որ Հայ արուեստագէտը ինքզինք երջանիկ զգալու իրաւունք եւ հպարտութիւն ունի : Կեանքիս մէջ չատ պարգեւներ ստացած եմ, բայց այս պարգեւը, Մարտիրոս Սարեանի անունը կրող մրցանակը ես պիտի պահեմ իբրեւ ամէնէն թանկագին յիշատակը : Այս մրցանակը ինծի կը ընորհէ Հայ Նկարիչներու միութիւնը, իմ հարազատ ժողովուրդը, իմ հայրենիքս : Շատ նուիրական է ասիկա, ու չեմ գիտեր ինչ բառերով յայտնել երախտագիտութիւնս : Արուեստագէտ մը չի կրնար հեռու ըլլալ իր հարազատ ժողովուրդէն : Ճիշդ է,

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
Հ.Մ.Ը.Մ.-ԱՐԾԻԻ
ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆՈՒԹԵԱՆ
ՅՕԱՄԵԱԿԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Յունիսը եղաւ Հ.Մ.Ը.Մ.-Արծիւ Մարզական Համաձայնութեան 60 ամեակին նուիրուած հանդիսութիւններուն ամիսը, որոնց կնքահայրութիւնը ստանձնեց՝ Փիէռ Ղազարեան:

Կիրակի, Յունիս 3-ին, Սրբոց Թարգմանչաց Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ, կատարուեցաւ Հոգեհանգստեան պաշտօն ի յիշատակ հիմնադիրներուն եւ առ յաւէտ բաժնուած զեկավարներուն, մարզիկներուն, պատասխանատուներուն: Յոյժ գնահատելի նախաձեռնութիւն մը: Անոնք կը կազմեն բարոյական դրամագլուխը միութեան: Ոգեկոչել անոնց յիշատակը, կը նշանակէ հաւատարիմ ըլլալ հիմնադիրներուն ձգած աւանդին եւ չարունակել անչեզօքչն անոնց դծած ճանապարհը յանուն հայ երիտասարդութեան ֆիզիքական, բարոյական եւ ազգային պատրաստութեան եւ դաստիարակութեան: Եկեղեցական արարողութենէն յետոյ, Տնօրէն Մարմինը ծաղկեպսակ մը զետեղեց նահատակաց յուշարձանին եւ ընդունելութիւն մը սարքեց Մշակութային կեդրոնի Արծրունի Ջրաչեան սրահին մէջ:

×

Յունիս 10 եւ 11-ին, Հոգեհանգստեան տօնական օրերուն, տեղի ունեցաւ Փութպոլի մեծ մրցաշարքը, Սենաֆրիքայի մարզադաշտին վրայ, մասնակցութեամբ Ֆրանսայի վեց հայ ակումբներու՝ Ալֆորվիլ, Իսի-լէ-Մուլինօ, Լիոն-Տէսէին, Վիէն, Վալանս եւ Մարսէյլ: Հանդիպումներուն արդիւնքները լոյս տեսան «Յառաջ»ի Յունիս 15-ի թիւին մէջ: Կրկնենք միայն որ 60ամեակի «Վահան Շամլեան բաժակ»ը տարաւ Վալանսի խումբը: Մրցաշարքը ընթացաւ բարեկամական եւ համերաշխ մթնոլորտի մը մէջ: Ոչ մէկ միջադէպ եկաւ խանգարել հանդիպումները: Այս պարագային դաշտին վրայ արձանագրուած արդիւնքները կը նկատենք երկրորդական: Իսկանը հայ խումբերու մէկտեղումն է: Հայ երիտասարդութեան համախմբումն է: Պէտք է ընդգծել որ ակումբներու պատասխանատուները փորձած էին առաւելագոյն թիւով ներկայանալ դաշտին վրայ հայ խաղացողներով: Գիտենք թէ այս հարցը որքան դժուար է եւ երբեմն խնդրոյ առարկայ իսկ կը դարձնէ հայ ակումբներու գոյութիւնը, անոնց հայկական դիմագիծը, բառին ամենալայն իմաստով: Ձգտենք թէ, բոլոր հայ ակումբներուն համար, բացի Մարսէյլի Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւէն, որուն կազմը բաղկացած է հարիւրէն իննսունհինգ տոկոսով հայ խաղացողներէ, «օտարներուն հարցը» հրատապ կերպով այսօր օրակարգի հարց է: Ասկէ զատ, պէտք է ըսել որ աւելի բազմութիւն կ'ակնկալուէր, մանաւանդ առաջին օրը, որուն ըլլալով դէպքը՝ Մարսէյլի Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւի 60 ամեակը եւ Ֆրանսայի հայ ակումբներու ներկայութիւնը: Գուցէ Հոգեղալստեան չարաթավերջը եւ Մաք-Ընրօ - Լէնոըլ Ռոլան Կառոսի աւարտականը իրենց անդրադարձները ունեցան: Յամենայնդէպս մարզադաշտէն դուրս ներկաները ապրեցան հայկական պահեր ապրելու, յորհնելու Արծիւ նուագախումբին: Ճաշասրան համար եղաւ հանդիպումի ապրելով անցեալը, վերադառնալով եւրկուան գաշտի ընկերները եւ միասին վերարաժարծելով քաղցը յուշեր:

×

Յունիս 22-ին, Մարսէյլի Օփերայի մէջ, տեղի ունեցաւ պէզարուեսսական փառահանդէսը: Այս առթիւ իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին քաղաքիս պէզարուեսսական խումբերը անխտիր: Վարագոյրը բացուեցաւ Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւ Մարզական Համաձայնութեան պատանիներու խումբին վրայ, Փութպոլի համազգեստով, եւ կեդրոնը Հ.Մ.Ը.Մ.ի դրօշակը, դեղին եւ սեւ գոյներով: Տպաւորիչ տեսարան մը: Ներկաները, չորս ութ հարիւր հոգի, երկար ծափահարութիւններով ողջունեցին պատանիները, որոնք կը ներկայացնեն, ինչպէս ըսաւ հանդիսավարը Կարպիս Յարութիւնեան, Միութեան ապագայ ուժերը: Վերյիչեց 60ամեակի առիթով տեղի ունեցած նախմբութիւնները եւ անոնց արձանագրած յաջողութիւնները, ընդգծեց օրուան դաստիարակիչ երեւոյթը, ծանրացաւ Միութեան փերկարար դերին վրայ վերյիչելով Ե. Չարենցի ծանօթ խօսքերը, եւ ապա կարպիս Յարութիւնեան վեր առաւ հիմնադիրներու նախաձեռնութիւնը, որոնք ստեղծեցին ժողովրդական այս մեծ կազմակերպութիւնը:

Առաջին բաժնին հանդէս եկաւ Սահակ Մեսրոպ երգչախումբը, դեկավարութեամբ՝ Յակիկ Երլմազեանի եւ դաշնակի ընկերակցութեամբ Ժիւլիէթ Երլմազեանի: Երգչախումբի յայտագիրը կը բաղկանար ութ երգերէ՝ Իմ հեռաւոր Հայրենիք (Գուրգէն Ալէմշահ), Մալուլօ եւ Յոլակ Ջան (Թաթուլ Ալթունեան), Անոյշ օփերայէն Ամպի տակից եւ Ախսոս Անոյշ (Արմէն Տիգրանեան), Հայրենիքիս հետ (Ա. Յարութիւնեան), Հայրենիքի կենացը (Արա Պարթեւեան): Տալիս (Բարսեղ Կոնդակեան) եւ Արփա - Սեւան (Էդգար Յովհաննիսեան): Իսկ, որպէս պիս՝ Ազգ Փառապանծ (Առնօ Բաբաջանեան): Մենակատարներ՝ Եւա Արթինեան, Ս. Շամոյեան, Մարի Սիմոնեան, Ժ. Թամամճեան, Հ. Կիւզլեան, Վարդուհի Մինասեան, Անդրանիկ Մինասեան: Հայ երգի դեղեցիկ վայելք մը տուաւ ներկաներուն Սահակ Մեսրոպ երգչախումբը: Հրանդ Ա. Ճէմեան, «Յառաջ»ի աշխատակիցը, Յունիս 21ի թիւին մէջ, Փարիզ տեղի ունեցած համերգին առիթով դնահատական տողեր նուիրեց երգչախումբին եւ իր դեկավարին, յոյժ տալով անոր բարձրորակ մակարդակը: Այս առիթով, կ'ուզենք մըայն չեշտել թէ Սահակ Մեսրոպ երգչախումբի բոլոր անդամները հայ են եւ իրենց միակ նպատակն է՝ ծառայել հայ երգին եւ մշակոյթին:

Երկրորդ բաժինը սկսաւ բանախօսութեամբ մը: Կարօ Յովհաննէեան բացատրեց միութեան մը կեանքին մէջ տարեվարժութեան մը կեանքին եւ մանաւանդ 60ամեակի մը կարեւորութիւնը, իմաստը: Ըրաւ հպանցիկ պատմականը Հ.Մ.Ը.Մ.ական չարժումին եւ Մարսէյլի Հ.Մ.Ը.Մ.ին, պարզեց չարժումին նպատակը, անոր արագ զարգացումը դպրոցէ դպրոց բաներով յատկապէս՝ «... հազարաւոր հայորդիներու սրտերուն մէջ վառեցաւ խարոյկը Հ.Մ.Ը.Մ.ի, որուն կայծերը սակայն գրկուեցան, բայց չմարեցան, այլ նոր խարոյկներ վառեցին Սփիւռքի տարածքին, լուսաւորելու, ազգ. եռուն կեանք եւ նպաստաւոր դիմագիծ տալու համար մեր գաղութներուն»:

Բանախօսը դրաւատեց վաստակը բոլոր անոնց որոնք առանց սակարկելու, յանուն հայ երիտասարդութեան ազգ. առողջ դաստիարակութեան տուին իրենց լաւագոյնը, սրտագին, սպառեցին իրենց կեանքի դալար տարիները: Յետոյ, կարօ Յովհաննէեան ծանրացաւ հայ մարզական միութեան մը կարեւորութեան վրայ ըսելով թէ անհրաժեշտ է գաղութի մը, գաղութներու խաղաղ կեանքը պղտորելը: Հակառակ այլատեսած եւ այլատեսող տականքի մը գոյութեան, հակառակ այդ զանգուածին պժգալի ուրացումներուն եւ խափանարարութեան, Ամերիկահայ գաղութը իր ընտրելագոյն զաւակներուն միջոցաւ բախտորոշ դեր ունի կատարելիք մեր մտահոգութիւններուն պարզաբանման եւ մեր հետապնդած իդէալներուն իրագործման մէջ: Իրենք գիտեն լաւագոյն ձեւը հոս գործելու, որովհետեւ կը ճանչնան երկիրը, քաղաքականութիւնը, վարչաձեւին գործելակերպը: Իրենց երկիրն է եւ սիրաւած ենք ընդունելու իրենց թելադրութիւնները, օգնութիւնը:

(Շար. 4)

ՆԱՄԱԿ՝
ԱՆԱԽԱՐՏ ԶՐՈՅՑԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ

Գրեց՝ ՄԱՐԶՊԵՏ

Շատ սիրելի Խաչիդուք,

Կ'ըսուի թէ անհրաժեշտ է Ամերիկահայոց հանգիստը խանգարել, գաղութը զօրաշարժի ենթարկելու համար: Որքա՜ն հեշտ է, դիւրին եւ նոյն ատեն անպատասխանատու, ոմանց համար ըսել թէ ամերիկահայ գաղութը չատ վարժուեցաւ հեշտ կեանքին: Անոնք որոնք կ'ուզեն այդ խաղաղ կեանքը խանգարել, կ'անպատանան կ'երեւի, հակայական ջանքերն ու աշխատանքը որոնք պէտք եղան այդ հանդրտեան տիրանալու: Մէկ միջոց կա՞յ գաղութի մը կարելիութիւնները օգտագործելու, աջակցութիւնը ապահովելու, ի նպէտ չեղաւ ուրեմն խանգարե՞լ է պէտք: Նորութիւն չէ անշուշտ այս մօտեցումը: Անկարող միջազգային կացութեան ազդեցու, անկարող դրական տարրեր ելքեր գտնելու, մեր ամբողջ գառնութիւնը, յուսախարութենէ առաջացած զայրոյթը պոռթկանք մեր վրայ, մեր գաղութները տակնուվրայ ընելու գնով: Սփիւռքը սփիւռք չէր ըլլար եթէ նման կարելիութիւններէ խուսափելու պայծառատեսութիւնը ունենայինք, եւ անցնող վեց-եօթը տասնամեակներուն լաւ ենք սորված ինքնակործանման բոլոր միջոցները, բոլոր ձեւերը: Եղերական տրամի մը պարզուող արարներուն ականատեսներն ենք եւ դիւրակատարները աւելի քան քաղաքական նպատակներու իրագործման հետամտող իրագէկ հաւաքականութիւններ: Թուրքը չէ միշտ մեր ձախողութիւններուն պատճառը:

Կրկին վերադառնալով օտարներու անտարբերութեան, ճիշդ է, ընդունինք թէ օտար մամուլը անդրադարձաւ մեր հարցին երբ Թուրք մը սպաննուեցաւ: Իրողութիւն է այս մէկը: Իրողութիւն է նաեւ հետեւեալ դէպքը: Սարոյեանի մահէն քանի մը չարաթ ետք, Նիւ Եորքի մեր Մայր Տաճարին մէջ տեղի ունեցաւ յիշատակի երեկոյթ: Երեք տարիէ ի վեր հոս եմ, միայն այդ օրն էր որ Մայր Տաճարը լեցուն էր. տառացիօրէն տեղ չկար, եւ ներկաներու մեծամասնութիւնը օտարներ էին. ներկայ էին Նիւ Եորքի քաղաքապետը, հեռատեսիլի ծանօթ ընկերութեան մը գլխաւոր թղթակիցներէն մին եւ առանց որ հրաւիրուած ըլլայ, Հէնրի Քիսինճրը եւ ամերիկացի զրոյներու փառաղը: Մօտաւորապէս ութ-ինը հոգի խօսք առաւ այդ օր, իւրաքանչիւրը քանի մը վայրկեան եւ ոչ մէկ ատեն երեկոյթը իրեն վայել ծանր, պատկառելի լրջութենէն բան կորսնցուց: Խօսք առաւ նաեւ ժամանակակից լաւագոյն զրողներէն Քուրտ Վոննեկութը: Իր հակիրճ ճառը կը կեդրոնանար Սարոյեանի մէկ պատմուածքին վրայ եւ վերջացուց սա եզրակացութեամբ «եթէ այս պատմուածքը չի տար հայ ժողովուրդի սպանդին եղերական տրամը ամբողջութեամբ, չեմ գիտեր թէ ի՞նչը պիտի յաջողէր»: Այսքան: Ասկէ զատ, այն հակայ անդրադարձը որ ունեցաւ Մայքըլ Արլէնի ծանօթ գիրքը, հայկական ջարդերու մասին խօսեցնելով ամբողջ ամերիկեան մամուլը: Այս բոլորէն զատ, ահա եւ ուրիշ զրուագ մը - Գոլոմպիա համալսարանի լոյս ընծայած հայ բանաստեղծութեան ծաղկաքաղը նոր լոյս տեսած էր: Հասեր էր Լոնտոն եւ հոն անգլիացի ժամանակակից հեղինակաւոր զրողներէն Տ. Մ. Թամբս կարդալէ ետք զայն, 1980-ի Ապրիլին, Պի. Պի. Սի.ի ռատիօկայանէն, ելոյթ էր ունեցած -կարդացած էր Սիամանթոյի «Պարբ» եւ բացատրած այդ քերթուածին մագլ մթնոլորտին տուն տուող պատճառներու մասին - առանց որ մեր կազմակերպութիւնները որեւէ դեր ունենան հոն: Եթէ մի - ջազգային հանրային կարծիքը պատրաստել է մեր ուզածը, ապա կան ուրիշ միջոցներ բացի անոնցմէ որոնց դիմած է մեր ժողովուրդէն որոշ տարր մը: Օհ դիտեմ ,այս ելոյթները հայկական հարցը չեն լուծեր -ճիշդ է, մէկ ծաղիկով գարուն չի գար, կամ լաւագոյն պարագային ծաղիկը կրնայ չորնալ: Կրնայ չգալ, բայց բացուած ծաղիկը կ'ենթադրէ պարարտ հող եւ անկարելի չէ որ ուրիշներ չյաջորդեն այդ մէկ հատիկին: Եւ դեռ այդպիսի ելոյթներն են որ ամէնէն չատ կ'անհանդրստացնեն Թուրքը, ստիպելով զայն ֆանթասթիք եւ ծիծաղելի հակազդեցութիւններու: Տեսորը չէ որ պիտի բերէ լուծումը մեր դատին: Կու գանք այն պնդումին կամ հաստատումին թէ գինեալ ահաբեկումը լաւագոյն միջոցն է մեր երազներու իրականացման - «միայն զէնքով կայ Հայոց փրկութիւն»: Թերեւս: Այն օրերուն, երբ սփիւռքը չկար, եւ մեր ժողովուրդը կը կառչէր իր հողերուն եւ մեր բանաստեղծը կը յանդգնուրէր «Հայ դաշտերուն պաղատանքը», այն ատեն իսկ զէնքը չկարողացաւ բերել այնքան լղճացուած այդպարագը, հակառակ մեր սրբացած ֆէտայիներուն երախտաւոր զոհողութեանց: Այդ օրերուն մեր պատմութիւնը մեզ դաւաճանեց, այս օրերուն նոյն այդ պատմութիւնը պիտի հերքէ մեզ եւ մեր իդէալները եթէ փորձուինք տարուիլ մեր սրտառուչ ոսմանթիզմէն: Չգինեալ տեսորը միջոցը չէ ազգային լինելութիւնը ապահովելու եւ սխալ է օտար ազդերու փորձառութիւնը օրինակ բերել: Տեսանք թէ քրտական ապստամբութիւնը ի՛նչ ելք առաւ երբ Իրանի Շահը համաձայնութիւն կնքեց Իրաքի հետ: Պարզանին հոգին աւանդեց ամերիկեան հիւանդանոցի մը մէջ, Ռեւանտուզի բարձունքներէն չա՜տ, չատ հեռու: Կը տրուի Պաղեստինցիներու օրինակը: Բայց պաղեստինեան գինեալ պայքարը իր աւարտին հասաւ Պէյրութի մէջ, անցնող ամրան կռիւներուն: Ողբերգութիւնը պաղեստինեան չարժումին ոչ թէ Իսրայէլէն առած հարուածին մէջն էր այլ լճումին մէջը, անոնց որոնք ենթադրաբար պիտի օգնէին այդ դատին լուծման: Այդ դատը դեռ պիտի հասնի իր լուծումին - բայց ոչ թէ գինեալ միջոցներով, այլեւ այն բանակցութիւններուն իրեւ արդիւնք, որոնք պիտի տարուին: Կը տրուի նաեւ օրինակը հիւսիսային Իրլանտայի: Անցնող տասնամեակները ցոյց տուին թէ հոն եւս գինեալ տեսորը տեղ չունի հասնելիք: Փաստօրէն Աշխատաւորական կամ Պահպանողական կառավարութիւն մը բանակցութեան պիտի չնստի զէնքի սպառնալիքին տակ: Այն իշխանութիւնները որոնք տէրն են իրենց ճակատագրին, չեն արտօներ նման նուաստացում մը իրենք իրենց: Ցիշեալ ժողովուրդները հասարակաց գիծ մը ունին՝ բոլորն ալ կը մնան իրենց հողին վրայ, ընդունելով հանդերձ թէ պաղեստինցիներու պարագային նման հաստատում մը կըբերայ ամբողջովին իրաւ չըլլալ -այս վերապահումով մէկտեղ - այդ ժողովուրդները իրենց հայրենական հողը ունին իբր ամուր կռուան իրենց նպատակներուն հետապնդման ուղիին: Արեւմտահայաստանը պարպուած է իր ժողովուրդէն, եւ սփիւռքահայն այլեւս արեւմտահայը չէ, չէ նաեւ Հա՛յը զոր ճանչցանք մեր պատմութեան եւ զրականութեան դրքերէն: Հայը՝ Հայաստանի մէջ կ'ապրի այժմ եւ այդ Հայն է վերջին հաշուով որ տէր պիտի կանգնի իր դատին, իր հողերուն: Մենք լաւագոյն պարագային զօրաւիղ պիտի կանգնինք անոր յարաւեւ պահանջով, զօրաւիղ պիտի կանգնինք հետեւողական բողոքներով, արծարծելով հոն ուր որ կրնանք, չհլնցող մեր հարցը, մեր հաւուցման անդադրում պնդումներով, պիտի խանգարենք Թուրքին հանդիսաւոր զայն ներկայացնելով իրեւ ոճրագործ եւ ցեղասպան, բան մը որուն կը հակազդեն ջղաձիգ հերքումներով. եւ այդ նպատակին հասնելու համար անհրաժեշտ չէ գինեալ տեսորը ինչպէս անհրաժեշտ չէ գաղութի մը, գաղութներու խաղաղ կեանքը պղտորելը: Հակառակ այլատեսած եւ այլատեսող տականքի մը գոյութեան, հակառակ այդ զանգուածին պժգալի ուրացումներուն եւ խափանարարութեան, Ամերիկահայ գաղութը իր ընտրելագոյն զաւակներուն միջոցաւ բախտորոշ դեր ունի կատարելիք մեր մտահոգութիւններուն պարզաբանման եւ մեր հետապնդած իդէալներուն իրագործման մէջ: Իրենք գիտեն լաւագոյն ձեւը հոս գործելու, որովհետեւ կը ճանչնան երկիրը, քաղաքականութիւնը, վարչաձեւին գործելակերպը: Իրենց երկիրն է եւ սիրաւած ենք ընդունելու իրենց թելադրութիւնները, օգնութիւնը:

(Շարք. 2. 3. 9.)

ՀՈՂ ՖԱՍՏԱԼՈՅԻՆ «ՀՈՂ ՖԱՍՏԱԼՈՅԻՆ ՕՖՍԱՅԴ»

Հ. ԽՈՀԱՆԵՍՅԱՆ

ՄԱՐԴԸ

Ս Ե Ր Ո Ւ Ն Դ

Ա. Ս. Ե. Ր. Ո. Ւ. Ն. Դ.

Մեզմէ կը խնդրուի ծանուցանել թէ Յուլիս 4-ին, Շաբաթ երեկոյ, յանկարծամահ եղած է

ՏԻԿԻՆ ՎԱՀԱՆՈՑՇ ՊԱՄՄԱՃԵԱՆ

Առ ի պիտութիւն իր ընտանեկան պարագաներուն եւ ծանօթներուն :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Եկեղեցւոյս վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ այլ նպատակներու համար.-

Ալիս Մարգարեան *ծնեալ* Ճնտիկեանի *թաղման առթիւ.- Տիկ. Էլիզ Սարաֆեան* 100, *Տիկ. Ալիս Գուլումեան* 100, *Գէորգ եւ կարպիս ընտանիքներ եւ զաւակները* 100, 100 ԺԱՖ-ին, 100 *Հ.Մ.Ը.Մ.միութեան*, 100 *Ֆրանսահայ մշակ. միութեան*, 100 *Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին*, *Տէր եւ Տիկ. Հայկ Մկրտիչեան* 50, *Տիկ. Րոպէրթ Ժամկոչեան* 100, *Տէր եւ Տիկ. Սուրէն Կիրակոսեան* 100 ԺԱՖ-ին, *Պ. Վարուժան Պոզաճեան* 100, *Մարգարեան ընտանիք* 250 , 250 *Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին*, *Պ. Պերճ Կարապետեան* 100, *Պ. Սերժ Բալամուտեան* 200, *Տէր եւ Տիկ. Պօղոս Ա.Յարոնեան* 100 *Համազգային դպրոցին*, 100 *Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւ միութեան*, *Տիկ. Վերոնիք Պոզեան* 100 *Համազգային դպրոցին*, 100 *Հայ Աբեղայնեներուն*, *Էքսէրճեան ընտանիք* 200, *Տէր եւ Տիկ. Տէրթիքեան* 100 *Հայ Աբեղայնեներուն*, 100 *Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւ միութեան*, *Տէր եւ Տիկ. Տիգրան Պոզեան* 300 *Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւ միութեան :*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը խորին շնորհակալութիւն կը յայտնէ հետեւեալ նուիրատուներուն.- Պ. Տէր Դաւթեան 1000, *Պ. Յրիմեան* 500, *Տ. Պօղոսեան* 200, *Տ. Պաղտասարեան* 300 :

×

Սէն - Թէոմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները.- Զարեհ Տապաղեանի մահուան առթիւ Այրի Տիկին Տապաղեան եւ զաւակները եկեղեցւոյ 100 Ֆ. *Թովմասեան ընտանիք* 100 Ֆ., *Սիրանույշ Մանուկեան, Աւետիս Եղիայեան, Տապաղեան Մանուչակ*, 50-ական Ֆ. : *Եղիսաբէթ Այվազեանի մահուան առթիւ՝ Տէրիպօյաճեան ընտանիք* 100, *Տէր եւ Տիկին Պերճ Կարապետեան, Այրի Տիկին Աբշալոյս Հաճիվարդանեան* 50-ական Ֆ. : *Գրիգոր Դանիէլեանի հոգեհան - գստեան առթիւ՝ Այրի Տիկին Զալըգուշեան* 100 Ֆ., *Յակոբ Կարմիրեան, Էմմէճեան, Անդրանիկ Զալըգուշեան, Աւետիս Մանոյեան, Թաթարեան* 50-ական Ֆ. :

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մարի Կէնճեանի յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան 500 Ֆ. *կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման :*

×

ԿՐՆՈՊԼԸ. - Պ. Նշան Քիւրտճեան ի յիշատակ իր կնոջ՝ Իսկուհի Քիւրտճեանի եւ զարմիկին Յակոբ Քիւրտճեանի 200 Ֆ. *կը նուիրէ «Յառաջ»ին :*

×

Տէր եւ Տիկին Արմաղ Տէր - Սահակեան իրենց հօր Սարգիս Տէր - Սահակեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ 200 Ֆ. *կը նուիրեն Պանեհօյի հայկ. դպրոցին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ* 150 Ֆ. *«Յառաջ»ին :*

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՇԱՒԻՒ. - Պ. Շմաւոն Պալեան 100 Ֆ. :

CONCERT EXCEPTIONNEL
LE MARDI 10 JUILLET
A 20 H 30

Paul MOTIAN trio

BILL FRISELL
JOE LOVANO
PAUL MOTIAN

au YAN'S CLUB, 5 avenue Reille
75014 Paris tél. 589 - 20 - 48
location des places au Yan's Club
entrée : 80 F étudiants : 60 F

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել թղթատարի դրասենեակին մէջնցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը :

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է դիմել անշուշտ թերթիս վարչութեան մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէները (ընթացիկ եւ նորը) եւ կցել 20 Ֆ.ի դրոշմաթուղթ (25 Ֆ. արտասահմանի պարագային, բացի՝ Իտալիայէն, ուր թղթատարական անկանոնութիւններու եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը ստիպուինք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնները չընդունիլ) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒ

Յուլիս 8, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի տօնին առթիւ, պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Փարիզի առաջնորդ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԴԱՇԵԱՆ

Ցաւարտ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյ հանգուցեալ բարերարներու, հոգաբարձութեան անդամներու եւ ի մասնաւորի Արմենակ Համբարձումեանի, Սարգիս Պալապանեանի, Սարգիս Մատաթի հոգւոց հանգստեան համար :

ANTENNE 2

L'Etoile de l'Espoir

d'Ed. KEOSSEIAN

«Միխթար Սպարապետ»

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Երեքշաբթի, Յուլիս 10, ժամը 20·35-ին, ֆրանսական հեռատեսիլի Բ. կայանէն կը ներկայացուի Խ. Քէօսէեանի «Միխթար Սպարապետ»ը :

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՄԵԽԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1984 - 1985

Ուսումնական տարւոյն արձանագրութիւնները սկսած են, հետեւեալ բաժանումներով. -

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ - ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ - եւ ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ :

Վարժարանը կ'ընդունի ցերեկօթիկ եւ դիշերօթիկ աշակերտներ :

- Ցերեկօթիկ՝ աղջիկ եւ մանչ :

- Դիշերօթիկ՝ մի՛ միայն մանչ :

Ցերեկօթիկ աշակերտներու համար վարժարանը ունի ինքնաշարժի սպասարկութիւն, հետեւեալ դիծերու վրայ. - Ալֆորվիլ - Փարիզ (2-րդ, 8-րդ, 9-րդ, 15-րդ, 16-րդ, 18-րդ թաղամասեր), - Իսի լէ Մուլիւօ, Մէտօն, Շավիլ, Վիրօֆլէ, Սէն - Քլու, Կարշ, Րիւէլ Մալմեզօն, Փօր Մարլի :

Արձանագրութեան համար, ինչպէս նաեւ լուսաբանելի այլ հարցերու համար դիմել տեսչութեան, Ցունիս եւ Յուլիս ամիսներուն ամէն օր ժամը 10-էն 13 :

Հեռաձայն. - 534 - 68 - 28

REGION LYONNAISE
RADIO ARMENIE
91,6 Mg Hz
TOUS LES JOURS
de 9 h. à 20 h.

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Պէլֆորթէնի կայանի արձանագրութիւնները կը շարունակուին Օգոստոս ամսուան համար : Այս տարի Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն, 2 շաբաթական (15 օր) պարի դասընթացքներ նախատեսուած են մանկապետուսուցիչի մասնակցութեամբ :

×

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ իր դրասենեակը կէս օրէ ետք տեւական ըլլ է ժամը 14-էն 18, երկուշաբթիէն մինչեւ Ուրբաթ, իսկ Հինգշաբթի օրերը 14էն 22ը :

Le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France assure une permanence à son siège tous les après-midi du lundi au vendredi de 14h à 18h et le jeudi de 14h à 22h pour les inscriptions à la colonie, pour vos differents problèmes, ainsi que pour tous renseignements.

17, rue Bleue, 75009 PARIS
Tél. : 824. 46. 57

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ԿԱՑԱՆԻ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Յուլիս 14-ի հանդէսի առթիւ, մեկնում՝ Յուլիս 14, ժամը 7·30-ին,

Porte d'Orléans, avenue Paul Appel

վերադարձ՝ Յուլիս 15, երեկոյեան ժամը 24-ին :

Մասնակցութիւն՝ օթօքար՝ 250 Ֆր. :

Մանրամասնութեան համար դիմել՝

783 - 30 - 35

×

ԿԱՑԱՆ - ՊԵԼՖՕՆԹԻՆ

Օգոստոս 15-ի հանդէսին եւ Խաղողի օրհնութեան մասնակցիլ փափաքողնե-րուն համար, Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ճամբորդութիւն մը կը կազմակերպէ օթօքարով :

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութիւններու համար, դիմել 783 - 30 - 35, *մինչեւ Յուլիս* 20 :

GRAND GALA
Vendredi 21 Septembre
organisé par la section d'Issy les Moulineaux de la Croix Bleue
avec
ROSY ARMEN
et l'ensemble de danses
NAVASART

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

UN RESTAURANT LIBANO - ARMENIEN
EN PLEIN PARIS

AL-KASR

SPECIALITES ARMENIENNES ET LIBANAISES

1, RUE DE RICHELIEU, 75001 PARIS
métro Palais-Royal

tél. 296 33 02

DEJEUNER - DINER D'AFFAIRES
ET DE FAMILLE

prix raisonnables

accueil cordial et amical

tous les soirs
ambiance musicale orientale

Salle pour banquets, mariages, fiançailles, baptême, anniversaire, réception

Vendredi et Samedi soirée animée par **vicken**

ՀԱՅԿԱԿԱՆ - ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ
ՀԱՄԵՂ ՃԱՇԵՐՈՎ

ARMENIE 1984

DÉPARTS — **RETOURS**

14 JUILLET	27 JUILLET
04 AOUT	17 AOUT
18 AOUT	31 AOUT
01 SEPT.	14 SEPT.
15 SEPT.	28 SEPT.
06 OCT.	19 OCT.
26 DEC.	08 JAN.

Nos voyages comprennent des séjours simples, et des circuits.

POSSIBILITE DE VOYAGES INDIVIDUELS... CONSULTEZ NOUS!

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95 - 90 - 12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ
7.8
SAMEDI-DIMANCHE
7.8 JUILLET
1984
LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տրաճուա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

ՅԳ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.739 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.739

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԹԵՐԱՆ՝ ԱՆՎԱԽ ՈՒ ՎՃՌԱԿԱՆ

———×———

«Էէր պիտի մնամ բոլոր յանձնառու - թիւններուս, պիտի չարունակեմ գործս՝ առանց վախնալու խոչընդոտներէն կամ յուսախաբութիւններէն» կը յայտարարէր նախագահ Միթերան Օրեաքի մէջ, Օվերն, որ կ'այցելէ ներքին նախարար Տըֆէռի եւ երկրագործական նախարար Ռոքարի ընկերակցութեամբ: « Ֆրանսացիներուն ամէնէն ճեռնարկեցի եօթը տարուան ծրագրի մը, եւ ահա, երեք տարի եւաք, կ'ուզեն որ չուառվ իրագործուի: Կը հասկնամ այս անհամբերութիւնը՝ որովհետեւ ժամանակները դժուար են եւ ազգային վերականգնումի ճիգը զոհողութիւններ կը պահանջէ», կը նշէր Հանրապետութեան նախագահը, հաստատելով թէ «կառավարութեան վարած քաղաքականութիւնը միակ կարելին է»: Միթերանի համար կառավարութեան հետապնդած ճիգը արի է ու չարունակական, յարգանքի արժանի: «Նախարարապետը առաջինն է՝ ենթակայ հարուածներու եւ քննադատութիւններու, առաջին պատասխանատուն վերականգնումին՝ որուն ձեռնարկեց, կառավարութեան հետ, այնպիսի վճռակամութեամբ մը՝ զոր ոչինչ կրցաւ խախտել»: Հանրապետութեան նախագահին համար «պէտք չէ անջատել պատասխանատուութիւնները»:

Եւրոպայի ընտրութիւններէն եաք տիրող քաղաքական ներքին կացութեան առընչութեամբ Միթերանի այս առաջին հրապարակային յայտարարութիւնները, կուռ ու յստակ, դիրքորոշումէ աւելի կուգան հաստատել, իր բառերով, թէ Հանրապետութեան նախագահը «կը չարունակէ իր իսկ գծած ճամբան նո՛յն ուղութեամբ, առանց փոխուելու»: Նախագահը արտայայտուեցաւ նաեւ ազատ գալրոցի Սավորիճին մասին. - «Դադրինք կասկածի մէջ ապրիլէ: Եթէ սխալ հասկացողութիւն մը կայ, յանցաւոր են, մխիթարանակ, անոնք որոնք լաւ չեն արտայայտուիր եւ այն ամէնքը՝ որ ականջ կուտան բայց չեն ուզեր լսել»: Միթերան չուզեր հեռու մնալ այս բանավէճէն եւ պիտի ըսէ երկրին՝ ինչ որ կը մտածէ այս մասին»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԵՍՍԱՆՏՐՈ ՆԱԹՈՒ, իբրեւ Իտալիոյ Համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Պերլինուէրի յաջորդելէն եաք առաջին անգամ ըլլալով, Յուլիս 4-ին, հրապարակային լայն արտայայտութիւններ ունեցաւ միջազգային թէ ներքին, Իտալիան հետաքրքրող հարցերու մասին: Նոհեմ բայց յստակ, Նաթթա հաստատեց թէ Իտալիոյ Համայնավար կուսակցութեան ուղեգիծը պիտի ըլլայ նախկինի իր քաղաքականութեան չարունակութիւնը:

Միջազգային դեմքի վրայ, յատկապէս, Ալեսսանտրո Նաթթա մերժեց վերատեսութեան ենթարկել Խորհ. Միութեան հանդէպ որդեգրած Իտալիոյ Համայնավար կուսակցութեան դիրքը: Սակայն, անկարելի չի նկատեր Չերնենկոյի հետ տեսակցութիւն մը՝ զոր Պերլինգուէրը նախատեսած էր այս տարեվերջին եւ որ յետաձգուած էր: Ինչ կը վերաբերի Ամերիկեան հանդէպ հաւատարմութեան, Իտալիոյ համայնավար կուսակցութեան նոր ընդհ. քարտուղարը յայտարարած է. -«կրնամ, այդ ուղութեամբ, տառացի կրկնել՝ ինչ որ Էնրիքօ Պերլինկուէր ըսած է»(1976-ին, Քորրիէրէ Տելլա Սարայի մըրուած տեսակցութեան մը մէջ, Պերլինկուէր կ'ըսէր թէ կարելի է ընկերվարութիւն կառուցանել՝ վերոյիշեալ կազմակերպութեան ծրիրին մէջ): Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան ներկայ վիճակին վրայ եղած հարցումին, Նաթթա պատասխանած է. - «Դժուար է վերլուծել Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան պարտութիւնը: Զայն պէտք է զետեղել խստակեցութեան քաղաքականութեամբ մը դրոշմուած Ֆրանսական ծիրին մէջ»:

ՎԻԱՉԵՍԼԱՒ ՄՈԼՈԹՈՎ, զոր Խրուչեւ պաշտօնազրկած էր 1957-ին, Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան չարքերը վերընդունուած է... 94 տարեկանին:

ԻՍՐԱՑԼԻ ռաւիոյ աշխատակիցի մը ըրած իր յայտարարութեամբ, Փարիզի մէջ Իսրայէլի դեսպան Օվատիա Սոֆեր կ'ըսէ, թէ Էլիզէի բարձր պաշտօնատարներ յայտնած են որ Ֆրանսուա Միթերան, Յորդանան իր այցելութեան ընթացքին, պիտի չտեսնուի ՊԱԿ-ի զեկավար Եասէր Արաֆաթի հետ: Կրնան տեսակցութիւն մը ունենալ սակայն, բան նոյն ազգութիւն եասէր Արաֆաթ ու Արաբին նախարար Ֆըհտ Շէյսն՝ որ պիտի ընկերանայ Ֆրանսայի նախագահին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՑՈՒՅՑ

ԵՐԵՒԱՆ ԱՐՄԷՆՓրԷՍ
(ՅՈՒՆԻՍ 28 / ՅՈՒԼԻՍ 2)

ՁԱՐՏ. ԹՈՐՈՍ ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆԻ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹՈՎ ՊԱՀԱՐԱՆ ՄԸ

Խորհրդային Միութեան թղթատարի նախարարութիւնը հրապարակ հանած է Ճարտ. Թորոս Թորամանեանի նուիրուած դրոշմաթուղթով պահարան մը, դիտանկանին ծննդեան 120 ամեակին առթիւ: Դրոշմաթուղթին վրայ պատկերացուած է հայկական ճարտարապետութեան առաջին պատմաբանին դիմանկարը: Թորոս Թորամանեան ծնած է Արեւմտեան Հայաստան, աշխատած է զանազան երկիրներու մէջ, ուսանած՝ Փարիզ, եւ 1903-ին անցած Հայաստան, ամբողջ կեանք մը նուիրելով հին ճարտարապետութեան ուսումնասիրութեան:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔՈՐԵՐՈՒ
«ԳՐԱԴԱՐԱՆ»

Հայաստանի կառավարութեան որոշումով Երեւանի մէջ կը հիմնուի քարի «Գըբատարան» մը, ուր կը հաւաքուին ընտրական եւ կիսաթանկագին քարերը՝ ակօթ, մեղեխիկ, սաթ, յասպիս, խէժաքար, քարացած փայտ, որոնցմով հարուստ է Հայաստանի ընդերքը: Բարձր որակով եւ գեղեցիկ նախշերով աչքի կը զարնեն օրինակ Իջեւանի եւ Գորիսի հանքավայրերու ակօթները: Ցարաբերաբար վերջերս հայկական գունաւոր քարերու ցանկը ամբողջացած է փիրուզով, զոր «արեւելքի առասպելական քար» կը կոչեն: Բնական բիւրեղներու կը հանդիպինք Զանգեզուրի

———

ևան Ուխտի հանդէպ հաւատարմութեան, Իտալիոյ համայնավար կուսակցութեան նոր ընդհ. քարտուղարը յայտարարած է. -«կրնամ, այդ ուղութեամբ, տառացի կրկնել՝ ինչ որ Էնրիքօ Պերլինկուէր ըսած է»(1976-ին, Քորրիէրէ Տելլա Սարայի մըրուած տեսակցութեան մը մէջ, Պերլինկուէրը կ'ըսէր թէ կարելի է ընկերվարութիւն կառուցանել՝ վերոյիշեալ կազմակերպութեան ծրիրին մէջ): Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան ներկայ վիճակին վրայ եղած հարցումին, Նաթթա պատասխանած է. - «Դժուար է վերլուծել Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան պարտութիւնը: Զայն պէտք է զետեղել խստակեցութեան քաղաքականութեամբ մը դրոշմուած Ֆրանսական ծիրին մէջ»:

ՎԻԱՉԵՍԼԱՒ ՄՈԼՈԹՈՎ, զոր Խրուչեւ պաշտօնազրկած էր 1957-ին, Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան չարքերը վերընդունուած է... 94 տարեկանին:

ԻՍՐԱՑԼԻ ռաւիոյ աշխատակիցի մը ըրած իր յայտարարութեամբ, Փարիզի մէջ Իսրայէլի դեսպան Օվատիա Սոֆեր կ'ըսէ, թէ Էլիզէի բարձր պաշտօնատարներ յայտնած են որ Ֆրանսուա Միթերան, Յորդանան իր այցելութեան ընթացքին, պիտի չտեսնուի ՊԱԿ-ի զեկավար Եասէր Արաֆաթի հետ: Կրնան տեսակցութիւն մը ունենալ սակայն, բան նոյն ազգութիւն եասէր Արաֆաթ ու Արաբին նախարար Ֆըհտ Շէյսն՝ որ պիտի ընկերանայ Ֆրանսայի նախագահին:

եւ Գուգարքի լեռներուն մէջ եւ Սեւանայ լիճի առափնեայ շրջանը: Ժ - ԺԱ. դարերու պետական Ալ Պիրուսիի վկայութեամբ, միջնադարեան Հայաստանի մէջ բնական բիւրեղներ կը գտնուէին Պիթլիսի շրջանը: Ինքնատիպ գոյներով աչքի կը դարնէ քարացած փայտը, որուն մէջ տակաւորաբար կը գտնուին ծլածանաքար, քաղկեդոնաքար, որոնք անոր կու տան տարբեր երանգներ՝ ճերմակ ու գորշ երանգներէն մինչեւ դարչնագոյն, մուխ կարմիր եւ սեւ: Մասնագէտները կը չարունակեն դժոխաքարի հանքարանական տեսակի՝ լապտարթի որոնումները, որոնք ծանօթ եղած են հնագոյն ժամանակներուն՝ Արեւելքի եւ Եւրոպայի երկիրներուն մէջ, «Հայկական քար» անունով:

×

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ
ՆՈՐ ՅԱՑՏՆՈՒԱԾ ՆԱՄԱԿԸ

Երեւան լոյս տեսնող «Կոմունիստ» ռուսերէն թերթին մէջ յօդուած մը ստորագրած է վրոփ. Լեւոն Մկրտչեան, , Աւետիք Իսահակեանի նոր յայտնուած մէկ նամակին մասին: Այդ նամակը գրուած է 1955-ին՝ Երեւան, եւ պրկուած չինացի դրագէտ Կէ Պաոցեուանի, որ նոյն տարին չինարէնի թարգմանած է Իսահակեանի «Ալադեաղի մանիներ» բանաստեղծութիւններու շարքը եւ թարգմանութիւնը պրկած հայ բանաստեղծին: Իր պատասխան նամակին մէջ Ա. Իսահակեան մանաւորաբար գրած է. «Այնչափ ուրախ եմ, որ իմ գրուածքները գրաւել են ձեր ուշադրութիւնը, եւ այժմ դուք ոգեւորութեամբ իմ բանաստեղծութիւնները թարգմանում էք չինարէն: Ես չատ հպարտ եմ, որ չին մեծ ժողովուրդը, մեծ՝ հազարամեակներ ընդգրկող իր փառաւոր պատմութեամբ, հարուստ մշակոյթով, մարդկութեան համար արած նշանակելի գիւտերով, կը կարդայ իմ պոէզիան լսել լի Թայֆոյի սքանչելի լեզուով, եւ ես երջանիկ կը լինեմ, եթէ չինացի իմ ընթերցողները սիրեն եւ յիշեն իմ երգերից գոնէ մէկը»: Աւետիք Իսահակեանի նամակը լրեն յանձնած է չինացի դրագէտը՝ Խորհրդային դրակատնուեան թարգմանիչներու 6-րդ միջազգային հանդիպումին, նշելով նաեւ որ յօդուած մըն ալ ստորագրած է «Մասունցի Դաւիթ» դիւցազնապոէմին մասին, զոր չինարէնի թարգմանած է Հօ Ինրան եւ որ լոյս տեսած է երկու անգամ:

×

ՇԷՅՔՓԻՐԻ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՀԱՅԵՐԷՆ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ
ՊԱՏՐԱՍՏ ՏՊԱԳՐՈՒԵԼՈՒ

Հայաստանի «Շէյքսփիրագիտական կեդրոն»ի մասնագէտները աւարտած են թատերագրի երկերուն հայերէն ամբողջական ակադեմական հաւաքածոյի պատրաստութիւնը՝ տպագրութեան համար: Ծանօթ է, որ չուրջ քառորդ դար առաջ հիմնուած այս կեդրոնը կապեր հաստատած է չատ մը երկիրներու նոյնանման կազմակերպութիւններու հետ: Երեւան լոյս տեսնող «Շէյքսփիրական» տարեգիրքը կը հրատարակէ Խորհ. Միութեան եւ արտասահմանի գրողներու, թատերագէտներու եւ այլ մասնագէտներու աշխատութիւնները: Կեդրոնի գրադարանը ունի աւելի քան երեք հազար գիրք՝ Շէյքսփիրի գործերը եւ անոր նուիրուած ուսումնասիրութիւններ: Հայաստանի մէջ Շէյքսփիրի երկերու ուսումնասիրութիւնը սկսած է Ժ. դարուն, երբ Երեւան եկան առաջին թարգմանութիւնները եւ բեմական մարմնաւորումը: Վերջին տարիներուն հետազօտութիւնները գիտական բնոյթ ստացան: Մասնաւոր նշանակութիւն ունին Կեդրոնի հիմնադիր, Ա.րուեստի Հիմնարկի տնօրէն Ռուբէն Զարեանի աշխատանքները:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ՕՏԱՐ ՁԱՅՆԱՒՓԻՒՆԵՐՈՒ
ՀԱՂՈՐԴՈՒՄՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒՄ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐԸ ՆԵՐՔԻՆ ԲՆՈՅԹ ՈՒՆԻՆ

ԿԸՍԷ ԱՐՏԱԿ ԱՐՔ.

———×———

«Յառաջ» Յունիս 27-ի թիւով անդրադարձած էինք Իրանի Խորհրդարանի նախագահ Հաշեմի Ռաֆսանճանիի այն քարոզին, զոր խօսած էր Յունիս 15-ին՝ Ուրբաթօրեայ հաւաքական աղօթքի ընթացքին, ուր ծանրանալով հայ համայնքի կրօնական հարցերուն վրայ՝ ի մէջ այլոց կը մեզադրէր մեծ պետութիւնները, որոնք «օգտուելով Իրանի հայ համայնքի լոկ կրթական - կրօնական հարցէն, իրենց գործակալ ձայնասփիւռներու միջոցով հայ փոքրամասնութիւններու իրաւունքներուն մասին կը խօսին, իրենց յետին նպատակներուն համար շահագործելով երկրի կրօնական փոքրամասնութեան մէկ նուրբ հարցը»:

Թեհրանի մեր պաշտօնակիցը՝ «Ալիք», Յունիս 23-ի իր թիւով (Ա. էջ) անդրադառնալով յիշեալ կէտին կը նշէ, թէ Իրանի խալամական յեղափոխութենէն եաք աւելի քան 40 երկիրներ (արեւելեան թէ արեւմտեան) պարակերէն լեզուով ռատիօ-հաղորդումներու արշաւի ձեռնարկած են Իրանի ժողովուրդին դէմ: «Վերջերս, - կը գրէ «Ալիք», - այդ հաղորդումների մէջ տեղ է գտել Իրանի կրօնական փոքրամասնութիւնների ու հայկական դպրոցների հարցը, որը լաւ սննդանիւթ է դարձել այդ ռատիօների համար եւ հնարաւորին չափով պատրուակ տրամադրել նրանց, որ հանրային կարծիքը խեղաթիւրելով՝ հարուածեն եւ վարկաբեկեն Իրանի Իսլամական Հանրապետութեան»: Ապա, երկար ծանրանալէ եաք «իմպերիալիստական լրատուական գործակալութիւնների ու իմպերիալիստական բարոզչական կառիճի լծուած ռատիօների յետին նպատակներին», «Ալիք» կ'եզրակացնէ.

«Թէ՛ Իրանի իշխանութիւններն են լաւատեղեակ այս դաւադրութեան յետին նպատակներին եւ թէ՛ բաղաբականացած ու գիտակից հայ ժողովուրդը լաւ գիտէ, որ իր դժուարութիւնների լուծման խընդրում միայն ու միայն ինքն է, որ ապաւինելով իր սեփական կարողութիւններին ու հնարաւորութիւններին կարող է փարատել դժուարութիւնները, անճարակութեան մատնելով գերմեծ ուժերի կողմից թշնամաբար սերմանող դաւադրութիւնները:

Յեղափոխութենից յետոյ Իրանում որոշ խմբակցութիւնների կողմից գործադրուած անպատասխանատու եւ չհաշուած գործողութիւնները եւս եկան էլ աւելի դժուարացնելու Իրանահայութեան գոյացուն կացութիւնը, առիթ տալով իմպերիալիստական ռադիօներին Իրանահայութեան Պետութեան համար գլխացաւանք ներկայացնելու»:

Միւս կողմէ, Թեհրանի Հայոց առաջնորդը՝ Սրտակ Սրք. Մանուկեան, հաղորդութեամբ մը դատապարտած է օտար դպրութեամբ մը գաղափարական եւ մամուլի միջամտաձայնափիւռներու, որոնք զպրոցական հարցերը չեզելով իրենց հունէն՝ զանոնք կը ծառայեցնեն տարբեր նպատակներու, եզրակացնելով որ զպրոցական հարցերը ներքին բնոյթ ունին եւ թէ հայ համայնքը կը սպասէ որ անոնք իրենց դրական լուծումին յանգին:

ՆԱՄԱԿ՝ ԱՆԱՒԱՐՏ ԶՐՈՅՑԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ

Գրեց՝ ՄԱՐԶՊԵՏ

Շատ սիրելի Խանդուք,

Թուրքը հինգ տարուան ընթացքին՝ 1915 - 1920 Արեւմտահայաստանը պարպեց հայութենէ, կէսը ջարդելով, մնացեալ կէսը ցրուելով աշխարհով մէկ։ Ինչ որ կերաւ էինք պատմութեան վազ այդա - բացէն մինչեւ 1915ի արեւամուտը, խաւարումը, կորնչուցինք։ Մեր գործը կրկնապէս դժուարացաւ։ Ուրիշներ կ'ըսեն թէ յուսահատեցնող անկարելիութեան մէջ կը գտնուինք։ Թերեւս։ Կ'ըսուի նաեւ թէ քաղաքական վիճակները վերջնական չեն ըլլար։ Մեկնելով այս իրողութենէն, կրնա՞նք մեր անկարելի կացութիւնը, մեր օգտին փոխել։ Մի փորձուիր առարկելու թէ նման վիճակներու մէջ է որ կարեւոր դեր կը խաղան որոշ տարրեր, որոնք ընդհանրապէս փոքրամասնութիւններ կ'ըլլան, թելադրելով որ վրիժառու արարքներու ձեռնարկած ահաբեկիչները այդ փոքրամասնութիւնը կը կազմեն մեր մէջ։ Այդ տզաքը չեն գնտրեալները եւ իրենց ընտրած մէկոյզը ճիշդ մէկոյզը չէ։ Պէտք է ըսենք անսեթեւեթ եւ առանց տատամսումի թէ իրենց որդեգրած ուղին ճիշդը չէ եւ պարզապէս կը ծառայէ մեր ուենեցած սահմանափակ միջոցները ջլատելու, տարտղնելու։ Ձչգրիտ կերպով չեմ դիտեր, բայց դժուար չէ դուշակելը թէ տասնեակ հազարներ տոլարի հասնող դումարներու կը կարօտի իւրաքանչիւր թուրք դիւանագէտ հետապնդելն ու զգեստելը։ Հարիւր հազարներ տոլարի կը հասնին դատարանի ծախքերը որպէսզի ազատին ձերբակալուած տզաքը։ Կը տեսնենք հոս եւ այլուր, անընդհատ հանգանակութիւններ կ'ըլլան, որպէսզի այդ ծախքերուն հասնին - ժողովուրդը կուտայ անսակարկ կերպով, առայժմ, եւ յուսանք թէ չարունակէ տալ, որովհետեւ իր ծոցէն ելած, իր կաթով սնած հարազատ իր զաւակներն են։ բայց մինչեւ ո՞ւր պիտի տակայ երբ մանաւանդ տրուած արդիւնքը համապօր չէ եղած հսկայական զոհողութեան։ Որքա՞ն իրաւացի կամ արդարանալի է դոյութիւն ունեցող նիւթական սահմանափակ միջոցները այդ ուղղութեամբ գործածել ի հեճուկս տարրեր աշխատանքներու։

Վերադառնալով տզոց, կրնայ ըլլալ, ինչպէս Ծառուկեան կ'ըսէր, որ ունենան «ֆութպոլի տարիք»ը եւ մոռնան «ֆութպոլն ու դաշտը», բայց իրենց խաղացած խաղը ֆութպոլ չէ եւ սիխուռքի մեր գործողները ֆութպոլի դաշտեր չեն եւ մեր ժողովրդի ճակատագրին ամբ կանգնիլը կօլ մը նշանակել չէ որպէսզի այդքան դիւրութեամբ իրենց ուսերուն վերցնեն նման պատասխանատուութիւն մը։ Ճիշդ է, փոքրամասնութիւններն են որ կը սասնձնեն, պիտի սասնձնեն ժողովուրդ մը առաջնորդելու պարտաւորութիւնը, բայց այդ մարդիկը մեր օրերուն պիտի ըլլան բոլորովին տարբեր անոնցմէ որոնց մասին կը լսենք կամ կը կարդանք։ Նոր կացութիւնները կը ստեղծեն նոր միջոց եւ նոր մարդիկ։ այդ մարդիկն են որ առայժմ կը բացակային մեր մէջ։ անոնց պակասն է որ եղերականօրէն կը զգանք այս օրերուն։ Ցուսահատիլ միջազգային իրաւիճակէն եւ անհամբեր ըլլալ եւ նման միջոցառումներու ձեռնարկելը ճիշդ ընտրութիւնը չէ։ Որքան ալ յուսախաբ ըլլանք, որքան անհամբեր մեր ակնկալութիւններուն մէջ, չատ բան չենք կրնար փոխել պատահական գնդակահարումներով։ աշխարհ ուրիշ գործեր ունի ընելիք եւ չեմ կարծեր որ իր ընթացքէն չատ բան փոխէ մեր անհամբերութիւնը ամոքելու համար։ Ատենին, ոմանք կարծելով վերլուծել պարզուող երեւոյթը, ցոյց տուին «կարեւոր» իրողութիւնը թէ ընդհանրապէս յեղափոխական չարժումները գործնականի վերածելէ առաջ տարիներով կ'ունենան գիրենք կանխող տեսութիւնները եւ դանոնք պարզող, բացատրող տեսաբանները։ Ու զարմացան թէ այս պարագային այդ ... սովորութիւնը չկարդուեցաւ, եւ թէ մեր տզաքը գործի անցան առանց իրենց կարծիքը առնելու։ Փղչտացիները միշտ պիտի ըլլան ու զերծ չենք այդ տագտուկէն նաեւ այսօր։ Մէկ կողմէ այդ տզաքը՝ բարկացած եւ անհամբեր, միւս կողմէ այս եղկելիները ուշացած մարգարէներու նման կը փորձեն սկսուած չարժումին տեսաբանի զգամիզը հագնիլ։ Չեն անդրադառնար կ'երեւի թէ մտքի վարձակներուն չէ տրուած մեր այժմու օրակարգերը բանաձեւելու գործը։

Ժանդուք Ջան, սիրելիս, կը ներես պատասխանս երկարեցաւ ակնկալածէս աւելի։ Պէտք էր ըսուէին անգամի մը համար, որպէսզի որեւէ անորոշութիւն չմնար մեր մէջեւ որ կրնար անհարկի թիւրիմացութիւններու տեղի տալ։ Պիտի վերջացնեմ, բայց քիչ մը եւս համբերէ։ Անմիջապէս յայտնեմ, ի պատիւ քեզի, թէ ուշադրութենէս չվրիպեցաւ այն իրողութիւնը որ ոչ մէկ ակնարկութիւն ըրիր թէ նման գործեր կրնան զոհեր պահանջել եւ թէ մենք եւս պարտաւոր ենք տալ եթէ կ'ուզենք իրագործել մեր նպատակները։ Նման յայտարարութիւններ կ'ըլլան յաճախ անոնցմէ, որոնք վարժուած են ուրիշին հաշուոյն հերոսութիւն ընել։ Ապաւինած իրենց սրահներու ապահովութեան ետեւպայէն մինչեւ այս ափերը, այդ մարդիկը մեծ դիւրութեամբ կը խօսին զոհերու մասին, այնքան ատեն որ իրենք չեն՝ զոհուողները։ Պարզապէս կարելի է չնորհաւորել քեզ՝ նման թեթեւսոլիկութիւն մը չարտօնելուդ ինքզինքիդ։ Անտեսելով այդ մարդոց ակներու կեղծիքը, կայ հետեւեալ երեւոյթը։ Թերթերէն կարդացած եմ թէ արդէն իսկ զոհուած կամ վիրաւորուած են տասնեակ մը հայ տզաք։ Երբ ելքը յստակ չէ, մէկ հատիկ հայ տզոյ վիրաւորուիլն իսկ ներելի, հանդուրժելի չէ։ Արդ, երբ վստահ չենք արդիւնքին, որքա՞ն զոհ տալու սիրտ ունինք եւ դեռ, ի՞նչ պէտք է ըսել զոհուողներու պարագաներուն։

Ասոնցմէ զատ ի՞նչ ըսել, ի՞նչպէս արդարացնել սպանութիւնը օտարներուն՝ ոչ-Թուրքերուն։ Ոչ մէկ կապ ունին մեր հարցին հետ։ Իտէալիստներու դժբախտ, անտեղի զոհե՞րն են, որովհետեւ անակընկալ պահու մը կը գտնուին մեր եւ Թուրքին միջեւ թէ իտէալական մտադար հաստատուորներու անպատասխանատու արարքներուն անմեղ նոխազները։ Ինչո՞ւ զարմանալ երբ օտար մամուլը խստօրէն եւ առանց բառերը ծամծմելու դատապարտէ եղածը։ Ու կը պատահի այն որուն չենք հետամտիր։ Օտար հանրային կարծիքը ճիշդ հակառակ դաղափարն է որ կ'ունենայ մեր մասին, ներկայացնելով այդ անհատները իբրեւ հասարակ ոճրագործներ։ Եւ զոհը վերջին հաշուով հոս, մեր դատն է որուն անունով ճամբայ էին ելած այդ անհատները։

Պատմական այս բախտորոշ ժամանակամիջոցին կը գտնուինք հո՛ն ուր ժամանակակից գիտութեան ամէնէն վաւերական պիտանականներն են։ Բացատրեմ։ Արդի բնագիտութեան առաջահերթ հարցը կը կայանայ նիւթի ամենափոքր մասնիկներու բնոյթը հասկնալու մէջ - particle Physics բուռածը եւ քեզի բացատրելու պէտք չունիմ, որովհետեւ ճակատին առջեւի պիծերուն վրայ կը գտնուիս։ Կենսաբանութեան ամէնէն այժմէական հարցը՝ տեսականօրէն, կը կայանայ ջղային դրութեան գործելակերպը հասկնալուն մէջ։ Միւս մարզերը յղացքէ աւելի թէքնիքի նուաճումներ պիտի ըլլան, որովհետեւ կենսաբանական միացութիւններու բնոյթը ընդհանուր ձեւով պարզաբանուած է։ - պիտենք թէ ինչպէս սրտի մկանները կը պրկուին, ինչպէս գիտենք նաեւ հիմնական նախատարրերը ժառանգաբանական կառոյցներուն։ Բնականօն աշխատելու անկարող սիրտ մը, թոք մը, լեարդ մը, եւայլն, հաւանաբար կարելի ըլլայ ի վերջոյ փոխարինել ուրիշով մը որ կատարէ իրեն... ի վերուստ սահմանուած պաշտօնը։ Նախնական արդիւնքները յայտնի են. հաւանաբար կարելի ըլլայ յաղթել քաղցկեղին պատուհասին, ինչպէս նաեւ բուժել չարք մը ժառանգականօրէն փոխանցուող հիւանդութիւններ։ Եթէ այս բոլորը սովորական երեւոյթներ չեն տակաւին, քանի մը տարիէն կ'ըլլան, երբ թէքնիք դժուարութիւններ հարթուին։ Ինչ որ կը մնայ նուաճելիք, եւ ինչ որ կը հանդիսանայ ժամանակակից գիտութեան մեծագոյն փառասիրութիւնը, հասկնալն է ուղեղի աշխատաճեւը, անոր գործելակերպին հէնքը։ Հարցը իր պարզագոյն ձեւին մէջ հետեւեալն է։ - ուղեղը ինքզինք պիտի վերածէ՞ կամ պիտի հասկընա՞յ, պիտի արտօնէ մարդոց իր միտքը ածային, նեարդային հիւսկէնններու խորհուրդը ըմբռնելու թէ ոչ։ Միւս բոլոր պարագաներուն մէջ, ուղեղը ի՛նքն է անդիսաւոր դիտողը, փորձարկողը, նիւթը տարբաղադրողը եւ հասկնալ փորձողը անոր, նիւթին իրթին կառոյցը։ Նման առարկայական մօտեցում մը պիտի արտօնէ՞ իր խորախորհուրդ աշխատելու ձեւը լոյսին բերելու։ Կան ոմանք՝ գիտութիւնը պահպանողները, որոնք գիւրին սոփեստութեամբ մը կ'ենթադրեն թէ ուղեղը եւ մարդկային միտքը պարզապէս քիմիական կարգ մը միացութիւններու տուփ մըն է եւ մատչելի սովորական փորձարկութեան։ Իրողութիւնը տարբեր է եւ վստահ չեմ թէ երբեւիցէ կարենանք հասնիլ անոր պարզաբանումին։

Արդ, հասած ենք հո՛ն ուր ... ուղեղագէտները կը գտնուին։ Թերեւս անոնք չկարենան հասնիլ իրենց նպատակին եւ իյնան իրենց ճիպէն վիրաւոր։ Մենք կարելիութիւնը ունինք իրականացնելու այն ինչի կը միտինք եթէ պահ մը դադրինք մեր տեսադաշտը խափանող եւ ակնթարթի բերուած Դաւիթ Բէկի գինակից տէր ելեւէջի պատմածը եւ լրացուցիչ այլ նիւթեր, ապստամբութեան 250ամեակի կապակցութեամբ, 1978 թուականին վէնետիկում տպագրում է «Դաւիթ Բէկ» կամ «Պատմութիւն Ղափանցւոց» արժէքաւոր աշխատութիւնը։ Դա մի նոր առոջնթաց քայլ էր Դաւիթ Բէկի պատմութեան ըկզբնաղբիւրների հրատարակութեան եւ գիտական ուսումնասիրութեան ուղղութեամբ։

Ջնայած դրան, կարծում ենք, ժամանակն է, որպէսզի Վենետիկի Մխիթարեան մատենադարանում եւ Մեսրոպ Մաշտոց մատենադարանում պահուող ձեռագրերի (ձեռագիր թիւ 3297, 4598 եւ 6835) ուսումնասիրութեան հիման վրայ պարապուտի եւ հրատարակուի այդ պատմութեան գիտական բնագիրը։

Հ. Ջամչեանը լինելով հայրենասէր պատմարան՝ բարձր է գնահատում հայրենիքի ազատութեան ու անկախութեան համար մեր ժողովրդի մղած պայքարը։ Հայ ժողովրդի հերոսական անցեալը վեր հանելու հայրենասիրական այդ մղումով է, որ նա իր «Պատմութիւն Հայոց»ի մէջ յատուկ տեղ է տուել Դաւիթ Բէկի պատմութեանը։ Հ. Ս. Աբրահամեանը, որը քաջատեղեակ է Վենետիկի մատենադարանի եւ արխիւի նիւթերին, իր կիսեալ աշխատութեան մէջ գրում է, թէ Հ. Մ. Ջամչեանը «Պատմութիւն Հայոց»ը«գրած է մի առ մի թղթատելով նոյն ժամանակ վանքի ձեռագրատան մէջ գտնուած պատմական բոլոր գրչագրերը, որով աչքի առջեւ ունեցած է նաեւ Դաւիթ Բէկի պատմութեան ձ. գրչագիրը (թիւ 620)»։

Հ. Մ. Ջամչեանի Հայոց պատմութեան երրորդ հատորի ԽՀ եւ ԽԹ գլուխները՝ 16 մեծադիր էջ (784 - 800) նուիրուած են Սիւնիքի ազատագրական չարժումներին։ Դրա ապրիւրը Շահումեանի եւ Սերաստացու համատեղ ջանքերով ստեղծուած Դաւիթ Բէկի պատմութիւնն է։ Այդ սկզբնաղբիւրից են ծագում մնացած բոլոր գործերը։ Հ. Մ. Ջամչեանի, ինչպէս նաեւ Շահումեանի, Սերաստացու, Գուլամիրեան-

մը համար մեզ չլացնող կարգ մը փոփոխներէ հրաժարիլ եւ փորձենք ճանչնալ մենք մեզ, եթէ ճչդենք մեր տկարութիւնները, մեր սահմանափակումները եւ մեր կարողութիւնները։ եթէ յաջողինք յաղթել մեր ինքնախաբէութեան։ Թերեւս այն ատեն միայն կարելի ըլլայ ստեղծել միլիոններոց այն կորիզը որուն կ'ակնարկէր Ծառուկեան։ կորիզ մը որ ըլլայ Արարատի ամենախոր ընդերքէն պեղուած կրանիթին պէս ամուր, եւ ոչ մէկ օտար ուժ, ուր մնաց Թուրքը, կարենայ ձգմել, քայքայել զայն։ Անկործանելի կորիզ մը որ ի վիճակի ըլլայ իրականացնելու ամէնէն անկարելի թուացող երազները իսկ։ Այն ատեն միայն ապացուցած կ'ըլլանք աչխարհին թէ մարդ ենք եւ թէ չենք մոռցած մեր մեռելներուն արեան կանչը եւ թէեւ ուշ, բայց վստահօրէն կը հասնինք սրբազան լերան։ Թերեւս երբեմն չկարենանք հասկնալ, - չարտօնէ հատնաբար - թէ Նայիրեան միտքը կամ ուղղը ինչպիսի օրէնքներու ենթակայ է, բայց անկարելի չէ անոր կարելիութիւնները պեղել ու արտահանել որպէսզի կարենանք մեր ըղճացած Նայիրեան աչխարհին հին հասնիլ։ Ձենք կրնար եթէ չփորձենք, չենք կրնար եթէ գործածենք փորձուած եւ փաստօրէն սնանկացած միջոցներ մի. այն։ Մեր օրերուն ներելի չէ սխալը տեսնել եւ աչքը մէկդի դարձնել, ինչպէս նեղելի չէ աժան թմբկահարի դիրքին մէջ մնալ։ Մեր ապագան խնդրոյ առարկայ է դարձած որպէս ազգ եւ ժողովուրդ եւ յուսան երիտասարդներ չեն որ այդ ապագան կամ լինելութիւնը պիտի որոչեն։

Ահա այսպէս Ժանդուք Ջան։ եթէ երկարեցաւ սպասածէդ աւելի, յուսամ կը ներես։ Ցաջողութեան եւ առողջութեան ամենաջերմ մաղթանքներով։

Քոյդ՝
ՄԱՐԶՊԵՏ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, 18 Ապրիլ, 1983

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ ԴԱՒԻԹ ԲԷԿԻ ՄԱՍԻՆ

ցի եւ Ալամեանի մօտ Սիւնիքի ազատագրական շարժումներն սկսւում են 1722 թուականից եւ տեւում են մինչեւ 1730 թուականը: Մենք ոչ մի հիմք չունենք վերոհիշեալ սկզբնաղբիւրներին եւ ան-հիմն կերպով մի քանի տարով կրճատելու ազատագրական շարժումների, ինչպէս նաեւ նրանց պանծալի առաջնորդներ Դաւիթ Բէկի ու Մխիթար Սպարապետի կեանքի ու գործունէութեան տեւողութիւնը:

Սիւնիքի ազատագրական շարժումների պատմութեան լուսաբանման գործում Հ. Մ. Ջամչեանի վերը գնահատելիս նախ պէտք է նշել, որ նա առաջինն էր, որ յայտնաբերեց եւ գիտական չրջանառութեան մէջ դրեց Դաւիթ Բէկի պատմութեան սկզբնաղբիւրը:

Ինչպէ՞ս վարուեց նա Մխիթարեան միաբանութեան արխիւից իր յայտնաբերած նիւթի սկզբնաղբիւրի հետ: Այդ չատ կարեւոր հարցը առ այսօր գիտական քննութեան առարկայ չի դարձել: Ա. Գուլամիրեանցը ոչ մի խօսք չի ասում Հ. Մ. Ջամչեանի կատարած աշխատանքի մասին, չնայած իրեն ծանօթ է եղել նրա երրորդ հատորը: Հ. Ս. Աբրահամեանը նշելով հանդերձ Ջամչեանի կատարած դրական դերը, մեր կարծիքով լատ արժանացոյն չի գնահատում այն:

Իր դրքի 71 էջում նա գրում է, որ Ջամչեանը սկզբնաղբիւրներից մէկբերումները կատարել է «դրեթէ բառացի», իսկ 72 էջում գրում է՝ «չատ անգամ բառացի»: Ընթերցողը մնում է տարակուսանքի մէջ, յատկ զուգադիպ չի կազմում մեծ պատմարանի կատարած աշխատանքի մասին:

Մեր կատարած համեմատութիւններից կանք այն հետեւութեան, որ Հ. Մ. Ջամչեանը մեխանիկօրէն չի օգտագործել, կամ բառացի մէկբերումներ կատարել ձեռագրից: Նա այդ արել է ստեղծագործաբար. լայնօրէն օգտուել է սկզբնաղբիւրից՝ հատատարիմ մնալով այնտեղ եղած պատմական փաստերին, դէպքերի ու դէմքերի նկարագրութեանը, իւրովի ընկալել եւ օգտագործել է այն, կատարելով նկատելի փոփոխութիւններ, լեզուատճական խմբագրական ուղղումներ եւ այլն: Այսպէս, օրինակ, ձեռագիր սկզբնաղբիւրում Դաւիթ Բէկի պատմութիւնը որուած է երեք գլխով եւ վերջաբանով, իսկ Ջամչեանի մօտ՝ երկու գլխով, առանց վերջաբանի: Ձեռագիր սկզբնաղբիւրում եւ Ջամչեանի մօտ գլուխների վերնագրերը նոյնպէս տարբեր են, իրար չեն համապատասխանում: Պարզ է, նշանաւոր պատմարանը կատարած կառուցուածքային փոփոխութիւններ է կատարել, նոր վերնագրեր դրել· աւելի մշակել ու յղկել սկզբնաղբիւրի նիւթը, լեզուն եւ այլն: Դա առաւել ակնյայտ է Ջամչեանի «Պրախճան պատմութեան Հայոց» գրքում, որտեղ Սիւնիքի ազատագրական չարժումների պատմութիւնը որուած է աւելի սեղմ, մի գլխով՝ «Գործք Դաւթի իշխանի Սիւնեաց» վերնագրով:

Բարձր գնահատութեան է արժանի նաեւ այն, որ Հ. Մ. Ջամչեանը տակաւին ԺԸ. դարի 80ական թուականների կէսերին առաջին անգամ պատմագիտական ուսումնասիրութեան նիւթ դարձրեց Դաւիթ Բէկի գլխաւորած ժողովրդա-ազատագրական չարժումները, հրապարակ հանեց, հանրութեան ներկայացրեց մօտիկ անցեալի ազատագրական մաքառումների պատմութիւնը: Այս առումով նրան կարելի է համարել Սիւնիքի ազատագրական չարժումների առաջին պատմարան:

Հ. Մ. Ջամչեանի «Պրախճան պատմութեան Հայոց»ը հեղինակի երեք հատորեակի համառօտագրութիւնն է, չուրջ 3000 էջից թողնուած է մօտ 500 էջ: Պրախճանի կառուցուածքը, գլխակարգութիւնը, պարբերացումը հիմնականում նոյնն են, ինչ ընդարձակ պատմութեանը: Կրճատուել են վերապանցապէս օտար աղբիւրներից բերուած ընդարձակ քաղուածքները, ծանրաբեռնող ծանօթագրութիւնները, որոնք երբեմն աւելին են, քան բուն չարադրանքը: Համեմատաբար պարզեցուած են խրթին ոճն ու լեզուն, մատչելի դարձուած սովորողների համար, քանի որ այն միաժամանակ դասագիրք է ծառայել:

Հ. Մ. Ջամչեանի «Պրախճան պատմութեան Հայոց» աշխատութեան մէջ մեր ուշադրութիւնը գրաւեց բացառիկ կարեւորութիւն ունեցող մի փաստ, որը չկայ եռահատոր պատմութեան մէջ եւ ոչ էլ 1812 թ. հրատարակուած Պրախճանի հայատառ թուրքերէնում: Խօսքը Դաւիթ Բէկի ծննդեան թուականի մասին է:

«Պրախճան պատմութեան Հայոց» գրքում խօսելով Դաւիթ Բէկի յաղթանակների մասին՝ հեղինակը գրում է. «Բազում եւ այլ յաղթութիւնս արար Դաւիթ ի քաղում տեղիս· եւ վարեալ զիշխանական գործութիւն իւր ամս վեց՝ հիւանդացաւ եւ մեռաւ խաղաղութեամբ՝ ի տան իւրում ի Հալիձոր՝ ի հասակի իբր յիսուն եւ չորս ամաց յամի 1728· Ռճձէ» (*):

Ինչո՞վ բացատրել, որ այս չատ կարեւոր փաստը չկայ Ջամչեանի երրորդ հատորում, որտեղ երկու ընդարձակ գլուխ յատկացրել է Դաւիթ Բէկի գլխաւորած ազատամարտութեանը: Նման տեղեկութիւն չկայ նաեւ Ջամչեանի օգտագործած ընդհանրագրութիւններում: Ստեփանոս Շահումեանը՝ Դաւիթ Բէկի մտերիմ զինակիցը, անտարակոյս կ'իմանար ե՛ւ նրա տարիքը, ե՛ւ մահուան թուականը, ե՛ւ չատ ուրիշ իրական փաստեր, բայց զարմանալի կերպով նրա պատմածի եւ Հ. Ղուկաս Սեբաստացու գրառածի մէջ տարիքի մասին տուեալները չկան: Նոյնը կարելի է ասել նաեւ Գուլամիրեանցի եւ Աբրահամեանի հրատարակութիւնների, բազմավաստակ պատմարաններ Լէոյի, Նիկողայոս Ադոնցի, Աչոտ Յովհաննիսեանի եւ ուրիշների աշխատութիւնների մասին:

Մեր կարծիքով՝ Դաւիթ Բէկի ծննդեան թուականը Ջամչեանին յայտնի չի եղել պատմութեան երրորդ հատորը գրելու ժամանակ, այլապէս նա անպայման կը նչէր, ինչպէս այդ արել է Պրախճանում: Պարզ է, այդ մասին նա իմացել է յետագայում՝ 1786 - 1811 թուականների ընթացքում, իսկ թէ ինչ աղբիւրից՝ առայժմ մնում է անյայտ: Այդ գաղտնիքը թերեւս բացէր Ջամչեանի անձնական արխիւի ուսումնասիրութիւնը:

Հարց է ծագում՝ կարելի՞ է, արդեօք, հաւատալ Հ. Մ. Ջամչեանի հաղորդած տեղեկութիւնները: Մեր կարծիքով դրանք հաւանական, իրականութեան մօտ կամ ուղղակի իրական տուեալներ են, որոնց կարելի է վստահել եւ գիտական չրջանառութեան մէջ դնել:

Այդնից առաջ Դաւիթ Բէկի տարիքի հարցը· եթէ նա մահացել է 1728 թուականին՝ 54 տարեկան հասակում, ապա ծնուել է 1674 թուականին, որը չատ հաւանական է: Նա վրաստանից Սիւնիք է եկել 1722 թուականին, երբ 48 տարեկան է եղել: Այդ տարիքում նա կարող էր վերացական բանակում զինուորական բարձր կոչման հասած լինել, իսկ 48 - 54 տարեկանում ազատ կերպով գլխաւորել Ղափանի եւ Սիւնիքի ազատագրական կռիւները:

Հ. Մ. Ջամչեանի մօտ եւ սկզբնաղբիւրում ասուած է, որ Դաւիթ Բէկը հիւանդացել եւ 1728 թ. մահացել է իր տանը՝ Հալիձորում, եւ ոչ թէ զոհուել կռուի դաչտում, 1726 թուականին:

Դաւիթ Բէկը Սիւնիքի ազատագրական չարժումները գլխաւորել է վեց տարի՝ 1722 - 1728 թթ. եւ ոչ թէ չորս՝ 1722 - 1726 թթ.: Ուստի իրաւացի են բոլոր նրանք, ովքեր սկզբնաղբիւրի տուեալները համարում են ճիշդ եւ Դաւիթ Բէկի մահուան տարին, 1728ը:

Սկզբնաղբիւրը, Ջամչեանը երրորդ հատորում եւ Պրախճանում իրաւացի կերպով նչում են, որ Դաւիթ Բէկի մահուանից յետոյ՝ 1728 թուականին, նրան յաջորդում է Մխիթար Սպարապետը, որը կառավարում է մօտ երկու տարի եւ 1730 թ. Խնձորեսկում սպանուում դաւաճանների ձեռքով:

Այսպիսով, վերոյիչեալ փաստերից կարելի է յանգել հետեւեալ եզրակացութեան.

ա) Հ. Մ. Ջամչեանը հանդիսանում է Դաւիթ Բէկի պատմութեան առաջին յայտնաբերողը, հետազօտողն ու գիտական չրջանառութեան մէջ դնողը: Նրա հաղորդած տուեալներով՝ Դաւիթ Բէկը ծնուել է 1674 թուականին, մահացել է 1728ին՝ 54 տարեկան հասակում: Սիւնիքի ազատագրական չարժումները գլխաւորել է ոչ թէ չորս, այլ վեց տարի՝ 1722-1728 թթ.:

բ) Դաւիթ Բէկին յաջորդել է Մխիթար Սպարապետը, որը սկսուած չարժումը գլխավարել է մօտ երկու տարի՝ 1728 - 1730 թթ., դաւաճանների ձեռքով սպանուել է ոչ թէ 1727, այլ 1730 թուականին: Ազատագրական պայքարը Սիւնիքում տեւել է 8 տարի՝ 1722 - 1730 թթ.:

Այս տուեալները գալիս են հաստատելու Դաւիթ Բէկի պատմութեան սկզբնաղբիւրի ճշդութիւնը եւ դրա նկատմամբ գոյութիւն ունեցող թերահաւատ մօտեցման անհիմն լինելը:

Վ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(*) Հ. Մ. Ջամչեան, «Խրախճան պատմութեան Հայոց» Վենետիկ, 1811, էջ 464, ընդգծումը իմն է, Վ. Պ.: Մխիթարեան միաբանութեան անդամ Մատթէոս վրդ. Մաղաք. Թէոփիլեանը 1839 թ. Վենետիկում տպագրուած իր «Կենսագրութիւն երեւելի արանց» բառգրքում (էջ 185) օգտուելով Ջամչեանից, գրեթէ բառացի կրկնում է նրան:

ԻՏԱԼԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՕՆՆԻԿ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՄԱՀՈՒԱՆ Ա. ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

———×———

Տարի մը առաջ իտալահայ համայնքը կորոնցուց իր ամէնէն կարկառուն դէմքերէն բարերար տոքթ. Օննիկ Մանուկեանը:

Կիրակի, Յունիս 24-ի առաւօտուն Միլանոյի Ս. Քառասուն Մանկունք եկեղեցին հաւաքուած էին մեծ թիւով Հայեր, որոնց մէջ հանդուցեալ բարերարին կինը, զաւակները ու 18 թոռները՝ Գոմոյէն եւ Միլանոյէն, ներկայ գտնուելու պատարագին եւ Ա. տարելիցի հոգեհանգստեան պաչտօնին:

Նոյն օրը, կաթողիկէ Ս. Էջմիածնի տօնին առթիւ, համայնքի հոգեւոր հովիւ Սարգիս քհնյ. Սարգիսեան իր քարոզին մէջ վեր հանեց Ս. Էջմիածնի դերը հայ ժողովուրդի ազգային, հոգեւոր ու մշակութային կեանքին ներս, ծանրանալով անոր հայ եկեղեցւոյ մայր դաստիարակի եւ Լուսաւորչի Աջով ազգին զաւակները իրեն կապող խորհուրդին վրայ: Ապա կատարուեցաւ մաղթանք՝ վասն Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի:

Պատարագի աւարտին, հոգեհանգստեան պաչտօնէն առաջ, Սարգիս քհնյ. հայերէն եւ իտալերէն լեզուով ոգեկոչեց յիշատակը ազնուասիրտ բարերարին հետեւեալ խօսքերով. - «Այս անցաւոր կեանքէն իր մեկնումէն տարի մը յետոյ, ահա կանգնած ենք իր պայծառ յիշատակին առջեւ: Յիշատակ մը, որ կենդանի է մեր մէջ ինչպէս որ քրիստոնէական հաւատքը եւ բարի գործը կենդանի էին իր անձին մէջ: Տոքթ. Օննիկ Մանուկեանի կորուստը անկասկած մեծ բաց մը թողուց ինչպէս իր բազմանդամ ընտանիքին մէջ, այնպէս ալ մեր համայնքին ներս: Բոլորս կը զգանք իր բացակայութիւնը եւ մխիթարութիւն կ'ուզենք գտնել յիշելով իր բարի գործերն ու օրինակելի կեանքը:

Անիկա, իր ոտքերը ամուր դրած երկրի վրայ, հայեացքը սեւեռած էր երկինք, որովհետեւ իսկապէս կը հաւատար թէ «ամէն բարի տուրք եւ կատարեալ պարգեւ վերէն կու գայ, լոյսի հօրմէն, որ անփոփոխ է եւ որու մէջ այլայլոյ ստուեր մը չկայ»:

Ան իր գիտակցական ամբողջ կեանքը ապրեցաւ որպէս մարմնեղէն տաճար եւ բնակարան աստուածային չնորհներուն եւ որպէս կենդանի վկայութեան Աւետարանի խօսքերուն:

Շատ անգամ Աստուած խորհրդաւոր կերպերով իր հրաչքները կը գործէ մարդկային ընկերութեան մէջ իր կողմէ ընտրուած մարդոց ձեռքով: Զանոնք իր ծրագիրներուն իրականացման համար միջոց կամ գործիք օգտագործելով: Օննիկ Մանուկեան մէկն էր այդ բնաբեաններէն:

Ազօթենք, որ բարին Աստուծոյ երկինքի լուսաւոր օթեւաններուն մէջ պահէ անոր արդար հոգին եւ մեզ ալ զօրացնէ մեր հաւատքին մէջ, որպէսզի հետեւինք Պօղոս առաքեալի խօսքերուն. -«Յիշեցէ՛ք ձեր առաջնորդները, որոնք Աստուծոյ պատգամը բերին ձեզի, մտաբերեցէք անոնց ընթացքին վախճանը ու նմանող եղէք անոնց հաւատքին: Մի մոռնաք բարեսիրութիւնն ու ողորմութիւնը, զի այդպիսի պատարագները հաճելի են Աստուծոյ»:

Յուզիչ արարողութենէն յետոյ ժողովուրդը տուն մեկնեցաւ ազնիւ բարերարին յիշատակը յարգած ըլլալու գոհունակութեամբ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

20րդ դարուս, Ֆրանսայի առաջին մեծ պրպտիչն է՝ Ժաք Փէվէր, ծնած 1900, Փետր. 4-ին: Նոյն տարին, բայց աւելի ուշ ծնած են. - Սէն - Թ'էկզիւպերի, Նաթալի Սառօթ, Անտրէ Տոթել, Անտրէ Շանսոն:

×

Առաջին աշխարհամարտի զոհ Ֆրանսացի զրպտիչը եղած է Շառլ Փեկի, մեռած Մառնի ճակատը 1914, Սեպտեմբեր 5-ին: 1914-ի պատերազմին զոհ գացած են նաեւ Սէն - Ֆուոնիէ, Լուի Փեռիօ: Վիրաւորներուն մէջ էին՝ Կիյօմ Ապոլինէր, Սելին, Սանտրար, Ժիրոտու, Ժընըվուա:

Ճ. ԿՈՒԱՌԵԱՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

- 8 -

ԳԱՆՁԸ

Եւ թողուց հեռացաւ, մինչդեռ Փեփոնէ մթին սպառնալիքներ կը մռմռար:

Նոյն իրիկուն Տոն Քամիլլօ տեսաւ զինքը՝ որ կու գայ Պրուաքոյի եւ ուրիշ երկու ազատներուն հետ. ճիշդ անոնք՝ որ տարած էին դաղաղը:

- Դուք, ըսաւ մոտալ կերպով Փեփոնէ, չէք կրնար լեզու երկարել. բոլորն ալ Թերմանացիներէն գողցուած ապրանք էր, աթծաթեղէններ, լուսանկարի գործիքներ, ոսկի եւլն.: Եթէ մենք չառնէինք, Անգլիացիները պիտի գրաւէին: Դուրս հանելու միակ միջոցն էր: Ահա սաացպիրներ ու վկաներ. ոչ մէկը լիրայի մը դրաւ: Տասը միլիոն հանուեցաւ ու տասը միլիոն պիտի ծախսուի ժողովուրդին համար:

Պրուաքօ՝ որ կրակոտ էր՝ սկսաւ պոռալ թէ այս էր ճչմարտութիւնը, եւ թէ ինք ի հարկին չատ լաւ դիտէր, թէ ինչպէս վարուելու է որոշ անձերու հետ:

- Ես ալ, պատասխանեց հանդարտութեամբ Տոն Քամիլլօ, ու վար ձգեց առջեւը բաց բռնած լրագիրը. ալ անութին տակ բռնած էր այն նշանաւոր գնդացիրը որ աահենօք Փէփոնէէինն էր:

Պրուաքօ դոյնը նետեց, ու եա ցատքեց, իսկ Փեփոնէ վեր բարձրացուց բազուկները.

- Տոն Քամիլլօ, լինդի չի թուիր որ կրնուելու պարագան ըլլայ:

- Ոչ ալ լինդի, պատասխանեց հանդարտութեամբ Տոն Քամիլլօ. մանաւանդ որ կատարելապէս համամիտ եմ ձեզի հետ: Տասը միլիոն գտնուած է եւ տասը միլիոն պէտք է գործածուի ժողովուրդին համար:

- Եօթը՝ ձեր ժողովրդական Տունին համար, եւ երեք՝ իմ հաւաքավայր-պարտէզիս՝ հաւասարապէս ժողովուրդի զաւակներուն համար: Թոյլ տուք մանկտուդքով զալ առ իս: Ես միայն ինձի հնկած մասը կ'ուզեմ:

Զորսը ցած ձայնով խորհրդակցեցան, ապա Փեփոնէ ըսաւ.

- Եթէ այդ անլիճելի գնդացիրը չունենայիր ձեռքիդ մէջ, պիտի ըսէի որ ասիկա աչխարհիս ամէնէն վատ կեղեքումն է:

Յաջորդ կիրակի՝ զիւղապետ Փեփոնէ ներկայ եղաւ բոլոր իր ազգներով Տոն Քամիլլոյի հաւաքավայր-պարտէզի առաջին քարին դետեղման. նոյն իսկ ճառ մըն ալ խօսեցաւ: Սակայն կերպը գտաւ Տոն Քամիլլոյին չչնջելու.

- Այս առաջին քարը թերեւս աւելի լաւ պիտի ըլլար քու վզիդ կախել եւ դետը նետել:

Տոն Քամիլլօ իրիկունը գնաց խօսակցեցաւ Քրիստոսին հետ. վերջն ալ հարցուց.

- Ի՞նչ կ'ըսես:

- Ինչ որ Փեփոնէ ըսաւ. «Եթէ ձեռքիդ մէջ չունենայիր այդ անլիճելի գնդացիրը, պիտի ըսէի որ ասիկա աչխարհիս ամէնէն վատ չահագործումն է»:

- Բայց ես ձեռքիս մէջ միայն այն դրամատոմսը ունիմ որ Փեփոնէն տուաւ ինծի, բողոքեց Տոն Քամիլլօ:

- Ճիշդ է, չչնջեց Քրիստոս. այս երեք միլիոններով չատ բարի, դեղեցիկ գործեր պիտի կատարես, Տոն Քամիլլօ. չեմ կրնար քեզ նեղել:

(Շար. 35)

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

20րդ դարուս, Ֆրանսայի առաջին մեծ պրպտիչն է՝ Ժաք Փէվէր, ծնած 1900, Փետր. 4-ին: Նոյն տարին, բայց աւելի ուշ ծնած են. - Սէն - Թ'էկզիւպերի, Նաթալի Սառօթ, Անտրէ Տոթել, Անտրէ Շանսոն:

×

Առաջին աշխարհամարտի զոհ Ֆրանսացի զրպտիչը եղած է Շառլ Փեկի, մեռած Մառնի ճակատը 1914, Սեպտեմբեր 5-ին: 1914-ի պատերազմին զոհ գացած են նաեւ Սէն - Ֆուոնիէ, Լուի Փեռիօ: Վիրաւորներուն մէջ էին՝ Կիյօմ Ապոլինէր, Սելին, Սանտրար, Ժիրոտու, Ժընըվուա:

Ս· ԾՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

Հինգշաբթի օր, Յուլիս 12, Տօն է Սբրբոց Թարգմանչացն Մերոց՝ Սահակայ եւ Մեսրոպայ:

Այս առթիւ Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ժամը 19-ին պատարագ կը մատուցուի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Լուսաբեր Արթինեանէ (Մարթիկ) իր ամուսնոյն, Խաչիկ Արթինեանի ապաքինման առթիւ 500 Ֆ·:

×

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է·-

Տիկ· Տէր Յակոբեանի *մահուան քառասունքին առթիւ, Տիկին Պերճուհի Թադեոսեանէ, Տիկին Յուլիանէ Զաւրքճեանէ, Շահպազեան ընտանիքէ, Տէր եւ Տիկին Տիւֆռէնէ 100ական, Տիկին Մ· Հոթոեանէ 200 Ֆ·,*

Ընկերուհի Մարի Կէնճեանի *մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Զէօմլէքճեանէ 100, Տիկին Թոմասեանէ, Տիկին Մարգարեանէ, Տիկին Ա.Ճէմեանէ, Տիկին Մանուկեանէ 50ական Ֆ·:*

ՍԱՄՈՒԷԼ–ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1984 - 1985

Ուսումնական տարւոյն արձանագրութիւնները սկսած են, հետեւեալ բաժանումներով·-

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԻԶ - ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ - եւ ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ:

Վարժարանը կ'ընդունի ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներ:

- *Ցերեկօթիկ՝ աղջիկ եւ մանչ:*
- *Գիշերօթիկ՝ մի՛ միայն մանչ:*

Ցերեկօթիկ աշակերտներու համար վարժարանը ունի ինքնաշարժի սպասարկութիւն, հետեւեալ դիծերու վրայ·- Ալֆորվիլ - Փարիզ (2-րդ, 8-րդ, 9-րդ, 15-րդ, 16-րդ, 18-րդ թաղամասեր), - Խի լէ Մուլինօ, Մէօտօն, Շավիլ, Վիրօֆլէ, Սէն - Քլու, Կարշ, Րիւէլ Մալմեզօն, Փօր Մարլի:

Արձանագրութեան համար, ինչպէս նաեւ լուսաբանելի այլ հարցերու համար դիմել տեսչութեան, Յունիս եւ Յուլիս ամիսներուն ամէն օր ժամը 10-էն 13:

Հեռաձայն·- 534 - 68 - 28

CONCERT EXCEPTIONNEL
LE MARDI 10 JUILLET
A 20 H 30

Paul MOTIAN trio

BILL FRISELL
JOE LOVANO
PAUL MOTIAN

au YAN'S CLUB, 5 avenue Reille
75014 Paris tél. 589 - 20 - 48
location des places au Yan's Club
entrée : 80 F étudiants : 60 F

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Եկեղեցւոյս վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ այլ նպատակներու համար·-

Երամուհի Իշճիեանի (Ծնեալ Սալուր) հոգեհանգստեան առթիւ·- Ասլանեան եւ Պեքճեան ընտանիքներ 100 ե· պ·, 100 Սահակ Մեսրոպ երգչախումբին, 100 Դպրեվանքին, Տէր եւ Տիկին Իշճիեան Մաքսուտ 150 Դպրեվանքին, 150 Սահակ Մեսրոպ երգչախումբին:

Գրիգոր Քէսպէճեանի հոգեհանգստեան առթիւ·- Տիկին Հայկուհի Քէսպէճեան 100, Օր· Նակի Քէսպէճեան Ազատուհի 200, Տէր եւ Տիկին Խմոնեա Քէչեան 300, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Քէսպէճեան 200, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Քէսպէճեան 100:

Գէորգ եւ Հայկուհի Գազանճեանի հոգեհանգստեան առթիւ·- Տէր եւ Տիկին տոքթ· Կարապետ Խազինճեան 250:

Տիկին Մաֆրուհի Արութեանի հոգեհանգստեան առթիւ·- Տէր եւ Տիկին Սահաթճեան 100, Տէր եւ Տիկին Փօլ Գէորգեան 100:

Վարժապետեանի հոգեհանգստեան առթիւ·- Տէր եւ Տիկին Ժագ Վարժապետեան 500, Տիկին Մաթիլտ Վարժապետեան 100, Պ· Ժագ Վարժապետեան 100:

Գրիգոր Մէյմարեանի թաղման առթիւ·- Տիկին Ռոզ Մկրտիչեան 100, Տիկին Վերժին Մինասեան 150, Տիկին Մարի Քէթանէճեան 100, Տիկին Ըլնէ Գրիգորեան 100:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 13-ԻՆ

ANTENNE 2

L'Etoile de l'Espoir

d'Ed. KEOSSEIAN

«Միխթար Սպարապետ»

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Երեքշաբթի, Յուլիս 10, ժամը 20·35-ին, Ֆրանսական հեռատեսիլի Բ· կայանէն կը ներկայացուի Էմ· Քէօսէեանի «Միխթար Սպարապետ»ը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ս· Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ Ազգ· Միութեան վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները եկեղեցւոյ համար·- Թագուհի Խաչատուրեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Խաչատուրեան, Պէսճեան ընտանիքները 1000, Գէփէնէքեան ընտանիք 300:

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է դիմել անշուշտ Թերթիս վարչութեան մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէները (ընթացիկ եւ նորը) եւ կցել 20 Ֆ·ի դրոշմաթուղթ (25 Ֆ· արտասահմանի պարագային, բացի՝ Իտալիայէն, ուր թղթատարական անկանոնութիւններու եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը ստիպուինք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնները չընդունիլ):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան կեդրոնական վարչական ժողովը ներկայիս կը հրաւիրէ Միութեան բոլոր անդամները ներկայ գտնուելու 71րդ Ընդհ· Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ, Հոկտեմբեր 20, 1984, առաւօտեան ժամը 10-ին, Հ· Բ· Ը· Միութեան կեդրոնին մէջ, 2850 Ակրասիատա պողոտայ, Մոնթէվիտէօ, Ուրուկուէյ:

Ներկայիս 71րդ Ընդհ· Ժողովին համար տրուած միակ հրաւիրագիրն է: Կը խընդրենք հետեւաբար Միութեան յարգոյ իրաւասու անդամներէն, որ անձնապէս Ժողովին ներկայ ըլլան վերոյիշեալ թուականին եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ Սեպտեմբեր 20, 1984, իրենց փոխանորդագրերը յանձնեն Հ· Բ· Ը· Միութեան ընդհանուր տնօրէնին կամ զանոնք ղրկեն հետեւեալ հասցէին·-

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
585 Saddle River Road
Saddle Brook, N.J. 07662, U.S.A.

ՕՐԱԿԱՐԳ

1·- Ներկայացում եւ վաւերացում 1983 տարեշրջանի ընդհանուր տեղեկագրի:

2·- Ներկայացում եւ վաւերացում 1983 տարեշրջանի ընդհանուր հաշուետուութեան:

3·- Մասնակի ընտրութիւն կեդրոնական Վարչական Ժողովի:

4·- Մասնակի ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի:

5·- Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ:

6·- Գնահատանքի բանաձեւեր:

Ի ԴԻՄԱՑ ԿԵԴՐ· ՎԱՐՉ· ԺՈՂՈՎԻ
Ր· Ք· ԿՐԵԿԸՐԻ *Ա· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ*
Ատենադպիր *Ատենապետ*

1984 Մայիս 10,

ԾԱՆՕԹ·- Կը խնդրուի իրաւասու այն անդամներէն, որոնք չեն կրնար անձնապէս ներկայ ըլլալ ընդհանուր ժողովին, իրենց փոխանորդագիրները լրացնել ուրիշ իրաւասու անդամներ:

VIENT DE PARAITRE

PARAGES D'EXIL

de

CHAHAN CHAHNOUR

- ARMEN LUBIN .

Trois nouvelles traduites de l'arménien par *Krikor CHAHINIAN*

UN PETIT CŒUR TENDRE
ՊՃԵՂ ՄԸ ԱՆՈՑԵ ՍԻՐՏ

ZATOSTÉ
ԶԱԹՈՍԹԷ

UN TAILLEUR, SES DEUX HOTES et DIVERS EVENEMENTS
ԴԵՐԶԱԿ ՄԸ, ԻՐ ԵՐԿՈՒ ՀԻՒՐԵՐԸ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԴԻՊՔԵՐ

Ed. Le Temps qu'il fait
Prix 75 F (+ 9.20 F frais de port)
— H. SAMUELIAN
51, rue Mr. le Prince - 75006 Paris
— HARATCH
ou en librairie

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պէյճուն-Թէնի կայանի արձանագրութիւնները կը չարունակուին Օգոստոս ամսուան համար: Այս տարի Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն, 2 չաբաթական (15 օր) պարի դասընթացքներ նախատեսուած են մասնագէտ ուսուցիչի մասնակցութեամբ:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շըլճանային Վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ իր գրասենեակը կէս օրէ ետք տեւական քանի մը ժամը 14-էն 18, երկուշաբթիէն մինչեւ Ուրբաթ, իսկ Հինգշաբթի օրերը 14էն 22ը:

Le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France assure une permanence à son siège tous les après-midi du lundi au vendredi de 14h à 18h et le jeudi de 14h à 22h pour les inscriptions à la colonie, pour vos differents problèmes, ainsi que pour tous renseignements.

17, rue Bleue, 75009 PARIS
Tél. : 824. 46. 57

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Յուլիս 14-ի հանդէսի առթիւ, մեկնում՝ Յուլիս 14, ժամը 7·30-ին,

Porte d'Orléans, avenue Paul Appel

վերադարձ՝ Յուլիս 15, երեկոյեան ժամը 24-ին:

Մասնակցութիւն՝ օթօքար՝ 250 Ֆր·:

Մանրամասնութեան համար դիմել՝
783 - 30 - 35

×

ԿԱՑԱՆ - ՊԵԼՃՕՆԹԷՆ

Օգոստոս 15-ի հանդէսին եւ Ապողի օրհնութեան մասնակցիլ փափաքողներուն համար, Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ճամբորդութիւն մը կը կազմակերպէ օթօքառով:

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութիւններու համար, դիմել 783 - 30 - 35, մինչեւ Յուլիս 20:

GRAND GALA
Vendredi 21 Septembre
organisé par la section d'Issy les Moulineaux de la Croix Bleue
avec
ROSY ARMEN
et l'ensemble de danses
NAVASART

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

OPTIMA Tours

ETE 84
EN ARMENIE

— du 4 au 18 AOUT
— du 18 AOUT au 1er SEPT.
— du 1er au 15 SEPTEMBRE
PRIX PARIS/PARIS : 6 410 F

— du 6 au 20 OCTOBRE PRIX PARIS/PARIS : 5 430 F

Renseignements et Inscriptions:

PARIS
Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

VOYAGE CULTUREL
EN ARMENIE

conduit par le Révérend Père KESSEGIAN
du 18 AOUT au 1er SEPTEMBRE (avec 3 jours à TBILISSI)
PRIX PARIS-PARIS : 6 410 F
Renseignements et inscriptions : OPTIMA TOURS
Sonia COUMRYANTZ
12, rue Vignon — 75009 Paris Tél. : 742. 10. 35

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
10
MARDI
10 JUILLET
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՐԱՉ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻ 15.740 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.740

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՑՈՒՅՑ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒԼԻՍ 3 - 5)

ՊԷՅՐՈՒԹ

ԿԻՆԵՐՈՒ ՅՈՅՑ

ԴԵՌ ՈՉԻՆՉ ԿԱՐԳԱԴԱՐՈՒԱԾ Է

—×—

Նաւահանգիստին և օդակայանին վերաբացումը, որ նախատեսուած էր Ուրբաթ օրուան համար, կատարուեցաւ Երկուշաբթի: Ասոր կողքին, անակնկալ ցոյց մը բանական չափով կացութիւն մը ստեղծած է ճամբորդներուն համար: Մայրեր, կիներ, աղջիկներ, մէկ խօսքով «անհետացածներու» ազականները փողոց լքած բուռն կերպով պահանջած, որ դառնային եւ ազատ արձակուին առեւանգուած այրերը: Ասոնց թիւը կը տարբերի ըստ աղբիւրներուն: Ցուցարարներու համար աւելի քան 2000 է, կարմիր Խաչն ալ 2500-ի չուրջ կը նկատէ: Կնճռոտ հարց մըն է, քանի այս անհետացածները առեւանգուած են փողոցի մը անկիւնը, տունը կամ գինեայ պօտիի մը առջեւ: Ո՞ւր են, ո՞վ տարած է, ո՞ր պիտէ: 1982-ին է, որ հիմնուած է Լիբանանի անհետացածներու եւ արգելափակուածներու ընտանիքներու կոմիտէն», որու համաձայն 2000 մահմետական առեւանգուած է (800-ը՝ Պաղեստինցի) արեւմտեան - Պէյրութ, լիբանանեան ուժերու կողմէ: Այս վերջինն ալ 1500 կը նկատէ անհետացած քրիստոնեաներու թիւը, գլխաւորաբար 1983 Սեպտեմբերին Շուֆի եւ Ալէյի մէջ, քրիստոնեայ - տիւրզի բախումներու ընթացքին: Հարցը հոն է, որ այս թիւերուն դիմաց, երեք գլխաւոր քաղաքագործքերը կը յայտարարեն թէ 120-էն 200 հոգի ունին միայն իրենց ձեռքը եւ կարմիր Խաչը կրցած է այցելութիւն տալ անոնց: Անպաշտօն կերպով, սակայն կը խոստովանին թէ այս անհետացեալներու դրեթէ ամբողջութիւնը մեռած է եւ լաւ է մոռնալ այս «ցաւոտ հարցը»: Անհետացեալներու կոմիտէն, սակայն, համոզուած չէ եւ կը պնդէ որ դատն ունի թէ լիբանանեան ուժերը բանական մարդ կը պահեն եւ այդ պատճառով ալ, ընտանիքները որոշած են թոյլ տալ որ դիւրին-դիւրին կարգադրուի խաղաղացման ծրագիրը: Ամէն ինչ կախում ունի այդ «արգելափակուածներու» ազատագրումէն: Ցուցարար կիները փակած են անցքերը եւ քաղաքագործքերը խոստացած են առանց նախապայմանի ազատ արձակել իրենց պատանդները, բայց այս խոստումը բաւ չէ համարուած: Ուրբաթ օրուան ցոյցերը կը շարունակուին: Եթէ անցնիլ կ'ուզէք, կ'ըսեն ճամբան փակող այս կիները, նախքան մեր անհետացեալներու վերադարձը, հարկ է որ մեր դիակներուն վրայէն անցնիք»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ԵԹԷ ՀՈՍ ՉԵՄ ԵԿԱԾ ԾՈՒՆԿԻ ԳԱԼՈՒՍՏԸ» ըսած է Մխիթարեան բանագնացը՝ Եղիէն Մանաք, որ Անգարա գացած է (տես «Ցառաջ» Յուլիս 5) տեղւոյն վրայ ուսումնասիրելու համար Ֆրանքեւեթրքական յարաբերութիւնները բարելաւելու պայմանները: Թուրքերը այնքան նեղը կը զգան Ֆրանսայի դիւանագէտը, որ այս վերջինն ալ Հիւրրիյէթի տուած իր հարցազրոյցին մէջ, չեշտած է թէ ծունկի գալու չէ եկած...:

ՇԻՐԱՔ Լը Փէնի դէմ արտայայտուեցաւ իր կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին նիստին: ՀՀՀի պարագլուխը կ'ուզէ որ միւսները իրենք զիրենք սահմանեն ՀՀՀ-ի նկատմամբ: Ագգ. ճակատի նախագահը ի պատասխան Շիրաքի դիրքաւորումին իրեն հանդէպ, յայտարարած է, թէ Շիրաք նախատական խօսքերով արտայայտած է ագգ. ճակատի նկատմամբ եւ իր չարամրտութիւնը մարքսիստի մը արժանի է:

(*) Խպղին արդիւնքը տուած էինք «Ցառաջ»ի Յուլիս 3-ի թիւով:

ՍՈՐՊԵԴՕ - «ԱՐԱՐԱՏ» ԽԱՂԸ (*)

*Խորհրդային 47րդ ախոյենութեան երթի մրցաշարքի իր վերջին հանդիպումը «Արարատ» ունեցաւ Մոսկուայի մէջ, տեղւոյն «Տորպեդօ»ի հետ, որ դասաւորման երրորդ տեղը կը գրաւէ: Հետաքրքրական է նշել, որ Տորպեդօյականները ընդհանրապէս յաջող խաղարկութիւն մը կը ցուցաբերեն մրցակիցներու դաշտերուն վրայ. ասիկա թերեւս կարելի է բացատրել անով՝ որ Մոսկուացիները կը սիրեն խաղը վարել հակադրոհներու միջոցով, իսկ իրաքանչիւր խումբ՝ իր դաշտին վրայ կը ձգտի գրոհի, յաղթանակի: Երբ մրցակցի ուժերը յառաջ կը չարժին, «Տորպեդօ»ի մարզիկները անհետեւելի կերպով ճեղքեր կը բանան յարձակման անցած հակառակորդի դիրքերուն մէջ: Երեւանցիները խաղին սկիզբը առաւելութիւն մը ձեռք ձգած են: Մանաւորապէս աչքի զարկած է Ալբեր Սարգսեան, որ բազմաթիւ ուժգին եւ հեռուէն հարուածներով լուրջ սպառնալիքներ ստեղծած է մրցակիցին համար: Վեցերորդ վայրկեանին Բարկէն Մելիքեան դնդակը փոխանցեց Սարգսեանի, որ ուժգին հարուածով մը զայն գրկած է դէպի հակառակորդին բերդը, սակայն բերդապահ Վալէրի Սարիչեւ մեծ դժուարութեամբ փրկած է առոյգ կոլ մը: Քանի մը վայրկեան ետք, Աչոտ Սահակեանի փոխանցումէն յետոյ, Ալբեր Սարգսեան յայտնուած է հակառակորդի բերդին հրապարակին վրայ, բայց դարձեալ ապարդիւն: Հաշիւը բանալու աքանչելի առիթ մը ունեցած է նաեւ խմբապետ Յորէն Յովհաննիսեան, որուն հարուածած դնդակը անցած է Մոսկուացիներու բերդի ձողին քովէն:

Ֆութպոլի մէջ յաճախ երբ խումբ մը անընդհատ կը յարձակի, բայց չի կրնար կոլ նշանակել, յաջողութիւնը կ'անցնի հակառակորդին կողմը: 32-րդ վայրկեանին, իրաւարարը վիճալթի մը նշանակած է «Արարատ»ի դէմ, որ վերածուած է կոլի: Քիչ ետք Յորէն Յովհաննիսեան կորսընցուցած է կոլ նշանակելու աքանչելի առիթ մը եւս: Սակայն, «Տորպեդօ»ի բերդին մօտ, ինչպէս կ'ըսեն, կոլը կը հասուննար: 42-րդ վայրկեանին փոխանցումով մը Ալբեր Սարգսեան ստանալով դընդակը, ուժգին հարուածով մը զայն մղեց դէպի ցանցերը: Երեւանցիները խաղին սկիզբը առաւելութիւն մը ձեռք ձգած են: Մանաւորապէս աչքի զարկած է Ալբեր Սարգսեան, որ բազմաթիւ ուժգին եւ հեռուէն հարուածներով լուրջ սպառնալիքներ ստեղծած է մրցակիցին համար: Վեցերորդ վայրկեանին Բարկէն Մելիքեան դնդակը փոխանցեց Սարգսեանի, որ ուժգին հարուածով մը զայն գրկած է դէպի հակառակորդին բերդը, սակայն բերդապահ Վալէրի Սարիչեւ մեծ դժուարութեամբ փրկած է առոյգ կոլ մը: Քանի մը վայրկեան ետք, Աչոտ Սահակեանի փոխանցումէն յետոյ, Ալբեր Սարգսեան յայտնուած է հակառակորդի բերդին հրապարակին վրայ, բայց դարձեալ ապարդիւն: Հաշիւը բանալու աքանչելի առիթ մը ունեցած է նաեւ խմբապետ Յորէն Յովհաննիսեան, որուն հարուածած դնդակը անցած է Մոսկուացիներու բերդի ձողին քովէն:

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՀՌՈՄԻ ԼԵՒՈՆԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԵՒՈՐԵԱՅ ԲԱՅԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ի ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ-ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԵՒ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ԴԱՍՈՒՆ ՓԱԿՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՏԱՐԵՑ

ՅՈՎՀ. ՊՕՂՈՍ Բ. ՊԱՊԸ

Հռոմի Լեւոնեան վարժարանի հարիւրամեակի հանդիսութիւնները կատարուեցան վարժարանին Ս. Նիկողայոս եկեղեցւոյ մէջ, Յուլիս 5, 6 եւ 7-ին, բացառիկ չուքով:

Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 21-ին, բացումը կը կատարուէր գեղարուեստական երեկոյթով մը, ծայրէ ծայր լեցուն պատկառելի եկեղեցիին մէջ: Այս հանդիսութեանց կը մասնակցէին, բացի հայ կաթողիկէ կաթողիկոս պատրիարք՝ Յովհաննէս-Պետրոս ԺԲ Գասպարեանէ, թեմական առաջնորդներ սիւիւտքի զրեթէ բոլոր երկիրներէն: Ցիշենք՝ Գրիգոր եպիսկ. Կասբոյեան (Ֆրանսա), Ներսէս եպիսկ. Սէթեան (Միացեալ-Նահանգներ), Վարդան եպիսկ. Պօղոսեան (Լատին-Ամերիկա), Ռափայէլ եպիսկ. Պայեան (Եգիպտոս), Գրիգոր եպիսկ. Այվազեան (Գամբըլի), Անդրէաս եպիսկ. Պետողլեան (Լիբանան, պատրիարքական փոխանորդ), Ղեւոնդ եպիսկ. Զանթալեան (Լիբանան), Վարդան եպիսկ. Թէքէեան (Իրան), Պօղոս եպիսկ. Գուսան (Պաղտատ), ինչպէս նաեւ Յովհ. Թ. Ծ. Վ. Գուլունեան (Յունաստան), Գէորգ Թ. Ծ. Վ. Թայրոյեան (Դամասկոս), Մանուէլ Ծ. Վ. Պաթպաղեան (մեծաւոր Զմմառի վանքին եւ կաթողիկոսական փոխանորդ): Ներկայացուցչական հանդամանքով իրենց մասնակցութիւնը կը բերէին Հ. Ներսէս Տէր-Ներսէսեան, Հ. Յովսէփ Վ. Պեհեանլեան (Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութիւն), Հ. Գրիգոր Մանեան (արբահայր՝ Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան), Սարգիս Հ. Սարգիսեան (Միլանոյի Հայ առաքելական Ս. Քառասուն Մանկունք եկեղեցի), Հրանդ Բամպակեան (Միլանոյի Հայ ազգ. եւ մշակութային Միութիւնները), Արփիկ Մխաքեան («Ցառաջ»): Բազմաթիւ ազգային դէմքեր Միլանոյէն, Փարիզէն, Ֆրանսայի այլ քաղաքներէ եւ խումբեր՝ Փարիզէն, Լիոնէն, Մարսէյլէն, Սէն-Շամոնէն, Միացեալ-Նահանգներէն, Լիբանանէն եւ Հռոմի հայ գաղութը եկած էին ներկայ ըլլալու այս ծանակատարութեանց, որոնք, ինչպէս բացման օրը ճըշդեց Լեւոնեան վրժ.ի փոխ-տեսուչ Գէորգ վրդ. Զապարեան կը կատարուէր տարուան մը յապաղումով, կամքէ անկախ պատճառներու բերմամբ:

Նախքան մանրամասնօրէն արձագանգ հանդիսանալը այս հանդիսութեանց, յիշենք նաեւ որ իրենց ընտրհատորական հեռագիրներն կամ դիրերը ղրկած էին Գաբրիէլն Բ՝ կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, Շնորհք արք. Գալուստեան, Պատրիարք Հայոց Թուրքիոյ, Սանտրօ Փեռթինի, Հանրապետութեան նախագահ Իթալիոյ, Պեթթինօ Քրաքսի (նախարարապետ), Օսքարլուիճի Սքալֆարօ (ներքին նախարար), Ճուլիօ Անտրէոթթի (արտաքին նախարար), Ուկօ Սինտաքօ (Հռոմի համայնավար քաղաքապետ) եւլն., եւլն.:

Գարեգին կաթողիկոս իր շնորհաւորական հեռագրին մէջ կը չեշտէր. -«Եղբայրական սիրով, կ'ողջունենք բահանայապետական վարժարանին հարիւրամեակը: Կը բաժնենք մեր ուրախութիւնը այն հարուստ վկայութեան համար, զոր Լեւոնեան վարժարանը բերած է աստուածաբանական դաստիարակութեան եւ հայ մըշակոյթի մարգերուն մէջ: Լաւագոյն մաղթանքներ իր յառաջդիմութեան եւ բարգաւաճման համար»:

Շնորհք պատրիարք յայտնելէ ետք թէ անկարելի է անձամբ ներկայ ըլլալ հանդիսութեանց, իր շնորհաւորութիւններն ու խնդակցութիւնները կը փոխանցէր այս դարձին առթիւ:

Նախագահ Փերթինի իր հեռագրին մէջ, յայտնելէ ետք իր ցաւը որ չի կրնար անձամբ մասնակցիլ հանդիսութեանց, կը չեշտէր թէ այս դարադարձը խոր իմաստ ունի եւ փաստը կու տայ քաղաքին -Հռոմի- էթիւմէնիք նկարագրին եւ շնորհաւորութիւններուն կը միացնէր իր ջերմ մաղթանքները, ընդգծելով թէ քրիստոնէութեան այս կեդրոնին մէջ, Լեւոնեան հաստատութիւնը կը ներկայացնէր Արեւելքի ամէնէն հռչակաւոր եկեղեցիներէն մէկը, որ արտայայտութիւնն է հին եւ ազնուական ժողովուրդի մը:

Վարչապետ Քրաքսի, ներքին և արտաքին նախարարները նաեւ կը յայտնէին թէ կառավարական պարտականութիւններ թոյլ չեն տար որ անձամբ ներկայ ըլլան ու կը ներկայացնէին իրենց շնորհաւորութիւններն ու ջերմագին մաղթանքները: Նոյնիսկ հեռագիրը մը ղրկած էր յատուկ նախագահական քաղաքին քաղաքապետը:

×

Եռօրեայ հանդիսութիւնները, որոնց կ'անդրադառնանք յաջորդով, բաժնուած էին հետեւեալ ձեւով. - Հինգշաբթի իրիկուն դեղարուեստական երեկոյթ, որու ընթացքին փրոֆ. Գրիգոր վրդ. Փեթրոսվիչ բանախօսութեամբ մը պատմականը կ'ընէր Լեւոնեան վարժարանին, Ուրբաթ ժամը 18-ին պատարագ, որու կը յաջորդէր ճոխ ընդունելութիւն մը եւ Շաբաթ Յուլիս 7, ժամը 17·30-ին, այցելութիւն Յովհ. Պօղոս Բ. Պապին, որ կը կատարէր, ուրեմն, փակումը:

Ա. Մ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

■ ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՄԱՄՈՒԼԻ ԷՋԵՐԸ ■

——×——

Սով. Հայաստան օրաթերթը խմբագրականով մը կը հաստատէ այն բացայայտ իրողութիւնը, թէ անասնապահութիւնը կը նկատուի կարեւոր ճիւղերէն մէկը գիւղատնտեսութեան: Անոր հիմնական զարգացումին համար անհրաժեշտ կը նկատուի կերը: Կը զրէ, թէ այս ուղղութեամբ որոշակի աշխատանքներ կը տարուին: Կ'ընդարձակուին խոտերու ցանքերը, կը պատրաստուին առաւել չափով սպիտակուցներով հարուստ կերաբոյսեր, եւայլն, ժամանակակից միջոցներով: Քանակին հետ կ'աւելնայ նաեւ որակը: Օրաթերթը, ըստ հարկի, կը յիշատակէ նոյնպէս թերիները:

Առաւել մանրամասնութիւններ կը քաղենք նոյն թերթին այլ թիւէն՝ Ագրոարդիւնաբերական համալիրի պրոբլեմներին նուիրուած հանրապետական խորհրդակցութիւն տեղեկատուութենէն:

Հայաստանի Համայնավար Կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէի քարտուղար Վ. Ղալումեան, առանց բառերը ծամծմելու կը յայտարարէ, թէ կովերու թիւը աւելցրնելու ճիւղերը կը կատարուին անսխտեմ կերպով: Գիւղատնտեսութեան նախարարութիւնը, բազմաթիւ շրջաններու պատկան մարմինները, փոխանակ իրենց ուշադրութիւնը կեդրոնացնելու հօտին ցեղատոհմին աղնուացումին որակին, -միս եւ կաթ-, եւ յաւելումին վրայ, դուրսէն անասուններ կը ներածեն, պարզապէս թիւը աւելցնելու համար: Այդ անասուններուն զգալի մասը յետագային սպանդանոց կ'առաջնորդուի:

Ձեկուցարերը կը հաստատէ, թէ մեր մտահոգարարումի մարզին մէջ, աննկատ դեր չեն կատարեր անհատական, անձնական օժանդակութեան անտեսութիւնները: Կը դժգոհի, որ ասոնցմէ շատեր հօտեր արածելու, անասուններ բուծելու համար անհրաժեշտ չեն տնօրիներ:

Վ. Ղալումեանի առաջարկը կը մնայ յստակ, հասկնալի, երբ կ'ըսէ թէ գիւղատնտեսութեան նախարարութիւնը եւ տեղական մարմինները պէտք է կորուկ միջոցներու դիմեն, որպէսզի իւրաքանչիւր ընտանիք ապահովէ անասուն, - խօսքը՝ գիւղերու ընտանիքներուն մասին կը մըտնայ, յատկապէս անձնական դիծով -:

Մեր կողմէ աւելցնենք, թէ շատ յաճախ հօտեր արածելու, բուծելու համար անհատներ, կոլտնտեսութիւններ եւ սովխոզներ, իրենք չուզելով ստանձնել այդ պարտականութիւնը, գործը, Ադրբեջանէն բերել կու տան Ագերիներ: Ասոնց թիւը կ'աւելնայ արդէն իսկ բնական ծնունդներու յաւելումի տոկոսներուն բարդումին վրայ:

Ոռոգումի հարցը, անշուշտ կարեւոր դեր կը կատարէ: Յունուարին, Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղարը նկատել կու տար, թէ Պետութիւնը նիւթական լայն միջոցներ կը յատկացնէ հողի մաշումին արդելք հանդիսացող կարգադրութիւններուն ուղղութեամբ եւ, միաժամանակ, կը քայլերէ ոռոգումի ցանցին ծաւալումը: Սով. Հայաստան օրաթերթը դիտել կու տայ, թէ մեր Հանրապետութեան կլիմայական պայմաններուն մէջ, ուր յատկապէս քիչ տարողութիւն կը ներկայացնեն անձրեւները՝ կաթիլ մը ջուրին խնայողութիւնը կը մնայ անհրաժեշտ:

Կ. Դեմիրճեան, Մայիսին, ընդարձակ բանաճեւումով մը կը ջեշտէ այն միտքը, թէ պէտք է մոբիլիզացնել գիւղատնտեսութեան ճիւղին աշխատողները, դանոնք մըղել հարուածային աշխատանքի, կեանքի կոչել բոլոր ռըզերվները վերջնական բարձր արդիւնքներու հասնելու համար՝ ապահովելով 1984-ի ծրագիրներուն առաջադրութիւնները:

Գրական Թերթ չարաթաթերթի խմբագրութիւնը քանի մը հարցումներ հրապարակ կը դնէ Մշակոյթի փոխ-նախարար Մարտա Մարգսեանի:

Հարցումներէն մէկն ու գլխաւորը, ըստ մեզի, - Տասնամեակներ առաջ մամուլին մէջ կ'արծարծուի գիւղային վայրերու մշակոյթի տուներու եւ ակումբներու բացակայութեան մասին. ասիկա, իրաւամբ կը նկատուի պատճառներէն մէկը երիտասարդներու արտահոսքին՝ գիւղերէն դէպի քաղաքները: Ցետագային կը շինուին մշակոյթի նոր եւ հիանալի շէնքեր, ակումբներ: Ձեւով մը կ'աշխուժանայ մշակոյթի կեանքը: Սակայն գաղտնիք չէ, որ օճախներէն շատեր ներկայիս իրենց ձեռքերը ծալած կը մնան: Անցողակի, պատահական ձեռնարկներով կարելի չըլլար գոհացնել բնակչութեան կուլտուրական պահանջները:

Պատասխան: Նախ չենք կրնար ըսել, թէ կարգադրուած է որակեալ մասնագէտներու հարցը: Մեր մինիստրութեան ենթակայութեան 1·115 ակումբային հիմնարկութիւններուն 2·588 աշխատողից միայն 317-ն ունի բարձրագոյն կրթութիւն, որից 98-ը՝ մասնագիտական:

Կ'աւելցնէ, թէ բաւօք չեն շէնքերուն պատկերները: Ակումբներէն 483-ը յարմարցուած են, 430-ը անհրաժեշտ կերպով վերանորոգումի կը կարօտի, 85-ն ալ վրքարի են: Այժմ, փորձեր կը կատարուին համակարգեր ստեղծելու ուղղութեամբ՝ գրադարան-ակումբ-մարմնամարզութիւն - առողջապահութիւն պատանիներուն եւ երիտասարդութեան համար: Արդիւնքները նկատելի կը դառնան: 118 ակումբային հիմնարկներ արդէն մտնում են 45 համակարգերի մէջ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ
ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՂ ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐ

ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆՅ. ՏԷՐ-ԳԷՈՐԳԵԱՆ

——×——

Ծնած է 1867-ին՝ Կաղզուանի չրջանի քերս գիւղը: Պապերը գաղթած են Արեւմըտեան Հայաստանէն: Տոհմով հոգեւորական եղած են: Տասը տարեկանին կորսընցուցած է իր հայրը եւ իր կրթութեան հոգը լինկած է իր մօր՝ Մարիամ Տէր-Գէորգեանի ուսերուն, որ իր զաւակը ընդունիլ տուած է այդ ժամանակ բանող Ալեքսանդրապոլի հոգեւոր դպրոցը: Վարժարանը աւարտելէ ետք ընդունուած է Գէորգեան ճեմարան: Իր հօր վախճանումէն ետք, 1896էն ի վեր գիւղին հոգեւոր հովիւն էր Թուրքիայէն գաղթած Տ. Ղուկիանոս անունով քահանայ մը: Սարգիս Տէր - Գէորգեան տակաւին ճեմարանը չաւարտած, կը վախճանի նաեւ Ղուկիանոս քհնյ.: Հետեւաբար գիւղին համայնքը ճեմարանէն կը կանչէ զինք եւ 1907-ին քահանայ ձեռնադրել կու տայ: Ամուսնացած էր եւ ունէր երկու տղայ ու երկու աղջիկ: Գիւղին մէջ Սարգիս քհնյ. հոգաշարժութեամբ կը զբաղէր: Որպէս բազմակողմանի պատրաստուած հոգեւորական, ան կը վայելէր գիւղին հասարակութեան յարգանքը: 1915-ի Եղեռնէն ազատած գաղթականները կ'ապահովէ բնակարանով ու սննդամթերքով:

Տ. Սարգիս մինչեւ 1915 գիւղի հնդամեայ դպրոցին մէջ կը դասաւանդէ հայերէն եւ կրօնք:

Քերս գիւղը կը գտնուէր քրտական տարր գիւղերու մէջտեղը: Տ. Սարգիս նախզգալով ապագայ վտանգի անխուսափելիութիւնը, կոչ կ'ընէ ժողովուրդին զինուելու: Մինչեւ 1918 ամբողջ գիւղը զինուած, պատրաստ վիճակի մէջ էր: 1918-ի գարնան օսմանեան բանակը, անցնելով հին ռուսական սահմանը, կը յառաջանար դէպի Կարս՝ իրարու ետեւէ գրաւելով բնակավայրերը: Հարիւրաւոր քիւրտ մոլորուած հրոսակախումբերէ կազմուած զօրաբաժին մը՝ Թուրք սպաներու հրամանատարութեամբ, երեք կողմերէ կը պաշարէ Քերսը: Անոնք վերջնագիր կը ներկայացնեն գիւղի բնակիչներուն զէնքը վար դնելու եւ անձնատուր ըլլալու՝ խորամանկութեամբ խոստանալով կամովին յանձնուելու պարագային չկոտորել եւ չթալանել:

Սարգիս քահանայ նախ կը զինէ 700 հոգի, որոնք պաշտպանութեան դիրքեր կը գարձնեն խաղողի այգիներու թում - բերն ու հողէ պարիսպները: Սննդամթերքի մեծ պաշարը թոյլ կու տայ դիմանալ երկար պաշարման: Տ. Սարգիս, նախքան Թուրքերուն վերջնական պատասխան տալը, գիւղի տարեց ու փորձառու մարդիկը խորհրդակցութեան կը հրաւիրէ: Փոքրամասնութիւնը յարմար կը գտնէ յանձնելու իսկ Տ. Սարգիս եւ մեծամասնութիւնը կ'որոշէն կռուիլ, դիմադրել մինչեւ վերջ:

Ու վերջապէրը կը մերժուի: Կռիւը կը սկսի: Մեր դիրքերուն դիմաց կանգնած էր հազար մէթր բարձրութեամբ լեռը, որուն գագաթը գիրք գրաւած էին Թուրքերը եւ անոնց ազդեցութեան տակ գտնուող մոլորեալ Քիւրտերը, իսկ արեւելեան կողմը ուղղաձիգ ժայռ մը կար (Զիպլիկ), որ անառիկ գիրք մըն էր Հայերուն համար: Կռիւը կատաղի կերպով կը շարունակուի երեք օր:

Չորրորդ օրը երեք հայ զինուորներ լուր կը բերեն, որ Կաղզուանը գաղթած է, իսկ կարսէն օգնութեան յոյս չկայ: Առանց անոր ալ արդէն փամփուշտի պաչարը պակասած էր: Առանց խուճապ ստեղծելու Սարգիս քհնյ. այդ օր ռազմականին պէս դիմադրութիւնը կը շարունակէ, որմէ ետք միայն կը յայտնէ ժողովուրդին, որ ուրիչ ելք չկայ, պէտք է թողուլ գիւղը ու գաղթել, գոնէ կոտորածէ փրկուելու համար: Ամբողջ գիւղերը անցընելով Յասխարարաց, Ղանի եւ Մազարջիւկ գիւղերը, կարճ ճամբաներով ան քանի մը հազար հոգի ապահով առաւօտեան կը հասցնէ Ալեքսանդրապոլ:

Տ. Սարգիս իր ընտանիքով կը հաստատուի Թալինի չրջանի Ասիաման գիւղը, ուր քահանայ չկար: Հոս իր ժողովուրդը կը հովուէ մինչեւ 1930: Հանգամանքներու բերումով Սարգիս քհնյ. զարձեալ կը փոխադրուի Երեւան եւ կը նշանակուի Ս. Յովհաննէս եկեղեցւոյ հովիւ: Բայց երկար չի տեւեր իր բեղնաւոր կեանքը եւ 1943-ին կը վախճանի ու կը թաղուի Երեւանի Ժողովրդական անտեսութեան նուաճումներու ցուցահանդէսին մօտ գտնուղ պերեզմանատունը:

Տ. Սարգիս՝ քաջարի քահանան, իր ամբողջ կեանքի ընթացքին անխախտ մնաց իր հայրենասիրական ու հոգեւորական կոչման բարձրութեան վրայ՝ վայելելով ժողովուրդին սէրը եւ Ս. Էջմիածնի մի-աբանութեան յարգանքը:

ՄԻՀՐԱՆ ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

——×——

ՄԱՐՍԷՅԼ («ՅԱՌԱՋ»)· -

Կապոյտ Խաչը տիրական ներկայութիւն մըն է Մարսէյլի հայ գաղութէն ներս:

Իր հրապարակային հանդէսներով, իր մնայուն ձեռնարկներով, իր բարեսիրական գործունէութիւններով, իր կազմակերպական կեանքով եւ չնորհիւ իր չրջահայեցութեան կը վայելէ անխտիր, գաղութին համակրանքը:

Այս թղթակցութեամբ կ'ուզենք ներկայացնել Մայիս եւ Յունիս ամիսներու ընթացքին Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն հրապարակային ձեռնարկներու ընդհանուր պատկերը:

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Տեղի ունեցաւ Կիրակի, Յունիս 24-ին: Առաւօտեան Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ կատարուեցաւ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն Կապոյտ Խաչի առաքելութեամբ մեկնած յաւէտ բաժնուած ընկերուհիներու յիշատակին: Պատարագը մատոյց եւ քարոզեց՝ Յակոբ եպսկ. Վարդանեան: Աղնիւ մտածում մը եւ դնահատելի նախաձեռնութիւն մը, քանի յիշել, յարգել անոնք որոնք առանց սակարկելու եւ չատ անգամ զոհուարին պայմաններու մէջ տուին իրենց լաւագոյնը, սրտագինը, նուիրական պարտականութիւն մըն է: Անոնք արժանի են մեր յարգանքին: Կը կազմեն բարոյական զրամագլուխը միութեան, որմէ երբեք պէտք չէ հրաժարիլ:

Կիսօրին, ժամը 13-ին, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ սարքուեցաւ հացկերոյթ: Բոլոր սեղանները զբաւուած էին: Հոծ բազմութիւն մը բաղկացած խաչուհիներէ, բարեկամներէ, ազգայիններէ եւ աչակերտներու ծնողքներէ, քանի նոյն առեն կատարուեցաւ միօրեայ դպրոցին տարեվերջի հանդէսը, եկած էին յայտնելու իրենց համակրանքն ու քաջալերանքը Պոմոնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին: Հացկերոյթը խնամքով պատրաստուած, ընթացաւ հաճելի մթնոլորտի մը մէջ, կարպիս Յարութիւնեանի չէն ու խանդավառ տեղանապատութեամբ: Ըստ սովորութեան եղան, մէջ ընդ մէջ, խօսք, երգ, նուագ, արտասանութիւն: Առաջին հերթին, Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութեան անունով ողջոյնի խօսք արտասանեց Պիւլկիւրեան, դնահատելով Պոմոնի մասնաճիւղին այս դեղեցիկ նախաձեռնութիւնը եւ ընդգծելով Կապոյտ Խաչի կարեւոր դերը մեր գաղութային կեանքէն ներս: Տիկին Ս. Մնակեան, Պոմոնի Հ.Ց.Դ. խումբին կողմէ, կարդաց համակրանքի գիր մը եւ չեչտը դրաւ Կապոյտ Խաչի գաղափարական նկարագրին եւ համարփիւռքեան ծրագիրներուն վրայ: Անահիտ Սառաճեան, պատշաճ խօսքերով եւ յուզումով, վեր առաւ յիշատակը եւ վաստակը բոլոր ընկերուհիներուն որոնք իրենց դիտակից նուիրումով, ծառայութիւններով ի խնդիր Կապոյտ Խաչի նպատակներուն, արժանի են մեր յարգանքի զգացումներուն: Կարօ Յովսէփեան դնահատեց Պոմոնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի այս բարեգէպ նախաձեռնութիւնը, ընդգծեց անոր մէօրեայ դպրոցին օգտակարութիւնը, անբաւարարութիւններով հանդերձ, հայ մանուկին միջավայր մը ստեղծելու եւ իր սրտին մէջ հայութեան սերմը դնելու տեսակէտէն: Կոչ ըրաւ ներկաներուն որ զօրավիգ կանգնին Կապոյտ Խաչին որպէսզի ան մեր դպրոցական ճամբուն վրայ իրազործէ իր ազգային նպատակները: Յակոբ Պալեան բնորոշեց օրուան հանդիսութեան իմաստը վեր առնելով անհետացողներուն, հիներուն վաստակը բայց նաեւ նորերուն յանձնառութիւնը, ստանձնած դերը: Մասնաւորապէս ընդգծեց համասփիւռքեան, համահայկական, համազգային ծրագիրներուն անհրաժեշտութիւնը հայ ժողովուրդի այսօրուան իրականութեան եւ հրամայականներուն առջեւ, եւ ծանրացաւ ամէն օրեայ դպրոցներու կարեւորութեան վրայ ու կոչ ըրաւ զանոնք զօրացնել եւ բազմապատկել: Արտասանեց Օր. Սեմերճեան, երգեց՝ Տիկին Փանոսեան, Տիկին Սիրանոյշ Կարապետեան, ձեռնադաշնակով նուագեց՝ Շահէ Փանոսեան, եղան ազգային եւ յեղափոխական խմբերգներ: Ծախուեցան վիճակահանութեան տոմսեր եւ եղան նուէրներ: Ապա, հաւաքոյթը չարունակուեցաւ միօրեայ դպրոցի աչակերտներու ելոյթով: Երգեցին երեք խմբերգ՝ «Հովիւն երգը», «Կաքաւիկ» եւ «Սիրուն դպրոց»: Արտասանեցին իրենց տարիքին եւ առաւելաբար դպրոցին հետ կապուած բանաստեղծութիւններ ու ներկայացուցին երկու զուարճ՝ »Որսորդ»ը եւ «Գուգիկ»ը: Փոքրիկները, հինգէն տասներկու տարեկան, չանք թափած էին իրենց լաւագոյնը տալու եւ ուրախացնելու ծնողքը, ուսուցչուհի, պատասխանատու եւ ներկաներ: Պոմոնի միօրեայ դպրոցին ուսուցչուհին է՝ Տիկին Մայտա Կարապետեան: Դասերը տեղի կ'ունենան չորեքշաբթի օրերը, ժամը 14էն 17: 1983 - 84 դպրոցական տարեշրջանին աչակերտներու թիւը եղած է՝ քսանհինգ:

×

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՍԷՆ-ՌԱՖԱՅԷԼԻ
ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԸ

Ամէն տարի Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի չորս մասնաճիւղերը՝ Պլ. Օտտօ, Սէն Ժերոմ, Պոմոն եւ քաղաքը միասնաբար կը կազմակերպեն այցելութիւն մը Սէն Ռաֆայէլ Հանգստեան Տան պատսպարեալ: Այս տարի, Մայիս 6-ին է որ ի նեռուն: Ամէն մասնաճիւղ մեկ-մեկ տարելու, ապնիւ ուշադրութիւն մը ունենալու, հոգեպէս ուրախացնելու մեր հայ ծերունիները, որոնք հասկնալի պատճառներով ծարաւը ունին նման այցելութիւններու: Աչուհիները բաչխեցին յատուկ ծրարներ, նուէրներ իւրաքանչիւրին եւ բաժնեցին նախընթերցիք մը՝ խմորեղէն, չաքարեղէն, օշարակ, պատրաստուած իրենց կողմէ: Նաեւ գեղարուեստական բաժինով մը զուարճացուցին, մի քանի ժամ ուան համար մոռցնել տուին ժամանակի միօրինակութիւնը, իրենց առանձնութիւնը, երգ, արտասանութիւն, նուագ, պար, քաջալերական խօսքեր որոշ չափով տաքցուցին սրտերը մեր պատսպարեալներուն որոնք արդէն, պէտք է ըսել գոհունակութեամբ, ամէն օր կը ստանան անհրաժեշտ խնամքը եւ ուշադրութիւնը պաշտօնէից

«ՏՈՒ ՖԱՐՄԱՑԻՆ ՔԱՇԻՐ»

Ա. ԽՈՍՐՈՎԻ

Ֆաշիստական օկուպացիայի տարիներին Ստեփան Ալեքսանդրի Խոսրովի անունը հայտնի էր ոչ միայն Ղրիմում, այլև նրա սահմաններից դուրս։ Նա ֆաշիստական գերմանական զորքերի հրամանատարության կողմից նշանակված էր Ղրիմի Ալուշտայի շրջանի գյուղերից մեկի՝ Ուզենբաշի կոլտնտեսության նախագահ։ Ստեփան Խոսրովը ոչ միայն ինքն էր դավաճանում սովետական հայրենիքին, այլև ուրիշներին էր հորդորում դավաճանել։

Ստեփան Խոսրովի դավաճանական գործունեությունը ավարտվեց Սևաստոպոլի ազատագրումից հետո։ Նրան ձերբակալեցին և դատի տվեցին։ Դատավարությունը տեղի ունեցավ 1944 թ. հոկտեմբերի 20-ին, ժամը 10-ին, Սևաստոպոլի Ստալինյան շրջանի ժողովրդական դատարանում։ Դատարանի նիստերի դահլիճը լեփ-լեցուն էր։ Ներկա էին շրջանի կոլտնտեսականները, խորհրդային զինվորներ և սպաներ։

Դատավարությունը վարում էր դատարանի նախագահ ընկեր Ա. Ա. Ռոմանենկոն։ Դատախազ Ա. Ի. Ռոդիոնովը մեղադրական ճառով հանդես եկավ Ստեփան Խոսրովի դեմ։ Նա ապացուցեց, որ Խոսրովը ոչ միայն ինքն է դավաճանել հայրենիքին, այլև ուրիշներին է հորդորել դավաճանել։ Նա ներկայացրեց Խոսրովի դեմ վկայություններ, որոնք ամբողջությամբ հաստատեցին նրա մեղքերը։

Դատախազը պահանջեց Խոսրովին դատապարտել մահապատժի։

Դատարանի նախագահը հարցրեց Խոսրովին, թե ինչ է նա ասելու իր պաշտպանության համար։

Խոսրովը պատասխանեց, որ ինքը մեղավոր չէ։ Նա ասաց, որ ինքը ստիպված է եղել ենթարկվել գերմանական զորքերի հրամանատարության պահանջներին։

Դատարանի նախագահը հարցրեց Խոսրովին, թե ինչպես է նա կատարել գերմանական զորքերի հրամանատարության հանձնարարությունները։

Խոսրովը պատասխանեց, որ ինքը ստիպված է եղել հավաքել հացը և հանձնել գերմանական զորքերին։

Դատարանի նախագահը հարցրեց Խոսրովին, թե ինչպես է նա վերաբերվել սովետական զինվորներին, որոնք ընկել են գերմանական զորքերի ձեռքը։

Խոսրովը պատասխանեց, որ ինքը ստիպված է եղել հանձնել նրանց

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆր. կապոյտ Խաչը կ'ողբայ մահը, իր վեթերան եւ վաստակաւոր ընկերուհիներէն՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԽԱԶԻԿԵԱՆԻ

որ ծառայուն գործունէութիւն ունեցած է Փարիզ, Ալֆորվիլ, Շրջ. վարչութեան եւ կայանի աշխատանքներուն մէջ եւ գաւակդութիւնները կը ներկայացնէ իր զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Եկեղեցւոյս վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ այլ նպատակներու համար. -

Սէն Թ'Էթիէնի նորօծ եկեղեցւոյ վարչութիւնը Սահակ Մեսրոպ երգչախումբին 1000 :

Պէյրութահայ ընտանիքի մը կրկին Լիբանան վերադարձին օգնելու համար. - Պատուելի Դանիէլ Սահակեան 1000, *Սէն-Ժերմէն Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ վարչութիւնը* 500, *Սէն Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս-Բարթուղիմէոս եկեղեցւոյ վարչութիւնը* 500, *Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը* 500, *Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը* 1385 :

Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար. - Վարուժան Պոզամեան 2000, *Տիկին Քիւմին* 200, *վարչութեան նոր անդամ՝ Նուպար Փափազեան իր հօրը յիշատակին* 1000 :

Տխլոկ - Երկխօսութիւն ճայնասփիւռին բարգաւաճման համար Խարբերդի հայրենակցական միութիւնը 300, *Տիկին Գրիգորեան* 100 :

Ազգաւուրեանի հոգեհանգստեան առթիւ. - Տիկին Ազնաւուրեան 100 *ե. պ.* :

Տորումեանի թաղման առթիւ. - Օր. Տէր Զաքարեան 100 *ե. պ.* :

Փամկոչեանի թաղման առթիւ. - Ճիւրաքեան ընտանիք 100 *ե. պ.* :

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել թղթատարի դրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Ցարաջ»ի վարչութեան աշխատանքը :

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է դիմել անշուշտ թերթիս վարչութեան մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէները (ընթացիկ եւ նորը) եւ կցել 20 Ֆ.ի դրոշմաթուղթ (25 Ֆ. արտասահմանի պարագային, բացի՝ Իտալիայէն, ուր թղթատարական անկանոնութիւններու եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը ստիպուինք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնները չընդունիլ) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Ս. ԾՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի օր, Յուլիս 12, *Տօն է Սրբոց Թարգմանչացն Մեծոց՝ Սահակայ եւ Մեսրոպայ :*

Այս առթիւ Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ժամը 19-*ին պատարագ կը մատուցուի :*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. Պ. Սարգիս Պեռօյեան 2.500, *Պ. Նշան Գոչեան (Ֆրէյնօ)* 200, *Պ. Ժան Տէմիրճեան* 250, *Պ. Սեդրակ Գարագաշեան* 100 *Ֆ.* :

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1984 - 1985

Ուսումնական տարւոյն արձանագրութիւնները սկսած են, հետեւեալ բաժանումներով. -

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ - ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ - եւ ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ :

Վարժարանը կ'ընդունի ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներ :

- Ցերեկօթիկ՝ աղջիկ եւ մանչ :

- Գիշերօթիկ՝ մի՛ միայն մանչ :

Ցերեկօթիկ աշակերտներու համար վարժարանը ունի ինքնաշարժի սպասարկութիւն, հետեւեալ գիծերու վրայ. - Ալֆորվիլ - Փարիզ (2-րդ, 8-րդ, 9-րդ, 15-րդ, 16-րդ, 18-րդ թաղամասեր), - Իսի լէ Մուլինօ, Մէօտօն, Շավիլ, Վիլրօֆլէ, Սէն - Քլու, Կարշ, Րիւէլ Մալմեզօն, Փօր Մարլի :

Արձանագրութեան համար, ինչպէս նաեւ լուսաբանելի այլ հարցերու համար դիմել տեսչութեան, Յունիս եւ Յուլիս ամիսներուն ամէն օր ժամը 10-*էն* 13 :

Հեռաձայն. - 534 - 68 - 28

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

1984 *Թուականը՝ կեսարիոյ եւ չրջանի Հայրենակցական Միութեան* 50-*ամեակն է, եւ Նոր կեսարիոյ հիմնադրութեան* 15-*ամեակը, նաեւ Աղբիւր Ցուչարճանի բացման տարին է : Հետեւաբար Ֆրանսայէն, Ամերիկայէն, Լիբանանէն, Եգիպտոսէն եկած հայրենակիցներով հաւաքուելով այդ մը կը կատարուի Հայաստան - Նոր կեսարիա՝ Սեպտեմբեր 7-էն Սեպտեմբեր 22, ներկայ գտնուելու Ցուչարճանի բացման եւ այլ տօնախմբութիւններուն :*

ԳԻՆՆ Է՝ 6750 ՖՐԱՆՔ

Կը խնդրուի արձանագրուելու համար՝ դիմել՝ Միութեանս անդամներուն եւ կամ հեռաձայնել՝ 780 - 82 - 58 208 - 01 - 83
իսկ՝ դրամական առաքումներուն՝
878 - 79 - 93

Արամ Խաչատուրեանի :

22, rue Saint Lazare, 75009 Paris

VIENT DE PARAITRE

PARAGES D'EXIL de CHAHAN CHAHNOUR
- ARMEN LUBIN -
Trois nouvelles traduites de l'arménien par *Krikor CHAHINIAN*

UN PETIT CŒUR TENDRE
ՊՁԵՂ ՄԸ ԱՆՈՑՇ ՍԻՐՏ

ZATOSTÉ
ԶԱԹՈՍԹԷ

UN TAILLEUR, SES DEUX HOTES et DIVERS EVENEMENTS
ԴԵՐԶԱԿ ՄԸ, ԻՐ ԵՐԿՈՒ ՀԻՒՐԵՐԸ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

Ed. Le Temps qu'il fait
Prix 75 F (+ 9.20 F frais de port)
— H. SAMUELIAN
51, rue Mr. le Prince - 75006 Paris
— HARATCH
ou en librairie

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 13-ԻՆ

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան տարեկան ճաշը եւ պարահանդէսը՝ Շաբաթ, Հոկտեմբեր 27, ժամը 20.30-ին :

Հ Ա Ց
ԱՂՔԱՏԱՀԱՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ

Ամտիլիի եւ Մոնմորանսիի

Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար :
Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ, Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ, Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք : Հաղարաւոր ժխորէն եւ ապականած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, հանգիստ եւ մաքուր միջավայր :

=——╋——=

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

Maisons de Retraite

à Andilly et Montmorency
Pour les Personnes du Troisième-Age

Confort moderne, Ambiance familiale, Surveillance et soins médicaux permanents, Cadre paisible, dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.

S'adresser à l'A.A.A.S
Madame Mahdessian
77, Rue La Fayette — 75009 Paris
tél. 878 - 02 - 99

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Պէլֆոր-Թէյնի կայանի արձանագրութիւնները կը շարունակուին Օգոստոս ամսուան համար : Այս տարի Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն, 2 շաբաթական (15 օր) պարի դասընթացքներ նախատեսուած են մասնագէտ ուսուցիչի մասնակցութեամբ :

×

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը կը տեղեկացնէ Թէ իր դրասենեակը կէս օրէ ետք տեւական բաց է ժամը 14-*էն* 18, *երկուշաբթիէն մինչեւ Ուրբաթ, իսկ Հինգշաբթի օրերը* 14*էն* 22*ը :*

Le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France assure une permanence à son siège tous les après-midi du lundi au vendredi de 14h à 18h et le jeudi de 14h à 22h pour les inscriptions à la colonie, pour vos differents problèmes, ainsi que pour tous renseignements.
17, rue Bleue, 75009 PARIS
Tél. : 824. 46. 57

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ԿԱՑԱՆԻ

ԱՑՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Յուլիս 14-*ի Հանդէսի առթիւ, մեկնում՝ Յուլիս* 14, *ժամը* 7.30-*ին,*
Porte d'Orléans, avenue Paul Appel
վերադարձ՝ Յուլիս 15, *երեկոյեան ժամը* 24-*ին :*
Մասնակցութիւն՝ օրական՝ 250 *Ֆր. :*
Մանրամասնութեան համար դիմել՝
783 - 30 - 35

×

ԿԱՑԱՆ - ՊԵԼՖՕՆԹԷՆ

Օգոստոս 15-*ի Հանդէսին եւ Խաղողի օրհնութեան մասնակցիլ փափաքողներուն համար, Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ճամբորդութիւն մը կը կազմակերպէ օրական :*

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութիւններու համար, դիմել 783 - 30 - 35, *մինչեւ Յուլիս* 20 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի պատոյտը՝ Կիրակի, Սեպտեմբեր 3-*ին, դէպի վայէ տէ Փօ - Ռուժ :*

×

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ Նոյեմբեր 17-*ին :*

×

Նախաձեռնութեամբ Օ - տը - Սէնի հայ նախկին ռազմիկներու միութեան՝ ճաշ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 20-ԻՆ
Նուիրուած Սեւրի Դաշնագրին :

VACANCES
JAF 1984

du 5 au 26 août

BOULOURIS (Var)
LE MANOIR

SITUATION : 5 km. de St.-RAPHAËL à 50 m de la plage.
DESCRIPTION : Chambres de 6 lits dans un très beau jardin de 8 000 m2 bordé de palmiers.

SPORT - LOISIRS - ANIMATIONS

SEJOUR EN PENSION COMPLETE
(Voyage non compris)
3 semaines ..... 3 380 F
2 semaines ..... 2 335 F
1 semaine ..... 1 210 F
Séjours du dimanche (midi) au samedi (inclus)

RENSEIGNEMENTS ET DEMANDES D'INSCRIPTION
Dans tous les secteurs de la JAF :

PARIS
6, cité Wauxhall - 75010 Paris
Tél. : 208. 76. 49
(mercredis soir, de 20 à 22h)

LYON
215 - 217, ave. Félix-Faure
69003 Lyon

MARSEILLE
65, allée Léon-Gambetta
13001 Marseille
Tél. : 08. 10 .38
(mardis soir de 20 à 22h)

TRANSTOURS
VOUS PRESENTE SES VOYAGES ORGANISES

12 - 14 Jours à EREVAN
ALLER - RETOUR PAR AVION - SERVICE 1re CLASSE

de PARIS
— Du 9 au 24 Août — 16 jours, dont 14 à EREVAN — Prix: 6750 F
— Du 7 au 22 Septembre — 16 jours, dont 14 à EREVAN — Prix: 6750 F
— Du 5 au 20 Octobre — 16 jours, dont 14 à EREVAN — Prix: 5900 F

de MARSEILLE
— Du 11 au 24 Août — 14 jours, dont 12 à EREVAN — Prix: 6400 F
— Du 8 au 21 Septembre — 14 jours, dont 12 à EREVAN — Prix: 6400 F
— Du 6 au 19 Octobre — 14 jours, dont 12 à EREVAN — Prix: 5700 F

Et deux voyages : CROISIERES d'une semaine
et séjour d'une semaine à EREVAN

1) Paris — Moscou — Erevan par avion — séjours d'une semaine à Erévan et retour à bord de LITVA. du 14 au 28 Juillet—Depuis 7710 F + Taxe de port 250 F
2) Aller : Marseille—Odessa (à bord de LITVA), séjour d'une semaine à EREVAN, retour par avion, Moscou Paris. Depuis 8010 F + Taxes de port 250 F.

TRANSTOURS — 25, rue d'Argenteuil - 75001 Paris — Tél. : 261 58 28

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
11

MERCREDI
11 JUILLET
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

ՅԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.741 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.741

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄՎ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՀՌՈՄԻ ԼԵՒՈՆԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԵՌՕՐԵԱՅ ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բ.

ԲԱՑՄԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՅՕԱՆՆԻՍԸ 22 ամիսի յաւելում կրեց Յուլիս 10-ին, ինչ որ 5 Ֆր. 34-ի կը հասցնէ գերը (սիւփէր) եւ 5, 03ի հասարակը: Այս անակնկալ որոշումը կը ձգտի նրբացնելու ապառումը Ֆրանսայի մէջ, ինչ որ չատ հաւանական չէ, քանի կառոը այնպիսի տոկոսի մը վերածուած է, որ շատեր կը նախընտրեն չատ աւելի կենսական բաներէ զրկուիլ՝ բայց երբեք կառոչ...:

ՄԵԾՆ-ԲՐԻՏԱՆԻՈՑ ամէնէն պատկառելի եկեղեցիներէն մէկը՝ Եորքի մայր տաճարը հսկայ վնասներ կրած է, հրդեհի մը հետեւանքով, զոր պատճառած է կայծակը, կիրակիէն երկու չաբթի լուսնալիքի դիւերը: 140 հրշէջ հազիւ յաջողած են մարել, աւելի քան 3 ժամ պայքարելէ ետք բոցերուն դէմ: Հանգանակութեան կոչ կայ ոչ միայն Անգլիոյ, այլեւ Սթրազպուրկի Եւրոպական Խորհրդարանը, վերանորոգման համար, քանի այս եկեղեցին նաեւ կը կազմէ նաեւ Եւրոպայի մշակութային հարստութեան:

ՏՈՂԱՐԸ կրկրին կոտրեց իր պատմական մրցանիշը, Փարիզի սակարանին մէջ, բարձրանալով 8 Ֆր. 73-ի: Ֆրանքֆորթի մէջ ալ, տոլարը իր նախկին մրցանիշները կոտրած է: Ոսկին սակայն անկում կը կրէ եւ կորնցնելով 3·200 Ֆր. Փարիզի մէջ, երկուշաբթի օր, ձոյլ ոսկիին սակը 95·900 Ֆր. էր:

ԱՆՏՐԷՅԻ ՏԱՐԿՈՎՍԿԻ Խորհրդային ճեմադիրներէն մէկը քաղաքական ապստամբի դիմում ըրած է Միացեալ Նահանգներ հաստատուելու համար: Այս լուրը, որմէ Ուաշինկթըն «լուր» չունէր երեքշաբթի առաւօտ, չարժանկարիչը ինք իսկ յայտնած է, Միլանոյի մէջ, ուր է ներկայիս եւ ըստ ժողովրդական Շարժումին, որ մօտ կազմակերպութիւն մըն է իտալական կաթողիկէ Ընկերութեան, հրապարակաւ ալ պիտի յայտնէ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին: 52 տարեկան, Տարկովսկի, տարի ու կէս է Իտալիա է, կնոջը հետ, ուր կրցած էր պալ դարձնելու համար Նոսթալժիա Ֆիլմը, որ 1983-ին ստեղծագործական սինեմայի մրցանակը ստացած էր՝ Քանն եւ 1962-ին ալ Վենետիկի Ոսկէ Առիւծին արժանացած էր իր առաջին երկար ժապաւէնը՝ «Իվանի մանկութիւնը», որ Սարթրի որակումով «ընկերվարական գերիրապաշտութեան մը» ծնունդ կու տար: Ա. - թեմուքի մէջ, իր համբաւը կը պարտի առաւելաբար «Անդրէյի Ռուբլեւ» ֆիլմին, որ կը պատմէ սրբանկարներու հրաշակաւոր վանական նկարիչին կեանքը:

ՆԱՒԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ Ամմանի մէջ քիչ մնաց Արաֆաթի հետ դէմ դիմաց պիտի կռչէր, բայց ՊԱԿ-ի պարագլուխը, որ Շաթթ վիչեր հասած էր Յորդանանի մայրաքաղաքը, կիրակի օր մեկնած էր: Արաֆաթ դառնութեամբ յայտարարած է «Հարց տուէք Միթերանի թէ ինչո՞ւ անցնալ տարի տեղի չունեցաւ նախատեսուած ժամադրութիւնը»: Ֆրանսայի նախագահը լռելեայն հասկցուցած է թէ նման հանդիպում մը կրնայ ըլլալ այն ատեն միայն, երբ Արաֆաթ նախ ճանչնայ Իսրայէլի Պետութիւնը:

Տօնախմբութեանց նշանաբանն էր՝ «Ես կ'պաղօթեմ կոչումներուն համար»:

Հինգշաբթի իրիկուն, Յուլիս 5-ին, տեղի կ'ունենար ուրեմն, եօթեայ հանդիսութեանց առաջինը՝ դեղարուեստական յայտագրով մը:

Վարժարանին վոխ-տեսուչը՝ Գէորգ վրդ. Զապարեան ուղերձով մը բացումը կատարեց, կարդալով նաեւ Հանրապետութեան նախագահին եւ զանազան անձնաւորութեանց հեռագրերը: Նախքան հեռագիրներու ընթերցումը, Գէորգ վրդ. կարդաց նաեւ Արեւելեան Եկեղեցիներու Ս. Ժողովին վարիչ - կարդինալ Ռուպինի նամակը, ուր ան կը յայտնէր թէ չէր կրնար անձամբ գալ արտասանել բացման խօսքը, ինչպէս նախատեսուած էր: Ապա, Իտալացիներէ բաղկացած Հռոմէական երգչախումբը ղեկավարութեամբ քոյր Տոլորէս Ակուլերչի, յաջորդաբար երգեց հայկ. եկեղեցական երգեր, չարքը բանալով «Հայր Մեր»ով: Հարկ է ըսել թէ մանուկ հայկ. առողանութեան դեռնի վրայ, բաւական յաջող էր կատարումը:

Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր վրոփ. Գրիգոր վրդ. Փեթրովիչ, որ իտալերէնը կար ելոյթով մը, կը ծանրանար Լեւոնեան վարժարանի պատմութեան վրայ: Գրիգոր վրդ. Փեթրովիչ, ծնած Լեհաստան 1916-ին, ներկայիս մեծադոյն մասնագէտը կը համարուի սլաւ երկիրներու հայկ. գաղութներու պատմութեան: Հեղինակ է երկու հատորներու Լեհաստանի Հայոց վրկայ եւ բազմաթիւ յօդուածներու «Բազմավէպ»ի եւ «Հանդէս ամսօրեայ»ի մէջ: Այժմ կը պաշտօնավարէ իբրեւ ուսուցիչ եկեղեցական պատմութեան Լեւոնեան վարժարանին մէջ: Այս բանախօսութեան հայերէն ամփոփումը կը կարդար Գէորգ վրդ. Զապարեան. -

- 1584 Հոկտեմբեր 13-ին, Գրիգոր ԺԳ. Քահանայապետը իր «Հռոմէական Եկեղեցի» համառօտագրովը կ'որոշէ Յաւիտենական քաղաքին մէջ հիմնել յատուկ վարժարան մը հայ ազգին համար:

- 1585 Ապրիլ 10-ին՝ ան կը վախճանի:

- 1585 Ապրիլ 24-ին՝ իրեն կը յաջորդէ Սիքստոս Ե. Քահայանապետը:

- 1585 Յունիս 26-ին՝ Քահանայապետական Հայ Վարժարանը կը փակէ իր դռները տնտեսական միջոցներու պակասէն:

- 1883 Մարտ 1-ին՝ Լեւոն ԺԳ. Քահանայապետը իր «Բարեգութ ծնող մարդկան» կոնդակովը վերստին կը հիմնէ Քահանայապետական Հայ Վարժարան մը հայ ժառանգաւորներուն համար եւ անոր առաջին Պաշտպան Կարդ.ը կը կարգէ Անտոն Հասուն ծիրանաւորը: Իր կոնդակին մէջ Լեւոն ԺԳ.ը կը յիշէ իր երջանկայիշատակ նախորդներուն կատարածը ի նպաստ հայ եկեղեցիին եւ ժողովուրդին: Յատկապէս կը յիշէ Ուրբանոս Ութերորդը, որ 1643-ին՝ Հաւատոյ Տարածման Վարժարանին մէջ կ'ընդունի հայ երիտասարդներ: Բենեդիկտոս ԺԴ.ը, որ 1742-ին կը հաստատէ Կիլիկիոյ Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքութիւնը:

Պիոս Ութերորդը՝ որ 1830-ին՝ կը սրտեղծէ Պոլսոյ Հայ Կաթողիկէ Նախադահական Աթոռը, միանգամայն անոր իրաւասութեան ներքեւ դնելով՝ օսմանեան կայսրութեան սահմաններուն մէջ բնակող հայ կաթողիկէները: Եւ Գրիգոր ԺԶ.ը, որ Հայերուն կը շնորհէ Ս. Վլասի Հիւրանոցը՝ Հռոմի մէջ:

1883-էն մինչեւ 1983 իբրու կը յաջորդեն 13 մեծաւորներ Քահանայապետական Լեւոնեան Հայ Վարժարանի վարչութեան մէջ: Վարժարանը ունեցած է ընդ ամէնը՝ 270 ուսանողներ, որոնցմէ 164 քահանայ ձեռնադրուած են, ասոնցմէ 9ը՝ իրենց կեանքը զոհած են կաթողիկէ Ս. Հաւատքին համար, վեցը՝ եղած են խոստովանողները, երեքը կաթողիկոս եւ 19ը՝ Եպիսկոպոս եւ Արքեպիսկոպոս ընտրուած են:

×

Վարժարանին հարիւրամեայ կեանքին հակիրճ ժամանակագրութիւնը հետեւեալ պատկերը կը պարզէ. -

- 1887ի Յունուարին՝ Ազարեան Կաթողիկոս Պատրիարքը Հայրապետական Ս. Պատարագ մը կը մատուցանէ Վարժարանի Ս. Նիկողայոս եկեղեցիին մէջ՝ ողջունելու համար Լեւոն ԺԳ.ի քահանայական ձեռնադրութեան 50րդ տարեդարձը:

- 1915 - 20 թուականներու մէջեւ տեղի կ'ունենայ մեծ եղեռնը Թուրքիոյ մէջ: Վարժարանի ուսանողներու մեծ մասը ունէին այն աստեն՝ Թուրքիոյ զանազան կողմերը իրենց ծնողքները, եղբայրները, քոյրերը եւայլն... Բենեդիկտոս ԺԵ. Քահայապետը յատուկ ունկնդրութիւն մը կը շնորհէ մարտիրոսներու այս որդիներուն եւ եղբայրներուն, զիրենք խրախուսելու եւ մխիթարելու համար:

- 1929 Յունիս 23-ին՝ Երանելիներու պատուն կը բարձրանայ Պոլսոյ հայ խոնարհ մէկ ժողովրդապետը՝ Կոմիտաս Քէօմիւրճեան քահանան, որ 1707 Նոյեմբեր 5-ին՝ կը դլխատուի Թուրքերու ձեռքով, անոր համար որ չէր ուզած ուրանալ իր քրիստոնէական հաւատքը:

- 1939 - 43 տարիներու ընթացքին կը կատուցուի վարժարանի նոր չէնքը՝ շնորհիւ Գրիգոր Գերպծ. Ինճէյեանի անխոնջ աշխատանքին:

- 1945 Դեկտեմբեր 13-ին՝ Գրիգոր Պետրոս ԺԵ. Ազագեանեան կաթողիկոս Պատրիարքը կարգինալ կ'անուանուի Պիոս ԺԲ.ի կողմէ:

- 1946 Մարտ 12-ին՝ Պապին գահակալութեան տարեդարձին առթիւ՝ կարդ. Ազագեանեան պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով Հայրապետական Ս. Պատարագ մը կը մատուցանէ Սիքստեան մատրան մէջ, հայկական ծէսի ամբողջ չքեղութեամբը:

- Յաջորդ օրը Պապը՝ Պիոս ԺԲ. մասնաւոր ունկնդրութիւն մը կը շնորհէ հայ նուիրապետութեան եւ Հռոմի հայ դպրութիւն՝ Անարատ Յղութեան հատատուր Կոյսերուն, Մխիթարեան Հայրերուն եւ Քահանայապետական Լեւոնեան հայ վարժարանի մեծաւորներուն եւ ժառանգաւորներուն:

- 1961 Յուլիս 8-ին՝ կարդ. Ազագեանեանի նուէր՝ վարժարանի նոր մատենադարանի բացումը կը կատարուի:

- 1967-ին՝ Կիլիկիոյ Տօրէն Ա. Կաթողիկոսը՝ Պօղոս Զ.ի հետ հանդիպում ունենալէ ետք՝ կ'այցելէ Վարժարանը:

- 1970-ին՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ Վազգէն Ա. Պօղոս Զ.ի հետ տեսակցելէ ետք, կ'այցելէ նմանապէս Վարժարանը:

- 1983-ին՝ Կիլիկիոյ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսն է, որ կ'այցելէ Վարժարանը՝ Յովհաննէս Պօղոս Բ.ի հետ տեսակցելէ յետոյ:

Քահանայական Լեւոնեան Հայ Վարժարանի մէջ զանազան պարագաներու բերմամբ՝ չորս անգամ հայ կաթողիկէ նուիրապետութեան եպ.ները Սինոդ գումարած են. 1911-ին, 1928-ին, 1976-ին եւ 1982-ին:

Առաջինը գումարուեցաւ Ս. Պիոս ԺԲ.ի հովածութեամբ «եկեղեցական գործերու ընթացք տալու համար կղերը, եւ կրօնաւորները, առաքելութիւնները, ծէսը եւ աստուածային պաշտամունքը կազմակերպելու համար»:

Իսկ 1928-ին հաւաքուեցան 1915-20 տարիներուն հայկական ջարդերէ վերապրող վիճակաւորները՝ միասին քննելու համար եւ դարմանելու համար հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ կացութիւնը՝ ահաւոր վտիտրիկէն ետք:

Արդարեւ 16 թեմերէն՝ երեքը սոսկ մբնացած էին կանգուն, 5 եպ.ներ նահատակուած էին եւ երեքը աքսորի մէջ մեռած, չորս 126 քահանաներ եւ բազմաթիւ մայրապետներ՝ հաւատացեալներուն հետ կոտորուած:

Այս Սինոդի գործերը հրապարակուեցան 1929-ին:

- 1976-ի Սինոդին մէջ կատարուեցաւ ընտրութիւնը Համայեակ Պետրոս ԺԷ. կէսարիկեանի, որ 1982-ին իր հրաժարականը ներկայացուց Ս. Պապին իր առաջացած տարիքին համար:

- 1982-ի Սինոդին՝ Պատրիարք ընտրուեցաւ՝ Յովհաննէս Պետրոս ԺԸ. Գասպարեանը:

Երեկոյթին զեղարուեստական բաժնին կը մասնակցէր նաեւ երգչախումբ փրոֆ. Պալեստրա, դասական զանազան կտորներով: Նախքան փակումը Հռոմէական երգչախումբին կողմէ, հայկ. կարգ մը երգերով, քանի մը խօսք կ'արտասանէր Կաթողիկոս-Պատրիարքը դլխաւորարար շնորհակալութիւն յայտնելով բոլոր մասնակցողներուն եւ այս առթիւ չեչտելով թէ այս բոլորը արտայայտութիւնն է հայ ժողովուրդի քրիստոնէական հաւատքին եւ թէ հայ մշակոյթն ալ կարելի չէ երեւակայել առանց այդ քրիստոնէական հաւատքին:

Բացման այս հաւաքոյթը վերջ կը գտնէր բաւական ուշ:

Ա. Մ.

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՅՈՒԼԻՍ 3 - 5)

ԵՐԵՒԱՆԻ ՆՈՐ ՔԱՌԵԱԿԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Երեւանի լարատար քառեակը նշած է իր կազմութեան առաջին տարեդարձը՝ երեկոյթով մը, որուն ընթացքին մեկնաբանած է Զայքովսքիէն, Շոսթաքովիչէն եւ Եղուարդ Միրզոյեանէն զործեր: Քառեակին անդամները՝ բոլորն ալ «Կոմիտաս» երաժշտանոցէն շրջանաւարտներ են: Քառեակը հիմնած է երաժշտանոցի դասատու Տոլորէս Ակուլերչի, յաջորդաբար երդեց հայկ. եկեղեցական երգեր, չարքը բանալով «Հայր Մեր»ով: Հարկ է ըսել թէ մանուկ հայկ. առողանութեան դեռնի վրայ, բաւական յաջող էր կատարումը:

Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր վրոփ. Գրիգոր վրդ. Փեթրովիչ, որ իտալերէնը կար ելոյթով մը, կը ծանրանար Լեւոնեան վարժարանի պատմութեան վրայ: Գրիգոր վրդ. Փեթրովիչ, ծնած Լեհաստան 1916-ին, ներկայիս մեծադոյն մասնագէտը կը համարուի սլաւ երկիրներու հայկ. գաղութներու պատմութեան: Հեղինակ է երկու հատորներու Լեհաստանի Հայոց վրկայ եւ բազմաթիւ յօդուածներու «Բազմավէպ»ի եւ «Հանդէս ամսօրեայ»ի մէջ: Այժմ կը պաշտօնավարէ իբրեւ ուսուցիչ եկեղեցական պատմութեան Լեւոնեան վարժարանին մէջ: Այս բանախօսութեան հայերէն ամփոփումը կը կարդար Գէորգ վրդ. Զապարեան. -

ԴԱՐՁԵԱԼ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Քանի մը ամիսներէ ի վեր Ֆրանսական «ազատ դպրոց»ներու յառաջիկայ գործունէութեան նոր օրէնքները հրատապ բնոյթ մը առած են եւ ատրիներու խաղաղ գործունէութենէ մը եւս անոնց գոյութեան կը սպառնայ պատրաստուած նոր օրէնքը, որ մաս կը կազմէր՝ 1981-ի ընտրական պայքարին՝ ձախի «կառավարական ծրագրերին», ինչպէս նաեւ նախագահական թեկնածուին բարեփոխութեան 110 կէտերուն: Ամիսներէ ի վեր կառավարութիւնը ջանաց միջին ճամբայ մը գտնել համաձայնելով ազատ դպրոցներու պատասխանատու ղեկավարներուն հետ: Մանաւանդ որ դիտակից էր թէ չատ մը կարեւոր եւ աւելի մեծ հարցեր արագ լուծումի կը սպասէին: Կարելի չեղաւ, հակառակ երկուստեք եղած զիջումներուն, որովհետեւ չատ ծանր էին ձախ կրթական սկզբունքներուն անհամբերութիւնը եւ ճընշումը՝ որոնք ոչ մէկ զիջում կ'ընդունէին եւ կը պահանջէին արագ լուծում մը, արմատական փոփոխութիւններով: Կրօնական ընկերակցութեանց կամ միաբանութեանց հիմնադրածը՝ գրեթէ մէկ դարու գործունէութենէն եւք, ամբողջովին պիտի մահը պատութեան ազդեցութեան տակ եւ ապագային ալ վերջնապէս պիտի լուծուէր Ֆրանսայի զպրոցներու պետական դրութեան մէջ:

Հանրային կարծիքը ազդուեցաւ եւ զբաղոցները դարձան օրուան կարեւոր եւ խրոովիչ հարցերէն մին: Ազատ զպրոցներու պատասխանատուները բացարձակապէս մերժեցին ընդունիլ կառավարութեան առաջարկած օրէնքները, աւելի ծանրացած՝ ձախի ճնշումներուն վրայ:

Վէրսայլի մօտ մէկ միլիոնի հասնող ժողովրդային խաղաղ ցոյցը՝ Մարտ 4-ին, ապա մէկուկէս միլիոն հոգիի մասնակցութեամբ տաղանդը՝ Յունիս 24-ին - հանդարտ ու համոզուած _ ոչ մէկ փոփոխութիւն բերաւ. օրէնքը քուէարկուած էր Ազգային Ժողովին կողմէ եւ ղրկուած Սենատոյրը, յառաջիկայ քննութեան եւ քուէարկութեան համար:

Եւ պայքարը կը շարունակուի մամուլով, հաւաքոյթներով եւ ազդարարութիւններով: Եւրոպական Խորհրդարանի ընտրութիւններն ալ, զորս Ֆրանսայի մէջ ընդդիմադիր կուսակցութիւնները չհասած էին, ոչ մէկ ազդեցութիւն ունեցան կառավարութեան որոշումին վրայ:

Կաթոլիկէ եկեղեցիին մաս կազմող բոլոր երկիրները, Պապը եւ ուրիշ չատ մը եկեղեցիներ մօտէն կը հետեւին, յուսալով բարեյաջող լուծում մը այս հարցին՝ որ օրըստօրէ աւելի վտանգաւոր կը դառնայ հանրային անդորրին համար:

Կրօնականներու ազդեցութիւնը՝ Ֆրանսական յեղափոխութենէն ի վեր, ի հարկէ կրճընցուցած է տարիներու ընթացքին իր ուժը դպրոցական դաստիարակութեան վրայ եւ ինչպէս եւրոպական, նաեւ այլ երկիրներու մէջ ԺԹ. դարու վերջաւորութեան կառավարութիւնները հետզհետէ ոչընչ կը դառնային զպրոցական կրթութեան: Երկար պայքարներէ եւք Ֆրանսայի մէջ հասած էին տեսակ մը հակակցութեան: Կ'արժէ հակիրճ պատմականը ընել գրեթէ մէկ դարու հանրային կրթութեան պայքարներուն՝ մինչեւ ներկայի վիճակը:

×

Ֆրանսա՝ հազիւ ազատած 1871ին Գերմանիոյ դէմ պատերազմի իր պարտութեան դժուար պայմաններէն, հասած էր երկար տատամսումներէ եւք հանրապետական վարչակարգին, հաստատած հանրապետական սահմանադրութիւն մը՝ առանց դիտնալու, թէ որքան պիտի տեւէր. Հմուտ քաղաքագէտ նախարար մը՝ Ժիւլ Ֆէրրի, նախ իբր նախարար եւ յետոյ վարչապետ, 1881-ին կը հաստատէր հաւաքոյթներու, մամուլի ազատութիւնը եւ կ'արտօնէր միութիւններու եւ ընկերակցութիւններու հիմնարկութիւնը:

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

Նախակրթարաններու, այսինքն փոքրիկներու կրթութեան եւ ուսման հարցը անհրաժեշտ էր կարգի բերել եւ այս պատճառաւ՝ կրօնաւորներու կամ կրօնական միաբանութեանց ձեռքէն առնելու համար նախակրթարանները, կը հիմնէր պարտաւորիչ, ձրի, ընդհանրական եւ աշխարհական (լայիք) դպրոցը 1882-ին: Նոյն ատեն, կառավարութիւնը կը փակէր Յիսուսեաններու դպրոցները, վտարելով հինգ հազար կրօնաւորներ. չատ քիչ դպրոցներ կ'արտօնուէին չարունակել գործել: Տեսակ մը կրօնական պատերազմ էր, ԺԹ. դարու վերջաւորութեան չատ մը հոսանքներու եւ կաթոլիկներու միջեւ:

ՏՐԻՑՖԻՒՍԻ ՀԱՐՑԸ

Այս պայքարներուն ձգած վէրքերը տակաւին չսպիացած, կը պայթէր Տրէյֆիւսի հարցը. համեստ զինուոր. հարիւրապետ մը՝ որ կը զրպարտուէր եւ կը բանտարկուէր իբրեւ լրտես Գերմանիոյ հաշուին: Ֆրանսա դարձեալ երկուքի կը բաժնուէր: Զինուորական իշխանութիւնը, աչ երեսփոխանները եւ ծերակուտականները, ինչպէս նաեւ կրօնական իշխանութիւնները կառավարութեան տեսակէտին աւելի մօտ էին: Էմիլ Զոլայի առաջնորդութեամբ կը պաշտպանուի Տրէյֆիւսի գաղը եւ երկար պատահարներէ եւք կը փաստուի իր անմեղութիւնը: Մոլեռանդութիւնը երկու կողմէն էր. մամուլի պայքար, ժողովրդային ցոյցեր, ատելութիւնը կը յայնորդէին այս գոյաւիճակին: Կատարեալ ժողովրդական պայքար՝ գիրար ոչնչացնելու նպատակաւ. ձախ վարչակը Ռուսօ, մեծ քաղաքագէտ եւ հմուտ նախարար, քաղաքական յաղթանակ մը կը տանի: Հիմա զինուորականներն ու հայրենասէրները են որ կը հալածուին, հալածանք հաւատացեալներու, հալածանք «ազատ որմնադիրներու»ու, նոր օրէնքներ կը պատրաստուին կրօնական միաբանութեանց եւ մոլեռանդ նախարար Էմիլ Գոմպ կը լուծէ կրօնական միաբանութիւնները ու կը փակէ կրօնական բերնոյթ ունեցող բոլոր դպրոցները: Հազարաւոր դպրոցներ կը գոցուին, կրօնական միայն հինգ միութիւններ կ'արտօնուին. կը գրուին 18 հազար կրօնաւորներ եւ հակառակ 1901-ի օրէնքին՝ ընկերակցութեանց մասին, ձախերու պլոքը կը պահանջէ եկեղեցիներու եւ պետութեան բաժանումը եւ կրօնական ընկերակցութեանց ինչքերու դրաւումը: 1905-ին Արիսթիտ Պռիան կրթական նախարար էր եւ չնորհիւ իր խոհեմ կարգադրութեանց, հետզհետէ կը հաստատուէր խաղաղութիւնը:

Եկեղեցին եւ իր դպրոցները չատ նեղութիւն կրեցին, նիւթապէս չատ բան կորսընցուցին, աշակերտներուն թիւը նուազեցաւ, բայց այս բաժանումով անոնց գործունէութիւնը աւելի ազատութիւն ունեցաւ, քահանաներուն եւ բարձրաստիճան կրօնականներուն մակարդակը բարձրացաւ եւ կոչումներուն թիւը աւելցաւ, այսպէսով երկար սեզմումներէ եւք սկսաւ խաղաղ գործունէութիւնը:

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

Ա. Աշխարհամարտը (1914 - 1918) մոռցընել տուաւ անցեալի պայքարները եւ նուաստացումները եւ այսպէսով կրօնական դպրոցները ունեցան նոր վերելք մը եւ մեծ ժողովրդականութիւն, Հռոմի հետ յարաբերութիւնները բարելաւուեցան եւ տարիներու ընթացքին՝ եկեղեցին, իր դպրոցներով միչտ բնական յարաբերութիւններ մշակեց ազ կամ ձախ կառավարութեանց հետ. նոյն վիճակը կը չարունակուէր գերմանական գրաւման չրջանին:

1960-ին, Տը Կօլի կառավարութիւնը՝ իր նախարարապետին՝ Միչէլ Տըպրէի նախաձեռնութեամբ քուէարկեց նոր օրէնք մը՝ ազատ դպրոցներու նիւթական օժանդակութիւններ հաստատելով եւ զանոնք տեսական դարձնելով:

Այսպէսով չատ մը «ազատ» դպրոցներ աւելի ընդարձակուեցան եւ ընդունելով նաեւ մանուկ օրէնքներ (ֆոնվանսիոն) կառավարութեան հետ, օգտուեցան հմուտ ուսուցիչներ բերելով բարձրագոյն դասարաններուն համար: Կառավարութիւնը միչտ իրաւասու է քննելու դպրոցներու դործունէութիւնը եւ վարչական վիճակը. այսօր աւելի քան 2 միլիոն աշակերտներ կը յաճախեն ազատ դպրոցներ, որոնց մէջ կան հռչակաւորներ՝ որոնք մեծ յաջողութիւն կ'ունենան բարձրագոյն դպրոցներու ընդունելութեան մրցումներուն մէջ:

ԻՍԿ ՆԵՐԿԱՅ ԱՊԱԳՈ՞Ն

Շատեր կը մտածեն թէ կառավարութեան կողմէ սխալ մը եղած է աճապարանքով եւ մանաւանդ չարքային ծայրայեղ հոսանքներու ճնշումը կարեւոր դեր կատարեց գործադրելու համար խոստացուած բոլոր փոփոխութիւնները: Հանդարտեցնելու համար անհամբերները պէտք է ընդունիլ, որ կրօնական միաբանութեանց դպրոցներու ազգային վարչութիւնը ամիսներէ ի վեր կ'աշխատէր համաձայնութեան եկք մը գտնելու՝ նոյնիսկ զիջումներով, եւ սակայն կառավարութիւնը ոչ միայն անխախտ մնաց, այլեւ ընդունեցաւ նաեւ երեսփոխաններու աւելցուցած՝ առաւել եւս անընդունելի պայմանները:

Բայց ի՞նչ պիտի ըլլայ ապագան:

Ի հարկէ, լաւագոյն միջոցը զպրոցներու համար վերջնական օրէնք մը հաստատելն է կառավարութեան կողմէ, եւրոպական այլ ազատ երկիրներու նման՝ ուր հաւասարութիւնը պիտի տիրէ աշխարհական, հանրային կամ կրօնական դպրոցներու միջեւ: Ինչ որ արդէն կիրարկուած էր առանց քուէարկուած ըլլալու: Միչտ վերջին խօսքը կառավարութեան կը պատկանի, քանի որ բոլոր վկայականները՝ մանաւանդ բարձրագոյն մակարդակի վրայ, կառավարութեան կողմէ կը տրուին կամ կը վաւերացուին:

Ներկայ պայքարը յատկապէս նախակրթարաններու եւ միջնակարգ դասարաններու համար է, հիմնուած կառավարական կամ նահանգային նիւթական պատճառներուն վրայ:

Բայց ամէնէն կարեւորը «ազատութեան» դպրոցներն է, որ ոտքի հանեց միլիոնաւոր մարդիկ՝ վէրսայլ կամ փարիզ, քանի որ «պզտիկ սեզմումներով կը սկսին բոլոր կաչկանդումները», կը մտածէ միչտ ժողովուրդը:

Մաղթելի է, որ դպրոցներու հարցը վերջնական, արդար եւ ընդունելի լուծում մը գտնէ, իմաստուն միջոցներով: Ամրողջ քառորդ դարուն չեն պակսած պայքարները՝ աշխարհական թէ կրօնական դպրոցներուն համար, բայց ամէն անգամ կառավարութիւնները՝ ալ թէ ձախ, միչտ յաջողած են՝ ժողովուրդին ալ վաւերացումով՝ փրկել ազատ դպրոցներու դոյութիւնը, մանաւանդ ծնողաց իրաւունքը՝ իրենց զաւակները ազատօրէն դրկելու իրենց ընտրած կրթական հաստատութիւնը: Ո՛չ մէկ բացառութիւն եկած է ժխտելու այս իմաստուն կարգադրութեան յաջողութիւնը:

Այսօրուան հազարումէկ դժուարութեանց եւ վտանգներուն՝ որոնք կը սպառնան աշխարհի խաղաղութեան եւ մարդկային դոյութեան, կը մաղթենք որ տակաւին արուեստական պզտիկ դժուարութիւնները՝ դիտակցութեամբ եւ բարի կամեցողութեամբ:

Ա՛յս է ազատութեան համար բոլոր պայքարողներուն նպատակը:

ԳՈՒՐԳԻՆ ՄԵՍԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ

ԱԶԳԱՅԻՆ-ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ

ԺԹ. ԴԱՐՈՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ԿԷՍԻՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆ

Հայաստանի Ակադեմիայի Պատմութեան Հիմնարկին մէջ տեղի ունեցած է դիտական նստաչրջան մը, նուիրուած՝ «Արեւմտահայ ազգային ազատագրական չարժումները ԺԹ. դարու երկրորդ կէսին» նիւթին: Բացումը կատարելով հիմնարկին տեսուչը՝ պատմաբան Հ. Աւետիսեան, նչած է թէ ժողովուրդի պատմութեան անմար էջերը կը կազմեն ազգային - ազատագրական չարժումները, ընկերային ազատութեան համար մղուած գօտեմարտերը: Հերոսական տարեդրութեան այդ դրուագները, մնալով մարդոց յիչողութեան մէջ, դառնալով պատմութեան դասեր, գաստիարակութեան անսպառ աղբիւր են ներկայ ու դալիք սերունդներուն համար:

Ակադ. Մ. Ներսիսեանի զեկուցման նիւթը եղած է «Հայ ազգային - ազատագրական պայքարը օսմանեան բռնապետութեան դէմ եւ պատմութեան կեղծարարները»: Ակադեմականը մասնաւորաբար նչած է, որ արեւմտահայ դիւզացիութիւնը անօրինակ ճնշումներէ ու հարստահարութիւններէ ազատելու համար դիմեց դինեալ ելոյթներու, ապստամբութիւններու եւ ինքնապաչտպանութեան կռիւներու: Ժողովրդական զանգուածներու ազատագրական պայքարին դործօն մասնակցութիւն բերաւ մտաւորականութիւնը: Հայ ազատագրական պայքարը օսմանեան կայսրութեան մէջ ԺԹ. դարուն ծաւալած ազգային - ազատագրական չարժման ընդհանուր չղթային մէկ օղակն էր եւ չատ մը ընդհանրութիւններ ունէր Սերպերու, Յոյներու, Պուլկարներու եւ այլ ժողովուրդներու ազատագրական պայքարներուն հետ: Ապա ակադ. Մ. Ներսիսեան նչած է, որ թուրք յետադէմ, ազգայնամոլ պատմաբանները, հրապարակագիրները եւ քաղաքական նկատառումներով անոնց ձայնակցող արեւմտեան կարգ մը հեղինակներ կեղծելով պատմական իրողութիւնը, կը պնդեն, որ իբրեւ թէ Արեւմտեան Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած դործունէութիւնը եղած է միայն արուեստականօրէն կազմակերպուած անչնչացած դէպքեր, բայց ոչ ինքնաբուխ ժողովրդական, զանգուածային չարժում: Պատմութեան կեղծարարները «Մոռնան» այն հանրածանօթ ճչմարտութիւնը, որ ազգային եւ ընկերային դատի ճնչումներու եւ հարստահարութիւններու ենթակայ իւրաքանչիւր ժողովուրդի իրաւունքն ու սրբազան պարտականութիւնն է ոտքի կենալ՝ իր դոյքն ու պատիւը պաչտպանելու, իր ազգային անկախութիւնը եւ ազատութիւնը ապահովելու համար:

«Արեւմտահայ ազգային - ազատագրական չարժումները ԺԹ. դարու 80ական թուականներուն» նիւթը ներկայացնելով Ֆ. Կոստանդեան ըսած է, թէ 1877 - 78 թուականներու ռուս _ թրքական պատերազմին ետք նոր թափ ստացան արեւմտահայ ազգային - ազատագրական չարժումները, որոնք ծաւալեցան մասնաւորաբար վարչական, Տարօն, Բարձր Հայք եւ այլուր:

Օսմանեան կառավարութեան սատկացող հալածանքներուն եւ հետապնդումներուն Արեւմտահայութիւնը կը պատասխանէր ինքնապաչտպանութեան, դիմադրական գործօն ելոյթներով: Հերոսական դէպքերով աչքի զարկաւ Սասունի, Զէյթունի, Վասպուրականի հայ բնակչութիւնը: Իր զեկուցումը նուիրելով հայ ազգային - ազատագրական չարժման այլ կեդրոններու 1894 - 1896 թուականներու ինքնապաչտպանութեան կռիւներուն, պատմաբան Ց. Պօղոսեան դիւանային բազմաթիւ փաստաթուղթերու հիման վրայ ցոյց տուած է սուլթանական կառավարութեան հայահալած քաղաքականութեան էութիւնը:

Նստաչրջանին զեկուցումներ կարդացած են նաեւ ակադեմականներ Ս. Երեմեան եւ Գ. Ղարիբջանեան, պատմաբաններ Ա. Համբարեան, Մ. Զուլալեան եւ Ա. Միմոնեան:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՐԱԿԱՆ ԽՈՒԼ-ՀԱՄՐԵՐԸ

—×—

Մարդիկը զերազանց կապող ազդակներուն ամէնէն կարեւորն է լեզուն: Պիտի յանդգնիմ ըսել որ ան արեան կապէն ալ աւելի զօրաւոր կապ է: Արեան կապով կապուած երկու հոգի, օրինակի համար մեծ հայր մը եւ թոռնիկ մը կրնա՞ն պարզել իրարմէ, կրնա՞ն փոխել իրարմէ: Կրնան: Եթէ լեզու չունին իրարու հետ, եթէ չեն հասկնար մէկզմէկու լեզուն, այն ատեն այդ սերտութիւն թոռնիկը զրացի նպարավաճառը աւելի մօտիկ պիտի նկատէ ինքզինքին, քան թէ ատեն մը անկիւնը նստող ու իր բոլոր ծանօթներէն բան մը չհասկցող մեծ հայրիկը: Ատոր փոխարէն, թոռնիկ ու պապիկ, որքա՞ն կրնան կապուիլ իրարու, անխորտակելի ինչպիսի կապով մը կրնան զգալ իրարու, եթէ հէքեաթները, սիրոյ բոլոր խօսքերը, մէկէն դէպի միւսը տալու նոյն լեզուին քնքոյշ բառերուն վրայ բեռցուած:

Հիմնէն ի վեր զարհուրանքով ու տեսակ մը բողոքով դիտած եմ այն պազ անդունդը, որ կը խորանայ իրարու լեզուին չհասկցող երկու մարդոց միջեւ: Կարելի՞ է երեւակայել գիրար սիրող երկու հոգի, այր մը ու կին մը, որոնք իրարու լեզուն չեն գիտեր բնաւ: Այսպիսի բան մը երեւակայելն անգամ ծիծաղելի, անկարելի է, որովհետեւ խօսքը աւելի առաջ կու գայ քան թէ սէրը: Մարդիկ նախ իրարու հետ կը խօսին, ապա իրարու կը պիտահարին: Ճիշդ է, կայծակնային սէրեր կրնան պատահիլ, գիրար մէկ տեսնելով ստեղծուած սէրեր կան: Բայց այդ սէրերը անմիջապէս կը կարօտին բառի ու խօսքի: Եթէ բառով ու խօսքով չհարուածնակուին, այնքան արագ կը մարին, որքան արագ եկած էին:

×

Իմ վաղեմի ընկերներէս մէկը, մէկը՝ զոր այնքան սիրած էի անցեալի մէջ, արտասահման մեկնեցաւ եւ օտար կնոջ մը հետ ամուսնացաւ: Ամուսնանալէ վերջ օր մը երկիր վերադարձաւ: Քանի մը անգամ միասին եղանք, ան, իր օտար կինը եւ ես: Բայց տեսայ որ վաղեմի ընկերոջս հետ ձի կրնար այնքան հանդիսատ մեր լեզուն խօսիլ, որքան խօսած էի անցեալի մէջ: Կնոջը իրը յարդանք, մերթ ան կը ստիպուէր ֆրանսերէնի փոխել, մերթ ես: Մէջս ընդվզում մը կը ծնէր ամէն անգամ որ ընկերս ինծի հետ ֆրանսերէն կը խօսէր, ջարդուփշուր ընելով այդ լեզուն: Ես դիս ծիծաղելի կը դանէի իմ կարզին, ամէն անգամ որ ընկերոջս կամ օտար կնոջ ֆրանսերէն բաներ մը պատմել կը ջանայի հազար դժուարութեամբ: Ի վերջոյ հասկցայ որ այլեւս անդունդ մը կար անոնց եւ իմ միջեւ: Հաճոյք չառի իրենց հետ ըլլալէ: Վերջին անգամ մըն ալ մերժեցի իրենցմէ եկող հրաւէր մը, ըսելով որ ըզբաղած էի:

×

Կը պատահի որ երբեմն արտասահմանէ եկած հիւրեր այցելեն Ֆրագրատուն: Անոնց մեծ մասը գիր, գրականութիւն, մամուլ, մանաւանդ տոհմիկ բարքեր սիրող մարդիկ են: Հազարումէկ բաներ ունինք իրենց հետ հասարակաց, այդ բաներուն մասին օրերով կրնանք խօսիլ դէմ դիմաց նստելով: Նոյն այդ հասարակաց բաներն են որ անմիջապէս սիրոյ կամուրջ մը կը հաստատեն մեր միջեւ առաջին վայրկեանին իսկ: Ցետոյ կարդը կու գայ սիրոյ այդ կամուրջը ամրապնդելու՝ խօսքի կամուրջով: Խօսիլ, պատմել, հարցընել, գիրար ճանչնալ, գիրար հասկնալ: Յանկարծ կը տեսնեմ որ դիմացինս լիծի հետ այնքան հանդիսատ չի խօսիր որքան կը խօսիմ ես: Օտար բառեր կը մտնեն իր լեզուէն ներս, բառեր կը փնտռուին, չեն յիշուիր, չեն դանուիր: Խօսակիցս յատկապէս կը տառապի մայրենի լեզուի սակաւապիտութենէն: Ըսելիք բաներ ունի, կը սկսի խանդավառութեամբ, ապա կը դանդաղի, կը սկսի կաղալ, ի վերջոյ կը լռէ պըրտէ, կը վերջացնէ առանց իր բուն ըսելիքը համով հոտով ըսել կարենալու: Կ'անդրադառնամ որ բառածներս ալ լրիւ չեն հասկնար, առանց հասկնալու գլուխ կը չարժէ չատ անգամ: Այն ատեն կը ստիպուիմ առաջարկել Ֆրանսերէն կամ անգլերէն խօսիլ: Խօսակիցիս աչքերը ուրախութեամբ կը փայլին, երջանկութեան բացագանչութիւն մը կ'արձակէ եւ կը սկսի պատմել այն ինչ որ չէր կրցած պատմել քիչ առաջ: Բայց այս անգամ ալ բան մը կը կործանի իմ կողմս: Հանդիսատ չեմ այլեւս, բառեր կը փնտռեմ, չեմ յիշեր, չեմ դաներ: Նախադասութեան մը կը սկսիմ խանդավառութեամբ, բայց քանի կ'երկարի այդ նախադասութիւնը, այնքան կը կաղամ, կը կմկմամ, կը տառապիմ: Ի վերջոյ կը հրաժարիմ ըսելիքս ըսելէ, որովհետեւ գրոյցը դադրած է հաճոյք ըլլալէ, դարձած է գողգոթա մը:

×

Օր մը օթօպուսի մը մէջ երկար դիտեցի երկու խուլ-համրեր, որոնք իրարու հետ հաճելի գրոյց մը կ'ընէին ձեռքի չարժումներով: Զայն չունէին խեղճերը, բայց որքան ոգեւորութեամբ կը խօսէին իրարու հետ, ինչպէս կը խնդային ու կ'ուրախանային գիրար մտիկ ընելով: Մեծ գայլ մը զգացի մէջս, «որքա՜ն մեզ որ լեզու չունինք սա մարդիկը» ըսի ես ինծի: Բայց իրականութեան մէջ լեզու մը ունէին անոնք, իրե՛նց լեզուն:

Աչխարհի վրայ որքան չատ մարդիկ կան, որոնք ոչ բառ արտասանելով կըրնան գիրար հասկնալ, ոչ ալ ոաքի ձեռքի չարժումներով: Անոնք փրթած են իրարմէ, եւ տասն անգամ աւելի խուլ-համր են, քան իրականները:

Ռ. Հ.

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՕԹԱՈՒԱՅԻ մէջ, Մայիս 28-ին, Հ.Յ.Դ. Քանատայի Հայ Դատի Յանձնախումբին նախաձեռնութեամբ եւ կազմակերպութեամբ Դաշնակցային Խորհրդարանի անդամ (Ազատական) Ճիմ Փիթըրսընի, Խորհրդարանի սրահներէն մէկուն մէջ տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը, որուն ներկայ եղած են բազմաթիւ երեսփոխաններ եւ նախարարներ: Այս առթիւ Հայ Դատի Յանձնախումբի անդամներ բացատրութիւններ տուած են Հայկական Հարցի էութեան մասին:

Մայիս 22-ին, Խորհրդարանի նիստին, երեսփոխաններ Ճիմ Փիթըրսըն (Ազատական) եւ Տէյվիտ Քիլկոր (Յառաջդիմական-պահպանողական) խօսք առնելով անդրադարձած են Հայոց ցեղասպանութեան եւ Հայաստանի Հանրապետութեան:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ Հայ Մշակութային «Արարատ» Միութեան սրահին մէջ, Յունիս 4-ին, տեղի ունեցած է գրական երեկոյթ մը, որու ընթացքին ներկայացուած է Հայոց Ղեկի «Հսկաներէ գրոյցը» պոէմը: Յայտարբի երկրորդ բաժնին Ռազմիկ Արզուեան արտասանած է Անդրանիկ Ծառուկեանի «Թուղթ առ Երեւան»ը:

×

ԷՆՋԵԼԻԻ (Պարսկաստան) «Արաքս» դպրոցի սրահին մէջ, Մայիս 28-ին, տօնուած է Հայաստանի անկախութեան 66-րդ տարեդարձը: Բանախօսած է Ա. Յովհաննիսեան: Գեղարուեստական յայտարբին մասնակցած է «Արարատ» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Ռազմիկ Մինասեանի: Փակման խօսքը արտասանած է յանուն Հոգաբարձութեան Անուշաւան Մովսիսեան:

×

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ մէջ Հայաստանի անկախութեան հռչակման 66-րդ տարեդարձը նչուած է զանազան ձեռնարկներով: Այսպէս, Մայիս 24-ին, «Արարատ» Միութեան սրահին մէկ դասախօսութիւն մը տուած է Ժորժիկ Աբրահամեան՝ «Անկախութեան անհրաժեչտութիւնը ժողովուրդներու համար» նիւթին չուրջ: Մայիս 27-ին, տեղի ունեցած է տաղանդք մը, մասնակցութեամբ մարզիկներու, ակաուտներու, աչակերտներու, պատանիներու, երիտասարդներու, ուսուցիչներու եւ ծնողքներու, որոնք քալած են Միութեան Հաւաքավայրէն մինչեւ վանք, որուն չըրջափակը գտնուող Ապրիլեան Յուչարձանին ծաղիկներ դրուած են: Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք տեղի ունեցած է հաւաքոյթ մը, որու ընթացքին խօսք առած են Հռիփսիկ Սիմոնեան, Զևիկիւտ Մարզարեան եւ առաջնորդ Կորիւն եպիսկ. Պապեան: Մայիս 28-ի տեղի ունեցած հանդիսութեան, բանախօսած է Սերոժ Սուքիասեան (Թեհրան): Վանքին երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պարթեւ Շահվալադեանի, մեկնաբանած է հայրենասիրական - յեղափոխական երգեր, որոնց դաշնակով ընկերացած է Պարդեւ Բարսեղեան: Փակման խօսքը արտասանած է Առաջնորդը:

×

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ նահանգային պալէի ամէնէն կարեւոր ընկերութիւններէն Սալթ Լէյք Սիթիի (Եութահ) «Պալէ Ուեսթ»ը, երաժչտական անօրէնի պաչտօնին կոչած է Վարուժան Գոճեանը, որ վերջերս հիւրարար վարած էր «Պալէ Ուեսթ»ի երկու կարեւոր ձեռնարկները: Վարուժան Գոճեան, որ աչնան կը սանձնէ իր նոր պաչտօնը, ծնած է Պէյրութ, Ջուլթակի Ա. մրցանակ չահած Փարիզ, ապա մեկնած է Մեյցեալ Նահանգներ, ուր աչակերտած է նախ Իվան Կալամեանի, ապա՝ Քալիֆորնիոյ համալսարանին մէջ, եաչա Հայֆեցի: Զևալին Մեհտա գինք նչանակած է Լոս Անճըլըսի Ֆիլհարմոնիայի երկրորդ դեկավար եւ յետագային գրկած Աւստրիա, չարունակելու համար ուսումը Վիէննայի երաժչտանոցը: 1972-ին, Սորենթոյի մէջ (Իտալիա) չահելով խմբավարի Ա. մրցանակ, Գոճեան յաջորդաբար դեկավարած է Եւրոպայի կարեւոր նուագախումբերը:

×

ՆԻԿՈՍԻՈՑ ամերիկեան ակադեմիայի սրահին մէջ, Յունիս 2-ին, տօնուած է Հայաստանի անկախութեան հռչակման 66-րդ տարեդարձը, կազմակերպութեամբ Հայ Երիտասարդաց Միութեան եւ Հայ մազդայինի: Բացումը կատարած է Անանիա Մահտեսեան: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ երգչախումբը եւ Համազգայինի պարախումբը: Խօսք առած է յանուն երիտասարդութեան Սիմոն Այնճեան: Բանախօսած է Յակոբ Գասապեան (Յունաստանէն):

Յաջորդ օրը տեղի ունեցած է խրախճանք մը, Մայիս 28-ի առթիւ: Խօսք առած է Թեմին կաթողիկոսական փոխանորդը՝ եղիչէ Ծ. վրդ. Մանճիկեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

×

Ա. ԿՈՒԱՌԵԱՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

- 9 -

ՄՐՑԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Երեք վայրկեան ետք Տոն Քամիլլօ զբաղութեամբ ցատքռտելով զանգակատան հարթակին վրայ, կը նուագէր ամէնէն աւելի դժոխային ֆառիյոնը որ երբեք լսուած ըլլար գիւղին մէջ:

Ճառախօսը սոսկումեցաւ կանգ առնել, դարձաւ գիւղի աւագներուն՝ որ իր ետին բեմին վրայ կեցեր էին:

- Պէտք է լռեցնել, պոռաց զայրացած: Փեփիոնէ հասաւատեց, ծանրօրէն չարժելով գլուխը:

- Ճիշդ է, ըսաւ, գինք կեցնելու կերպը երկու է. կա՛մ ռումբ մը դնել աշտարակին տակ, կամ թնդանօթի բռնել գինք:

Ճառախօսը հրամայեց որ տխմարութիւններ չըսէ: Ի՛նչ խօսք որ այդքան գիւրին էր զանգակատան դուռը խորտակել ու վեր ելլել:

- Յարաբերաբար, բացատրեց հանդարտօրէն Փեփիոնէ. մէկ դատիկոնէն միւս դատիկոն խղունջաձեւ սանդուխներով վեր կ'ելլցուի: Կը տեսնե՞ս, ընկեր, այդ բանը որ կը ցցուի զանգակներու յարկին ձախակողմեան պատուհանէն: Բոլորն ալ այն սանդուխներն են որ զանգակահարը վեր ելլելու առեն քալեր է վեր. փակելով վերջին յատակին ելքը՝ զանգակահարը աշխարհէ կզգիացած է:

- Կարելի է փորձել զանգակատան պատուհաններուն դէմ հրացան արձակել, առաջարկեց Ճողաձը:

- Ա՛յո՛, հասաւատեց Փեփիոնէ, սակայն պէտք ենք վատահ ըլլալ թէ առաջին հարուածով պիտի զարնենք. ապա թէ ոչ ինք կը սկսի զարնել, եւ այն ատեն հարցը կը կնճռոտի:

Զանգակները լռեցին եւ ճառախօսը վերսկսաւ խօսիլ. ամէն բան լաւ գնաց մինչեւ չէ այն վայրկեանը՝ երբ բերնէն բառեր մը փախցուց, որ հաճելի չանգան Տոն Քամիլլոյին, քանի որ անմիջապէս Տոն Քամիլլօ սկսաւ առարկութեան՝ զանգակներով, ապա դադրեցուց զարնելը. յետոյ նորէն սկսաւ՝ երբ ճառախօսը դուրս չեղեցաւ ցանուած արտէն: Եւ այսպէս չարունակաբար մինչեւ վերջին թափը՝ որ զգայուն եւ հայրենասիրական կոչ մըն էր: Անոր համար յարգուեցաւ «ժողմըշմինս» զանգակահարէն:

Իրիկնադէմին Փեփիոնէ հանդիպեցաւ Տոն Քամիլլոյին.

- Զգույչ եղէ՛ք, Տոն Քամիլլօ, գրգռելով գրգռելով դէշ պիտի վերջացնէք:

- Ոչ մէկ գրգռութիւն, պատասխանեց հանդարտութեամբ Տոն Քամիլլօ. դուք կը հնչեցնէք ձեր փողերը, մենք կը հնչեցընենք մեր զանգակները: Ա՛ս է, ընկեր, ռամկավարութիւնը. իսկ եթէ մէկ հոգիի միայն թոյլ տրուէր հնչեցնել, կ'ըլլար դիկտատորութիւն:

Փեփիոնէ կլլեց. բայց առաւօտ մը Տոն Քամիլլօ եկեղեցիին առջեւ, կէս մէթր մը անդին այն դիծէն՝ որ հրապարակը կը բաժնէր եկեղեցապատկան մասէն, սընկուած տեսաւ հոլովախաղ մը, ճոլորիկ մը, երեք նչանառութեան կրպակներ, ռուսական սար մը, էլէքթրական մրցապաշտ մը, «մահուան պատ»ը եւ ուրիշ զանազան կրպակներ:

Զուարճութեան զաչտի մարդիկը ցոյց տուին Տոն Քամիլլոյին՝ դիւղապետին ըստորագրութեամբ յայտնի հրամանագիրը, իսկ Տոն Քամիլլոյին ուրիշ բան չմնաց՝ եթէ ոչ քաչուիլ իր ժողովրդարանին մէջ:

Նոյն իրիկուն սկսաւ դժոխքը. երգեհոնիկներ, բարձրախօսներ, պայթումներ, կանչեր, երգեր, զանգակներ, սուլոցներ, ոռնոցներ, չառաչ:

Տոն Քամիլլօ գնաց Քրիստոսի առջեւ դանդաղ.

- Աստիկա Աստուծոյ տան հանդէպ յարգանքի պակաս է, գոչեց:

- Անարարոյական կամ գայթակղեցուցիչ բան մը կա՞յ, հարցուց Քրիստոս:

- Ո՛չ, խաղեր, ճոլորիկներ, փոքրիկ ինքնաչարժներ, աւելի ոգեւորական բաներ:

- Այն ատեն աստիկա պարզապէս ռամկավարութիւն է:

- Իսկ այս անիծեալ ազմո՞ւկը, հարցուց Տոն Քամիլլօ:

- Աղմուկն ալ ռամկավարական է, բաւ է որ կանոնական սահմաններուն մէջ գըտնուի. եկեղեցւոյ գաւիթէն դուրս դիւզապետը կը հրամայէ, գաւակ:

(Շար. 37)

Մեզմէ կը խնդրուի ծանուցանել
ԳԵՂԱՄ Ա.ՃԻՄԵԱՆԻ
մահը, որ պատահած է Անթիլիաի հանդրստեան տունը, Յուլիս 8-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Յուլիս 12-ին, ժամը 14·15-ին Անթիլիաի եկեղեցին եւ թաղումը՝ ժամը 15·15ին Անկէնի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանին մէջ:

×

ԽՄԲ. - Գեղամ Ա.Ճիմէեան տարիներէ ի վեր հաշուած էր Անթիլիի հանգստեան տուներ: Բայց Փարիզի մէջ, դեռ պէտք է ըլլան Հայեր, որոնք կը յիշեն Ա.Ճիմէեանի այնքան *փոլքլորիք* ճաշարանը, ռիւ-Փատէ: Պատերը զարդարուած հայ մշակոյթի սպասատրներու հարիւրաւոր նկարներով, յաճախ հոն կարելի էր հանդիպիլ Զօպանեանի, Նարդունիի, Թօփալեանի, Ահարոնի, Գր. Վահանի, Գմբէթեանի եւ շատ ուրիշներու: Գրական ասուլիսներ ու ելոյթներն ալ չէին պակսիր եւ Գեղամ Ա.Ճիմէեան, իր յատուկ *իւմուռով* ալ շատ ջերմ մթնոլորտ մը կրցած էր ստեղծել:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կ'ողբայ մահը իր ընկերուհիին՝ Վեհանոյշ Պասմաճեանի եւ այս տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 500 Ֆ. կը նուիրէ Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը չբնորհակալութեամբ առացած է Տէր եւ Տիկին Գալուստ Մինասեանէ 100ական Ֆ. Սիրուն Պարոնեանէ, եւ Օննիկ Ագաշեանէ յիշատակին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղ. թաղականութիւնը առացած է հետեւեալ նուէրները՝ Բիւզանդ Թիրէֆեանի մահուան *խառատուներին առթիւ՝ Հերմինէ Թիրէքեան, Ռոժէ Թիրէքեան, Յակոբ Չերքեզեան, Տիկին Քէչիչեան, Ժանօ Թիրէքեան, Մուրատ Թիրէքեան, Զամանթեան, Գեղեան Համբարձումեան 100ական Ֆ., Կարօ Կոնոյեան, Տիկին Սուլեան, Տէր եւ Տիկին Էլմասեան, Զուքուրեան ընտանիք, Տէմիրճեան 50ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Կօթիէ 20 Ֆ.:*

Աննա Վարդիսեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ *Վարդիսեան ընտանիք 200 Ֆ., Հանրի Հարոյեան, Մուրատ Թիրէքեան 50ական Ֆ.:*

Միսաք Եմէնէճեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ *Տասիա Եմէնէճեան, Նաճառեան ընտանիք 100ական Ֆ., Ժանօ Գէօչքարեան, Մարի Թէրզեան, Ա.Ճառեան, Տէր Սահակեան 50ական Ֆ., Ասլանեան 20 Ֆ:*

Փարթամեան գերդաստանի յիշատակին՝ *Երանուհի Կէօնճեան, Ա.Ճառեան 50ական, Տասիա Եմէնէճեան 30 Ֆ.:*

Կարկալեան գերդաստանի յիշատակին՝ *Կարկալեան ընտանիք 200 Ֆ.:*

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Օր. Սաթենիկ եւ Վարդգէս Քէօլէեան իրենց մօր մահուան հոթնեւրորդ տարելիցին առթիւ ինչպէս նաեւ իրենց քրոջը՝ վաղամեռիկ Սիրարփի Քէօլէեանի յիշատակին կը նուիրեն 200 Ֆ. «Յառաջ»ին եւ 200 Ֆ. փոխան հոգեհանգիստի Փարիզի Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին (տառնալ «Յառաջ»էն):

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի օր, Յուլիս 12, Տօն է Սբրբոց Թարգմանչացն Մեերոց՝ Սահակայ եւ Մեսրոպայ:

Այս առթիւ Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել թղթատարի դրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է դիմել անշուշտ թերթիս վարչութեան մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէները (ընթացիկ եւ նորը) եւ կցել 20 Ֆ.ի դրոշմաթուղթ (25 Ֆ. արտասահմանի պարագային, բացի՝ Իտալիայէն, ուր թղթատարական անկանոնութիւններու եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը ստիպուինք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնները չընդունիլ):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1984 - 1985

Ուսումնական տարւոյն արձանագրութիւնները սկսած են, հետեւեալ բաժանումներով. -

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ - ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ - եւ ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ:

Վարժարանը կ'ընդունի ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներ:

- Ցերեկօթիկ՝ աղջիկ եւ մանչ:

- Գիշերօթիկ՝ մի՛ միայն մանչ:

Ցերեկօթիկ աշակերտներու համար վարժարանը ունի ինքնաշարժի սպասարկութիւն, հետեւեալ դիծերու վրայ. - Ալֆորվիլ - Փարիզ (2-րդ, 8-րդ, 9-րդ, 15-րդ, 16-րդ, 18-րդ թաղամասեր), - Իսի լէ Մուլինօ, Մէօտօն, Շատվիլ, Վիրօֆլէ, Սէն - Քլու, կարշ, Րիւէլ Մալմեզոն, Փոր Մարլի:

Արձանագրութեան համար, ինչպէս նաեւ լուսաբանելի այլ հարցերու համար դիմել տեսչութեան, Յունիս եւ Յուլիս ամիսներուն ամէն օր ժամը 10-էն 13:

Հեռաձայն. - 534 - 68 - 28

VIENT DE PARAITRE

PARAGES D'EXIL de CHAHAN CHAHNOUR

- ARMEN LUBIN -

Trois nouvelles traduites de l'arménien par *Krikor CHAHINIAN*

UN PETIT CŒUR TENDRE
ՊՁԵՂ ՄԸ ԱՆՈՑՇ ՍԻՐՏ

ZATOSTÉ
ՋԱԹՈՍԹԷ

UN TAILLEUR, SES DEUX HOTES et DIVERS EVENEMENTS
ԴԵՐՋԱԿ ՄԸ, ԻՐ ԵՐԿՈՒ ՀԻՒՐԵՐԸ ԵՒ ՋԱՆԱՋԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

Ed. Le Temps qu'il fait
Prix 75 F (+ 9.20 F frais de port)
— H. SAMUELIAN
51, rue Mr. le Prince - 75006 Paris
— HARATCH
ou en librairie

Հ Ա Յ
ԱՂՔԱՏԱՀՈՒԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ

Անթիլիի եւ Մոնմորանսիի

Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար:
Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ,
Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ,
Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք: Գաղաբներու ժխորէն եւ ապահովուած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, հանելի եւ մաքուր միջավայր:

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

Maisons de Retraite

à Andilly et Montmorency
Pour les Personnes du Troisième-Age

Confort moderne, Ambiance familiale, Surveillance et soins médicaux permanents, Cadre paisible, dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.

S'adresser à l'A.A.A.S
Madame Mahdessian
77, Rue La Fayette — 75009 Paris
tél. 878 - 02 - 99

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Շաւիլի ընթրիք - պարահանդէսը Օթէլ Ռամատա՝
ՇԱԲԱԹ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 6-ԻՆ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Պէքճեթէնի Կայանի արձանագրութիւնները կը չարունակուին Օգոստոս ամսուան համար: Այս տարի Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն, 2 չաբաթական (15 օր) պարի դասընթացքներ նախատեսուած են մասնագէտ ուսուցիչի մանակցութեամբ:

×

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ իր գրասենեակը կէս օրէ ետք տեւական բացէ ժամը 14-էն 18, երկուշաբթիէն մինչեւ Ուրբաթ, իսկ Հինգշաբթի օրերը 14էն 22ը:

Le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France assure une permanence à son siège tous les après-midi du lundi au vendredi de 14h à 18h et le jeudi de 14h à 22h pour les inscriptions à la colonie, pour vos differents problèmes, ainsi que pour tous renseignements.
17, rue Bleue, 75009 PARIS
Tél. : 824. 46. 57

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Յուլիս 14-ի հանդէսի առթիւ, մեկնում Յուլիս 14, ժամը 7·30-ին,

Porte d'Orléans, avenue Paul Appel *վերադարձ՝ Յուլիս 15, երեկոյեան ժամը 24-ին:*

Մասնակցութիւն՝ օթօքար՝ 250 Ֆր.:

Մանրամասնութեան համար դիմել՝
783 - 30 - 35

×

ԿԱՑԱՆ - ՊԵԼՖՕՆԹԷՆ

Օգոստոս 15-ի հանդէսին եւ խաղողի օրհնութեան մասնակցիլ փափաքողներուն համար, Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ճամբորդութիւն մը կը կազմակերպէ օթօքարով:

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութիւններու համար, դիմել 783 - 30 - 35, մինչեւ Յուլիս 20:

PARIS - ATHENES - PARIS

VOL CHARTER ALLER / RETOUR A PARTIR DE

1600 *Frs*

promotion exceptionnelle

Hôtel-Club SIAGAS BEACH

à 58 km. d'Athènes

du 22 JUILLET au 5 AOUT

FORFAIT de 15 Jours — PARIS/PARIS — SEJOUR PENSION COMPLETE, vin inclus

3850 FF adulte, **2900** FF enfant partageant la chambre des parents

Lic. 1539

et toutes prestations en GRECE, locations de voiture, croisières, circuits etc...

A PARIS

Voyages Vacances au Soleil
5, place André Malraux, 75001 PARIS
tél. 296 - 37 - 70
Anita BERBERIAN - TACHDJIAN
Arpi BODURYAN

A ATHENES

Armik Travel
15, rue Voulis, ATHENES
tél. 323 - 03 - 16 / 323 - 03 - 49
Mayda BERBERIAN - BARAZIAN

Bal annuel

de
HOMENETMEN FRANCE

le SAMEDI 6 OCTOBRE à partir de 20 h. 30
dans les salons de l'HOTEL MERIDIEN

animé par l'orchestre arménien HORIZON, de Padova

Pour tous renseignements appeler: M. BAGHDASSARIAN 261 51 13

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
12

JEUDI
12 JUILLET
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

ՅԵՐԿ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.742 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.742

« LE FIGARO »

CARZOU à MOSCOU: le triomphe d'un enfant d'Arménie

———×———

Այս խորագրին տակ է, որ Ֆիկարօ, երէքշաբթի, Յուլիս 10-ի իր թիւին մէջ, ի պատասխան նկարիչին Մոսկուայի ցուցահանդէսին, որ ինչպէս պրեցինք արդէն (Յուլիս 3) բացառիկ յաջողութիւն մը դառած էր : Ֆիկարօ-ի տեղւոյն թղթակիցը՝ Շառլ Լամպրոսքինի կը վկայէ· - Քաղաքի Մոսկուայի ցուցահանդէսը յաջողութիւն մը չէ՝ յաղթանակ (թրիումֆ) մըն է : 97 պաստառ դիտելու հանդէս, սեղմուած միւնչեւ Յուլիս 27, կը նկարագրէ մեզի շատ փոքրիկ ցուցասրահի մը մէջ, սիրողները հեղեղի պէս կը տարածեն· - երկու շաբաթ է, ամէն օր՝ 5-6 600 հոգի» :

Ապա յօդուածագիրը արձագանգներ կու տայ այցելուներու տպաւորութիւններէն, նկատելով նախ եւ առաջ, որ իւղաներկերու առաքման համար, նիւթական միջոցներու պակասին (ապահովագրութիւն, ծրարում, փոխադրութիւն) պատճառով - ինչ որ ենթադրել պիտի տար Մշակոյթի նախարարութեան օժանդակութիւնը - արտասահմանը միայն վիմագրութիւններ երթած է տրամադրել :

Ցուցասրահին տնօրէնուհին, որ կրնայ կատարեալ նման ցուցադրութիւններէ, խոստովանած է· - «Օտար նկարիչները միշտ կը լեցնեն մեր սրահը : Բայց, յաճախ աւելի հետաքրքրութեան կը պարտին իմն՝ արժանիքին : Այս անգամ հանգամանքն է : Մարդիկը կու գան, որովհետեւ իւրաքանչիւր գծագրութեան ետին, աքցոլորտ մը կը զգան, տրամադրութիւն մը» :

Ֆիկարօ-ի աշխատակիցը կը շարունակէ· «Ճիշդ է որ արուեստագէտին արժանիքներուն վրայ կը բարդուի իր անձնական ծագումը : Ծնած՝ Գառնիկ Զուլումեան, գաղթ Հայ է : Խորհրդայիններու մեծ մասին համար, բիչ մը երկրէն է : Հայերուն համար՝ հերոս մըն է» :

Արձագանգել եւ Շահէն Խաչատրեանի եւ Հէնրիկ Իպիտեանի կարծիքներուն, Լամպրոսքինի կ'անդրադառնայ նաեւ Համաստանի· - «Ազգայնական եւ յանդուգն, կրօնական եւ *աֆէռիստ*, բայց նաեւ հարպիկ՝ լեզու գտնելու համար կրեմլինի հետ, Հայաստան առանձին շրջան մըն է : Ան ատիճան, որ յաջողած է կառուցանել նորի· Մխութեան արդիական արուեստի միակ թանգարանը : Նաեւ Իգիտեանի դեկավարութեան տակ, անոր սրահները կը պատպտպրեն ամէն ինչ, որ դեռ բանադրըւած է միւս հանրապետութեանց մէջ : ··· ուրեմն Գառզու չէր կրնար Հայաստան չերթալ : Արդէն գացած էր 1966-ին եւ 1969-ին, բայց այս անգամ իր այցը տօնուած է որպէս «անառակ որդի»ին վերադարձը : Ընդունուած է կուսակցութեան բարձրագոյն՝ կարէն Դեմիրճեանի, վարչապետին՝ Ֆադէյ Սարգսեանի եւ հայ եկեղեցւոյ «պապին»՝ վազգէն Ա· կաթողիկոսին կողմէ : Խոստացած են իրեն, իր անունով թանգարան մը բանալ ի մօտոյ : կարմիր՝ Գառզու ընդունուեցաւ երեւան իբրեւ Միքերան՝ Մոսկուա, Պետութեան գեկավարի նման» :

CLUB MEDITERRANEE

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

կամ՝

ԱՆԻ՝ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ՉԷ ԵՂԱԾ...

———×———

Ուրացումէ ուրացում, մինչեւ ո՞ւր կարելի է երթալ : Այս հարցումին պատասխանը պէտք է փնտռել Թուրքերու մօտ, թէեւ շատ յոյս չկայ : Մինչեւ հիմա, պիտի ինքնակոչ արդէն թէ մէկուկէս միլիոն Հայ չէ ջարդուած 1915-ին, (300 հազար Հայեր մեռած են սովէ, համաճարակէ···), թէ Հայերը հազարամեակներ առաջ հաստատուած չէին երեսնց հողերուն վրայ, եւլն·, եւլն· : Վերջին «նորութիւնը» կը վերաբերի Անիի : Մեզաւորը այս անգամ՝ «Քլէօպ Մաութեռանէ»ն է, որ արձակուրդի երեք գիւղավայրեր ունի Թուրքիա եւ համարձակեր է իր գրքոյկներուն մէջ առաջարկել որ այցելեն «քրտական գիւղերը» եւ «հին Հայաստանի հոյակապ մայրաքաղաքը՝ Անի» :

Այս առթիւ «Միլլիյէթ» կը ձաղկէ «Ֆրանսական ամբարտաւանութիւնը» եւ ըզրանսական ամբարտաւանութիւնը՝ Միւթերիմ Թաչճիօղլու նոյն թերթին մէջ, կը յայտարարէ· -«Քարոզչութիւն չենք հանդուրժեր մեզի համար չատ գիւրագրգռած նիւթերու չուրջ եւ ի հարկին կըրնանք նոյնիսկ փակել քէօպլին գիւղավայրերը» : Նախարարին համար, միջադէպը չի կրնար փակուիլ միայն յայտարարելով Ֆրանսացիներուն՝ «Չէ՛ք ամչնար» եւ կը ճղռէ որ չատ խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնեն : «Հիմա դեռ չեմ գիտեր թէ ի՞նչպէս միջադէպը կրնայ կարգադրուիլ : Ազդարարութիւն մը պիտի ընենք եւ պահանջենք որ ներողութիւն խնդրեն» : Քլէօպ Մաութեռանէն ալ ընդուներ է որ «ճախսաեր նախադասութիւն մը» գործածած է եւ ներողութիւն ալ խնդրեր է Փարիզի Թրք· դեսպանատունէն Մարտ 3ին··· :

Ի՞նչ ըսել այսքան տխմար հակազդեցութեան··· այսքան «դիւրագրգռած» Թուրքերը Լառուսին ալ դիմա՞ծ են, որպէսզի ա՛ն ալ «սրբագրէ»··· :

×

ԱՆԳԱՐԱ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱՆԱԳՆԱՑԸ ԵՒ ՖՐԱՆՉԵՍԿԻ «ՍԽԱԼՆԵՐԸ»

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՑՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ ԱՌԹԻԻ

———×———

Գրած էինք թէ քանի մը օր է Անգարա կը դանուէր Ֆրանսայի մէկ նախկին դեսպանը՝ էթիէն Մանաք բարելաւումի միջոցներ որոնելու համար Ֆրանքեւերքաան յարաբերութեանց մէջ : Մինչ Հիւրրիյէթի մէջ, կ'ըսէր թէ «ծունկի գալու չեմ եկած», տարբեր բաներ ըսած կ'ըլլայ «Թրբիշ տէյլի ճիուզ»ի եւ որոնց -ինք ալ զարմացած, - արձագանգ կը հանդիսանար Իւմանիթէ Յուլիս 11-ին :

Մանաք ըսած կ'ըլլայ որ Ալֆորվիլի հայկ· ցեղասպանութեան նուիրուած յուշակոթողին բացումը Ֆրանչեսքիի կողմէ սխալ մըն էր : Ինդրոյ առարկայ ըրած է նոյնիսկ Միթերանը, աւելցնելով· - «Այն տպաւորութիւնն ունիմ, որ Ֆրանսայի նախագահը դէմ է նման սխալներու կըրկնումին» :

Մանաք ընդունուած է վարչապետ Լոզալի եւ Արտաքին նախարարին կողմէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ա.ԶԳ· ԺՈՂՈՎԸ երկրորդ ընթերցումով վաւերացուց այլեւս մամուլի օրինագիծը, ընդդիմութեան դրժումի բանաձեւը մերժուած ըլլալով :

ԼՍԱՆԱՅ դինեն անկնկալ յաւելումը միաձայն բողոքի առիթ տուած է երկրին մէջ, ուր բոլոր ազնուիքաներն ալ դէմ կ'արտայայտուին : Միաժամանակ կ'աժանանն ծխելիները, որու վրայ տուրք մը կը դանձուէր, որ չի համապատասխաներ եղեր եւրոպական հարկային օրէնսդրութեան : Ա.յս կարզադրութեանց հետեւանքն է՝ կառք մը՝ վարձք, ծխեցէ՛ք··· :

ՊԷՅՐՈՒԹի արեւմտեան գօտիին մէջ դանուող Լիբիոյ դեսպանատունը ռճրավտրձի ենթարկուած է Ջորեքշաբթի վաղ առաւօտեան : Արարքին տէր եղած է չիի գաղտնի կազմակերպութիւն մը :

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՀՌՈՄԻ ԼԵՒՈՆԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԵՌՕՐԵԱՅ ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գ·

ՊԱՏԱՐԱԳ - ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՊԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ուրբաթ ժամը 18-ին տեղի կ'ունենար հարիւրամեակի հանդիսութեանց երկրորդ մասը, պատարագով մը զոր մատոյց Կաթողիկոս - Պատրիարքը՝ Յովհաննէս-Պետրոս ԺԸ· մասնակցութեամբ եպիսկոպոսներուն եւ վարդապետներուն : Տպաւորիչ արարողութենէն ետք, ժամը 19·30էն մինչեւ ուշ տաեն, չուրջ 500 ներկաները հիւրասիրութեան վարժարանի մուտքի սրբատը եւ պարտէզը ճոխ եւ անսպառ պիւֆէով մը :

×

Շաբաթ, Յուլիս 7-ին, Ս· Նիկողայոս եկեղեցին ծայրէ ծայր լեցուն էր (աւելի քան 500 հոգի), Պապին ժամանումէն ժամուկէս առաջ իսկ : Եկեղեցւոյ եւ վարժարանին հրապարակը ոստիկանական չղթայի տակ առնուած էին եւ ապահովութեան ուժերը տեղ դրաւած էին ամէն կողմ, նոյնիսկ շրջակայ շէնքերու տանիքներուն վրայ : Ժամը ճիշդ 17·30-ին կը ժամանէր Յովհ· Պօղոս Բ·, որ երկրպագելէ եւ օրհնելէ ետք եկեղեցւոյ աջին գտնուող կարդինալ Ագաճանեանի դամբարանը, կը գրաւէր իր տեղը, ծափահարութիւններու եւ «կեցցէ՛ Պապը» բացագանչութիւններու ընդմէջէն : Կարճ ազօթքէ մը ետք, Կաթողիկոս - Պատրիարքը, իտալերէն, կ'ողջունէր Պապը :

Յովհ· Պօղոս Բ· իր ելոյթին սկիզբը ուրախութիւնը կը յայտնէր օրուան կրկնակ արարողութեանց առթիւ, նախ պալիումի յանձնումը Կաթողիկոս - Պատրիարքին (պալիումը կամ եմիփորոն, ճերմակ ուսանոց մըն է, որ կը շնորհուի արեւելեան եկեղեցիներու պատրիարքներուն եւ մեդրոպոլիդներուն եւ որ խորհրդանշանն է միութեան Ս· Աթոռին), ապա՝ վարժարանի հարիւրամեակը : Պապը կը բացատրէր պալիումի խմաստը՝ նշան հաղորդութեան Ս· Պետրոսի յաջորդին հետ :

Կը չեշտէր թէ այս առթիւ չի կրնար չմիշել այն գնահատանքն ու սէրը, զոր ունի հանդէպ քոյր եկեղեցւոյ, ողջունելով էջմիածնի, Կիլիկիոյ, Պոլսոյ եւ Երուսաղէմի աթոռները : Ապա, երկարօրէն կը ծանրանար Լեւոն ԺԳ· Պապին հիմնած այս վարժարանին վրայ, պատմական ակնարկով մը անոր հարիւրամեայ գործունէութեան :

Վերջաւորութեան Պապը կ'անդրադառնար կոչումներու եւ խօսքը կ'ուղղէր ժառանգաւորներուն, խրատական թելադրանքներով : Իտալերէն այս ելոյթէն ետք, Պապը կ'ողջունէր անգլիախօս, ֆրանսախօս եւ սպանախօս Հայերը, քանի մը չատ կարճ խօսքերով, տալով իր օրհնութիւնը : Հոս անչուչտ կարելի էր ակնկալել որ Պապը Հայերէն ալ քանի մը խօսք արտասանէ, բայց կը թուէր որ ոչ ոք մտածած էր յիշեցնել իրեն թէ··· հայախօս Հայ ալ կայ : Մանաւանդ որ Յովհ· Պօղոս Բ· առաջինն եղաւ, որ Ծննդեան եւ Զատկուան բազմալեզու մաղթանքներուն մէջ, աւելցուց Հայերէնը, ինչ որ մտածել կու տայ թէ չատ բնական ակնկալութիւն մըն էր, քանի իտալերէնէն ետք երեք օտար լեզուներ նկատի կ'առնուէին :

Արարողութեան աւարտին, տեղի կ'ունենար աջհամբոյր եւ աւելի քան ժամ մը, հարիւրաւոր ներկաները կը ծնրադրէին Պապին առջեւ :

Հետագ, վարժարանին մէջ տեղի կ'ունենար տեսակցութիւն մը Պապին, Կաթողիկոս - Պատրիարքին եւ եպիսկոպոսներու միջեւ, որու կը յաջորդէր ընդունելութիւն մը : Այս երկու հանդիսութեանց ոչ մէկ աշխարհական (մէջն ըլլալով մամուլը, նոյնիսկ Օսսէռվաթոռէ Ռոմանոն) կ'արտօնուէին ներկայ ըլլալ, ինչ որ ցաւալի էր, մանաւանդ անոր համար, որ ընդունելութեան ընթացքին Պապը արտասանած է յանպատրաստից ճառ մը, չատ աւելի արտարուխ եւ ջերմ, քան եկեղեցւոյ մէջ ունեցած պաշտօնական եւ գրաւոր ելոյթը : Այս առթիւ Պապը սկիզբ մը նուիրած է վարժարանին, որ իր կարգին Ս· Նիկողայոս եկեղեցւոյ արձաններու նկարները բովանդակող ալպոմ մը նուիրած է Յովհ· Պօղոս Բ·ի :

Եռօրեայ հանդիսութիւնները վերջ կը դանէին չարաթ իրիկուն, կիզիչ արեւի մը տակ :

Ա· Մ·

ԿԵԱՆՔ՝ Ի ՆՊԱՍՏ ՎԱՂՈՒԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՓԱՌՔԻՆ

Ս.

Կան գրողներ, որոնք իրենց գեղարուեստական ստեղծագործութեամբ աւելին են տալիս տեսական - քննադատական մրցաքին, քան բուն տեսութեանը նուիրուած յատ գործեր: Լինում է եւ հակառակը: Գրական գործիչը՝ լինելով քննադատ եւ միաժամանակ գրող, քննադատութեամբ է հաստատել եւ մշակել գեղագիտական կայուն սկզբունքներ, որոնք յարատեւում են եւ կանխորոշում գրականութեան ապագայ ընթացքը: Այդպիսին էր եւ Արտաշէս Յարութիւնեանը՝ ԺԹ. դարի 90ական թուականների եւ դարասկիզբի արեւմտահայ գրական կեանքի նշանաւոր դէմքերից մէկը: Շուրջ երկու տասնամեակի գրական - քննադատական գործունէութիւնը բաւարար եղաւ նրան դասելու իր ժամանակի լաւագոյն քննադատների շարքում: Եւ եթէ նկատի ունենանք քննադատութեան նախկինում աննախընթաց, ներգործուն դերը գրական կեանքում, ապա միանգամայն պարզ կը լինի Արտաշէս Յարութիւնեան - քննադատին յատկացուող տեղի նշանակալիութիւնը:

Ա. Յարութիւնեանը ծնուել է 1873-ին, Թուրքիայի Մալգարա գիւղաքաղաքում, ապրել ընդամէնը 42 տարի 1915-ին զոհ դնալով ապրիլեան մեծ եղեռնին:

Նրա գրական առաջին նախափորձերը եղել են թարգմանութիւնները, ապա՝ բանաստեղծութիւններ, որոնք նա սկսել է տպագրել 1889 թուականից: Այսօր դժուար է պատկերացնել անգամ, որ իր ծննդավայր Մալգարայում ընդամէնը վեցամեայ դպրոց աւարտած պատանին յամառ ինքնակրթութեամբ սիրապետել է նաեւ ֆրանսերէնին, ոչ միայն ընագրով կարդացել ֆրանսացի գրողներին, այլեւ թղթակցել նրանցից մի քանիսի հետ ու գրել ֆրանսերէն յօդուածներ հայ գրականութեան մասին:

Բանաստեղծութիւնների առաջին ժողովածուն լոյս տեսաւ 1902-ին՝ «Լքուած քնար» վերնագրով, գրան յաջորդեցին «Երկունք»ը՝ 1906-ին, եւ վերջինը՝ «Նոր քնար»ը 1912-ին: Ծայրայեղ պահանջկոտութիւնը սեփական ստեղծագործութիւնների հանդէպ մշտապէս ստիպել է նրան ծանրնդիր ընթերցութեամբ կազմել իր գրքերը: Եղել են գործեր, որոնց նա անդրադարձել է տարիներ շարունակ՝ ձգտելով հասնել առաւել գեղարուեստական կատարելութեան:

Յարութիւնեանի բանաստեղծութիւնները յատկանշւում են բնապաշտական հակումներով, որը բնորոշ էր ժամանակի գեղարուեստական մտածողութեանը: Հարազատ բնաշխարհը անջնջելի հետք է թողել նրա բանաստեղծական հոգու մէջ, յետագայում վերաճելով ինքնատիպ ու հոգեպարար պատկերաւոր խօսքի: Նրա երգերը մերթ եթերային, խորհրդանշական մղումներ ունեն «բնութեան հետ», մերթ պրնդում են բնաշխարհիկ կեանքի, ժողովրդի կենցաղի կենդանի յուշերով: Յարութիւնեան - բանաստեղծը ապրում է դրամատիկ պահեր, նրա տողերում կան թախծի, տխրութեան հնչերանգներ, սակայն ասես մի ներքին տաղնապով էլ հէնց ձգտում է վանել այդ զգացումները՝ փարելով բնութեանը, կեանքին, արեւին.

Ու կը զգամ ուժ մը, սարսուռ մը ներսէն
Մինչեւ արեւին հասնելու համար,
Հոն, արշալոյսին ճամբէն բռնագէս,
Յօղերուն մէջէն մարգարտատիպար,
Ինչպէս ոսկեզօծ առասպելներու
Կարմիր, բոցահեր
Մանուկ մ'անվեհեր:

Յարութիւնեանի արձակ բանաստեղծութիւններին յատուկ է խորհրդ փիլիսոփայի հայեացքը: Այդ հայեացքը բնորոշւում է աշխարհահաստատ կենսամատածողութեամբ, բնութեան, մարդու մեծութեան հանդէպ անսահման պաշտամունքով, վեհերկիւղ, կեանքի ներդաշնակութեան ձգտումով: Նրա խորհրդ միտքը ամենամրոտայլ գեղերումներում անդամ երբէք չի կառչում միտեկային: Այս իմաստով յատկանշական է նրա «Թափառումներ» արձակ բանաստեղծութիւնը, ուր առանձին խորութեամբ են բացայայտւում գրքոյդ - քննադատի աշխարհայեացքի փիլիսոփայական - գեղագիտական հիմքերը: «Ժխտական իմաստասիրութիւնը, - գրում է նա, - չունի գիտական կռուան, որուն վրայ կարենար կանգուն մնալ, իր ունայնասէրի փղոսկրեայ մեկուսացեալ աշտարակը չուտ կը փլչի»: Հակադրուելով անկումնային արուեստի գեղագիտութեան սկզբունքներին՝ Յարութիւնեանը դիմում է կեանքն ու գեղարուեստը կապող ներդաշնակ համադրութեանը: Հակառակ «անատոյգ ու ընդվայրապար փնտռտուքի, անգոյ սահմաններու մէջ», նա գեղեցիկի խտացը դտնում է Տիեզերքի, բնութեան յաւիտենական մերձեցման հետ մարդկային կեանքի տարերքում: «Ամբողջին մէջ՝ աստուածանալ, հոգիի կորովի տարածականութեամբ մը, տիեզերքին վրայ տարածել իր պզտիկ այլ անչափելի եսին վերաւաճգական մեծութիւնը, զրկել, ընդդիմրկել գոյութեան համայնութիւնն իսկ, երկնքին տակ, աստղերուն տակ, արեւին տակ, հոս տեսանելիին ըմբռնման մէջ: Ահա այս է բնական մարդուն, ճշմարիտ, սկզբնական, յաւիտենական մարդուն մըտատիպարը»:

Մարդը փիլիսոփայական առումով, «բնութեան լայն ծոցին մէջ» կարող է յայտնաբերել տալ համամարդկայինը, տանել դէպի «գերագոյն ներդաշնակութիւններ», եւ այդ ուղին է, որ ընկերութեան (իմա՝ հասարակութեան) «բարեշրջման ծայրագոյն աստիճանների վրայ» կը հասցնի արուեստի ստեղծագործութիւնների կատարեալ արտայայտութիւններին: Քննադատը չի ընդունում գեղեցկագիտութիւն «աւելին մեծ ու վեհ, քան աշխարհիս կեանքի ստորադասական ըմբռնումներու վրայ հիմնուած գեղեցկագիտութիւնը, ուժով, տոկուն, արեւոտ»: Եւ չարունակելով իր միտքը՝ հեթանոս ժամանակներից եկող հոգեւոր մշակոյթի կարեւոր արժէքն է համարում կեանքի, արեւի, լոյսի յաւերժական փառաբանումը:

Արտաշէս Յարութիւնեան - քննադատը իր մէջ կրում էր ժամանակի գրականագիտական մտքի եւ գրական կենդանի պրոցէսի առանձնայատկութիւնները: Յարութիւնեանի դնահատումներն ու տեսական արծարծումները հեղինակաւոր խօսք են եղել անաչառ ու զգաստ հայեացքի, գրական երեւոյթները արժէքաւորելու եւ վերլուծելու յայտուն ունակութեան, բանաւիճելու բարձր կուլտուրայի չնորհիւ: Զբաղուելով առաւելապէս ընթացիկ գրականութեան հարցերով՝ քննադատը կարողացել է ոչ միայն ըստ արժանւոյն դնահատել՝ յաճախ առաջին խօսքն ասելով Զիֆթէ - Սարաֆի, Զապէլ Եսայեանի, Եղիա Էմմիրճիպաշեանի, Սիամանթոյի, Վարուժանի եւ չատ ուրիշների մասին, այլեւ ընդհանրացնել ու տեսական մեկնաբանում տալ գեղարուեստական փորձի ժամանակի միտումներին՝ դրանով իսկ կանխորոշելով ազգային գրականութեան ապագայ ընթացքը:

1890 - 1900ական թուականների արեւմտահայ մամուլի էջերում նրա գրախօսութիւնները, դիմանկարների չարքը, գրական հրատապ խնդիրներ արծարծող յօդուածները յատկանշւում են գեղարուեստական ընկալումների խորաթափանց ինքնատիպութեամբ:

Հեռաւոր Մալգարա գիւղաքաղաքից (*) եկող նրա թղթակցութիւնները չնչում էին թարմութեամբ ու համարձակութեամբ: Այս յատկութիւնների չնորհիւ էր, որ նրան յաջողուեց հարցերի բազմաչերտ տարածքում բացայայտել հայ նոր գրականութեան ընթացքի առաջնային հիմքը, աւանդականի եւ նորի միասնական զարգացման միտումները՝ յայտնաբերելով գեղարուեստական յայտնութեան հորիզոնները: Յարութիւնեան - քննադատ գեղագիտին բնորոշելով՝ Զ. Եսայեարնը գրում էր. «Արտ. Յարութիւնեան, - մեր գրական սերունդին մէջ ամենէն կիրթ ճաշակը եւ գրական հասկացողութիւն ունեցող հազուադէպ անձերէն մէկն է, եւ զարմանալին այն է, որ իր մտքի յատկութիւններով ամենէն եւրոպականացած գրողներէն մէկն է նաեւ: ...Իր գրական պայքարը «գաւառի գրականութիւնը թէ Պոլսոյ գրականութիւնը դարաշրջան մը կը բանայ մեր գրական պատմութեան մէջ, որովհետեւ վերջապէս այդ ողջամիտ քննադատութեանց հարուածներուն ներքեւ է, որ հակագրեցութիւնը յառաջ եկաւ»:

Գրական այնպիսի խոշոր հեղինակութիւնների հանդէս գալը, ինչպիսիք էին Շիրվանզադէն ու Զօհրապը, Թումանեանն ու Սիամանթօն, Վարուժանն ու Մեծարենցը, ստիպում էր անցնել գեղագիտական նոր չափանիշների կիրառման: Պատմագեղագիտական այս փաստն էր արձանագրում Ա. Յարութիւնեանը, երբ, խօսելով քննադատի եւ նրա գործի մասին, գրում էր. «Արժէքներ սահմանել՝ ըստ ինքեան չէզոք աշխատութիւն մըն է անտարակոյս: Բայց երբ մեր գնահատումները հզօրապէս կ'արձագանգուին այն հասարակութեան ըմբռնումներուն մէջ՝ որուն կոչուած ենք հազորդելու մեր գնահատողի աշխատութեանց արդիւնքները, մենք ներգործականօրէն այդ հասարակութեան առաջարկած կ'ըլլանք հասկացողութեան եղանակ մը՝ ուր չանացած ենք ի վեր հանել արժէքներու նուիրատուութիւն մը»: Քննադատի այս ընկալումը իրրեւ դրոյթ բացայայտում է նրա դիրքորոշումը գրական չարժման մէջ, այստեղ էլ պէտք է որոնել քննադատութեան՝ իրրեւ հասարակական մտածողութեան ձեւի նրա ըմբռնման սկզբունքները: Ուրեմն՝ որն էր «հասկացողութեան եղանակ»ը, որ հեղինակը առաջադրում էր, ելնելով ժամանակի եւ գեղարուեստական զարգացման պրոցէսի առանձնայատկութիւններից: Որտեղ եւ ինչպէս էր տեսնում նա հայ գրականութեան արժէքները, ուրուագծելով նաեւ նրա զարգացման ապագայ ընթացքը: Այս եւ չատ ալ հարցերի պատասխանը ծաւալուն եւ լայն արծարծումներով բացայայտում է «Մասիս» չաբաթաթերթի էջերում Յարութիւնեանի նախաձեռնութեամբ բացուած «Վաղուան գրականութեան» շուրջը բանավէճում:

Բանավէճը ամբողջ խորութեամբ ներկայացնում է քննադատի հարցադրումների առանցքային բովանդակութիւնը: Յարութիւնեանը հարցը դուրս էր բերում նեղ սահմաններից, տալիս դրան տեսական ու գործնական խոր ըմբռնման արտայայտութիւն: Նրա յօդուածներն այս բանավէճում ունեն ծրագրային նշանակութիւն:

Բանավէճին մասնակցեցին ժամանակի գրական չարժման այնպիսի նշանաւոր դէմքեր, որպիսիք էին Ռ. Որբերեանը, Արշակ Ալպօյաճեանը, Ռ. Զարդարեանը, Ռ. Պէրպէրեանը եւ ուրիշներ: «Գաւառի գրականութեան» պաշտպանները իրենց յօդուածներում խնդրին տալիս էին առաւել լայն իմաստ՝ մերժելով հակառակորդների ծայրայեղ մօտեցման, հարցի պարզունակեցման փորձերը: Բազմիցս ընդգծում էր գաւառի՝ իրրեւ վաղուայ գրականութիւնը վերածնող, առաջնահերթ նկարագրով հարստացնող հիմքի նչանակութիւնը: Ցենուելով իր վաղեմի տեսակէտներին՝ այս գրոյթն էր զարգացնում եւ Արտաշէս Յարութիւնեանը: Պահպանել եւ իրրեւ գեղարուեստական բարձր արժէք ներկայացնել ժողովրդի հոգեկան գարաւոր մշակոյթի հարստութիւնը, նրա պատմութիւնը, աւանդոյթները: Քննադատը որոշակիօրէն զանազանում է ժողովրդի մշակոյթի գեղարուեստական իւրացման եւ բանահիւսական նիւթի մեխանիկական վերարտադրման տարբերութիւնները: Խնդիրը չատ աւելի բարդ ու բազմատարր է ներկայանում քննադատին: Հայ կեանքի ամենաբազմազան բնագաւառների ուսումնասիրութիւնը դիտում է իրրեւ «վաղուան գրականութեան ամենէն կարեւոր ու նախապատրաստական աչխատութիւններէն մէկն ապահովարար: Առաջնահերթ նչանակութիւն է տրւում բանահիւսութեան մշակմանը: «Ժողովրդային երգերու մէջ պիտի ճանչնանք ու հասատատենք ամենէն կարեւոր երեսներէն մէկը ցեղային ոգիին, - գերազանցապէս քնարերգական, կարողութիւններով օժտուած: Հոն պիտի գտնենք իր առողջ ու կենսաբարախ սիրտը, կամակոր ու բռնանուէր հակում մը, դէպի ամէն ինչ որ կեանքի ու բնութեան ստորագական բուխումն ու բոզբոջումը կը չատկանչէ: Այն լիառատ պայծառ լոյսը, որ Շարականներու էջերէն կը բխի ու կը ժայթքէ, եւ հնդկական խնկահոտ աղօթքի մը պարբանք կու տայ, հեթանոսական լուսապաղաս ոգիին վերջին պլպլուքն ըլլալու է ապահովաբար, միխթիքականութեան ալքամուղձներուն մէջէն դեռ նոր ճառագայթելով: Ցետոյ, ժողովրդային երգերն իրենց աղամանդաշող ու մարգարտալար դեղեցկապիտական չքնաղ յօրինուածքով, ճաչակը պիտի տան մեզի առտիկեան արուեստի մը, զոր, մեր գարավերջին չեմուներուն եւ նրբացումներուն մէջ, պէտք ունինք այսօր ուսումնասիրելու եւ ընդունակելու ալ»: Հայ ժողովրդական բանահիւսութեան նման գնահատումը բխում է Յարութիւնեան - գեղագէտի կայուն սկզբունքներից, որոնց համաձարդում ժողովրդային գրականութեան հասկացութիւնը նոր մչտապէս առաջատար տեղ է գրաւում: Ընդ որում նա կայուն տեսակէտներ է առաջադրում ոչ միայն գրականութեան, այլեւ ընդհանրապէս հայ արուեստի զարգացման օրինաչափութիւնների մասին: Դրա փայլուն վկայութիւնը կարող է լինել նրա յօդուածը Կոմիտասի գործի մասին, որը գրուած լինելով 1911 թուականին՝ մեծ արուեստագէտի ամբողջական գործի գնահատման առաջին եւ լիարժէք փորձերից է: Յօդուածն արժէքաւոր է ոչ միայն Կոմիտասի ազգանուէր գործի բացայայտման եւ նրա՝ իրրեւ հայ երաժչտութեան իսկատիպ ոգին վերածնողի բացառիկ անհատականութեան ընկալմամբ, այլեւ Յարութիւնեան - գեղագէտի հայեացքների յատակ բնութագրմամբ:

ԼԱՒՈՒՐԱ ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

(Շար. 1)

(*) Միջեւ 1908 թ. Սահմանադրութեան հռչակումը՝ Ա. Յարութիւնեանը դուրս չի եկել Մալգարայից, կառավարութեան արգելքի պատճառով եւ միայն 1912 թ. հաստատուել է Պոլսում:

ԽԱՒՌՆ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՅԼ ՀԱՐՑԵՐ

նութեան եւ խնամքի իրաւասութիւնը, հարերուն վերապահելով պարբերական այցելութեան եւ ամիսը մէկ-քանի օր զայն հիւրասիրելու իրաւունքը: Կարելի չէ ըսել թէ այս օրէնքը բոլորովին արդար է եւ հոս է որ խնդիրը կը բարդացած է նախկին զոյգերու թշնամութեան եւ անհանդուրժողութեան պատճառով. հետեւաբար մահմեդական հայրերու մտայնութեան եւ աւանդութիւններուն համար անհանդուրժելի այս կացութիւնը չատ յաճախ կը վերջնայ զաւակներու առեւանգումով, որոնք կը պահուին մեծ-մայրերու կամ ազգականներու մօտ՝ Մարդէրի հեռաւոր գիւղերէն մէկուն մէջ: Ֆրանսական իշխանութեան համար գրեթէ անկարելի բան մըն է զանոնք գտնել եւ ապա վերադարձնել Ֆրանսա՝ տեղական իշխանութենէն մեղսակցութեան պատճառով, որոնք ազգայնամոլ զգացումներէ մղուած, ո՛չ մէկ դիմում նկատի կ՚առնեն, եւ բնականաբար կը պաշտպանեն երկրին քաղաքացիները:

Ըստ այս հարցերու վերաբերեալ լաւագոյն չափանիշներու, առեւանգուած տղոց երանիներու թիւը, աւելի քան երեք հարիւր կը հաշուէն, մեծ մասով դէպի Ալճերիա, աւելի նուազ թիւով Թունուզ, Մարոք, ինչպէս նաեւ Փորթուկալ եւ Ըմպանիա, 13 հատ ալ Գերմանիա, այս վերջինին համար կը կարծեմ թէ խնդիրը կը վերաբերի զերմանահպատակ Թուրքերու, որ ինչպէս գիտենք մեծ թիւով հաստատուած են Ֆրանսա: Եթէ վերոյիշեալ ազգութիւններուն վրայ աւելցնենք մեծ թիւով սեւամորթներ ու բազմաթիւ այլ ցեղեր, որոնց մէջ նաեւ Հայեր, կ՚ունենանք ներկայ պատկեր մը Ֆրանսայի խառն ամուսնութիւններուն՝ որոնց պաշտօնական թիւը տարեկան 20 հազար է, եթէ ասոնց վրայ աւելցնենք նոյնքան ալ անպաշտօն զոյգեր, կ՚ունենանք տարեկան 40 հազար խառն ամոլներու պատկառելի թիւ...: Անշուշտ այս բնականիքներու մեծ մասը դէշ-աղէկ կ՚ընթանան սովորական ամոլներու ճանապարհէն, բայց ընդհանրապէս քիչ մը աւելի դիւրաբեկ են, կրօնքի, մշակոյթի, սովորութիւններու տարբերութեան պատճառով, հետեւաբար ամէն վտանգուած՝ զաւակներու խնամատարութեան հարցի պարագային:

Այս ցաւալի, եւ չատ անդամ ողբերգական հարցին լուծում մը գտնելու համար, առաջին անդամ Ֆրանսան է որ կը ջանայ միջազգային օրէնսդրութիւն մը հաստատել, բայց Պետութիւնները՝ - մանաւանդ մահմեդական, - դիւրաւ չեն ընդառաջեր այս ծրագրի քննութեան, ուսկի մայրեր, ինչպէս նաեւ չատ մը հայրեր, տարիներէ ի վեր, տագնապալի վիճակի մէջ կ՚ապրին, բոլորովին անտեղեակ իրենց զաւակներու ճակատագրէն եւ վայրէն:

Վերջին տասնամեակներու ընթացքին, բոլորովին այլացեղ օտարներու ներխուժումին առթիւ կատարուած խառն ամուսնութիւնները, կարելի է դասել երկու հակոտնեայ ուղղութեամբ. կամ փլուզուի ենթակայ ժողովուրդի մը նոր աւիւն կը ներմուծեն ու կը կենդանացնեն զայն, կամ հակառակ պարագային կ՚այլասերեն ու կը խաթարեն անոր նկարագիրը: Տրուած իլլալով Ֆրանսայի խառն ամուսնութիւններու վտանգաւոր համեմատութիւնը՝ առանց ցեղապաշտութիւն քարոզելու, կարելի է տարակուսիլ հետեւանքներուն մասին, հակառակ անոր որ Ֆրանսայի մարսողութիւնը զօրաւոր է...: Ամէն ցեղ իր բնածին եւ ինքնուրոյն նկարագիրը ունի, հակառակ անոր որ բոլոր ազգերն ալ զանազան ցեղերու խառնուրդն են. սակայն դարերու ընթացքին, իշխող զանգուածը տիրապետած ու մարսած է զանոնք կազմելով ինքնուրոյն ամբողջութիւն մը: Արդ ուզենք կամ չուզենք պէտք է ընդունինք թէ միջերկրականեան ցեղի մը բնածին նկարագիրը, տարբեր է ռուս կամ գերման ցեղերու նկարագրէն: Երբ բոլորովին իրերամերժ ցեղեր իրար խառնուին արդիւնքը կասկածելի է, եւ ինչպէս կ՚երեւի Պրազիլի օրինակը քաջալերական ըլլալ հեռու է: Խնդիրը կը վերաբերի լոկ ցեղերու բնածին նկարագրին որ անփոփոխելի է, եւ կախում ունի իր բնախօսական ժառանգութենէն, նկ ինչ որ առացական է, բոլոր ցեղերուն համար հաւասարապէս նոյնն է եւ կախում ունի մշակոյթի, աւանդութիւններու, կրօնքի, կլիմայի եւ այլ տուեալներու խմորումէն: Այս ուղղութեամբ, Ֆրանսան կընայ լուծել եւ իւրացնել չատ մը ցեղեր, բայց բնախօսականն ու Ֆիզիքականը կը մնան, եւ կրնան այլակերպել ազգի մը դիմագիծը:

Գալով Ֆրանսահայ գաղութին. մեզի համար հետաքրքրական պիտի ըլլար ծանօթանալ, Հայ-Ֆրանսացի խառն ամուսնութիւններու վիճակագրութեան եւ բնոյթին՝ բան մը որ դժուար է, բայց անկարելի չէ որոշ միջին մը հանել, հայ եկեղեցիներու եւ հարիւրեակ մը թաղապետարաններու դիւաններուն քննութեամբ: Կը խորհիմ թէ, ընկերաբանութեան թեկնածուին համար անկարելի բան մը չէ, Հայ-Ֆրանսացի խառն ամուսնութիւններու համեմատութեան, եւ նորաստեղծ բարոյական եւ ընկերային պայմաններու ուսումնասիրութեան մասին թէզ մը պատրաստելը: Հրեաներուն նման տարածուած ի սիւնս աշխարհի Հայերը՝ դատապարտուած են Հրեաներու ճակատագրին հետեւելու ամէն ուղղութեամբ... արդ, ուզենք կամ չուզենք, այս պայմաններուն մէջ խառն ամուսնութիւնները անխուսափելի են, եւ պէտք է հաշուի առնել վերջոյ եւրոպական ցեղերու մուտքը՝ կազմախօսական տեսակէտէն կրնայ բարելաւել մեր ազգը, որ զգալի կերպով կը կրէ արաբական, սելճուկեան կամ ասիական այլ ցեղերու ազդեցութիւնը, ինչպէս Հրեաներու պարագային որոնց ցեղերը, սերունդ առ սերունդ, փիզիքապէս կը զօրանան եւ կը բարեփոխուին: Ուստի, ձուլումի եւ անհետացումի անխուսափելի տուրքը վճարելէ եառ, եթէ հայ զաղութները յաջողին Հրեաներուն նման՝ հոգ չէ թէ նուազ ուժականութեամբ եւ համեմատութեամբ իրենց ինքնութիւնը պահել, կասկած չկայ որ հայ զաղութները պիտի չարունակեն բարգաւաճիլ ու զօրանալ, որպէս աշխարհահպատակ ինքնուրոյն քաղաքացիներ:

Գ. Տ.

ԳՁՂՈՒԹԵՆ ԳՁՂՈՒԹ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ, Յունիս 2-ին, տօնուած է Հայաստանի անկախութեան հրատարակման 66-րդ տարեդարձը՝ քանի մը ձեռնարկներով: Այսպէս, Իսրայէլի հայաչատ չրջաններէն՝ Հայֆայէն, Եաֆայէն, Նազարէթէն, Լիտայէն եւ Ռամլէն հարիւրաւոր Հայեր մասնակցած են Հ.Մ.Ը.Մ.Ի կազմակերպած մարզական փառատօնին: Տեղի ունեցած են ոտղանցք եւ փութպոլի մրցումներ: Իրիկունը, Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ակումբին մէկ տեղի ունեցած է խրախճանք մը: Բանախօսած է Սերոբ Սահակեան: Հ.Մ.Ը.Մ.Ի «Արմենիա» նուագախումբը ազգային - յեղափոխական երգերով խանդավառած է ներկաները:

×

ԼՈՍ ԱՆՃԼԷՍԻ «Ֆերահեան» վարժարանի «Աւետիսեան» սրահին մէջ, Մայիս 20-ին, նչուած է վարժարանին քառամեակը, 800 հոգիի ներկայութեամբ: Բացումը կատարած եւ հանդիսութիւնը վարած է Կարօ Պետրոսեան: Անդլերէն բանախօսած է տոքթ. Օննիկ Քէչիչեան, որ անդրադառնալէ ետք հայ դպրոցի դերին՝ ամերիկահայ կեանքին մէջ, տուած է «Ֆերահեան» վարժարանի պատմականը: Խօսք առնելով բանաստեղծ Փոլ Յակոբեան ի մէջ այլոց չեչտած է. «Հայ դպրոցը ճուլում, օտարացում եւ այլասերում կոչուած հզօր թշնամիին դէմ ամրոց մըն է, առանց որուն՝ անկասկած, մեր մատղաչ սերունդին ճակատագիրը միայն ճուլում պիտի ըլլար»: Գործադրուած է դեղարուեստական յայտագիր մը: Խօսք առնելով վարժարանին հիմնադիր-տնօրէնը՝ Գաբրիէլ Ինճէճիկեան, անդրադառնալէ ետք հայկական վարժարանի կարեւորութեան, չեչտած է. «Հազարաւոր հայ երախաներ տակաւին հայկական վարժարան չեն յաճախեր, ուստի, «Ֆերահեան»ի քառամեակը մեկնակէտ մը թող հանդիսանայ. միացնենք մեր ուժերը եւ կրկնապատկենք մեր դպրոցները, որպէսզի ամէն հայ իր առջեւ բաց գտնէ հայ դպրոցին դուռը»: Փակման խօսքը արտասանած է Թեմին առաջնորդը՝ Եփրեմ եպիսկ. Թապզեան:

×

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Յունիս 10-ին, տեղի ունեցած է վկայապիրներու բաշխումը այն 18 չրջանաւարտներուն, որոնք հետեւած են Համազգայինի հիմնած Լասրանի - դասընթացքներուն: Արդարեւ, երեք տարի առաջ հիմնուած Լասրանին նպատակն էր՝ «հայապիտակաան ուսումնական հեռու մնացած Հայուն տալ ինքնապաշտպանութեան յատուկ զէնքեր (գիտելիքներ), որպէսզի կարենայ դիմագրել տեղական պայմաններու ստեղծած գրոհներուն՝ այլասերումին եւ ուծացումին»: Վարչութեան տեղեկագիրը՝ Անդրանիկ Արթինեան, կատարած է բացումը: Շրջանաւարտներու անունով չնորհակալութեան խօսք արտասանած է Արշօ Զաքարեան: Ցաջորդաբար խօսք առած են Համազգայինի Գանատայի Շրջ. վարչութեան անդամ Օննիկ Յովսէփեան, Հայ Աւետարանական Համայնքի հոգեւոր հովիւ Վեր. Եսայի Սարմազեան, Հ.Օ.Մ.-ի «Ռուբինա» մասնաճիւղի վարչութեան ատենապետուհի Նանիկ Արթինեան եւ Հ.Օ.Մ.-ի ամէնօրեայ վարժարանի կրթական - վարչական Մարմնի անդամուհի Ա. Գոլոլեան գնահատելով տարուած աշխատանքները:

COMMUNIQUE DE PRESSE

Le COMITE UNITAIRE DES ARMENIENS D'ALFORTVILLE, regroupant les organisations :

— Chorale Loussavoritch
— Croix Bleue
— Ecole Saint-Mesrob
— Eglise apostolique
— Eglise évangélique
— Ensemble Folklorique Akhtamar
— F.R.A. Dachnagtsoutioun
— F.R.A. Nor Seround
— J.A.F.
— Maison de la Culture Arménienne
— Mouvement National Arménien
— Scouts Arméniens
— U.C.F.A.F.
— U.J.A.

qui s'est constitué en 1978, informe qu'il poursuit ses activités sur la base d'une plate-forme d'actions communes, définie et acceptée par les associations et organisations précitées.

Le Comité Unitaire, qui se réunit à intervalles réguliers depuis plusieurs années, entend réaffirmer sa volonté de promouvoir et mener à leur terme des actions d'intérêt général, tout en respectant les spécificités de ses membres.

Le Comité Unitaire, s'engage à tenir les Arméniens d'Alfortville informés de ses activités, par le biais de bulletins d'information ponctuels, et à l'occasion de réunions publiques.

Enfin, le Comité Unitaire, qui mène son action en toute indépendance et à l'écart de toute influence partisane, exprime avec force son désir d'agir dans l'intérêt exclusif de la communauté arménienne, et dans le cadre des règles légales et démocratiques admises par tous.

LE COMITE UNITAIRE

Pour tous renseignements, s'adresser à :

Eglise Arménienne
4, rue Komitas, tél. 378 - 92 - 91
Maison de la Culture Arménienne
9, rue de Madrid, tél. 376 - 55 - 89
U.J.A. rue des Violettes

où se tiennent en alternance les réunions du Comité Unitaire, ainsi qu'auprès des autres associations.

մը: Շրջանաւարտներու անունով չնորհակալութեան խօսք արտասանած է Արշօ Զաքարեան: Ցաջորդաբար խօսք առած են Համազգայինի Գանատայի Շրջ. վարչութեան անդամ Օննիկ Յովսէփեան, Հայ Աւետարանական Համայնքի հոգեւոր հովիւ Վեր. Եսայի Սարմազեան, Հ.Օ.Մ.-ի «Ռուբինա» մասնաճիւղի վարչութեան ատենապետուհի Նանիկ Արթինեան եւ Հ.Օ.Մ.-ի ամէնօրեայ վարժարանի կրթական - վարչական Մարմնի անդամուհի Ա. Գոլոլեան գնահատելով տարուած աշխատանքները:

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«Տոն Քամիլլոյի փոքրիկ Աշխարհը»

(Թրգմ. Հ. Ց. Զ.)

- 9 -

ՄՐՑԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ժամասունը երեսուն մեթրով աւելի առաջ եկած էր քան եկեղեցին, եւ կողը երկայնքով տուած էր հրապարակին. ճիշդ հրապարակ նայող պատուհանին տակ մեքենայ մը կեռնգած էին՝ որ չուռով Տոն Քամիլլոյին ուշադրութիւնը գրաւեց: Մէկ մէկը բարձրութեամբ սիւն մը, գլխուն ոգուցուած սունկի ձեւով կաշեպատ բան մը. եռեւը աւելի բարակ սիւն մը, աւելի բարձր խաչը ցուցանակ մը, որուն վրայ նշանակուած էր 1-1000: Ուժերը չափելու գործիք մը. սունկին գլխուն հարուած մը կը տրուէր, եւ սլաքը կը ցուցնէր ուժը: Տոն Քամիլլո փեղկերուն առանձներէն նայելով սկսաւ զուարճանալ: Երեկոյեան ժամը տասնմէկին հասան բարձրադոյն կէտին: 750ն էր՝ զոր նչակեց Պատիլէ, Կրեթիններու կովպանը. մարդը բռունցքներ մ՚ունէր որ գետնախնձորի պարկի կը նմանէին: Ցետոյ յանկարծակի իր աւազախումբով չրջապատուած մը կը տրուէր, եւ սլաքը կը ցուցնէր ուժը: Տոն Քամիլլո փեղկերուն առանձներէն նայելով սկսաւ զուարճանալ: Երեկոյեան ժամը տասնմէկին հասան բարձրադոյն կէտին: 750ն էր՝ զոր նչակեց Պատիլէ, Կրեթիններու կովպանը. մարդը բռունցքներ մ՚ունէր որ գետնախնձորի պարկի կը նմանէին: Ցետոյ յանկարծակի իր աւազախումբով չրջապատուած հասաւ ընկեր Փեփոնէ:

Մարդիկը վազեցին որ տեսնեն, ու ամէնքը կը պոռային. «զա՛րկ, զա՛րկ»: Փեփոնէ այն ատեն հանեց զգեստը, թեզանիքները սոթտեց ու անկուեցաւ մեքենային առջեւ՝ բռունցքովը չափելով հեռաւորութիւնը: Լռութիւն տիրեց. Տոն Քամիլլոյին ալ սիրտը տրոփեց: Բռունցքը փայլեցաւ օդին մէջ եւ ինկաւ սունկի գլուխուն: «Ինը հարիւր չիսուն, պոռաց մեքենային տէրը, մինչ 39-ին ձենովայի մէջ նաւահանգիստը պարպողներէն մէկը հասաւ այս կէտին»: Բազմութիւնը խանդավառ ազաղակեց:

Փեփոնէ հազաւ զգեստը. բարձրացուց գլուխը եւ նայեցաւ պատուհանին, որուն եաին կեցած էր Տոն Քամիլլո:

- Եթէ մէկը կը հետաքրքրուի, Թող գիտնայ որ 950 աստիճանին դէշ հով կը փչէ:

Ամէնքը Տոն Քամիլլոյի պատուհանին նայեցան ու բարձրաձայն քրքջացին: Տոն Քամիլլո անկողին գնաց դողդոջուն սրտունքներով: Ցաջորդ իրիկուն նորէն հոն էր, պատուհանին եաին պահուըտած, լսպասեց դոզալէն տասնմէկին: Հասաւ Փեփոնէ աւազներուն խումբով, հանեց զգեստը, սոթտեց եւ կռուիլը իջեցուց սունկի գագաթին:

- Ինը հարիւր չիսունմէկ, ոռնաց ամբոխը, եւ ամէնքը քրքջելով նայեցան դէպի Տոն Քամիլլոյի պատուհանը: Փեփոնէ ալ վեր նայեցաւ.

- Եթէ մէկը կը հետաքրքրուի, լսաւ բարձր ձայնով, Թող գիտնայ որ 951 աստիճանին վրայ դէշ հով կը փչէ:

Տոն Քամիլլո չերմով անկողին գնաց: Ցաջորդ օրը գնաց ծնրադրելու Քրիստոսի առջեւ:

- Ցիսուս, այդ մարդը դիս անդունդ կը քաշէ:

- Զօրաւոր եղի՛ր ու դիմադրէ՛, Տոն Քամիլլո:

Երեկոյեան մօտ՝ Տոն Քամիլլո դէպի պատուհանին արանցքները գնաց, իրը Թէ կախաղանի երթար: Այլեւս լուրը տարածուած էր ու բոլոր գիւղը ներկայ էր տեսարանը դիտելու: Ու երբ Փեփոնէ տեսնուեցաւ, մրմռոց մը սղոսկեցաւ՝ «կու գայ»:

Փեփոնէ վեր նայեցաւ հեգնանքով. հանեց զգեստը, բարձրացուց բռունցքը եւ բազմութիւնը պապանձեցաւ:

- Ինը հարիւր չիսուներկու:

Տոն Քամիլլո տեսաւ միլիոնաւոր աչքեր՝ որ կը նայէին իր պատուհանին. գլուխը դարձաւ, դուրս ցատքեց սենեակէն:

- Եթէ մէկը կը հետաքրքրուի...

Փեփոնէ ժամանակ չունեցաւ վերջացընելու՝ 952-ին դէշ հով կը փչէ՝ նախադասութիւնը, արդէն իր առջեւ անկուած էր Տոն Քամիլլո:

Ամբոխը նախ մրմնջեց, ապա լռեց:

Տոն Քամիլլո ուռեցուց կուրծքը, հաստատուն պնդուեցաւ սրունքներուն վրայ, նետեց գլխարկը, խաչակնքեց, ապա բարձրացուց ահռելի կռուիլը եւ հարուած մը իջեցուց սունկին վրայ:

- Հաղա՛ր, դոռաց բազմութիւնը:

- Եթէ մէկը կը հետաքրքրուի Թող գիտնայ որ 1000 աստիճանին վրայ դէշ հով կը փչէ, լսաւ Տոն Քամիլլո:

Փեփոնէ դեմ դիմին կտրած էր. իր աւազներուն խումբը աչքի պոչով կը նայէին իրեն կէս մը սահմռկած, կէս մը յուսախաբ. խումբ մը կը քմծիծաղէր գոհունակութեամբ:

(Շար. 38)

Ս· ԾՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի օր, Յուլիս 12, Տօն է Սբբ-ոց Թարգմանչացն Մեծաց՝ Սահակայ եւ Մեսրոպայ :

Այս առթիւ Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի :

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ՝ ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի բերմամբ, Հ.Բ.Ը.Մ.ի Լուսաւորական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան Գրասենեակը՝ Լօզան, փակ պիտի մնայ Յուլիս 30էն Սեպտեմբեր 3 :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14, Rue Saint-Bazile — 13001 Marseille

Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը փակ է
ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ 31

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Մարի Ագաշեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի.-
Տիկին Հռիփսիմէ Սաւէքեան 500 Ֆ., Պ. Վարուժան Սայըրին 300 Ֆ. :

×

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Տոքթ. Ս. Թիւրէքեանէ 1000 Ֆ., փոխան ծաղիկի Տիկին Ժամկոչեանի (Ծնեալ Թիւրէքեան) մահուան առթիւ :

M. MICHEL ADEMIAN

plomberie - sanitaire
dépannage

rénovation - entretien

(75) PARIS
(92) HAUTS de SEINE
(95) VAL d'OISE

TELEPHONE :
415. 31. 43

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 13-ԻՆ

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան տարեկան ճաշը եւ պարահանդէսը՝ Շաբաթ, Հոկտեմբեր 27, ժամը 20·30-ին :

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի պուոյտը՝ կիրակի, Սեպտեմբեր 3-ին, դէպի վալէ ոէ Փօ - Ռուժ :

×

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ Նոյեմբեր 17-ին :

×

Նախաճեռնութեամբ Օ - տր - Սէնի հայ նախկին ռազմիկներու միութեան՝ ճաշ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 20-ԻՆ
Նուիրուած Սեւրի Դաշնագրին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 7

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Մշակոյթի օրուան առթիւ,
ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ-ի
100 Ա.Մ.Ե.Ա.Կ-ի ոճնակատարութիւն

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Շաւիլի ընթրիք - պարահանդէսը Օթէլ Ռամատա՝
ՇԱԲԱԹ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 6-ԻՆ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պելֆոնթէնի Կայանի արձանագրութիւնները կը շարունակուին Օգոստոս ամսուան համար : Այս տարի Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն, 2 շաբաթական (15 օր) պարի դասընթացքներ նախատեսուած են մասնագէտ ուսուցիչի մասնակցութեամբ :

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ իր գրասենեակը կէս օրէ ետք տեւական բաց է ժամը 14-էն 18, Երկուշաբթիէն մինչեւ Ուրբաթ, իսկ Հինգշաբթի օրերը 14էն 22ը :

Le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France assure une permanence à son siège tous les après-midi du lundi au vendredi de 14h à 18h et le jeudi de 14h à 22h pour les inscriptions à la colonie, pour vos differents problèmes, ainsi que pour tous renseignements.
17, rue Bleue, 75009 PARIS
Tél. : 824. 46. 57

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ԿԱՑԱՆԻ

ԱՑՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Յուլիս 14-ի հանդէսի առթիւ, մեկնում՝ Յուլիս 14, ժամը 7·30-ին,
Porte d'Orléans, avenue Paul Appel
վերադարձ՝ Յուլիս 15, երեկոյեան ժամը 24-ին :
Ծախքերու մասնակցութիւն՝ օթօքար՝ 250 Ֆր. :
Մանրամասնութեան համար դիմել՝
783 - 30 - 35

×

ԿԱՑԱՆ - ՊԵԼՖՕՆԹԷՆ

Օգոստոս 15-ի հանդէսին եւ Խաղողի օրհնութեան մասնակցիլ փափաքողներուն համար, Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ճամբորդութիւն մը կը կազմակերպէ օթօքարով :
Արձանագրութեան եւ մանրամասնութիւններու համար, դիմել 783 - 30 - 35, մինչեւ Յուլիս 20 :

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱԴԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

ՇԱԲԱԹ ՄԻՄՈՒԿՐԵՒՆ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ
1958 - գին 60 Ֆ.

ԵՒՐՈՊՑԻ
ԲՈՒՐՄԸ ՏՈՄ
1963 - գին 35 Ֆ.

ՇՈՒՇԱՆ ՇՈՒՇԱՆՈՒՐ
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ
1971 - գին 50 Ֆ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ
1975 - գին 50 Ֆ.
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ
վերահրատարակութիւն 1981 - գին 70 Ֆ.

ՆՈՎԿ ԼՈՒՅԻՆԵՑԱՆ
ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ
1979 - գին 50 Ֆ.

ԽՈՇԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵՑԱՆ
ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ
1980 - գին 70 Ֆ.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ — 50»
Ծաղկաբաղ «Յառաջ»ի յիսնամեայ հատորածոներէն (1925 - 1975)
Իւ. վիպայրան
ԿՈՂՔ՝ ԳՕՌԾԱՆԻ
1976 - գին 120 Ֆ.

ԴԻՄԵԼ՝ «ՅԱՌԱՋ»Ի
Թղթատարի ծախք՝ յաւելեալ 10 Ֆ. :

GRAND GALA

Vendredi 21 Septembre

organisé par la section d'Issy les Moulineaux de la Croix Bleue

avec

ROSY ARMEN

et l'ensemble de danses
NAVASART

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել թղթատարի գրասենեակին մէջտացու, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջի» վարչութեան աշխատանքը :

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է դիմել անշուշտ Թերթիս վարչութեան մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէները (ընթացիկ եւ նորը) եւ կցել 20 Ֆ.ի դրոշմաթուղթ (25 Ֆ. արտասահմանի պարագային, բացի՝ Իտալիայէն, ուր թղթատարական անկանոնութիւններու եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը ստիպուինք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնները չընդունիլ) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille.
tél. (42) 89.27.47

"Հայատառիկ. զեղչ «Յառաջ»ի յաժանորդներուն"

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՄԻՒԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1984 - 1985

Ուսումնական տարւոյն արձանագրութիւնները սկսած են, հետեւեալ բաժանումներով. -

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ - ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ - եւ ԵՐԿՐՕՐԴԱԿԱՆ :

Վարժարանը կ'ընդունի ցերեկօթիկ եւ դիշերօթիկ աշակերտներ :
- Ցերեկօթիկ՝ աղջիկ եւ մանչ :
- Դիշերօթիկ՝ մի՛ միայն մանչ :
Ցերեկօթիկ աշակերտներու համար վարժարանը ունի ինքնաշարժի սպասարկութիւն, հետեւեալ դիծերու վրայ. - Ալֆորվիլ - Փարիզ (2-րդ, 8-րդ, 9-րդ, 15-րդ, 16-րդ, 18-րդ թաղամասեր), - Իսի լէ Մուլինօ, Մէօտօն, Շատիվիլ, Վիրօֆլէ, Սէն - Քլու, Կարիէր Բիւէլ Մալմեզօն, Փօր Մարլի :

Արձանագրութեան համար, ինչպէս նաեւ լուսաբանելի այլ հարցերու համար դիմել տեսչութեան, Յունիս եւ Յուլիս ամիսներուն ամէն օր ժամը 10-էն 13 :

Հեռաձայն. - 534 - 68 - 28

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ
13
VENDREDI
13 JUILLET
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ԾՐԱԳԻՐ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

ՅԻՍՆԱԳ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.743 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.743

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՑՈՒՅՑ

(ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՅՈՒԼԻՍ 3 - 9)

ԱՆԳԱՐԱ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱՆԱԳՆԱՅԸ ՖՐԱՆՍԱՆ ԿԸ ՓՆՆԱԴԱՏԷ

—×—

Մեր նախորդ թիւով արձագանգ հանած էինք, էթիէն Մանաքի կարգ մը թղթակցութիւնները, զոր ստացած էինք Ֆրանչեսքիի եւ նախագահ Միթերանի մասին, ուր կը չեչտէր իշ հայի· յուշարձանին բացումը Ֆրանչեսքիի կողմէ սխալ մըն էր: Լիպերասիոն «Լիպովեայ» փոքր վերնագրի մը տակ, «Այս խորագրով մը կը գրէ «Միթերանի անգնացը կը ճաղկէ Ֆրանսական կամարութեան հայասէրները» ու կը հարցնէ որ Մանաք մամուլի ասուլիս մըն ալ ունած է,ուր ըսած է..«Իր ընտրաչրջանին մէջ Հայ ունենալը պատճառ չէ որ նախագահ մը կամ երեսփոխան մը միջամուխ ըլլայ Գետութեանց միջեւ հարցերուն»: Մանաւանդ որ Մանաքի համար Հայերու ջղապանութիւնը վիճելի չէ···: Դեռ կը թղթէ՝ «նախարար մը, ձեռնհասութիւնը ունի խանգարելու Ֆրանքեւթրքական յարաբերութիւնները»: Ֆրանչեսքիէն զատ, Ըզֆիւ եւ Խոնիւ ալ չեն խնայուիր, երբ այս բանաղնացը չի վարանիր ըսելու.- «Ձերը ընկերվարական վարչակարգը իշխանութեան գլուխ եկաւ,կարգ մը վիպազան արարքներ կատարուեցան Ֆրանսայի մէջ: Նախարարներ յայտարարութիւնները ըրին Մարքէյլ, Լիոն»: Թերթը հարց կուտայ թէ Զինաստանի այս նախկին դեսպանը լիազօրութիւն ունէ՞ր նման յայտարարութիւններ ընելու:

Մանաք 40ական թուականներուն վիշտ պատերազմի ֆրանսական լիսէն եւ թուրքիոյ բարեկամ մը կը նկատուի, ինչ որ ըսել կու տայ թէ Միթերանի ընտրութիւնը խելացի գործ էր:

Թրքական իշխանութիւնները նպաստաւոր են Ֆրանսայի հետ յարաբերութեանց բարելաւման, բայց դիրքի փոփոխութիւն կ'անկալեն Փարիզէն Հայկ· Հարցին եւ դիպրոսի չուրջ: Ֆրանսայի երեսփոխաններու դիրքէն ալ դոհ չեն Եւրոպական Ժողովրդականին մէջ, մանաւանդ մարդկային իրաւանց հարցերու վերաբերեալ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՀԱԻՈՐ ՓՈԹՈՐԻԿ եւ մրրիկ հակայ ուժ գործած են Ֆրանսայի կարգ մը շրջանները, գլխաւորաբար Տիժոն եւ չուրջը: Տեղացիները կ'ըսեն թէ նախընթաց չունեցող թաթառ մը պատճառ եղած է ծառերու, արկածներու եւ քանդումներու:

ՆԱԻԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ Փարիզ վերադարձու տեսնուելէ ետք նախագահ Մուպարաքի հետ, մինչ Շէյտն Երուսաղէմ եւ Դամասկոս անցած է:

ՊԱՒՓ զաւակին մէջ, ոճրախորճերը կը չարունակուին եւ ազատագրութեան հանդարեկչական խումբը (ԿԱՀ) ուէր եղաւ ոճրախորճի մը, որու հետեւանքով 3 հոգի վիրաւորուած են, մինչ էթԱՆ օդը նետած է հինգ Ֆրանսական բեռնատար կառքեր:

ՏՈՂԱՐԸ միշտ կը մնայ բարձր սակի վրայ: Զորեքչաբթի օր, Փարիզի մէջ, 8,73 Ֆ. էր:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑՈՒՅՑ

(ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՅՈՒԼԻՍ 3 - 9)

ՀԱՅԿ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ «ՀԱՅԱՊԱՏՈՒՄ» ԳԻՐՔԸ

Արմտիքէն ու հում մխէն մինչեւ ցորենին հասնիլը մարդը տիեզերական սովի համբայ կարած է եւ կոյտ - կոյտ զոհեր տուած: Թերեւս մարդկային ցեղին կեանքը ընդհատուէր անցեալի խորշակահար հազարամեակներուն, եթէ ան հացով չըսընանէր: Հացին յայտնագործումը մարդկային քաղաքակրթութեան եօթը արշալոյսներէն մէկն է: Հացը կատարելագործած է ուղեղն ու հոգին, օժտած մարդը՝ սիրով, հանճարով, մարդկայնութեամբ: Հացը մարդուն ուսերէն իջեցուց բոլոր կախարդ ուժերը եւ զանոնք դարձուց սիեզերագնաց: Ա,յս գիրքը անոնց համար է, որոնց ձեռքը զպած է հացի պատառին: Ա,յս կարճ յառաջաբանով կը բացուի Հայկ Խաչատրեանի «Հացապատում» գիրքը, որ հանապազօրեայ հացին նուիրուած գրքարան ձօն մըն է, քան հազար տպագրական նախով լոյս տեսած «Հայաստան» հրատարակչականէն: Հատորին մէջ կը գոլանայ մարդուն մշտնջենական ուղեկից հացի հանդէպ հայ ժողովուրդի ցուցաբերած վերաբերումը՝ հին ժամանակներէն մինչեւ մեր օրերը: Հեղինակը օգտագործած է հացին մասին գոյութիւն ունեցող հին ու նոր աղբիւրները եւ ժողովուրդին մէջ պահպանուած բանաւոր ըզոյցները: Ան բծախնդրութեամբ հաւաքած է պատմական Հայաստանի զանազան գաւառներու աւանդութիւնները, ըզոյցները հացին մասին եւ խմբագրած իր գիրքը:

×

«ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐՈՒ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԳՈՐԾԵՐԸ» ԱԼՊՈՄԻՆ ՄԷՋ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՌՈՅՑՆԵՐԸ

Մոսկուայի մէջ հրատարակուած է լուսանկարներու եւ գծագրութիւններու մեծ ալպոմ մը, ուր քննութեան ենթարկուած են խորհրդային ճարտարապետներու լաւագոյն գործերը, որոնց հեղինակները եւ չինարարները 1979 - 1980 թուականներուն արժանացած են Լենինի, Խորհ· Միութեան պետական, Նախարարաց Խորհուրդի մրցանակներուն: Վերլուծուած են խորհրդային ճարտարապետութեան զարգացման ուղիները, բնորոշ երեք տասնեակ կառոյցներ, որոնց կարգին՝ Հայաստանի կառոյցներէն «Հրազդան» մարզադաշտը, «Ռոսիա» չարժանկարի սրահը եւ «Դուին» պանդոկը:

×

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՆՈՐ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ՆՈՐ ԴԱՍԱԳԻՐՔԵՐ

Հայաստանի հրատարակչական մարմինները ժամանակէն երկու ամիս առաջ աւարտած են ուսումնական նոր տարեշրջանի դասագիրքերու հրատարակութիւնը: Պատրաստուած են 57 անուն դասագիրքեր՝ 2 միլիոն 275 հազար ընդհանուր տպաքանակով: Ա,յս տարի մասնաւոր աշխատանք տարուած է ուսումնական ձեռնարկները դպրոցական բարեկարգութեան պահանջներուն պատշաճեցնելու ուղղութեամբ: Վերանայուած եւ նոր խմբագրութեամբ լոյս տեսած են կարգ մը դասագիրքեր, բարելաւելով տպագրական որակը եւ ապէժշնելով գունաւոր եւ օֆսէթ եղանակով պատրաստուած գիրքերը:

Սփիւռքի հայ վարժարաններուն համար լոյս տեսած են հայ դրականութեան պատմութիւն (Է· դասարան), Խորհ· Հայաստանի աշխարհագրութիւն դասագիրքերը, ինչպէս նաեւ վերհրատարակուած են Ա· եւ Բ· դասարաններու մայրենի լեզուի դասագիրքերը եւ այլ գիրքեր: Ընդհանուր ծանօթութեան հարատացման կը նպաստեն ոճաբանութեան, անոր գործնական ուսուցման եւ տրամաբանական գարգացման վերաբերեալ ձեռնարկները՝ բազմատեսակ բառարանները, տեղեկատուները, «Դպրոցականի գրադարան» մատենաշարի գիրքերը եւ այլն:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՒԿՈՍԼԱՒԻԱ ԱՑԵԼԱԾ

Հայաստանէն պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ նախագահ Բարկէն Սարգիսովի, Յուլիս 2 - 6 այցելած է Եուգոսլաւիա եւ հանդիպումներ ունեցած Տիտօգրադի մետաղագործութեան ձեռնարկութեան պատասխանատուներու եւ բանուորներու հետ: Պատուիրակութիւնը այցելած է նաեւ արդիւնաբերական եւ գիտատեխնիական այլ ձեռնարկութիւններ, մշակոյթի հիմնարկներ, Պելկրատ եւ այլուր: Ի դէպ, Հայաստան եւ Յերեւան քաղաքներ՝ 12 տարիէ ի վեր:

×

ԳԱՐԻ ԿԱՍՊԱՐՈՎ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՆԳԱՄ ԸՂԱՒԱՒ ՍՏԱՑԱԾ Է ՃԱՏՐԱԿԻ «ՕՍՔԱՐ»Ը

Պարչելոնա տեղի ունեցած ճատրակի հանդիպումը՝ տեղւոյն ութ վարպետներու հետ, կրոմաչսթէր Գարի Կասպարով աւարտած է չորս յաղթանակով եւ չորս հաւասարութեամբ: Ա,յդ օր Կասպարովի յանձնուած է աշխարհի լաւագոյն ճատրակ խաղացողի մրցանակը՝ «Օսքար» ,զոր ամէն տարի կը շնորհէ ճատրակի մանուպէտ լրագրողներու միջազգային կազմակերպութիւնը: Կասպարով լաւագոյնը համարուած է 1983-ի արդիւնքներով: «Օսքար»ը արծաթէ արձանիկ մըն է, որուն վրայ պատկերացուած է հովանոցով կին մը, Պարչելոնայի խորհրդանիշը: Գարի Կասպարով երկրորդ անգամն է, որ կը ստանայ «Օսքար»ը:

ԱՒԼԻԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Սրտի խոր կսկիծով է որ կը հաղորդենք մեր սիրելի Աւլէնին յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ, Զորեքչաբթի առաւօտ, Յուլիս 11-ին: Ամիաներէ ի վեր, իր հարազատներն ու մտերիմները այդ մղձաւանջով կ'ապրէին արդէն, այն օրէն, Յունուար 25-ին, երբ սրտի ծանր տագնապի հետեւանքով կը փոխադրուէր հիւանդանոց, ուր պիտի մնար մինչեւ Մարտ 9, նախ՝ ազդու խնամքներու յաւուրկ բաժինը: Անկէ ի վեր, պարտադրաբար աւելի քաշուած կեանք մը կ'ապրէր, որու հետ, անշուշտ, էջը հաշտուած: Անցեալ Հինգշաբթի, անակնկալ այցելութիւն մը կու տար խմբագրատուն, լաւ տրամադրուած, ամիսներու բացակայութենէ ետք եւ իր այնքան ջերմ նայուածքով կ'ըսէր՝ «Եկայ, կարօտս առնելու»:

Հիմա մենք է, որ պիտի կարօտանք զինքը, բայց պիտի չկարենանք, այլեւս բնաւ պիտի չկարենանք մեր կարօտն առնել:

×

Աւլէն Փափազեան ծնած էր 1925 Դեկտ· 16-ին, Յունաստան: Հարցազրոյցի մը մէջ, կատարուած ամիսներ առաջ «Յառաջ»ի համար, եւ զոր կը հրատարակենք յետագային, ինք իսկ կ'ըսէր «Կեանքիս պատմութիւնը չատ ալ կարեւոր չէ»: Ըսել կ'ուզէր անկասկած, թէ աւելի քան կենսագրական դիծերու յիշատակումը, որ յաճախ մեծ բան չի նշանակեր, կարեւորը՝ գործն ու ապրումն է, զոր անձ մը ունեցած է: Եւ Աւլէնին պարագային, Փբանսական չարժանկարի, այլ մանաւանդ հեռատեսիլի բեմադիրի կոդքին եւ աւելի՝ հայ կեանքի մէջ ունեցած իր գործունէութիւնն է, որ առաւելաբար պիտի յիշատակուի իր մահէն ետք:

Յունաստանէն Տէսին, ուր իր ծնողքը կը չարունակէր ուսուցչական աստպարէզը, ապա՝ Փարիզ, նախ որպէս ուսանող, յետոյ օդնական - բեմադիր (Աչոտ Մալաքեանի եւ ուրիշներու քով), հուսկ՝ հեռատեսիլի իրագործող Աւլէն Փափազեան արուեստագէտի իր տաղանդը ի գործ դրաւ զանազան յայտագիրներու մէջ, հանրաքար իր ամէնէն յաջող իրագործումներէն պիտի մնայ Մարսէլ Լմմի քանի մը պատմուածքներու վերածումը:

Հայկ· ճակատի վրայ, Աւլէն, դաստիարակուած է Յունաստանէն Ֆրանսա, հայչունչ եւ ազգային իսկապէս բացառիկ մթնոլորտի մէջ, տունը թէ դպրոցը: Պատերազմի վաղորդայնին իսկ, նախ Հ.Ց·Դ· Նոր Սերունդի եւ անոր պաշտօնաթերթին՝ «Հայաստան»ի մէջ է, որ լայն դրժտունէութիւն ցոյց պիտի տար: Նոր Սերունդի կեդր· վարչութենէն եռք, կ'անցնէր կուսակցական չարքերը, ուր տարիներու ընթացքին պիտի հասնէր պատասխանատու դիրքերու, քանիցս ընտրուելով Հ.Ց·Դ· կեդր· կոմիտէի անդամ: Իրեն համար, մինչեւ վերջ, Դաշնակցութիւնը մնաց իր իսկեալը, որու ծառայեց հաւատարմութեամբ, ջերմեռանդութեամբ եւ անսպառ նուիրումով: Սկիզբէն աշխատակցած է «Յառաջ»ի, յաճախ բանախօսութիւններ ալ կատարած, Փարիզ թէ գաւառը, Ապրիլեան ոգեկոչումներու, Մայիս 28ի թէ Դաշնակցութեան օրուան առթիւ: Իր վերջին դասախօսութիւնը - սինեմայի մասին - տուաւ Տէսինի Մշակութային Տան մէջ 1983,Հոկտեմբերին եւ նոր հիւանդանոց փոխադրուած էր, Յունուարի վերջ, երբ «Միտք եւ Արուեստ»ի մէջ, լոյս կը տեսնէր Յարութիւն Աղայեանի իր նուիրած յօդուածը՝ «Փրէզիտաները» ուր ինք է որ կ'ըսէր այդ առթիւ·- «··· Սուզի մէջ եմ նաեւ ես, որ դեռ երէկ լման էի, իսկ այսօր իր մեկնումով կը զգամ որ չունիմ այն՝ ինչ որ էական էր ինծի համար, ընկեր մը՝ զոր սիրած ու յարգած էի»:

Դիտես, Աւլէն, մենք ալ այսօր, լման չենք, որովհետեւ չունինք այլեւս մեր ընկերը: Էական բան մը կը պակսի այլեւս մեզի՝ պարզապէս՝ ներկայութիւնդ, պարզապէս՝ խօսքդ, պարզապէս՝ ժպիտդ: Վերջերս, որոշ դառնութեամբ, կ'ըսէր, թէ չատ կը կարդաս, բայց չես յաջողիր կեդրոնանալ գրելու համար: Սկսեր ես, թէեւ յօդուած մը, անաւարտ համանուագի մը նման, որ ահա ձեռքս է եւ որու խորագիրն է՝ «Բարեւ, այդ ես եմ», փոխառնուած հայաստանեան ժապաւէնէ մը: Երանի, խմբագրատան դուռը բացուէր, ու յօդուածը՝ ձեռքդ մոնէիր ըսելով «Բարեւ, այդ ես եմ»:

×

Ցուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները՝ տես 4րդ էջ:

Մեր ցաւակցութիւնները՝ իր մօր՝ Տիկին Շուշիկ Աւետիսեան -Փափազեանի, սիրելի Անահիտին, զաւակներուն եւ եղբօրը:

ԿԵԱՆՔ՝ Ի ՆՊԱՍՏ ՎԱՂՈՒԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՓԱՌՔԻՆ

Բ.

Յօդուածը Կոմիտասի եւ նրա ջանքերով Պոլսում ստեղծուած հայ մանուկների երգչախմբի համերգի մասին է: «Հայ զեղջուկ երաժշտութիւնը, - գրում է քննադատը, - հնագոյն օրերէ սկսելով մինչեւ այսօր եղանակաւորուող հայ հոգիին զգայական կեանքին արտայայտութեան ինքնաբուխ եւ ամենահարազատ ձեւն է: Անոր միայն պէտք է դիմել, ճանչնալու համար մեր ժողովրդին հոգեբանութիւնը, իր զգայական ընդունակութիւններուն բոլոր երանգներուն մէջ: Վանդի երգական զեղջուկ երաժշտութիւնը թերեւս այն միեզերական ամենահաղորդ լեզուն է, որով ընդունակ է բարբառելու ցեղ մը, իր ամենէն վճիտ եւ յատկանշական բնաղդներուն մէջէն, ատով հասկնալի ըլլալով ընդհանուր մարդկութեան: Այս մտքով ուսումնասիրել ու վեր հանել զեղջուկ երաժշտութիւնը, իր նկարագրին ամենէն անձնական երանգներուն համեմատ, աշխատութիւն մըն է, որուն հարկ է տալ ամենամեծ կարեւորութիւն եւ անոնք, որ այս մտքով ընդունակ են ըմբռնելու խնդիրը, ապահովաբար Կոմիտաս վարդապետի գործը կ'ողջունեն սրտագին խանդավառութեամբ»:

«Վաղուան գրականութեան» բանավէճում առանձնակի նշանակութիւն էր տրուում նաեւ լեզուի խնդրին, ուր կարեւոր դեր էր վերապահւում բարբառներին՝ իբրեւ լեզուի հարստացման ու կենդանի նկարագրի պահպանման միջոցի:

Գաւառաբարբառը ամենեւին էլ չդիտելով գրականութեան լեզուի միակ արտայայտութիւն, Յարութիւնեանը նկատում է այն իրբեւ «լրացուցիչ մաս վաղուան գրականութեան յատկանիշներուն»: Վաղուայ գրական լեզուն, ըստ քննադատի, պէտք է անուի, հարստանայ բարբառների ընձեռած անսահման հնարաւորութիւններով, որոնք մշտական կենարար երակն են լեզուի բնականոն զարգացման: Այդ գործում նա անհրաժեշտ է դնում զգոյշ ու խնամքոտ ուսումնասիրութիւն: Խօսքը վերաբերում է ոչ միայն առանձին բառերի ու արտայայտութիւնների իւրացմանը, այլեւ ձեւաբանութեան, լեզուի կառուցուածքի ներքին կանոնների կիրառմանը: Հակադրուելով լեզուական պուրիզմի կողմնակիցներին, որոնք ծայրայեղութեան մէջ էին ընկնում գրական լեզուն բարբառներից «պաշտպանելու» զուր ջանքերում, Յարութիւնեանը գրում է. «Մեր պոլսահայ աշխարհիկ լեզուն որքան ալ արուեստագէտօրէն ճկուն ու ճախ լեզուի մը պատրանք տայ այսօր, տակաւին չի կրնար նկատուիլ ժամանակիս քաղաքակրթութեան լեզուն»:

Ժամանակին համընթաց քայլող գրականութեան լեզուն հարստացնող բարբառների դերը կարեւոր է դիտւում նաեւ «բնախօսական յօրինուածութեան տեսակէտէն»: Լեզուի «կենդանի ըլլալու եւ կեանքի ցոլացնելու» ունակութիւնը սերտ կապի մէջ է ժողովրդի խօսք ու բանի հետ: Արուեստագէտի վարպետութիւնն է կարողանալ հմտօրէն օգտուել ժողովրդական լեզուամտածողութեան հարուստ չտեմարանից, դրանով իսկ ստեղծելով նոր ոճական լեզուական մշակոյթի զարգացման իւրաքանչիւր փուլում: Այնուհետ քննադատի միտքը լեզուի մէջ մեքենայական փոփոխութիւններ մտցնելը չէ: Լեզուի զարգացման ընթացքը նրան ներկայանում է ոգեշնչական կապերի, ներքին ազդակների գործունէութեան արդիւնք: «Լեզուական բնաշրջութիւնը մեկուսի անկախ իրողութիւն մը չէ», - գրում է նա մէկ այլ առիթով: Կեակքն է թելադրում կենդանի լեզուի չարժման օրինաչափութիւնները: Այդ կապի մէջ է քննադատը տեսնում լեզուի կենսունակութեան անհրաժեշտ պայմանը, «վանդի չկայ աւելի յարաբերութիւն անմիջականութիւն, քան կեանքը եւ նոր ճշմարտութիւն մը չէ ըսել, թէ լեզուները կ'ապրին: Անպատուղ միջնակութիւն մեռած լեզուներուն նկարագիրն է միայն»: Կենդանի, ապրող լեզուն անհրաժեշտ է լիարիւն կենսական լիցքով բարախող գրականութեան համար:

Արուեստի նորայայտ երեւոյթների գնահատումը վկայում է քննադատի լայն հետաքրքրութիւնների եւ համաչխարհային արուեստի ու գրականութեան անցուդարձերի քաջատեղեակութիւնը: Վահան Թոթովենցը նրա մասին գրում էր. «Արտ. Յարութիւնեան մեր մէջ ամենէն չատ սորված գեղագէտն էր, գրական եւ մասնաւորապէս կլասիկ հեղինակներու այս մեծ ուսանողը՝ պահած էր իր հոգին լինքնատիպ ու անկախ»: Մէկ այլ կենսագիր բնորոշում է Յարութիւնեանին իբրեւ «եւրոպական միտք մը... Փարիզեան մըշակումի նրբութիւնով ու կատարելութիւնով միտք մըն էր, գիւղացի խանութպանի մը անհատաւորելիօրէն պարզ այդ տարազին տակ: Իր գրած ֆրանսերէնը ըզմայլում կը պատճառէր նոյնիսկ ֆրանսացի բարեկամներու, որոնցմէ մէկը օր մը կ'ըսէր փարիզարնակ Հայու մը. «Պոլիս կ'երեւայ ձեր քաղաքական մայրաքաղաքն է, իսկ Մալգարա՝ մտաւորական ու համալսարանական կեդրոն մը, որ իր մէջ կը համբէ նման կարողութիւններ»:

Իսկապէս, Յարութիւնեանը ոչ միայն լաւատեղեակ էր համաչխարհային գրականութեանը, այլեւ նամակագրական կապերի մէջ էր եւրոպական գրական մտքի նշանաւոր ներկայացուցիչներից Ռէմի տը Կուրմոնի, Անաթոլ Ֆրանսի, Փիէռ Ֆիեարի, Էմիլ Վերհառնի եւ Մօրիս Մէթէռլինկի հետ: Այս կապերն, անշուշտ, ենթադրում են նրա որոշակի հետաքրքրութիւնները եւ գրական - գեղագիտական նախասիրութիւնների լայն ոլորտը: Դրա վկայութիւնն են քննադատի մի շարք յօդուածները եւրոպական գրականութեան եւ նրա առանձին նշանաւոր դէմքերի մասին: Այդ յօդուածներում հեղինակը կոնկրետ գրողներին անդրադառնալուց բացի արծարծում է հարցեր, որոնք ուշագրաւ են իրբեւ ժամանակի հայ քննադատական մտքի ուրոյն արտայայտութիւններ:

Ինքնատիպ են նրա կարծիքներն արեւմտահայ գրականութեան կրած օտար ազդեցութիւնների մասին: Ինչ-որ տեղ միակողմանիօրէն ժխտելով օտար, աւելի որոշակիօրէն, ֆրանսիական գրականութեան ազդեցութիւնը, քննադատը ուշագրաւ հիմնաւորում է տալիս այդ ժխտմանը: Ժխտւում է ոչ թէ օտար ազդեցութիւնների անհրաժեշտութիւնը, այլ օտար գրականութեան ո՛չ բաւարար ճանաչողութեան հետեւանքով առաջացած մակերեսային նմանողականութիւնը:

Քննադատն անհրաժեշտ է համարում ծանօթութիւնը ոչ միայն տարբեր ազգերի գեղարուեստական գրականութեանը, այլեւ նորագոյն գրական ուղղութիւններին եւ դրանց սնող իմաստասիրական մտքի աղբիւրներին: Թերեւս ժամանակի հայ քննադատներից ոչ մէկի հայեացքներում այդչափ կարեւորութիւն չի տրուում ժամանակի գիտական, մշակութային կեանքի տեղաշարժներին, դրանց՝ գրականութեան դրսեւորումների հետ սերտ աղերսներին, որքան Յարութիւնեանի մօտ:

Գեղագիտական մտքի նորագոյն արտայայտութիւններին հասու լինելը, իրազեկութիւնը համաչխարհային գրականութեան զարգացման ընթացքի փոփոխութիւններին՝ քննադատը պարտադիր է համարում քաղաքակիրթ իւրաքանչիւր ազգի մշակոյթի համար: Այդ նպատակի իրագործմանը պէտք է ծառայէին ամենից առաջ գեղարուեստական բարձրարժէք թարգմանութիւնները եւ ապա՝ ուսումնասիրութիւնները առանձին դրողների, գրական ուղղութիւնների մասին: «Լուրջ մրտադրութեամբ հետեւելով այս խիստ ու հիմնեղ ուսումնասիրութիւններուն, - գրում է Յարութիւնեանը, - արթնամիտ ու սորվելու հակամէտ հայ ընթերցողը՝ նախաճաշակ մը պիտի առնէ մարդկային իմացականութեան երփներանգ փոփոխումներուն, պիտի ընտանենայ բազմաթիւ գաղափարներուն... պիտի վայելէ հաճելի անակնկալութեամբ նորութիւններ ու ինքզինքը պիտի առաջնորդըւած տեսնէ մտաւորական ոստանին ճոխ սրահներուն մէջ, ներհուն ու հաճոյակատար Մենտորին կողմէն»:

Քննադատն ինքն էլ հէնց յանձն է առնում մենտորի այդ պարտականութիւնը՝ ներկայացնելով հասարակութեանը քիչ ծանօթ կամ բոլորովին անծանօթ օտարազգի դրողների: Նա էր, որ առաջինը արեւմտահայ շրջաններում գրեց Մաքսիմ Գորկու մասին՝ միաժամանակ թարգմանելով նրա «Իմ ընկերը» պատմուածքը: Գորկու մասին յօդուածը բացայայտում է քննադատի կարողութիւնը՝ դրողին բնորոշել առաւել էական ստեղծագործական յատկանիշներով: Կեանքի խոր ճանաչողութիւն, զեղարուեստական մեծ ընդհանրացման ունակութիւն՝ ռէալիզմի ուրոյն արտայայտումներով - այսպէս է բնութագրում Գորկու ստեղծագործութիւնը: Յարութիւնեանն ընդգծում է յատկապէս դրողի ստեղծագործութեան յեղափոխական բովանդակութիւնը, որը պատճառ էր եղել թուրք գրաքննութեան կողմից արգելելու «ոչ միայն անոր գործերէն որեւէ մէկին թարգմանութիւնը, այլ մինչեւ իսկ անոր անուան յիշատակութիւնն ու գովեստն ընել»:

Քննադատը կարեւոր է համարում այն հանգամանքը, որ Գորկու ստեղծագործութեամբ գրականութեան հերոս է դառնում մոռացուած մի դասակարգ, ղէպի որը գրողին առաջնորդում էին «իր կեանքին ու տաղանդին մանկայատկութիւնները»: «Շնորհիւ Տուրգենեւի եւ Տոլստոյի յաջորդող ռուս գրագէտներուն, ռուս ժողովուրդի զարգացած դասակարգերուն ընդվզող տարրը աւելի կամ նուազ ճանչցուած էր արդէն, իսկ Գորկիին վիճակուեցաւ նկարագրել ռուս յեղաշրջումի մէկ նորագոյն երեւոյթը, ազատագրութեան մեծ գարին նուիրուած անանուն հերոսները աստուածացնելով»:

Յարութիւնեան քննադատ - գեղագէտն իր լաւագոյն կողմերով է հանդէս գալիս Ռուպէն Ուիթմէնին նուիրուած յօդուածում: Ամերիկեան նշանաւոր բանաստեղծը, որ գարադլուխ էր բացել ժամանակակից գրականութեան գեղարուեստական նոր մտածողութեան հորիզոններում իր ինքնատիպ, համամարդկային արուեստով, անծանօթ էր հայ ընթերցողին:

Յարութիւնեանի ծաւալուն յօդուածը ըստ ամենայնի ներկայացնում եւ մեկնաբանում է մեծ բանաստեղծին՝ բացելով նրա ստեղծագործութեան էական առանձնայատկութիւնները ու նրա նշանակութիւնը ոչ միայն իր, այլեւ յետագայ ժամանակների համար: Ուիթմէնին քննադատը դասում է «նոր աշխարհի մտաւորականութեան քառեակ երեւոյթներէն»՝ Էմբրսոնի, Փօլի, Թորոյի հետ, «Ամերիկայի մեծագոյն քնարերգուն, իր հասակով՝ բաղդատելի աշխարհի ամէնէն մեծ բանաստեղծներուն հետ»:

Ժանրի ընդհատիպ ընկալմամբ են յատկանշւում Արտաշէս Յարութիւնեանի գրական դիմանկարները. դրանք աւելի ճիշդ կը լինի բնորոշել իբրեւ գրական - քննադատական դիմանկարներ: Հետեւելով ժանրի դասական ըմբռնման սկզբունքներին, որի հայկական սկզբնօրինակները յանձին Մ. Մամուրեանի եւ Ց. Պարոնեանի փորձերի, յայտնի էին դեռեւս անցեալ դարի 70ական թուականներին, Յարութիւնեանը ստեղծեց արդէն տարածուած ժանրի՝ սեփական ծրագրերին ենթարկուող տարատեսակը: Փաստն ինքնին ուշագրաւ է, երբ նկատի ենք առնում ժամանակի արեւմտահայ քննադատութեան մէջ գրական դիմանկարի զարգացութեան ատիճանը: Հրանտ Ասատուրի «Դիմաստուերներ»ը, Գր. Զօհրապի, Տ. Կամսարականի, Ա. Զօպանեանի դիմանկարային չարքերը ժանրի բազմաբնոյթ արտայայտութիւններն են՝ յատկանշուած հեղինակների անհատական մօտեցման դրոշմով:

Յարութիւնեանի հեղինակած դիմանկարը զատելով յուշագրային - կենսագրական տեսակից՝ աւելի յարում է քննադատական դիմանկար-էսէին: Դիմանկարը դառնում է միջոց՝ որոշակի տեսանկիւնից արժէքաւորելու գրական գործչին, նրա վաստակը, քննական հայեացքով ծանրելով ժամանակի գրական խնդիրների տարածքում:

Ժամանակի գրական կեանքի որոշակի ուղղութեան միտումները իրատեսակ անդրադարձումներ են տուել Յարութիւնեանի դիմանկարներին: Առողջ պատկերներով կենսահաստատ բովանդակութեան պահանջը, որ առանցքային դրոյթ էր վաղուայ գրականութեան ծրագրերում, ակնյայտօրէն առաջնորդում է քննադատին նաեւ նրա դիմանկարներում: Յատկանշական է այս իմաստով Եղիա Տէրճանեանի դիմանկարը: Յարութիւնեանը պատկերում է Եղիա - մտածող գեհանը պատկերում է եղիա - մտածող գեհանը պատկերում է եղիա - մտածող գեղագէտին իր բարդ անհատականութեան զարգացման: Տէմիրճիկնճեռատ հակասութիւններում: Տէմիրճիկնճեռատ հակասութիւններում: Տէմիրճիպաշեանի մասին տարածուած կարծիքները, ըստ քննադատի, գուտ մակերեսային տպաւորութեան արդիւնք էին, որոնք անհնար էին դարձնում նրա գործի բուն էութեան արժէքն ըմբռնել: «Իրմով զբաղողները, - գրում է Յարութիւնեանը, - դինքը կը դատեն առանց վերապահութեան այն տարատեսակ տպաւորութիւնների համար, զոր գրագէտին երկուքթիւնը դերակշռողէն կը ձգէ իր յաճախորդներուն վրայ: Մինչդեռ ամէնէն առաջ հարկ էր դինքը հասկնալ ու բացատրել մանաւանդ, արդար դատաստանին իրեն համար»: Այս սկզբունքով էլ առաջնորդւում է դիմանկարիչը՝ եղիայի ստեղծագործութեան դնահատումը հիմնաւորելով նրա փիլիսոփայական ըմբռնումների դրոյթներով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԵՍ ՉԻՆԱՐԷՆ ՉԵՄ ԳԻՏԵՐ

—×—

Երբեմն կը հաշուեմ թէ հայ մը քանի՛ լեզու գիտնալ ստիպուած է, եթէ կ'ուզէ հանգիստ խօսիլ աշխարհին ամէն կողմը ցրուած Հայերու հետ: Գանատայէ ու Միացեալ Նահանգներէ մինչեւ Հարաւային Ամերիկա, ու ովկիանոսներու վրայէն մինչեւ Մօրհրդային Միութեան մէն մի անկիւնը, մինչեւ Աւստրալիա, մինչեւ Արաբական զանազան երկիրներ եւ երբեմն մինչեւ Ափրիկէ, ուր որ երթայ, ան անպայման պիտի գտնէ Հայ մը, որ տեղաւորուած է գինքը հիւրընկալող երկրին լեզուին մէջ եւ մոռցած՝ իր սեփականը: Պիտի նայի այդ Հայուն եւ պիտի չուարի: Ողբերգական բան մը պիտի գտնէ իր մէկ ցեղակիցին հետ չկարենալ լեզու գտնելու տարօրինակութեան մէջ: Եւ ողբերգականութիւնը պիտի տանջապատկուի, եթէ պատահի որ այդ ցեղակիցը հեռաւոր մէկը չըլլայ, այլ պարզապէս իր մէկ ազգականը, մէկը՝ որուն կապուած է արեան կապով:

Սփիւռքահայ գրականութեան անսպառ նիւթն է այս. մէկ կողմէ մեծ հայրեր, մեծ մայրեր, մայրեր կամ հայրեր, որոնք լեզու մը կը խօսին, միւս կողմէ զաւակներ, թոռներ, որոնք ուրիշ լեզու մը կը խօսին: Զիրար կը հասկնա՞ն: Կիսկատար: Զէ՞ որ թարգմանն ալ կրնար ինքզինք բացատրել ձեռքի եւ ոտքի չարժումներով: Մնաց որ թոռնիկը, հասկցնելու համար իր քանի մը հիմնական կարիքները, սորված է չորս հինգ տարրական բառեր: Ուզէ չուզէ, կ'արտասանէ հօրենական լեզուի այդ քանի մը բառերը, անոնց վրայ աւելցնելով անգլերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, ռուսերէն լրացուցիչ նախադասութիւններու հեղեղ մը: Բառերու ու նախադասութիւններու այդ տեզատարափին մէջ որքա՞ն խեղճ կը մնան, նոյնիսկ որքա՞ն ծիծաղաշարժ կը թուին հօրենական լեզուի այդ քանի մը բառերը: Բայց նորէն ալ անոնք կը բաւեն որպէսզի խեղճ տուն ինները մխիթարուին, ուրախութեամբ ծափ զարնեն լսելով այդ քանի մը բառերը եւ, եթէ պատահի որ հին աշխարհէն այցելու մը ընդունին, իրենց զաւակը ցոյց տալով ըսեն. «նայէ, մեր զաւակը հայերէն ալ կը խօսի... քիչ մը»:

Ընտանեկան որքա՞ն ամուր կապ կը կազմուի արդեօք հօրենական լեզուի այդ քանի մը բառերով: Պատը, որ կը բարձրանայ մէկ լեզուին եւ միւսին միջեւ, իրականութեան մէջ իրարմէ կը զատէ ոչ միայն մշակոյթներն ու բարքերը, այլ նաեւ նոյն ընտանիքին հարազատ անդամները:

×

Դեռ քանի մը օր առաջ, դարձեալ չարժանկարի ժապաւէնի մը մէջ կը դիտէի չահեկան տեսարան մը: Գալիֆորնիոյ հիւ-

(Շար. 2)

— ՓՈՍՏԱՅԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆ —

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԿԱՊԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Հ Ա Յ Տ Ն Ի Ք

Ստորագրված հանրապետության ամբողջ տարածքում բաժանորդագրությունն ընդունվում է բոլոր փոստային բաժանմունքներում, գյուղական խորհուրդներում, գյուղատնտեսական կոոպերատիվներում և գործարանների ու ֆաբրիկաների ներկայացուցիչների մոտ։

Բաժանորդագրության գինը՝ ամսական 1 ռուբլի 50 կոպեկ։

Հայտերը ընդունվում են ամեն ամսվա 1-ից մինչև 15-ը։

Հայտերի ձևերը տրվում են փոստային բաժանմունքներում, գյուղական խորհուրդներում, գյուղատնտեսական կոոպերատիվներում և գործարանների ու ֆաբրիկաների ներկայացուցիչների մոտ

Տիկին Գեղան Շինիքճեան - Փափազեան, մայրը
Տիկին Աուէն Փափազեան, կինը
Տէր եւ Տիկին Վիգէն Փափազեան,
Տիկին Սեզա Ադամեան,
Պ. Արամ Փափազեան,
զաւակները,

Աստղիկ, Թալին, Միհրան - Աուէն թոռները,

Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փափազեան,
եղբայրն ու հարսը,
Օր. Այտա Փափազեան,
Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Փափազեան,
եղբօր զաւակները,

ինչպէս նաեւ Պետրոսեան, Խմիրզեան, Տէօվլէթեան, Քոչարեան, Ադաճանեան, ընտանիքները

խոր ցաւով կը ծանուցանեն

ԱՈՒԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 11-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երկուշաբթի, Յուլիս 16, ժամը 14·00ին, Փարիզի Ս. Յովհ - Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Նէօյիի պերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՊՈՆՆԷՆ. - Կարապետ Յովակիմեան 200 Ֆ.:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՑԱԿԻ

Տիկին Մալվինէ Էսապալեան 500 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին փոխան ծաղիկի Տիկին Վեհանոյշ Պասմաճեանի մահուան առթիւ:

Հ.Բ.Ը.Մ.

ՀՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՒԻՃԱԿ՝ ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի բերմամբ, Հ.Բ.Ը.Մ.ի Հուիցերական Իրաւաւիճակով Ընկերակցութեան Գրասենեակը՝ Լօզան, փակ պիտի մնայ Յուլիս 30էն Սեպտեմբեր 3:

Մեզմէ կը խնդրուի ծանուցանել թէ ՏԻԿԻՆ ՎԵՀՀԱՆՈՑՇ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Շիշմանեան)
յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, երկուշաբթի, Յուլիս 16, ժամը 10·30-ին, Փարիզի Ս. Յովհ - Մկրտիչ եկեղեցին:
Որեւէ մահագդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14, Rue Saint-Bazile — 13001 Marseille

Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը փակ է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՒՆ 31

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Զէնկիլէյի Հայրենակցական Միութենէն 200 Ֆ. ի յիշատակ Շնորհիկ Նօտարեանի:

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները- Օր. Վարդանեան 100, Տէր եւ Տիկին Գասպար Պալեան 1000, Տիկին Ունճեան 100 Ֆ.:

Մարի Ագաշեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Օննիկ Ագաշեան 500, Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Սայրին 500 Ֆ.:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ - ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ - ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ

ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1984 - 1985

Ուսումնական տարւոյն արձանագրութիւնները սկսած են, հետեւեալ բաժանումներով. -

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ - ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ - եւ ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ:

Վարժարանը կ'ընդունի ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներ:

- Ցերեկօթիկ՝ աղջիկ եւ մանչ:
- Գիշերօթիկ՝ մի՛ միայն մանչ:

Ցերեկօթիկ աշակերտներու համար վարժարանը ունի ինքնաշարժի սպասարկութիւն, հետեւեալ դիծերու վրայ. - Ալֆորվիլ - Փարիզ (2-րդ, 8-րդ, 9-րդ, 15-րդ, 16-րդ, 18-րդ թաղամասեր), - Իսի լէ Մուլիւօ, Մէօտօն, Շաւիլ, Վիրօֆլէ, Սէն - Քլու, Կարշ, Բիւէլ Մալմեզօն, Փօր Մարլի:

Արձանագրութեան համար, ինչպէս նաեւ լուսաբանելի այլ հարցերու համար դիմել տեսչութեան, Յունիս եւ Յուլիս ամիսներուն ամէն օր ժամը 10-էն 13:

Հեռաձայն. - 534 - 68 - 28

VIENT DE PARAITRE

PARAGES D'EXIL de CHAHAN CHAHNOUR

- ARMEN LUBIN -

Trois nouvelles traduites de l'arménien par *Krikor CHAHINIAN*

UN PETIT CŒUR TENDRE
ՊԱՃԵՂ ՄԸ ԱՆՈՑՇ ՍԻՐՏ

ZATOSTÉ
ԶԱԹՈՍԹՔ

UN TAILLEUR, SES DEUX HOTES et DIVERS EVENEMENTS
ԴԵՐԶԱԿ ՄԸ, ԻՐ ԵՐԿՈՒ ՀԻՒՐԵՐԸ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

Ed. Le Temps qu'il fait
Prix 75 F (+ 9.20 F frais de port)
— H. SAMUELIAN
51, rue Mr. le Prince - 75006 Paris
— HARATCH
ou en librairie

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել թղթատարի զբաղեցեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է դիմել անշուշտ թերթիս վարչութեան մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէները (ընթացիկ եւ նորը) եւ կցել 20 Ֆ.ի դրոշմաթուղթ (25 Ֆ. արտասահմանի պարագային, բացի՝ Իտալիայէն, ուր թղթատարական անկանոնութիւններու եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը ստիպուինք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնները չընդունիլ):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 7

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Մշակոյթի օրուան առթիւ,
ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ-ի
100 Ա.Մ.Ե.Ա.կ-ի տօնակատարութիւն

A CEDER
à ALFORTVILLE

Place de Marché
Produits orientaux, fruits secs, légumes secs, olives
5 jours par semaine
Tél. : 378. 28. 84 (après 20h 30)

Fête champêtre

de
l'Amicale des Arméniens de Draguignan
Camping de Foux
à 2 km. de Draguignan
sur le terrain de V .Lorenian
Dimanche 15 Juillet, toute la journée
orchestre SARDARABAD
Buffet — brochettes — ambiance

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Պլեֆան. Թէնի կայանի արձանագրութիւնները կը շարունակուին Օգոստոս ամսուան համար: Այս տարի Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն, 2 շաբաթական (15 օր) պարի դասընթացքներ նախատեսուած են մասնագէտ ուսուցիչի մասնակցութեամբ:

×

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ իր դրասենեակը կէս օրէ ետք տեւական ըլլալ է ժամը 14-էն 18, երկուշաբթիէն մինչեւ Ուրբաթ, իսկ Հինգշաբթի օրերը 14էն 22ը:

Le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France assure une permanence à son siège tous les après-midi du lundi au vendredi de 14h à 18h et le jeudi de 14h à 22h pour les inscriptions à la colonie, pour vos differents problèmes, ainsi que pour tous renseignements.
17, rue Bleue, 75009 PARIS
Tél. : 824. 46. 57

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ԿԱՑԱՆԻ

Օգոստոս 15-ի հանդէսին եւ Խաղողի օրհնութեան մասնակցիլ փափաքողնե-րուն համար, կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ճամբորդութիւն մը կը կազմակերպէ օթօգառով:

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութիւններու համար, դիմել 783 - 30 - 35, մինչեւ Յուլիս 20:

UN RESTAURANT LIBANO - ARMENIEN
EN PLEIN PARIS

AL-KASR

SPECIALITES ARMENIENNES ET LIBANAISES

1, RUE DE RICHELIEU, 75001 PARIS
métro Palais-Royal

tél. 296 33 02

DEJEUNER - DINER D'AFFAIRES ET DE FAMILLE

prix raisonnables

accueil cordial et amical

tous les soirs
ambiance musicale orientale

Salle pour banquets, mariages, fiançailles, baptême, anniversaire, réception

Vendredi et Samedi soirée animée par **vicken**

ՀԱՅԿԱԿԱՆ - ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ
ՀԱՄԵՂ ՃԱՇԵՐՈՎ

ARMENIE 1984

DÉPARTS	RETOURS
04 AOUT	17 AOUT
18 AOUT	31 AOUT
01 SEPT.	14 SEPT.
15 SEPT.	28 SEPT.
06 OCT.	19 OCT.
26 DEC.	08 JAN.

Nos voyages comprennent des séjours simples, et des circuits.
POSSIBILITE DE VOYAGES INDIVIDUELS... CONSULTEZ NOUS!

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95 - 90 - 12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ
14-15
SAMEDI-DIMANCHE
14-15 JUILLET
1984
LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՐԱՉ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.744 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 59e ANNÉE — No 15.744

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

(ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՅՈՒԼԻՍ 3 - 9)

ՆԱՀԱՆՋԵԼՈՎ ՀԱՆԴԵՐՁ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՂԵԿԸ ՁԵՌՔ Կ'ԱՌՆԷ

——×——

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ
ԲԱՐՁԻ ԹՈՂ Կ'ԸԼԼԱՑ

——×——

Պաշտպանութեան լաւագոյն զէնքը՝ համայարթակումն ըլլալով, նախագահ Միթերան որպէս վարպետ ռազմավար, անհնկալ կարճ ելոյթով մը ամէն ինչ ասին ու վրայ ըրաւ, չուարեցնելով ընդդիմութիւնը, բայց նաեւ իր կողմնակիցները:

Վերջին պահուն է, որ կը յայտարարուէր թէ նախագահը, Հինգշաբթի, ժամը 20-ին ժողովուրդին պիտի խօսի: Գաղտնապահութիւնը կը պահուէր մինչեւ վերջը, ոչ ոք կրնար դուշակութիւններ ընել: Ի՞նչ պիտի ըսէ Միթերան: Եւ խակապէս, սիւրփրիզը տեւեց մինչեւ ծայրը եւ Միթերան անակնկալի բերաւ բոլորը: Նախ, ինչ ըսաւ. - «Սիրելի հայրենակիցներ, Հանրապետութեան նախագահ, հրամայական պարտականութիւնն ունիմ պահպանելու, բոլոր պարագաներուն մէջ, ազգ. միասնականութիւնը, Սահմանադրութեան յարգանքը, հանրային իշխանութեանց գործունէութիւնը, Պետութեան չարունակականութիւնը: Եւ որովհետեւ այդ բարձր պատասխանատուութիւնը յանձնած էք ինծի, խօսքս կ'ուղղեմ ձեզի, այս իրիկուն»: Այս յառաջաբանէն ետք, Միթերանի տալիք լուրն այն էր, որ դէմ չ'Ներակոյտին առաջարկին (ռեֆերանտում դպրոցին մասին) բայց Սահմանադրութեան ներկայ յօդուածը թոյլ չի տար որ հանրավճիռի դրուի դպրոցը, քանի որ 11-րդ յօդուածը կ'ըսէ. - «Հանրապետութեան նախագահը, կառավարութեան առաջարկին վրայ նստաշրջաններու տեւողութեան առեն կամ երկու ժողովներուն միացեալ առաջարկով, հրատարակուած Պատուանթերթին մէջ, կրնայ հանրավճիռի (ռեֆերանտում) ենթարկել օրէնսդիր հանրային իշխանութեան կազմակերպութեան վերաբերող, ընդդրկելով հասարակական քաղաքականութեան համամասնութեան մը հաստատութիւնը, կամ դաշնադրի մը վաւերացումը արտօնելու ձգտող»: Այլ խօսքով դպրոցին հարցը չի մտներ այս սահմանումին մէջ, ուրեմն, ի՞նչ կ'առաջարկէ Միթերան, նախ դրաւիլ թիւ 89 յօդուածով, որ թոյլ կու տայ իրեն, կրկին հանրավճիռով սահմանադրական բարեփոխումներ կատարել եւ ուրեմն ընդլայնել 11-րդ յօդուածը: Այլ խօսքով՝ Սեպտեմբերին հանրավճիռ կը կատարուի հանրավճիռի մասին եւ երբ ժողովուրդը «այո՛» ըսէ առոր, դպրոցի հարցն ալ կարելի է հանրավճիռի ենթարկել: Մինչ այդ Սավառի օրինագիծը դարակը թող մնայ: Շատ ճարպիկ խազ մըն է, որու ձեռնարկած է այս հին քաղաքագէտը: Ապարէկ կը կարծայ ընդդիմութեան, նեղը դնելով զայն: Ձեւով մը ըսել կ'ուզէ՝ հանրավճիռ կ'ուզէ՞ք, առէ՛ք, բայց վերջը չզղջաք: Այրարեւ, երբ Սեպտեմբերին այդ բարեփոխումը (11-րդ յօդուածը) ընդունուի ժողովուրդին կողմէ, ամէն իրաւունք տուած կ'ըլլայ այլեւս նախագահին, որ այլեւս կ'ամբաստանէ նախագահական վարչակարգը: Միթերան ապագան կը պատրաստէ, չի վարանիր իր իսկ մեծամանութիւնը ծլծաղելի դարձնելէ, նախապէս յայտարարելով հանդերձ թէ Սավառի օրինագիծը լաւ էր, յանկարծ բարձի թող կ'ընէ, ուրանալով իսկ Մօռուայի այն վճռական չեչտով ըրած յայտարարութիւնը՝ «փղոդը չէ որ օրէնքը կ'ընէ»: Այսօր կը փաստուի որ կ'ընէ, քանի Յունիս 24-ի ցոյցը, բարդուած եւրոպական ընտրութեանց խղճալի արդիւնքներուն վրայ եւ Մերակոյտին դիրքը, բաւեցին որ Միթերան մտածէ «բան մը ընել», ինչպէս իրեն թելադրեր է Ժիսքար Օվերնեի իրենց հանդիպումին առեն՝ նախաձեռնութիւն մը առնել:

Ներկայիս, ուրեմն, ազգ. ժողով եւ Մերակոյտ պարտին միասնաբար պատրաստել 11-րդ յօդուածին նոր բանաձեւումը:

Այս անսպասելի խաղով, Միթերան չեզոքեցուց իրենները եւ հակառակորդները, որոնք կ'ուզեն հասկնալ թէ «բանն ինչո՞ւմն է», հաւանաբար միայն համայնավարները լաւ հասկնան թէ անպատմ մը եւս՝ «նեղը կը դրուին...»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԱՖԱԹ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, Ժընեւի մէջ, յայտարարեց թէ ՊԱԿ-ը պիտի չճանչնայ Իսրայէլը ցորչափ այս վերջինը չընդունի Պաղեստինցիներու ազգային գոյութեան մը իրաւունքը:

«ԱՍՏՈՒԾՈՑ ԲԱՐԿՈՒԹԵԱՆ» պատճառով է որ հրդեհ ծագեր է, առջի օր, Անդլիոյ Եորքի մայր տաճարին մէջ: Արդարեւ, այդ օրը, Մեծն - Բրիտանիոյ մեծ բարեպաշտներու ներկայութեամբ, իսրայէլեան համայնքը ժբ. դարուն հոն չարդուած 500 Հրեաներու ազիւնները թաղեր է: Աստնք առենին մերժեր են դրժել իրենց հաւատքը եւ այդ թաղման պահուն է, որ հրդեհը ծագեր է: Իսրայէլեան Հաստատութեան պատասխանելով, անկլիքան եկեղեցւոյ մէկ պատասխանատուն ըսած է թէ երկու դէպքերու զուգադիպութիւնը կը փաստէր, «ի մեծ սարսափ իրեն» որ իսկապէս «Աստուծոյ բարկութեան մէկ յուցադրութիւնն է»:

ՄԻՑՈՍ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՈՊՈԼՈՍԻ «ՀԱՅԵՐԸ» ԳԻՐՔԸ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

«Ճակատագիրը Հայերին դրել է դժուար մի տարածքի վրայ: Հնուց մինչեւ մեր օրերը չատերը փորձեցին խժռել նրանց եւ չատ անգամ խժռեցին, բայց բազմաթիւ չնորհներով օժտուած այս արիւնն ցեղը կարողացաւ վերապրել: Բազում վտանգների դիմագրելիս, իրենց կրած տառապանքներով, իրենց ժողովրդին բնորոշ բնածին ազնուութեամբ, իրենց աչքով հոգեկանով եւ բազմաթիւ գործնական ունակութիւններով ստեղծեցին զեղեցիկ մի քաղաքակրթութիւն եւ այդ ամէնով, իրենց տառապանքով ու գործերով, պահպանեցին իրենց դէմքը միւս ժողովուրդների մէջ եւ ամէն անգամ չահեցին մեր համակրանքը: Այդ երկրին ո՛ր մասին էլ դիպչելու լինես, այնտեղից յուղիչ պատմութիւններ կը յայտնեն»: Այս խօսքերով կը բացուի յոյն գրագէտ Միլտոս Ալեքսանդրոպոլոսի «Հայերը» գիրքը, գոր 20 հազար տպաքանակով լոյս ընծայած է «Աւանեան Գրոց» հրատարակչականը (բնագրէն թարգմանած է Սիմոն Գրքասարեան): Հեղինակը Հայաստան այցելած է 1981-ին եւ ողեւորուելով տեղւոյն առօրեայով ու պատմութեամբ, իր տպաւորութիւնները ամփոփած է 1982-ին Յունաստան լոյս տեսած «Հայերը» գիրքին մէջ, ուր կ'անդրադառնար Հայերու անցեալին եւ ներկայի տեսանկիւնէն կ'քմտաւորէր հայ ժողովուրդի մշակութային արժէքները: Գիրքին իրրեւ ընթերցողներ ընտրած է խօսքեր Մովսէս Խորենացիէ, Գրիգոր Նարեկացիէ, Սիմէոն Լեհացիէ եւ Զաքարիա Քանաքեռցիէ: Հեղինակը իր գիրքը բաժնած է զանազան գլուխներու, իւրաքանչիւրին տալով յատկանշական վերնագիրներ՝ «Նահապետը», «Արտ - բատ», «Աշէքար», «Ցիշողութիւն», եւ այլն: «Դպրութիւն եւ երգ» բաժնին մէջ հեղինակը կը խօսի Մեսրոպ Մաշտոցի եւ Սահակ Պարթեւի, Նարեկացիի ու Սայաթ-Նովայի, Յովհաննէս Թումանեանի մասին: «Հայը» խորագրին տակ տեղ գտած նիւթերը կը վերաբերին արդի Հայաստանի: Միլտոս Ալեքսանդրոպոլոս Յունաստանի ծանօթ գրագէտներէն է, որ լոյս ընծայած է կարգ մը վէպեր, վիպակներ ու պատմուածքներու հաւաքածոներ, որնք կը ցոլացնեն յոյն ժողովուրդի դիմադրական չարժման ընդարձակ համայնապատկերը:

×

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

Երեւանի երեք տարբեր սրահներուն մէջ՝ Լրագրողներու, Շարժարուեստագէտներու Տան, ինչպէս նաեւ երաժշտանոցին մէջ, բացուած են երիտասարդ նըկարիչներու գործերու ցուցահանդէսները, ուր ներկայացուած են քանդակներ, նկարչական կտաւներ, գծագրութիւններ, կիրառական արուեստի մասնագէտներու աշխատանքներ եւ այլն:

×

«ՏԻԳՐԱՆ ՉՈՒԽԱՃԵԱՆ» ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ՆԻՒԹԵՐԸ

Տիգրան Չուխաճեանի անունը կրող երաժշտական դպրոցի թանգարանին մէջ բացուած է նոր ցուցահանդէս մը, ուր ներկայացուած նիւթերը թանկագին տեղեկութիւններ կը հաղորդեն երաժիշտին կեանքին ու գործին մասին: Մանաւոր հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ ցայժմ անյայտ մնացած «Ինտիանա» օփերայի ձեռագիրը բնագիրը, գոր «Կոմիտաս» Երաժշտանոցի դասախօս Մանուկ Դաւթեան ձեռք ձգածէ Թուրքիա ապրող հայ ընտանիքէ մը եւ զայն նուիրած «Զարեհց» թանգարանին, որ իր կարգին նուիրած է «Չուխաճեան» թանգարանին: Եզակի նիւթերու կարգին կը դասուին «Արշակ Բ.» հայկական առաջին օփերայի ձայնանիշերը, որոնք գրուած են հեղինակին ձեռքով: Այդ գործէն երկու անգամ միայն հատուածներ ներկայացուած են երաժիշտին ողջութեան, իսկ ամբողջական բեմադրութիւնը տեղի ունեցած է 1945-ին՝ Երեւանի Օփերային մէջ: «Չուխաճեան» թանգարանին մէջ հաւաքուած են չուրջ 500 նմոյշներ:

×

ԵԴՈՒԱՐԴ ՄԻՐԶՈՅԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ՍԵԻԱՆԻ ԱՓԻՆ

Սեւանի Մշակոյթի Տունը տեղի ունեցած է Եդուարդ Միրզոյեանի գործերուն նուիրուած երաժշտական երեկոյթ մը, հեղինակին ներկայութեամբ: Եդուարդ Միրզոյեան՝ Չուլթակահարուհի՝ Թամար Պետրոսեանի ընկերակցութեամբ, մեկնաբանած է դաշնակի եւ Չուլթակի համար գըրած «Նախերգան եւ անընդհատ չարժում» գործը: Հայաստանի ձայն -հեռատեսիլի երգչուհի Ռուզան Բաղդասարեան, մեկնաբանած է Միրզոյեանի «Աւում են թէ» եւ «Փէօթիվալային վալս» երգերը, հեղինակին դաշնակի ընկերակցութեամբ: Երեւանի լարաւոր քառեակը՝ Արտաշէս Մըկրտչեան (Բ. Չուլթակ), Գարեգին Ցարութիւնեան (Բ. Չուլթակ), փրոֆ. Զարեհ Սահակեանց (ալթօ) եւ Վարուժան Բարթիկեան (թաւչուլթակ), մեկնաբանած է Միրզոյեանի քառեակը, որ վերջերս մեծ ընդունելութիւն գտած էր Արեւմտեան Գերմանիոյ կարգ մը քաղաքներու մէջ: Երեկոյթի աւարտին Եդուարդ Միրզոյեան հատուածներ ներկայացուցած է «Գաւոս» եւ «Երբ քեզ հետ են ընկերներդ» ժապաւէններու համար իր գրած երաժշտութիւնէն, հուսկ՝ չնորհակալութիւն յայտնած իր գործերուն նկատմամբ ցոյց արուած հետաքրքրութեան համար:

ԿԵԱՆՔ՝ Ի ՆՊԱՍՏ ՎԱՂՈՒԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՓԱՌՔԻՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Արեւմտահայ եւ արեւելահայ հատուածների գրականութիւնների մերձեցման եւ փոխադարձ ճանաչման խնդիրը մշտապէս զբաղեցրել է հայ քննադատութեանը: Երկու հատուածների առաջադէմ գրողների ու քննադատների յամառ ջանքերը ուղղուած էին ազգի միասնական գեղարուեստական մտածողութեան հաստատման նպատակին: Շիրվանզադէի գրական դիմանկարը Արտաշէս Յարութիւնեանի «Դիմաստուերներ»ի շարքում թեւաղրուած է նոյնատիպ մղումներով: Յօդուածը գրուած է Շիրվանզադէի գրական գործունէութեան 30 ամեակի առթիւ, Տիգրան Կամսարականի նախաձեռնած «Շիրվանզադէ եւ իր գործը» հաւաքածուի համար, որը տպագրուեց Պոլսում, 1911 թ.:

Շիրվանզադէի գրական վաստակի բնութագրումը նախաբանւում է պատմական յետադարձ մի ակնարկով, ուր նախորդների՝ Խաչատուր Աբովեանից մինչեւ Գր. Արծրունի, վերընթաց զարգացող շղթայի օղակներով պատմականօրէն արժէքաւորում է գրական շարժումը՝ իբրեւ «զօրեղ անհատականութեամբ գրողներու եւ գործիչներու փաղանգ մը, որ իր միջավայրն ու ժամանակը տոգորեց ազգային վերածնութեան բարերար զգաստիարին տեսակէտով»:

Արժէքաւորելով գրողի ռէալիստական արտացոլման համապարփակութիւնը, Յարութիւնեանն անմասնաբնթաց է գտնում Շիրվանզադէին իբրեւ «ժամանակակից կովկասահայ կեանքի խորին ուսումնասիրող մը»: Կեանքի բազմաչերտ ընդգրկման, հերոսների հոգեբանական պատճառաբանուածութեան, լիարիւն մարդկային կերպարների կերտման եղանակը, ըստ քննադատի, գալիս էր Պալզաքից ու Թոլսթոյից: Շիրվանզադէն իր մեծ նախորդներից ժառանգած գեղագիտական սկզբունքները տեղաղրեց իր ժամանակի հայ իրականութիւնն ընդգրկող գեղարուեստական սահմաններում: Հանրագումարի բերելով գրողի քննադատական ռէալիզմի իւրայատկութիւնները՝ քննադատը դրանով էլ որոշում է նրա անմասնաբնթաց նշանակութիւնը հայ նոր գրականութեան պատմութեան մէջ:

Գեղարուեստական վերարտադրութեան ռէալիստական ուղղութեան հարցադրումը է յատկանշւում նաեւ Զիֆթէ - Սարաֆի դիմանկարը: Սակայն նոյնիսկ հարցադրման ընդհանրութեան պարագայում քննադատը զանազանում է ռէալիզմի բազմաչերտ տարածքի այն նոր դիտակէտերը, որոնցմով տեսանելի են դառնում իւրաքանչիւր գրողի գեղարուեստական մտածողութեան ուրոյն դրսեւորումները:

Յայտնի փաստ է, թէ ինչպիսի ազմուկ եւ հակասական կարծիքներ առաջ բերեց Զիֆթէ - Սարաֆի «Միամոլի մը արկածները» վէպը: Արտ. Յարութիւնեանն առաջիններից էր, որ ոչ միայն հանդէս եկաւ վէպի պաշտպանութեամբ, այլեւ ըստ արժանւոյն գնահատեց Զիֆթէ - Սարաֆի ռէալիստական արուեստը:

«Գիրքեր եւ դէմքեր» շարքը քննադատի բազմաժանր գործերի թւում ուրոյն եւ ուշագրաւ տեղ ունի: Այստեղ առաւել ակնյայտ դրսեւորում են գտել նրա լայն հետաքրքրութիւնները ու նախասիրութիւնները: Ընդգրկուած դէմքերի ու գրական ստեղծագործութիւնների պարզ թուարկումը միայն ակնարկում է քննադատին զբաղեցնող գլխաւոր խնդրի՝ իր ժամանակի գրական շարժման երեւոյթները գնահատելու եւ մեկնաբանելու բարեւոր գործունէութեան մասին: Զապէլ Եսայեան, Ինտրա, Մեծարենց, Սիամանթօ, Վարուժան, Պարթեւեան՝ ահա գրողների այն ոչ լրիւ ցանկը, որոնց ստեղծագործութիւններին անդրադարձել է քննադատը այդ շարքում: Դարաակիզըի արեւմտահայ գրական կեանքի ամենանշանաւելի անունները Արտաշէս Յարութիւնեանի ուսումնասիրութիւններում արժէքաւորուեցին ոչ միայն որպէս գրական ցաւ»ը, «որ կարծես թէ յաւիտենականութեան ճամբաներէն կու գայ եւ ապագայ դարերու անվերջութեան խորը յաւիտենանալ սահմանուած է»:

Բանաստեղծի գործի արժէքաւորման չափանիշը մնում է մեծ արուեստի սկզբունքը: Քննադատը դուրս է բերում նրա քնարերգութեան բովանդակութիւնը ազգային սահմաններից, նրա ստեղծագործութեան տալով համամարդկային նշանակութիւն: «Սիամանթոյի արուեստը միայն անոր համար տպաւորիչ չէ, որովհետեւ տպաւորիչ եւ մեծ եղաւ Յաւը, որ անոյշ զայն: Արուեստագէտն է, որ ըստ ինքեան մեծ կ'ըլլայ կամ ոչ... Անիկա միայն հայ բանաստեղծ մը չէ, այլ յանուն ազատութեան եւ յանուն մարդկութեան տառապած, մարտիրոսացած եւ հերոսացած Հայութեան մը տրտում, այլ բախտաւոր դիւցազներգակը»:

Սիամանթոյի ստեղծագործութեան քննութիւնը կրկին անգամ բացայայտում է քննադատի կողմնորոշման առանձնայատկութիւնը, որը տարբերակւում է արուեստին ներկայացուող գաղափարական, գեղագիտական եւ հասարակական պահանջների միասնութեամբ:

Յարութիւնեան - գեղագէտին յատուկ է նորի, առաջադիմականի, յաւիտենական որոնումի խրախուսող վերաբերմունքը: Դարաակիզըի հայ գեղագիտական մտքի չարժումը յատկանշւում էր այդ վերաբերով: Անցեալի արժէքների վերագնահատման փորձեր՝ նոր գրական չարժման ուղին հարթելու գաղափարով - այս գեղագիտական ծրագրի իրագործմանն են նպատակաուղղւում մտաւորականութեան ջանքերը: «Մեհեան» հանդէսում այդ ծրագիրը ձեւակերպւում է «Հայաստանեայց գրականութեան» նշանաբանով՝ իրրեւ «լայն ու բացարձակ արտայայտութիւնը հայ հոգւոյն եւ հանճարին»:

Յարութիւնեանի գեղագիտական կողմնորոշումներին մեծապէս համահնչուն էր «Մեհեան»ի բարձրացած միասնական ազգային գրականութեան խնդրի ծրագրային նշանակութիւնը:

Արուեստի ազատութեան բացարձակ նշանակութեան ըմբռնումը գրական ասպարէզը միջակութիւններից մաքրելու «Մեհեան»ի պայքարի մասին: Որքան էլ ծայրայեղ լինէր «Մեհեան»ի քննադատութիւնը, այն անպայման ունէր գրական նշանակութիւն եւ հէնց դրանով էլ արդարացւում է «հարթումներու անհրաժեշտութիւնը»: Յարութիւնեանի պատրաստակամութիւնը՝ մասնակից լինել գրականութեան նորագոյն ծրագրերին, բնականոն չարունակութիւնն էր այն մեծ գործի, որին նուիրուել էր նա՝ իր ժողովրդի ստեղծած հոգեւոր գանձերը յայտնաբերելու համար: Սակայն նրա այս, նաեւ երեւելու համար: Սակայն նրա այս, նաեւ երեւելու համար: Սակայն նրա այս, լինչպէս եւ շատ այլ ծրագրերի վիճակ, լինչպէս եւ շատ այլ ծրագրերի վիճակ, ուած էր անաւարտ մնալ: Մեծ հայրենասէրը իր կարճատեւ կեանքի ընթացքում թողեց բացառիկ հարուստ քննադատական ժառանգութիւն:

1968-ին «Սովետական Գրող» հրատարակչատունը լոյս ընծայեց Արտաշէս Յարութիւնեանի երկերի ժողովածուն՝ Ռուբէն Փանիկեանի աշխատասիրութեամբ, որը իրրեւ համեստ յուշարձան նահատակ գրագէտի յիշատակին:

ԼԱՒՐԱ ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

ՈՂՋԵՐԹԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ Ի ՊԱՏԻՒ՝ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԷՋԷԿԱՌԱՅԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ»). - *Կանչուած Հռոմ, Ցովհ. Պօղոս Բ.ի կողմէ, նախագահելու համար Վատիկանի երկու կարեւոր յանձնախումբեր, մարդկային իրաւունքներու կապակցութեամբ, կարդինալ Էջէկառայ հրաժեշտ առաւ Մարսէյլէն՝ Ցունիսի վերջը: Մեկնումէն առաջ, Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց եկեղեցին, Մշակութային Կեդրոնի Արծրունի Ջրբաչեան սրահին մէջ կազմակերպեց, Ցունիս 28-ին, բարի երթի ընդունելութիւն մը: Ներկայ էին Մարսէյլի Հայ Ազգային եկեղեցիներու հոգեւոր հովիւները - Յակոբ եպիսկոպոս Վարդանեան, Սարգիս վրդ. Դաւիթեան՝ Մարսէյլի հայ կաթողիկէ համայնքին հոգեւոր պետը, վեր. Տանիէլ Սահակեան՝ ներկայացուցիչ հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ, քոյր Վերոնիք Աչըզեան եւ քոյր Ժընըվիէվ Դաւիթեան՝ Անարատ Յղութեան Հայ քոյրերու վարժարանէն, եկեղեցիներու հոգաբարձութեանց անդամներ եւ ազգայիններ:*

Բժ. Խաղինէճեան՝ փոխ-նախագահը Սահակ Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց եկեղեցւոյ վարչութեան, արտասանած իր ճառին մէջ յայտնեց Մարսէյլի հայ համայնքի ցաւը որ կը կորնցնէ հեղինակաւոր եւ փայլուն եկեղեցական մը, զէմք մը, որ գիտցաւ ստեղծել ամուր կապեր մեր երկու եկեղեցիներուն միջեւ: Յիշեց իր զանազան այցելութիւնները հայ եկեղեցւոյ եւ համայնքին, Պօղոս Ջ. Պապին եւ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին տեսակցութիւնը Հռոմ, եւ մանաւանդ վեր առաւ Մարսէյլի Արքեպիսկոպոսին թափած ջանքերը՝ եկեղեցիներու մերձեցման մէջ:

Յակոբ եպիսկ. Վարդանեան, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս՝ Վազգէն Ա.ի կողմէ եւ յանուն Մարսէյլի հայութեան, յանձնեց կարդինալին յիշատակ - նուէր մը՝ էջմիածնի խաչ մը եւ Արարատը պատկերացնող քառասուն տեսարանէ բաղկացած ալպոմ մը:

Կարդինալ Ռուժէ Էջէկառայ, պարզ խօսքերով, իր սրտագին շնորհակալութիւնները յայտնեց, յայտնեց, հրաժեշտի այս պահուն, իր յուզումը եւ տարիներու իր հաստատած բարեկամական յարաբերութիւնները հայ համայնքին հետ: Յիշեց իր առաջին այցելութիւնը, Վիլլուրպան կարդինալի ընկերակցութեամբ, Փրատոյի Հայոց եկեղեցին քրիստոնեաններու Միութեան Աղօթքի Շաբթուան առիթով: Այդ չատ ջերմ բառերով խօսեցաւ Յակոբ եպիսկ. Վարդանեանի հետ հաստատած իր եղբայրական կապերուն մասին: Նաեւ, յիշեց իր այցելութիւնը Հայաստան եւ կրկնեց դարձեալ թէ Արարատ բառը լսած ու սորված է, դեռ մանուկ, իր մօր ծունկերուն վրայ, որովհետեւ, ուելցուց, ընդունուած է որ Պապ Ժողովուրդը եկած է այն չրջանէն ուր հանգչած է Նոյի Տապանը: Արարատ պապքերէն կը նշանակէ «ահաւասիկ, ահաւասիկ» (ակնարկելով Տապանին): Կարդինալը չմոռցաւ, եկեղեցւոյ բակը կանգնող Նահատակաց Յուշարձանը՝ որպէս յիշատակ հայ ժողովուրդի անթիւ նահատակներուն եւ որպէս խորհրդանիշ դէպի ապագան նայող հայ ժողովուրդի հաւատքին եւ յոյսին: Իր խօսքը վերջացուց բացագանչելով, հայերէն, «կեցցէ՛, հայ ժողովուրդը»:

Այս ընդունելութեան իր մասնակցութիւնը բերաւ Սահակ Մեսրոպ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Աւգիկ Եղիազարեանի, մեկնաբանելով՝ «Քրիստոս ի մէջ» (Կոմիտաս), «Հայրենիքիս հետ» (Ա. Յարութիւնեան) եւ «Արփա - Սեւան» (Ի. Յովհաննիսեան):

Յետոյ, տեղի ունեցաւ հիւրասիրութիւն եւ ներկաները կրցան, մօտէն, քանի մը խօսք փոխանակել կարդինալին հետ որ նաեւ ձօնագրեց իր վերջին հատորը՝ «կը յառաջանամ իշու մը պէս»:

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՊԱՏՎԱՌՈՒ ՆՐԱՏԱՐԱԿ

«ՆՈՐ ՖԱՍՏԱԿԱՑՈՒ
ՎԱՅԱԼԱՎԱՃԱՌ
ՓՈՓԽԻԿ ԸՆԹԱՑԸ»

Ա. ԽՈՍՐՈՎԻ

——×——

ՆՈՎԿՈՂՈՍԻ ՎԱՃԱՌՔՈՒՄ
ՄՐՑՈՒՅԹՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ
ՎՂՈՒՀԱՐՈՒՄՆ Է ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ

——×——

Հայտնի է, որ Նովկողոսի վաճառքում մրցութիւնները վղուհարումն են Հովհաննես Ալիխանեանի համար։ Ինչպէս ասում են, Ալիխանեանը ամենաշատ գումարն է առաջարկել։ Ուրիշ մրցակիցներ չեն եղել։

Ալիխանեանը Նովկողոսում ունի մեծ ջրաղաց, որ գործում է ամբողջ տարին։ Ջրաղացի մօտ ունի նաև մի մեծ հողատարածութիւն։ Ալիխանեանը ցանկանում է ջրաղացի մօտ հողատարածութեան վրայ կառուցել մի մեծ գործարան։

Ալիխանեանի գործարանը կարող է մեծ նշանակութիւն ունենալ Նովկողոսի համար։ Գործարանի շնորհիւ Նովկողոսը կարող է վերածուել մի մեծ արդիւնաբերական կենտրոնի։

——×——

ՀՈՒՇԱՐՁԱՆԱՑ ՀՈՂԱՄԱՍԻ ՎՂՈՒՀԱՐՈՒՄՆ Է ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԱԼԻԽԱՆԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Հայտնի է, որ Նովկողոսի վաճառքում մրցութիւնները վղուհարումն են Հովհաննես Ալիխանեանի համար։ Ինչպէս ասում են, Ալիխանեանը ամենաշատ գումարն է առաջարկել։ Ուրիշ մրցակիցներ չեն եղել։

Ալիխանեանը Նովկողոսում ունի մեծ ջրաղաց, որ գործում է ամբողջ տարին։ Ջրաղացի մօտ ունի նաև մի մեծ հողատարածութիւն։ Ալիխանեանը ցանկանում է ջրաղացի մօտ հողատարածութեան վրայ կառուցել մի մեծ գործարան։

Ալիխանեանի գործարանը կարող է մեծ նշանակութիւն ունենալ Նովկողոսի համար։ Գործարանի շնորհիւ Նովկողոսը կարող է վերածուել մի մեծ արդիւնաբերական կենտրոնի։

——×——

ՀՈՒՇԱՐՁԱՆԱՑ ՀՈՂԱՄԱՍԻ ՎՂՈՒՀԱՐՈՒՄՆ Է ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԱԼԻԽԱՆԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Հայտնի է, որ Նովկողոսի վաճառքում մրցութիւնները վղուհարումն են Հովհաննես Ալիխանեանի համար։ Ինչպէս ասում են, Ալիխանեանը ամենաշատ գումարն է առաջարկել։ Ուրիշ մրցակիցներ չեն եղել։

Ալիխանեանը Նովկողոսում ունի մեծ ջրաղաց, որ գործում է ամբողջ տարին։ Ջրաղացի մօտ ունի նաև մի մեծ հողատարածութիւն։ Ալիխանեանը ցանկանում է ջրաղացի մօտ հողատարածութեան վրայ կառուցել մի մեծ գործարան։

Ալիխանեանի գործարանը կարող է մեծ նշանակութիւն ունենալ Նովկողոսի համար։ Գործարանի շնորհիւ Նովկողոսը կարող է վերածուել մի մեծ արդիւնաբերական կենտրոնի։

——×——

ՀՈՒՇԱՐՁԱՆԱՑ ՀՈՂԱՄԱՍԻ ՎՂՈՒՀԱՐՈՒՄՆ Է ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԱԼԻԽԱՆԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Հայտնի է, որ Նովկողոսի վաճառքում մրցութիւնները վղուհարումն են Հովհաննես Ալիխանեանի համար։ Ինչպէս ասում են, Ալիխանեանը ամենաշատ գումարն է առաջարկել։ Ուրիշ մրցակիցներ չեն եղել։

Ալիխանեանը Նովկողոսում ունի մեծ ջրաղաց, որ գործում է ամբողջ տարին։ Ջրաղացի մօտ ունի նաև մի մեծ հողատարածութիւն։ Ալիխանեանը ցանկանում է ջրաղացի մօտ հողատարածութեան վրայ կառուցել մի մեծ գործարան։

Ալիխանեանի գործարանը կարող է մեծ նշանակութիւն ունենալ Նովկողոսի համար։ Գործարանի շնորհիւ Նովկողոսը կարող է վերածուել մի մեծ արդիւնաբերական կենտրոնի։

ՀՈՒՇԱՐՁԱՆԱՑ ԱՂՋԻՔ, Ցուրտ 13 - 17, ցերեկը 2.8-ին Լիքատուն են Ե.Ց. Ե.Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆՆԵՐԻ «Հարատարած Ծիծեռնակ» ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆՆԵՐԻ ՎԱՂՍՏՂՈՒ Ե.Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆՆԵՐԻ ՎԱՂՍՏՂՈՒ

ՀՈՒՇԱՐՁԱՆԱՑ ՀՈՂԱՄԱՍԻ ՎՂՈՒՀԱՐՈՒՄՆ Է ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԱԼԻԽԱՆԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Հայտնի է, որ Նովկողոսի վաճառքում մրցութիւնները վղուհարումն են Հովհաննես Ալիխանեանի համար։ Ինչպէս ասում են, Ալիխանեանը ամենաշատ գումարն է առաջարկել։ Ուրիշ մրցակիցներ չեն եղել։

Ալիխանեանը Նովկողոսում ունի մեծ ջրաղաց, որ գործում է ամբողջ տարին։ Ջրաղացի մօտ ունի նաև մի մեծ հողատարածութիւն։ Ալիխանեանը ցանկանում է ջրաղացի մօտ հողատարածութեան վրայ կառուցել մի մեծ գործարան։

Ալիխանեանի գործարանը կարող է մեծ նշանակութիւն ունենալ Նովկողոսի համար։ Գործարանի շնորհիւ Նովկողոսը կարող է վերածուել մի մեծ արդիւնաբերական կենտրոնի։

——×——

ՀՈՒՇԱՐՁԱՆԱՑ ՀՈՂԱՄԱՍԻ ՎՂՈՒՀԱՐՈՒՄՆ Է ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԱԼԻԽԱՆԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Հայտնի է, որ Նովկողոսի վաճառքում մրցութիւնները վղուհարումն են Հովհաննես Ալիխանեանի համար։ Ինչպէս ասում են, Ալիխանեանը ամենաշատ գումարն է առաջարկել։ Ուրիշ մրցակիցներ չեն եղել։

Ալիխանեանը Նովկողոսում ունի մեծ ջրաղաց, որ գործում է ամբողջ տարին։ Ջրաղացի մօտ ունի նաև մի մեծ հողատարածութիւն։ Ալիխանեանը ցանկանում է ջրաղացի մօտ հողատարածութեան վրայ կառուցել մի մեծ գործարան։

Ալիխանեանի գործարանը կարող է մեծ նշանակութիւն ունենալ Նովկողոսի համար։ Գործարանի շնորհիւ Նովկողոսը կարող է վերածուել մի մեծ արդիւնաբերական կենտրոնի։

——×——

ՀՈՒՇԱՐՁԱՆԱՑ ՀՈՂԱՄԱՍԻ ՎՂՈՒՀԱՐՈՒՄՆ Է ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԱԼԻԽԱՆԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Հայտնի է, որ Նովկողոսի վաճառքում մրցութիւնները վղուհարումն են Հովհաննես Ալիխանեանի համար։ Ինչպէս ասում են, Ալիխանեանը ամենաշատ գումարն է առաջարկել։ Ուրիշ մրցակիցներ չեն եղել։

Ալիխանեանը Նովկողոսում ունի մեծ ջրաղաց, որ գործում է ամբողջ տարին։ Ջրաղացի մօտ ունի նաև մի մեծ հողատարածութիւն։ Ալիխանեանը ցանկանում է ջրաղացի մօտ հողատարածութեան վրայ կառուցել մի մեծ գործարան։

Ալիխանեանի գործարանը կարող է մեծ նշանակութիւն ունենալ Նովկողոսի համար։ Գործարանի շնորհիւ Նովկողոսը կարող է վերածուել մի մեծ արդիւնաբերական կենտրոնի։

Տիկին Գեղան Շինիքճեան - Փափազեան, մայրը
Տիկին Առլէն Փափազեան, կինը
Տէր եւ Տիկին Վիգէն Փափազեան,
Տիկին Սեդա Ադամեան,
Պ. Արամ Փափազեան,
զաւակները,

Ատոմիկ, Թալին, Միհրան - Առլէն
թոռները,

Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փափազեան,
եղբայրն ու հարսը,

Օր. Այտա Փափազեան,
Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Փափազեան,
եղբօր զաւակները,

ինչպէս նաեւ Պետրոսեան, Խմիրզեան, Տէօվլէթեան, Քոչարեան, Ադաճանեան, ընտանիքները
խոր ցաւով կը ծանուցանեն

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 11-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Յուլիս 16, ժամը 14·00ին, Փարիզի Ս. Յովհ - Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Նէօյիի պերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ ընկատել:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Սիրինէ Խաչիկեան իր սիրելի Շաքէին (Պէշիկթաշլեան) մահուան Բ. տարելիցին ի յիշատակ 300 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

Հ.Բ.Ը.Մ.

ՋՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ՝ ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի բերմամբ, Հ.Բ.Ը.Մ.ի ւթեան Ջուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան Գրասենեակը՝ Լօզան, փակ պիտի մնայ Յուլիս 30էն Սեպտեմբեր 3:

Տէր եւ Տիկին Խոսրով Խաչերեան, Տէր եւ Տիկին Մխիթէ Սալէն, Տէր եւ Տիկին Ժեռար Քալէն, Պոհնօ եւ Թիպօ խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, տալրջ, հօրաքրոջ եւ մեծ-հօրաքրոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱԼԻՍ ՀԷՔԻՄԵԱՆԻ
(ծնեալ Խաչերեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 30-ին, 78 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Յուլիս 19-ին, ժամը 10·30-ին Փարիզի Ս. Յովհ - Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պուլոնեըի նոր գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Որեւէ մահագդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ ընկատել:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՊՕՄՈՆ. - Գրիգոր Պօյաճեան 200 Ֆ.:

ՄՈՆԹԵԼԻՄԱՐ. - Պ. Ալթըփարմաքեան 50 Ֆ.:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Անահիտ Թոփուզեան իր անմոռանալի քրոջը՝ Շաֆէ Պէշիկթաշլեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ 300 Ֆ. կը նուիրէ կեդրոնական Սանուց միութեան (ատանալ «Յառաջ»էն) եւ 300 Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 7
Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Մշակոյթի օրուան առթիւ,
ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ-ի
100 Ա.Մ.Ե.Ա.Կ-ի ոճնակատարութիւն

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝
ՆՈՑԵՄԲԵՐ 17-ԻՆ.

×

Սէն - Ռաֆայէլի Հանգստեան Տան դաշտահանդէսը՝ Շորեքշաբթի, Օգոստոս 15-ին:

Fête champêtre

de
l'Amicale des Arméniens
de Draguignan

Camping de Foux

à 2 km. de Draguignan
sur le terrain de V .Lorenian

Dimanche 15 Juillet, toute la journée

orchestre SARDARABAD

Buffet — brochettes — ambiance

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել թղթատարի ղրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է դիմել անշուշտ թերթիս վարչութեան մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէները (ընթացիկ եւ նորը) եւ կցել 20 Ֆ.ի դրոշմաթուղթ (25 Ֆ. արտասահմանի պարագային, բացի՝ Իտալիայէն, ուր թղթատարական անկանոնութիւններու եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը սիրուինք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնները չընդունիլ):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՑԻՒ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14, Rue Saint-Bazile — 13001 Marseille

Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը փակ է
ՕԳՈՍՏՈՍ 1Էն 31

A CEDER
à ALFORTVILLE

Place de Marché
Produits orientaux, fruits secs, légumes secs, olives
5 jours par semaine
Tél. : 378. 28. 84 (après 20h 30)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պելֆոն. թէնի կայանի արձանագրութիւնները կը շարունակուին Օգոստոս ամսուան համար: Այս տարի Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն, 2 շաբաթական (15 օր) պարի դասընթացքներ նախատեսուած են մասնագէտ ուսուցիչի մասնակցութեամբ:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շելճանյին Վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ իր դրասենեակը կէս օրէ ետք տեւական բացէ ի ժամը 14-էն 18, Երկուշաբթիէն մինչեւ Ուրբաթ, իսկ Հինգշաբթի օրերը 14էն 22ը:

Le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France assure une permanence à son siège tous les après-midi du lundi au vendredi de 14h à 18h et le jeudi de 14h à 22h pour les inscriptions à la colonie, pour vos differents problèmes, ainsi que pour tous renseignements.
17, rue Bleue, 75009 PARIS
Tél. : 824. 46. 57

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՑԱՆԻ

Օգոստոս 15-ի հանդէսին եւ Խաղողի օրհնութեան մասնակցիլ փափաքողներուն համար, Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ճամբորդութիւն մը կը կազմակերպէ օթօքառով:

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութիւններու համար, դիմել 783 - 30 - 35, մինչեւ Յուլիս 20:

OPTIMA Tours

ETE 84
EN ARMENIE

— du 4 au 18 AOUT
— du 18 AOUT au 1er SEPT.
— du 1er au 15 SEPTEMBRE
} PRIX PARIS/PARIS : 6 410 F

— du 6 au 20 OCTOBRE PRIX PARIS/PARIS : 5 430 F

Renseignements et Inscriptions:

PARIS
Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

VOYAGE CULTUREL EN ARMENIE

conduit par le Révérend Père KESSEGIAN
du 18 AOUT au 1er SEPTEMBRE (avec 3 jours à TBILISSI)
PRIX PARIS-PARIS : 6 410 F
Renseignements et inscriptions : OPTIMA TOURS
Sonia COUMRYANTZ
12, rue Vignon — 75009 Paris Tél. : 742. 10. 35

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

արձակուրդի ընթերցումներ

ՇԸՒՐՐԸ ՄԻՍՏՔՈՒՆԸ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ
1958 – գին 60 Ֆ.

ԵՒՐՈՊԱՑԻ
ԲՈՒՌՄԸ ՏՈՄՍ
1963 – գին 35 Ֆ.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ
1971 – գին 50 Ֆ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ
1973 – գին 50 Ֆ.
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ
վիպակատարկութիւն 1981 – գին 70 Ֆ.

ԵՆՈՎՔ ԼՕԶԻՆԵՑԻՆ
ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ
1979 – գին 50 Ֆ.

ԻՇԽԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵՑԻՆ
ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ
1980 – գին 70 Ֆ.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ — 50»
Ժողովածոյ «Յառաջ»ի յիսնամեայ հատուածներէն (1925 – 1975)
իւ վիպատիպ
ԿՈՂՔ՝ ԳՐՈՒԶՈՒԻ
1976 – գին 120 Ֆ.

ԴԻՄԵԼ՝ «ՅԱՌԱՋ»Ի
Թղթատարի ծախք՝ յաւելեալ 10 Ֆ.:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
17

MARDI
17 JUILLET
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

ՅԱՌԱՋ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.745 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.745

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՒԼԻՍ 14-Ի ԱՌԹԻԻ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—×—

Այլեւս աւանդութիւն դարձած է : Ամէն Յուլիս 14-ի, Հանրապետութեան Նախագահը տողանցքէն եւ արարողութենէն առաջ, հարցազրոյց մը կը չնորհէ հեռատեսիլի Թիւ 1 կայանին : Անկասկած, այս տարի աւելի հետաքրքրական էր այս պատգամ, տրուած ըլլալով որ հազիւ 48 ժամ առաջ, չատ կարճ ելոյթով մը, առանց լուսաբանութիւններ տալու, Նախագահ Միթերան յայտարարած էր թէ հանրաւքւէի մը տեղի պիտի ունենայ հանրապետական վերաբերող յօդուածին (Սահմանադրութեան Թիւ 11 յօդուածը) բարեփոխման վերաբերեալ : Միաժամանակ յարձակում մը կ'ընէր դէպի ընդդիմութիւնը, որ ըստ երեւոյթին ժամավաճառութենէ եւ երկուաքեք մսխումներէ զատ, չատ բան չի ծառայեր, ամէն պարագայի մէջ, ոչ երբեք՝ ղպրոցին :

Նախագահին ճառէն, սկզբունքով պէտք է գոհ ըլլար ընդդիմութիւնը, բայց երբ հակառակը մտայնութիւնը արմատ ձգած է, բոլոր ընդդիմադիրները, ինչպէս ժան Ֆուայէ, կը բաւէ որ Վիրգիլիոս կարդացած ըլլան, որպէսզի ըսեն. - «Թիմէօ Տանաոս էթ տոնա ֆերէնթէս», այսինքն՝ «կը վախնամ Յոյներէն՝ երբ պարգեւ ալ տան» (ասիկա Լաոքօօն ըսած է համոզելու համար Տրոյացիները, որ ներս չառնեն փայտեայ ձին, զոր Յոյները ծովեզերքը ձգած էին) :

Նախագահը ըսաւ, ի մէջ այլոց. - «Ողջոյնիս ժողովուրդին կողմէ վերանայիլ տալ Սահմանադրութիւնը : Ժողովուրդը պիտի վճռէ, քանի որ այդ հանրաւքէին իմաստն է՝ թոյլ տալ այդ նոյն ժողովուրդին, որ արտայայտուի հանրային գործունէութեանց մասին : Կը խորհիմ որ այդքան հանդիսաւոր արարքի մը համար, ժողովուրդին կ'իյնայ որոշում տալ : Եթէ Սահմանադրութիւնը վերաքննուի ուզուած իմաստով, այն ատեն, ամէն անգամ որ հանրային ազատութիւն մը վտանգուած թուի եւ այդ առընչութեամբ ականջ կը դնեմ, ուշադիր թէ ի՞նչ կ'անցնի կը պատայ Ֆրանսայի մէջ, կը միջամտեմ» :

Ի պատասխան իր նախորդին այն տեսակէտին թէ Ֆրանսացիք երբեք այսքան պատկառած չեն եղած, Միթերան ըսաւ թէ փոքր Թ'էսթէնի յիշողութիւնը, տեղը չէ : Գալով Սավառի օրինագիծին, Միթերան կը նախընտրէ անորոշութեան մէջ մնալ, ինչ կը վերաբերի անոր հանրաւքէի ենթարկուելուն : «Կառավարութեան կ'իյնայ որոշում տալ հարցերու ընթացքին մասին : Չեմ կրնար միջամտել ըլլալ անոր իրաւասութեանց եւ աւելի ապրպ երթալ քան ինչ որ պէտք է : Սավառի օրինագիծը կայ : Կը խորհիմ որ նախ արտակարգ նստաշրջանին օրակարգը պէտք է բարեփոխուի, հանրաւքէին շուրջ վիճաբանութեան հարցին ներմուծումով : Այս է, որ ամէն բանէ առաջ կուզայ հիմա : Նախքան օրակարգէն հանելը որեւէ հարց, սպասենք եւ տեսնենք թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ : Բայց պարզ է, որ այդ օրինագիծը, խառը կը համեմատի հանրաւքէի որեւէ դիմումի հետ, ինչ որ կ'ենթադրէ թէ Սավառի օրինագիծը կ'անհետանայ այն վայրկեանին, երբ հանրաւքէի ընթացքը խորհրդարանական մակարդակի վրայ ծայր տուած է : Ես, կը խորհիմ թէ լաւ օրէնք մըն է : Կը խորհիմ որ չատ անարդար կերպով դատուեցաւ : Կը խորհիմ որ Պ. Սավառի պարկեշտ գործ մը տեսաւ, հակայ գործ մը, չատ երկար բանակցութեան մը ընթացքին : Բայց, իմ ունեցած այս կարծիքս չի բաժներ Ֆրանսացիներու մեծ մէկ մասը : Մտահոգ եմ նաեւ թէ ի՞նչ կը մտածեն անոնք որոնք ինծի պէս չեն մտածեր եւ նկատի կ'առնեմ : Պէտք է նկատի առնեմ իրականութիւնը : Եւ ծրագիրներու կամ պատրիարներու սրոչ քանակութիւն մը, որ հարազատ եւ սիրելի են ինծի եւ որոնք մեծամասնութեան կը պատկանին, չեն կրնար բախիլ Ֆրանսացիներու ուրիչ մեծ մասի մը խոր զգայնութեան» :

Նախագահ Միթերան յայտնեց նաեւ թէ 8 %ի նուազում մը պիտի ըլլայ 1985-ի տուրքերուն վրայ (ի դէպ, ասիկա բնաւ չի նշանակեր թէ հարկատուն 8% նուազ պիտի վճարէ քան ինչ որ վճարած էր նախորդ տարին, այլ 8% նուազ՝ քան-ինչ որ պէտք է վճարէր 1985-ին) :

Պատասխանելով իր ելոյթին կոլիէն ոճին, Նախագահը ճշդեց թէ իմաստ չունեցող որակում մըն է եւ թէ.- «Զօր. ոը կօլ մեծ անձնաւորութիւն մըն է : Իր տեղն ունի եւ ի՞նչ տեղ մեր պատմութեան մէջ : Այսուհանդերձ : Չեմ աչխատիր կապկել» :

Նախագահը կ'ընդունի որ էսանսին յաւելումը դժուար է Ֆրանսացիներուն համար : Դրամահոսութիւնը սակայն լաւ ճամբու մէջ է : Գործազրկութեան դէչ թիւերը արդիւնք են այն իրողութեան, որ անխուսափելի ժամանակաշրջան մը կ'անցնի, ծերացած ճարտարարուեստական ըրութեան մը մաքրազործումէն եաք :

× Բանակիներուն ուղղուած իր աւանդական պատգամին մէջ ալ, Յուլիս 14ի նախօրեակին, Նախագահ Միթերան յըստակ ազդարարութիւն մը տուաւ, չծլուելով թէ ինչպէս բոլոր միւս հիմնարկները, իրենք ալ պէտք է ենթարկուին նիւթական խստակեցութեան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԾԱՅՐԱՅԵՂ ՋԱՒ Ափխոն տիւէքթ ահարեկչական խումբը երեք ոճրափորձ կատարեց չաթթավերջին, հանրային չէնքերու դէմ : Այս արարքները պատասխանն են իշխանութեանց կատարած 2 ձերբակալութիւններու Ափխոն տիւէքթի անդամներու, որոնք հեղինակները կը նկատուին Ալընիւ Թուիւէնի երկու ոստիկաններու սպանութեան :

ՊԱՄՔ չընչանին մէջ ալ հակա - զրօսաշրջիկ ահաբեկչութիւնը սկսած է եւ արդէն Ֆրանսացիները կը վախնան այդ շրջանը կամ Սպանիա արձակուրդի երթալէ : Իսկապէս յայտարարած է թէ պիտի սաստկացնէ հակաֆրանսական իր պայքարը :

ՏԻԿԻՆ ԹԱՋԸՐ կը սպառնար, երկուշաբթի առաւ բանակին դիմել, պաշարման վիճակ հռչակելով Մեծն-Բրիտանիոյ մէջ, որուան ըլլալով որ նաւահանգիստներու բեռնակիրներու (տոքէռ) գործադուլը վերջ չի գտներ, ծանրակչիռ վիճակ մը աւելցնելով : Աչխատաւորական կուսակցութեան պարագլուխը կը քաջալերէ բոլոր թողները, այն յոյսով որ կառավարութիւնը կ'իյնայ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ուսեւտեղէնի ամէնէն հանրածանօթ վաճառատան տնօրէնը՝ Սոքոլով գնդակահարուած է առջի օր, մահուան դատապարտուելէ եաք Նոյ. 24-ին : Գլուխը կը դանուէր կաշառակերութեան ամէնէն ծաւալուն խնդիրներէն մէկուն :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարին կցորդը՝ Ապրամի Անդարա այցելութիւնը տեղեկատուութեան բնոյթ ունէր եւ ոչ՝ մարդկային իրաւանց քննիչ չի, կը ճշդէ Ուաչինկթըն : Ամերիկա չատ ուրախ է ի տես «ժողովրդավար զարգացման մէջ կատարուած արտակարգ յառաջդիմութեանց 1980 Սեպտ.էն ի վեր», բայց եւ այնպէս «լուրջ մտահոգութիւններ» կը մնան եղեր ինչ կը վերաբերի ազատութեանց ճիւղին...:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

«ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ՄԱՍԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆ Է, ԱՆՑԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՆՄԱՆ, ԿՐՕՆՔԻ ՊԱՐՍԿԵՐԷՆ ԴԱՍԱՒԱՆԴՈՒԵԼՈՒԻՆ», ԿՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ ՊԱՐՍԻԿ ՊԱՇՏՕՆԱՏԱՐԸ

«ԱՆՑԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ԲՆԱԻ ԿՐՕՆՔԸ ՊԱՐՍԿԵՐԷՆՈՎ ՉԷ ԴԱՍԱՒԱՆԴՈՒԱԾ» ԿՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ԱՐՏԱԿ ԱՐՔ.

—×—

Պարսկահայ ղպրոցներու հարցը եւ կրօնքը պարսկերէնով դասաւանդելու հրահանգը կը չարունակէ զաղութին մտահոգութեան առանցքը կազմել : Պատկան իշխանութիւնները ոչ միայն անդրդուելի կը մնան իրենց տեսակէտին եւ Սահմանադրութեան այս կամ այն կէտին իրենց տրուած անձնական եւ իւրայատուկ մեկնաբանութեան մէջ, այլեւ պատասխանատու անձերու բերնով կատարուած յայտարարութիւններով չփոթ կացութիւն մը կը ստեղծեն հայ համայնքին մէջ : Աւելի'ն, յանուն հայ եկեղեցւոյ օրէնքներու՝ կրօնքի հայերէն դասաւանդութիւնը պահանջողներ «իմպերիալիստական լրատու գործակալներ» կը յորջորջուին : Իսկ վերջերս ալ նոր «ռազմավարութիւն» մը իւրացուած է, այն է՝ կրօնքի հայերէն դասաւանդութեան պահանջը վերադրել Հայրու մէկ մասին, այսպէսով փորձելով Բաժանեա՛ զի տիրեսցեսի քաղաքականութիւնը :

Թեհրանի «Ազատեկան» պարսկերէն օրաթերթը, Յուլիս 9-ի իր առաջին էջին վրայ արձագանգած է Կրթա - Դաստիարակչական նախարարութեան բարձրաստիճան մէկ անձնաւորութեան՝ Սաֆիզադեի օր մը առաջ կատարած յայտարարութեան, հայկական ղպրոցներու առընչութեամբ : Պարսիկ պաշտօնատարը անդրադառնալով հայկական վարժարաններու կապակցութեամբ յառաջացած դժուարութիւններուն ըսած է. «Հայերու մէկ մասը կը պահանջէ կրօնքի դասաւանդութիւնը եւ անոր քննութիւնը հայերէնով կատարել. այս հարցը կը հակառակ Սահմանադրութեան 13-րդ եւ 15-րդ յօդուածներուն. Սահմանադրութիւն մը՝ որ հազարաւոր նահատակներու արեան գինն է, քանի որ այս երկու յօդուածներուն համաձայն՝ պաշտօնական լեզուն եւ դիրը պարսկերէն է եւ դիրքերու բովանդակութիւնները եւս պէտք է պարսկերէն ըլլան. ինչպէս վերջերս (*) Իսլամական Խորհրդարանի նախագահը Ուրբաթօրեայ հատուկ քաղաքական աղօթքի ընթացքին չեչատ էր՝ ոչ ոք իրաւունք ունի Սահմանադրութեան դէմ որեւէ քայլ առնելու : Բայց Կրթա - Դաստիարակչական նախարարութեան պատասխանատուները յանախակի դուրս ժամեր նկատի առած են Հայերու համար, որպէսզի անոնք այդ ժամերուն իրենց լեզուով դրականութիւն եւ կրօնք սորվին» :

Ապա Սաֆիզադէ նշած է. «Դժբախտաբար կազմակերպչական հիմնարկութիւններ աչխատեցան այս պահանջը չհամագործել եւ դրդռել խումբ մը աչակերտներ, որպէսզի կարգ մը քայլերու ձեռնարկեն, ինչպէս՝ չմասնակցիլ քննութիւններուն կամ կրօնքը պարսկերէնով չսորվիլ. բարեբախտաբար աչակերտներու ծնողքները յուսահանելով այս դաւադրութիւնը չէզոքացուեցաւ» :

Այնուհետեւ պարսիկ պաշտօնատարը յիշեցնել եաք, թէ «աչակերտներու ծնողքներուն մեծ մասը յայտնած է, որ համաձայն է անցեալ տարիներու նման կրօնքի պարսկերէն դասաւանդութեան», աւելցուցած է. «Մեզի մը Հայեր կը յաւակնին, որ դպրոցներու մէջ կրօնքը պարսկերէն դասաւանդելը իրենց կրօնական սկզբունքներուն դէմ է, անով հանդերձ, որ անցեալ տարիներուն Հայերու կրօնական Առաջնորդը իր ձեռքով եւ պարսկերէն լեզուով նչանակեց հայերէն քննութիւններու հարցումները, որոնք ցրուեցան դպրոցներու մէջ. ասիկա ցոյց կու տայ վերոյիչեալ յաւակնութեան անհիմն ըլլալը» : Հուսկ, Սաֆիզադէ յայտնած է, թէ վարչապետին հրահանգով եւ Կրթական նախարարին պատասխանատուութեամբ յանձնախումբ մը կազմուած է՝ վերահասու ըլլալու համար կրօնական փոքրամասնութիւններու դժուարութիւններուն, ինչպէս նաեւ հսկելու անոնց ուսուցման ձեւին վրայ :

×

Կրթա - Դաստիարակչական նախարարութեան օգնական Սաֆիզադէի յայտարարութենէն անդրադարձած է նաեւ Թեհրան լոյս տեսնող անդլերէն օրաթերթը՝ «Քէյհան ինթէրնէչընըլը», որ իր առաջին էջը խորագրած է՝ «Հայերէն լեզուի դասաւանդութիւնը կարդադրուած» : Թերթը նչելով կրօնական նիւթերու ուսուցման լեզուի առընչութեամբ գոյութիւն ունեցող հարցերը, աւելցուցած է թէ «Կրթական նախարարութիւնը որոշ դասաժամեր բարդած է կրթական ծրագրին վրայ՝ հայ աչակերտներուն համար, որով անոնք կրնան հայերէն կրօնք եւ գրականութիւն սորվիլ իրենց լեզուով» : Սակայն թերթը եզրակացուցած է, թէ «կարգ մը կազմակերպութիւններ եւ իմպերիալիստական լրատու գործակալութիւններ փորձած են չահագործել այս հարցը, սակայն աչակերտութեան ծնողքներու եւ պաշտօնատարներու մէջեւ ստեղծուած իրերհասկացողութեամբ չէզոքացուեցան անոնց դաւադրութիւնները» :

Այս յայտարարութեանց լոյսին տակ, Թեհրանի մեր պաշտօնակիցը «Ալիք» դիմած է թեմին առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեանի, լուսաբանութիւններ ստանալու համար : Առաջնորդը հերքած է պարսիկ պաշտօնատարի յայտարարութիւնը՝ չեչտելով. «Մենք հիմա եւս, ինչպէս անցեալին, կը յայտարարենք, որ մեր եկեղեցւոյ օրէնքներուն համաձայն, դպրոցներուն մէջ կրօնքի դասաւանդութիւնը միայն հայերէն լեզուով կրնայ կատարուիլ» : Իսկ Սաֆիզադէի այն յայտարարութեան կապակցութեամբ, թէ «աչակերտներու ծնողքներուն մեծ մասը համաձայն է անցեալ տարիներու նման կրօնքի պարսկերէն դասաւանդութիւն», Արտակ Արք. ըսած է՝ «Անցեալ տարիներուն բնաւ կրօնքը պարսկերէնով չէ դասաւանդուած» :

(*) Խօսքը կը վերաբերի Խորհրդարանի նախագահ Հաշեմի Ռաֆսանճանիի Յունիս 15-ին արտասանած ճարտուքին, որուն ամբողջական էնիք «Յառաջ»ի Յունիս 27-ի թիւով :

1919 - 1922 թ.թ. ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ԱԶԳԱՅԻՆ-ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԲՆՈՅԹԻ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ

Գ. Բ. ՂԱՐԻԲՋԱՆԵԱՆ
ՀՍՍՀ ԳԱ իսկական անդամ

Ե. Կ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ
Պատմական գիտութիւնների դոկտ. փրոֆ.

ԽՄԲ. - Այս խիստ շահեկան յօդուածաշարքը լոյս տեսած է, ռուսերէն, «Բանբեր Հայաստանի պետական արխիւների» 1983-ի 3րդ թիւին մէջ: Ռուսերէն բնագրէն թարգմանութիւնը կատարեց մեր աշխատակիցը՝ Հենզել Գեղամեան:

×

Թուրք ժողովուրդի ազգային - ազատագրական պատերազմի վերաբերեալ քիչ աշխատութիւններ չեն արուած: Դրանցից ոմանցում թուրքական ազգային պատերազմը մեկնաբանւում է որպէս մինչեւ վերջ յեղափոխական, ազգային - ազատագրական պատերազմ, չցանկանալով տեսնել նրա յեղափոխական կողմերը, նրա հակասական բնոյթը:

Անցած աւելի քան կէս դարում մեր պատմաբան - թուրքագէտները Խորհ. Միութեան հնադարաններից հանել են բազմաթիւ փաստաթղթեր, որոնք լուսաբանում են Թուրքիայի ազգային պատերազմի մութ կողմերը: Մեր հեռազօտողներից ոմանք յայտնի չէ, թէ ինչու, խուսափում են օգտագործել այդ սկզբնաղբիւրները: Սակայն իսկական, ճշմարիտ պատմութիւնը հնարաւոր չէ գրել առանց օգտագործելու մեր հնադարանների հարուստ նիւթերը:

Մէկ յօդուածի մէջ հնարաւոր չէ կանգ առնել այն բոլոր հարցերի վրայ, որոնք կապուած են Թուրքիայի ազգային պատերազմի հետ: Մենք կանգ կ'առնենք միայն նրանց վրայ, որոնք բացայայտում են Թուրք ժողովրդի ազգային պատերազմի էութիւնը:

Ցայտնի է, որ Թուրքիայի ազգային - ազատագրական պատերազմի սկզբնական շրջանում՝ 1918 - 1920 թթ., հիմնական շարժիչ ուժը Անատոլիայի Թուրք գիւղացութիւնն էր: Ասպատակների եւ սուլթանական ռէակցիայի դէմ պայքարի ողջ ծանրութիւնը ընկած էր պարտիզանների ուսերին: Օտար զաւթիչների եւ տեղական աւատա - կալատիրական, ճնշման դէմ պայքարի առաջին շրջանի բնորոշ գիծը եղել է պայքարի ընդհանուր ղեկավարութեան եւ ազգային պատերազմ մղելու ընդհանուր ծրագրի բացակայութիւնը: Այդ շրջանի մի փաստաթղթի մէջ ասւում է, որ «Թուրք ժողովրդին պակասում է ոչ միայն դասակարգային պայքար մղելու անհրաժեշտ փորձը, այլեւ այդ ոգով դաստիարակուած ղեկավարներ: Ապստամբութիւնները Թոյլ էին, անպատրաստ, անօգնական եւ, որ կարեւորն է՝ կորուած մէկը միւսից: Օգտուելով դրանից, Թուրքական ազգայնամոլ - քեմալականները իշխող դիրք գրաւեցին Թրքական ազգային պատերազմում եւ ճնշեցին ժողովրդական զանգուածների պայքարը» (1):

Օտար ասպատակների դէմ պայքարելու նշանաբանը շատ տարածուած էր ժողովրդի մէջ, քանի որ օտար ճնշումից ամենից աւելի տուժում էին աշխատաւոր գիւղացութիւնը եւ բանուոր դասակարգը, որոնք սկսել էին իրենց հակաիմպերիալիստական եւ հակաւատատիրական պայքարը դեռեւս 1917 թ.: Ազգային բուրժուազիայի մասնակցութիւնը այս պատերազմում օտար զաւթիչների դէմ պայքարելու իր նշանաբանով, հնարաւորութիւն տուեց նրան շարժման գլուխն անցնելու: Քեմալականները յայտարարեցին իրենց Թուրքիայում նոր իշխանութեան ներկայացուցիչներ: Չնայած որ ազգային պատերազմի հիմնական շարժիչ ուժը ժողովրդական զանգուածներն էին, 1920 թ. ապրիլի 23-ին Անգարայում բացուած Ազգային Մեծ Ժողովի պատգամաւորներ ընտրուեցին բացառապէս բուրժուա-կալուածատիրական շերտերի, մուսուլման կղերականութեան եւ պինուորականութեան վերին խաւի ներկայացուցիչները:

Ազգային պատերազմի ընթացքում քեմալականներն անդիջող պայքար էին մղում պարտիզանական ուժերի, ամէն տեսակի ժողովրդավարական, բանուորների ու գիւղացիների արհմիութենական եւ քաղաքական կազմակերպութիւնների դէմ:

Պարտիզանական ջոկատների վերացմանը զուգընթաց, Անգարայի կառավարութիւնը 1920 թ. գարնանից սկսեց կանոնաւոր բանակի կազմակերպումը, որի մէջ ընդգրկուեցին պարտիզանական ջոկատների մեծամասնութիւնը: Դրանով իսկ քեմալականները կանխեցին գիւղացիական յեղափոխութեան վտանգը, որից նրանք վախենում էին ոչ պակաս, քան յունական զինուած միջամտութիւնից: Այս մասին ուիպուած էր խոստովանուել եւ Քեմալն ինքը, որն այդ առթիւ գրել է. «ռազմաճակատից ներքին խռովութիւնների ճընշման համար, որոշ զօրամասերի դուրս բերելը աւելի կարեւոր եւ անհրաժեշտ միջոցառում էր, քան դրանց յունական զօրքերի դէմ օգտագործելը, չնայած այս վերջինի մեծ կարեւորութեանը» (2):

Պատմութեան մէջ անդնախընթաց է 1920 թ. աշնանը քեմալականների կողմից Թուրքիայում այսպէս կոչուած կառավարական «կոմկուսակցութեան» հիմնադրումը:

Դրանով Քեմալի կառավարութիւնը ճգտում էր դաւադրութիւն կազմակերպել Թուրքիայի իսկական համայնավար կուսակցութեան դէմ, թուլացնել վերջինիս աւելի ու աւելի աճող ազդեցութիւնը երկրի ժողովրդական լայն զանգուածների վրայ, հասնել նրա լուծարքին, ոչնչացնելու համար յեղափոխական ամէն մի շարժում:

Թուրք համայնավար կուսակցութեան նախագահը 1921 թ. Յուլիսի 12-ին կոմինտերնի 3րդ կոնգրեսում իր արտասանած ճառի մէջ բնորոշելով կառավարական «կոմկուսակցութիւնը», նշել է, որ «Քեմալի կազմակերպած «համայնավար» կուսակցութիւնը նրա կողմից ստեղծուել է համայնավարներին հետապնդելու դաւադրական նպատակով եւ Թուրքիայում ամէն մի համայնավարական ազդեցութիւն սպանելու համար» (3):

Զօրավար Ալի Ֆուատ Ջեբեսոյը իր յիշողութիւնների մէջ խօսելով կառավարական «համայնավար» կուսակցութեան ստեղծման նպատակների մասին, ուղղակի գրում է. «Անգարայում ստեղծուեց պաշտօնական կոմկուսակցութիւն, որը բոլշեւիկեան բոլոր վտանգաւոր հոսանքները պէտք է ուղղէր Ազգային Մեծ Ժողովի կառավարութեանն անհրաժեշտ հունի մէջ» (4):

Մուստաֆա Քեմալն ամէն կերպ աշխատում էր ցոյց տալ, որ բոլշեւիզմի տարածման համար Թուրքիայում չկան բարենպաստ պայմաններ: Այսպէս օրինակ, ամերիկեան զօրավար Հարբորդի հետ ունեցած իր զրոյցում նա յայտարարել է, որ «ինչ վերաբերում է բոլշեւիզմին, ապա այդ գաղափարախօսութիւնը ընդունելի չէ մեր երկրի համար, եթէ նկատի ունենանք մեր կրօնը եւ սովորոյթները, ինչպէս նաեւ մեր հասարակական կարգը, որն արդէն է հանդիսանում դրա ներթափանցմանը մեզ մօտ: Թուրքիայում չկան ոչ կապիտալիստներ եւ ոչ էլ միլիոնատէրեր: Մենք կանդնած չենք նոյնիսկ հողագործական խնդրի առջեւ: Եթէ մօտենալու լինենք հասարակական տեսանկիւնից, ապա մեր կրօնական սկզբունքներն արդէն հանդիսանում ընդունելու բոլշեւիզմը: Թուրք ժողովուրդը պատրաստ է նոյնիսկ վիճարկելու այն, եթէ առիթը ընձեռնուի» (5):

Վ. Ի. Լենինը բնորոշելով նոր Թուրքիայի իշխողների դասակարգային էութիւնը, նշել է, որ «Թուրքիայում գեկավարում են կադետները (*), օկտեաբրիստներն (*) ու ազգայնականները, որոնք պատրաստ են մեզ Անտանտին (*) ծախելու» (6): «Մի ծաղրելի է, - կարդում ենք մենք «Պրաւդա» թերթի 1920 թ. Նոյեմբեր 11-ի թիւում, - խօսել քեմալական յեղափոխութեան յեղափոխականութեան մասին: Քեմալական յեղափոխութիւնը միայն կարկատաններ գրեց կիսաւատատիրական դիւղատնտեսական տնտեսութեան վրայ: Նա թշնամին է հողագործական յեղափոխութեան, թշնամին բանուորների ու գիւղացիութեան»:

ՌՍՖՍՌ-ի (**) արեւելեան քաղաքականութիւնը» (1921 թ. Օգոստոս) ճառի մէջ նշուում է, որ Թուրք ժողովրդի Ցոյների դէմ մղուած ծանր պայքարում «ի յայտ եկան ներկայիս քեմալական կառավարութեան բոլոր թերութիւնները: Թուրքական ազգային շարժումը յետաձգեց բոլոր ներքին հարցերը, յանուն արտաքին թշնամու դէմ պայքարի եւ որպէս հետեւանք, ընկաւ զօրավարների ու քաղաքական գործիչների վերին շերտի անհամեմատ աւելի ուժեղ ազդեցութեան տակ: Ներքին բարենորոգումները չիրագործուեցին եւ Թուրք հին աստիճանաւորութիւնը չարունակում է բնակչութեան հանդէպ կիրառել նախկին ձեւերը: Ազգային ազատագրման պայքարի ընթացքում դոյացած նոր մանր - բուրժուական Թուրքիան չափից աւելի վստահեց իր ճակատագիրը զօրավարներին, որի հետեւանքով նկատւում է արտադրութեան նախկին բարձրացման անկում եւ ազգայնօրէն տրամադրուած մանր - բուրժուազիայի դժգոհութիւն զօրավարների հաստատած համար կրիւ միահեծան կարգի դէմ եւ, մասնաւորապէս, կառավարութեան գեկավար՝ Մուստաֆա Քեմալի դէմ: Վերջինս անկարող եղաւ լուծելու պատմութեան կողմից Թուրք ժողովրդի առջեւ դրուած բարդ խնդիրները» (7):

Քեմալականների քաղաքականութիւնը ազգային հարցում բոլորովին չէր տար - բերւում Երիտթուրքերի քաղաքականութիւնից: Օսմանեան կայսրութեան՝ ժողովրդների այդ բազմազգեան բանտի կործանումը: Համաշխարհային պատերազմում, հարկ է գնահատել որպէս առաջդիմական երեւոյթ Բալկանների եւ արեւ ժողովուրդների համար, որոնք վերջնականապէս ազատագրուեցին Թուրքական աւատատիրական - բռնակալական լծից:

Մանաւորապէս չնորհիւ Թրքական արիւնոտ ռէակցիայի յաջողման, բարենպաստ պայմաններ ծագեցին ստեղծելու համար ինքնուրոյն պետութիւններ Բալկաններում եւ արաբական երկիրներում: Ցայտնի է այն ժողովուրդների վիճակը, մասնաւորապէս Քրդերինը, որոնք չարունակում են մնալ Թուրքիայի սահմաններում: Հանրապետական Թուրքիայում, իշխող շրջանները չարունակելով ազգային հարցում Երիտթուրքերի քաղաքականութիւնը, չեն ընդունում Քրդերին որպէս առանձին ժողովուրդ, անուանելով նրանց լեռնային Թուրքեր (dag türkleri) (***):

(Շար. 1)

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԶՈՅԳ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանի ամէնօրեայ մանկապարտէզի հանդէսը տեղի ունեցաւ Շաբաթ, Յունիս 23, ժամը 15.30-ին, վարժարանին Գրիգոր Զօհրապ սրահին մէջ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: Ներկայ էին տեղւոյն հոգեւորը Հովիւը, եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան եւ կրթական յանձնախումբի անդամները, ծնողքներ, բարեկամներ ու ազգայիններ Փարիզի շրջաններէն եւ արուարձաններէն:

Հոգեւոր Հովիւը՝ Ներսէհ Ծ. վրդ. Բասուճեան իր բացման խօսքին մէջ ողջունեց ներկաները եւ իր ուրախութիւնը յայտնեց այն մասին թէ Ս. Մեսրոպ կրթարանը հինգ տարիէ ի վեր դարձած է լուսաւոր ջահ մը ազգութին մէջ եւ թէ կը վայելէ անոր անվերապահ վըստահութիւնը: Իր գնահատանքը յայտնեց կրթական յանձնախումբի նախագահին եւ անդամ - անդամուհիներուն, որոնք սրտովին փարած են կրթական այս յարկին: Գնահատեց նոյնպէս կրթարանի ուսուցչական կազմին տարած բոլորանուէր աշխատանքը: Ապա հրաւիրեց կրթական Յանձնախումբի անդամուհիներէն՝ Տիկին Նոյեմի Ցովակիմեանը, որ վարէ հանդէսը: Սկսաւ յայտագրի դործազրութիւնը:

Երգչախումբը երգեց «Կենաց երգ», «Աբձակուրդը» եւ «Ողջոյն քեզ դպրոց» երգերը: Կատարուեցան արտասանութիւններ՝ փոքրիկներու կողմէ. Ա. Աբ. Թինեան արտասանեց «Բարի եկաք», Մ. Նալպանտեան՝ «Գիրուկ, կլոր, պճըլիկ», Մ. Սմսարեան՝ «Դպրոցս տունիս մէջ», Կ. Տիւրէն՝ «Աչքերս ազուոր սեւուկիկ», Ա. Ղազերեան՝ «Ես բեմ կ'ելլեմ», Վ. Ուզունեան՝ «Փոքրիկ մանուկ մեմ», Գ. Սմսարեան՝ «Հայ աղջիկ մեմ», Հուրիկ Գուրմճեան՝ «Դպրոց կ'երթամ», Ռ. Խաչկէնտրեան՝ «Հայ աղջիկ մեմ»: Ներկայացուեցան երկու կենդանի պատկերներ, «Զիաւորները» եւ «Փխոն եւ Թռչունը»: Ապա՝ փոքրիկներու կողմէ երգեր եւ արտասանութիւններ՝ «Կռունկներ» եւ «Վրիկ»:

Բեմ բարձրացան չորս հատ աշակերտուհիներ, որոնք արտասանեցին, երգեցին եւ պարեցին: Օ. Ճորութիւնեան արտասանեց «Մենք սիրունիկ մանուկներ», Շ. Ժուպի՝ «Մայրերու օր», Ց. Պապուրեան՝ «Ի՞նչ կը սորվինք»,

Սկզբնաղբիւրներ

1. - ՀՍՍՀ Պետ. Իշխ. ու կառավարման բարձրագոյն մարմինների պետական կենտրոնական արխիւ, գոյք 114, ցուցակ 2, գործ 25, էջ 114 - 118:

2. - Քեմալ Մ.՝ Նոր Թուրքիայի ուղին, Մ., 1934, հատ. 3, էջ 96 (ռուսերէն):

3. - Կոմունիստական ինտերնացիոնալի 3րդ կոնգրեսը. Սոգգիր Հաշուետուութիւն, Մ., 1922 (ռուսերէն):

4. - Տես՝ «*Vatan*», 28 Փետրուարի, 1954:

5. - US Senate Document. Botn. Congress, vol. XV, No 26:

6. - Տես՝ «Կոմունիստ» հանդ. թիւ 6, 1963, էջ 8, Նոր Փաստաթուղթ Լենինի մասին (ռուսերէն):

7. - ՍՍՀՄ կենտկոմին կից կենտրոնական հաղաքական արխիւ, գոյք 558, ցուցակ 1, գործ 2140, էջ 1 - 3:

(*) «Կադետներ» - սահմանադրական դեմոկրատների կուսակցութիւն -«Օկտեաբրիստներ» - ռուսական բուրժուական ազատամիտ կուսակցութիւն, ստեղծուած Նիկոլայ Բ. ցարի 1905 թ. Հոկտեմբերի 17-ի յայտնի հրովարտակից յետոյ (այստեղից էլ առնուը՝ «Օկտայբրիստ»), որ նշանակում է «Հոկտեմբերական», «Անտանտ» - ֆր. «Entente cordiale» - Ֆրան. տանտ - Ռուսաստանի, Անգլիայի եւ ցարական Ռուսաստանի «Երբեակ Համաձայնութիւնը» առաջին պատերազմի ընթացքում (ծանօթ. թարգմանիչի):

(**) «ՌՍՖՍՌ» - Ռուսաստանի Խորհրդային Դաշնակցային Հանրապետութիւն (թարգմ.):

(***) Որոշ հեղինակների կողմից պատմականութեան սկզբունքներից նահանջելը, նրանց չցանկանալը առարկայական ձեւով գնահատել պատմական փաստերը, յանգեցրել են այն բանին, որ վերջիններս անհրաժեշտ են համարել խորհրդային հրատարակութեան մէջ գետեղել օսմանեան Կայսրութեան բայբայումն ու նրա կողմից թրքական լծի տակ հեծող ժողովուրդների՝ Արաբների, բալկանեան ազգերի եւ այլոց դուրս գալը ողջացող կնոջ մի լուսանկար (տես՝ «Վսեմիրենայա Իստորիա» հ. 8, էջ 454): Չհետեւելով այդ լուսանկարը, որը մարմնաւորում է թուրք ազգայնամոլների ողբը, հեղինակներն ակամայ միանում են պանթուրանիզմի քարոզչութեանը, որը ժամանակին հէնց այդպէս էր ներկայացնում իր վիշտը օսմանեան կայսրութեան՝ ժողովուրդների բազմադարեան այդ բանտի կործանման առթիւ:

(Թիրաժ 2 · 8 · 9 ·)

«ՏՆ ՓԱՍՏԱԿԱՑԻՑ ՎԱՅԵԼԱՑԻԿ ՕՖՓԻՍԻ ԸՆԹԱՑՔԸ»

Ա. ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

ՎԱԺԱՏԱՍՏԱՆ

Տնօրեն Փիլիպոսի դեմքին փոփոխություն տեսա։ Ինչ-որ ներքին ուրախություն էր ճառագայթում նրա աչքերից։ Ինչ-որ բան էր պատահել, որ ստիպել էր նրան ժպտալ։ Ես ուզում էի հարցնել, բայց չհամարձակվեցի։ Ինքն ասաց, որ ինձ կանչել է տվել։

- Ես ուզում եմ, որ դու գնաս Ֆրանսիա։ Ես ուզում եմ, որ դու ինձ համար գնաս Ֆրանսիա։ Ես ուզում եմ, որ դու գնաս Ֆրանսիա։ Ես ուզում եմ, որ դու գնաս Ֆրանսիա։

Տնօրենը ինչ-որ տարօրինակ վիճակում էր։ Ես երբեք չէի տեսել նրան այդպիսի վիճակում։ Նա ինչ-որ բան էր ուզում ասել, բայց չէր կարողանում։ Ես նրան օգնության հասնելու համար հարցրի։

- Ինչո՞ւ եք ուզում, որ ես գնամ Ֆրանսիա։

Նա ինձ երկար նայեց, հետո ասաց։

- Ես ուզում եմ, որ դու գնաս Ֆրանսիա, որովհետև ես ուզում եմ, որ դու գնաս Ֆրանսիա։

Ես ոչինչ չհասկացա։ Ես ուզում էի հարցնել, թե ինչո՞ւ է նա ուզում, որ ես գնամ Ֆրանսիա, բայց նա ինձ չթողեց հարցնել։

- Ես ուզում եմ, որ դու գնաս Ֆրանսիա, որովհետև ես ուզում եմ, որ դու գնաս Ֆրանսիա։

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Օր. Ազաքսի Գալոյեան իր հօր՝ Նշան Գալոյեանի մահուան Գ. տարելիցին առթիւ 150 Ֆ. կը նուիրէ «Ցառագ»ին:

ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Աշխատելու իրաւունք ունեցող հայ ընտանեկան մը կը փնտռէ վարձու սենեակ (մէկ - երկու) իր յարմարութիւններով՝ փարիզ կամ մօտիկ առուարձանները:
Հեռ.- 346 - 51 - 06

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Ասչի Ազնուվիլ - Սարսէլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ առած է հետեւեալ նուէրները.-

Տիկին Անիթա Սարաֆեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկին Բալուօղլու 100, Հիսարլեան եւ Տիլանեան ընտանիքները 350 Ֆ.:

Տիկին Վարդուհի Ստամպոլցեանին յիշատակին Պ. Արթիւր Տիլանեան 150 Ֆ.:

Իր ամուսնոյն յիշատակին, Տիկին Զարուհի Թէհլիրճեան 100 Ֆ.:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1984 - 1985

Դ. Տ. Վ.-ի 1984 - 85 Տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Վարժարանը ունի Մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ երկրորդականի մինչեւ 5րդ դասարան: Դպրոցը ունի իր ցերեկօթիկ բաժնի մօտ, գիշերօթիկի բաժինը:

Ինքնաշարժի սպասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ ուղղութիւններով.-

Arnouville — Villiers le Bel — Goussainville
Aulnay s/Bois — Sévran — Livry - Gargan
Gagny — Montfermeil — Drancy
Romainville — Paris 20e

Արձանագրութեան համար դիմել Տնօրէնութեան Ցուլիս ամիսը՝ առաւօտները ժամը 9էն 15, իսկ Սեպտեմբեր 1էն սկսեալ՝ 9էն մինչեւ ժամը 17:

Հեռաձայն՝ 381 - 01 -72

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԱՑ ՏՈՒՆ
12 - 14, Rue Saint-Bazile — 13001 Marseille

Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը փակ է ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն 31

A CEDER
à ALFORTVILLE
Place de Marché
Produits orientaux, fruits secs, légumes secs, olives
5 jours par semaine
Tél. : 378. 28. 84 (après 20h 30)

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Կեդրոնական Վարչական Ժողովը ներկայիս կը հրաւիրէ Միութեան բոլոր անդամները ներկայ գտնուելու 71րդ Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ, Հոկտեմբեր 20, 1984, առաւօտեան ժամը 10-ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնին մէջ, 2850 Ակրասիատա պողոտայ, Մոնթէվիտէօ, Ուրուկուէյ:

Ներկայիս 71րդ Ընդհ. Ժողովին համար որուած միակ հրաւիրագիրն է: կը խնդրենք հետեւաբար Միութեան յարգոյ իրաւասու անդամներէն, որ անձնապէս Ժողովին ներկայ ըլլան վերոյիշեալ թուականին եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ Սեպտեմբեր 20, 1984, իրենց փոխանորդագրերը յանձնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան ընդհանուր անօրէնին կամ զանոնք ղրկեն հետեւեալ հասցէին.-

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
585 Saddle River Road
Saddle Brook, N.J. 07662, U.S.A.

ՕՐԱԿԱՐԳ

1.- Ներկայացում եւ վաւերացում 1983 տարեշրջանի ընդհանուր տեղեկագրի:

2.- Ներկայացում եւ վաւերացում 1983 տարեշրջանի ընդհանուր հաշուետուութեան:

3.- Մասնակի ընտրութիւն կեդրոնական Վարչական Ժողովի:

4.- Մասնակի ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի:

5.- Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ:

6.- Գնահատանքի բանաձեւեր:

Ի ԴԻՄԱՑ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻ
Ր. Ք. ԿՐԵԿԸՐԻ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Ատենադպիր Ատենապետ
1984 Մայիս 10,

ԾԱՆՕԹ.- Կը խնդրուի իրաւասու այն անդամներէն, որոնք չեն կրնար անձնապէս ներկայ ըլլալ ընդհանուր Ժողովին, իրենց փոխանորդագիրը նշանակել ուրիշ իրաւասու անդամներ:

VIENT DE PARAITRE
PARAGES D'EXIL
de
CHAHAN CHAHNOUR
- ARMEN LUBIN -
Trois nouvelles traduites de l'arménien par *Krikor CHAHINIAN*

UN PETIT CŒUR TENDRE
ՊՁԵՂ ՄԸ ԱՆՈՑՇ ՍԻՐՏ

ZATOSTÉ
ԶԱԹՈՍԹԷ

UN TAILLEUR, SES DEUX HOTES et DIVERS EVENEMENTS
ԴԵՐԶԱԿ ՄԸ, ԻՐ ԵՐԿՈՒ ՀԻՒՐԵՐԸ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԴԻՊՔԵՐ

Ed. Le Temps qu'il fait
Prix 75 F (+ 9.20 F frais de port)
— H. SAMUELIAN
51, rue Mr. le Prince - 75006 Paris
— HARATCH
ou en librairie

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 7
Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, մշակոյթի օրուան առթիւ,
ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ-ի
100 Ա Մ Ե Ա Կ-ի ոսկեայ տարբերութիւն

×

Կապոյտ Ասչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 17-ԻՆ .

×

Սէն - Ռաֆայէլի Հանդստեան Տան դաշտահանդէսը՝ Զորեքշաբթի, Օգոստոս 15-ին:

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱԶԻ Շաւիլի ընթրիք - պարահանդէսը Օթէլ Ռամատա՝
ՇԱԲԱԹ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 6-ԻՆ

×

Նախաձեռնութեամբ Օ - տը - Սէնի հայ նախկին ռազմիկներու միութեան՝ ճաշ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 20-ԻՆ
Նուիրուած Սեւրի Դաշնագրին:

×

Ս. Մեսրոպ կրթարանի
ՃԱՇ - ՊԱԶԱՐՃԱՆԴԻՍԸ
Նոյեմբեր 17-ին :

×

Կապոյտ Ասչի Փարիզի մասնաճիւղի պատոյտը՝ Կիրակի, Սեպտեմբեր 3-ին, դէպի վալէ տէ Փօ - Ռուժ :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել Թղթատարի գրասենեակին մինչեւ ցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Ցառագ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է դիմել անշուշտ թերթիս վարչութեան մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէները (ընթացիկ եւ նորը) եւ կցել 20 Ֆ.ի դրոշմաթուղթ (25 Ֆ. արտասահմանի պարագային, բացի՝ Իտալիայէն, ուր Թղթատարական անկանոնութիւններու եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը ստիպուինք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնները չընդունել):

ՇՆՈՐ ՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

GRAND GALA
Vendredi 21 Septembre
organisé par la section d'Issy les Moulineaux de la Croix Bleue
avec
ROSY ARMEN
et l'ensemble de danses
NAVASART

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱԶ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Ասչի Պելֆոնթէնի Կայանի արձանագրութիւնները կը չարունակուին Օգոստոս ամսուան համար: Այս տարի Ցուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն, 2 չաբաթական (15 օր) պարի դասընթացքներ նախատեսուած են մասնագէտ ուսուցիչի մասնակցութեամբ:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Ասչի Շրջանային Վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ իր գրասենեակը կէս օրէ ետք տեւական քայ է ժամը 14-էն 18, երկուշաբթիէն մինչեւ Ուրբաթ, իսկ Հինգշաբթի օրերը 14էն 22ը:

Le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France assure une permanence à son siège tous les après-midi du lundi au vendredi de 14h à 18h et le jeudi de 14h à 22h pour les inscriptions à la colonie, pour vos differents problèmes, ainsi que pour tous renseignements.
17, rue Bleue, 75009 PARIS
Tél. : 824. 46. 57

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱԶԻ ԿԱՑԱՆԻ

Օգոստոս 15-ի Հանդէսին եւ Խաղողի օրհնութեան մասնակցիլ փափաքողներուն համար, Կապոյտ Ասչի Փարիզի մասնաճիւղը ճամբորդութիւն մը կը կազմակերպէ օթօգառով:

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութիւններու համար, դիմել 783 - 30 - 35, մինչեւ Ցուլիս 20 :

TRANSTOURS
VOUS PRESENTE SES VOYAGES ORGANISES
12 - 14 Jours à EREVAN
ALLER - RETOUR PAR AVION - SERVICE 1ère CLASSE

de PARIS

— Du 9 au 24 Août — 16 jours, dont 14 à EREVAN	Prix: 6750 F
— Du 7 au 22 Septembre — 16 jours, dont 14 à EREVAN	Prix: 6750 F
— Du 5 au 20 Octobre — 16 jours, dont 14 à EREVAN	Prix: 5900 F

de MARSEILLE

— Du 11 au 24 Août — 14 jours, dont 12 à EREVAN	Prix: 6400 F
— Du 8 au 21 Septembre — 14 jours, dont 12 à EREVAN	Prix: 6400 F
— Du 6 au 19 Octobre — 14 jours, dont 12 à EREVAN	Prix: 5700 F

Et deux voyages : **CROISIERES d'une semaine**
et séjour d'une semaine à EREVAN

1) Paris — Moscou — Erevan par avion — séjours d'une semaine à Erévan et retour à bord de LITVA. du 14 au 28 Juillet—Depuis **7710 F** + Taxe de port **250 F**
2) Aller : Marseille—Odessa (à bord de LITVA), séjour d'une semaine à EREVAN, retour par avion, Moscou Paris. Depuis **8010 F** + Taxes de port **250 F.**

TRANSTOURS — 25, rue d'Argenteuil - 75001 Paris — Tél. : **261 58 28**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՈՒՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՇԱՐԱՆ, ԵԻԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱԶ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
18
MERCREDI
18 JUILLET
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅԿԱԶ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ե ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.746 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.746

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

(ԵՐԵՒԱՆ ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒԼԻՍ 10 / 11)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԱՎ

ԸՆԿԵՐԱՑԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆԸ բաց չունի այլեւս, ինչ որ բացառիկ երեւոյթ մըն է: 1983-ին արդէն 11,2 միլիառ Ֆ. «չաւ» կը, իսկ 1984-ին՝ 13,1 միլիառի պիտի հասնի, ըստ վերջին նախատեսութեանց: Այս գրական կացութիւնը հետեւանք է խիստ մտահոգարարութեան մը: Այլ խօսքով, սեթիւն կը մատակարարուի ոչ թէ պետական այլ անհատական ձեռնարկի մը նման եւ մսխումներուն վերջ կը դրուի: Հատնական է, որ այս կացութիւնը պատճառ ըլլայ ընկերութեան 1%ի պարտաւորիչ զանձումը, որ կը կատարուէր եկամուտներու տուրքերուն վրայ՝ ընկերային պահովութեան բացը զոցելու համար: Այս տուրքը 12 միլիառ կը բերէր:

ՎԱՐՇԱՒԱՑի գատարանը ազատ արձակեց այն ոստիկանները, որոնք պատասխանատու էին երիտասարդ ուսանողի մը մահուան, 1983 Մայիսին: Քաղաքագործչի ձերբակալած էր 19ամեայ Լեհը, որ մեռած էր ծեծի տակ: Շական տարի բանտարկութեան դատապարտուած են հիւանդատար կառքով տգան ոստիկանատունէն դարմանատուն փոխադրողները: Ուրիշ ոչ մէկ յանցաւոր դատուած է, ոչ նակ բժիշկները, որոնք անհրաժեշտ չէին գտած տգան հիւանդանոց փոխադրել տալ: Մահմերձ երիտասարդը, միակ զաւակը բանատեղծուհի Սատովսկայի, մօրը եւ հօրը ուրիշ անձերու բան էր, որ սարսափելի ծեծած ու չարչարած էին զինքը: Ոթ բժիշկներու տեղեկագիրը ծանրակշիռ էր, անոնք կը յայտնէին թէ ագիքները պատճառ են իրրեւ հետեւանք ոտքի, ծունկի, բռունցքի հարուածներու:

ՏԻԿԻՆ ԹԱՋԸՐ, հակառակ կարծուածին, կրկին ջուր կը դնէ ուիսքիին մէջ եւ որոշած է բանակցութիւններ վարել դործադուլ բնող տոքէէներուն հետ եւ բանակին չդիմել, առ այժմ: Անգլիական նաւահանդիստները միշտ անդամալոյծ են սակայն եւ երկրին կրած վնասները՝ չատ մեծ:

«ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՆՑԱԳԻՐ»ը հրապարակ պիտի գայ 1985 Յունուար 1-ին: Մանիչապոյնի քաշով պօքսօ գոյնով, ներկայ ֆրանսական անցագրէն աւելի փոքր, պիտի նմանի կառք վարելու արտօնագրեր: Այն ֆրանսացիները որ կ'ուզեն, կրնան պահել երկնագոյն, իսկ եւրոպական Ջնդ զգացողները կրնան նորը ունենալ, որու կողքին վրայ գրուած պիտի ըլլայ· - «Ֆրանսական Հանրապետութիւն» եւ վրան ալ՝ «Եւրոպական Համագործակցութիւն»: Կարդ մը արձանագրութիւններ հասարակապետութեան ութ լեզուներով պիտի ըլլան:

ՁՈՒԻՑԵՐԱՑԻՆԵՐԸ բնաւ իրար չեն նմանիր, բայց եւ այնպէս անդրդուելի կը մնան ինչ կը վերաբերի այն «դիւանագիտական պայուսակ» որակուած 9 թոննոց բեռնատար կառքին, որ ծրնեւ հասած է եւ կը սպասէ խորհրդային ներկայացուցչութեան չէնքին առջեւ: Ինչ պատահած է: Յուլիս 12-ին, խորհրդային բեռնատար կառքը արեւմտեան Գերմանիայէն կը հասնի Պալի մօտ սահմանապահ կայան մը: Հոն զուիցերացի մաքսային պաշտօնեաները կ'ուզեն կառքին պարունակութիւնը քննել, խորհրդային դիւանագէտ մը, որ կընկերանար, կը մերժէ, պնդելով որ «դիւանագիտական պայուսակ» է, ուրեմն՝ անձեռնմխելի: Զուիցերացիները չեն խելքը չատ չի պառկիր, մանց որ վիճելի պայմանագրութեան պարտադրող զատորոշիչ նշաններն ալ չի կրեր: Ի վերջոյ, համաձայնութիւն մը կը գոյանայ, Զուիցերացիք կապարով կը կնքեն կառքը, որ կը հասնի Ժընեւ: Հոն, սպասողական վիճակ կը տիրէ: Պեռնէն կառավարութիւնը կը դիմէ Ռուսերուն, առաջարկելով որ եթէ նոյնիսկ չեն կրնար խուզարկել՝ գոնէ աչք մը նետեն: Ռուսերը՝ նիէթ կ'ըսեն:

ՍՊԱՆԱԿԱՆ ոստիկանութիւնը որոշեց ընկերանալ օտար կառքերուն, գլխաւորաբար Ֆրանսական, երբ անոնք պաք չրջաբար նը կ'անցնէին: Պաշտպանութեան այս բանը կ'անցնէին պարունակութիւնը քննել, խորհրդային դիւանագէտ մը, որ կընկերանար, կը մերժէ, պնդելով որ «դիւանագիտական պայուսակ» է, ուրեմն՝ անձեռնմխելի: Զուիցերացիները չեն խելքը չատ չի պառկիր, մանց որ վիճելի պայմանագրութեան պարտադրող զատորոշիչ նշաններն ալ չի կրեր: Ի վերջոյ, համաձայնութիւն մը կը գոյանայ, Զուիցերացիք կապարով կը կնքեն կառքը, որ կը հասնի Ժընեւ: Հոն, սպասողական վիճակ կը տիրէ: Պեռնէն կառավարութիւնը կը դիմէ Ռուսերուն, առաջարկելով որ եթէ նոյնիսկ չեն կրնար խուզարկել՝ գոնէ աչք մը նետեն: Ռուսերը՝ նիէթ կ'ըսեն:

ՍՊԱՆԱԿԱՆ ոստիկանութիւնը որոշեց ընկերանալ օտար կառքերուն, գլխաւորաբար Ֆրանսական, երբ անոնք պաք չրջաբար նը կ'անցնէին: Պաշտպանութեան այս բանը կ'անցնէին պարունակութիւնը քննել, խորհրդային դիւանագէտ մը, որ կընկերանար, կը մերժէ, պնդելով որ «դիւանագիտական պայուսակ» է, ուրեմն՝ անձեռնմխելի: Զուիցերացիները չեն խելքը չատ չի պառկիր, մանց որ վիճելի պայմանագրութեան պարտադրող

ԷՍՓԵՐԱՆԹՈՅԻ
ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ
26-ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ազգերանի մէջ տեղի ունեցած է էսփերանթօ լեզուն խօսողներու համամիութենական 26-րդ համագումարը, մասնակցութեամբ Մորհ. Միութեան 60 քաղաքներէ եկած չուրջ 250 ներկայացուցիչներու: Համագումարը նուիրուած է Հայաստանի մէջ էսփերանթօյի չարժման վերծանման կիսին: Այս առթիւ էսփերանթօ խօսող հայկական ընկերութեան նախագահը՝ Սուսան Մաճկալեան, նչած է թէ փրոֆ. Գուրգէն Սեւակի ջանքերով սկսած չարժումը Հայաստանի մէջ յետագային աւելի զարգացած է եւ հայ էսփերանթիստները ներկայիս Մորհ. Միութեան լաւագոյններն են: Նման համագումարներու նպատակն է լեզուի գործնական կիրարկումը, փորձառութեան փոխանակում եւ տարածում: 26-րդ համագումարը արդիւնաւէտ եղած է: Տասը օրերու ընթացքին մասնակցողները՝ միայն էսփերանթերէն խօսելով զգալի կերպով զարգացուցած են իրենց բառապաշարը: Կազմակերպուած են խոսակցական լեզուի դասընթացքներ, թարգմանչական սեմինարներ՝ ուր զրոյցներ եւ դեկուցումներ կատարուած են լեզուական դիտելիքներու եւ ունակութիւններու զարգացման, թարգմանական դժուարութիւններու յաղթահարման եղանակներուն մասին: Հանդէս եկած են Հայաստանի ազգային, երգի ու պարի համոյները, լարախազացներու խումբը, եւայլն: Խօսվերանթօ լեզուով բեմադրուած է դրուագ մը Նալբիի Զարեանի «Արա Գեղեցիկ» ողբերգութենէն: Համագումարին մասնակցողները քննած են նաեւ էսփերանթոյի տարածման, թարգմանական - հրատարակչական աշխատանքի կազմակերպման հարցերը:

×

ԱՇՈՒՂ ՋԻՎԱՆԻի ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ախալքալաքի շրջանի կարզախ գիւղի Մշակոյթի Տունը, տեղի ունեցած է յիշատակի երեկոյթ մը, նուիրուած աշուղ Ջիվանիի՝ անոր մահուան 75ամեակին առթիւ: Հանդիսութեան բացումը կատարած է «Զատիկ» գրական խումբի գեկավար Գալուստ Սմոյեան: Ջիվանիի կեանքին ու գործին մասին խօսած է Ախալքալաքի տղպարանի տնօրէն Դեմիկ Բաղրատունի: Աչուղէն երգեր մեկնաբանած է Փոքր Սամսար գիւղի վարժարանին ուսումնատպետը՝ Վանիկ Աւագեան: Խօսք առած են կարգախ գիւղապետը՝ Կամօ Մուրադեան, Ախալքալաքի «Դերենիկ Դեմիրճեան» վարժարանի ուսուցիչ Սեթիկ Զորանեան եւ «Զատիկ» գրական խումբի անդամներ:

×

ՀԻՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆԵՐ

Երեւանի Մատենադարանին մանուսկրտները յաջողած են վերահաստատել 260 տարուան դիրք մը՝ «Գրարարի քերականութիւն», որ դարերու ընթացքին քայքայուած վիճակ մը ունէր: Մատենադարանի եղակի ու հնատիպ գրականութեան բաժնին մէջ հաւաքուած են հազարաւոր դիրքեր, հանդէսներ, թերթեր, որոնցմէ չատերուն տարիքը կ'անցնի չորս հարիւրը: Հետաքրքրական է «Պարզատուր» տարի»ը, զոր 1512-ին Վենետիկի մէջ հրատարակած է հայ առաջին տպագրիչ Յակոբ Մեղապարտ: Ժէ. դարուն Ամստերտամ հայերէն հրատարակուած Աստուածաչունչի համար տառերը փորագրած է հոլանտացի նկարիչ Վան Տայք: Նոյն բաժնին մէջ կան ռուսերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, արաբերէն, լատիներէն, պարսկերէն, լեհերէն, ռումաներէն, չեխերէն եւ այլ լեզուներով հարիւրաւոր դիրքեր:

×

Նուաճած է Ֆրանսացի մափիոզօ մը, Լիոնի ծանօթ «Միջավայրէն»: Մարդասպանը մերձաւոր չէնքի մը պատշգամէն խոչորացոյցով հրացան մը գործածած է:

ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍԿՕՅԻ մէջ բացուած է դեմոկրատ կուսակցութեան 39-րդ ազգ. համագումարը, որ պիտի նչանակէ նախագահական իր թեկնածուն յանձին՝ Ուալթըր Մընտէյլ, հակառակ անոր որ ներքին տարակարծութիւններ եւ այլ հարցեր կան եւ Մընտէյլ ալ սակրաւեցաւ զիջումներ ընել, սրբագրելու համար իր սկզբնական սխալ քայլը: Աւելորդ՝ Մընտէյլ նախ յայտարարած էր որ կուսակցութեան նախագահը պաշտօնանկ կ'ըլլայ, բայց ի տես իրարանցումին՝ հրաժարած է այդ որոշումէն, չնչ որ պատեհապաշտութեան տպաւորութիւն մը թողուցած:

ուականի ցեղասպանութեան զոհերի յիշատակին կառուցուած յուշարձանի բացման հանդիսաւոր արարողութեանը:

Իր այցելած երկրներում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունուեց իրրեւ պետական հիւր եւ պաշտօնական հանդիպումներ ունեցաւ Հանրապետութեանց նախագահների, մինիստրների, նահանգապետների եւ պետական, քաղաքային ու կրօնական իշխանութեանց բարձրաստիճան անձնաւորութիւնների հետ՝ ամէնուրեք արժանանալով բարձր պատիւների եւ յարգալից ընդունելութեանց:

Հարաւային Ամերիկայի Հայոց թեմական իշխանութեանց կողմից նախօրօք կազմուած ծրագրերի համաձայն, Հայ Եկեղեցու Գահակալը յաջորդաբար այցելեց Բուէնոս-Այրէսի, Մոնտեվիդէոյի, Կորդոբայի, Սան-Պաւլոյի, Օզակոյի եւ Ռիօ դէ Ժանէյրոյի Հայոց եկեղեցական համայնքները, որտեղ տեղի ունեցան հայրապետական հանդիսաւոր պատարագներ բազմահազար հայ հաւատացեալների ներկայութեամբ: Ցիշեալ բոլոր քաղաքներում Վեհափառ Հայրապետը ներկայ եղաւ եւ նախագահեց տեղի հայկական համայնքների կրթական, բարեգործական, մշակութային զանազան կազմակերպութիւնների, ինչպէս նաեւ ազգային այլ հաստատութիւնների ու միութիւնների կողմից իր պատուին կազմակերպուած հանդիսութիւններին՝ ամէնուրեք եւ ամէն առիթով իր հոգեւոր զաւակներին բաշխելով իր հայրական ու հայրապետական օրհնութիւնները:

Իր ուղեւորութեան ընթացքում Հայոց Հայրապետը հանդիպումներ ու զրոյցներ ունեցաւ նաեւ օտար բարձրաստիճան հոգեւորականների հետ էկումենիկ ոգով:

Հայ Եկեղեցու Գահակալի՝ Լատինական Ամերիկա կատարած այդ առթիւ տեղական մամուլը, ռադիօն եւ հեռատատեսութիւնը կազմակերպեցին մամլոյ ասուլիսներ եւ հարցազրոյցներ Ամենայն Հայոց Հայրապետի հետ:

Դէպի Մայր Աթոռ իր վերադարձի ճանապարհին Վեհափառ Հայրապետը Յունիսի 2 - 16ը մնաց Փարիզում: Այստեղ Յունիսի 4-ին նորին Սրբութիւնը այցելեց Փարիզի քաղաքապետարան, որտեղ տեղի ունեցած պաշտօնական ընդունելութեան ընթացքում փոխանակուեցին ճառեր Փարիզի քաղաքապետ Ժակ Շիրաքի եւ Հայոց Հայրապետի միջեւ:

Նորին Սրբութիւնը Փարիզի Հայոց մայր եկեղեցում հանդիպում ունեցաւ Ֆրանսահայ Հոգեւորականութեան, Փարիզի Հայոց Կրօնական Ընկերակցութեան եւ եկեղեցական վարչութեանց անդամների հետ: Հանդիպման ընթացքում քննութեան առնուեցին Ֆրանսահայ թեմին վերաբերող մի չարք կարեւոր հարցեր:

Փարիզում գտնուելու օրերին Ամենայն Հայոց Հայրապետը հանդիպումներ եւ անձնական տեսակցութիւններ ունեցաւ նաեւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Տ. Տ. Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի հետ: Երկու Հայրապետների միջեւ կարծիքներ փոխանակուեցին Հայ Եկեղեցու ներքին միութեան վերականգնման եւ եկեղեցական ու ազգային այլ հարցերի չուրջ: Այս առթիւ կազմուեց եւ հրապարակուեց համատեղ հաղորդագրութիւն:

Յունիսի 16-ին Վեհափառ Հայրապետը ժամանեց Մոսկուա, իսկ 19-ին՝ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին:

Հայոց Հայրապետի հովուապետական սոյն օհնութեան այցելութիւնը Հարաւային Ամերիկա՝ նոր խանդավառութիւն, նոր չունչ ու ոգի հաղորդեց այդ չրջանի հայութեանը՝ չերմացնելով նրանց կրօնական ու հայրենասիրական զգացումները, ամրապնդելով նրանց հոգեւոր կապը մայր հայրենիքի եւ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի հետ եւ դրանով իսկ նպաստելով հայապահպանման սրբազան գործին:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՏՐ ԱԹՈՌԻ
(կնիք)

26 Յունիս 1984 Ք·
Ս· Էջմիածին

1919 - 1922 թ.թ. ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ԱԶԳԱՅԻՆ-ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԲՆՈՅԹԻ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ

Գ. Բ. ՂԱՐԻԲՋԱՆԵԱՆ
ՀՍՍՀ ԳԱ իսկական անդամ

Ե. Կ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ
Պատմական գիտութիւնների դոկտ. փրոֆ.

Բ.

Այս բոլորը ցոյց է տալիս, որ քեմալականները ղեկավարելով Թուրք ժողովրդի ազգային պատերազմը, երկրի ներսում վարում էին հակաժողովրդական քաղաքականութիւն, ամբողջութեամբ ծառայելով բուրժուա - կալուածատիրական դասերին, որոնց ներկայացուցիչներն էլ հէնց իրենք էին:

Ազգային պատերազմի ղեկավարները, որոնք հիմնականում նախկին էթէթիստականներ էին, օգտուելով 1919 - 1920 թթ. Անդրկովկասում ստեղծուած կացութիւնից, չարունակում էին Երիտթուրքերի պաւթողական քաղաքականութիւնը:

Թուրք ազգայնամոլների պաւթողական քաղաքականութիւնը Անդրկովկասում պարզուեց դեռ 1919 թ. Էրզրումի եւ Սըվասի համագումարներում, ուր որոշուեց ոչ միայն վերջնականապէս զրկել Հայերին Սեւրեսեան Հայաստանի հանդէպ ունեցած իրաւունքներից (1915 թ. ցեղասպանութեան հետեւանքով այստեղ զոհուել էին աւելի քան 1 միլիոն Հայեր), այլեւ վճռական պայքար մղել Անդրկովկասում անկախ Հայաստան հիմնադրել փորձող ամէն մի չարժման դէմ:

1920 թ. սկզբին ներկայացուցչական յանձնախումբի նիստում, որին ղեկավարում էր Մ. Քեմալը, կայացուել է հետեւեալ որոշումը. «Արեւելեան ճակատում կազմակերպել օրինական կամ ոչ օրինական զօրակոչ եւ սկսել զօրք կուտակել, Թիկունքից ոչնչացնելու համար կովկասեան պատնէշը» (8): Սոյն որոշման մասին Մ. Քեմալը 1920 թ. Փետրուարի 6-ին դրել է Արեւելեան ճակատի հրամանատար Քեազիմ Կարաբեքիրին: Վերջինս նոյն տարուայ գարնանը ուարտում է զօրահաւաքը եւ բանակի վերազինումը, Հայաստանի վրայ յարձակելու համար: Ապրիլի կէսերին Քեազիմ Կարաբեքիր փաշան հեռագրել է Անգարայի ղեկավարներին. «Մօտ օրերս հաղորդելու եմ այն մասին, որ Հայաստանը ջնջուած է աշխարհի քարտէսից» (9):

Սակայն Անգարայի կառավարութիւնը դեռ յոյս ունէր փոխհամաձայնութեան դալ Անտանտի երկիրների աշխարհակալների հետ, ուստի եւ որոշ ժամանակով յետաձգեց յարձակումը Հայաստանի վրայ: «Քանի դեռ խաղաղութեան խորհրդաժողովում ընդունուած մեզ վերաբերուող որոշումները վերջնականապէս պարզ չեն, - հեռագրել է Քեմալը Քեազիմ Կարաբեքիրին, - ներկայումս ելնելով ներքին եւ արտաքին իրադրութիւնից, ձեռնտու չէ զրկուել դաշնակից տէրութիւնների հետ համաձայնութեան գալու հնարաւորութիւնից: Յարձակումը Հայաստանի վրայ առիթ կը հանդիսանայ պատերազմ յայտարարելու դաշնակից երկրներին ու Ամերիկային...» (10):

Անգարայի կառավարութիւնը չէր կարող արշաւանք կազմակերպել Հայաստանի վրայ առանց պարզելու նաեւ Խորհրդային Ռուսաստանի դիրքը: Այդ նպատակով և ՌՍՖՍՌ-ի կառավարութեան հետ դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատելու պատրուակով, 1919 թ. Հոկտեմբերի վերջին Քեմալը Մոսկուա ուղարկեց 1918 թ. Անդրկովկասի վրայ յարձակման ժամանակ երիտթուրքական գործերի հրամանատար՝ զօրավար Խալիլ փաշային: Նոյն ժամանակ, երբ Կարաբեքիր փաշայի զօրքերը բուռն նախապատրաստութեան մէջ էին Հայաստանի վրայ յարձակուելու համար, Խալիլ փաշան Զիչերինի եւ Կարախանի հետ հանդիպելուց յետոյ, 1920 թ. Յունիսի 4-ին Մոսկուայից զրել է Քեմալին. «մեզ տեղեկացրին, որ անհրաժեշտ է հրաժարուել Հայաստանի հանդէպ նախատեսուող ձեռնարկից» (11):

Թուրք ազգայնականների պաւթողական քաղաքականութիւնը Անդրկովկասում եբեւում է Մուստաֆա Քեմալի Խորհրդային կառավարութեանն ուղղուած 1920 թ. ապրիլի 26-ի նամակից: Այդ նամակով Մ. Քեմալը խնդրում է դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատել Խորհրդային Ռուսաստանի հետ եւ օգնել Թուրքիային զրամով եւ զինամթերքով: (*)

Քեմալի նամակի յաջորդ կէտում նչւում էր. «Եթէ խորհրդային ուժերը նախատեսում են զինուորական գործողութիւններ սկսել Վրաստանի դէմ կամ դիւանագիտական ճանապարհով ստիպել Վրաստանին որպէսզի նա դաշինքի մէջ մտնի Անգլիացիներին Կովկասից դուրս վռնտելու համար, ապա Թուրքական կառավարութիւնն իր վրայ է վերցնում իմպերիալիստական Հայաստանի հանդէպ զինուորական գործողութիւնները եւ պարտաւորւում է ստիպել Ադրբեջանական հանրապետութեանը մտնել Խորհրդային պետութեան շրջանի մէջ» (12):

Թուրքիայի ազգային պատերազմի եւ խորհրդա - թուրքական յարաբերութիւնների հաստատման պատմութիւնը լուսա - բանող աշխատութիւններում Քեմալի նամակի այս կէտը, բաց է թողնւում, քողարկելու համար Անդրկովկասի հանդէպ Անգարայի կառավարիչների զաւթողական ձգտումները եւ Թուրքական ազգային պատերազմը իրրեւ մինչեւ վերջ ազգային - ազատագրական պատերազմ ներկայացնելու միտումով: Յայտնի է, որ դեռ սկիզբից արդէն Խորհրդային կառավարութիւնը հասկանալով Քեմալի առաջարկութեան յետին միտքը, 1922 թ. Յունիսի 3ի պատասխան նամակում բաւական որոշակի ձեւով զրել է, որ համաձայն է Թուրքիայի հետ դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատել եւ օգնել նրան օտար նուաճողների դէմ մղուող պայքարում այն պայմանով, որ Անգարայի կառավարութիւնը բարի - դրացիական յարաբերութիւններ ապահովի Անդրկովկասի հանրապետութիւնների հետ, արդարացի ձեւով լուծի վիճաբանական հողային հարցերը, որի համար խորհրդային կառավարութիւնն առաջարկում է իր միջնորդութիւնը (13):

Քեմալ փաշան 1920 թ. Յունիսի 20-ի իր պատասխանում ընդգծել է, որ «իր կառավարութիւնն ընդունում է Խորհրդային Ռուսաստանի միջնորդութիւնը եւ յետաձգում է կարսի, Արդահանի եւ Բաթումի ռազմական գործողութիւնները» (14):

Այս նոտայի մասին ժրնեւի միջազգային յարաբերութիւնների ինստիտուտի պրոֆեսոր, «Խորհրդային Միութիւնը եւ Արեւելքի երկիրները» հարցի մասնագէտ՝ Գարիչ Կասպուրը գրում է. «Նոտայիը գրուել է բաւական խիստ տոնով եւ ակնարկել է Խորհրդային Միութեան միջամտութեանը այս հարցում: Քեմալ փաշան հաստատել է, որ իր կառավարութիւնը յետաձգել է ռազմական գործողութիւնները Կարսի, Արդահանի եւ Բաթումի շրջանում, խորհրդային նոտայիրը ըստանալուց յետոյ» (15):

Այն մասին, որ խորհրդային կառավարութիւնը դէմ է եղել Թուրք ազգայնականների Անդրկովկասի հանդէպ ունեցած զաւթողական ծրագրերին, ցոյց է տալիս եւ Զիչերինի զեկոյցը 1920 թ. Յունիսի 17-ի համառուսական կենտրոնական գործադիր կոմիտէի նիստում: Խօսելով քեմալական Թուրքիայի հետ բարեկամական յարաբերութիւններ հաստատելու մասին, Զիչերինը ընդգծել է. «սակայն մենք Թուրքիայի հետ բարեկամական յարաբերութիւնների մէջ ենք մտնում միայն այն պայմանով, որ Թուրքիայի եւ իր հարեւան ժողովուրդների միջեւ, ինչպէս օրինակ՝ Հայերի, հաստատուի փոխադարձ սահմանազատում եւ որ վերջ տրուին փոխադարձ կոտորածներին»(16):

Զիչերինի պատասխանը ստանալուց յետոյ նոր Թուրքիայի կառավարիչները ըստիպուած եղան յետաձգել ռազմական գործողութիւնները Հայաստանի դէմ, որոնք որոշուած էր սկսել Յուլիսի 23-ին: «Խորհրդային Ռուսաստանի կառավարութիւնը, - ասել է Ազգային Մեծ ժողովում արտասանած իր ճառում Քեմալը, - դէմ դուրս եկաւ Հայաստանի վրայ մեր յարձակմանը» (17):

Դաշնակցական կառավարութեան արտաքին գործերի նախարարին ուղղուած 1920 թ. Յունիսի 13-ի հեռագրում Գ. Վ. Զիչերինը ուղղակի յայտնում է, որ «բացառապէս խորհրդային կառավարութեան խաղաղասիրական ձգտումների ազդեցութեան չնորհիւ է, որ Թուրք ազգայնականները դադարեցրին սկսած գործառնութիւնները, որի նպատակն էր նոր հարուածներ հասցնել հայ ժողովրդին» (18):

Անգարայի կառավարութիւնը յոյս ունէր իրականացնել իր զաւթողական ծրագրերը Հայաստանի եւ Անդրկովկասի հանդէպ խաղաղ ճանապարհով: Դաշնակցական կառավարութեանն ուղղուած իր 1920 թ. Յուլիսի 8-ի նոտայիրում նա ընդգծում էր, որ երկու պետութիւնների յարաբերութիւնների հիմքում ընկած են Բրեստ - Լիտովսկի եւ Բաթումի համաձայնագրերը (19): Այդ մասին խօսուել է եւ դեռ Բեքիր Սամի բեյի Զիչերինին ուղղուած 1920 թ. Յունիսի 3-ի պատասխան նամակում:

Սա նշանակում է, որ դեռ Մոսկուայի բանակցութիւններից առաջ Անգարայի կառավարութիւնը հասկացնում էր Խորհ. Ռուսաստանի եւ Դաշնակցական Հայաստանի կառավարութիւններին, որ հողային հարցերում ելնելու է Բրեստի եւ Բաթումի պայմանագրերից: Սակայն յայտնի է, որ այդ պայմանագրերը իրաւաբանական ուժ չունէին, քանի որ Բրեստի պայմանագիրը չեղեալ էր յայտարարուած Խորհրդային Ռուսաստանի կողմից դեռեւս 1918 թ. Սեպտեմբերի 20-ին, իսկ Բաթումի պայմանագիրը, չէին հաստատել, ոչ օսմանեան Կայսրութեան մեջլիսը եւ ոչ էլ Հայաստանի հանրապետութեան խորհրդարանը: Այնուամենայնիւ, Անգարայի կառավարութիւնը չեռապնդելով իր զաւթողական ծրագրերը Անդրկովկասի հանդէպ, կառչելով յիշեալ պայմանագրերի մեռեալ կէտերից, Մոսկուայի բանակցութիւնների ընթացքում եւս (որոնք տեղի են ունեցել 1920 թ. Յուլիս - Օգոստոսին քեմալական Թուրքիայի եւ Խորհրդային Ռուսաստանի պատուիրակութիւնների միջեւ) ցանկանում էր օրինականացնել իր հողային յաւակնութիւնները:

Քեմալական կառավարութեան հետ վարուող բանակցութիւնների դեռ սկիզբից խորհրդային կառավարութիւնը ձգտում էր արդարացի ձեւով լուծել Թուրքիայի եւ Անդրկովկասի միջեւ եղած սահմանային հարցերը: Խորհրդային ներկայացուցիչները Մոսկուայի խորհրդաժողովում առաջարկել են նախկին Թուրքական սահմանների հաստատման այն սկզբունքը, ըստ որի այն տարածութիւնները, ուր բնակչութեան մեծամասնութիւնը կազմում էին մուսուլմանները, պէտք է անցնէին Թուրքիային, իսկ այն շրջանները, ուր մինչեւ 1914 թ. մեծամասնութիւնը եղել են Հայեր՝ Հայաստանին: Սակայն եւ այս անգամ փոխադարձ զիջումների ճանապարհով ազգագրական խնդրի լուծման փորձերն անյաջողութեան մատնուեցին: Թուրք կառավարող շրջանները հետամուտ լինելով իրենց զաւթողական ծրագրերին Անդրկովկասում, հրաժարուեցին խորհրդային արդարացի առաջարկութիւններից: Այդ մասում խոստովանում է Ալի Ֆուադ Զեբեսոյը, նչելով, որ խորհրդային պատուիրակութեան առաջնակարգ նպատակներից մէկն էր՝ համոզել Թուրքիային հրաժարուել կարսի եւ Արդահանի հանդէպ ունեցած իր պահանջներից: Ամէն ջանք գործադրուեց, օգտագործուեցին դիւանագիտական մարտավարութեան բոլոր ձեւերը, ստիպելու համար Թուրքական պատուիրակութիւնը ընդունել խորհրդային տեսակէտը այս հարցի վերաբերեալ, բայց անօգուտ, որովհետեւ Թուրքական պատուիրակութիւնը անդրդուելի գտնուեց, հասկացնելով, որ իրենց պահանջները Թուրքահայաստանի վերաբերեալ քննարկման ենթակայ չեն: Սա յանդեցրեց այն բանին, որ բանակցութիւնները ձգձգուեցին մինչեւ Օգոստոսի 21-ը եւ Անգարայի կառավարութեան զաւթողական ձգտումների պատճառով չկարողացան յաջողութեամբ:

Խորհրդային պետութեան արտաքին քաղաքականութեան հարցերի մեծ մասնագէտ՝ պրոֆ. Ն. Լ. Ռուբինչտեյնը խօսելով Մոսկուայի բանակցութիւնների ձախողման մասին, ընդգծում է. «Թուրք-խորհրդային պայմանագիրը, նախապէս ստորագրուած 1920 թ. Օգոստոսի 24-ին Մոսկուայում, չստորագրուեց մինչեւ

Sondages

Անկարելի է բանալ լրագիր կամ չարաթաթերթ առանց հանդիպելու առնուազն մը, հանրախոյզի մը վերլուծումին, վերլուծումը բացատրող կամ մեկնաբանող յօդուածներու, դծագրութիւններու, դասակորումներու ու վերջապէս վճիռի մը: Վճիռ մը, որ պատգամ է: Տեսէք թէ ինչէ երկրին կարծիքը, տուեալ հարցի մը մասին, նախագահի մը կամ կառավարութեան մը մասին, ազատութեան խախտումին մասին ի՞նչ է կեցուածքը քաղաքացիներուն:

Բայց ինչի՞ կը ծառայէ հանրային կարծիքը նախատեսելու սա գործողութիւնը, որ անգամ մը եւս կու գայ Ատլանտեանի միւս կողմէն ու անոր կը տրուի անպարզապէս վճռանգաւոր խաղ մըն է, բայց աւելի վճռանգաւոր խաղ մը, մանաւանդ քաղաքական մարզի մէջ, որովհետեւ ոչ մէկ կերպով կարելի է կասկածի տակ առնել ապաքինիչ կոչուած դիտո-

1921 թ. Մարտի 16-ը, այսինքն՝ չորչ 7 ամիս, բացառապէս քեմալական կառավարութեան մեղքով: Այդ քաջքշուքի պատճառը քեմալականների Անդրկովկասի հանդէպ ունեցած զաւթողական ծրագրերն էին» (21):

Մոսկուայի բանակցութիւնների ձախողումից յետոյ, Անգարայի ղեկավար շրջանակները, օգտուելով նրանից, որ Խորհ. Ռուսաստանը ստիպուած էր իր զինուած ուժերի մի մասը կովկասից տեղափոխել լեհ զաւթիչների դէմ պայքարելու համար, ձեռնամուխ եղան Անդրկովկասի հանդէպ իրենց զաւթողական ծրագրերի իրագործմանը:

(Շար. 2)

Սկզբնաղբիւրներ

8.- Քեմալ Մ., տես՝ (2), էջ 313:

9.- Cemal Kutay, Karabekir Ermenistani nasil yok etti? (Ինչպէ՞ս կարաբեքիրը ջնջեց Հայաստանը), իսթանպուլ, 1936, էջ 36:

10.- Cebesoy A. F., Milli mücadele hâtiralari (Յիշողութիւններ ազգային պայքարի), Իսթանպուլ, 1953, էջ 482:

11.- Karabekir Kâzim, Istiklâl Harbimiz (Մեր անկախութեան պատերազմը), Իսթանպուլ, 1960, էջ 799 - 800:

12.- ՍՍՀՄ արտաքին քաղաքականութեան Արխիւ, գոյք 132, ցուց. 3, թղթապանակ 2, գործ 1, էջ 11 (ռուսերէն):

13.- «ՍՍՀՄ արտաքին քաղաքականութեան փաստաթուղթեր», հ. 2, էջ 658 (ռուսերէն):

14.- «Die Welt Is am», Vol. XVI, Berlin, 1934, էջ 27 - 28:

15.- Harish Kapour. The Soviet Russia and Asia 1917 - 1927. A study of Soviet policy towards Turkey, Iran and Afghanistan. Geneva, 1966, p. 96.

16.- «ՍՍՀՄ արտաքին քաղաքականութեան փաստաթղթեր», հ. 2, էջ 658, (ռուսերէն):

17.- «Atatürk'ün söylev ve demeçleri», c. 1, TBMM ve Crip Kurultaylarina (1918-1919), Istanbul, 1945, s. 65.

18.- ՀՍՍՀ կենտրոնական պետական պատմ. արխիւ, գոյք 276, ցուցակ 1, գործ 219, էջ 261:

19.- Տես՝ ՀՍՍՀ կենտ. պետ. պատմ. արխիւ, գոյք 200, ցուց. 1, գործ 402, էջ 18:

20.- Տես՝ «ՍՍՀՄ արտ. քաղաք. փաստաթղթեր», հ. 2, փաստ. թիւ 372:

21.- Cebesoy A. F., Moskova hâtiralari (Մոսկուայի յիշողութիւններ), Իսթանպուլ, 1945, էջ 35 - 36:

(*) Համաձայն «Խորհրդային Մեծ Հանրագիտարանի» Խորհ. Ռուսաստանը օգնել է Թուրքիային զէնքով, զինամթերքով եւ դրամով եւ այդ օգնութեան ընդհանուր գումարը կազմել է աւելի քան 10 միլիոն ռուբլի ոսկով (տես՝ «Բռլշ. Սով. Հնցիկլ.», հատ. 12, էջ 30, 1973 թ.. - ծանօթ. թարգմ.):

ՓՈՓԽԻԿ ՊԵՏՈՒՆԸ ԿՈՏՐՎԱԾ Է

Ա. ԽՈՀԱՆԱՒԱՆ

(Թրգմ. Հ. Յ. Ջ.)

- 10 -

ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆ ՊԱՐՈՒՆԱԿ

Տն Ֆաթիմային բարեհաճ ա՛լ ըլլար ու ցուցնէր իր ներկան ու ներքինի մը ղրկեր զայն հրաւիրելու համար։ Ան ալ ներս առնուած էր եւ ներքինին կը պատուիրէր որ ինքզինքը ներկայացնէ։ Ան ալ ըսաւ թէ ինք Ալի Սոհայմի որդին է, որ Ֆաթիմային հօրեղբայրն էր։ Ներքինին ներս մտաւ եւ ըսաւ թէ Ալի Սոհայմի որդին կայ, որ կ՚ուզէ ներս մտնել։ Ֆաթիմա ըսաւ թէ ներս առնէ։

Ան ներս մտաւ եւ ծունկի գալով ողջունեց զայն։ Ֆաթիմա ըսաւ թէ ինչո՞ւ եկած է։ Ան ալ ըսաւ թէ ինք ոչինչ գիտէ, միայն թէ հայրը զինք ղրկեց ըսելու թէ ինք ուզած է տեսնել զինք։ Ֆաթիմա ըսաւ թէ ինչո՞ւ ինք չէ եկած։ Ան ալ ըսաւ թէ հայրը ինք ալ չգիտէ թէ ինչո՞ւ ինք չէ եկած։ Ֆաթիմա ըսաւ թէ ինչո՞ւ հայրը

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Լիոն ..

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ԿԻՆՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին ի յիշատակ հոգեհանդրեաեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Յուլիս 22-ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին :

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Ըստ ողբացեալին փափաքին, 1000 Ֆ. կը նուիրուի «Յառաջ»ին :

ՆՈՒԷՐ

Օր. Մարգրիտ Գրիգորեան 200 Ֆ. կը նուիրէ Շաւիլի եկեղեցիին բակը կառուցուելիք Կոմիտաս յուշարձանին ծրագրին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 150 Ֆ. «Յառաջ»ին :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՑՍԱԿԻ

Ըստեան Բարեկամական Միութիւնը, վարչական անդամուհի եւ Խաեանի հնապոյն սանուհի՝ ողբ. Վեհանոյշ Պատմաճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպրաակի 1000 Ֆ., Տիկիններ Մալկարաբեան 100 Ֆ., Պահչէճեան 100 Ֆ., Պէյլէրեան՝ 100 Ֆ., Սիւմպէեան 100 Ֆ. կը նուիրեն Դպրոցասէրին (ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Կեդրոնական Սանուց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 500 Ֆ. Իյնէճեան եւ Գէորգեան ընտանիքներէն Անահիկ Փափազեանի մահուան առթիւ :

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել թղթատարի դրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը :

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է դիմել անշուշտ թերթիս վարչութեան մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէները (ընթացիկ եւ նորը) եւ կցել 20 Ֆ.ի դրոշմաթուղթ (25 Ֆ. արտասահմանի պարագային, բայց՝ Իտալիայէն, ուր թղթատարական անկանոնութիւններու եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը տիպուինք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնները չընդունիլ) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՑՍԱԿԻ

ԱՌԻԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ԿՂ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տօքթ. եւ Տիկին Նիքոլա Ազաճանեանց 2000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Տարօն Պօղոսեան 2000 Ֆ., Պ. Ներսէս Տակառեան 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Հրանդ Բամպակեան (Միլանօ) 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Կարպիս Գապամաճեան 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Համբարձումեան 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Գազանճեան (Իվիան) 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Մուրատեան 250 Ֆ. :

ԿՂ ՓՆՏՌԻ

Աչխատելու իրաւունք ունեցող հայ ընտանարդ մը կը փնտռէ վարձու սենեակ (մէկ - երկու) իր յարմարութիւններով՝ փարիզ կամ մօտիկ առուարձանները :

Հեռ.- 346 - 51 - 06

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1984 - 1985

Դ. Տ. Վ.-ի 1984 - 85 Տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են : Վարժարանը ունի Մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ երկրորդականի մինչեւ 5րդ դասարան : Դպրոցը ունի իր ցերեկօթիկ բաժնի մօտ, դիշերօթիկի բաժինը :

Ինքնաչարժի սպասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ ուղղութիւններով. -

Arnouville — Villiers le Bel — Goussainville
Aulnay s/Bois — Sévran — Livry - Gargan
Gagny — Montfermeil — Drancy
Romainville — Paris 20e

Արձանագրութեան համար դիմել Տնօրէնութեան Յուլիս ամիսը՝ առաւօտները ժամը 9էն 15, իսկ Սեպտեմբեր 1էն սկսեալ՝ 9էն մինչեւ ժամը 17 :

Հեռաձայն՝ 381 - 01 -72

ՄԱՐՍԷՑԼԻ
ՀԱՑ ՄԵԾԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ
12 - 14, Rue Saint-Bazile — 13001 Marseille

Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը փակ է ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն 31

ՄԱՐՍԷՅԼ
ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ եւ Հ.Բ.Ը.Մ.ական հայկական լեզուի մի - օրեայ դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր սկիզբը 1984 - 85 դպրոցական տարեշրջանի համար :

Դասընթացքներու պարունակութեան եւ դպրոցի անճնակազմին վերափոխուած այս շրջանին դպրոցի Տնօրէնութիւնը կ'ընդունի 5 տարեկանէն սկսեալ աշակերտներ : Դասերը տեղի պիտի ունենան առաւելաբար Շորեքշաբթի օրերը : Փափաքողներու համար հնարաւոր է տարբեր օրեր եւս տրամադրել ըստ պայմանաւորման :

Իսկ դասերը տեղի պիտի ունենան Փրատոյի մայր եկեղեցւոյ եւ Հ.Բ.Ը.Մ.ական սրահներուն մէջ հետեւեալ նիւթերով. -

Ա. - Հայերէն լեզու,
Բ. - Կրօնք,
Գ. - Երաժշտութիւն,
Դ. - Հայկական պատմութիւն,

ինչպէս նաեւ հայկական պար ըստ փափաքի :

Դիմումները կ'ընդունուին այժմէն, ամէն օր առաւօտեան ժամը 9-էն 12, Մայր եկեղեցւոյ հողեւոր հովիւին եւ դպրոցի անօրէնին՝ Գարեգին վրդ. Պեքճեանի կողմէ :

Հասցէ. -

339, Ave. du Prado. 13008 — Marseille
Tél. : (91) 77. 84. 70

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 13-ԻՆ

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան տարեկան ճաշը եւ պարահանդէսը՝ Շաբաթ, Հոկտեմբեր 27, ժամը 20·30-ին :

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պէլֆոն. թէնի Կայանի արձանագրութիւնները կը շարունակուին Օգոստոս ամսուան համար : Այս տարի Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն, 2 շաբաթական (15 օր) պարի դասընթացքներ նախատեսուած են մանուհիներու մասնակցութեամբ :

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ իր դրասենեակը կէս օրէ ետք տեւական քանի ժամը 14-էն 18, Երկուշաբթիէն մինչեւ Ուրբաթ, իսկ Հինգշաբթի օրերը 14էն 22ը :

Le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France assure une permanence à son siège tous les après-midi du lundi au vendredi de 14h à 18h et le jeudi de 14h à 22h pour les inscriptions à la colonie, pour vos differents problèmes, ainsi que pour tous renseignements.

17, rue Bleue, 75009 PARIS
Tél. : 824. 46. 57

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Օգոստոս 15-ի Հանդէսին եւ Խաղողի օրհնութեան մասնակցիլ փափաքողներուն համար, Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ճամբորդութիւն մը կը կազմակերպէ օթօքառով :

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութիւններու համար, դիմել 783 - 30 - 35, մինչեւ Յուլիս 20 :

×

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 7

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Մշակոյթի օրուան առթիւ,

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ-ի
100 Ա Մ Ե Ա Կ-ի ոճնակատարութիւն

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

արձակուրդի ընթերցումներ

ՇԱՒԱՐԸ ՄԻՍԱՔԵՑՆ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ
1958 - գին 60 Ֆ.

ԵՒՐՈՊԱՑԻ
ԲՈՒՌ Մ'Ը ՏՈՄՍ
1963 - գին 35 Ֆ.

ՇՈՀԱՆ ՇՈՀԱՆԵԱՆ
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ
1971 - գին 50 Ֆ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ
1973 - գին 50 Ֆ.

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՒԱՆՑ ԵՐԳԻ
վէպ պատմութիւն 1981 - գին 70 Ֆ.

ԵՆՈՎՔ ԼՈՇԻՆԵԱՆ
ԱՆԿԱՊ ԷՔԵՐ
1979 - գին 50 Ֆ.

ԽՈՇԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ
ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ
1980 - գին 70 Ֆ.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ — 50»
Ժողովածու «Յառաջի յիսնամեայ հատուածներէն (1925 - 1975)
եւ վիպատիպ
ԿՈՂՔ՝ ԳՈՒԱՀԱՐ
1976 - գին 120 Ֆ.

ԴԻՄԵԼ՝ «ՅԱՌԱՋ»Ի
Թղթատարի ծախք՝ յաւելեալ 10 Ֆ. :

PARIS - ATHENES - PARIS

VOL CHARTER ALLER / RETOUR A PARTIR DE

1600 *Frs*

promotion exceptionnelle

Hôtel-Club SIAGAS BEACH

à 58 km. d'Athènes

du 22 JUILLET au 5 AOUT

FORFAIT de 15 Jours — PARIS/PARIS — SEJOUR PENSION COMPLETE, vin inclus

3850 FF adulte, **2900** FF enfant partageant la chambre des parents

Lic. 1539

et toutes prestations en GRECE, locations de voiture, croisières, circuits etc...

A PARIS

VOYAGES VACANCES AU SOLEIL

Voyages Vacances au Soleil
5, place André Malraux, 75001 PARIS
tél. 296 - 37 - 70

Anita BERBERIAN - TACHDJIAN
Arpi BODURYAN

A ATHENES

Armik Travel
15, rue Voulis, ATHENES
tél. 323 - 03 - 16 / 323 - 03 - 49

Mayda BERBERIAN - BARAZIAN

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
19

JEUDI
19 JUILLET
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

ՅԱՐԹ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.747 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.747

ՆԱԽ ՍԱՎԱՌԻ ԱՊԱ՝

ՄՕՌՈՒԱ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՆ

ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏԸ՝

ԼՕՐԱՆ ՖԱՊԻՒՍ

ՄԻԹԵՐԱՆ ԿԱՄԲԱՊՆԴԷ
ԻՐ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Անակնկալ էր, անկասկած, Մօռուա կառավարութեան հրաժարումը, գոնէ այն պահուն, երբ պատահեցաւ։ Գէշ իրիկուան մը կը հաղորդուէր լուսաւորութեան նախարարին՝ Ալէն Սավառիի հրաժարումը, մինչ որ քնաւ չէր զարմացներ, ընդհակառակն, քիչ մըն ալ «յապաղած» կը թուէր։ Ամէն կողմէ, մէկը բոլորովին զուրկ պէտք է ըլլար արժանաւորութենէ եւ արժանապատուութենէ մնալու համար կրթական նախարարութեան մը գլուխը, այն «ապառաժէն» եռք, որ կերաւ նախադահէն իսկ։ Երկար, երկար, մաչեցնող բանակցութիւններէ եռք պէտք հանել օրինակիծ մը, որ մէկ վայրկեանէն խոր վիրապ կը դրուի, թէկուզ մե՛ծ պնահատանքով եւ գովեստով, բաւարար է, որ ոեւէ մէկը գլուխը առնէ երթայ։ Ինչ որ քիչ մը ամէն ինչ հրաշքատիպ է, արդէն այս հրաժարումին հրապարակումն էր։ Արդարեւ, կը թուի որ Սավառիի լուսած էր, թէ չհամապարէ (քանի որ ամբողջ կառավարութիւնը պիտի հրաժարէր), բայց խօսք մտիկ չէ րած եւ հրաժարումի իր յայտարարութիւնն է, որ ստիպած է Մօռուայի, իրը ներկայացնել նախատեսուածէն առաջ։

Ուրեմն մէկը կ'երթայ, միւսը կու գայ։ Ծանօթ էր, որ Մօռուա եւ իր կառավարութիւնը մաշած են եւ պիտի երթան։ Ինչ որ ծանօթ չէր, եկողին անունն էր։ Անուններ կային, ինչպէս միշտ, բայց անուն մը չկար։ Կը խօսուէր Մեռմազի, Տըլորի, Թոքարի մասին, բայց նաեւ՝ Ֆապիւսի։ Եթէ գացողը՝ տիպարն էր Ֆրանսական ընկերվարական աւանդական դիմագիծի մը, եկողը տիպարն է ամէնէն աւանդական մեծ քաղքենիութեան, որ այդ իսկ բարդոյթէն տարուած, կը գտնայ դէպի ձախ, կամ ինչպէս կ'ըսեն «ձախ զուգնութիւն» մը կը ցուցաբերէ։ Լօռան Ֆապիւս, զաւակ մեծահարուստ հնամաճառի մը, ունեցած է այդ չբջանակին յատուկ հեշտ մանկութիւն մը եւ երիտասարդութիւն մը։ Լաւագոյն դպրոցներ, ձի նըստիլ, դահուկ ընել մանկութեան օրերէն, ապա՝ դասական ուղեգիծը՝ քաղաքական դիւութիւններ, ԼՆԱ. եւլն.։ Մօռուա Ֆրանսայի հիւսիսային չբջանի ընկերվարութիւնն է, ուսուցչի զաւակ, լինք ալ ուսուցիչ, ժառանգականօրէն սերունդէ սերունդ փոխանցուող ընկերվարութեան մը չառաւիղը։ Վարեց ապերախտ գործ մը, ոչ սիրուեցաւ, ոչ ալ ատելութիւն առեղծեց։ Պարզ էր, որ օրին մէկը ճամբու կը դրուի։

Այսօր, ընդհանուր կարծիքն այն է որ Միթերան նախարարապետ նշանակեց ոչ ուրիշ մէկը քան՝ Միթերան...։ Այդպէս կը բացատրուի արդէն Ռոքարի մը կամ Տըլորի մը չնշանակութիւնը։ Անոնք աւելի անհատականութիւն ունէին, ասիկա «Միթերանին մարդն է», այսինքն՝ միթերանութիւն է աւելի քան ընկերվարական։ Փայլուն չբլանաւարտ իր յաճախած բոլոր վարժարաններէն, ընկերվարական չարքերը մտած է 1974-ին եւ Միթերանի մտերիմը դարձած, չնորհիւ անոր երկու մերձաւորներուն՝ Տայանի եւ Աթալիի։ Ձորեքչաբթի առաւու, երկու օրաթերթերու (Ռոք-խոիէն եւ Լիպերասիոն) խորագրերը յատկանշական են, այս ուղղութեամբ։ Առաջինը կը գրէ.- «Միթերան ինքզինքը կը նշանակէ՝ Մաթիւնեոն», երկրորդը՝ «Միթերան՝ նախարարապետ»։ Այլ խօսքով, Ֆրանսայի երեք վերջին Հանրապետութեանց ամէնէն երիտասարդ նախարարապետը (38 տարեկան է) ուրիշ մէկը չէ քան չուքը նախագահին եւ իր տարիքը թոյլ կու տայ որ «փաթրոն»էն աւելի արագ մտածէ, լինչ որ ան պիտի մտածէր։ Ընկերվարական կուսակցութեան ծոցը չատ սիրուած չէ, նաեւ իր ծագումին (հարուստի զաւակ) պատճառով եւ չատ յորդուտի զաւակ) պատճառով եւ չատ յորդուտի զաւակ) պատճառով եւ չատ յորդուտ

1919 - 1922 թ.թ. ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ԱԶԳԱՅԻՆ-ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԲՆՈՅԹԻ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ

Գ. Բ. ՂԱՐԻԲՋԱՆԵԱՆ
ՀՍՍՀ ԳԱ իսկական անդամ

Ե. Կ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ
Պատմական գիտութիւնների դոկտ. փրոֆ.

Գ.

Սեպտեմբերի 8-ին, Մուստաֆա Քեմալի նախագահութեամբ տեղի ունեցաւ պինուորական դերագոյն խորհրդի նիստը, որին մասնակցեցին զօրավարներ Քեազիմ Կարաբեքիր փաշան, Ահմետ Ֆեվզի Մուհաէտդին, Ալի Ֆուադը եւ սպայակոյտի պետ՝ Իսմէթ բէյը: Այդ նիստում լուսաբանուեց Քեազիմ Կարաբեքիրի զեկոյցը Արեւելեան ճակատում թրքական զօրքերի պատրաստակազմութեան վերաբերեալ, Հայաստանը դրաւելու համար: Զեկուցողը վստահեցրեց ներկաներին, որ իր տրամադրութեան տակ ունի 4 զօրաբաժին, իւրաքանչիւրը 8 - 9 հազար մարդով եւ մի քանի հազար ոչ կանոնաւոր զօրք (22):

Բայց Մուստաֆա Քեմալի համար դեռեւս կար մէկ հարց, որը պարզ չէր: Այն է, Հայաստանի վրայ յարձակուելու դէպքում ինչպիսի դիրք կը գրաւի Վրաստանը, որն ինչպէս յայտնի է, ունէր թուով ոչ մեծ, բայց լաւ կազմակերպուած բանակ: Այս նպատակով Անգարայից պաղտնի Թիֆլիս ուղարկուեց յատուկ առաքելութիւն Ցուսուֆ - Քեմալ բէյի գլխաւորութեամբ, որն այնտեղ բանակցութիւններ վարեց վրացական խորհրդի նախագահ Նոյ Ժորդանիայի եւ արտաքին գործոց նախարար՝ Գեգեչկորիի հետ: Վերջիններս հաւաստիացրին Անգարայի ներկայացուցիչներին, որ «հայ - քեմալական պատերազմի դէպքում Վրաստանն իր բացարձակ չէզոքութիւնը կը յայտարարի» (23):

Մենշեւիկեան Վրաստանի դիրքը պարզելուց յետոյ Անգարայի իշխող շրջանները դաշնակցական Թոյլ եւ փոքրաթիւ բանակի դէմ հանեցին 50 հազարանոց մի բանակ այն դէպքում, երբ յունական 60 հազարանոց զօրքի դէմ, որը յունիս - օգոստոսին մտել էր Թրակիայի եւ Անատոլիայի խորքը, զբաղեցրել Բալըքեսիրը, Բանդիրման, Էրեղլին, Բուրսան, Թեկիրդաղը, Ադրիանուպոլիսը (Էդիրնէ), Ուշակը եւ այլն, թողել էին ընդամէնը 15 հազար սակեար: Սա ցոյց է տալիս, որ Անգարայի կառավարիչների համար հիմնականը Արեւելեան ճակատն էր:

Իր ժամանակին դլխաւոր սպայակոյտի պնդապետ Զեվեթ Քերիմը խօսելով սպայակոյտի մշակած պինուորական - ռազմապետական ծրագրի մասին, ընդգծել է. «Յոյների եւ Ֆրանսիացիների դէմ սկզբնական շրջանում դրուած էին միայն պաշտպանական խնդիրներ: Հիմնական ուշադրութիւնը, կենտրոնացուած էր Արեւելեան ճակատի վրայ, քանի որ յաջողութեան դէպքում այստեղ ոչնչացուելու էր հայկական բանակն ու հայկական Պետութիւնը, որը թաթախապալարի նման դեռ մը նացել էր մեր երկրի մարմնի վրայ» (24):

Թուրք գաղթիչների ծրագրի մէջ մըտնում էր ոչ միայն Հայաստանի, այլ նաեւ Խորհրդային Ադրբեջանի դրաւումը: Արեւելեան ճակատի հրամանատար Ալի Ֆուադին ուղղուած 1920 թ. Սեպտեմբերի 14-ի նամակում Մուստաֆա Քեմալը ուղղակի մատնանշել է. «բարենպաստ պատեհարտ սկսել Հայերի դէմ», այն նպատակով, որպէսզի Թուրքիային միացնել եւ Ադրբեջանը:

Անդրկովկասի իրավիճակի մասին Լենինին ներկայացուած Սերգօ Օրջոնոկիձէի զեկուցագրի մէջ ասուած է, որ «Թուրքերն արդէն հիմա ջանում են կապեր հաստատել ադրբեջանցի գժգոհ տարրերի հետ, ընդունում են վերջիններիս պատուիրակութիւններին եւ ձգտում են ընդհանուր սահման ունենալ Ադրբեջանի հետ, ինչը որ վտանգաւոր է յատկապէս այժմ»... «Թուրքերի կողմից Ադրբեջանին սպառնացող վտանգը, - եզրակացնում է Օրջոնոկիձէն, - աճում է օրէց օր» (25ա):

Այս բոլորը վկայում է, որ քեմալականները չարունակելով Երիտթուրքերի պատթողական քաղաքականութիւնը, պատրաստում էին դրաւել Անդրկովկասը: Այս մասին բացէ ի բաց դրում են թուրք այնպիսի հեղինակներ, ինչպիսիք են՝ պրոֆեսորներ Էնվեր Զիյա Կարալը (26), Ցուսուֆ Հիքմեթ Բայուրը (27), Ջամալ Քուտայը (28), զօրավար Ալի Ֆուադ Ջեբեսոյը եւ ուրիշներ:

Անգարայի կառավարութեան զօրքերը ռազմական գործողութիւններն Անդրկովկասի դէմ փաստօրէն սկսեցին 1920 թ. Յունիսի վերջին, երբ Բայազետի զօրաբաժինը 9 հազար սուիններով, Ջաւիդ բէյի գլխաւորութեամբ նախաձեռնեց Նախիջեւան - Ջուլֆա - Օրդուբադի դրաւումը:

Թուրք հրամանատարութիւնը իրենց առաջխազացումը դէպի Նախիջեւան պատճառաբանել է որպէս անհրաժեշտութիւն, միացնելու համար խորհրդային եւ թուրքական բանակները Նախիջեւանի շրջանում, համատեղ ուժերով պայքարելու համար դաշնակցական Հայաստանի դէմ: 11-րդ կարմիր բանակի հրամանատարութիւնը կռահելով Թուրքերի գաղթողական մտադրութիւնները, մերժեց սրանց առաջարկը եւ Յուլիսի վերջին չատպ կարգով Ղարաքաղից եւ Զանդեզուրից որոշ ստորաբաժանումներ տեղափոխեց Նախիջեւան, դրանով իսկ փրկելով նշուած շրջանները թուրքական զօրքերի դրաւումից:

Այդ պարագայում թուրքական հրամանատարութիւնը որոշեց հիմնական հարուածը հասցնել Սարիղամիշի կողմից: 15-րդ զօրաբանակի ստորաբաժանումները Քեազիմ Կարաբեքիրի դլխաւորութեամբ, օգտուելով նրանից, որ դաշնակցական զօրքերը կուռում էին թուրքական ջոկատների դէմ Բարդիսի, Փանեակի եւ Օլթիի շրջանում(*), ներխուժեցին Հայաստանի սահմանները:

Հարկ է նշել, որ այս հարցին նուիրուած դրականութեան մէջ, թուրք - հայկական պատերազմի պատճառներն ու նպատակները անհրաժեշտ չափով լուսաբանուած չեն, յաճախ ներկայացուած են միակողմանի եւ ենթակայական ձեւով: Որոշ հեղինակներ դեռ չարունակում են կրկնել հայ - թուրքական պատերազմի վերաբերեալ Ի. Վ. Ստալինի տուած սխալ գնահատականը այն մասին, որ «դաշնակները պատերազմ հրահրեցին Թուրքիայի դէմ»:

Գրել այսպէս մեր օրերում, երբ իրենք՝ թուրք պատմաբանները, նախկին քաղաքական ու ռազմական գործիչներն իրենց աշխատութիւններում ու յիշողութիւններում բացէ ի բաց գրում են այն նպատակների մասին, որոնց հետապնդում էր ժամանակին յարձակուող թուրքական բանակը եւ նոյնիսկ ուղղակի նշում են, որ հէնց Թուրքիան է յարձակուել Հայաստանի վրայ, նշանակում է բացարձակապէս հաշուի չառնել պատմական փաստերը:

Քեմալականների յարձակման եւ Անդրկովկասում զօրքերի, մասնաւորապէս Սեւ Ծովի ափով, տեղաշարժման կապակցութեամբ, վրացական մենշեւիկեան կառավարութիւնում ՌՍՖՍՌ լիազօր ներկայացուցիչ Ս. Մ. Կիրովը հեռագրել է Գ. Վ. Չիչերինին այն մասին, որ «քեմալականների Խորհրդային Ռուսաստանի հանդէպ տուած բարեկամական կեղծ հաւաստիացումների տակ նենգ դործեր եւ հակախորհրդային նպատակներ են թաղնուած (29 ա):

Թուրք գաղթիչները չարունակում էին իրենց յարձակումը դէպի Հայաստանի խորքը: «Թուրք ազգայնականների վերջին յաջողութիւններից յետոյ, ասուած է Զիչերինի 1920 թ. Նոյեմբերի 11-ի հեռագրում, - Հայաստանի վիճակը վերին աստիճանի տագնապալի է եւ Ռուսաստանի միջամտութիւնը ճիշդ ժամանակին կը լինի (30):

ՌՍՖՍՌ-ի դիւանագիտական ներկայացուցչութեան Հայաստանի գեկավար Լեգրանը Հայաստանի նախարարապետ Ա. Օհանջանեանի հետ ունեցած զրոյցում յայտարարել է, որ «Ռուսաստանը չի կարող անտարբեր մնալ Քեմալի Հայաստանի վրայ յարձակուելուն, քանի որ այդ յարձակումը սկսում է ստանալ բացարձակ աշխարհակալական բնոյթ (31):

Օգտուելով նրանից, որ Հայաստանի դաշնակցական կառավարութիւնը հրաժարուեց ՌՍՖՍՌ-ի օգնութիւնից, թուրքական զօրքերը չարունակեցին յարձակուել առաջ:

Իր նուաճողական քաղաքականութիւնը Անդրկովկասում, թուրքական դեկավարութիւնը քօղարկում էր Անատոլի դէմ պայքարի նշանաբանով, իսկ պատերազմը Հայաստանի դէմ, որպէս «Անատոլի դաշնակցի», ներկայացում էր իբր պայքար Անատոլի աշխարհակալութեան դէմ (32): Թուրք հրամանատարութիւնը Հայաստանի վրայ յարձակուելուց առաջ յատարարել էր, թէ Անգարայի կառավարութեան զօրքերը պայքարում են Անատոլի գործակալների՝ դաշնակիցների դէմ, «յանուն հայ ժողովրդի ազատագրման դաշնակիցների լծից»: Իրականում թուրք գաղթարարները ձգտում էին դիւրին դարձնել իրենց առաջխազացը դէպի Անդրկովկասի խորքը, նպատակ ունենալով գաղութացնել ոչ միայն Հայաստանը, Վրաստանը եւ Խորհ. Ադրբեջանը, այլ նաեւ հիւսիսային Կովկասը:

Թուրք գաղթիչների այս հեռուն գնացող նուաճողական ծրագրերը կրում էին քօղարկուած հակախորհրդային բնոյթ: Վ. Ի. Լենինը իր «Հանրապետութեան ներքին եւ արտաքին վիճակի մասին» զեկուցման մէջ, արտասանուած 1920 թ. Հոկտեմբերի 9-ին, կուսակցական կազմակերպութեան Մոսկուայի բաժանմունքի խորհրդակցութիւնում, խօսելով թուրք ազգայնականների գաղթարարչական ձգտումների մասին, ընդգծել է. «Վերջերս Թուրքերը սկսեցին յարձակուել Հայաստանի վրայ, պրաւելու համար Բաթումը, իսկ յետոյ միգուցէ եւ Բաքուն: Հասկանալի է, որ մենք այս հարցում պէտք է ցուցաբերենք ծայրագոյն զգուշութիւն» (33): 1920 թ. Դեկտեմբերին, Խորհուրդների Ը. համագումարում Վ. Ի. Լենինը խօսելով թուրքական յարձակման մասին, նորից նշել է. «Թուրքական արշաւանքը մեր դէմ էր նախատեսուած» եւ բնական է, որ յարձակումը Կովկասի ուղղութեամբ, ըստ Լենինի գնահատականի, ուղղուած էր Խորհրդային Ռուսաստանի դէմ:

Քեմալական չարժման բնոյթի եւ Կովկասի հանդէպ նրա նուաճողական էութեան մասին 1920 թ. դրել է Հայաստանի յեղկոմի առաջին քարտուղար Սարգիս Կասեանը. «Քեմալականների կողմից «ազգային» կոչուած քեմալական չարժումը փաստօրէն հանդիսանում է լոկ մակարուծական չերտերի, թուրք փաշաների, աստիճանաւորների եւ այլ կեղեքիչների ձգտումը, պահպանել իրենց բացարձակ տիրապետութիւնը Թուրքիայում եւ չարժուել դէպի Անդրկովկաս» (35): Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան յատնի գործիչ Ա. Մռաւեանը 1920 թ. Հոկտեմբերի 19-ին Ռկկբ կենտկոմին ուղղուած նամակում գրել է. «Թուրքական ազգային զօրքերի յարձակումը Հայաստանի վրայ, նախաձեռնուած, ինչպէս ասում են քեմալականները, անմիջական կապ հաստատելու նպատակով Խորհրդային Ռուսաստանի հետ, իրականում կը յանգի Հայաստանի Հանրապետութեան հողերի ամբողջ մի կէսի գաղթման՝ Սարիղամիշից սկսած, Կարս - Ալէքսանդրապոլ - Ղարաքիլիս - Դիլիջան, մինչեւ Ղազախ. չար եւ նման այն տարածութեան, որն 1918 թ. ընկաւ երիտթուրքական աւազակների լծի տակ: Կրկնւում են 1918 թ. սարսափները, երբ Հայաստանի լաւագոյն մասն աւերուեց, թալանուեց մինչեւ վերջին թելը, իսկ տասնեակ եւ հարիւր հազարաւոր բնակչութիւնը զոհուեց անխնայ կոտորածից, քաղցից ու համաճարակ հիւանդութիւններից: Դժբախտաբար թուրքական ազգային բանակի զեկավարութիւնը մինչեւ օրս էլ դեռ չի ձերբազատուել երիտթուրքական փաշաների արիւնոտ մեթոդներից» (36):

(Շար. 3)

Սկզբնաղբիւրներ

22.- «Le Journal d'Orient», No 04, 19/X/1920.

23.- ՀՍՍՀ կենտր. պետակ. պատմ. արխիւ, գոյք 200, ցուցակ 1, գործ 443, էջ 36 - 37:

24.- Քեմալ Մ., տես՝ (2), էջ 314:

ԾԵՐԵՐՈՒՆ ԻՄԱՍՏՈՒԹԵՆԷՆ ՊԷՏՔ Է ՕԳՏՈՒԻՆՔ

(ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

——×——

Շատ տարիներ առաջ, Հնդկաստանի մէջ երբ ծեր մը 70 տարեկան ըլլալ կը սպիսկէին դինք որ երթայ օտար երկիր մը, որպէսզի հոն մեռնի:

Կը խորհէին որ այդ տարիքէն վերջ, մարդիկ օգտակար ըլլալէ կը դադրին, ի՛նչ որ ճիշդ չէր բնաւ:

Այդ հեռաւոր երկրին մէջ կ'ապրէր մեծ նախարար մը, իր տարիքոտ մօրը հետ: Ան չատ կը սիրէր ու կը յարգէր իր ծեր մայրը:

Մեղք սակայն որ տարիները կ'անցնէին եւ եկաւ օր մը, որ նախարարին մայրն ալ 70 տարիները լրացուց եւ նոյնիսկ անցաւ:

Տղան սպէս խորհեցաւ.

- Որքա՜ն անտանելի է վիճակս: Եթէ մայրս քովս պահեմ, ես որ օրէնքին պաշտպանն եմ, նոյնիսկ օրէնքին դէմ եւ. լած պիտի ըլլամ: Բայց որքա՜ն մեծ պիտի ըլլայ տառապանքս երբ մայրս ինծմէ հեռու աքսորուի եւ չկրնամ այլեւս տեսնել զինք:

Երկար մտածեց եւ վերջապէս որդիական սէրը յաղթական ելաւ: Որոշեց իր քովը պահել իր մայրը: Իր խոկ ձեռքերովը ծառաներէն ալ զադնի իր տունին մէկ անկիւնը մառան մը փորեց եւ հոն պահեց պառաւ մայրիկը:

Տարիները անցան այսպէս:

Մօտակայ երկիրներէն մէկը չատ դէշ դրացի մըն էր: Ամենապզիկ պատճառով ներով կ'ուզէր կռուիլ Հնդկաստանի հետ:

Օր մը, քաղաք բերին երկու չատ դեղեցիկ ձիեր, որոնք այնքան կը նմանէին իրարու որ անկարելի էր իրարմէ զանազանել: Անոնք կը բերէին պատգամ մը թրուն մէջ սապէս գրուած էր.

- Եթէ չկրնաք ըսել թէ, այս երկու ձի-

25.- Cebesoy A. F., տես՝ (10), էջ 139 - 140.

25ա.- Մարքսիզմ - լենինիզմի ինստիտուտի կենտրոնական կուսակ. արխիւ, գոյք 558, գործ 1989, էջ 1, (ռուսերէն):

26.- Karal E. Z., Türkiye Cumhuriyeti tarihi (1918 - 1960), Istanbul, 1960, s. 97.

27.- Bayur J. H., Türkiye devletinin dis siyaseti, Istanbul, 1936, s. 65.

28.- Cemal Kutay, տես՝ (9), էջ 36.

29.- Cebesoy A.F., տես՝ (10),էջ 139-140.

29ա.- Մարքսիզմ - լենինիզմի ինստիտուտի կենտր. կուսակ. արխիւ, գոյք 80, ցուց. 23, գործ 5, էջ 1 (ռուսերէն):

30.- ՀՍՍՀ կենտր. պետակ. պատմ. արխիւ, գոյք 200, ցուց. 1, գործ 537, էջ 142:

31.- ՀՍՍՀ կենտր. պետ. պատմ. արխ., գոյք 200, ցուց. 1, գործ 529, էջ 129-134:

32.- Կադիշեւ Ա. Բ., Ինտերվենցիան եւ բաղաճացիական պատերազմը Անդրկովկասում, Մ., 1960, էջ 320 (ռուսերէն):

33.- Լենին Վ. Ի., երկերի լիակ. ժողով., հատ. 41, էջ 339 - 340 (ռուսերէն):

34.- Մարքսիզմ - լենինիզմի ինստիտուտի կենտր. կուսակ. արխիւ, գոյք 558, ցուց. 1, գործ 1089, էջ 1:

35.- Կասեան Ս., «Ո՞ւր է ելքը», Երեւան, 1920, էջ 49:

36.- ՀՍՍՀ կենտր. պետ. պատմ. արխիւ, գոյք 40/113, գործ 22, էջ 1 - 2:

(*) Ցայտնի է, որ այս շրջանները միչեւ Բրեստ - Լիտովսկի պայմանագիրը մտնում էին Կարսի մարզի մէջ, այսինքն՝ Ռուսահայաստանի մէջ: Ցայտնի է նաեւ, որ խորհ. կառավարութեան կողմից Բրեստ - Լիտովսկի 1918 թ. Սեպտեմբերի 18-ի պայմանագրի չեղեալ յայտարարութեան յետոյ թուրքական զօրքերը պարտուր էին հեռանալ Հայաստանի Հանրապետութեան այս շրջաններից: Սակայն նոյնտութեան պատճառով Թուրքիայի համաշխարհային պատերազմում պարտուելից յետոյ էլ ճեմպատկանները նշուած շրջանները պահել էին իրենց իշխանութեան տակ եւ բնական է, որ հայկական ջոկատների գործողութիւնները թուրք գաղթիչների դէմ միանգամայն օրինական էր:

ՊՈՒՇԿԻՆ

(Շարք. 2. 3. 9.)

Ա. ԽՈՒՐՇՈՒԴՅԱՆ

«ՏՆ ՖԱՍՏԱԼՈՑԻ ՓՈՔՐԻԿ ԸՆԿԱՐԸ»

Հրատ. Ա. Ա. Ա.

«Ի՛նչպես որ յօդուածի ամբողջական օրը» ասելով արդարև ուրախալուծ օրը, ըլլայ անկեղծ եւ հաւատարիմ մնայ իր ընտրած ճամբուն, ինչպէս որ ընդհանրապէս ընթերցասէր հասարակութիւնը ակնկալութիւն ունի իր սիրած գրագէտներէն: Եւ ցոյցերէն չվախենալ «Տէր Ֆասթալոն» ալ ցոյցախնդիր ըլլայ, որ ցոյցախնդիրներուն ամենէն սիրելին է:

Ա. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

- Ես, ինչպէս ամէն անգամ, ուզեցի ձեզ հետ խօսիլ, որովհետեւ ձեր ներկայութիւնը ինծի համար ամենէն մեծ ոգեւորութիւնն է: Ես ձեզ կը սիրեմ, ինչպէս որ ամէն ոք կը սիրէ իր ընտանիքը, իր ազգը, իր հայրենիքը: Ես ձեզ կը սիրեմ, որովհետեւ դուք ալ ինծի պէս ապրած էք, ինծի պէս տառապած էք, ինծի պէս ուրախացած էք: Ես ձեզ կը սիրեմ, որովհետեւ դուք ալ ինծի պէս ձեր հոգիին մէջ կը կրէք ձեր ամբողջ անցեալը, ձեր ամբողջ ներկան եւ ձեր ամբողջ ապագան

(Շար· Ա· Էջէն)

(սոցիալ - դեմոկրատ *որակուած թերթին կոչմէ՛...*) *կը յայտարարէ՛ -- «Պ· Մանաք լրատուիչը մինչեւ հոն կը տանի ուր խընդրոյ առարկայ կ՛ընէ Պետութեան դեկավարին եւ Ֆրանսական կառավարութեան յայտարարութիւնները: Հայ դատի յանձնախումբն ալ կ՛ուզէ որ Ֆրանսական իշխանութիւնները «վճռական հերքում մը բերեն»:*

Ազդ· Ժողովին մէջ ալ, Ռոն նահանգի Հ.Հ.Հ (Շիրաք) երեսփոխան՝ Միչէլ Նուատրաւոր հարցում մը կ՛ընէ նախարարապետին, հարցնելով թէ «ընդունելի կը դտնէ՞ որ Ֆրանսայի դիւանագէտ մը ինքն իրեն թոյլ տայ ,արտասահմանի մէջ խընդրոյ առարկայ ընել Ֆրանսական կառավարութեան կարդ մը անդամները»: Նուատրաւոր կը հարցնէ նաեւ թէ Պ· Մօռուա կը վաւերացնէ՞ թէ կը դատապարտէ (ի դէպ Մօռուա «ազատած է» պատասխան մը փընտռելու փորձանքէն···) եւ թէ պատմական ճշմարտութեան եւ մարդկային իրաւանց յարգանքին համապատասխան կը դտնէ միշտ հայկ· ցեղասպանութեան նշումը եւ թէ միաք ունի՞ նախագահ Միթերանին դիմելու այս «չատ յատուկ» բանդնացին մասին:

Քանաւ աւելենք Զորեքշաբթի առաւ, Ա· Էջին վրայ կ՛անդրադառնար նոյն ձեւով «դեսպա՞ն թէ յատուկ բանագնաց» խորագրին ներքեւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«Ա.Թ.Ի.Ն.Ք հոգեվարքի մէջ» կը խորագրեն Յունաստանի մայրաքաղաքին թերթերը: Արդարեւ ապականութիւնը երթալով կը ծաւալի եւ 40 ասոիճան ջերմութիւնն ալ չի նպաստեր կացութեան բարելաւման: Ա.Թ.Ի.Ն.ացիները կամ դուրս չեն ելլեր կամ կը փախին, ճարտարարուեստի գործատուները վառելանիւթի իրենց ապսպրանքին միայն 30%ը կը ստանան եւ որեւէ հրկիզում արգիլուած է չրջանին մէջ: Յունաստանն ի վեր, երկրորդ անգամն է, որ խիստ միջոցներ ձեռք կ՛առնուին: 4 միլիոն բնակչութիւն ունեցող այս մայրաքաղաքը կը համախմբէ նաեւ ճարտարարուեստներու մեծ մասը եւ կ՛ըսուի թէ ապականութեան ստեղծած այդ «ամպը» արդէն իսկ բաւական վնասած է Ակրոպոլին: Շնչառութեան եւ սրտի անհանգըստութիւններն ալ բազմացած են եւ 24 ժամուան մէջ, 700 հոգի հիւանդանոց փոխադրուած են:

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել Թղթատարի գրասենեակին մէջոյաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է դիմել անուշա Թերթիս վարչութեան մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէներ (ընթացիկ եւ նորը) եւ կցել 20 Ֆ·ի դրոշմաթուղթ (25 Ֆ· արտասահմանի պարագային, բացի՝ Իտալիայէն, ուր թղթատարական անկանոնութիւններու եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը ստիպուինք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնները չընդունել):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Շաւիլի ընթրիք - պարահանդէսը Օթէլ Ռամատա՝
ՇԱԲԱԹ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 6-ԻՆ

×

Նախաձեռնութեամբ Ո - ոը - Սէնի հայ նախկին ռազմիկներու միութեան՝ ճաշ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 20-ԻՆ
Նուիրուած Սեւրի Դաշնագրին:

×

Ս· Մեսրոպ Կրթարանի
ՃՈՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Նոյեմբեր 17-ին:

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի պուլոյտը՝ կիրակի, Սեպտեմբեր 3-ին, դէպի վալէ տէ Փօ - Ռուժ:

Կը խնդրուի ծանուցանել
ՏԻԿԻՆ ՕՆՆԻԿ ԻՍԿԻՆՏԷՐ-Ի
(ծնեալ Սրբուհի Մեսրոպեան)
մահը, որ պատահած է Յուլիս 5-ին, 80 տարեկանին:

Թաղումը կատարուած է Յուլիս 9-ին, մտերիմ շրջանակի մէջ:

Կը խնդրուի ներկայս ընդունիլ իբրեւ մահուգդ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ· Յարէթ Յարութիւնեան հոգեհան - դրատեան պաշտօն կատարել կու տայ Փարիզի Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, այս կիրակի Յուլիս 22, Տարօն - Տուրուբերանի ննջեցեալներուն եւ Վարդավառի Տօնին նահատակուած հայրենակիցներու հոգիներուն համար:

×

Այս առթիւ, Պ· Յարէթ Յարութիւնեան կ՛ընէ հետեւեալ նուիրատուութիւնները·· Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ պայծառութեան 300, «Յառաջ» օրաթերթի բարգաւաճման 200 Ֆ·:

ՅԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Պ· Յարութիւն Շիրվանեան եւ զաւակները իրենց խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տիկին Անահիտ Փափազեանի եւ զաւակներուն, Տիկին Գեղամ Շինիքճեան-Փափազեանի, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փափազեանի եւ զաւակներուն՝ Առլէն Փափազեանի կսկծալի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղիկի 200 Ֆ· կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹ

Ս· Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ եկեղեցւոյ պայծառութեան համար··

Այրի Տիկին Էօզկիւլ Դարբինեան 5000, Տիկին Լորա Տրակապուլոս 3000, Պ· Նուպար Պատմաճեան 250, Տիկին Աբրահամեան 100, Տիկին Մանէ Սարաֆեան 100, Տիկին Օհանեան 100 Ֆ·:

Ոսկիան Գալայճեանի մահուան Ա· տարելիցին առթիւ՝ Այրի Տիկին Ալիս Գալայճեան 1000, Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Պաղտաճեան 500 Ֆ·:

Այրի Տիկին Պէաթրիս Պաղտասարեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Գարբիէլ Նեաիլեան եկեղեցիին եւ դպրոցին 500ական Ֆ·, Ալպեր Նեաիլեան եւ Զօրեան ընտանիք 500ական Ֆ· դպրոցին, Պերճ Քեպեճեան 200, Այրի Տիկին Փիրուս Ստեփանեան 150, ամն 100 Ֆ· փոխան ծաղիկի:

Նշան Միհրասեանի մահուան Ա· տարելիցին առթիւ Այրի Տիկին Մարի Մինաս - եան 500 Ֆ· եկեղեցիին:

Ասատրեանի մահուան առթիւ Տիկին Փիրուս Ստեփանեան 50 Ֆ· փոխան ծաղիկի:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1984 - 1985

Դ· Տ· Վ··ի 1984 - 85 Տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Վարժարանը ունի Մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ երկրորդականի մինչեւ 5րդ դասարան: Դպրոցը ունի իր ցերեկօթիկ բաժնի մօտ, գիշերօթիկի բաժինը:

Ինքնաշարժի սպասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ ուղղութիւններով··

Arnouville — Villiers le Bel — Goussainville
Aulnay s/Bois — Sévran — Livry - Gargan
Gagny — Montfermeil — Drancy
Romainville — Paris 20e

Արձանագրութեան համար դիմել Տնօրէնութեան Յուլիս ամիսը՝ առաւօտները ժամը 9էն 15, իսկ Սեպտեմբեր 1էն սկսեալ՝ 9էն մինչեւ ժամը 17:

Հեռաձայն՝ 381 - 01 -72

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Անժէլ Ղազարեան 100 Ֆ· կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր մօր՝ Արմենուհի Խաչիկեանի յիշատակին:

×

Մարսէյլէն, կարապետ Պօլիկեան իր ուսուցչին՝ Գեղամ Աճէմեանի անթառամ յիշատակին (Ամանա 1920) փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆ· կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ԿԸ ՓՆՏՌԻ

Աշխատելու իրաւունք ունեցող հայ երիտասարդ մը կը փնտռէ վարձու սենեակ (մէկ - երկու) իր յարմարութիւններով՝ Փարիզ կամ մօտիկ առուարձանները:

Հեռ·- 346 - 51 - 06

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14, Rue Saint-Bazile — 13001 Marseille

Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը փակ է ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ 31

MICHEL ADEMIAN

plomberie - sanitaire
dépannage
rénovation - entretien

(75) PARIS
(92) HAUTS de SEINE
(95) VAL d'OISE

TELEPHONE :
415. 31. 43

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 17-ԻՆ ·

×

Սէն - Ռաֆայէլի Հանգստեան Տան դահլիճը՝ Զորեքշաբթի, Օգոստոս 15-ին:

UN MANUEL SCOLAIRE SUR L'HISTOIRE DE L'ARMENIE
en français
est en cours de réalisation par T. Takvorian

Il s'adresse particulièrement aux jeunes qui passent l'Arménien au bac
Edité à Venise, il sera disponible en septembre prochain. Retenir dès à présent vos exemplaires chez l'auteur :

T. Takvorian, 52, avenue Jean-Jaurès
05000 GAP tél. (92) 51 07 56

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պէլֆոն. թէնի Կայանի արձանագրութիւնները կը չարունակուին Օգոստոս ամսուան համար: Այս տարի Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն, 2 չաբաթական (15 օր) պարի դասընթացքներ նախատեսուած են մասնագէտ ուսուցիչի մասնակցութեամբ:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ իր դրասենեակը կէս օրէ ետք տեւական քանի ժամ 14-էն 18, երկուշաբթիէն մինչեւ Ուրբաթ, իսկ Հինգշաբթի օրերը 14էն 22ը:

Le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France assure une permanence à son siège tous les après-midi du lundi au vendredi de 14h à 18h et le jeudi de 14h à 22h pour les inscriptions à la colonie, pour vos differents problèmes, ainsi que pour tous renseignements.
17, rue Bleue, 75009 PARIS
Tél. : 824. 46. 57

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻ

Օգոստոս 15-ի հանդէսին եւ Խաղողի օրհնութեան մասնակցիլ փափաքողներուն համար, Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ճամբորդութիւն մը կը կազմակերպէ օթօգաւով:

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութիւններու համար, դիմել 783 - 30 - 35, մինչեւ Յուլիս 20:

à l'étoile
Concessionnaire
AUSTIN ROVER
Mini
METRO
M-G
TRIUMPH
ROVER
CHAMPS ELYSEES
OUVERT SAMEDI
CREDIT MAXIMUM
Gd choix de voitures
Occasions garanties
carrosserie mécanique
Service Après-vente
Pièces détachées
ARC DE TRIOMPHE AUTOS
30, rue de TILSITT 380-55-11

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille:
tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ գեղչ «Յառաջ»ի թաժանորդներուն"

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ
20
VENDREDI
20 JUILLET
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅԿԱԶ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.748 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 59e ANNÉE — No 15.748

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ ՄԸ՝ ՄԻԹԵՐԱՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՏՐԼՈՐ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ
ԳԼՈՒԽԸ ՊԻՏԻ ԱՆՑՆԻ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԿԸ ՔԱՇՈՒԻՆ

Անդամ մը Քորսիքայէն հապճեպով վերադարձած էր, այս անգամ ռումանական նավափին է որ անմիջապէս ետ եկաւ: Արդարեւ, Ժորժ Մառչէ, քանի մը ժամ ուան մէջ փարիզ հասաւ կէս ձգելով իր արձակուրդը մասնակցելու համար կեդր. կոմիտէի ժողովին, տեսնուելէ ետք նոր նախարարապետին՝ Լօրան Ֆապիուսի հետ: Շորեքշաբթի օր, ուրեմն, Ժորժ Մառչ, Ֆիլիերման և Լաժուանեի կ'ընդունուէին նախարարապետին կողմէ: Տեսակցութեան ետք, Մառչէ կը յայտարարէր մամուլին թէ փ. Մօռուայի հրաժարումէն ետք, ըսած էին Ֆապիուսի, որ նոր կառավարութիւն մը կազմելու պահուն, հարկ է նկատի առնել երկու կենսական հարցեր. - ա) հիմա, երեք տարուան փորձառութիւն կայ: բ) հարկ է նկատի առնել եւրոպական վերջին ընտրութիւնները, որոնք դէպ արդիւնք մը տուին ձախին համար: Մեկնելով այս կէտերէն, համայնավարներու պատուիրակութիւնը առաջին կարգին վերայ դրած է անտեսական եւ ճարտարարուեստական ապագայ քաղաքականութեան հետ առնչուելիք հարցերը: Առնումի քաղաքականութիւն մը կ'ուզեն, որպէսզի զադրի գործազրկութեան ծաւալումը: Կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի նիստը տեւած էր մինչեւ Հինգշաբթի առաւուան 3 եւ այդ ժամուն, սպասող քնատ լրագրողներուն չատ արթուն Մառչէ մը ըսած էր թէ ժողովականները դոհ չեն մնացած Ֆապիուսի տուած պատասխաններէն եւ ուրեմն կեդր. կոմիտէն որոշած է առաւն կանուխ նամակ մը յանձնել նոր նախարարապետին, աւելի ճշդելու պատասխաններ ուզելով: Մնացեալը - այսինքն համայնավարներու մասնակցութիւնը - կախում պիտի ունենար այդ պատասխանէն: Իսկ եթէ չպատասխանէ՞, կ'ըսեն լրագրողները: Մառչէ հաւանական չի դտներ, որ նախարարապետը անպատասխան ձգէ մեծամասնութեան մէկ կարեւոր բաղկացուցիչին դիմումը:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԶՕՐԱՎԻԳ ԿԸ ՄՆԱՆ, ԲԱՑՑ ՉԵՆ ՄԱՍՆԱԿՑԻՐ

Հինգշաբթի առաւու կը հաղորդուէր որ Ժիւքէն մամուլի ասուլիս մը պիտի տայ, միաժամանակ Շառլ Ֆիլիերման կը հաղորդէր, որ համայնավար կուսակցութիւնը որոշած է չմասնակցիլ կառավարութեան, զօրավիգ մնալով հանդերձ անոր վարած քաղաքականութեան: Այս անխուսափելի որոշումը, խորքին մէջ չի կրնար զարմացնել, քանի համայնավար կուսակցութիւնը չէր կրնար չարունակ մէկ ոտքը ներս, մէկը դուրս մնալ կամ երկու աթոռի մէջտեղ ինչպէս կ'ըսեն: Զայներու իր արձամարհանքով եւրոպական ընտրութեանց ղինքը չէր կրնար չմղել խորհրդածութեան եւ «սոցիալ - դէմոկրատ» դիմադիծ ունեցող Ֆապիւսը չէ, որ կրնար տարբեր որոշումի յանգեցնել Մառչէի կուսակցութիւնը:

Մամուլի ասուլիսին ընթացքին Ժիւքէն մամուլի ասուլիս մը պիտի տայ, միաժամանակ Շառլ Ֆիլիերման կը հաղորդէր, որ համայնավար կուսակցութիւնը որոշած է չմասնակցիլ կառավարութեան, զօրավիգ մնալով հանդերձ անոր վարած քաղաքականութեան: Այս անխուսափելի որոշումը, խորքին մէջ չի կրնար զարմացնել, քանի համայնավար կուսակցութիւնը չէր կրնար չարունակ մէկ ոտքը ներս, մէկը դուրս մնալ կամ երկու աթոռի մէջտեղ ինչպէս կ'ըսեն: Զայներու իր արձամարհանքով եւրոպական ընտրութեանց ղինքը չէր կրնար չմղել խորհրդածութեան եւ «սոցիալ - դէմոկրատ» դիմադիծ ունեցող Ֆապիւսը չէ, որ կրնար տարբեր որոշումի յանգեցնել Մառչէի կուսակցութիւնը:

Մամուլի ասուլիսին ընթացքին Ժիւքէնի ըրած յայտարարութիւնը կը ճշդէր, որ առաւօտեան ժամը 4-ին (Հինգշաբթի) պատուիրակութիւնը կրկին ընդունուած էր Ֆապիւսի կողմէ եւ նամակին տրուած պատասխանները գոհացում տուած չըլլալով, համայնավարները որոշած էին չմասնակցիլ կառավարութեան: Ժիւքէն կը չեշտէր թէ իրենք աթոռի մարդ չեն եւ կը զգան որ բարոյական իրաւունքը չունին չարունակելու մասնակցիլ կառավարութեան: «Կը մերժենք չարքերը խառնել, կը մերժենք մենք զմեզ խառնել» կ'աւելցնէ Ժիւքէն, ճշդելով թէ տրամադրելի կը մնան իրենք տեղը վերադրաւելու, եթէ պայմանները թոյլ տան: Թող ալը չուրախանայ, սակայն, համայնավարները կը մնան մեծամասնութեան ծոցը, պայքարելու համար ալի վերադարձին դէմ:

×

Կ'ակնկալուէր որ օրուան մէջ իսկ կառավարութիւնը կազմուի եւ դուշակութիւններն ու դրաւները լայն տեղ կը դրաւէին, Հինգշաբթի առաւուան Թերթերուն մէջ, ի չդոյէ ճշդրիտ տեղեկութեանց:

Ո՞վ կ'երթայ, ո՞վ կու դայ: Շատերու, ի մասնաւորի Լիպերասիոնի համար, եկողը՝ Միթերանն է: «Բացարձակ Միթերանեակաձացում» կը խորագրէ Սերժ Ժիւլի իր խմբագրականը, մէկ ոտղով ամփոփելով ամէն ինչ: Նոր կառավարութեան կազմին համար, մէկ ապահով բան կայ այն է որ Տըլոր չկայ: Ելմտական եւ արտաքին նախարարին եւ Ֆապիւսի տեսութեան նախարարին տարակարծութիւնները չատ ծանօթ են եւ մտածել իսկ կարելի չէր, որ Տըլոր այլեւս Ֆապիւսի հրամանին տակ աշխատի: Բայց, իր ապագան վտանգուած չէ: Անցեալ չաբթու արդէն Ռոլան Տիւմա Թաչըրի եւ Քոհլի հետ տեսնուելով ապահոված է Տըլորի նախագահութիւնը եւրոպական Ձանձնախումբին գլուխը: Եւրոպացիները չատ կը հաւնին Ֆրանսայի ելմտական նախկին նախարարին: Որո՞ւ պիտի իյնար իր աթոռը: Հինգշաբթի առաւու անուններ կը տրուէին, օրինակ՝ Պերեգովուա: Ծագումով Ռուս, ինքնուս (ոչ մէկ դպրոց յաճախած է), իր «հանճարը» առաւելաբար կը պարտի իր յարաբերութեան, աւելի՝ յամառութեան: Ելմտագէտ կամ անտեսագէտ չէ, բայց յաջողած է ընկերային ապահովութեան մարդին մէկ եւ կէս բաւ որ լաւ խորհրդատուներ ունենայ: Արտաքին նախարարութեան համար, կը խօսուէր Ռոլան Տիւմայի մասին քանի Շէսոնի մեկնումն ալ ապահով է: Կ'ըսուէր նաեւ թէ երրորդ անգամ ըլլալով Ռոլան մերժած է կրթական նախարարութիւնը: Մեկնողներու մէջ, կը յիշուէին Թիւն մը անուններ ինչպէս՝ Տրֆէօ, Ֆիկարդ

1919 - 1922 թ.թ. ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ԱԶԳԱՅԻՆ-ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԲՆՈՅԹԻ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ

Գ. Բ. ՂԱՐԻԲՋԱՆԵԱՆ
ՀՍՍՀ ԳԱ իսկական անդամ

Ե. Կ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ
Պատմական գիտութիւնների դոկտ. փրոֆ.

Գ.

Ի՞նչ էր իրենից ներկայացնում փոքրիկ «իմպերիալիստական», ինչպէս նրան անուանում էին քեմալականները, Հայաստանը 1920 թ.: Աւերուած Հայաստանի տարածքով մէկ թափառում էին Արեւմտեան (թուրքական) Հայաստանից 1915 թ. ցեղասպանութեան օրերից ճողոպրած, կէս միլիոնից աւելի Հայեր: Երկրում մոլեգնում էին համաճարակ հիւանդութիւնները, ոչ մի բժշկական օգնութիւն չկար: Քաղցից ու հիւանդութիւններից օրական մեռնում էին հարիւրաւոր մարդիկ: Ա. Ի. Միկոյեանի դիպուկ արտայայտութեամբ՝ Հայաստանը դաշնակների օրօք հանդիսանում էր որբերի, արցունքների, աղքատութեան ու վայրենի կամայականութեան երկիր (37):

Բնական է, որ նման վիճակի մէջ գտնուող երկիրը ի վիճակի չէր դիմադրել թուրքական արշաւանքին: Ներխուժելով Անդրկովկասի սահմանները, թուրք զաւթիչները իրենց ճանապարհին աւերում էին քաղաքներն ու գիւղերը, ոչնչացնում էին խաղաղ բնակչութեանը, ահաւոր թալանի ու կողոպուտի էին ենթարկում զաւթած շրջանները: Քեմալական զօրքերի դազանութիւնը ոչնչով չէր տարբերւում 1918 թ. Անդրկովկաս ներխուժած երիտթուրքական ջարդարարներից: Իրականում քեմալական յարձակումը հանդիսանում էր երիտթուրքական զաւթողական քաղաքականութեան ուղղակի շարունակութիւնը: Որ 1920 թ. աշնան թուրքական յարձակումը հեռուն գնացող նպատակներ էր հետապնդում, երեւում է եւ նրանից, որ քեմալականները, չնայած խորհրդային Ռուսաստանի բացառիկ բարեացակամ եւ անհաչառ վերաբերմունքին, մերժեցին ՌՍՖՍՈ կառավարութեան միջնորդութիւնը զադարեցնելու համար թուրքական զօրքերի առաջխաղացումը Անդրկովկասում:

Հայաստանում քեմալականների զաւթարարական մտադրութիւնների մասին է վկայում Թուրքիայի արտաքին գործոց նախարար Ահմեդ Մուխտար փաշայի 1920 թ. Նոյեմբերի 8-ի խիստ գաղտնի չրջաբերականը, ուղղուած արեւելեան ճակատի հրամանատար Քեազիմ Կարաբեքիրին: Այդ չրջաբերականով Ահմեդ Մուխտարը տուել է հետեւեալ հրահանգը. «Հայաստանը զրաւեցնում է մուսուլմանական բաւական ընդարձակ մի տարածութիւն, այդ իսկ պատճառով անհրաժեշտ է ոչընչացնել այն ինչպէս՝ քաղաքականապէս, նոյնպէս եւ մարմնապէս: Անհրաժեշտ է նկատի ունենալ եւ այն հանգամանքը, որ ընդհանուր քաղաքական կացութիւնը եւ մեր ուժը նպաստում են այս ծրագրի իրագործմանը: Այս տեսանկիւնից ելնելով, պէտք չէ, որ մենք սովորական հաշտութեան դաշինք կնքենք, դուրս բերելով մեր ուժերը Հայաստանից: Խեղդելով Հայերին, միաժամանակ մենք պէտք է աշխատենք չարել յարաբերութիւնները Եւրոպայի հետ, որի դաշնակիցն է Հայաստանը եւ միայն այս ձեւով հասնենք մեր նպատակին: Այժմ մենք պէտք է ձգտենք վերջնականապէս ոչնչացնել հայկական բանակը, պէտք է վերցնենք Հայերից զէնքը եւ բաժանենք մուսուլմաններին, զբաղեցնենք Հայերին նոր բանակ ստեղծելու իրաւունքներից, զրաւենք երկաթգծերը եւ ուղղակի կապ հաստատենք ադրբեջանական Թուրքերի եւ նրանց կառավարութեան հետ»:

«Ահա այն հիմնական կէտերը, - եզրափակում է Ահմեդ Մուխտարը, - որոնք պէտք է դրուեն հաշտութեան դաշինքի հիմքում»: Իր չրջաբերականի վերջում նա յատկապէս ընդգծել է, որ այս մասին տեղեակ պիտի լինեն միայն պատուիրակութեան անդամները (39):

Ինչպէս յայտնի է, քեմալական զօրքերի արշաւանքը Հայաստանի վրայ ստորագրուեց Ալեքսանդրապոլի ատելակային, սարկագուշիչ պայմանագրով, կնքուած Խորհրդային Ռուսաստանի կառավարութեան թիկունքում եւ Թուրքերի կողմից պարտադրուած արդէն տապալուած դաշնակցական կառավարութեանը 1920 թ. Դեկտեմբերի 2-ին: Այսինքն այն բանից յետոյ, երբ Նոյեմբերի 29-ին Հայաստանում արդէն խորհրդային իշխանութիւն էր յայտարարուած: Այդ պայմանագիրը փաստօրէն Թուրքական միապետութեան փաստաթուղթ էր, քանի որ Հայաստանն այն երբեք չէր վաւերացրել եւ այն չէր ճանաչուել ՌՍՖՍՈ-ի կառավարութեան կողմից:

«Այդ պայմանագիրը, - գրում է Ն. Լ. Ռուբինշտեյնը, - ակնառու ձեւով բնորոշում էր Անդրկովկասում քեմալականների թալանչիական, զաւթողական ձգտումները» (40):

Ալեքսանդրապոլի պայմանագիրը փաստօրէն Թուրքիային էր յանձնում ողջ Հայաստանը, բացառութեամբ Երեւանի չրջանի եւ Սեւանայ լճի: Նախիջեւանի, Շարուրի եւ Շահտախտի չրջանները յայտարարւում էին «ժամանակաւորապէս» Թուրքիայի պաշտպանութեան տակ: Փաստօրէն Թուրքական հովանաւորութիւն էր հաստատւում եւ այն տարածութեան վրայ, որը ձեւականօրէն Թողնւում էր Հայաստանին:

Այսպիսով քեմալական Թուրքիան չտապում էր խորհրդային սահմանի վրայ ստեղծել խամաճիկային մի պետութիւն, որը Թուրքիայի կողմից զաւթուած Հայկական հողերի հետ միասին հակախորհրդային զինադաշտ կը լինէր:

Անգարայի կառավարութեան արտաքին գործոց նախարար Բեքիր Սայիմի 1921 թ. Փետրուարի 5-ի նոտադրում, ուղղուած Խորհրդային Հայաստանի արտաքին գործոց ժողովրդական կոմիսար Ա. Բեկզադեանին, լկտի անկեղծութեամբ ասում էր. «Մենք գտնում ենք, որ Ալեքսանդրապոլի պայմանագիրը լրենից ներկայացնում է ոչ թէ բռնութիւն, այլ արդարութիւն, որի իրականացումը անհրաժեշտ է կովկասում մնայուն խաղաղութիւն հիմնելու համար» !? (41) (*):

Թուրք զաւթարարները երկար ժամանակ կառչել էին Ալեքսանդրապոլի պայմանագրի տառերից, որը զուրկ էր իրաւաբանական տարրական հիմքերից, մի քանի ամիս անընդհատ չարունակելով զանուածքային չրջաններում:

1921 թ. Յունուարի 18-ին Գ. Վ. Չիչերինը հեռագրել է կովկասեան ճակատի յեղափոխական զինուորական խորհրդի անդամ Գ. Կ. Օրջոնոկիձէին. «Թող ընկ. Մդիվանին(**) յատուկ ուշադրութիւն դարձնի Հայաստանը ազատային վիճակից դուրս բերելու անհրաժեշտութեանը: Թուրքերը ոչ միայն չեն ձգտում Խորհրդային եղբայրական Հանրապետութեանը, այլեւ չրջափակում են նրան, թալանում, մահուան դատապարտում: Խորհրդային ամէն մի հանրապետութեան գործը մեր գործն է եւ մենք մեզ հաւատարիմ չէինք լինի, եթէ անտարբերօրէն պիտէինք եղբայրական խորհրդային Հանրապետութեան կործանումը» (42):

Քեմալի զօրքերը խաղաղ բնակչութեան հանդէպ բռնութիւն, թալան ու սպանութիւններ էին գործադրում Խորհրդային Անդրկովկասի եւ այլ չրջաններում: Այդ մասին 1921 թ. Մարտի 25-ին Վ. Ի. Լենինը հաղորդել է Գ. Կ. Օրջոնոկիձէին. «Վերիբինը (***) հեռագրում է, ինձ «24 դուխորորական(****) համայնքներ Խորհ. Վրաստանի Ախալքալակի չրջանում են թափրում են թալանի ու զազրելի բռնութիւնների Քեմալի բանակի կողմից, առանց հաշուի առնելու մեր բողոքները եւ պահանջները: Ստուգէք այս հաղորդագրութիւնը եւ ձեռք առէք բոլոր հնարաւոր միջոցները: Պատասխանէք անմիջապէս» (43):

Այն փաստը, որ 1920 թ. աշնանը Թուրքական յարձակումը Հայաստանի վրայ կրել է զաւթողական, աչխարհակալական եւ հակախորհրդային բնոյթ, յայտնի է անսպառ թիւով հնաղարանային նիւթերից, հրապարակուած վաստաթղթերից, Թուրքական պետական գործիչների յիչողութիւններից եւ այլն: Սոյն յօդուածի սահմաններում հնարաւոր չէ դրանք յիչատակել: Նչենք միայն, որ «քսան ոչ լրիւ տուեալների, Հայաստանի կորուստները Թուրքական ասպատակութեան հետեւանքով, կազմել են (միայն գրաւուած չրջաններում) չուրչ 198 հազար մարդ, թալանուած եւ ոչնչացուած է Թուրքերի կողմից մօտ 18 միլիոն ռուբլու, ոսկով, գոյք» (44):

(Շար. 4)

Սկզբնաղբիւրներ

37.- Միկոյեան Ա. Ի., ճառ, արտասանուած Երեւանի Ստալինեան ընտրական օկրուգի նախընտրական ժողովում, 9 Դեկտ. 1937, Երեւան, 1939, էջ 20 (ռուսերէն):

38.- Տես՝ «ՍՍՀՄ արտ. բաղաբ. փաստաթուղթեր», հ. 3, էջ 325, փաստաթուղթ թիւ 173, էջ 468, փաստաթուղթ թիւ 258 (ռուսերէն):

39.- ՀՍՍՀ կենտր. պետ. պատմ. արխիւ, գոյք 40/113, գործ 31, էջ 6:

40.- Ռուբինշտեյն Ն. Լ., էջ 62:

41.- «ՍՍՀՄ արտ. բաղաբ. փաստաթղթեր», հ. 3, էջ 487 (ռուսերէն):

42.- Նոյնը՝ էջ 479, փաստաթուղթ 267:

43.- ՀՍՍՀ Գիտ. Ակ. «Տեղեկագիր», Հասարակական գիտութ., թիւ 2, 1957, էջ 97 - 98 (ռուսերէն):

44.- «Խորհրդային պատմական հանրագիտարան», հ. 3, Մ.., 1959, էջ 487:

(*) Թուրքիայում հրատարակուել են եւ շարունակում են հրատարակել բազմաթիւ գրքեր, «փաստաթղթերի» եւ յօդուածների սարքուած ժողովածուներ, որոնք կեղծում են թուրքական արեւմտահայութեան պատմութիւնը: Դրանց թուին է պատկանում եւ 1980 թ. թուրքերէն, անգլերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով տպագրուած ժողովածուն՝ «Թուրքահայերի կողմից հաղորդուած փաստեր»(«Facts from the Turkish Armeniens», Istanbul, 1980): Պատմութեան թուրք գեղծարարները միշտ պնդել են եւ սոյն ժողովածուի նախաբանում շարունակում են պնդել, թէ «Հայերը օսմանեան կայսրութեան մէջ 6 դար շարունակ խաղաղ գոյակցել են Թուրքերի հետ, չենթարկուելով դոյզն իսկ անարդարութեան ու խտրականութեան», թէ, «ոչ մի ջարդ էլ չի եղել», «ցեղասպանութիւն չի եղել»: Ժողովածոյում ժըխտուում են բեմականացումների գազանութիւնները, որոնք 1920 - 1922 թ. թ. շարունակել են Հայերի ջարդը (տես՝ «Նոյովէ վրեմյա» հանդէս, թիւ 49, էջ 22 - 23):

Ազգային պատերազմի սկզբում, գրում է «Թայմզ» թերթը իր 1981 թ. Մարտի 26-ի թուում, Հայերի հանդէպ իր բաղաքականութեան մէջ, Մուստաֆա Քեմալը ետ չմնալով Աբդուլ Համիտից եւ Երիտթուրքերից, «սկսեց կոտորել Հայերին, բայց աստիճանաբար դադարեց, քանի որ փաստօրէն այլեւս Հայ չէր մնացել»:

(**) Պ. Գ. Մդիվանին այն ժամանակ հանդիսանում էր ՌՍՖՍՈ-ի դիւանագիտական ներկայացուցիչը Թուրքիայում:

(***) Վերիբինը 1914 թ. Ապրիլից մինչեւ 1921 թ. եղել է Թիֆլիսի նահանգի միացեալ դուխոբորական համայնքների կենտկոմի նախագահ:

(****) «Դուխոբորներ» - «հոգու համար պայքարողներ», մերժում էին պրաւոսլավ եկեղեցու ծիսակատարութիւնները (թարգ. կողմից):

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԳԱՍՊԱՐ ԱՂԱՆ ՍԱՓՐԻԶԻ ԽԱՆՈՒԹԻՆ ՄԷՋ

—×—

Շաբաթ օր է, պիտի ածիլուի Գասպար աղան: Սափրիչի մը խանութը կ'երթայ:

- Սանկ չուտ մը կ'ածիլե՞ս ինձի եւ մազերս ալ կը կարե՞ս:

- Ինչո՞ւ չէ:

Գասպար աղան կը նստի աթոռին վրայ:

Սափրիչը աւեղական գործողութիւնները կատարելէ ետքը կ'օճառէ իր նոր յաճախորդը եւ կը դիմէ իր զէնքերուն:

- Քեզի սա կ'ազաչեմ որ ածելիդ սուր ըլլայ, որովհետեւ իմ մօրուքս քիչ մը ակրթի է, վերջը դո՛ւն ալ կը չարչարուիս, ե՛ս ալ:

- Հանդիստ եղէք, - կը պատասխանէ սափրիչը՝ սուր ածելի մը ընտրելու երեւոյթն ունենալով:

- Գիտնալու էք որ փէշտահ ալ չեմ ուզեր. սանկ վրայէն թեթեւ կերպով առնելու անցնելու է:

- Ձանըմ, հոգ մի՛ ընէք, սափրիչ կայ, սափրիչ ալ կայ, - կ'ըսէ եւ ածելիով ըսպառազինուած կը մօտենայ Գասպար աղային:

- Շատ աղէկ:

- Գլուխդ սանկ դիր նայիմ:

- Դրինք:

Գործողութիւնը կը սկսի որուն անմիջապէս կը յաջորդէ արիւնահեղութիւնը:

- Կարեցի՛ր, եղբա՛յր, կամա՛ց ըրէ քիչ մը:

- Պզտիկ չիպան մը կար հոն, ան արիւնեցաւ, անփորձ սափրիչի ածիլուեր ես:

- Աղին ալ կտրեցաւ:

- Հոն ալ մազը ծուռ բուսեր էր. անանկ սափրիչ մը ունիս եղեր որ...

- Հապա ծնօտին վրա՞ն:

- Մնօտդ ծուռ բռնեցիր, անկից եղաւ: Մի՛ վախնար դուն, ես զանոնք քիչ մը բամպակով կը թխմեմ:

- Վազ անցայ, պապա՛մ, հոգիս ցաւեցաւ, երեսս կրակի պէս կ'այրի կոր:

- Սանկ թեթեւ փէրտահ մը ընեմ ուրեզ ալ անուշահոտ քացախով լուա՛ կ'անցնի, բան չի մնար:

- Փէրտահ չե՛մ ուզեր, չե՛մ ուզեր, մի՛ ընցո՛ւր:

- Առանց փէրտահի չըլլար:

- Ձանը՛մ, պլուխն լմա՞ չէ:

- Գլուխդ քուկդ է, բայց ամէն խանութ պատիւ մը ունի, ածիլելու մազեր կան տակաւին երեսիդ վրայ ասդին - անդին: Առանկ ձգելը մեզի անպատուութիւն է: Դուն սանկ դիր գլուխդ եւ հանդիստ եղիր:

- Պէ ճնո՛ւմ, զօռով պիտ տանջե՞լ կ'ուզես, ի՞նչ լսել է ատ, ես քու խաղալի՞քդ եմ, պատիւդ պաշտպանելու համար իմ երե՞սս ընտրեցիր ատպարէզ. դահիճի պէս գլխուս անկուեր՝ կեցեր ես:

- Բարկացած կ'երեւաք կոր, ատոր համար չեմ ուզեր պատասխանել. միայն կ'ազաչեմ որ քիչ մը համբերէք, ու լմընցընենք սա գործը:

Սափրիչը կը յաջողի նստեցնել Գասպար աղան, որ գլուխը սափրիչին տրամադրութեան տակ դրած՝ անոր ածելիին քերուածներուն վանկերը կը համբէ՝ ակռանեերը սեղմելով: Բայց վերջապէս համբերութիւնը կը հատնի եւ յանկարծ աթոռէն վեր կը ցատքէ:

- Հերի՛ք պէ, մա՛րդ, հերի՛ք, արեան մէջ ձգեցիր երեսս:

- Լմնցա՛ւ, լմնցա՛ւ, - կը պատասխանէ սափրիչը եւ պարզ ջուրով կը լուայ Գասպար աղային երեսը:

- Է՛օ՛ֆ, է՛օ՛ֆ...

- Տե՛ս, դադրեցաւ արիւնը, չորս տեղէն միայն կը բխի կոր, ան ալ քիչ մը փուտրայով կ'անցընենք հիմա:

- Ըրէ՛, եղբա՛յր, ինչ որ պիտի ընես, լմնցո՛ւր:

- Չեմ ուրանար թէ մօրուքդ քիչ մը սէրթ է:

- Առաջուց ըսինք քեզի, էֆէնտիմ:

Սափրիչն իր ամբողջ ուժը կը սպառէ բրինձի փոշիով դադրեցնելու արիւնահոսութիւնը եւ չի յաջողիր:

- Հարիւր տիրէմի մօտ արիւնս հանեցիր:

- Ծօ՛, սա չիչէն տուր:

Աչկերտը սրուակ մը կը բերէ. պարունակութիւնը դժոխային քարէ պատրաս-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԱՐՎԵՍՏԻ ԹԱՏՐՈՆ

Ա. ՀԱԽՆԱԶԱՐԻ

«ՏՈՆ ՖԱՍՏԱԼՈՑԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՂՋԻԿԸ»

(Գրգռ. 4. 8. 9.)

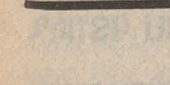
- 11 -

ՈՐՈՒԳԸ

Տոն Ֆաֆիլո եղբայրն էկավ տրձաւ։ - Կեցցե՛ս, Տոն Ֆաֆիլո, ըսաւ Ֆրիդոլ. լաւ-սոս մը պէտք ունիս քեզի պէս աշխոյժ տղու։ - Շատ լաւ, պատասխանեց Տոն Ֆաֆիլո, եթէ շնորհք ունիս, ինծի ալ ծանօթացուր։ Չկայ ոտքի վրայ մարդ մը որ ծանօթացի չեմ։ Ես ալ ամէն տեսակ մարդ ճանչցայ, խելոք, յիմար, ազնիւ եւ ստոր մարդիկ։

Տոն Ֆաֆիլո եղբայրն էկէ տրձաւ։ - Կեցցե՛ս, Տոն Ֆաֆիլո, ըսաւ Ֆրիդոլ. լաւ-սոս մը պէտք ունիս քեզի պէս աշխոյժ տղու։ - Շատ լաւ, պատասխանեց Տոն Ֆաֆիլո, եթէ շնորհք ունիս, ինծի ալ ծանօթացուր։ Չկայ ոտքի վրայ մարդ մը որ ծանօթացի չեմ։ Ես ալ ամէն տեսակ մարդ ճանչցայ, խելոք, յիմար, ազնիւ եւ ստոր մարդիկ։

(Շար. 44)

Նորէն Չաւալի ճամբէն էր։ փեփենկ էր հուրէն մը։ Ամէն ինչ հաւասարութեան մէջ էր։ Ոչ ոք ոչ ոքէ աւելի կամ պակաս։ Ոչ ոք ոչ ոքէ աւելի կամ պակաս

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Պ. Սանդը Ենորքեան, Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան զաւակները ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Սրման Ենորքեան զաւակներն ու թոռները ինչպէս նաեւ բնտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ - մօր, նանիին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՆՈՑԵՄՋԱՐ ԵՆՈՐՔԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Մամալեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 17-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Հինգշաբթի, Յուլիս 19-ին, Սէն - Ժերմէն Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցին:

ՅԱՌԱՋ.- Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեանի եւ ողբացեալին բնտանեկան պարագաներուն:

×

Իրենց ողբացեալ մօրը յիշատակին Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան 2000 Ֆ. կը նուիրեն «Ցառաջ»ին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Եղիա Սերոբեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Յուլիս 22, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ մօր՝

ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՍԵՐՈԲԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Էլմայեան)

մահուան 11-րդ տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իր նահատակ հօր եւ եղբայրներուն եւ Սերոբեան եւ Էլմայեան ընտանիքներու համայն ննջեցոց յիշատակին:

Ի պիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.- Մխաք Մխրզէ իր չատ սիրելի բնկերոջ՝ Ալէն Փափազեանի մահուան առթիւ խոր ցաւակցութիւններ կը ներկայացնէ ընտանեկան պարագաներուն եւ փոխան ծաղիկի 200 Ֆ. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 13-ԻՆ

×

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 7
Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Մշակոյթի օրուան առթիւ,
ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ-ի
100 Ա.Մ.Ե.Ա.Կ-ի տօնակատարութիւն

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ
«ՑԱՌԱՋ»Ի ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Iro Zianetto 1000 F, Ղազարոս Յակոբեան (Լոնտոն) 20 անգլ. ոսկի, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սէրգնկիւլեան 500 Ֆ, Տօքթ. եւ Տիկին Սերժ Սիմոնեան 500 Ֆ., Պ. Գաւրգէն Պօյաճեան (Տէսին) 200 Ֆ., Քլէմանի Լեփիտոս 100, Պ. Զուլալ Գազանճեան 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մխրիճեան (Մանտըլիէօ) 500 Ֆ., Պ. Նուպար Նիկողոսեան 500 Ֆ.:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1984 - 1985

Դ. Տ. Վ.-ի 1984 - 85 Տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Վարժարանը ունի Մանկապարտէզ, Նախակրթարան եւ երկրորդականի մինչեւ 3րդ դասարան: Դպրոցը ունի իր ցերեկոթիկ բաժնի մօտ, դիշերօթիկի բաժինը:

Ինքնաշարժի սպասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ ուղղութիւններով.-

Arnouville — Villiers le Bel — Goussainville
Aulnay s/Bois — Sévran — Livry - Gargan
Gagny — Montfermeil — Drancy
Romainville — Paris 20e

Արձանագրութեան համար դիմել Տնօրէնութեան Յուլիս ամիսը՝ առաւօտները ժամը 9էն 15, իսկ Սեպտեմբեր 1էն սկսեալ՝ 9էն մինչեւ ժամը 17:

Հեռաձայն՝ 381 - 01 -72

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

ՏԷՍԻՆ.- Տէր եւ Տիկին Ղ. Ղազարեան իրենց սիրելի սանամօր՝ Մարի կէնճեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ 200 Ֆ. կը նուիրեն «Ցառաջ»ին:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պլէֆոն-թէնի կայանի արձանագրութիւնները կը չարունակուին Օգոստոս ամսուան համար: Այս տարի Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն, 2 չաբաթական (15 օր) պարի դասընթացքներ նախատեսուած են մասնագէտ ուսուցիչի մասնակցութեամբ:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շըջանային Վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ իր գրասենեակը կէս օրէ ետք տեւական բաց է ժամը 14-էն 18, երկուշաբթիէն մինչեւ Ուրբաթ, իսկ Հինգշաբթի օրերը 14էն 22ը:

Le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France assure une permanence à son siège tous les après-midi du lundi au vendredi de 14h à 18h et le jeudi de 14h à 22h pour les inscriptions à la colonie, pour vos differents problèmes, ainsi que pour tous renseignements.

17, rue Bleue, 75009 PARIS
Tél. : 824. 46. 57

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ԿԱՑԱՆԻ

Օգոստոս 15-ի Հանդէսին եւ Խաղողի օրհնութեան մասնակցիլ փափաքողներուն համար, Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը համերաշխութիւն մը կը կազմակերպէ օթօգառով:

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութիւններու համար, դիմել 783 - 30 - 35, մինչեւ Յուլիս 20:

ՎՐԻՊԱԿ

«Ցառաջ»ի Յուլիս 19-ի թիւին, Ա. էջ (Առլէն Փափազեանի յուղարկաւորութիւնը), Բ. սիւնակ Ֆրանսերէն բաժնին 12րդ տողը պէտք է ըլլայ.-
que seuls ceux qui *ne savaient* pas etc.

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ԻՍԻ.- Վահրամ Աւետեան 50 Ֆ.:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Կեդրոնական Վարչական Ժողովը ներկայիս կը հրաւիրէ Միութեան բոլոր անդամները ներկայ գտնուելու 71րդ Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի դումարուի Շաբաթ, Հոկտեմբեր 20, 1984, առաւօտեան ժամը 10-ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդրոնին մէջ, 2850 Ակրասիատա պողոտայ, Մոնթէվիտէօ, Ուրուկուէյ:

Ներկայիս 71րդ Ընդհ. Ժողովին համար տրուած միակ հրաւիրագիրն է: Կը խնդրենք հետեւաբար Միութեան յարգոյ իրաւասու անդամներէն, որ անձնապէս ժողովին ներկայ ըլլան վերոյիշեալ թուականին եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ Սեպտեմբեր 20, 1984, իրենց փոխանորդագրերը յանձնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան ընդհանուր անօրէնին կամ զանոնք ղրկեն հետեւեալ հասցէին.-

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
585 Saddle River Road
Saddle Brook, N.J. 07662, U.S.A.

ՕՐԱԿԱՐԳ

1.- Ներկայացում եւ վաւերացում 1983 տարեշրջանի ընդհանուր տեղեկագրի:
2.- Ներկայացում եւ վաւերացում 1983 տարեշրջանի ընդհանուր հաշուետուութեան:
3.- Մասնակի ընտրութիւն Կեդրոնական Վարչական Ժողովի:
4.- Մասնակի ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի:
5.- Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ:
6.- Գնահատանքի բառաճեաւեր:

Ի ԴԻՄԱՑ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻ
Բ. Ֆ. ԿՐԵԿԸՐԻ — Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Աւեն. — Աւեն.
1984 Մայիս 10,

ԾԱՆՕԹ.- Կը խնդրուի իրաւասու այն անդամներէն, որոնք չեն կրնար անձնապէս ժողովին ներկայ ըլլալ ընդհանուր ժողովին, իրենց փոխանորդ նշանակել ուրիշ իրաւասու անդամներ:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

FEU DE CAMP

Dans le cadre de leur camp annuel,
les scouts de HOMENETMEN FRANCE
vous invitent à leur feu de camp
Dimanche 22 Juillet à partir de 15 heures
Château des Scouts de France à Jambeulle
(autoroute de l'Ouest, sortie les Mureaux - Serincourt - Jambeulle)

Renseignements : *BAGHDASSARIAN* 261 - 51 - 13
KHIDICHIAN 824 - 64 - 11

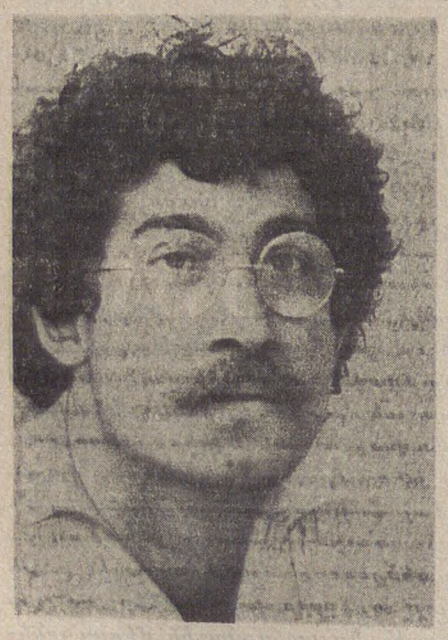
UN RESTAURANT LIBANO - ARMENIEN
EN PLEIN PARIS

AL-KASR

SPECIALITES ARMENIENNES ET LIBANAISES

1, RUE DE RICHELIEU, 75001 PARIS
métro Palais-Royal

tél. 296 33 02

DEJEUNER - DINER D'AFFAIRES
ET DE FAMILLE

prix raisonnables

accueil cordial et amical

tous les soirs
ambiance musicale orientale

Salle pour banquets, mariages, fiançailles, baptême, anniversaire, réception

Vendredi et Samedi soirée animée par **vicken**

ՀԱՅԿԱԿԱՆ - ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ
ՀԱՄԵՂ ՃԱՇԵՐՈՎ

ARMENIE 1984

DÉPARTS — RETOURS

04 AOUT	17 AOUT
18 AOUT	31 AOUT
01 SEPT.	14 SEPT.
15 SEPT.	28 SEPT.
06 OCT.	19 OCT.
26 DEC.	08 JAN.

Nos voyages comprennent des séjours simples, et des circuits.
POSSIBILITE DE VOYAGES INDIVIDUELS... CONSULTEZ NOUS!

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95 - 90 - 12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ
21-22
SAMEDI-DIMANCHE
21-22 JUILLET
1984
LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տրուելու : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.749 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 59e ANNÉE — No 15.749

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՄԵԿՆՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԿԱՋՄԸ

ԲՈՒՆ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆԸ՝

ՇԸՎԷՆԸՄԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՆ ԱԼ ՈՐՊԷՍ ԿՐԹԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ . . .

Հինգշաբթի օր, ժամը 13-ի մօտ է, որ ելեկտի բանրերը՝ Ժան - Լուի Պիանքօ ներ. կայացուց Մ.Թ.Բ.ի նշանակած նախարարները, նախարարապետին առաջարկին վրայ: Ջորս ժամ էր, արդէն, որ համայնավարներու քաշուելը ծանօթ էր, որու համար Ֆապիուս քաղաքավարօրէն «յաւ» կը յայտնէր: Այս նոր կառավարութիւնը հետեւեալ պատկերը կը պարզէ՝-

ծրագիր եւ հողամասի կարգաւորում, պետական նախարար ..... Կ. ՏՐՃԻՒՆ
տնտեսութիւն, ելմտական, պիւտճէ ..... Փ. ՊԵՌԵԿՈՎՈՒԱ
արդարութիւն ..... Ռ. ՊԱՏԻՆԹԷՆ
արտաքին յարաբերութիւն ... Ք. ՇԻՍՈՆ
ազգ. պաշտպանութիւն ..... Շ. ԼՈՒՆԻ
ներքին եւ ապակեդրոնացում .. Փ. ԺՈՔՍ
գիւղատնտեսութիւն ..... Մ. ՌՈՔԱՌ
ճարտարարուեստական վերածաւալում եւ արտաքին առեւտուր ... ԼՏԻԹ ՔՐԻՍՄՆ
լուսաւորութիւն ... Ժ. Փ. ՇԻՎԻՆԸՄԱՆ
ընկերային հարցեր ..... ԺՈՐԺԻՆԱ ՏԻԻՖՈՒԱ
հաղաքաշինութիւն, բնակութիւն, փոխադրութիւն ..... Փ. ՔԻԼԻՍ
առեւտուր, արհեստ, գրօսաշրջիկութիւն ..... Մ. ՔՐԼՓՕ
եւրոպական հարցեր եւ կառավարութեան բանբեր .. Ռ. ՏԻՒՄԱ
աշխատանք, արհեստի պատրաստութիւն ..... Մ. ՏՐԼԼԷՊԱՌ
շրջապատ ..... ՀԻՒԿԼԻՔ ՊՈՒՇԱՌՏՕ
հետազօտութիւն եւ թեքնոլոժի ..... Իւ. ՔԻՒՐԻԼԻՆ

Այս կառավարութեան մէջ կան նորեր, կան հիներ որ աթոռ կը փոխեն եւ վերջապէս հիներ, որոնք իրենց տեղը կը մընան: Ասպէս Տրֆէռ, ներքին նախարարութիւնէն Ծրագրի նախարարութիւն կ'անցնի «Պետական նախարարի»պատուանիշով: Նոյնն է պարագան Պեռեկովուայի, որ ընկերային հարցերէն կ'անցնի ելմտական հարցերու, որոնց մասնագէտ էջ: եւ յոյս կայ որ այս «քաղաքական» դուլաքը, որ անցած չէ ելմտադէտի սովորական ուղեղիծէն, գործնական լուծումներ կը գտնէ, քանի ոչ ելմտական քննիչ եղած է, ոչ ալ էննա, աւարտած, այսինքն թեքնոքրաթ մը չէ: Իրենց տեղը չեն փոխեր՝ Պաէնթէռ, Միշել Քրեպօ, Էսիթ Քրէսոն, Շէսոն, Ռոքար, Լոնիւ, Փիլէս: Ասոնցմէ ոմանք, սակայն, իրենց նախորդ պաշտօնին վրայ յաւելեալ նոր պարտականութիւններ կ'ունենան, ինչպէս Էսիթ Քրէսոն, որ արտաքին նախարարութեան հետ կը ստանայ Հարաւաարեւեան ծաւալելու նախարարութիւնը, Ժորժինա Տիւֆոա՝ ընկերային հարցեր եւ ազգ. համակամութիւն, Փիլէս՝ քաղաքաշինութիւն, բնակութիւն եւ փոխադրութիւն, Քրէփօ՝ առեւտուր, արհեստ եւ զբօսաշրջութիւն: Նորերուն մէջ - Փիէր Մոռա, Շըվէնըման, Միշէլ Տըլէպլաս, Իւպէր Քիւրիէն - երկուքը՝ նախկին նախարարներ են եւ այս երկուքէն, անկասկած, Շըվէնըմանի վերադարձն է, որ ուշադրութիւն կը գրաւէ: Ընկերվարական կուսակցութեան Սեռէս թեւի պարագլուխը, դուրս քաշած, դացած էր, չծածկելով թէ բնաւ համաձայն չէ անհեռական քաղաքականութեան: Արդ, հաւանական չէ որ այդ քաղաքականութիւնը փոխուի: Ուրե՞մն: Մնաց որ չատ փշոտ աթոռի մը կը տիրանայ եւ իր նշանակումը աւելի կը զարմացընէ, քանի ինք ծանօթ է որպէս ծայրայեղ աշխարհական մը, գիշերում չընդող իր ոչ մէկ համոզումին մէջ: Փայլուն էնաւոք, մտաւորական լայն պաշարի տէր, իր ժամանումը բնաւ չի հանդարտեցներ կաթոգիկէ դպրոցի ջատագովները: Միակ կէտը, սակայն, որ ժխտական չի նկատուիր այս հարցին նկատմամբ, այն է որ ըսած կ'ըլլայ թէ դպրոցին հարցը «ժամանակավրէպ է»:

Նախարարաց առաջին խորհուրդը, որ դումարուեցաւ նշանակումէն քիչ ետք, կարգ մը որոշումներ տուաւ: Ասոնց կարգին՝ 10 միլիառի թեթեւացում «արհեստի տուրք»ին վրայ (թաֆս փրոֆէսիոնէլ), ջնջում 1% պարտադիր դանձումին (ընկերային ապահովութեան համար), 6% յատկացում հանրային ծախքերու եւ օրինագիծ Սահմանադրութեան 11-րդ յօդուածին փոփոխութեան չուրջ կառաւարութեան հանրաւճիռին համար (Սեպտ. 23):

Ներկայիս, առաւելարար սպասողական վիճակ մը կայ: Շատ կը ծեծուի անուշ համայնավարներու քաշուելը, որ պիրենք աւելի «ազատ» կը դարձնէ: Ձախի խօսքում, «ընտանեկան կառավարութիւն» եւ նման բանաձեւեր չատ կը յորջորջուին: Ճիշդ է որ եթէ նկատի չառնուին Մ. Քրէփօ եւ Տիւման, զուտ ընկերվարական կառավարութիւն մըն է, աւելի՝ Միթերանական: Գիտակցելով հանդերձ թէ Միթերան պէտք է քան մը բներ, 1986-ի ընտրութիւնները պատրաստով, ժժուար կը բացատրուի թէ ինչո՞ւ նախընտրած է տեղի տալ կուսակցական վերին խաւին ընդդիմութեան եւ չնշանակել որպէս նախարարապետ ձեռնհաս եւ ժողովրդական մը 2 դէմքերէն մէկը զոր ունէր՝ Ռոքար կամ Տըլոր: Պատասխանը հաւանարար պատան պիտի տայ, թէկւ ինչպէս կ'ըսէ Թիւլի (Լիպերասիոն)՝ «ձիշդ է, ամառը մ'իրը (Միթերանին) եղաւ, նոյնիսկ պատմական ամառ մը, բայց աշունը, օրէ օր աւելի անորոշ կը թուի»:

× *Միջազգային ելմտական չրջանակները, ընդհանրապէս, նպաստաւոր դիրք կը բռնեն: Այն տպաւորութիւնը կը տիրէ թէ Միթերան դէպի կեդրոն նոր քայլ մը կ'առնէ, ինչ որ կրնայ հաստատել համայնավարներու մեկնումը: Ֆապիուս աւելի ապահովութիւն կը ներշնչէ քան Մօռուա: Ֆազաքական հակազդեցութեանց կարգին, բացի Մոսկուայէն, որ չատ խիստ վերլուծում մը կ'ընէ եւ «ժառանգութիւնը» ծանր կը դատէ, Ուաշինկթըն, Թոքիօ, Պոն դոհ կը թուին, նաեւ՝ Իսրայէլ:*

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Vous avez compris?

ԿԱՄ՝
ԹՐՔԱԿԱՆ ԱՄԲԱՐՏԱԽԱՆՈՒԹԵԱՆ
ՆՄՈՅՇ ՄԸ

—×—

Գրած Էիւճ («Յառաջ» Յուլիս 10) թէ Միթերանի բանագնացը՝ Մաճաճ, Անգարա հասած առաջին օրերուն այնճան «ներդը» դրուած էր թրքական շրջանակներու կողմէ, որ ի վերջոյ յայտարարած էր *Հիւրրիյէթի* «ես ծունկի գալու չեմ եկած»: Վերջը բաւական ջուր խառնեց իր գինիին, եւ եթէ ծունկի ալ չեկաւ շատ ու շատ «*իւչկիւզար*» բանագնացի մը վերածուեցաւ, այն աստիճանի, որ այս անգամ Ֆրանսայի մէջ ձայներ բարձրացան: Հասան Փուլուրի այս յօդուածը, որ կը կրէ «*Վու զ'աւէ քոմփրի*» խորագիրը, լոյս տեսած է Յուլիս 11-ին, այսինքն «ծունկի գալու չեմ եկած» յայտարարութեան առթիւ: Ամբարտաւանութեան փառաւոր նրմոյշ մըն է՝-

×

Աման Պարոն Մանաք չատ լաւ ըրիք: Շատ լաւ ըրիք եւ դուրս հանեցիք այն ինչ որ կար ձեր լեզուին տակ: Եթէ ոչ դարձեալ չատ դէշ խաղի պիտի գայինք:

Քանի որ կալաթասարայի մէջ երկար տարիներ ուսուցչութիւն ըրեր էք, դիտէք անշուշտ, չատ տխմար կողմ մը ունինք մենք: Օտարական մը եթէ Թուրքիա ժամանէ եւ «ախ այս Վոսփորը, ախ այդ օդին, ախ այդ լիւֆէրն ու օդիլի աղանղերները» ըսէ, կը համայունինք, ձեռքէ ոտքէ կ'իյնանք, ոակի բանալիներ, պատուակալ հայրենակցութիւններ կու տանք, զայն դլխու թագ կը դարձնենք, թռչնափետուրներէ անկողիններու մէջ կը պահեցնենք, թռչունի կաթով կը սնուցանենք:

Նոյնիսկ կը սկսինք քննել ընտանեկան անցեալը, ականջէ ականջ կը տարածենք որ անոր հայրը, կամ խնամին զաւակը, կամ ութ սերունդ հինէն եկող մէկ ազգականը Թո՞ւրք է, Անատոլուի մէջ ապրած է, եւայլն:

Եթէ մեր ձեռքէն դայ, մարդը ազդային հերոս ալ պիտի հռչակենք, բայց քանի մը չափաւորներ «Հօ, հօ, այդքան մի աճապարէք» ըսելով ճաթած ձայն պիտի հանեն, այդ պատճառով կը հրաժարինք այդ բան ալ ընելէ:

Պարոն Մանաք, այն օրէն ասդին երբ դուք Թուրքիա եկաք որպէս անձնական ներկայացուցիչը Նախագահ Միթերանի, մեր դլխուն վրայէն դարձեալ այսպիսի հովեր կը փչէին:

Ինչո՞ւ չփչէին: Ցանկարծ երեւան ելած էր որ կալաթասարայի ամէնէն ընտրեալ, բացառիկ ու ընտիր ուսուցիչներէն մէկը եղած էինք անցեալի մէջ: Կալաթասարայցիները ուր որ է ոսնական օր պիտի հրաւիրէին ձեզի նման ուսուցիչ մը ունեցած ըլլալնուն համար: Սիւնակներով բան կը հրատարակուէր ձեր մասին, երեւան կը հանուէին ձեր յուշերը: Կ'ըսուէր որ համալսարհային Բ. պատերազմին ընթացքին Ծը Կօլի Թուրքիոյ ներկայացուցիչը էք եղեր, Իսթանպուլի մէջ Գերմանացիներու դէմ պայքարեր էք, Ֆրանսայի ազդային հերոսներէն մէկը կը նկատուիք, եւայլն:

Լէ, եթէ այսպիսի բացառիկ անձնաւորութիւն մը Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւնները բարելաւելու համար Թուրքիա ուղարկուի՝ մենք ալ պայն մեր կուրծքին չե՞նք սեղմեր: Խսթաֆիրուլլահ: Ամօթ է, կը վայելչ՞ մեր տխմարութեան: Մնաց որ տեսէք թէ որքան լաւ կը յիշէք Թուրքիոյ մէջ անցուցած ձեր օրերը: Նատիր Նատիին, փրոֆ. Թուրան Ծէյդիօղլուին, Մէթին Թօքէրին, փրոֆ. Թուրան Կիւնէյին հետ եղեր էք բարեկամ կամ անոնց ուսուցիչ, նոյնիսկ Ամերիկայի մէջ կալաթասարայցիները ձեզ «եղինճի օր»ուան հրաւիրեր են եւ դուք չէք կրցեր երթալ: Որքան քաղցր բաներ կը պատմէք Թուրքիոյ ձեր յուշերէն:

Ցօդուածագիրը այստեղ Ճումհուրիյէթ թերթէն կ'արտագրէ հիւր դլուխազգէտին ապատուրթիւնները ու Թուրքիոյ դեղեցկութիւններէն եւ Թուրքերու միջեւ իր ունեցած բարեկամներէն:

Թուրքերը այսքան չատ սիրող մէկը արժանի չէ՞ր մեր դլխուն վրայ տեղ ունենալու:

Բայց դուք տաք կերակուրին մէջ պաղ ջուր թափեցիք: Հիւրրիյէթի թղթակից Աբթուն Իւնսալի հետ տեսակցելուատեն դուրս հանեցիք ձեր լեզուին տակինը: «Հայկական հարցը Ֆրանսայի մէկ խընդիրը չէ» ըսեր էք եւ անմիջապէս աւելցուցեր էք.

- Ես հոգ չեմ եկած ծունկի գալու համար:

Աման, չատ կը խնդրենք, ո՞վ ձեզմէ այսպիսի բան մը խնդրեց: Եթէ կը փափաքիք մենք ձեզմէ ներողութիւն խընդրենք, ձեր առջեւ ծնրադրենք «Ֆրանսայի Դեսպան» կոչելով ձեզ:

- Ձեր վսեմութիւնը կը ներէ՞ արդեօք մեզի: Մեր դեսպանները, մեր պաշտօնավարները, մեր դիւանագէտները Հայկական դնդակներու զոհ դացին Սուրբ Ֆրանսայի հողերուն վրայ: Ներեցէք մեզի որ այս զաղրելի ոճիրները կը դործուին ձեր հողերուն վրայ:

Այսպէ՞ս ըսելու ենք, պարոն Մանաք: Ոչ, չատ կը սպասէք:

Ֆրանսայի մէջ հոսած Թրքական արեան իրաքանչիւր կաթիլէն Ֆրանսական պետութիւնը պատասխանատու է: Ծնրադրել եւ ներողութիւն խնդրելը ձեր պարտականութիւնն է: Բայց արդէն դուք ե՞րբ կատարեցիք այդ պարտականութիւնը: Մնաց որ մենք ձեզմէ այսպիսի բան մը սպասած չունինք: Եթէ պիտի ծնրադրէք ու ներողութիւն խնդրէք, զացէք նախ եւ առաջ Ալժերիայէն ներողութիւն խնդրեցէք հոն դործած ձեր ոճիրներուն համար: Մարոքէն, Զաուէն ներողութիւն խնդրեցէք: Եթէ ժամանակ մնայ, զացէք Կաղիանթէպ, Մարաչ, հոն ալ Շահին պէյէն, Սիւթճիւ խմամէն ներողութիւն խնդրեցէք:

Հոս ծնրադրելու եկած չէք եղեր, կարծես թէ ձեզմէ այսպիսի բան մը ուղեցինք: Բայց հոգ մի ընէք, օր մը այդ ալ կ'ընէք: Եթէ դուք չընէք, ձեր թոռները կ'ընեն: Ճիշդ այնպէս, ինչպէս սրտի Զանաքքալէի մէջ, Լօզանի մէջ: Այսօրուան համար մեր փաթիլքը այսքան է: Վու զ'աւէ ֆոմիդրի՞: Այսինքն, հասկա՞ց արդեօք:

×

Քանի մը օր ետք, Յուլիս 14-ին, Թէրճիման, այս նոյն հարցին կապակցութեամբ կը խորագրէ՝-

«ՖՐԱՆՍԱ ԾՈՒՆԿԻ ԿՈՒ ԳԱՅ»

անդրադառնալով Մաճաճի յետագայ յայտարարութիւններուն եւ որոնց առթիւ բողոքներ բարձրացան Ֆրանսայի մէջ (*«Յառաջ» Յուլիս 19*):

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ՓԱԿՈՒԱԾ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ
ՀԱՅ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ ԿՐՆԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑԻԼ
ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիք»ի Յուլիս 16-ի թիւէն կ'իմանանք թէ կրթադաստիարակչական նախարարութեան օդնականը՝ Սաֆիզատէ, յայտարարած է, որ հայ աշակերտները՝ որոնք իրենց դէպրոցներու փակման պատճառաւ զրկուած էին կարդ մը քննութիւններէ, կրնան անցընել իրենց քննութիւնները: Պարսիկ պաշտօնատարը նշած է, թէ այս որոշումը արուած է օդնելու համար հայ աշակերտներուն:

1919 - 1922 թ.թ. ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ԱԶԳԱՅԻՆ-ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԲՆՈՅԹԻ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ

Գ. Բ. ՂԱՐԻԲՋԱՆԵԱՆ
ՀՍՍՀ ԳԱ. իսկական անդամ

Ե. Կ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ
Պատմական գիտութիւնների դոկտ. փրոֆ.

(Ե. եւ վերջին մաս)

Ժամանակակից թուրք պատմաբանները մարեա բացայայտ հակախորհրդային պրոպագանդ, աենդպոլին ապստամբութիւն կազմակերպելով մեր դէմ» (48):

Նման քայքայիչ, հակախորհրդային աշխատանք քեմալականները կատարում էին Անդրկովկասի եւ այլ շրջաններում: 1921 թ. փետրուարի 25-ին Վրաստանում խորհրդային կարգեր հաստատուելուց յետոյ, թուրքերը փետրուարի 23 դրաւելուց յետոյ Արդահանն ու Արդուինը, չտապեցին գրաւել նաեւ Ախալքալաքը, Ախալցխան եւ Բաթումը: Մարտի 11-ին, թուրքական զօրքերը սկսեցին Բաթումի, Օզուրգեթի եւ Ախալցխայի գաւառների գրաւումը: Անդրկովկասում Թուրքերի այս յարձակողական գործողութիւններն ուղեկցում էին թուրքական մամուլի ուժեղ հակախորհրդային քարոզչութեամբ: Այսպէս օրինակ. «Իսթիկբալ» թերթը («Ապագայ» - Տարպիզոնի վիլայէթի «Իրաւունքների պաշտպանութեան» կոմիտէի թերթն է եղել», որը հանդիսանում էր Անդարայի կառավարութեան ձայնափողը, պարբերաբար յօդուածներ էր տպագրում ուղղուած խորհրդային իշխանութեան դէմ Անդրկովկասում եւ յատկապէս՝ Վրաստանում ու Ազարիայում: Այս նոյն թերթը պահանջում էր, որ Բաթումը միացուի «մայր հայրենիք Թուրքիային»: Թերթի մի շարք խմբագրականների խորագրերն են եղել՝ «Բաթումը մերն է», «Բաթումը՝ բացառապէս Թուրքական քաղաք», »Թուրքերը պատրաստ են միահամուռ պայքարելու Բաթումի համար» (49):

Մոսկուայի բանակցութիւնների նախօրէին Թուրքական արտաքին գործոց նախարարութիւնը ազգային ժողովում Բաթումի հարցի վերաբերեալ բացարձակ զաւթողական յայտարարութիւն արեց, ասելով՝ «Բաթումը մերն է եւ մեզ պէտք է պատկանի, բայց քանի որ Կովկասի ժողովուրդների համար այն միակ ելքն է դէպի ծով, ապա մենք կը համաձայնուենք նաւահանգիստի միջազգայնացմանը: Քաղաքը պէտք է մնայ թուրքական» (50):

Մոսկուայի խորհրդաժողովն աւարտուեց ՌՍՖՍՌ-ի եւ Թուրքիայի միջեւ պայմանագրի առորագրմամբ: Համաձայն Մոսկուայի պայմանագրի Ալեքսանդրապոլի գաւառը Ալեքսանդրապոլ քաղաքով մնաց Խորհրդային Հայաստանին, իսկ Ախալքալաքը, Ախալցխան եւ Բաթումը Խորհրդային Վրաստանին: Սակայն Թուրք զաւթիչները չբաւարարուելով գրաւուած Կարսի, Կաղզուանի, Արդահանի, Օլթիի, Արդուինի նահանգները և Սուրմալուի գաւառը (24997 քառ. կմ. տարածութեամբ եւ 572 հազար բնակչութեամբ) Թուրքիային անցնելով, չնայած Մոսկուայի պայմանագրի պայմաններին, յամառօրէն չէին ցանկանում ազատել Ալեքսանդրապոլի գաւառը եւ ձգտում էին զաւթել Ախալքալաքի, Ախալցխայի գաւառներն ու Բաթումի նահանգը: Մոսկուայի պայմանագրերի առորագրման օրը (1921 թ. Մարտի 16) Կովկասում Թուրքական զօրքերի հրամանատար Կարաբեքիր փաշան դիմեց 11րդ կարմիր բանակի հրամանատար Գեկկեին, պահանջելով ազատել Ախալքալաքի եւ Ախալցխայի գաւառներն ու Բաթումի նահանգը, քանի որ մենշեւիկեան Վրաստանը Անտանտի համաձայնութեամբ պրանք յանձնել էր Թուրքիային (51):

Ի պատասխան Քեազիմ Կարաբեքիրի լկտի պահանջի, Գեկկեը հիմնուելով Մարտի 16-ի Թուրք - խորհրդային դաշնագրի պայմանների վրայ, հրամայեց 11-րդ բանակին ջարդել նշուած գաւառներն ու Բաթումի նահանգը: Թուրքական զօրքերը որպէսզի կանխեն Բաթումի ըմբոստացումը կարմիր բանակի կողմից, սկսեցին արագացնել յարձակումը քաղաքի վրայ եւ Մարտի 17-ին գրաւեցին այն:

Թուրքական զօրքերի կողմից Մոսկուայի դաշնագրի պայմանների ոտնատակ խախտման կապակցութեամբ 1921 թ. Մարտի 20-ի իր հեռագրում Գ. Կ. Օրջոնոկիձէն զգուշացրել է արեւելեան ճակատի հրամանատար Քեազիմ Կարաբեքիրին այն մասին, որ «վերջին դէպքերը մեծապէս վտանգի տակ են դնում ձեռք բերուած բոլոր համաձայնութիւնները... Ես պնդում եմ անհանգուրժելի... հանդիսաւոր ձեռով կնքուած ձեւական դաշնագրի խախտումը ձեր զօրքերի Ախալքալաքի, Ախալցխա եւ Բաթում մտնելով... Բրեստ-Լիտովսկի պայմանագրի վկայակոչումը ձեր ենթակաների կողմից ոչ միայն անհիմն, այլեւ վիրաւորական է» (52): Պարզ է, որ միայն զէնքի ուժով էր հնարաւոր ուրս չպրտել Թուրքական զաւթիչներին Խորհրդային Վրաստանի տարածքից: 1921 թ. Մարտի 21-ին Բաթումն ազատագրուեց Թուրք նուաճողներից:

Քեմալական զօրքերը չարունակելով խախտել Թուրք - խորհրդային դաշինքի պայմանները, չազատեցին նաեւ Ալեքսանդրապոլի գաւառը, որը համաձայն դաշնագրի, մնացել էր Խորհրդային Հայաստանի սահմաններում: Քեազիմ Կարաբեքիր փաշան հասկացրեց Խորհրդային Հայաստանի կառավարութեանը, որ Թուրքական զօրքերը կը մնան Ալեքսանդրապոլում եւ եթէ հարկ լինի պատրաստ են կրուելու Հայաստանի դէմ: Այս կապակցութեամբ Զիչերինը Ապրիլի 6-ին հեռագրել է կովկասեան ճակատի յեղափոխական դինուորական խորհրդի անդամ Գ. Կ. Օրջոնոկիձէին. «Հաղորդէք նրան (Մոսկուայում Թուրք դեսպան Ալի Ֆուադին) անմիջապէս կարաբեքիրի խուլիգանութեան մասին, նշելով, որ պատերազմը Թուրքիայի եւ Խորհրդային Հայաստանի միջեւ կը նշանակի պատերազմ Թուրքիայի եւ Խորհ. Ռուսաստանի միջեւ» (53):

Ինդիրը չկարգաւորուեց առանց վերջնագիր ներկայացնելու: Ապրիլի 13-ին ՌՍՖՍՌ-ի կառավարութեան յանձնարարութեամբ Գեկկեը կարաբեքիրին ուղարկեց մի հեռագիր հետեւեալ բովանդակութեամբ. «Խուսափելու համար ցաւալի թիւրիմացութիւններից, որոնք կարող են տեղի ունենալ մօտակայ օրերում եւ որոնք չատ ծանր կարող են անդրադառնալ մեր բանակների բարեկամութեան եւ միութեան վրայ, խնդրում եմ անմիջապէս կարգադրել ազատելու Ալեքսանդրապոլի շրջանը եւ դուրս բերելու Թուրքական զօրաբաժանումները Մոսկուայի պայմանագրով նշուած գծից այն կողմ: Զեզնից զօրքերը դուրս բերելու մասին ծանուցում չստանալու պարագայում ես խորին ցաւով ստիպուած կը լինեմ հրամայել կարմիր զօրամասերին մտնել նշուած շրջանը, ընդ որում ես լինճ վրայից վերցնում եմ հնարաւոր հետեւանքների ողջ պատասխանատուութիւնը» (54): Այս վերջնագրով Գեկկեը հասկացրեց Անգարային, որ Խորհ. կառավարութիւնը ոչ մի բանի առջեւ կանգ չի առնի, եթէ Թուրքական զօրքերը մնան Խորհրդային Հայաստանի տարածքում: Թուրք հրամանատարութիւնը 1921 թ. Ապրիլի 22-ին ստիպուած եղաւ դուրս բերել իր զօրքերը Ալեքսանդրապոլից եւ պատահից:

Եւ այսպէս, ներկայացուած նիւթերը ցոյց են տալիս, որ Արեւելքում քեմալականները վարել են ոչ թէ ազգային - ազատագրական պայքար, այլ նուաճողական պատերազմ Անդրկովկասում, նպատակ ունենալով զաւթել նրա առանձին մասերը եւ խանգարել Խորհրդային իշխանութեան յաղթանակին երկրամասում: Հետեւապէս Թուրք ժողովրդի ազգային պատերազմը չի կարելի համարել հետեւողական ազգային - ազատագրական յեղափոխութիւն, ինչպէս այդ ընդունուած է պրակտիկայում: Գնահատելով Թուրքիայի ազգային պատերազմը որպէս ազգային-ազատագրական յեղափոխութիւն, մենք ժխտում ենք քեմալականների նուաճողական, զաւթողական, հակախորհրդային արտաքին քաղաքականութիւնը եւ նրանց ազգայնամոլական քաղաքականութիւնը երկրի ներսում, որն արտայայտուել է քրդական ապստամբութիւնների դաժան ճնշումով, Յոյների ու Հայերի բնաջնջմամբ 1920 - 1922 թ.:

Բերուած փաստերը բաւական համոզիչ կերպով ցոյց են տալիս, որ այն հեղինակները, որոնք չեն կամենում տեսնել քեմալականների ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան յեղափոխական կողմերը, կանդնում են դոգմայականութեան եւ պատմական ճշմարտութիւնից խուսափելու դիրքերում: Լենինիզմը սովորեցնում է, որ ժողովրդի անցեալին կամ ներկային վերաբերող դէպքերի ու փաստերի լուսաբանման ժամանակ անհրաժեշտ է ելնել միակ ճիշդ չափանիշից՝ պատմականութեան սկզբունքից:

(5 եւ վերջ)

Սկզբնաղբիւրներ

45.- Karal E. Z., Türkiye Cumhuriyeti tarihi (1918 - 1960), Istanbul, 1958, s. 29.

46.- Cemal Kutay, տես՝ (9), էջ 68:

47.- Տես՝ «Կոմունիստ» թերթ, Բաքու, 17 Ապրիլ 1921, թիւ 84, (ռուսերէն):

48.- ՀՍՍՀ կենտր. պետ. պատմ. արխիւ, գոյք 40, գործ 31, էջ 6:

49.- Ըստ Կ. Կուստի «Անատոլիայի մամուլ» աշխատանքին, Թիֆլիս, 1922, էջ 39 (ռուսերէն):

50.- Ըստ Ն. Լ. Ռուբինշտեյնի վերը յիշատակուած աշխատութեան, էջ 64:

51.- Կարմիր բանակի պետ. կենտր. արխիւ, գոյք 196, ցուց. 4, գործ 675, էջ 363:

52.- «Վրաստանի պրավդա» թերթ, 20 Մարտի 1921 (ռուսերէն):

53.- «ՍՍՀՄ արտ. քաղաք. փաստաթղթեր», հ. 4, Մ., 1960, էջ 50, գ. 35:

54.- ՀՍՍՀ գիտ. Ակ. «Տեղեկագիր», հաս. գիտ., թիւ 2, 1957, էջ 97 - 98:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՆՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ծանուցումի գործածութիւնը իբր տնտեսական - առեւտրական գործօն՝ մեր դարու զլխաւոր յատկանիշներէն է, տնտեսական համակարգէն մինչեւ առօրեայ կեանքը: Այս գործածութեան հսկայական տարածումը արդիւնք է, ամէն բանէ առաջ, ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի ընդարձակման, նաեւ կչռոյթներու արագացման: Արտադրութեան նորութիւնները, որոնք սպառման նոր չուկաներ կը պահանջեն, պատճառ կ'ըլլան որ ծանուցումները բազմապատկուին: Միւս կողմէ, ճարտարարուեստական մեծ ընկերութիւններու մրցակցութիւնը զիրենք կը մղէ ուժ տալու ծանուցումին: Քարոզչութիւնը ամէնէն գործնական միջոցն է վաճառքը ապահովելու: Հետեւաբար, ծանուցումի զարգացումը մասամբ հետեւանքն է մեծ ձեռնարկներու զարգացման՝ անոր պատճառը ըլլալով մէկտեղ: Որովհետեւ արտադրական մեծ ընկերութիւնները կ'ենթակայեն բաւարար դրամագլուխ յատկացնելու ծախսալից ու յաճախակի ծանուցումներու:

ՎԱՃԱՌՔԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ՄԻՋՈՑԸ

Ուրեմն, ծանուցումը վաճառքի միջոցներէն մէկն է, անոնցմէ առաջինը եւ ամէնէն չատ գործածուածը՝ ապահովար:

Ծանօթ է, որ չատ հաստատութիւններ հազարաւոր օրինակ գրքոյկներ, նկարազարդ տեղեկագիրներ կը զրկեն ամէն կողմ՝ այլազան երկիրներու մէջ վաճառքի հող չհեղլու համար: Առանց նման ծանուցումներու, արդի ժամանակներուն, ձեռնարկները անմբռնելի են:

ՄԱԿՆԻՇԻՆ ՀՄԱՅՔԸ

Կան ապրանքներ, որոնք աչխարհին ծանօթ են ոչ իրենց իրական բառանունով, այլ... մակնիշով (մարք), որու հմայքը եւ արժէքը պահպանելու համար հսկայ դումարներ ծախսուած են ժամանակին, եւ որու արժէքը հաստատուած է եկարդամեայ փորձառութեամբ: Արտադրութիւններու տարածումը մակնիշի արժէքով՝ կերպով մը կը նմանի ժողովրդական հանրաքուէի: Ժողովուրդը իր նախասիրութեամբ, քուէն տուած է այդ ապրանքին եւ զայն կը փնտռէ ամէն տեղ: Եւ որքան մեծ ըլլայ զայն փնտռողներու թիւը, այնքան կ'արժէքաւորուի եւ կը սպ այդ մարքը կրող արտադրութիւնը: Ալ հարց՝ այդ «նախընտրութեան» թելադրուած, ոչ-ինքնագլուխ ըլլալը ...: Արդէն

Մարտի 20-ի իր հեռագրում Գ. Կ. Օրջոնոկիձէն զգուշացրել է արեւելեան ճակատի հրամանատար Քեազիմ Կարաբեքիրին այն մասին, որ «վերջին դէպքերը մեծապէս վտանգի տակ են դնում ձեռք բերուած բոլոր համաձայնութիւնները... Ես պնդում եմ անհանգուրժելի... հանդիսաւոր ձեւով կնքուած ձեւական դաշնագրի խախտումը ձեր զօրքերի Ախալքալաքի, Ախալցխա եւ Բաթում մտնելով... Բրեստ-Լիտովսկի պայմանագրի վկայակոչումը ձեր ենթակաների կողմից ոչ միայն անհիմն, այլեւ վիրաւորական է» (52): Պարզ է, որ միայն զէնքի ուժով էր հնարաւոր ուրս չպրտել Թուրքական զաւթիչներին Խորհրդային Վրաստանի տարածքից: 1921 թ. Մարտի 21-ին Բաթումն ազատագրուեց Թուրք նուաճողներից:

Քեմալական զօրքերը չարունակելով խախտել Թուրք - խորհրդային դաշինքի պայմանները, չազատեցին նաեւ Ալեքսանդրապոլի գաւառը, որը համաձայն դաշնագրի, մնացել էր Խորհրդային Հայաստանի սահմաններում: Քեազիմ Կարաբեքիր փաշան հասկացրեց Խորհրդային Հայաստանի կառավարութեանը, որ Թուրքական զօրքերը կը մնան Ալեքսանդրապոլում եւ եթէ հարկ լինի պատրաստ են կրուելու Հայաստանի դէմ: Այս կապակցութեամբ Զիչերինը Ապրիլի 6-ին հեռագրել է կովկասեան ճակատի յեղափոխական դինուորական խորհրդի անդամ Գ. Կ. Օրջոնոկիձէին. «Հաղորդէք նրան (Մոսկուայում Թուրք դեսպան Ալի Ֆուադին) անմիջապէս կարաբեքիրի խուլիգանութեան մասին, նշելով, որ պատերազմը Թուրքիայի եւ Խորհրդային Հայաստանի միջեւ կը նշանակի պատերազմ Թուրքիայի եւ Խորհ. Ռուսաստանի միջեւ» (53):

Ինդիրը չկարգաւորուեց առանց վերջնագիր ներկայացնելու: Ապրիլի 13-ին ՌՍՖՍՌ-ի կառավարութեան յանձնարարութեամբ Գեկկեը կարաբեքիրին ուղարկեց մի հեռագիր հետեւեալ բովանդակութեամբ. «Խուսափելու համար ցաւալի թիւրիմացութիւններից, որոնք կարող են տեղի ունենալ մօտակայ օրերում եւ որոնք չատ ծանր կարող են անդրադառնալ մեր բանակների բարեկամութեան եւ միութեան վրայ, խնդրում եմ անմիջապէս կարգադրել ազատելու Ալեքսանդրապոլի շրջանը եւ դուրս բերելու Թուրքական զօրաբաժանումները Մոսկուայի պայմանագրով նշուած գծից այն կողմ: Զեզնից զօրքերը դուրս բերելու մասին ծանուցում չստանալու պարագայում ես խորին ցաւով ստիպուած կը լինեմ հրամայել կարմիր զօրամասերին մտնել նշուած շրջանը, ընդ որում ես լինճ վրայից վերցնում եմ հնարաւոր հետեւանքների ողջ պատասխանատուութիւնը» (54): Այս վերջնագրով Գեկկեը հասկացրեց Անգարային, որ Խորհ. կառավարութիւնը ոչ մի բանի առջեւ կանգ չի առնի, եթէ Թուրքական զօրքերը մնան Խորհրդային Հայաստանի տարածքում: Թուրք հրամանատարութիւնը 1921 թ. Ապրիլի 22-ին ստիպուած եղաւ դուրս բերել իր զօրքերը Ալեքսանդրապոլից եւ պատահից:

Եւ այսպէս, ներկայացուած նիւթերը ցոյց են տալիս, որ Արեւելքում քեմալականները վարել են ոչ թէ ազգային - ազատագրական պայքար, այլ նուաճողական պատերազմ Անդրկովկասում, նպատակ ունենալով զաւթել նրա առանձին մասերը եւ խանգարել Խորհրդային իշխանութեան յաղթանակին երկրամասում: Հետեւապէս Թուրք ժողովրդի ազգային պատերազմը չի կարելի համարել հետեւողական ազգային - ազատագրական յեղափոխութիւն, ինչպէս այդ ընդունուած է պրակտիկայում: Գնահատելով Թուրքիայի ազգային պատերազմը որպէս ազգային-ազատագրական յեղափոխութիւն, մենք ժխտում ենք քեմալականների նուաճողական, զաւթողական, հակախորհրդային արտաքին քաղաքականութիւնը եւ նրանց ազգայնամոլական քաղաքականութիւնը երկրի ներսում, որն արտայայտուել է քրդական ապստամբութիւնների դաժան ճնշումով, Յոյների ու Հայերի բնաջնջմամբ 1920 - 1922 թ.:

Բերուած փաստերը բաւական համոզիչ կերպով ցոյց են տալիս, որ այն հեղինակները, որոնք չեն կամենում տեսնել քեմալականների ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան յեղափոխական կողմերը, կանդնում են դոգմայականութեան եւ պատմական ճշմարտութիւնից խուսափելու դիրքերում: Լենինիզմը սովորեցնում է, որ ժողովրդի անցեալին կամ ներկային վերաբերող դէպքերի ու փաստերի լուսաբանման ժամանակ անհրաժեշտ է ելնել միակ ճիշդ չափանիշից՝ պատմականութեան սկզբունքից:

(5 եւ վերջ)

Սկզբնաղբիւրներ

45.- Karal E. Z., Türkiye Cumhuriyeti tarihi (1918 - 1960), Istanbul, 1958, s. 29.

46.- Cemal Kutay, տես՝ (9), էջ 68:

47.- Տես՝ «Կոմունիստ» թերթ, Բաքու, 17 Ապրիլ 1921, թիւ 84, (ռուսերէն):

48.- ՀՍՍՀ կենտր. պետ. պատմ. արխիւ, գոյք 40, գործ 31, էջ 6:

49.- Ըստ Կ. Կուստի «Անատոլիայի մամուլ» աշխատանքին, Թիֆլիս, 1922, էջ 39 (ռուսերէն):

50.- Ըստ Ն. Լ. Ռուբինշտեյնի վերը յիշատակուած աշխատութեան, էջ 64:

51.- Կարմիր բանակի պետ. կենտր. արխիւ, գոյք 196, ցուց. 4, գործ 675, էջ 363:

52.- «Վրաստանի պրավդա» թերթ, 20 Մարտի 1921 (ռուսերէն):

53.- «ՍՍՀՄ արտ. քաղաք. փաստաթղթեր», հ. 4, Մ., 1960, էջ 50, գ. 35:

54.- ՀՍՍՀ գիտ. Ակ. «Տեղեկագիր», հաս. գիտ., թիւ 2, 1957, էջ 97 - 98:

«ՏՈՆ ՖԱՐՄԱՑՈՒԹԻՒՆ ՓՈՓԽԿԱ ԸՆԹԱՑԸ»

Ա. ԽՈՀԱՆԵՍԵԱՆ

Ինչպէս յիշատակեցինք մեր անցեալ թիւին մէջ, Ֆարմացուտական Ընկերութիւնը Ս. Ամենափրկիչ հիւանդանոցի մէջ կազմակերպած էր դասախօսութիւն մը, որուն նիւթն էր «Տոն Ֆարմացեւտիքա»։ Դասախօսը Ա. Խոհանեսեան էր։

Ան սկսաւ իր խօսքը ըսելով, որ հրճուանքով կ՚ընդունի հրաւէրը Ընկերութեան, որպէսզի խօսի այս նիւթին շուրջ, որ ինքնին շատ հետաքրքրական է։ Ան ըսաւ, որ ինքը ոչ թէ բժիշկ է եւ ոչ ալ դեղագործ, այլ՝ պարզ հիւանդ մը, որ ինքզինքը կը գտնէ հիւանդանոցի մը մէջ, ուր ամէն կողմէ կը շրջապատուի դեղագործներով եւ բժիշկներով։ Ուստի ինքը կրնայ միայն խօսիլ իր տեսակէտէն, որ հիւանդի մը տեսակէտն է։

Ան ըսաւ, որ հիւանդանոցի մէջ ինքը կը տեսնէ, թէ ինչպէս դեղագործները կը պատրաստեն դեղերը, որոնք կ՚ուղարկուին հիւանդանոցի տարբեր բաժանմունքներ։ Ինքը կը տեսնէ, թէ ինչպէս բժիշկները կը գրեն դեղատոմսերը, որոնք կ՚ուղարկուին դեղագործներուն, որպէսզի պատրաստեն դեղերը։ Ինքը կը տեսնէ, թէ ինչպէս դեղերը կը բաշխուին հիւանդներուն։ Ինքը կը տեսնէ, թէ ինչպէս հիւանդները կ՚օգտագործեն դեղերը։ Ինքը կը տեսնէ, թէ ինչպէս դեղերը կ՚ազդեն հիւանդներուն վրայ։ Ինքը կը տեսնէ, թէ ինչպէս հիւանդները կը բուժուին դեղերով։

Ինքը կը տեսնէ, թէ ինչպէս հիւանդները կը մահանան դեղերէն։ Ինքը կը տեսնէ, թէ ինչպէս հիւանդները կը վնասուին դեղերէն։ Ինքը կը տեսնէ, թէ ինչպէս հիւանդները կը թունաւորուին դեղերէն։ Ինքը կը տեսնէ, թէ ինչպէս հիւանդները կը խելագարին դեղերէն։ Ինքը կը տեսնէ, թէ ինչպէս հիւանդները կը կորսնցնեն իրենց տեսողութիւնը դեղերէն։ Ինքը կը տեսնէ, թէ ինչպէս հիւանդները կը կորսնցնեն իրենց լսողութիւնը դեղերէն։ Ինքը կը տեսնէ, թէ ինչպէս հիւանդները կը կորսնցնեն իրենց խելքը դեղերէն։ Ինքը կը տեսնէ, թէ ինչպէս հիւանդները կը կորսնցնեն իրենց կեանքը դեղերէն։

Ինքը կը տեսնէ, թէ ինչպէս հիւանդները կը մեռնին դեղերէն։

Պ. Նուբհան Ֆրէնկեան, ամուսինը
Տիկին Մոնիք Ֆրէնկեան,
Տիկին Կլորիա Ֆրէնկեան,
Տիկին Քորին Ֆրէնկեան,
Տէր եւ Տիկին Հարալտ Ֆրէնկեան,
Տէր եւ Տիկին Ֆրէտէրիք Ֆրէնկեան,
զաւակները
Փրոսփէր, Լովէ, Քրիսթիան, Ալեք - սանտր, Ժիւլի, Թոմա, Նիքոլա, Քարոլին, Եան, Շառլոթ, Մաթիլտ, Ժանն
թոռներն ու ծոռները
Պ. Մարաք Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Ալկսէլ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Ֆրէնկեան, Տէր եւ Տիկին Ճի Ֆրէնկեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները յայտով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր, նահիին, քրոջ եւ հարսին

ՏԻԿԻՆ ՆԵԼԼԻ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ
(ծնեալ Փափազեան)
Chevalier de l'ordre
du mérite national français

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 18-ին, 77 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Յուլիս 24, ժամը 10·30-ին, Փարիզի Ս· Յովհ - Մկրտիչ եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Պուրսոյի (Մառն) գերեզմանատունը ամփոփուելու համար Ֆրէնկեան ընտանիքին դամբարանը: Ժամը 16-ին կրօնական արարողութիւն մը կը կատարուի տեղւոյն - Պուրսոյի - եկեղեցին Միւռոն վրդ·ի եւ Հ· Շառլ Վիշրոայի կողմէ:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ·- Մեր ցաւակցութիւնները Պ· Նուրհան Ֆրէնկեանի եւ ընտանիքին:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ· Վարչութիւնը իր բոլոր մասնաճիւղերով, խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Անահիտ Փափազեանի եւ զաւակներուն, Տիկին Գեղան Շինինքճեան-Փափազեանի ինչպէս նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն՝ Արլէն Փափազեանի կսկծալի մահուան առթիվ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը չնորհակալութեամբ առացած է Տիկին Մարի Ա. գաշեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղիկի՝ 500 Ֆ· Այրի Տիկին Վալանթին Բարսեղեանէ, 300 Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տէր-Պետրոսեանէ, 200ական Ֆ· Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Տէրտէրեանէ, Տէր եւ Տիկին Նշան Սայրինէ, Տէր եւ Տիկին Էֆթանեանէ եւ 100 Ֆ· Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տէրտէրեանէ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Les employés de la Sté. Petrossian 500 F., Ժան-Մարի Գառզու 1000 Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Ալէն Քիւրտճեան (Սէն-Շամոն) 150 Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մոմճեան 1000 Ֆ·, Տիկին Մարի Եանպէկեան 250 Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Կրեկուար (Քոքօ) Եանպէկեան 1000 Ֆ·:

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

ՏՕՆ ՊԱՅԾԱՌԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՏԵԱՌՆ
ՄԵՐՈՑ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ

ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒԼԻՍ 29

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը նշուի բացառիկ հանդիսութեամբ մը, Կիրակի, Յուլիս 29-ին, նախապահութեամբ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ-ի

Պատարագը կը մատուցանէ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ վրդ· ՊԵՐՃԵԱՆ

իսկ երգեցողութիւնները կը կատարուին Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին կողմէ քառաձայն եղանակով, դեկավարութեամբ Խաչիկ Ելլմազեանի:

Սկիզբ ժամերգութեան.....ժամը՝ 8
Ս· Պատարագ.....ժամը՝ 10

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ· Բ· Ը· Մ·
եւ ԷՍԱՆԵԱՆ Բարեկամական Միութեան
մշակութային եւ գեղարուեստական
ցերեկոյթ

Նուիրուած՝
ՊԱՐՈՑՐ ՍԵՒԱԿ-ի
Կիրակի, Հոկտեմբեր 21

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ATTENTION

COLIS POUR L'U.R.S.S.

SICOMEX

LA SEULE SOCIETE HABILITEE A EXPEDIER DES COLIS CADEAUX
communique
qu'elle ne pourra expédier aucun colis dans la formule actuelle
au-delà du

31 JUILLET 1984

SICOMEX
20, Rue Royale - 75008 Paris
Tél.: 260. 34. 33 (*trois lignes groupées*)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1984 - 1985

Դ· Տ· Վ·-ի 1984 - 85 Տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Վարժարանը ունի Մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ երկրորդականի մինչեւ 5րդ դասարան: Դպրոցը ունի իր ցերեկօթիկ բաժնի մօտ, դիշերօթիկի բաժինը:

Ինքնաշարժի սպասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ ուղղութիւններով՝

Arnouville — Villiers le Bel — Goussainville
Aulnay s/Bois — Sévran — Livry - Gargan
Gagny — Montfermeil — Drancy
Romainville — Paris 20e

Արձանագրութեան համար դիմել Տնօրէնութեան Յուլիս ամիսը՝ առաւօտները ժամը 9ն 15, իսկ Սեպտեմբեր 1էն սկսեալ՝ 9ն մինչեւ ժամը 17:

Հեռաձայն՝ 381 - 01 -72

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ իր գրասենեակը կէս օրէ ետք տեւական բացէ ժամը 14-էն 18, Երկուշաբթիէն մինչեւ Ուրբաթ, իսկ Հինգշաբթի օրերը 14էն 22ը:

Le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France assure une permanence à son siège tous les après-midi du lundi au vendredi de 14h à 18h et le jeudi de 14h à 22h pour les inscriptions à la colonie, pour vos differents problèmes, ainsi que pour tous renseignements.

17, rue Bleue, 75009 PARIS
Tél. : 824. 46. 57

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ԿԱՑԱՆԻ

Օգոստոս 15-ի հանդէսին եւ Աղոթքի օրհնութեան մասնակցիլ փափաքողներուն համար, Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ճամբորդութիւն մը կը կազմակերպէ օթօքառով:

Արձանագրութեան եւ մանրամասնութիւններու համար, դիմել 783 - 30 - 35, մինչեւ Յուլիս 20 :

OPTIMA Tours

ETE 84
EN ARMENIE

— du 4 au 18 AOUT
— du 18 AOUT au 1er SEPT.
— du 1er au 15 SEPTEMBRE
PRIX PARIS/PARIS : 6 410 F

— du 6 au 20 OCTOBRE PRIX PARIS/PARIS : 5 430 F

Renseignements et Inscriptions:

PARIS
Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

VOYAGE CULTUREL EN ARMENIE

conduit par le Révérend Père KESSEGIAN
du 18 AOUT au 1er SEPTEMBRE (avec 3 jours à TBILISSI)
PRIX PARIS-PARIS : 6 410 F
Renseignements et inscriptions : OPTIMA TOURS
Sonia COUMRYANTZ
12, rue Vignon — 75009 Paris Tél. : 742. 10. 35

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱԴԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

առձակուրդի ընթերցումներ

ՇՈՒՐՃ ՄԻՍՏՔԵՆԵՆ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ
1958 - գին 60 Ֆ·

ՆԻՐԱՊՅԱՆ
ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ
1963 - գին 35 Ֆ·

ՇՀԱՆ ՇՀԱԶՈՒՐ
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ
1971 - գին 50 Ֆ·

ԿՐԱԿԸ ԿՈՉՔԻՍ
1973 - գին 50 Ֆ·

ՆԱՀԱՆՋ ԱՒԱՆՑ ԵՐԳԻ
վերիսատարակութիւն 1981 - գին 70 Ֆ·

ԵՆՈՎՔ ԼՈՋԻՆԵԱՆ
ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ
1979 - գին 50 Ֆ·

ԻՇԽԱՆ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ
ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ
1980 - գին 70 Ֆ·

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ — 50»
Տարեգրքով «Յառաջի յիսնամեայ հաւատարմաձիներէն (1925 - 1975)
Եւ վիպատիպ
ԿՈՉՔ՝ ԳՐԱՒԶՈՒՒ
1976 - գին 120 Ֆ·

ԴԻՄԵԼ՝ «ՅԱՌԱՋ»Ի
Թղթատարի ծախք՝ յաւելեալ 10 Ֆ·:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
24
MARDI
24 JUILLET
1984
LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատ : 3,00 Ֆ.

ՅԱՐԻ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.750 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.750

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄՎ

ԺԻՒՔԱՐ ԵԻ ՇԻՐԱՔ գլուխ գլխի երկար եւ անակնկալ տեսակցութիւն մը ունեցան առջի օր, իսկ կիրակի, ՀՀՀ-ի նախագահը հանդիսաւոր ոճով ճառ մը խօսեցաւ կեդր. կոմիտէի պատուիրակներուն առջեւ: Շիրաք կ'ուզէ որ Ազգ. Ժողովը լուծուի, որովհետեւ կ'ըսէ.- «Հանրավճիռին նպատակները յստակ չեն: Արդ, երկիրը պէտք է յստակօրէն արտայայտուի քաղաքական գլխաւոր ընտրութեանց եւ զանոնք որոշադրելու կարողութիւնն ունեցող անձերուն մասին: Իրականութեան մէջ, այս հարցին ժողովրդավար ոգիով լուծում մը կայ, յստակ եւ նախատեսուած Սահմադրութեան կողմէ.- Ազգ.- Ժողովի լուծումը Հանրապետութեան նախագահին կողմէ եւ երեսփոխանական ընտրութեանց կազմակերպումը»: Պարզ է, որ ընդդիմութիւնը կը զգայ թէ լինչ թակարդի առջեւ դրած զինքը նախագահ Միթերան դպրոցին համար ուղուած հանրավճիռը վերծանելով իր իրաւասութիւններու ծաւալման սահմանադրական փոփոխութեան հանրաքուէի մը եւ լուծումներ կը փնտռէ: Շիրաք չատ մտահոգիչ կը գտնէ երկրին վիճակը, «Պ. Միթերան հապճեպով կարգ մը նախաձեռնութիւններ ձեռք առած ըլլալով եւ որոնց, բացայայտ է, այլեւս հակակշիռը չունի»: Ռոլան Տիւմա, կառավարութեան բանբերը, զեկոյցով մը յայտնեց թէ «Թող Շիրաք գիտնայ հիմակուընէ, որ լուծում չի կրնար ըլլալ ցորչափ կառավարութիւնը կը կոթնի մեծամասնութեան մը վրայ Ազգ. Ժողովին մէջ»:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՏԻԷԲԸ (խորհրդարան) ներման օրինագիծ մը քուէարկեց 652 քաղաքական բանտարկեալներու համար, երկրին մէջ համայնավար վարչակարգին 40ամեակին առթիւ: Կը նկատուի, որ խորհրդային մամուլը արձագանգելով այս տարեդարձին, լուռ կ'անցնի ներման հարցին վրայէն:

ՅՈՐՀՐԴԱՑԻՆ ԲԵՌՆԱՏԱՄ կառքը, զոր խորհրդային իշխանութիւնները «դիւանագիտական պայուսակ» որակելով մերժեցին բանալ տալ Զուիցերացիներուն, ո - րոնք կ'ուզէին «աչք մը նետել», վերադարձի ճամբան բռնեց: Այս անգամ ալ ականջ, արեւմտեան Գերմանիա ուզեց «աչք նետել» եւ Ռուսերը ձգեցին, պայմանաւ որ իրենց դեսպանատան բակը կատարուի քննութիւնը: Այդպէս ալ եղած է եւ Գերմանացիք գտած են, ինչ որ Ռուսերը յայտարարած էին՝ ծրարներ: Բայց Գերմանի իշխանութիւնները, զեկոյցով մը կը ճշդեն թէ այդ ծրարներուն վրայ խորհրդային արձանագրութիւններ կային: Ըստ Ռուսերուն՝ ծրարները ձայնասփիւռի, ծածկագրութեան, էլեկտրոնիկ և այլ մեքենաներ կը պարունակէին:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՇՐՋԱՆԸ ՀԵԾԱՆԻԱՎ վերջ գտաւ կիրակի օր Լօրան Ֆինեռնի յաղթանակով: Երկրորդ անգամն է, որ Ֆինեռն կը յաղթէ: Վերջին հանդրուանին, Շան գ'Էլիզէ առաջին հասաւ Պելժիացի Էրիք Վանհէբարոն:

ԻՐԱՆի Փոխթոլլի ազգ. խումբին նախկին խմբապետը՝ Յապիրի եւ ուրիշ քանասուն «համակիրներ» Մուճահետաին կազմակերպութեան, պնդակահարուած են Յուլիս 17-ին, ըստ Մուճահետաիններու պահին՝ Ռամավիի հրապարակած զեկոյցին, Փարիզ:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՄԱՆԱՔ ԵԻ ԾՈՒՆԿԻ ԳԱԼՈՒ-ՉԳԱԼՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ «ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ», «ԹԷՐՃԻՒՄԱՆ» ԵԻԼՆ., ԵԻԼՆ...

«ՀԱՋԱՐ ՄԱՆԱՔ ԱԼ ՕԳՈՒՏ ՉՈՒՆԻ»...

—×—

Թուրք մամուլի մէջ բաւական մեղաւ կը թափի էքիէն Մանաֆի այցելութեան առթիւ: Մեր նախորդ թիւով (Յուլիս 21 / 22) արձագանգ եղած էինք Փուլուրի ըստորագրած յօդուածին *Հիւրրիյէթի* մէջ: Ստորեւ այլ արձագանգներ: Նախ, այս «շա՛տ յստուկ» բանագնացին կապաստանարայ այցելութիւնը, ուր պատասխանելով լրագրողներուն, իր ալ վրդովմունք կը յայտնէ Ռէօսայեանի «Յուսոյ աստղը» («Մխիթար Սպարապետ») ժապաւէնին ցուցադրութեան առթիւ, ֆրանսական հեռատեսիլէն: Ապա՝ *Թէրճիւմանի* երկու գրութիւնները, որոնց, մանաւանդ երկրորդը «գլուխ գործոց» մըն է...

×

Միթէրանի ներկայացուցիչ էթիէն Մանաք, որ օրուան մարդն է, այցելեց կաթոլիկասարայ Լիսէն եւ հոն իր նախկին աշակերտներուն, որոնց կարգին կը գրանուէին Շահապ Գօճաթուիճու, գործի մարդ Ինան Գըրաչ, տուաւ իր վերջին դասը:

«Մեր դասին վերջաւորութեան մօտ - ցանք, ըսաւ ան: Զեզի վերջին պարտականութիւն մը կու տամ, քիչ մը մտածեցէք թէ լինչո՞ւ այս վիճակին հասան Թուրքեւֆրանսական յարաբերութիւնները»:

Դպրոցին յուշատոմարին մէջ Մանաք դրեց թէ որքան կը սիրէ այս երկիրը եւ որքան դեղեցիկ յիշատակներ ունի հոսկէ: Ուզեց որ Ֆրանսա գացող իր նախկին աշակերտները այցելեն իրեն:

Ան այցելութիւնը անցաւ մտերմիկ ու անկեղծ մթնոլորտի մը մէջ: Կարգ մը լրագրողներ հարց տուին թէ լսա՞ծ է որ ճիշդ այս այցելութեան օրերուն Ֆրանսական հեռատեսիլը հակաթուրք հայկական ժապաւէն ցուցադրած էր: Մանաք պատասխանեց հետեւեալը.

- Ճիշդ այս օրերուն այդպիսի ժապաւէնի մը ցուցադրուիլը կասկած կը ներշնչէ ինծի: Կարգ մը չբջանակներ անշուշտ կոմիտաճիէ չեն որ Թուրքեւֆրանսական յարաբերութիւնները բարելաւուին: Բայց անոնք երբեք իրենց նպատակին պիտի չհասնին:

Մանաք անդրադարձաւ նաեւ թերթի մը մէջ հրատարակուած այն գրութեան թէ «Մանաք Թուրքիա եկաւ Թուրքերուն քթին խնդալու համար»:

«Գիտեմ թէ կան այսպիսի լուրեր, ո - րոնք կապ չունին իմ հոս բերած ուղերոնք կապ չունին իմ հոս բերած ուղերնութեամբ: Ես ալ նախկին լրագրող մըն եմ ձին հետ: Ես ալ նախկին լրագրող մըն եմ եւ կը յարգեմ մամլոյ ազատութիւնը: Բայց այս տեսակ գրութիւններ մտածել կու տան ինծի: Նորէն ալ լաւ տպաւորութիւններ կրեցէք ձեր երկրէն: Ֆրանսայի մէջ պիտի արտայայտեմ Թուրքիոյ նախագահին ու վարչապետին ալ ցանկութիւնները՝ Ֆրանսայի հետ յարաբերութիւնները բարելաւուած տեսնելու:

Մանաք աւելցուց, որ իր երկրին մէջ դժուար է միջոցներ ձեռք առնել ահաբեկիչներու դէմ, որովհետեւ չատ գրօսա - չբջիկ կու գայ: Բայց անմիջապէս որ ճշդուի անոնցմէ մէկուն կամ միւսին ինքնութիւնը, ծանր միջոցառումներ պիտի առնուին անոնց դէմ:

×

Թէրճիւման, «Ֆրանսա ծունկի կու գայ» խորագրին ներքեւ հետեւեալ լուրը կը հաղորդէ.-

Խօզալի կառավարութիւնը կարգ մը պայմաններ ներկայացուց Ֆրանսայի, եթէ Ֆրանսա իսկապէս կ'ուզէ բարելաւել Թուրքիոյ հետ իր յարաբերութիւնները: Կառավարութեան կողմէ առաջ քչուած պայմաններուն առաջինն է հայկական ահաբեկչութեան հարցը: Թուրքիա կը պահանջէ որ Ֆրանսա փոխէ իր ղիրքաւորումը հայկական ահաբեկչութեան նկատմամբ եւ Ֆրանսայի պետական մարդիկն ալ խուսափին հայ ահաբեկիչները քաջալերող, հայկական դատը արդար դատ մը նկատող յայտարարութիւններէ:

Թուրքիա երկրորդ պայման մըն ալ ունի: Ֆրանսա պէտք է եա առնէ մարդկային իրաւունքներու յանձնախումբի մօտ ուրիշ չորս երկիրներու հետ միասին բերած դիմումը՝ Թուրքիոյ դէմ:

Միթէրանի ներկայացուցիչ էթիէն Մանաքի հետ տեսակցութիւններու ընթացքին Արտաքին նախարար Վահիտ Հալէֆօղլու յստակօրէն արտայայտեց այս պայմանները եւ ընդգծեց թէ Թուրքիա պատրաստ է Ֆրանսայի հետ բարելաւելու իր յարաբերութիւնները: Միայն թէ այսօր եթէ վերթելու ատիճանին հասած են այդ յարաբերութիւնները, ատոր պատասխանատուն Ֆրանսան է միմիայն: Թուրքիոյ մէջ ներկայիս Ֆրանսայի դէմ լսբուած ուժեղ հանրային կարծիք մը կայ եւ կառավարութիւնը ստիպուած է նկատի առնել այդ կէտը: Որպէսզի թէ քաղաքական եւ թէ տնտեսական դետնի վրայ բարելաւում մը արձանագրուի Ֆրանսայի հետ մեր յարաբերութիւններուն մէջ, պայման է որ Ֆրանսա բաւարարութիւն տայ Թուրք հանրային կարծիքին:

Կարգ մը չբջանակներու համաձայն, Ֆրանսայի կողմէ Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւնները բարելաւելու ուղղութեամբ ցոյց տրուած անակնկալ փութկոտութիւնը կը վերագրուի տնտեսական այն արդելքներուն, որոնց Թուրքիա դիմած է Ֆրանսայի նկատմամբ: Թուրքիա երեք տարիէ ի վեր պօյքոթի ենթարկած է Ֆրանսան եւ ասիկա իր ազդեցութիւնը գործել սկսաւ Ֆրանսայի տնտեսական կեանքին վրայ: Ֆրանսական ապրանքներու Թուրքիա մուտքը զգալի չափով նըւազած է: Ֆրանսական առեւտրական ընկերութիւններ անվերջ ճնշում կը բանեցընեն կառավարութեան վրայ: Մինչ ամերիկացի, գանատացի ու գերման համանուագութիւնները գործի լայն կարելիութիւններ կը գտնեն Թուրքիոյ մէջ, Ֆրանսացիները կը զրկուին այս կարելիութենէն:

ՄԱՆԱՔ, ԵՒԱՅԼՆ ՈՒ ԵՒԱՅԼՆ

«Թէրճիւման»ի քրոնիկագիր Մուքպիլ Էօզէէօրլիւք «Մանաք, եւայլն ու եւայլն» խորագրին ներքեւ կարգ մը ընդհանուր խորագրերին կ'ընէ Մանաքի Թուրքիա այցելութեան առթիւ եւ կ'ըսէ թէ Ֆրանսա այնքան կոտրած է Թուրքերուն սիրտը, որ Թուրքիա դիւրութեամբ պիտի չմոռնայ Ֆրանսայի գործած չարիքը: «Ես օրինակի համար, իմ հաշուոյս, մինչեւ կեանքիս վերջը պիտի չներեմ Ֆրանսացիներուն» կը գրէ յօդուածագիրը եւ վերջին մասին մէջ կ'ընէ հետեւեալ խորհրդածութիւնները:

Ինչո՞ւ Մանաք Թուրքիա գրկուած է: Կ'երեւի թէ Ֆրանսացիները այն ցնորքին մատնուած են, որ Մանաք չատ կը սիրէ Թուրքիոյ մէջ, կալաթասարայի որպէս նախկին ուսուցիչ մը:

Այո, Մանաք քանի մը տարի ուսուցչութիւն ըրեր է կալաթասարայի մէջ, ուրկէ ես ալ չբջանաւարտ եմ: Հազիւ թէ կը յաջողիմ յիշել զինքը: Գիտեմ որ քանի մը դասարաններ մոռած է, բայց ինչո՞ւ կարմէ վերջ ալ քանի մը տարի չարունակե՞ց հոն դասաւանդել, չեմ գիտեր: Միայն թէ ան չի գտնուիր այն կալաթասարայցի ուսուցիչներուն մէջ, որոնց մասին կը խօսին փոքր կամ մեծ կալաթասարայցիները, երբ ամէն տարի քով քովի կու գան: Օգտակար է որ ինք ալ դիտնայ այս կէտը:

Միւս կողմէ, Իսմայիլ էրէզլի սպանութենէն ասդին, Ֆրանսա, հայկական դատ կոչուած սա երեւակայածին առասպելին մէջ, բայց մանաւանդ աշխարհի ամէն կողմը հեղեղի նման հոսած Թրքական արեան դիմաց, այնպիսի ամբոխավար ազգակարարութեան քաղաքականութիւն մը ընդդրկած է, որ այլեւս ոչ թէ մէկ, հազար հատ ալ Մանաք Թուրքիա գայ ուլեղու թափէ, օգուտ չունի: «Ես ծունկի գալու համար չեկայ» հրամայեր է Պարոն Մանաք: Ծունկի եկեր ես կամ չես եկեր, լ՞ինչ կ'ելլէ: Թուրքերու դարաւոր Ֆրանսասիրութեան դէմ դաւաճանութիւն ը - րիք: Դարերու ընթացքին կառուցուած դործը փլցուցիք եւ անոր տեղ հայկական յուշարձաններ բարձրացուցիք: 1789-էն ի վեր ձեր պաշտպանած «մարդկայնական իդէալներուն» մէջը ըրիք: Եւ Թուրքերու սիրտը յաւերժօրէն կոտրեցիք:

Մէկ մըն ալ ելեր, «ես ծունկի գալու համար չեմ եկած» կ'ըսէ:

Քեզ կարմիր մեղրամոմով հրաւիրո՞ղ եղաւ որ...

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ

Ցաւով լմացանք թէ յետ երկարատեւ հիւանդութեան, Ուրբաթ, Յուլիս 20-ին, իր մահկանացուն կնքած է դաղութիս հին եւ ծանօթ դէմքերէն՝ Իրիս Պիւլպիւլեան - Փափազեան: Տարիներէ ի վեր, իր քայքայուած առողջութիւնը դինքը հեռու կը պահէր հանրային կեանքէ, բայց չատերու ականջին մէջ է իր ձայնը, զոր գեռ քանի մը տարի առաջ կը լսէինք Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ եկեղեցւոյ կամարներուն տակ:

Իրիս Պիւլպիւլեան ծնած է Պոլիս, 1909-ին, եւ Խաեան վարժարանի նուագարանները իսկ, ուշադրութիւն գրաւած իր քնքուշ ձայնով, երբ ճաշի պահուն, օր մը կ'երգէ «Պարգիր ազբիւր»ը եւ այնքան կը գնահատուի, որ այդ օրը կը նկատէր իր ասպարէզին սկիզբը:

Ընտանիքով, 1922-ին կը փոխադրուին Փարիզ, ուր կ'աշակերտէ Մարգրիտ Բարայեանի եւ 1928-ին իսկ, մեծ յաջողութիւն կ'արձանագրէ աշակերտական ունկընդրութեան մը ընթացքին, իբրեւ ապագայ խոստացող քնարական սոփրանօ:

Անկէ եաք, տասնեակ տարիներով, Իրիս Պիւլպիւլեան, ձայնասփիւռէն, հայկ. բեմերէն, այլ մանաւանդ՝ Ս. Յովհ. - Մկրտիչ եկեղեցւոյ վերնատունէն դարձած է ժողովրդական սիրուած երգչուհին Փարիզի դաղութին: 1931-ին երդած է ռատիօ Թուռ - Էյֆէլէն, նոյն տարին հեռուստած օփերայի մեներգիչ Անրի Ֆօպէրի բեմական դասընթացքին եւ երդած «Պասթիէն եւ Պասթիէնն» (Մոցարթ): 1932-էն եաք, տուած է անձնական երգահանդէսներ, Փարիզ, դաւառը թէ արտասահման: Այդ տարին հարսին դերը կատարած է նաեւ հայկ. խօսուն առաջին ֆիլմին՝ «Հայ գեղջկական հարսնիք»ի մէջ:

Հայկ. հանդէսներու թէ երգչախումբերու որպէս մեներգիչ, Իրիս Պիւլպիւլեան իր լայն եւ գնահատուած մասնակցութիւնը բերած է դաղութիս կեանքին եւ այսօր, Փարիզի հայ կեանքի անցեալէն բան մը եւս կ'երթայ իրեն հետ:

1966-ին կ'ամուսնանար Եդուարդ Փափազեանի հետ, զոր դժբախտութիւնը կ'ունենար կորսնցնելու 1977-ին:

Մեր յաւակցութիւնները իր ընտանեկան պարագաներուն:

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՋԱՔԱՐԵԱՆԻ ՀԵՏ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՅՐՈՒԱՆ ԿՈՉՈՒՄԸ

ՄԱՐԿ· ՆՇԱՆԵԱՆ

ԽՄԲ·- Մեր աշխատակիցը Մարկ· Նշանեան, Լիոն գտնուած շրջանին, խիստ շահեկան տեսակցութիւն մը ունեցած է Նորվան եպիսկ·ի հետ, կարգ մը հրատապ հարցերու շուրջ, որոնց ինչ կ'անդրադառնայ «Յառաջ», ընդհանրապէս: Այդ իսկ պատճառով մասնաւոր ուշադրութեան արժանի է այս գրութիւնը, զոր կու տանք յաջորդական թիւերով:

×

*Հին, երբեմն ցանցառակի մտերմութեան մը եւ նոր բայց երկարաւուն խօսակցութեան մը արդիւնքն են յետագայ տողերը: Նորվան եպիսկ· Ջաքարեանի հետ մեր վերջին հանդիպումը բերաւ մեզ այն գաղափարին որ կ'արժէր վերջապէս հրապարակայնօրէն անդրադառնալ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ ներկային մասին, Սփիւռքի մէջ անոր առանձնած կամ ըստանձնելիք դերին մասին, մէկ բառով՝ ցրուումի մէջ անոր կոչումի՛ն մասին: Մեր ժողովուրդին համար, յատկապէս Ֆրանսայի մէջ, եկեղեցին ինչպէս չատ մը ուրիշ բաներ առասպելական գոյութիւն մը կը յաւերժացնէ, չնայելով սահմաններուն: Ելոյթէ ելոյթ՝ անոր կռուանի հանդամանքը կը ջատագովուի մեր ազգային կեանքին մէջ, բայց անոր բուն իրականութիւնը կը մնայ անծանօթ: Ընտանեկան ուրախալի կամ կսկծալի պահերէն դուրս, գժուար թէ կրօնքի միջուկը զառնայ ապրումի հասարակաց ընդունարան կամ համադրական մտածման առարկայ: Այս իրողութիւններուն վրայ պէտք է բարդել տակաւին Ֆրանսահայ համայնքին չնչուած անտեղեակութիւնը եկեղեցական ոլորտներու ներքին իրադարձութիւններուն մասին: Ֆրանսայի մէջ վերջին ամիսներու անցուդարձերը օրինակ՝ կը մնան առեղծուած մը պարզ մահկանացուին համար: Երբ կ'ողբացուի հանրային մասնակցութեան չգոյութիւնը, պայման է առնուազն՝ տեղեակ պահելու փոխադարձ մխուումը, ու այս դեռնի վրայ ալիրող բարքերը արբագրելու անհրաժեշտութիւնը զգալի է: Մտերիմ խօսակցութենէն անդին՝ ուղղակի յանձնառութիւն մըն է իմ կողմէս այսպիսի նիւթերու շուրջ հրապարակային անդրադարձը: Մտածման արարքը և համայնական ապրումը հոս զանազանելի չեն մէկը միւսէն, ու գաղափարական ոլորտը ժողովուրդի մը ներքին ուժերու ճակատագրին ցոլարանն է մի - այն: Աւանդութիւն մը կը մխրճի, համայնք մը կը մնայ քայքայուն, տեղեկատուական պարտականութիւն մը կը զանցառուի: Առանք նոյն երեւոյթին տարբեր ասպիճաններն են: Ինչ որ ըսուեցաւ Նորվան եպիսկ·ի հետ այս խօսակցութեան ընթացքին՝ հարցազրոյցին, տեսակցութեան ու զգալիարներու փոխանակման սահմաններուն մէջեւ կը տատանի: Կը վերարտադրեմ ու կ'ամփոփեմ խօսակցութիւնը իմ պատասխանատուութեամբս եւ իմ ստորագրութեամբս, առաջին բաժինը աւելի անձնազրոյց ամփոփումի մը ձեւով, երկրորդը՝ աւելի հարցազրոյցի հանդամանքով: Հանդիպումը տեղի կ'ունենար Լիոն, պանդոկի մը հիւրասրահին մէջ: Ծրագրուած բնոյթ մը չունէր: Քանի մը հարցումներ միայն մտքիս մէջ կը պատէին, այժմէականութեան հետ կապ ունեցող: Խօսակցութեան ընթացքին է որ հարցերն ու լուսարանութիւնները հրապարակային դարձնելու գաղափարը ծագեցաւ:

*Առաջին հարցումս կը վերաբերէր անշուշտ «Յառաջ»ի մէջ լոյս տեսած այն վերիտ յօդուածին, Ֆրանսերէն լեզուով, որ «Théologie de l'exil» վերնագիրը կը կրէր (*): «Տարագրութեան Աստուածաբանութիւն» մը Նորվան եպիսկ·ի մտքի ամէնէն մնայուն մտահոգութիւններէն մէկը եղած է միշտ, ու միտքերու փոխանակումի ճամբով՝ յաճախակի նիւթ դարձած է ինծի եւ ալլոց հետ: Այդ յօդուածը արդեօք իրմէ՞ դրդուած էր: Կ'ուզեմ յիշեցնել որ խնդրոյ առարկայ գրութիւնը հրատարակուած էր Տոմ Պ· Ուեթիէի մը հեղինակութեամբ, կաթողիկէ վանական մը ապահովաբար, ու մէկ սիւնակի մէջ, աստուածաչնչական հապճեպ ու պարագրերեալ յղումներէ եւ, հարցը կը վերածէր իր զուտ քաղաքական տարողութեան, չեչտը դնելով պապական վերջընթեր յայտարարութիւններուն վրայ, հարաւ - արեւելեան Ասիայի ապաստանեալներու վերաբերմամբ: Յառաջի մէջ մեր կարդացածը համակրանքի խօսք մըն էր թերեւս Հայերուն հանդէպ, բայց անհարկի էր անհասկած այդքան չողչողուն վերնագիր մը այդքան ազատուն պարունակութիւն մը դլխին: Ինչ որ Սրբազանին կարծիքն էր նաեւ, ու ինքն ալ հարց կու տար թէ ուրկէ՞ր Տարագրութեան աստուածաբանութիւն մը զարգացնելու դաղափարը, անհրաժեշտութիւնը կրցած էին յանդիլ այսքան պարզորոշ, բովանդակութենէ զուրկ, յայտարարութեան մը: Աստուածոյ նախախնամութեան ճամբաները չէին ասոնք, այլ մարդոց ճարտարամտութեան չատ բանուկ ճամբաները: Աւելի ուշ մեր խօսակցութիւնը պիտի վերադառնար բովանդակութեան հարցերուն, ու անդամ մը եւս առիթը պիտի ունենայինք հարց տալու թէ ի՛նչ էր Նորվան եպիսկ·ին յղացածն ու ակնկալածը Տարագրութեան աստուածաբանութեան վերադիրին տակ, բայց յոտակ է արդէն իսկ որ մտածական պրկումը եւ անդրադարձումի խոր ու հմուտ չունչը միայն այդպիսի ակնկալութիւն մը պիտի կարենային լրացնել:

Համապատկերի 9-րդ հատորին սկիզբը, Յ· Օշական կը յիշէ վերջին հանդիպումը իր ընկերներուն հետ, Ռուբէն Սեւակի բնակարանը, Ապրիլ 11-էն ճիշդ չաբաթ մը առաջ: 1943-ին գրուած այս հատուածը կը վերականգնէ երեսուն տարիներ առաջ տեղի ունեցած վիճաբանութիւնը, եւ կը կրկնէ այն դաղափարը թէ դար մը առաջ կամ աւելի՝ «Եկեղեցին մեր կենդանի գրականութիւնն էր, մեր յաւիտենական աւազանումը, ինչպէս մէկուն եւ միւսին փոխակերպումին մոդական դաղտնիքին ընդունարանը»: Դար մը առաջ, ինչ որ կը նշանակէ թէ այսօր այլեւս դաղրած էր ան իր այդ հանդամանքէն: Ու կ'աւելցրնէր ուրեմն՝ «այսօր գրականութիւնը կ'ըլլար այդ մտայղացքին փոխանորդը»: Փոխանորդումի այս դաղափարը Մեհեանի սերունդին էութիւնը բացատրելու առանձնաշնորհն է որ կու դայ Օշականի դրչին տակ: Չեմ ուղեր քակել հոս Օշականի մէջբերուած նախադասութեան խրթնութիւնը: Բայց դարմանալին այն է, որ դաւրսէն դիտողը երբեմն, «աշխարհական»ի իր հանդամանքով, կրնայ ամէնէն խորունկ ընորոշումը առաջարկել Հայ Եկեղեցւոյ պատմական նշանակութեան մասին: Դաւրսէն դիտողը այստեղ անշուշտ ոեւէ մէկը չէ· ո՛չ միայն մեծագոյնն է իր մարդին մէջ, այլեւ ա՛ն է որ այս տողերուն մէջ՝ ինքզինք եւ իր սերունդը կը հաշակէ իրրեւ ժառանգորդը եկեղեցական, «մտայղացքին»: Եթէ դրականութիւնը կրնայ մտածուիլ այսպէս իրրեւ եկեղեցւոյ «փոխանորդ», բոլոր ազգային եւ ազգայնական միամտութիւնները կը նշանակէ որ այդտեղ՝ Եկեղեցւոյ պատմական պաշտօնը հասած է իր վախճանին եւ այդ վախճանն է որ կ'արձանագրուի: Կը նշանակէ երկրորդաբար՝ որ այդ պաշտօնը ձեւով մը՝ դիրի ատանձնումին կապուած էր: Եւ երրորդաբար՝ որ ներ - եկեղեցական անդրադարձ մը, անցեալին վրայ վերադարձ մը կը դառնայ այսօր անխուսափելի եւ անչըրջանցելի պահանջ: Այդպիսի պահանջ մը կ'ենթադրէ աստուածաբանական հմտութիւն եւ կարողութիւն, բայց կ'ենթադրէ նաեւ «աշխարհային» մտածողութեան հետ չափուելու լուրջ պատրաստակամութիւն եւ հնարաւորութիւն: Ու ահաւասիկ հայ եկեղեցական մը, յանձին Նորվան եպիսկ· Ջաքարեանի, որ այսպիսի հարցերու հանդէպ խոր զգայնութիւն մը զարգացուցած է, իր հոգիին մէջ ու իր ջիղերուն վրայ ապրելով հայ Եկեղեցւոյ արդիական տագնապը, իր կարգին չեչտելով ներ-եկեղեցական անդրադարձի ու վերադարձի պահանջը, եւ վերջապէս՝ ինքն իր մէջ տեղ բանալով Եկեղեցւոյ եւ աստր «փոխանորդ»ին միջեւ երկախօսութեան մը կարելիութեան, արդիական դրականութեան ըմբռնման թեւի հարցերուն հանդէպ իր խորունկ ու ներանձնացեալ հետաքրքրութեամբ: Որովհետեւ տագնապը որուն մասին խօսեցանք աւելի ընդհանուր է քան թէ բուն Եկեղեցիինը, իրականութեան մէջ՝ Սփիւռքի տագնապն է: Եւ եթէ լաւ կը հասկնանք մեր խօսակիցը, Սփիւռքի մէջ տագնապը բառնալու ճամբաներէն մէկը, թերեւս միակը, դրուած խօսքին ոգեղինացումը պիտի ըլլայ:

Հայ եկեղեցւոյ հարցը այսօր «ներքին բովանդակութեան» հարց մըն է: Սրբազանն է որ կը խօսի: Ի՞նչ է իր հասկցածը այդ բսելով: Եկեղեցին դադրած է այսօր բան երեւոյթին, Օշականի բառերը պահելով՝ «մեր յաւիտենական աւազանումը», մեր «կենդանի դրականութիւնը» ըլլալէ: Ներքին հիւթի այդ բացակայութիւնը զգալի է ամէնուրեք: Բայց զգալի է երկու ձեւով: Նախ որ իրեն յատուկ մտածողութիւն, ինքը կ'ըսէ «աշխարհահայեացք», չի զարդացներ ան, մտածողութիւն ու աշխարհահայեացք որոնք մարդիկ առինքնէին, որոնք հիմ ու պարունակ ընծայէին անոնց կեանքին: Իրողութիւն է որ ներքին ու ապրուած դաղափարագրութեան մը պակասն է որ զգալի է ամէնէն առաջ: Ի՞նչ կը մտածէ օրինակ հայ եկեղեցին զուտ աստուածաբանական հարցերու չուրջ· չկա՛ն այսօր անձնաւորութիւններ որոնք աշխարհի տարածքին, քրիստոնէական համաշխարհային համայնքին առջեւ կարենային յանձնառու եւ ձեռնհաս ներկայացուցիչները ըլլալ Հայ Եկեղեցւոյ մտային աւանդութեան: Բան որ աննկատ չէ մնացած դժբախտաբար օտար աստուածաբաններու աչքին:

Բայց ներքին հիւթի այս բացակայութիւնը աստուածաբանական աւանդութեան դեռնի վրայ միայն չէ որ զգալի է: Մտածողութիւն ու աշխարհահայեացք համայնքի մը սրտին մէջ կը զգացնեն իրենց դործողութիւնը, որովհետեւ անոր «ինքնանայո»ու միջոցներ կ'ընձեռնեն: Ու «ինքնացում»ը հաւաքումն է նաեւ համայնքին, ասոր համայնացումը, այս բառին երկու իմաստները պահելով, քանի որ կը ժողվէ ու միաժամանակ՝ համընդհանրական դրութիւն մը կու տայ անոր: Նորվան եպիսկոպոսը կը պատմէ թէ երբ անցած է իր պաշտօնին պլուրը, իր առջեւը բաց տեսած է անհուն ասպարէզ մը: Ոչինչէն պէտք էր սկսիլ հաւաքումի, ինքը կ'ըսէ՝ «ժողովումի» աշխատանքը: Մասամբ՝ կրօնական ուսուցումի դեռնի վրայ, բայց ատկէ աւելի՝ սիրտերը միասնաբար չարժի դնելու իմաստով: «Աստուծոյ ժողովուրդ» արտայայտութիւնը անուանական յորջորջում մը պէտք չէ մնար: Կայ ժողովուրդ մը պայմանաւ որ ժողովուի ան, որ հիմնաւորէ իր ժողովումը, կ'ըսէ՝ Քրիստոսի Ջոհաբերման եւ Համբարձման վրայ: Հաւանաբար հարց տրուի հոս իրեն, թէ ինչպէ՞ս կը հասկնայ ու կը մտածէ ինք յարաբերութիւնը ժողովուրդի մը ժողովումին եւ քրիստոնէական ժողովումին միջեւ: Բայց քանի որ այս խնդիրը մեզ հեռաւոր ոլորտներու մէջ պիտի տանէր, անոր վիճարկումը կը ձգեմ առայժմ՝ մէկդի:

(Շար· 1)

(*) Տես՝ «Յառաջ», Յունիս 28, 1984:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԵԱՆՔԻՆ ԱՐԺԷՔԸ

—×—

Բժշկապետ մը, որ խումբ մը օդնական երիտասարդ բժիշկներու ընկերակցութեամբ կը քննէր յանկարծական անյայտ տագնապի մը մատնուած հիւանդ մը, մէջոց մը անդրադարձաւ որ օդնական երիտասարդ բժիշկներէն մէկը կը յօրանջէր եւ դլուխը անդին կը դարձնէր: Կեցուց իր քննութիւնը եւ խիստ նայեցաւ անոր:

- Ի՞նչ է, հարցուց: Նեղուեցա՞ք: Գէշ զգայիք մահամերձ մը տեսնելով:

- Ոչ, պատասխանեց երիտասարդ բժիշկը: Անփորձ մէկը չեմ: Վարժուած եմ մահամերձ մարդ, կամ դիակ տեսնելու:

- Այսինքն, կրկնեց բժշկապետը: Գէշ չէ՞ք զգար այսպիսի պարագաներու դիմաց:

- Ոչ, պատասխանեց երիտասարդը: Պարզապէս կը մնամ:

Բժշկապետը զայրացաւ:

- Ես ձեզի կը յանձնարարեմ որ դէշ զգաք, եթէ դիակ մը տեսնէք, ըսաւ: Գէշ զգացէք ամէն անգամ որ կը տեսնէք դիակը մարդու մը, որ մեռած է հարիւր տարեկանէն առաջ: Ըսելիք չկայ, եթէ միայն դրամ չահելու մասին կը մտածէք: Բայց եթէ կ'ուզէք իսկական բժիշկ մը ըլլալ, դէշ զգացէ՛ք մահամերձին դիմաց:

Այս ըսաւ եւ չարունակեց քննութիւնը:

×

Վերի պատկերը կը քաղեմ դեղարուեստական դործի մը մէջէն: Կը քաղեմ ու յիշողութեանս մէջ կը քանդակեմ որպէս անմոռանալի էջ մը, արժանի ճօնուելու ոչ միայն աշխարհի բոլոր բժիշկներուն, այլեւ չնչող ու ապրող ամէն մարդկային արարածի:

Բայց պատուէրով ու յանձնարարութե՞մբ է արդեօք որ մարդիկ զգայի պիտի դառնան մահամերձին դիմաց, դէշ պիտի զդան կանխահասօրէն այս աշխարհէն բաժնուող անբախտի մը անկենդան մարմնին նայելով: Կամ պատուէ՞րն ու յանձնարարութի՞ւնն է որ մեզ պիտի մղէ ծայրագոյն չարդանքը ցուցաբերելու մարդկային կեանքի դիմաց:

Գիտեմ, եւ բոլորս ալ դիտենք, որ ազնուական զգացումները մարդուս մէջ կան կամ չկան: Անոնք մեր մարմնին մէջ ի ծնէ դետեղուած չեն ինչպէս ստամոքսը, լեարդը կամ երիկամները: Կան կամ չկան, ինչպէս որ կայ կամ չկայ փայլուն իմացականութիւն մը, սորվելու կարողութիւնը, աշխատասիրութիւնը, ուժեղ յիշողութիւնը, ինչպէս որ կայ կամ չկայ ընդհանրապէս ազգացումը, մարդասիրական զգացումը, մարդկութիւնը, հաւատարմութիւնը, եւ վերջապէս ինչպէս որ կան կամ չկան մարմնական դեղեցկութիւնները, մարմնամարզական վայելչութիւնը, երկար հասակ մը, դեղեցիկ աչքեր, եւլն·:

Ազնուական զգացումները եթէ չկան մեր մէջ, աշխարհի բոլոր բժիշկներն ու բարոյագէտները իւր զուր պիտի քարոզեն մեզի, լսելով որ պէտք է մեր ձեռքէն եկած ամէն ինչ ընենք, որպէսզի մեր նմաններէն մէկը փրկուի կանխահաս մահուան ճիրաններէն: Թերեւս մեր ճիւթին անդամ պիտի չչարժենք այդ խեղճին օդնութեան հասնելու համար, կամ եթէ բաներ մը ընել պիտի յօժարինք, չյաջողելու պարագային, ուս պիտի թօթվենք անոր դիակին առջեւ եւ երկու վայրկեան վերջ արդէն մոռցած պիտի ըլլանք ամէն ինչ:

Մեռնողին հետ մեռնի՞նք:

Չենք կրնար դիտնալ թէ ո՞ր խելացին մարդկային պատմութեան մէջ առաջին անդամ գործածած էր սա փայլուն նախադասութիւնը որ այսօր կեանքի դիմաստը դասութիւնը որ այսօր կեանքի դիմաստը քանի մը ուղեցոյցներէն մէկը դարձած է: «Մեռնողին հետ չեն մեռնիր»: Թէեւ կան մեռնողին հետ մեռնողներ: Եւ թէ որքան չատ: Որքան յաճախ: Մարդիկ, որոնք կեանքին մէջ այլեւս որեւէ իմաստ չեն դտներ, երբ կը մեկնի իրենց սիրելիներէն մին, որոնք երկու օր, տասը օր, երեսուն օր վերջ կ'երթան իրենց սիրելիին հետեւից եւ կը թաղուին անոր տակաւին թարմ հողակոյտին քով: Կան, այո մեռնողին հետ մեռնողներ, բայց բնականաբար անոնք այնպիսի բացառութիւններ են, որոնց դիմաց կը յուզուինք, բայց որոնցմէ օրինակ առնելու պէտք չունինք: Մենք, ոչ միայն մեռնողին հետ չենք մեռնիր, այլ նաեւ քիչ մը եւս կը զօրանանք մեռնողին դի-

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԸՐՈՒԵՍՏԻ ԼՈՒՐԵՐ

—×—

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հայաստանի երաժիշտներու Տունը տեղի ունեցած է երաժշտական երեկոյթ մը, որու ընթացքին մեկնաբանուած են հայ երաժիշտներու գործերը: Ա.յսպէս, Ա. Անդրիկեան նուագած է իր գրած դաշնակի Սոնաթը, մեկնաբանուած են Ա. Բաբայեանի երգերու շարքը, Գ. Գրիգորեանի քառեակը (հեղինակին մասնակցութեամբ), Գ. Զերտարեանի Փրելիւտը եւ Ֆիւկը՝ գրուած երգչախումբի համար, զոր նուագած է Արթուր Ադամեան: Ամէնէն յատկանշական գործը եղած է Երուանդ Երկանեանի երգչախմբային պոէմը, գրուած Դանիէլ Վարուժանի քերթուածներուն հիման վրայ: Այս ընդարձակ գործը մեկնաբանած է «Արամ Տէր-Յովհաննիսեան» երգչախումբը, գեկավարութեամբ Լմմա Մաութեանի: Յայտարերին մասնակցած է նաեւ համամիութենական մրցումի դափնեկիր՝ երեւանի լարաւոր քառեակը:

ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

Երեւանի «Հայհամերգ»ի փոքր դահլիճին մէջ տեղի ունեցած է յուշի երեկոյթ մը, նուիրուած Հայաստանի պետական մրցանակի դափնեկիրը՝ փրոֆ. Աւետ Տարբինեանի: «Կոմիտաս» քառեակը մեկնաբանած է Մոցարթի, Պէթհովէնի, Շոստակովիչի եւ Եդուարդ Միրզոյեանի քառեակները: Աւետ Տարբինեանի մասին խօսած է փրոֆ. Մարգարիտ Յարութիւնեան: Երեկոյթը վերջ դրած է կոմիտասի գործերու մեկնաբանութեամբ:

ՊԱՏԱՆԻ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

Մասիսի մէջ տեղի ունեցած է 8 - 14 տարեկան աշակերտներու նկարչական ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են Արարատի, Արտաշատի, Մեղրիի եւ Մասիսի նկարչական դպրոցներու աշակերտներու աշխատանքները՝ ձաթիւր մոռք, գծագրութիւն, խճանկար, ծեփագործութիւն, մետաղագործութիւն, քանդակ: Բացումը կատարելով Մասիսի քաղաքապետը՝ Ա. Յակոբեան, դրուատած է մանուկ եւ պատանի նկարիչներու արուեստը: Ցուցահանդէսին մասնակցող չորս չրջաններու նկարչական դպրոցներու աշակերտներէ քանի մը գործեր իրաւունք ստացած են ներկայացուելու Հայաստանի պատանի նկարիչներու ցուցահանդէսին:

×

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

—×—

ԱՐՈՎԵԱՆԻ «ԿՈՏԱՅՔ»Ը Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳԻ 9-ՐԴ ԽՄԲԱԿԻՆ ԳԼՈՒԽԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

Խորհրդային ախոյենութեան Բ. դասակարգի մրցաշարքի 9-րդ խմբակի խաղերուն առաջին չրջանը վերջ գտած է Արովեանի «Կոտայք»ի յաղթանակով: Արովեանցիները 16 խաղերէն 12-ին յաղթած են, նչանակելով 36 կոլ եւ ստանալով՝ 14, եւ գլխաւորած դասաւորումը: Տպաւորիչ են եղած «Կոտայք»ի վերջին երկու յաղթանակները՝ «Քեափազ»ի (3 - 1) եւ Մինդեչաւուրի «Աւտոմօբիլիստ»ի (3 - 0) դէմ: Ուրեմն, «Կոտայք» 26 կէտերով գլխաւորելով դասաւորումը, 6 կէտի առաւելութիւն մը ունի երկրորդ տեղը գրաւող «Դիլա» խումբին վրայ: 19 կէտ ունին չորս խումբեր՝ Աչխարադի «Կոլխոզչի»ն, Փոթիի «Կոլխէթի», Մախարաձէի «Մեզիամի» եւ Սամարեղիայի «Լոկոմոտիւ»: Հետաքրքրական է այն՝ որ մրցաշարքին մասնակցող Հայաստանի չորս խումբերը անհամաչափ տեղեր գրաւած են դասաւորման մէջ: Ա.յսպէս, մինչ «Կոտայք» կը գլխաւորէ դասաւորումը, Արտաշատի «Օլիմպիա»ն կը գտնուի վերջին դիծին վրայ, մինչեւ տեղերը կը գրաւեն Լենինականի «Շիրակ»ը (18 կէտով) եւ Հոկտեմբերեանի «Սպարտակ»ը (16 կէտով):

Լենինականցիները թէեւ լաւ չեն սկսած մրցաշարքը, սակայն վերջին վեց հանդրուաններուն ցոյց տուած են, որ ունին յառաջդիմութեան լայն կարելիութիւններ: Լաւ խաղարկութիւն կը ցուցաբերեն չեմպիոնները: Վերջին խաղերուն աչխուժացած են նաեւ յարձակողները:

Հոկտեմբերեանի «Սպարտակ»ը, ընդհակառակն, ինքնավստահ սկսած է մրցաշարքը եւ նոյնիսկ առաջին հանդրուաններուն յաւակնութիւնները ցուցաբերած դասաւորման գլուխը անցնելու: Սակայն յետագայ հանդիպումները ցոյց տուած են, որ խումբին գլխաւոր հարցը՝ ներկայ ախոյենութեան մէջ, համակիրներու խմբակ մը ստեղծելն է. բան մը՝ որ «Սպարտակ»ին կարելիութիւն կ'ընծայէ յետագային պայքարելու բարձր տեղերու համար: Հոկտեմբերեանցիները վերջին խաղերուն ոչ միայն անվստահ խաղարկութիւն մը ցուցաբերած են մրցակիցներու դաշտին վրայ, այլեւ կէտեր կորսնցուցած իրե'նց իսկ դաշտին վրայ:

Տիւր մրցանիշ մը հաստատած է Արտաշատի «Օլիմպիա»ն: Խումբը ստացած է 36 կոլ, նչանակած՝ 7ը, տարած է միայն մէկ յաղթանակ եւ չհաած 4 կէտ:

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Հ. Յ. Դ. երիտասարդական Միութիւնը, Յուլիս 9-ին, ցոյց մը կազմակերպած է Աթէնքի եւկիսլաւեան դեսպանատան դիմաց, բողոքելու համար Յարութիւն Լեւոնեանի եւ Րաֆֆի Էլպէքեանի քան տարուան բանտարկութեան դէմ, վճիռ մը՝ զոր արձակած էր Պելկրատի «դատարան»ը, թուրք դեսպան Կալիփ Պալքըրը ահաբեկած ըլլալու մեղադրանքով: Պատրաստուած յուչագիրը մը՝ ուղղուած Եուկոսլաւիոյ կառավարութեան, կարելի չէ եղած յանձնել դեսպանին, այս վերջնոյն մերժումին պատճառով: Ոստիկանական ուժերու կողմէ պաչտպանուած է դեսպանատունը: Հայ երիտասարդներ յուչագիրը փակցուցած են դեսպանատան պատին:

Միւս կողմէ, Յուլիս 10-ին, երիտասարդական Միութեան պատուիրակութիւն մը ընդունուած է Սելանիկի եւկիսլաւ հիւպատոսին կողմէ, որու յանձնած է յուչագիրը մը, փոխանցուելու համար Եուկոսլաւիոյ արտաքին նախարարութեան:

×

ԼՈՍ ԱՆՃԼԼԷՍԻ Ուիլչըր Իպէլ սրահին մէջ, Յունիս 24-ին, տեղի ունեցած է «Ռոզ եւ Ալեք Փիլիպոս» վարժարանի տարեվերջի հանդէսը: Գեղարուեստական յայտագիրը բաղկացած է խմբական արտասանութիւններէ, խմբերգներէ, ուղերձներէ: Միջնակարգ բաժնէն չրջանաւարտ եղած են 52 աշակերտներ, երկրորդական բաժնէն՝ 28: Խօսք առած են Պերճ Կարապետեան (Հայ Դատի քարոզչական աչխատանքներու դրասենեակի պատասխանատու, Ուաչինկթընէն), հոգաբարձութեանատենապետ Նաւասարդ Գազազեան եւ Համազգայինի վարչութեան ատենապետ Յարութիւն Բարսեղեան: Անցնող տարեշրջանին, Ծնողք - Ուսուցչական Մարմինը իր կազմակերպած ձեռնարկներով 52 հազար տոլարի օժանդակութիւն մը ապահոված է վարժարանին, Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը՝ 10 հազար, իսկ Հ.Ո.Մ.Ը.-ի «Մայր» մասնաճիւղը՝ 7 հազար: Փակման խօսքը արտասանած է Սմբատ Աբգ. Լափճեան:

×

ԿԼԻՆՏԻՑԻի «Վահան եւ Անոյչ Շամլեան» վարժարանի տարեվերջի հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 23-ին: Բացումը կատարելով Գառնիկ Գալաեան բազդատականը ըրած է հայկական եւ ամերիկեան վարժարաններուն: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը՝ երգ, արտասանութիւն, ուղերձ, նուագ: 6-րդ դասարանէն չրջանաւարտ եղած են 25 աշակերտներ, 9-րդ դասարանէն՝ 8 աշակերտներ: Խօսք առած են վարժարանին անօրէնը՝ Վարդգէս Ղազարեան, հոգաբարձութեան ատենապետը՝ Սահակեան Գասպարեան, բարերարը՝ Վահան Շամլեան: Առաջնորդ Եփրեմ եպիսկ. Թաչպետեան փակման իր խօսքով չեչտած է, թէ հայ գպրոցը՝ հայ եկեղեցւոյ կողքին, միշնաբերդն է մեր մշակոյթին, պատմութեան, հաւատքին ու հայկական դիմագիծի անխաթար պահպանման, յարատեւութեան:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍի մէջ, Յունիս 28-ին, մեռած է բնկ. Նիքոլաս Մինասեան, 61 տարեկանին: Նախկին անդամ Հ. Յ. Դ. «Անդրանիկ» կոմիտէութեան, ողբացեալը վերջին տարիներուն Գործադրական վարչութեան նախագահն էր: Թաղումը կատարուեցաւ Պուենոս Այրէս, մաս կը կազմէր տեղւոյն «Քրիստափոր» կոմիտէութեան: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յունիս 29-ին՝ Աղդ. Գերեզմանատունը, ուր դամբանական մը խօսած է բնկ. Յովնան Ճէլլատեան:

×

ՎԱՌՆԱՅԻ Գեղարուեստի Տունը, Յունիս 15-ին, տեղի ունեցած է երաժշտական երեկոյթ մը, նախաձեռնութեամբ «Երեւան» կազմակերպութեան: Յայտագրին մասնակցած են կազմակերպութեան սիրող խումբերը՝ երգի ու պարի համոյթը, գեկավարութեամբ Արամ Պէրպէրեանի, եւ «Սեւան» ճաղի խումբը, գեկավարութեամբ Յակոբ Մարտիրոսեանի:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՈՍՊՆԵԱԿ
Բերթուածներ

Հեղինակ՝ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Պէյրութ, 1984

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

- 11 -

ՌՈՒՄԲԸ

Պատերազմը անցած էր Տոն Քամիլլոյի գիւղն ալ, եւ սաւառնակները մէկէն աւելի այցելութիւններ կատարած էին ռումբեր նետելով: Այս անիծեալ անօթներէն շատ թուով մնացած էին որ չէին պայթած, հազիւ հողին մէջ խրած կամ ապառ կէսովով հողի երեսին վրայ, որովհետեւ սաւառնակները ցածէն ռմբակոծած էին:

Ամէն բան լմնալէն ետք, տեղէ մը հասեր էին երկու մասնագէտներ, որ պայթեցուցեր էին բնակութենէ հեռու եղած ռումբերը, եւ անոնք որ չէին կրնար պայթեցնել՝ որովհետեւ բնակութեան չատ մօտ էին, անոնց մէջէն հանած էին պատրոյդները, հաւաքեր էին ըսելով, որ պիտի դան ու պիտի տանին: Այս ռումբերէն մէկը լնկած էր հին ջազացքին վրայ, ջախջախելով տանիքը ու խրած մնալով տանիքին ու մայր գերանին մէջեւ: Հոն ձրդած էին որովհետեւ տունը անբնակ էր, ու նաեւ որովհետեւ պատրոյդը հանելէ ետք, ալ վտանգ չկար: Այդ ռումբն էր որուն հոլովակները կտրելով զատկական հաւկիթի վերածուած էր անծանօթներու կողմէ:

Անծանօթ՝ ըսելու կերպ մը, որովհետեւ վարը Շնորհաւոր Սուրբ Զատիկ. Զատիկը f-ով գրուած էր. փոխադարձելու համար հաճելի այցելութեան ազնուութիւնը. յետոյ կարմիր ժապաւէնը:

Բանը խնամքով պատրաստուած էր, որովհետեւ Տոն Քամիլլո երբ աչքերը բարձրացուց արտառոց հաւկիթէն, պողոտան դատ լի բազմութեամբ:

Այդ անիծեալները ժամադրութիւն տըւած էին, ամէնքը, վայելելու համար Տոն Քամիլլոյի ղէմքը:

Տոն Քամիլլո զայրացաւ ու կէց մը տըւաւ անօթին որ բնականաբար, ոչ իսկ չարժեցաւ:

- Ձոյլ ապրանք է, պոռաց մէկը:

- Փոխադրական կառք ու սարք հարկաւոր է, պոռաց ուրիշ մը:

Լսուեցան ծաղրանքներ:

- Փորձէ՛ օրհնել, թերեւս իրքնիրեն երթայ, պոռաց ուրիշ մը:

Տոն Քամիլլո զարձաւ ու հանդիպեցաւ Փեփոնէի աչքերուն: Փեփոնէ առաջին դծին վրայ էր ամբողջ սպայակոյտին հետ, իրեն կը նայէր ձեռքերը ծալած ու քմծիծաղով:

Տոն Քամիլլո դունատեցաւ, սրունքները սկսան դողալ:

Ցամբօքէն Տոն Քամիլլո ծռեցաւ ու վեթխարի ձեռքերով տիրացաւ ռումբին երկու բեւեռներուն: Սառն լռութիւն մը տիրեց: Մարդիկ կը նայէին Տոն Քամիլլոյին չունչերնին բռնած, աչքերնին ցցուած, դրեթէ սարսափով:

- Քաջութիւն Տոն Քամիլլո, մեղմօրէն չչնջեց ձայնիկ մը որ ուազ խորանէն կու գար:

Ճարճատեցան այդ անարդիլ մսկ մեքենային ոսկորները. յուչիկ ու անապորոյն՝ Տոն Քամիլլո չակուեցաւ ձեռքին կպած հսկայատիպ երկաթէ զանգուածով: Պահ մը կեցաւ նայելով խուժանին, ապա չարժեցաւ. իւրաքանչիւր քայլը՝ մէկ թոնելաթ: Դուրս կու եկեղեցւոյ սահմանէն, ու քայլ առ քայլ դանդաղ բայց անդրդուելի ինչպէս ճակատագիրը. Տոն Քամիլլո կարեց անցաւ ամբողջ հրապարակը. բազմութիւնը կը հետեւէր իրեն լռիկ ու սահմրակած:

Հասաւ հրապարակին հանդիպակաց կողմը ուր էր կոմիտէին աթոռը ու հոս կանգ առաւ. ամբոխն ալ զամուեցաւ:

- Ցիսուս, չչնջեց Տոն Քամիլլո ուժաբեկ:

- Ուժ, Տոն Քամիլլո, պատասխանեց իրեն մեղմիկ ձայն մը, որ հոն խորը եկեղեցին աւազ խորանէն կու գար, ուժ, Տոն Քամիլլո:

Տոն Քամիլլո կծկուեցաւ ինք իր վրայ, յետոյ թափով մը կուրծքին բարձրացուց անհեթեթ պողպատէ կոյտը. ուրիշ ուժ մըն ալ, ռումբը յամրօքէն սկսաւ բարձրանալ, իսկ ամբոխը սահմռկած էր: Սհա բազուկները կը ձկտին, ռումբը բարձր է, Տոն Քամիլլոյի գլուխին վերեւը:

(Շար. 46)

Տէր եւ Տիկին Ժան - Փօլ Փափազեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ֆիլօ եւ զաւակը, Այրի Տիկին Ռօզ Ամիրխան, Տիկին Ս. Մ. Ճերմակեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վաղարշ Նշանեան եւ զաւակները (Գանատա), Այրի Տիկին Սէլմա Քէրեսթէճեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Նուրհան Գարրիէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Թորոսեան եւ զաւակները, Պ. Ժորժ Քէրսթէճեան, ինչպէս նաեւ Մարգարեան, Պէկէ, Մավիեան, Կիմիւճեան, Օսէփեան, Գասպարեան, Ներսէսեան, Էլքան, Խաչէնտէրեան եւ Փափազեան ընտանիքները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ-մօր, տատի, հարսին, մօրաքրոջ զարմիկին եւ խնամիին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԵՂՈՒԱՐԴ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

(ծնեալ Իրիս Պիւլպիւլեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 20-ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան, 75 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Շաբաթ, Յուլիս 25-ին, ժամը 14-ին, Փարիզի Ս. Յովհ - Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պաթինեոլի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել:

Պ. Նուրհան Քէրսկեան, ամուսինը
Տիկին Մանիք Քէրսկեան,
Տիկին Կլորիա Քէրսկեան,
Տիկին Քորին Քէրսկեան,
Տէր եւ Տիկին Հարալտ Քէրսկեան,
Տէր եւ Տիկին Քրիսթիք Քէրսկեան
զաւակները
Փրոսիէր, Լովէ, Քրիսթիան, Ալեք - սանտր, Ժիւլի, Թոմա, Նիքոլա, Քարոլին, Եան, Շառլոթ, Մաթիլտ, Ժաննթոռներն ու ծոռները
Պ. Մարաք Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Ակսել Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Քէրսկեան, Տէր եւ Տիկին Ճի Քէրսկեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները յայտով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր, նանիին, քրոջ եւ հարսին

ՏԻԿԻՆ ՆԵԼԼԻ ՔԷՐՍԿԵԱՆԻ

(ծնեալ Փափազեան)

Chevalier de l'ordre
du mérite national français

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 18-ին, 77 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երեքշաբթի, Յուլիս 24, ժամը 10·30-ին, Փարիզի Ս. Յովհ - Մկրտիչ եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Պուրսոյի (Մառն) գերեզմանատունը ամփոփուելու համար Քէրսկեան ընտանիքին դամբարանը: Ժամը 16-ին կրօնական արարողութիւն մը կը կատարուի տեղւոյն - Պուրսոյի - եկեղեցին Մխուռն վրդ·ի եւ Հ. Շառլ Վիշրոայի կողմէ:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել:

ՀՐԱՒԷՐ ԱՅՆԹԱՊՑԻՆԵՐՈՒՆ

Նոր Այնթապ ասանի Այնթապի ինքնապաշտպանութեան Յուշարձան կոթողին կառուցման առաջին տարեդարձին առիթով Ֆրանսահայ հայրենակիցները կը հրաւիրուին սոյն հանդիսութեանց, որոնք տեղի պիտի ունենան Սեպտ. 7-էն 20-ի ընթացքին:

Անոնք որոնք կը փափաքին մաս կազմել սոյն ոճնակատարութեանց, թող բարեհաճին հեռաձայնել Յակոբ Գրիգորի՝
208 - 01 - 83

թիւին, համերաշխութեան մանրամասնութեանց ձեւակերպութեան տեղեկանալու համար:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը եկեղեցւոյ ոճնին առիթ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.- Պ. Հրաչեայ Զուլաքեան 1000 Ֆ., Պ. Յարութիւն Էքպէրեան, Աննուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը 500ական Ֆ., Օր. Աննիկ Էքպէրեան, Տիկին Սէլմա Լըմէր 300ական, Պ. Անդրանիկ Ալթունեան, Պ. Ազատ Պալթայեան, Պ. Բիւզանդ Մինասեան 200ական Ֆ., Պ. Նշան Հալթայեան, Պ. Կարապետ Կարապետեան, Պ. Նիլ Ակօբօֆ 150ական Ֆ., Տիկին Թամար, Պ. Յովհաննէս Տէր-Գալուստեան, Պ. Մարտիրոս Օհանեան, Տիկին Սօնիա Փանոսեան, Տիկին Շնորհիկ Փափազեան 100ական Ֆ., Տիկին Մարի Մարտիկեան 50 Ֆ.:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ԿՂ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տէր եւ Տիկին Նուպար Տէվլէթեան (Պրիւսէլ) 5000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Արա Տէվլէթեան (Ուաշինկթըն) 2000 Ֆ., Նանն եւ Ժան Գառզու 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Արմէն Սամուէլեան 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Էմիլ Ասլանեան 500 Ֆ., Ասատուր 1000 Ֆ., Հրայր եւ Սեդա Թորոսեան 250 Ֆ., Ն. Վրոյր (Անվէրս) 550 Ֆ., Տիկին Հայկուհի Տամլամեան 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Արմենակ Գուլումճեան 250 Ֆ., Տրդատ Աբանեան 1000 Ֆ., Սիմոնն Պայրամեան 200 Ֆ., Stéphane Dezaunay (Nantes) 500 F., Henri Dassa 300 F.

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Առլէն Փափազեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ «Ոմն» 500 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի եւ Շրջակայքի Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ կրօնական Ընկերակցութեան կանոնագրի 24-րդ Յօդուածի տրամադրութեան համաձայն, ներկայիս կրօնական Ընկերակցութեան անդամները կը հրաւիրենք ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ մը, որ պիտի գումարուի Առաջնորդարանի սրահին մէջ, 15 rue Jean - Goujon, Փարիզ 8-րդ, ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ օր, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 5, 1984, երեկոյեան ժամը 20-ին, Օրակարգ ունենալով.-

«ԲՆՆՈՒԹԻՒՆ ՈՒ ՎԱԽԵՐԱՅՈՒՄԸ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 1954-Ի ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐՈՒՆ»:

Եթէ յիշեալ Թուականին ժողովի մեծամասնութիւն չդոյանայ համաձայն կանոնագրի նոյն յօդուածին, այժմէն իսկ Ընկերակցութեան անդամները կը հրաւիրենք երկրորդ Արտակարգ Ընդհանուր ժողովի մը, որ պիտի գումարուի ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ օր, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19, 1984-ին, երեկոյեան ժամը ճիշդ 20-ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնին մէջ, 118 rue de Romainville, Փարիզ 17-րդ, ուր որոշումները պիտի տրուին՝ «ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներուն թիւը»:

Անդամներէն անոնք, որոնք կը փափաքին այժմէն ծանօթանալ կանոնագրութեան բարեփոխութեանց ծրագրին, զայն կը գտնեն Առաջնորդարանի Դիւանին մօտ:

Անոնք որոնք յիշեալ ծրագրին մասին թելադրութիւններ կ'ունենան, փափաքելի է որ զանոնք գրաւոր յանձնեն եկեղեցւոյ Դիւանատան՝ մինչեւ Սեպտեմբեր 2, 1984, կիրակի օր ներառեալ:

Այս առթիւ կը յիշեցնենք, թէ Անդամական Արտակարգ Ընդհանուր ժողովին կարենալ մասնակցելու համար, կրօնական Ընկերակցութեան անդամները պարտաւոր են, ամէնէն ուշ մինչեւ կիրակի, Սեպտեմբեր 2, ներառեալ, վճարած ըլլալ իրենց յետնեալ տարիներուն բոլոր անդամատուրքերը:

ԴԻՒԱՆ
ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՑ
ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

ՏՕՆ ՊԱՑԵԱՌԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՏԵԱՌՆ
ՄԵՐՈՑ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ

ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒԼԻՍ 29

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը նշուի բացառիկ հանդիսութեամբ մը, կիրակի, Յուլիս 29-ին, նախապատրաստութեամբ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ-Ի

Պատարագը կը մատուցանէ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ վրդ. ՊԵՐՃԵԱՆ

իսկ երգեցողութիւնները կը կատարուին Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին կողմէ քառաձայն եղանակով, դեկավարութեամբ Նաչիկ Եղլմազեանի:

Սկիզբ ժամերգութեան.....ժամը՝ 8
Ս. Պատարագ.....ժամը՝ 10

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Մ.
եւ ԷՍԱԵԱՆ Բարեկամական Միութեան
մշակութային եւ գեղարուեստական
ցերեկոյթ

նուիրուած՝
ՊԱՐՈՑՐ ՍԵԻԱԿ-Ի
Կիրակի, Հոկտեմբեր 21

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ իր պրասէնեակը կէս օրէ ետք տեւական բաց է ժամը 14-էն 18, երկուշաբթիէն մինչեւ Ուրբաթ, իսկ Հինգշաբթի օրերը 14էն 22ը:

Le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France assure une permanence à son siège tous les après-midi du lundi au vendredi de 14h à 18h et le jeudi de 14h à 22h pour les inscriptions à la colonie, pour vos differents problèmes, ainsi que pour tous renseignements.

17, rue Bleue, 75009 PARIS
Tél. : 824. 46. 57

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ԿԱՑԱՆԻ

Օգոստոս 15-ի հանդէսին եւ Խաղողի օրհնութեան մասնակցիլ փափաքողնե - րուն համար, Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ճամբորդութիւն մը կը կազմակերպէ օթօգառով:

Արձանագրութեան եւ մանրամասնու - թիւններու համար, դիմել 783 - 30 - 35, մինչեւ Յուլիս 20 :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՍԱԿԵՐԸ

Յունիս 8-ի մեր թիւով (Ա. էջ) մեր բաժանորդներու ազնիւ ուշադրութեան յանձնած էինք, թէ աւելի քան տարի մըն է մեր կրած յաջորդական յաւելումները. թուղթ - աշխատավարձ - պետական եւ ընկերային տուրք - առաքում (մեսաժը. ոի) - թղթատար - էլեկտրականութիւն, եւլն., եւլն, անխուսափելի կը դարձնեն բաժանորդագրութեան սակերու յաւելումը, ամէնէն ուշը՝ Օգս. 1էն:

Ուրեմն, Օգս. 1էն, «Յառաջ»ի բաժանորդագրութեան սակերն են.-

ՖՐԱՆՍԱ

տարեկան	500 Ֆ.
վեցամսեայ	260 Ֆ.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

տարեկան	550 Ֆ.
վեցամսեայ	285 Ֆ.

Օդանաւային թղթատարով առաքումներու համար, դիմել վարչութեան:

Մինչեւ Օգս. 1, մեր բաժանորդները կրնան օգտուիլ ներկայ սակերէն փակելու համար իրենց առկախ հաշիւները, կամ նորոգելու բաժանորդագրութիւնը:

Շնորհակալութեամբ՝
վարչութիւն
«Յառաջ»ի

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1984 - 1985

Դ. Տ. Վ.-ի 1984 - 85 Տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Վարժարանը ունի Մանկապարտէզ, Նախակրթարան եւ երկրորդականի մինչեւ 3րդ դասարան: Դպրոցը ունի իր ցերեկոթիկ բաժնի մօտ, դիւերոթիկի բաժինը:

Ինքնաշարժի սպասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ ուղղութիւններով.-

Arnouville — Villiers le Bel — Goussainville
Aulnay s/Bois — Sévran — Livry - Gargan
Gagny — Montfermeil — Drancy
Romainville — Paris 20'

Արձանագրութեան համար դիմել Տնօրէնութեան Յուլիս ամիսը՝ առաւօտները ժամը 9էն 15, իսկ Սեպտեմբեր 1էն սկսեալ՝ 9էն մինչեւ ժամը 17:

Հեռաձայն՝ 381 - 01 -72

TRANSTOURS

VOUS PRESENTE SES VOYAGES ORGANISES

12 - 14 Jours à EREVAN

ALLER - RETOUR PAR AVION - SERVICE 1ère CLASSE

de PARIS

— Du 9 au 24 Août — 16 jours, dont 14 à EREVAN	Prix: 6750 F
— Du 7 au 22 Septembre — 16 jours, dont 14 à EREVAN	Prix: 6750 F
— Du 5 au 20 Octobre — 16 jours, dont 14 à EREVAN	Prix: 5900 F

de MARSEILLE

— Du 11 au 24 Août — 14 jours, dont 12 à EREVAN	Prix: 6400 F
— Du 8 au 21 Septembre — 14 jours, dont 12 à EREVAN	Prix: 6400 F
— Du 6 au 19 Octobre — 14 jours, dont 12 à EREVAN	Prix: 5700 F

Et deux voyages : **CROISIERES d'une semaine**
et séjour d'une semaine à EREVAN

1) Paris — Moscou — Erevan par avion — séjours d'une semaine à Erévan et retour à bord de LITVA. du 14 au 28 Juillet—Depuis **7710 F** + Taxe de port **250 F**
2) Aller : Marseille—Odessa (à bord de LITVA), séjour d'une semaine à EREVAN, retour par avion, Moscou Paris. Depuis **8010 F** + Taxes de port **250 F.**

TRANSTOURS — 25, rue d'Argenteuil - 75001 Paris — Tél. : 261 58 28

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԱՅԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ՀԱՅԿ

ՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
25
MERCREDI
25 JUILLET
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

ՅԳԻՊ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.751 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.751

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԽԱՆԱՍՈՐՆԵՐԸ

—×—

Խանասորի Արշաւանքը մեր վերջին հարիւր տարիներու պատմութեան, յեղափոխական հոլովոյթին մէջ կարեւոր հանգրուան մըն է որպէս գործելակերպի փոփոխութիւն, որպէս առկալու, դիմադրելու, տեւելու կամքի արտայայտութիւն: Ան վերադարձ մըն է մեծնալու տարբերութիւնը, պարտադրանքը եւ ապրելու ժողովրդական կամքով, ազգային դիմագիծով:

1890ական թուականներուն, Հայ Յեղափոխութիւնը յանդուգն չարժում մըն էր: Յեղափոխութիւնն՝ որ քաղաքական ըլլալէ աւելի մարդկային եւ բնկերային էր: Հայ Յեղափոխութիւնը կը ձգտէր նախ վերահաստատել հայ մարդուն արժանապատուութիւնը, անոր անհատական եւ համայնական իրաւունքները: Այսպէս, Խանասորի Արշաւանքը բուն պատերազմ չէր. Չ.Ց.Դ.ը զայն կոչեց պատժական արշաւանք, ապացուցանելու համար թէ Հայը կրնար հակազդել, թէ Հայը դիտէր կըռուիլ, զարնել եւ զարնուիլ իր գոյութիւնը կասկածող սպառնալիքներուն դէմ: Տեսակ մը ուժի ցուցադրութիւն, վրիժառու բազուկ մը որ կ'ազդարարէր թշնամիին թէ կարելի չէ սանձարձակ չարիք գործել: Եւ այսպէս, վհատուած ժողովուրդ մը տեսաւ յաղթանակ: Համոզուեցաւ որ իրաւունքը կ'անցնի բռունցքէն, տեսաւ որ ուժը պարիսպ է պաշտպանութեան:

Խանասորի Արշաւանքը երիտասարդ յեղափոխականներու ոտն է, որովհետեւ անկիւնադարձ թուական մըն է, 1897 Յուլիս 25-ը, քանի միայն պաշտպանողական արարք մը չէր, այլեւ յարձակողական մը: Կար յստակ մտադրութիւն մը՝ դիմադրել, դիմել ինքնապաշտպանութեան, բայց նամանաւանդ այլեւս հակաշրջել ընթացքը իրերուն, հայութիւնը անեզր պահելու համար: Այսպէս, Խանասորի Արշաւանքը կոչ մըն է ուղղուած հայ մարդուն, հայ երիտասարդին, յանձնառու ըլլալու որպէսզի հայ ժողովուրդը վերագտնէ իր անկապտելի իրաւունքները:

Այսօրուան Խանասորները եւս կը պահանջեն անոակարկ նուիրում, զոհողութիւն: Աչէն վայրկեան պէտք է կուրծք տալ, մեր համբաւին եւ գոյութեան ըսպառնացող վտանգներուն եւ չմոռնալ որ այսօրուան վտանգը, չատ անգամ անտես, աւելի մեծ է, ամէն օր քիչ մը աւելի հիւծող եւ մաշեցնող:

Այսօրուան Խանասորները կը հրահանգեն պահել եւ ստեղծել մշակոյթ, զարգացնել լեզուն, կազմակերպել մեր գաղութային կեանքը, գուրգուրալ մեր սիրուելեան բոլոր արժէքներուն վրայ, ճամբայ բանալ երիտասարդութեան ողջունելով անոր քննադատութեան առոյգ ոգին:

Այսօրուան Խանասորները կը հրաւիրեն պայքարի, ամբողջական պայքար՝ պատմութենէն, Միջազգային իրաւունքէն, Միջպետային Դաշնագիրներէն սահմանուած իրաւունքներուն վերահաստատման, պայքար՝ որպէսզի մեր հերոսներուն արիւնով ոռոգուած հայրենի լեռներն ու կիրճերը, որպէսզի Հայուն ստեղծագործ հանճարով եւ բազուկով ծաղկած, չէնցած ու ապա արիւնով սրբագործուած պատմական հողերը, մշակութային կոթողները վերագտնան իրենց միակ իրաւատիրոջ՝ հայ ժողովուրդին:

Այս է Խանասորի Արշաւանքի պատգամը, պատգամը մեր ազատագրական պայքարի հերոսներուն, որոնք Նիկոլ Դումանէն, Իւճանէն, Վարդանէն մինչեւ Ազբիւր Սերոբ, Գէորգ Զաւուշ, Սեբաստացի Մուրատ, մինչեւ Անդրանիկ, մինչեւ վրիժառու անոնց որոնք կերաեցին մեր նորագոյն պատմութիւնը, իր չքեղագոյն էջերով, ողեղինացնելով Հայրենիքը, կեանք ու խորհուրդ տալով Հայ Հոգիին:

Կ. Յ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԲՈՂՋԱՑԱՒ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆԸ
ՉՆՉՈՒԵՑԱՒ
ԵՒ
ՖՐԱՆՉԵՍԿԻ ՏԱՐԵՑՆԵՐՈՒՆ
ԿՐ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

—×—

Ֆալիւսի կառավարութեան ամբողջացումը մեծ նորութիւն մը չբերաւ եւ անոնք որոնք փոփոխութիւններ կ'ակնկալէին կը մնան ծարաւի:

Նկատելի կէտերն են.- Ժոզէֆ Ֆրանչեսկիի ենթանախարարութեան չնչումը, ինչ որ առնուազն կը փաստէ անոր՝ ոչ միայն աւելորդ այլեւ բոլորովին անպատեհ ըլլալը: Կարելի չէ, անշուշտ ծածկել թէ Ալֆորվիլի քաղաքականը ձախողեցաւ հանրային Ապահովութեան որպէս ենթանախարար, երկու ճակատներու վրայ, մէկ կողմէ՝ բախելով Կասթոն Տըֆէռի, միւս կողմէ չյաջողելով սիրաշահիլ ոստիկանութիւնը: Այս պայմաններուն մէջ, Ժոզէֆ Ֆրանչեսկի կը վերադառնայ ուրկէ եկած էր հանրային Ապահովութեան դլուխ, այսինքն՝ տարեցներուն: Երկու նորերը, որոնք կառավարութեան մէջ կը մտնեն Հարուն Թազիէֆն ու Ալէն Քալման են: Կը ստեղծուի ընկերային անտեսութեան ենթանախարարութիւն մը:

Ուրեմն 16 նախարարներէն եօք, նշանակուեցան վեց պատուիրակ - նախարար եւ 20 ենթանախարար:

Երկուշաբթի ցերեկ էր որ Ֆալիւսի կառավարական անդամներու ամբողջացման ցանկը հրապարակուեցաւ:

ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ _ ՆԱԽԱՐԱՐ

Մշակոյթ ..... ԺԱՔ ԼԱՆԿ
Կնոջ իրաւունքներ ..... ԻՎԷԹ ՌՈՒՏԻ
Երտասարդութիւն - մարզական ..... ԱԼԷՆ ՔԱԼՄԱ
Խորհրդարանի հետ յարաբերութիւն ..... Ա. ԼԱՊԱՌԻՐ
Արտաքին յարաբերութիւն, գործակցութիւն եւ ան..... Ֆ. ՆԻՒՍԻ
Ճարտարարուեստ. վերատարածում, թղթատար ..... Լ. ՄԵՔՍԱՆՏՕ

ԵՆԹԱՆԱԽԱՐԱՐ

Պաշտպանութիւն ..... ԷՎԻՃ ԱՎԻՍ
Հանրային աշխատանք եւ վարչական պարզացում ..... Ժ. ԼԸ ԿԱՌԼԵՔ
Հաղորդակցութիւն ..... Ժ. ՖԻԼԼԻՈՒ
Տնտեսութիւն, պիւտճէ. Ա. ԼՄԱՆԻԷԼԻ
Սպառում ..... ՔԱԹՐԻՆ ԼԱԼԻՄԻԷՌ
Ընկ. հարց, տարեց ... Ժ. ՖՐԱՆՉԵՍԿԻ
Ներքին (ՏՈՄ ԹՈՄ) ... Ժ. ԼԸՄՈՒԱՆ
Քաղաքաշինութիւն ..... Ժ. ՕՌՈՒ
Կրթական, համալսարան ..... Ր. Ժ. ՇՎԱՐՑԸՆԳԵՐԿ
Ընկերային տնտեսութիւն ... Ժ. ԿԱԹԻԼ
Նախկին ռազմիկ ..... Ժ. ԼՕՐԼԻՆ
Արտաքին առեւտուր, ուժանիւթ ..... Մ. ՄԱԼՎԻ
Առողջապահութիւն ..... Է. ԼՈՒՎԼ
Արտաքին յարաբերութիւն .. Ժ.Մ. ՊԻԼԼ
Ընկ. հարց.-ներգաղթող .. Ռ. ՔՈՒՐՈՒԻՒ
Հողագործութիւն, անտառ ..... Ռ. ՍՈՒՇՈՆ
Բնական վտանգներու նախզգուշութիւն ..... Հ. ԹԱԶԻԷՖ
Թէֆլիճ ուսուցում ..... Ռ. ՔԱՐԱՋ
Ծով ..... կի ԼԱՆԿԱՆԵԼ
Առեւտուր, զբօսաշրջիկութիւն ..... Ժ. Մ. ՊՈՒԼ

Երկու նորերը, որոնք ուշադրութիւն կը դրաւեն քաղաքական դէմքեր չեն: Այսպէս, Հարուն Թազիէֆի կ'ենթադրուի բնական ադգանները նախատեսելու ծանր պատասխանատուութիւնը: Այս «բնական ադգա»ը, անշուշտ, բաւական արամատութիւններու դուռ պիտի բանայ եւ բացած է, առաջին օրէն իսկ: Բառախաղն ալ չի պակսիր, ինչպէս «Էթնան՝ ես եմ» (կապկելով Լուտովիկոս ԺԴ.ի Էքան՝ ես եմ.ը, Պետութիւնը փոխարինելով Սիկիլիոյ ծանօթ հրարուխով): Երկրորդն է՝ Ալէն Քալման, որ կը սառնձնէ մարզական ճիւղը: Այժմ վիրաբոյժ, Քալման նախկին ախոյեան չըմրչկումի (փաքիճաժ): Նորութիւն է նամրչկումի (փաքիճաժ): Նորութիւն է նաեւ որ կին մը անցնի Պաշտպանութեան նախարարութեան մէջ, որպէս օժանդակ՝ Էռնիւի, բայց կ'բսուի թէ Տիկին Ալիս աւելի ձեռնհաս է այս մարզին մէջ, քան ուր որ էր, այսինքն՝ մարզական ենթանախարարութեան մէջ:

Նկատելի կէտերուն մէջ, կը յիշուի թէ դուռ մի քերաւնտիսք կառավարութիւն մը ըլլալով, Հանրապետութեան նախագահը այլեւս չի կրնար անկախ իրաւարարի իր դիրքը պահպանել նախարարապետին եւ տէն: Արդարեւ եթէ նոյնիսկ Շըլէնդման Հոսանքը (ՍԷՌԻՍ) երկու աթոռ կը չահի 4էն 6ի անցնելով, Ռոքար Հոսանքը միայն Ռոքարի կողմէ ներկայացուած է, իսկ ձախ արմատականները մէկ նախարար (Քրէփօ) եւ երկու ենթանախարար ունին (Շեւարցընպերկ եւ Պէլէ):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄՈՎ

ԻՍՐԱՑԼԻի ընտրութիւնները չտուին նախատեսուած արդիւնքները, այսինքն՝ ոչ աշխատաւորականները տարին իրենց ակնկալած ջախջախիչ յաղթանակը, ոչ ալ Լիքուտը իշխանութեան դլուխ եղող Լիքուտը զինքը մոռհոդող պարտութիւնը, հակառակ դրամահոսութեան եւ անտեսական ծանր վիճակին ու Լիբանանի պատերազմին: Քնէսէթի 120 երեսփոխաններուն մեծամասնութիւնը կը կազմեն 61 երեսփոխան: Արդ, առաջին դնահատումներու համաձայն, աշխատաւորականները 46 աթոռ կը չահին, Լիքուտը 42 (կը կորսընցնէ՝ 6) եւ մնացեալ 32 աթոռները կը բաժնուին 13 փոքր խմբաւորումները: Նորհրդարան կը մանէ ծայրայեղ ալ մոլեռանդ բարունի մը: Ծայրայեղ ալ եւ ծայրայեղ ձախ կը բաժնուին մնացեալը եւ անկառավարելի կը դառնայ երկիրը: Շամիր կոչ մը ըրած է փերէսի որ համաձայնութեան դահլիճ մը կազմեն, բայց աշխատաւորներու պարագլուխը պատասխանած է, թէ միտք ունի լ'նք կազմելու համախմբական կառավարութիւն մը, բայց առանց Շամիրի Լիքուտին: Պէկին ուղած քուէարկել: Տունը փակուած չէ ուզած քուէարկել: Տունը փակուած հրաժարումէն ի վեր (83, Սեպտեմբեր), իր պատմութիւնը, կը դրեն թերթերը, յունական ողբերդութեան ձեւեր կ'առնէ:

ՏՈԼԱՐԸ կը չարունակէ դլուխը առնել երթալ: Երկուշաբթի օր, փարիզի սակարանը 8 Ֆ. 80-ի հասած էր:

ԻՐԱՔԵԱՆ ՔԻԻՐՏԻՍՏԱՆԻ մէջ վար դրուած հինդ եւրոպացի պատանդները (3 Ֆրանսացի) ազատ արձակուեցան դեմ մակրատ կուսակցութեան կողմէ: Եօթը ամիս է լեռը կ'ապրէին, լաւ պայմաններու մէջ, կը վկայեն, բաղդատմամբ քրէական յանցապարտներու, որոնք դաժան նակիր աշխատանքներու ենթակայ էին:

ՃՈՒՄՊԼԱԹ (Տիւրզի պարադլուխ) կոմմունակից է, որ քրիստոնեաները Շուֆ եւ Ալէյ վերադառնան: Ընկերվարական յառաջդիմական կուսակցութեան պետը, որ ներկայիս զբօսաշրջիկութեան նախարար է, յայտարարած է որ քրիստոնեաներու վերադարձը լեռը, անհրաժեշտութիւն մըն է, առաջքն առնելու համար, որեւէ մասնահատման:

«ՆԱԽԱԳԱՀ ԺՈՐԺ ՊԻՏՈՑԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒ» մրուիթին մը հիմնուած է նախկին նախարար Ժան Լըթուրնոյի նախագահութեան տակ, պաշտպանելու համար յիշատակը պետական դէմքի մը, որ վճռական դեր խաղաց Դիմադրութեան եւ յետ-պատերազմեան շրջաններուն մէջ: Դիւանին անդամ են.- Ժան Կնթոն, Ալֆրէտ Քոսթ - Ֆլորէ, Շ. Մերվէյլօ ալս. Վինեօ եւայլն:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՅՈՒԼԻՍ 17 / 18)

ԱԶԱՏ ՎԻՇՈՒՆԻՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ԱԼ. ՄԻԱՍՆԻԿԵԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Երեւանի Ալ. Միասնիկեան գրադարանին մէջ բացուած է յուշահանդէս մը, նուիրուած ողբացեալ Ազատ Վշտունիի, անոր ծննդեան 90ամեակին առթիւ: Յուշադրուած են բանաստեղծին բոլոր գործերը՝ ղրական առաջին փորձերէն մինչեւ հասուն շրջանի քերթուածներն ու պոէմները: Ազատ Վշտունիի «Սրախ լարեր» խորագրով անդրանիկ գիրքը հրատարակուած է 1915-ին՝ Պաքու: Այնուհետեւ լոյս տեսած են «Կամաւորի յուշատետրից», «Ցուզմունք ու զանդ», «Արեւելքը հուր է հիմա» եւ այլ հատորներ: Բանաստեղծին երկերը թարգմանուած են բազմաթիւ լեզուներով՝ ռուսերէն, ուկրաներէն, վրացերէն, ֆրանսերէն, չինարէն եւ այլն:

×

ՍԻՒԻՒՐՒԻ ՀԱՅ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐՈՒ ՀՐԱՒԵՐՈՒԹԻՒՆԸ «ԴՈՒՒՆ» ՊԱՆԴՈԿԻՆ ՄԷՋ

Երեւանի «Դուին» պանդոկի ճաշարանին մէջ, ըստ տարիներու աւանդութեան, տեղի ունեցած է բարձրադոյն ուսումնական հաստատութիւններէ Սիւիւռքի հայ շրջանաւարտներու հրաժեշտի երեկոյթը: Առաջին խօսք առնողը եղած է Հայաստանի բարձրագոյն եւ միջնակարդ մասնագիտական կրթութեան նախարար Լիւդվիդ Ղաբիրջանեան, որ ի մէջ այլոց ըսած է. «Մենք չանացինք ամէն ինչ անել, որպէսզի դուք լաւ մասնագէտներ դառնաք: Ինծի դուք եղանք ձեր հանդէպ եւ պահանջ-կոտ, որպէսզի դուք յետագային կարողանաք պատուով ներկայացնել Սովետական Հայաստանի պատիւը, ձեր աւարտած ուսումնական հաստատութեան հեղինակութիւնը: Չէ՞ որ դուք ձեր ոտքերի տակ զդացել էք հայրենի հողի ուժը, մեր պետութեան անսահման հոդատարութիւնը, տեսել մեր վերածնուած Հայաստանի ամէնօրեայ ճախրանքը՝ դէպի նոր բարձունքներ: Ձեզ մաղթում ենք ամենայն յաջողութիւն եւ երջանկութիւն: Դուք մեր սաներն էք, մեր զաւակները, եւ մենք միշտ պատրաստ ենք ձեռք մեկնելու ձեզ: Բարով գնաք ու բարով դաք»: Երջանաւարտներուն ողջոյնի խօսք ուղղած է ըմպելութեան հետ մշակութային փիւռքահայութեան նախագահ Վարդգէս Համալեան: Շնորհակալութեան խօսք արտասանած են Բագմարուեսիէ հիմնարկի շրջանաւարտներէն Նազարէթ Ձէրէճեան եւ Վարուժ Երէցեան:

Այս տարի բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններէն շրջանաւարտ եղած են Սիւիւռքէն ութսուն հայ ուսանողներ:

ՏԵՍԱԿՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՋԱՔԱՐԵԱՆԻ ՀԵՏ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՑՐՈՒԱԾ ԿՈՉՈՒՄԸ

ՄԱՐԿ· ՆՇԱՆԵԱՆ

Բ.

Սիրտերը չարժի դնել, այսինքն հիմնական հասկացութեամբ՝ «չարժում»ի մը հիմնաքարերը դնել, «չարժում»ի մը սաղմը հանդիսանալ, անոր սերմերը ցանել: «Շարժում» բառը ներկայ համապիրին մէջ՝ ուղղակի Սրբազանին կը պատկանի: Շարժում չի ստեղծուիր եթէ չկայ քննող եւ ի հարկին՝ առաջնորդող մտածում: Բայց չի ստեղծուիր նաեւ ան, եթէ չկայ «սէր»· ինչ որ կը նշէ հոս չատ հաւանականօրէն ժողովուածութեան մը «չաղուանիթ»ը: Մտածում եւ «սէր», աստուածաբանական քննարկում եւ սիրտերու չարժ· ասոնք երկու բեւեռներն են, որոնցմով կրնայ կազմաւորուիլ, չաղուիլ, երեւան գալ «ներքին բովանդակութիւն» մը: Եթէ կրցանք լաւ մը հետեւիլ մտածման այս ընթացքին, այն ատեն զարմանալի պիտի չթուի մեզի թէ երկու բեւեռներու միացումն է որ կ'արտայայտուի «աչխարհահայեացք»ի դաղափարով: Աչխարհահայեացք կերտելու հիմնաւոր հրամայականին մասին կը խօսի Սրբազանը: Մտածողական, համադրական աւանդումի աչխատանքը եւ չարժումի մը բոցավառ կրթակը ամբողջութիւն մը կը կազմեն երբ կարելի կը դարձնեն «աչխարհահայեացք»ի մը կերտումը: Ասոր տեղ կ'ուզէի հոս պահ մը դործածել «պատգամ» բառը: Հինցած բառ թերեւս, քիչ մըն ալ կուսակցական երանգաւորում ղեցած այսօր: Բայց մոռնալու ենք անոր հնամենի հանդամանքը հոս, ու մէկ քով ձդելու ենք յորդոր կարդալու, պատգամներով ղեկավարուելու յոռի սովորութիւնները: «Պատգամ չէին աւանդած», կ'ըսէ Յ· Օ· չական այլ համապիրի մը մէջ, խօսելով նախորդ սերունդներու մասին, որոնց խօսքը, խօսքին ուժը անբաւարար դանըուած էր, որպէսզի կարենայինք ազդովին դիմագրաւել մեր պատմութեան հզօրագոյն ողբերդութիւնը: Ու Նորվան եպիսկոպոսի մօտ յաճախանքի ու խթանի վերածուած հարցումն է· «Ի՞նչ պատգամ կ'արձակէ կամ կ'աւանդէ այսօր հայ Եկեղեցին»: Ժողովուրդ մը կը մնայ քայքայուն, որովհետեւ խօսքին ուժը տեղ մը վտանդուեր է, ու պատգամ չունինք աւանդելիք: Աւելի լաւ պիտի ըլլար այսպէս, եթէ պատգամ բառին մէջ տեսնէինք կարդախօսքը, գաղափարաբանական հատատքը, իր հիւթէն ու հոդիէն պարպուած ձէրը (ու դատարկ ձէւերը քաղաքական գետնի վրայ է որ իրենց աւերները կը գործեն ամէնէ առաջ): Բայց իր խորութեամբ հակադրուած՝ պատգամը աւանդուած խօսքն է, ան՝ որ իր միջուկը, իր ուժը, իր տարողութիւնը կը բերէ աւանդութենէն, ըլլալով միաժամանակ ասոր տեւական նորոգիչը: Ինչ որ հաւատար է աւանդութեան ստեղծումի մը, քանի որ ներկային մէջ բերուելով միայն կրնայ ան իր իմաստը վերստանալ: «Դեռ չենք կրցած աւանդութիւնը մեկնաբանել իբրեւ գալիքին օրէնքը» կ'ըսէ Գ· Պըլտեան, 1978-ին լոյս տեսած հարցազրոյցի մը մէջ, ու այդ խօսքը կ'արժէ անշուշտ նաեւ կրօնական աւանդութեան համար:

Բայց նոյն հարցին - աւանդութեան մը իմաստաւորումը ներկային եւ գալիքին համար - կարելի է մօտենալ այլ դիտանկիւնէ մըն ալ: Սրբազանին հետ մեր զրոյցը տեղի կ'ունենար Կիրակի օր մը, ու օրուան աւետարանն էր Մատթէոս ԺԲ· 1-8 հատուածը, որ հրէական Շաբաթի պղծումին կը վերաբերի: Հոն կը կարդանք հետեւեալը· «Կամ թէ չիցէ՝ ընթերցեալ յօրէնս՝ զի ի շաբաթս քահանայքն ի տաճարին պղծեն զշաբաթն, եւ անմեղք են· բայց ասեմ ձեզ՝ զի մեծ քան զտաճարն է ասդ: Եւ եթէ գիտէիք զինչ է՝ Ողորմութիւն կամիմ՝ եւ ոչ զզոհ, ապա ոչ դատապարտէիք զուք զանպարտսն»: Յիսուսի խօսքը կ'ուղղուի Փարիսեցիներուն, որոնք մոլեռանդ պահապաններն էին Օրէնքին, ու կ'ըսէ - եթէ գիտնայիք թէ ի՛նչ ըսել կ'ուզեմ երբ ողորմութիւն կ'ակնկալեմ եւ ոչ թէ զոհ: Արդիական ականջներուն՝ ողորմութիւն բառը կրնայ թուիլ իր կարգին հնաբոյր, ու հարկին տակն ենք նորոգելու այն յղացքները որոնք իրենց փայլը կորսնցուցած են իրենց գործածութեան յաճախակիութեամբ: Նորոգել կը նչանակէ չարժի մէջ դնել յղացքները, վերադարձնել զանոնք իրենց ծագումին, փոխադրել զանոնք իրենց սկզբնական վայրին մէջ, մէկ խօսքով՝ օտարանալ անոնցմէ, որպէսզի իրենց հեռաւորութեան ընդմէջէն դառնան անոնք խօսուն: Ինչ որ կը պահանջուի մեզմէ «ողորմութիւն» բառի, յղացքի ու գաղափարի պարագային՝ նո՛յնը կը պահանջուէր առաջին Վարդապետին կողմէ հրէական Օրէնքին նկատմամբ: Օրէնքի «զոհ»ն է ա՛ն՝ որ աւանդութիւնը կրկնովի կը կիրարկէ, զերծ պահելով ինքզինք վերաստեղծումի հարկադրանքէն: Զոհ մըն է ան՝ որ կը կրկնէ օրէնքին ըստացեալ յղացումը, փոխանակ աւանդութեան արդիական ընկալումին նուիրուելու, զայն բերելով ներկային ու անոր մէջ կարդալով ապառնին: Երկու հազար տարի վերջ ուրեմն, հաւաքական աննախընթաց պայմաններու մէջ, «նորոգում»ի ու «նորում»ի նոյն ստիպողութիւնը կը դրուի մարդոց առջեւ: Բայց առկէ անդին՝ «ողորմութիւն» բառին մէջ կայ սիրտերու չարժը, կամ ինչ որ այդպէս կոչեցինք: Օրէնքներն ու կանոնները չեն որ պիտի փրկեն որդին մարդոյ, հրաչքով, այլ հաւաքական մարդուն ներքին նորոգումը: Քաղաքական, դրական, մեկնաբանական մարդերուն մէջ, դարձ մը անհրաժեչտ է, որպէսզի մարդ չմտածուած աւանդութեան մը «զոհ»ը ըլլալէ դադրի, ու դառնայ իր աւանդութեան ստեղծարար նորոգիչը: Այդ դարձն է որ կը կոչուի նաեւ, ինչո՞ւ չէ, Ողորմութիւն:

Ի՞նչ կը նչանակէ սակայն Սփիւռքի բնակիչին համար, անմիջական գետնի վրայ, «ողորմութիւն»ը: Գրուած է· «Զի ակր է չարաթու որդին մարդոյ»: Սփիւռքի բնակիչը պիտի դադրի սփռումի թաթախին յանձնուելէ, ալ ու ձախ դառնալէ, պահ մը միայն, ու պիտի ըլլայ ակրը այդ պահուն, նորոգելով ինքզինք աւանդումի մը միջոցաւ: Իր հաւաքականութենէն պարպուա՞ծ է ան: Այդ պարպումն է որ պիտի դառնայ իրեն համար պարապում: Ինչ որ կը նչանակէ թարգմացեալ ձեւով մը՝ խմբակներու եւ կորիզներու կազմութիւնը, հաւաքական աչխատանք մը, որպէսզի կենագործուի ինչ որ մեռեալ էր մինչեւ այսօր: Որպէսզի վերակենդանանայ սրբազան խօսքը, ու պատրաստ հող մը դանէ մարդոց սիրտերուն եւ միտքերուն մէջ: Սրբազան խօսքի վերարմատացումը եւ հաւաքական կորիզներու այս կազմութիւնը զիրար պայմանաւորող երեւոյթներ են: Եւ երկուքը միասին «չարժում»ի մը կարելիութեան պայմանն են: «Ներքին բովանդակութեան» մը վերականդնումին պայմանը:

(Շար· 2)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՕԴԻ ՉԵԿՈՑՑ

——×——

Չայնասփիւռէն մտիկ կ'ընէի լուրերը: Տասը վայրկեանի մէջ խօսնակը իրարու եաեւէ համրեց Իրանի, Իրաքի, Պէյրութի, Հնդկաստանի, Աֆղանիստանի մէջ պատահած արիւնալի բախումներուն մասին: Գծեց տխուր համայնապատկերը զէնքի ու կռիւի, մթնոլորտը ներկեց կարմիր-դով ու սեւով: Լուրերը վերջացնելէ առաջ, մէկմէկ նախադասութեամբ անդամ մը եւս յիչեցուց ղէխաւոր խորագիրները: Յետոյ աւարտեց:

- Օրուան լուրերը լսեցիք ըսաւ: Հիմա, օդի զեկոյց:

×

Օ՛, որքան դեղեցիկ պիտի ըլլայ օդը վաղը: Հարաւէն եկող չերմութիւնը քիչ մը եւս պիտի տաքցնէ մեր մթնոլորտը, պիտի ունենանք թեթեւ ու անցողակի ամպեր, բայց օրը ընդհանրապէս արեւոտ պիտի անցնի: Ջուրին չերմութիւնը քիչ մը եւս պիտի բարձրանայ ու թերեւս կարելի պիտի ըլլայ ծով մտնել: Անձրեւի չի սպասուիր: Կրնանք մեր ծրագիայ անտառներու մէջ փիքնիքներ կազմակերպել: Ո՛չ հով, ո՛չ փոթորիկ: Օդի նպաստաւոր պայմանները պիտի չարունակուին առնուազն, քառասունեւուէք ժամ...:

×

Չայնասփիւռը զոցեցի ու նայեցայ պատուհանէն դուրս: Գեղեցիկ օր մը սկսած էր դուրսը: Արեւու ճառագայթներուն տակ մէկմէկ աղամանդի նման կը պճլտային ինքնաչարժներուն եւ երկաթեայ բազրիքներու վրայ իջած ցօղի կաթիլները: Թերեւս թեթեւ, չատ թեթեւ անձրեւ մը իջած էր գիչերուան ընթացքին: Դիմացի ծառերուն տերեւները մասմասքուր ու կափկանանչ էին, կարծես մէկը քիչ առաջ զանոնք մի առ մի լուացած ու փայլեցուցած ըլլար: Քանի մը թռչուններ, զեղեղելով կը սիրարանէին իրարու հետ, մէկ ոտէն դէպի միւսը կարճ թռիչքներով ու սիրային դողերով: Ծովը, ծովը այնքան հանդարտ էր որ դիմացի չէնքերուն կրկնապատկերները անոր մէջ կ'իյնային ու այդպէս սառած կը մնային: Բրնութիւնը կրկին օծուած էր անօրինակ գեղեցկութեամբ ու խաղաղութեամբ: Սրտիս մէջ ուրախութիւն մը զդացի: Ապրելու երջանկութի՛ւն: Եւ ես ինծի հարց տուի թէ այսպիսի գեղեցիկ տեսարանի մը մէջ, այսքան գեղեցիկ օդով մարդիկ ինչո՞ւ կը կրակէին իրարու վրայ:

×

Կրնայի՞ յանձնուիլ ասկէ աւելի տխմար մտածումի մը: Երանի թէ, ըսի ես ինծի, մարդիկ իրարու վրայ կրակ չբանային գոնէ զարնան եղանակին, գոնէ այն չրջանին երբ բնութիւնը մեզ կը հրաւիրէ ու կը քաջալերէ ապրելու: Մարդիկ զիրար չմօրթեն բնական սա գեղեցկութիւնները դիտելով հանդերձ, գոնէ գարնանային ապրիլները, մայիսները, աչնանային սեպտեմբերն ու հոկտեմբերը արիւնով չներկուին, թնդանօթներու որոտումն ու հրետանիներու դղրդոցը չխանգարէ առաւօտեան սա ամենագեղեցիկ անդորրութիւնը: Թռչուններու սիրերգը չխեղդուի մարդկային պոռչտուքներու մէջ:

Կրնայի՞ յանձնուիլ ասկէ աւելի տխմար մտածումի մը:

×

Ռազմաճակատի մը խրամներուն մէջ սպասող զինուորին համար ի՞նչ բան այնքան փորձանաարար ու անիծեալ է, որքան ձիւն ու ձմեռը, որքան ցեխն ու անձրեւը, որքան մուքն ու գիչերը: Թչնամին, որ դարանակալ կը սպասէ, այս բոլորէն պիտի չօգտուի՞ զինքը աւելի դիւրութեամբ որսալու համար, կամ ինք, բնութեան հետ ալ մաքառելու պիտի չստիպուի՞ քիչ վերջ, երբ յանկարծակի յարձակիլ պիտի ստիպուի թչնամիին վրայ, անակնկալի բերելու զայն: Սա ցուրտը որ կը սառեցնէ իր մատները, կը թմրեցնէ իր ոտքերը, որքան կը դժուարացնէ հրացէնին գործածութիւնը, ճչդրիտ նչանառութիւնը, քըչնամին ճիշդ ճակատէն գարնելու պարտականութիւնը: Մի՛ հա, սա ցուրտն ու ձմեռը քանի հարիւրհազարաւոր զինուորներու մահուան պատճառ դարձան, քանի հարիւրհազար զինուորներ սառեցան ու ձիւրհազար զինուորներ սառեցան ու ձիւրհազար զինուորներ սառեցան ու ձ

ՓՈՓԽԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ
«ՏՈՒՆ ՖԱՄԻԼԻԱՅԻ»
Ա. ԽՈՎՀԱՆՆԵՍԻ

(Թիւր. 2. 8. 90.)

ՈՒՂԻՂԸ

Մտորեը ու կիրճերուն մէջ կորսուած ոտքերը տակնուվրայ դարձուցին ու ետ դարձան։ Տէր Ֆամբլօ պատմած էր, որ ինքը ոչ մէկ անգամ անցած էր այդ ճամբէն, բայց ոչ մէկ անգամ «Ձմեռ»ին։ Ան ամառը կ'երթար Ալպերու ստորոտները, ուր կը հանգչէր ու կը զբօսնար։ Ան ամառ մը անցուցած էր Ֆրանսայի հարաւը, ուր կը սիրէր ձիարշաւ ընել

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Լիլիան Մուշեան, Պ. Պ. Թիէրի եւ Լօրան Մուշեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն կատարուած է, կիրակի, Յուլիս 22-ին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԵՊՈՒՀ ՄՈՒՇԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՀԱՑՏԸԼՊԵՐԿ. - Գրըճեան ընտանիք 100 Ֆ., իմ բաղդատաւոն իրենց այցելութեան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՏԷՍԻՆ. - Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Հարէեան, Իրենց սիրելի ընկեր Ալէն Փափազեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ, ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընտանիքի բոլոր անդամներուն, բաժնելով անոնց սուգն ու վիշտը։

Այս առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 250 Ֆ. ողբացեալին այնքան սիրելի «Յառաջ»ին։

Հ.Ռ.Ը.Մ. - ՓԱՐԻԶ

Յարգոյ հասարակութենէն կը խնդրուի նկատի ունենալ թէ ամառնային արձակուրդներու առթիւ Հ.Ռ.Ը.Մ.ի Փարիզի գրասենեակն ու Ակեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնը փակ են Յուլիս 28-էն Սեպտեմբեր 3։

×

Հ.Ռ.Ը.Մ.

ՁՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ՝ ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարկութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի բերմամբ, Հ.Ռ.Ը.Մ.ի Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան Գրասենեակը՝ Լօզան, փակ պիտի մնայ Յուլիս 30էն Սեպտեմբեր 3։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տիկին Էլիզ Մկրտիչեան, ուխտի մը առթիւ, կ'ընէ հետեւեալ նուիրատուութիւնները.. Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ եկեղեցւոյ միջոցաւ.. Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ 500 Ֆ., Սէն Ռաֆայէլի Հանդստեան Տան 500 Ֆ., Մոնմորանսիի Հանդստեան Տան 250 Ֆ., Անթիլիի Հանդստեան Տան 250 Ֆ., «Յառաջ» օրաթերթի բարգաւաճման 500 Ֆ.։

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

ՏՕՆ ՊԱՅԾԱՌԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՑ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Ս. ԾՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Այս կիրակի, վարդավառ՝ տօն է պայծառակերպութեան տեառն մերոց Յիսուսի Քրիստոսի։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ։

Երկուշաբթի, Յուլիս 30, յիշատակ է Մեռելոց։

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի՝

Հոգեհանգիստ վասն հանգուցելոց։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒԼԻՍ 29

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը նշուի բացառիկ հանդիսութեամբ մը, կիրակի, Յուլիս 29-ին, նախագահութեամբ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ-ի

Պատարագը կը մատուցանէ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ վրդ. ՊԵՓՃԵԱՆ

իսկ երգեցողութիւնները կը կատարուին Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին կողմէ քառաձայն եղանակով, ղեկավարութեամբ Նայիկ Եըլմազեանի։

Սկիզբ ժամերգութեան.....ժամը՝ 8
Ս. Պատարագ.....ժամը՝ 10

×

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի առաւօտ, ժամը 10-ին, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։ Կը պատարագէ ու կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՓԱՐԵԱՆ

×

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10-ին, Շարվիէօ Ս. Նշան եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՋԱՏԻԿ Աբեղայ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՀՐԱՒԷՐ ԱՅՆԹԱՊՏԻՆԵՐՈՒՆ

Նոր Այնթապ ատենի Այնթապլի լինքնապաշտպանութեան Յուշարձան կոթողին կառուցման առաջին տարեդարձին առիթով Փրանսահայ հայրենակիցները կը հրաւիրուին սոյն հանդիսութեանց, որոնք տեղի պիտի ունենան Սեպտ. 7-էն 20-ի ընթացքին։

Անոնք որոնք կը փափաքին մաս կազմել սոյն տօնակատարութեանց, թող բարեհաճին հեռաձայնել Յակոբ Գրիգորի՝

208 - 01 - 83

թիւին, ճամբորդութեան մանրամասնութեանց ձեւակերպութեան տեղեկանալու համար։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1984 - 1985

Դ. Տ. Վ.-ի 1984 - 85 Տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Վարժարանը ունի Մանկապարտէզ, Նախակրթարան եւ երկրորդականի մինչեւ 5րդ դասարան։ Դպրոցը ունի իր ցերեկօթիկ բաժնի մօտ, գիշերօթիկի բաժինը։

Ինքնաշարժի սպասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ ուղղութիւններով.-

Arnouville — Villiers le Bel — Goussainville
Aulnay s/Bois — Sévran — Livry - Gargan
Gagny — Montfermeil — Drancy
Romainville — Paris 20e

Արձանագրութեան համար դիմել Տնօրէնութեան Յուլիս ամիսը՝ առաւօտները ժամը 9էն 15, իսկ Սեպտեմբեր 1էն սկսեալ՝ 9էն մինչեւ ժամը 17։

Հեռաձայն՝ 381 - 01 -72

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՍԱԿԵՐԸ

Յունիս 8-ի մեր թիւով (Ա. էջ) մեր բաժանորդներու ազնիւ ուշադրութեան յանձնած էինք, թէ աւելի քան տարի մըն է մեր կրած յաջորդական յաւելումները. *Թուղթ - աշխատավարձք - պեռական եւ ընկերային տուրք - առաքում* (մեսաջ.ռի) - *Թղթատար - ելեկտրականութիւն*, եւլն., եւլն, անխուսափելի կը դարձնեն բաժանորդագրութեան սակերու յաւելումը, ամէնէն ուշը՝ Օգս. 1էն։

Ուրեմն, Օգս. 1էն, «Յառաջ»ի բաժանորդագրութեան սակերն են.

ՖՐԱՆՍԱ

տարեկան	500 Ֆ.
վեցամսեայ	260 Ֆ.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

տարեկան	550 Ֆ.
վեցամսեայ	285 Ֆ.

Օդանաւային թղթատարով առաքումներու համար, դիմել վարչութեան։

Մինչեւ Օգս. 1, մեր բաժանորդները կրնան օգտուիլ ներկայ սակերէն փակելու համար իրենց առկախ հաշիւները, կամ նորոգելու բաժանորդագրութիւնը։

Շնորհակալութեամբ՝
վարչութիւն
«Յառաջ»ի

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Շաւիլի ընթրիք - պարահանդէսը Օթել Ռամատա՝
ՇԱԲԱԹ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 6-ԻՆ

×

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի
ՁԱՁ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Նոյեմբեր 17-ին։

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

արձակուրդի հրատարակութիւններ

ՇՈՒԱՐԸ ՄԻՍԱՔԵՑԻՆ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ
1958 - գին 60 Ֆ.

ԵՒՐՈՊԱՑԻ
ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ
1963 - գին 35 Ֆ.

ՇՈՒՀԱՆ ՇՈՒՇՆՈՒՐ
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ
1971 - գին 50 Ֆ.

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ
1973 - գին 50 Ֆ.

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՒԱՆՑ ԵՐԳԻ
վերիսաստարակութիւն 1981 - գին 70 Ֆ.

ԵՆՈՎՔ ԼՕՋԻՆԵԱՆ
ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ
1979 - գին 50 Ֆ.

ԻՇԽԱՆ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ
ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ
1980 - գին 70 Ֆ.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ — 50»
Տպկ. «Յառաջ»ի հիմնադիր հրատարակիչներէն (1925 - 1975)
եւ միւսյատուն
ԿՈՂՔ՝ ԳՈՒՆԱՁՈՒԻ
1976 - գին 120 Ֆ.

ԴԻՄԵԼ՝ «ՅԱՌԱՋ»Ի
Թղթատարի ծախք՝ յաւելեալ 10 Ֆ.։

PARIS - ATHENES - PARIS

VOL CHARTER ALLER / RETOUR A PARTIR DE
1600 Frs
promotion exceptionnelle
Hôtel-Club SIAGAS BEACH
à 58 km. d'Athènes
du 22 JUILLET au 5 AOUT
FORFAIT de 15 Jours — PARIS/PARIS — SEJOUR PENSION COMPLETE, vin inclus
3850 FF adulte, 2900 FF enfant partageant la chambre des parents
et toutes prestations en GRECE, locations de voiture, croisières, circuits etc...
Lic. 1539

A PARIS
Voyages Vacances au Soleil
5, place André Malraux, 75001 PARIS
tél. 296 - 37 - 70
Anita BERBERIAN - TACHDJIAN
Arpi BODURYAN

A ATHENES
Armik Travel
15, rue Voulis, ATHENES
tél. 323 - 03 - 16 / 323 - 03 - 49
Mayda BERBERIAN - BARAZIAN

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
26
JEUDI
26 JUILLET
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տրաճառ : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատ : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.752 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.752

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱԶԳ· ԺՈՂՈՎ
ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ՔՈՒԷ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ՝ ՁԵՌՆՊԱՀ

ՆՈՐ ՄԱՐԴԻԿ ՀԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ֆապիւս Իրատես, քնարական թռիչքներէն զերծ ոճով արտայայտուեցաւ Ազգ· ժողովին առջեւ, ուր կը ներկայացնէր քաղաքական իր ծրագիրը եւ ժողովին վստահութիւնը կ'ուզէր: Ֆրանսացիները համախմբել, արդիականացնել, պլնսուր նպատակները են նոր նախարարապետին: Ներքին մէջ, մարդիկ եթէ փոխուեցան, պլնս յստակ է որ փոխուելիք ուրիշ բան չկայ: Նոր մարդիկ՝ հին քաղաքականութիւնը վարելու համար: Ֆապիւս ուղը հիւսեց իր նախորդին, ապա մէկ խօսում առաւ Ֆրանսացիներուն.- «Ձըլարտութիւնը պիտի ըսեմ»: Ծօքն ուղղելով համախմբարներուն (44 երեսփոխան), բսաւ թէ կը ցաւի որ միութեան կառավարութիւն մը չկրցաւ ներկայացնել, քանի որ՝ «խորհեցաք որ նոյն քայլով չենք ընթանար: Բայց դոնէ նոյն ճամբուն վրայ ենք, երթալու համար՝ նոյն ուղղութեամբ»:

Ֆապիւս կ'ուզէ արդիականացնել պայքարելու համար գործազրկութեան դէմ, խոստովանելով թէ, այս արդիականացման առաջին չրջանին, գործազրկութիւնը պիտի աւելնայ, որպէսզի յետագային՝ նըւազի: Աշխատանքի գեռնին վրայ, կը փորձէ ամէնուն ալ հաճոյք պատճառել, այսինքն՝ գործատիրութիւն եւ սենտիքա: Առաջիններուն կը խոստանայ իրենց բեռը թեթեւցնել, սենտիքաներուն ալ՝ օգուտ օրէնքը լաւ գործադրել տալ: Արդիականացումը երեք գործողութիւններով կը կատարուի.- հետազօտութիւնը, զրաժապղութիւններու գետեղումը եւ մարզոց կազմաւորումը:

Նախարարապետը քայլ մըն ալ կ'ընէ դէպի ընդդիմութիւնը, առաջարկելով որ գործակից, օրինակ անապահովութեան մարդին մէջ, հրաւէր կը կարդայ, ընդդիմութենէն մէկուն յանձնել ուզելով պաշտօն մը, իր կողքին, պայքարը տանելու համար: Աւիկա, Ժիսքարն ալ փորձած է իր օրին, ձախ արմատական Ռոպէր Ֆապրի պաշտօն յանձնելով, բայց ձախող նախաձեռնութիւն մըն էր, որու արդիւնքն ալ ձախող էր:

Բուն հարցը հոն է, որ ձախը, եթէ ապահարզանի ալ չէ հասած, «մարմնի բաժանումը» եղած է: Համայնավարներու «գիւտը»՝ «Ձեռնպահ պիտի մնանք, բայց մեր ձեռնպահութիւնը դրական ֆուէ կը նչանակէ», առնուազն խոտոր կը համեմատի քարթելեան տրամաբանութեան հետ: Իրականին մէջ, այս դիրքը կը նչանակէ, որ իրենց գործին եկած տեղն համայնավարները թեր են, գործին չեկած մասը՝ ապատ են քննադատելու: Շատ հանգստաւէտ դիրք մը չէ, բայց ընկերվարականներուն համար ալ՝ թռնուոր նուէր մըն է: Ոմանք կ'ըսեն նոյնիսկ թէ մարդ երբ նման «բարեկամ» ունենայ, պլնս թշնամիի պէտք չունի:

Ընկերվարականները, անշուշտ մարդու կարիք չունին երկիրը վարելու համար, գոնէ մինչեւ 86-ի գարունը: Եւ վստահութեան քուէն ալ ստացաւ Ֆապիւս, քանի 491 երեսփոխաններու վրայ 481 քուէարկողներու 279-ը՝ վստահութիւն տուին: 44 համայնավար եւ 2 ոչ - արձանագրուած ձեռնպահ մնացին եւ 157 ընդդիմադիր դէմ քուէարկեցին:

Ցանուն համայնավար խմբակին, Անարէ Լաժուանի բացատրեց իր կուսակցութեան դիրքը: Դէմ կը մնան խոտակեցութեան քաղաքականութեան, որու հետեւանքները դրական չեն դաներ ձախին համար: Իրենց հարցումներուն՝ Ֆապիւսի տուած պատասխաններն ալ գոհացուցիչ չըլլալով, այս ելքը ընտրած են, այսինքն, կը չեշտէ Լաժուանի.- «Համայնավար երեսփոխանները ձեռնպահութեան քուէ պիտի տան, որ դրական քուէի իմաստ պիտի ունենայ ,նոր քաղաքականութեան մը կիրարկումին համար... տեսակ մը ապրանչան է, որ ցոյց կու տայ այն վտանգը որ կայ չարունակելով խոտակեցութեան քաղաքականութիւնը, որ միայն ձախողութեան կը տանի ձախը յառաջիկայ ընտրութեանց»:

Ընդդիմութիւններու կողմէ ալ ոչ լաւ պէ, ոչ ալ ծ· Ք· կօտէն «չատ վերէն կը թռէին»:

Եւ այս ամբողջը, ուրիչ բան չէ եթէ ոչ աթոռամարտ: Ամէնուն խելքը - միտքը 86-ի եւ 88-ի ընտրութիւններն են: Այսինքն՝ դուն պիտի չնստիս, ե՛ս պիտի նըստիմ: Կարեւորը ա՛յս է, ոչ թէ Ֆրանսան կամ ժողովուրդը: Իշխանութեան ծարաւն, ապա՝ անոր տուած գինովութիւնը ամէնէն զգայնապաշտներն ալ կը վարակեն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՑԻԼԻ աշխատաւորական կուսակցութեան աննչան յաղթանակը, ինչպէս գրեցինք երէկ, անկասելիօրէն դարձուցած է երկիրը: Ամէն ամեայ ընտիր ունեցող արդիւնքները հետեւեալ պատկերը կը պարզեն.- աշխատաւորական՝ 44 - 45 (պակաս 2 - 3), Լիքուտ՝ 42 (-6), Ռաքահ՝ (համայնավար) 4, անկախներ, հրէական յառաջդիմական ցանկ 2, (+2), Ռաց (քաղաքացիական իրաւունք) 2, ձախ (կեդրոն) 3, առաւել՝ 1, կեդրոն· Եահատ՝ 2 (+2), Հորովից (աջ) 1, կրօնական - ազգ· կրօնական 4 (-2), Թամի (սեֆարատ) 2 (-1), Ակուտաթ Իսրայէլ (սեֆարատ) 2 (-2), Շաս 4 (+4), Մարաչա 2 (+2), ծայրայեղ աջերու մէջ.- Թեհիա՝ 4 (+1) եւ Քաչ 1 (+1): Այս վերջինը՝ Բարուխի Քահանայի մուտքն է: Ծայրայեղ - ազգայնամոլ, Քահանայի քաղաքական ծրագիրը չատ պարզ է.- համոզելով եւ ի դիրը չատ պարզ է.- համոզելով եւ ի դիրը չատ պարզ է.- համոզելով եւ ի դ

ՏԵՍԱԿՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՋԱՔԱՐԵԱՆԻ ՀԵՏ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՑՐՈՒԱԾ ԿՈՉՈՒՄԸ

ՄԱՐԿ. ՆՇԱՆԵԱՆ

Գ.

Երկրորդ բաժինը աւելի անմիջական այժմէականութեան պիտի վերաբերի: Կ'ուզէինք այս ձեւով տեղեկութիւններու պարապը որոշ չափով լեցնել, տեղեկատուական պահանջը լրացնել: Այս բաժինն ալ սակայն պիտի տանի մեզ էական հարցերուն: Այստեղ՝ հարցումներու եւ պատասխաններու ազատումով պիտի յառաջանանք:

Հարցում.- Ի՞նչ արդիւնք տուաւ ճախ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին վերջին այցելութիւնը՝ Փարիզ:

Ի միջի այլոց՝ հետեւեալը. Փարիզի Եկեղեցիին մէջոցաւ՝ ժողովի մը կանչուեցանք, որուն մասնակցեցան Փարիզի, Լիոնի եւ Մարսէյլի եպիսկոպոսները, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի բոլոր ծուխերու վարչական կազմէն ներկայացուցիչներ, Յունիս 8-ին: Վեհափառը պատմական մը բրաւ, զանազան չրջաններու կանոնագրային հարցերուն, Պոլսոյ Ազգային Սահմանադրութեան, Աբեւելեան չրջանի «Պոլոժենիա»ի մասին: Բացատրեց թէ ինչպէս քաղաքական դէպքերը մեր Եկեղեցւոյ դիմագիծը փոխեցին: Այսօր կարգ մը տեղեր՝ լաւ կազմակերպուած կանոնագրութիւններ կան, կարգ մը տեղեր սակայն՝ ո՛չ: Ֆրանսան այս վերջիններուն կը պատկանի: Վեհափառին փափաքն էր, աւելի ճիշդ՝ իր պահանջը, նոր կանոնագրութիւններու պատրաստութիւնը, Ֆրանսայի տարբեր թեմերէն կամ վիճակներէն բիսող, բայց միատարր հանդամանքով մը: Կանոնագրութիւններու միատարրութեան ու կատարելագործումի հարց մը կայ հոս: Այսօրուան կանոնագրութիւններուն մէջ՝ կան անյստակութիւններ, զորս պարտինք ջնջել: Առաջնորդի մը ընտրութեան պարագային օրինակ՝ կանոնագրութիւնը չի ճշդեր թեկնածուներուն եղանակները, այդպիսի յօդուած մը չկայ կանոնագրային ներկայ բնագիրներուն մէջ:

Ակնկ զատ Վեհափառին փափաքն է որ Ֆրանսահայութիւնը կազմէ Organisation Diocésaine de l'Eglise Apostolique Arménienne de France-ը (Ֆրանսայի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Թեմական կազմակերպութիւն), որուն խմբագրական ձեւակերպութիւնները վստահեցաւ երեք վիճակներու վարչական մարմիններուն: Եւ ինդրեց որ վերոյիշեալ թուականէն եւեթ մինչեւ մէկ տարի ամէնէն ուշը՝ խմբագրուած բլլան կանոնագրութիւնները (մէկ մը վիճակային, մէկ մըն ալ՝ ընդհանուր թեմական) եւ Մայր Աթոռի բարձր ուշադրութեան յանձնուին գործադրումէն առաջ, առ ի քննարկումն:

Հարցում.- Ուրեմն այս կերպով՝ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակութիւնը ինչպէ՞ս պիտի շարունակուի:

Երջանկայիշատակ Սերովբէ Սրբազանը երկու պաշտօն ունէր իր ուսերուն վրայ, մէկը Առաջնորդի պաշտօնն էր, միւսը՝ Արեւմտեան Եւրոպայի համար Կաթողիկոսական Պատուիրակի պաշտօնը: Այս երկրորդը հանդամանք մըն է որ կը տնօրինուի, կը նշանակուի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին կողմէ: Վեհափառ Հայրապետի իրաւասութեան սահմաններուն մէջ կ'իյնայ: Առայժմ՝ նման նշանակում տակաւին տեղի չունեցաւ: Այս առթիւ՝ Թոյլ Թող տըրուի ինծի հոս կարճ լուսաբանութիւն մը կատարել: Կաթողիկոսական պատուիրակութիւնը ընդհանրապէս ժամանակաւոր պաշտօն մըն է: Պատուիրակը կը նշանակուի որոշ առաքելութեամբ մը, ու եթէ իրեն վիճակուած պարտականութիւնը աւարտած է, նոր կացութեան պահանջներու գնահատումը վերապահուած է Հայրապետին միբանակամ կարգադրութեան:

Հարցում.- Ի՞նչպէս կը համեմատի կանոնագրային ներկայ կացութիւնը Հայ Եկեղեցւոյ ժողովրդավարական աւանդութեան հետ, որ այսօրուան պայմաններուն մէջ՝ անկեղծօրէն աւելի առասպելի մը հանգամանքը առած է:

Պէտք է դիտնալ որ Ֆրանսայի մէջ կրօնական միութիւնները կազմուած են բոլորն ալ՝ «կրօնական Ընկերակցութիւններ»ու ձեւով: Կան այսպէս հրէական, բողոքական, իսլամական կամ հելլենական Ուղղափառ Եկեղեցւոյ կրօնական, յատ եւս՝ «Պաշտամունքի Ընկերակցութիւն»ները: Կաթողիկէ Եկեղեցին միայն, իրրեւ «Եկեղեցին Ֆրանսայի», այս կանոնադրային չրջանակէն դուրս կ'իյնայ: Պատմականօրէն Ընկերակցութիւնները, իրենց կանոնագրութիւնները կը պատրաստեն իւրաքանչիւրը իր սկզբունքներուն համաձայն, ասոնց վրայ հիմնուելով: Ժողովրդավարական սկզբունքները յարգուած են այն չափով որ ամէն հաւատացեալ պարտի իր համայնքի եւ իր չրջանի Ընկերակցութեան անդամակից բլլալ: Միւս դաղութներուն մէջ սակայն՝ կացութիւնը որոշ չափով կը տարբերի: Կր տարբերի կանոնագրային մանրամասնութիւններով, ինչպէս Հիւսիսային Ամերիկայի պարագային, ուր երկու թեմերու Առաջնորդները ժամանակաւոր կերպով ընտրուած են այն իմաստով որ չորս կամ եօթը տարին անդամ՝ նոր ընտրութիւններ կը կազմակերպուին: Մինչեւ Աբեւելքի թեմերու պարագային՝ յստակ է որ կացութիւնը հիմնովին տարբեր է: Պէյրութի մէջ օրինակ՝ կայ Կրօնական Ժողով մը, որ Քաղաքական Ժողովին հետ կը կազմէ Ազգային Գաւառական Ժողով ըսուածը (*), ու իր կարգին՝ ենթաբաժանումներ ունի, ինչպէս Դաւառապահական Խորհուրդը, որ դաւառական գործերով կը զբաղի: Կան նաեւ հոգարարձական - թաղական մարմիններ, եւ այլն: Հոն իշխանութեան առորոգելիներու մէկ մասը տակաւին եկեղեցւոյ ձեռքը մնացած է:

Հարցում.- Եթէ չեմ սխալիր, Հայ Եկեղեցին ունեցած է կանոնագիրք մը, որ զանազան շրջաններէ եւ ժամանակաշրջաններէ ձեռագիրներ կը խմբաւորէր: Այդ կանոնագիրքը ի՞նչ տեղ ունի Եկեղեցւոյ ժողովրդավարական կեանքին մէջ:

Այսօր Ցանձնախումբ մը կայ, որ Հայ Եկեղեցւոյ կանոնագրքի մը խմբագրումին նուիրուած է, որպէսզի զանազան թեմերը զայն որդեգրեն իրրեւ հիմք, առար կողքին ունենալով իրենց թեմական կանոնադրութիւնները: Կանոնագիրքը պատմութեան ընթացքին քանի մը խմբագրումներու ենթարկուած է, եւ դարերէն եկածը կը մնայ այսօր իրրեւ «մատենագիտական յուշարձան» մը (**): Առենօք կանոնադրքի փոխարէն՝ առձեռն հաւաքածոներ կային, որոնք մասնակի օրէնքներ կը խմբէին, ու կը դործածուէին օրինակ դատական հարցերու յարուցման պարագային: Բայց կը կրկնեմ. առիկա թեմական կանոնագրութիւններու խնդրին հետ անմիջական կապ չունի:

Կարեւոր է այսօրուան Ֆրանսայի Հայ Եկեղեցւոյ համար՝ լաւ խմբագրուած կանոնագրութիւններու տէր բլլալ: Բայց ասոնց լաւ խմբագրուած բլլալը բաւարար չէ: Կրնան ոսկի թերթի վրայ չարագրուած բլլալ. բայց եթէ այսօրուան պէս չբունակենք անհոգ ու անփոյթ կենցաղ մը վարել, այն ատեն՝ նշանախեց մը պիտի չփոխուի կացութենէն: Գլխաւոր հարցը իմ հայեացակէտէս դիտուած՝ Եկեղեցին կենսունակ դարձնելն է, որպէսզի ան վերջապէս իր արժանաւոր դերը կատարէ Սփիւռքի մէջ, ինչ որ չրներ ու չէ ըրած մինչեւ այսօր:

(Շար. 3)

(*) Տես՝ Ազդակ Բացատիկ, 1982, Պէյրութ, էջ 7:

(**) Տես՝ Հայկ. Սով. Հանրագիտարան, հատոր Ե. («Կանոնագիրք»):

ՊԻՒԼՊԻՒԼԸ ԿՈՒ ԿԱՆՉԷ՞Ր...

—×—

Ժողովրդականացած երգ մըն է:

Եւ, աւելի յարմար խորագիր մը չկըրցանք գտնել, յայտնելու համար մեր խոր վիշտը այս անդարմանելի կորուստին առթիւ:

Եւ ինչպէս սկսիլ այս ակամայ գրութիւնը, երբ ձեռքերս կը դողան:

Կար ու չկար, մանկամարդ օրիորդ մը կար: Կը փորձուի տեսնել զինքը բայ կանուչ հագուստով, նրբամարմին եւ ժպտադէմ, եւ որ նօթատետրերը ուժգին սեղմած թեւին տակ, արագ քայլերով կը բարձրանար Պուլվար Սէն Միշէլէն դէպի վեր, Տանֆէռ Ռոշըրոս փողոց, հասնելու համար իր ուսուցչուհիին՝ Մարգրիտ Բարայեանի մօտ:

Զրլլայ թէ ուշանար:

Հոն, այդ ռոմանթիք բնակարանին մէջ, որ երաժշտական հաւաքոյթներու բոյն մըն էր, այնտեղ կազմաւորուեցաւ իր երգարուեստը:

Իրիս Պիւլպիւլեան, համանուն ծաղիկին պէս հրապուրիչ եւ բիւրեղեայ բացառիկ եւ առինքնող ձայնով:

Աչքերս չկայ եւ կայ:

Անմոռանալի են իր երգահանդէսները եւ սիրայօժար մասնակցութիւնները ազգային բազմաթիւ հանդէսներու, որոնց-մով արժանացաւ գաղութիս լայն համակրութեան:

Իր վճիտ եւ սահուն ձայնը հաճելի էր մանաւանդ Մոցարթի, Պէլլինիի, Ռոսթօի, եւ իտալական դասական երաժշտութեան մէջ, եւ իր անսահման սէրը դէպի մեր երաժշտութիւնը, սկսելով Կոմիտասէն մինչեւ մերօրեայ հայ հեղինակները:

Ի մեծ գնահատութիւն, իրր Հայուհի մը՝ գլխաւոր մեներգիչը եղաւ մէկ քանի հրեայ սինակոկներու մէջ: Աւելի ուշ՝ իր երկարամեայ մասնակցութիւնը մեր եկեղեցիին մէջ անմոռանալի է:

Որքա՜ն երախտապարտ եմ քեզի, սիրելի Իրիս, երբ կ'անդրադառնամ թէ որքան բծախնդրութեամբ ու նուիրումով կը մեկնաբանէիր երգերս եւ որոնց առաջին ունկընդրութիւնը կը պարտիմ քեզի:

Մեր եկեղեցին որդեգրեց Մայր եւ կոյսը, եւ որը առաջին ունկնդրութեան իսկ արժանացաւ Վեհափառ Հօր վաւերացման քու մեկնաբանութեանդ շնորհիւ:

Տարօրինակ զուգադիպութեամբ մը Յուլիս 20-ի առաւօտուն, չդիտեմ ինչու յանկարծ փափաքեցայ արտադրել երգեդրդ մին, մտովին հետեւելով եւ անդրադառնալով թէ ինչ լաւ կ'երգէիր, եւ ճիշդ այդ ժամուն կը զուգադիպէր հրաժեշտդ: Անդիտակցաբար քեզի հետ եմ եղեր:

Նոյն օրը կը պատրաստուէինք այցելել քեզի, երբ յանկարծ հնչեց հեռախօսը, եւ..., ի զուր:

Ապրեցար երգով, մեռար տանջանքով:

Ի՜նչ դառն վարձատրութիւն:

Բայց, արուեստագէտները անմահ են: Բացառաբար դուն աւելի անմահ պիտի մնաս, քանի որ ձայնդ ամէնուրեք պիտի հնչէ երգասրնակներու վրայէն:

Հիմա, պիտի երթաս միանալու հրեշտակներուն, որովհետեւ անոնց ձայնը ունէիր:

Սա հապճեպ տողերը թող բլլան անհուն երախտիքիս արտայայտութիւնը, ընկերացած քանի մը կաթիլ արցունքի:

Ա. Մ. ՊԱՐԹԵԻԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆ ԾԱՅՐԱՑԵՂ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ԾԱԻԱԼՈՒՄ ԻՐԱՆԷՆ ԱՍԻԱ

—×—

Ասիոյ հարաւ - արեւելքի չրջագօտիին մահմետական իշխանութիւնները, յատկապէս Ինտոնէզիա եւ Մալեզիա, ունենալով բացարձակ մեծամասնութեամբ մահմետական բնակչութիւն, մահոդութեան նշաններ ի յայտ կը բերեն Պարսկաստանէն ներչնչուող եւ քաջալերուող Խոմէյնիի քարոզած, դաւանած ծայրայեղ, արմատական կրօնապաշտութեան տարածումին ճիդերուն ուղղութեամբ:

Նոյնը նաեւ, որոշ աստիճանով, փիլիպպեան Կղզիներու ու Թայլանտի իշխանութիւններուն համար: Քանի այդ երկիրներուն մէջ, փոքրամասնութիւն պարզող մահմետական ըմբոստ տարրերը նկատելի կերպով նոյն տրամադրութիւնները կը յայտնեն:

Բոլորն ալ կը հաստատեն, թէ Խոմէյնի կը ձգտի իր վարդապետութիւնը «արտածել»:

Չէ՞ որ այս վերջինը Շահին գահակալութեան անկումին հինդերորդ տարելիցին առիթով յատակ կը յայտարարէ, թէ այսպէս նկատուող մահմետական իշխանութիւնները կ'ըմբռնէ՞ն, թէ իսլամ վարդապետութիւնը արդէն խոր կը տարածուի: Կ'աւելցնէ, - ժամանակը չէ՞ եկած արդեօք, որպէսզի մահմետական ժողովուրդները իրենց կամքը պարտադրեն եւ իրենց պետութիւններուն դլուխը առնորդեն իսլամական օրէնքներուն հպատակող առաջնորդներ:

Միւս կողմէ, Թեհրան միշտ կը ժխտէ, թէ արտահանման տեղի ունեցող ահաբեկչական արարքներուն մէջ իր «մատը» կայ: Ալթոլլան կ'ըսէ, - «Իրան որեւէ ժամանակ ինքզինք պատասխանատու չի նկատեր այլ երկիրներու մէջ տեղի ունեցող եւ իր անունով դաւանող ոճրափորձերուն»:

Այսուհանդերձ, հարաւ - արեւելեան չրջագօտիի մահմետական երկիրները, նաեւ փոքրամասնութիւն պարզող մահմետական բնակչութիւն ունեցողները, մտահոգութեան տեր խմբակներ, զանազան միջոցներով, իրենք զիրենք աչքառու կը դարձնեն: Այս չարժումներուն կը նպատակեն պարսիկ ուսանողները, որոնց թիւը մեծ չբլլալով հանդերձ, Խոմէյնիի դաղափարները կը տարածեն, ինչպէս փիլիպպեան Կղզիները, ուր 500էն 900ի մէջ կը տարբերին, 1976ի չորս հազարին տեղ:

Փայամ-է-Վահտաթ, որ թարգմանաբար կը նշանակէ Միութեան Արձադանգ, հրատարակութիւն մը՝ Ալթոլլայի տեսակէտները կը սփռէ կղզիներուն մէջ, իրանցի ուսանողներու կողմէ, փոքրամասնութիւն ներկայացնող մահմետական չրջանակներուն մօտ: Մէկ թիւը հպարտանալու համար կը յիշատակէ աւելի քան 5 միլիոն թերթիկներու ցրուումը «փիլիպպեան մեր մահմետական եղբայրներուն մօտ»: Թռուցիկներէն մէկ ուրիշը կ'ըսէ, - Մենք կը յայտնենք ինքնապիտակցութեան հրաւիրել ժողովրդական դանդաղածները՝ մահմետականներն ու քրիստոնեաները՝ մահմետականներն ու քրիստոնեաները հաւասարապէս, ընդդէմ ապականած, բռնատէր վարչակարգի մը:

Ասոր իր մինուչեւ Մանիլի իրանեան դեսպանատան պատասխանատու անձնաւորութիւնն ալ կը ձգտի իր վարդապետութիւնը տարածել:

Չէ՞ որ այս վերջինը Շահին գահակալութեան անկումին հինդերորդ տարելիցին առիթով յատակ կը յայտարարէ, թէ այսպէս նկատուող մահմետական իշխանութիւնները կ'ըմբռնէ՞ն, թէ իսլամ վարդապետութիւնը արդէն խոր կը տարածուի: Կ'աւելցնէ, - ժամանակը չէ՞ եկած արդեօք, որպէսզի մահմետական ժողովուրդները իրենց կամքը պարտադրեն եւ իրենց պետութիւններուն դլուխը առնորդեն իսլամական օրէնքներուն հպատակող առաջնորդներ:

Մի՛ւս կողմէ, Թեհրան միշտ կը ժխտէ, թէ արտահանման տեղի ունեցող ահաբեկչական արարքներուն մէջ իր «մատը» կայ: Ալթոլլան կ'ըսէ, - «Իրան որեւէ ժամանակ ինքզինք պատասխանատու չի նկատեր այլ երկիրներու մէջ տեղի ունեցող եւ իր անունով դաւանող ոճրափորձերուն»:

Այսուհանդերձ, հարաւ - արեւելեան չրջագօտիի մահմետական երկիրները, նաեւ փոքրամասնութիւն պարզող մահմետական բնակչութիւն ունեցողները, մտահոգութեան տեր խմբակներ, զանազան միջոցներով, իրենք զիրենք աչքառու կը դարձնեն: Այս չարժումներուն կը նպատակեն պարսիկ ուսանողները, որոնց թիւը մեծ չբլլալով հանդերձ, Խոմէյնիի դաղափարները կը տարածեն, ինչպէս փիլիպպեան Կղզիները, ուր 500էն 900ի մէջ կը տարբերին, 1976ի չորս հազարին տեղ:

Փայամ-է-Վահտաթ, որ թարգմանաբար կը նշանակէ Միութեան Արձադանգ, հրատարակութիւն մը՝ Ալթոլլայի տեսակէտները կը սփռէ կղզիներուն մէջ, իրանցի ուսանողներու կողմէ, փոքրամասնութիւն ներկայացնող մահմետական չրջանակներուն մօտ: Մէկ թիւը հպարտանալու համար կը յիշատակէ աւելի քան 5 միլիոն թերթիկներու ցրուումը «փիլիպպեան մեր մահմետական եղբայրներուն մօտ»: Թռուցիկներէն մէկ ուրիշը կ'ըսէ, - Մենք կը յայտնենք ինքնապիտակցութեան հրաւիրել ժողովրդական դանդաղածները՝ մահմետականներն ու քրիստոնեաները՝ մահմետականներն ու քրիստոնեաները հաւասարապէս, ընդդէմ ապականած, բռնատէր վարչակարգի մը:

Ասոր իր մինուչեւ Մանիլի իրանեան դեսպանատան պատասխանատու անձնաւորութիւնն ալ կը ձգտի իր վարդապետութիւնը տարածել:

Չէ՞ որ այս վերջինը Շահին գահակալութեան անկումին հինդերորդ տարելիցին առիթով յատակ կը յայտարարէ, թէ այսպէս նկատուող մահմետական իշխանութիւնները կ'ըմբռնէ՞ն, թէ իսլամ վարդապետութիւնը արդէն խոր կը տարածուի: Կ'աւելցնէ, - ժամանակը չէ՞ եկած արդեօք, որպէսզի մահմետական ժողովուրդները իրենց կամքը պարտադրեն եւ իրենց պետութիւններուն դլուխը առնորդեն իսլամական օրէնքներուն հպատակող առաջնորդներ:

Մի՛ւս կողմէ, Թեհրան միշտ կը ժխտէ, թէ արտահանման տեղի ունեցող ահաբեկչական արարքներուն մէջ իր «մատը» կայ: Ալթոլլան կ'ըսէ, - «Իրան որեւէ ժամանակ ինքզինք պատասխանատու չի նկատեր այլ երկիրներու մէջ տեղի ունեցող եւ իր անունով դաւանող ոճրափորձերուն»:

Այսուհանդերձ, հարաւ - արեւելեան չրջագօտիի մահմետական երկիրները, նաեւ փոքրամասնութիւն պարզող մահմետական բնակչութիւն ունեցողները, մտահոգութեան տեր խմբակներ, զանազան միջոցներով, իրենք զիրենք աչքառու կը դարձնեն: Այս չարժումներուն կը նպատակեն պարսիկ ուսանողները, որոնց թիւը մեծ չբլլալով հանդերձ, Խոմէյնիի դաղափարները կը տարածեն, ինչպէս փիլիպպեան Կղզիները, ուր 500էն 900ի մէջ կը տարբերին, 1976ի չորս հազարին տեղ:

Փայամ-է-Վահտաթ, որ թարգմանաբար կը նշանակէ Միութեան Արձադանգ, հրատարակութիւն մը՝ Ալթոլլայի տեսակէտները կը սփռէ կղզիներուն մէջ, իրանցի ուսանողներու կողմէ, փոքրամասնութիւն ներկայացնող մահմետական չրջանակներուն մօտ: Մէկ թիւը հպարտանալու համար կը յիշատակէ աւելի քան 5 միլիոն թերթիկներու ցրուումը «փիլիպպեան մեր մահմետական եղբայրներուն մօտ»: Թռուցիկներէն մէկ ուրիշը կ'ըսէ, - Մենք կը յայտնենք ինքնապիտակցութեան հրաւիրել ժողովրդական դանդաղածները՝ մահմետականներն ու քրիստոնեաները՝ մահմետականներն ու քրիստոնեաները հաւասարապէս, ընդդէմ ապականած, բռնատէր վարչակարգի մը:

Ասոր իր մինուչեւ Մանիլի իրանեան դեսպանատան պատասխանատու անձնաւորութիւնն ալ կը ձգտի իր վարդապետութիւնը

ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻ ՔԱՆԱԼ
ՀԱՂՎԱԾՈՒԹՅՈՒՆ ՊԵՏՔ Է ՏԱԿԱՎՈՐ
ՀԱՄԱՐ ՄԻԱՅՆ ՄԵԿ ՏԱՐՎԱ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ

«ՏՈՆ ՖՈՒՏԲՈԼՈՑ»
Ա. ԽՈՀՈՒԲՅԱՆ
ՓՈՓԽԻԿ

(Երգար. 2. 8. 9.)

ՀՈՒՆԿԻՈՑ ԵՒ ՀՈՒՆԱ

- Դարձիր Տըն Ֆեմբիլդին ու ըսի՛ որ գիշեր հրճուայ, ոտեայ:
- Այո՛, կ՚ուրախանայ, սիրտ, ուրա՛խ, խայտայ տաս իւղ մը նորէն ի փեշակ մեր տիկնոջ:

Ֆրանսերէնէ թարգմանեց Ա. Ս.

ՓՈՓԽԻԿ «ՅՈՒՆԱՍԻ ՖՈՒՏԲՈԼՈՑ»

Ա. ԽՈՀՈՒԲՅԱՆ

(Շար. 48)

Ան ֆեմբիլդո ալ մեկուսի որ դէմ իրենց կրնայ ելլել, ո՛չ ոք կայ ուրիշ տեղ մը, ոչ ալ ուրիշ ժամանակ մը, քան հոս եւ հիմա: Ան ֆեմբիլդո ալ մեկուսի որ դէմ իրենց կրնայ ելլել, ո՛չ ոք կայ ուրիշ տեղ մը, ոչ ալ ուրիշ ժամանակ մը, քան հոս եւ հիմա: Ան ֆեմբիլդո ալ մեկուսի որ դէմ իրենց կրնայ ելլել, ո՛չ ոք կայ ուրիշ տեղ մը, ոչ ալ ուրիշ ժամանակ մը, քան հոս եւ հիմա:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արշիկ Ամիրխանեան, կինը Շաքէ եւ Այտա Ամիրխանեան
Շահէ եւ Այտա Ամիրխանեան
(Սիանէյ) զաւակները
Նորիկ եւ Ազիկ Ամիրխանեան
(Փարիզ), եղբայրը
Լիւիկ եւ Ճուտիկ Կարապետեան
(Թեհրան), քոյրը
Իմմա Ամիրխանեան եւ զաւակները
(Թեհրան), եղբօր կինն ու զաւակները,
Ֆրէտ եւ Լիւի Յովսէփեան
(Փարիզ), եղբօր զաւակները
կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Երկուշաբթի, Յուլիս 30 (Մեռելոց), ժամը 11·30-ին Փարիզի Ս· Յովհ· - Մկրտիչ եկեղեցին

ՀՐԱՅՐ ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆԻ
(մահացած Սիանէյ)

մահուան տարելիցին առթիւ։

Ի դիտումն ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

Իր ողբացեալ եղբօր յիշատակին, Պ· Նորիկ Ամիրխանեան 500 Ֆ· կը նուիրէ «Ցառաջ»ի բարգաւաճման։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը եւ Օժանդակ Տիկնանց Միութիւնը իրենց խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնեն՝ Տիկին Անահիտ Փափազեանին եւ զաւակներուն, Տիկին Գեղան Շինիքճրեան - Փափազեանին, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փափազեանին եւ զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն

Ադոլէն Փափազեանի

կսկծալի մահուան առիթով։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Նելլի Ֆրէնկեանի *մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկին Զաւիկ Ալանեան 1000 Ֆ· կը նուիրեն Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին (ստանալ «Ցառաջ»էն)-*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Աչի Պանեէօ - Ֆաչանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Սարգիս Տէր - Սահակեանի մահուան առիթով՝ 500 Ֆ· Տիկին Տիրուհի Մուսկեանէ եւ իր զաւակներէն, 100 Ֆ· Տիկին Սիրանոյշ Տէր - Սահակեանէ, 300 Ֆ· Տիկին Հերմինէ Տէր - Սահակեանէ իր ամուսնոյն մահուան քառասունքին առթիւ։

Ազատուհի Ֆապապօղոսեանի մահուան քառասունքին առիթով՝ 200 Ֆ· Պ· Մարտիկ Տակաուեանէ։

Ի դնահատութիւն եւ քաջալերանք մասնաճիւղիս կազմակերպած պոյտային (Շանթիյի) 200 Ֆ· Պ· Վարդգէս Տակաուեանէ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Նախկին ռազմիկ Անդրէաս Պօյաճեան, (Անտրէ) իր զարմիկին Քլէման Հառութեանի վաղահաս մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կ'ընէ հետեւեալ նուիրատուութիւնները։-

Իսիի Առաք· եկեղեցւոյ, Աւետարանական եկեղեցւոյ, Իսիի Մ·Տան, Իսիի ԺԱՖ-ին, «Աչխարհ» թերթին եւ «Ցառաջ» օրաթերթին 100ական Ֆ· (ստանալ «Ցառաջ»էն)։

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Նախկին ռազմիկ Անդրէաս Պօյաճեան, (Անտրէ) իր զարմիկին Քլէման Հառութեանի վաղահաս մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կ'ընէ հետեւեալ նուիրատուութիւնները։-

Իսիի Առաք· եկեղեցւոյ, Աւետարանական եկեղեցւոյ, Իսիի Մ·Տան, Իսիի ԺԱՖ-ին, «Աչխարհ» թերթին եւ «Ցառաջ» օրաթերթին 100ական Ֆ· (ստանալ «Ցառաջ»էն)։

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել Թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Ցառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը։

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է դիմել անշուշտ թերթիս վարչութեան մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէներ (ընթացիկ եւ նորը) եւ կցել 20 Ֆ·ի դրոշմաթուղթ (25 Ֆ· արտասահմանի պարագային, բացի՝ Իտալիայէն, ուր Թղթատարական անկանոնութիւններու եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը ստիպուինք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնները չընդունիլ)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

ՏՕՆ ՊԱՅԾԱՌԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՑ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Այս կիրակի, վարդավառ՝ տօն է պայծառակերպութեան տեառն մերոց Յիսուսի Քրիստոսի։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս· Յովհ· - Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ։

Երկուշաբթի, Յուլիս 30, յիշատակ է Մեռելոց։

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, կը մատուցուի պատարագ, եւ յատուկ պատարագի կը կատարուի՝
Հոգեհանգիստ վասն հանգուցեալ Նիւթեցելոց։

Ս· ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Այս կիրակի, Ս· Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։

Ժամերգութիւն .....ժամը 8·30-ին
Պատարագ .....ժամը 10-ին

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒԼԻՍ 29

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը նշուի բացառիկ հանդիսութեամբ մը, կիրակի, Յուլիս 29-ին, նախապահութեամբ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ-ի

Պատարագը կը մատուցանէ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ վրդ· ՊԵՐՃԵԱՆ

իսկ երգեցողութիւնները կը կատարուին Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին կողմէ քառաձայն եղանակով, ղեկավարութեամբ Նաչիկ Երլմազեանի։

Սկիզբ ժամերգութեան.....ժամը՝ 8
Ս· Պատարագ.....ժամը՝ 10

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի առաւօտ, ժամը 10-ին, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։ Կը պատարագէ ու կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ· ՋԱՓԱՐԵԱՆ

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10-ին, Շարվիէօ Ս· Նշան եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ Աբեղայ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1984 - 1985

Դ· Տ· Վ·-ի 1984 - 85 Տարեշրջանի արձանագրութիւնները, սկսած են։ Վարժարանը ունի Մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ երկրորդականի մինչեւ 5րդ դասարան։ Դպրոցը ունի իր ցերեկօթիկ բաժնի մօտ, դիշերօթիկի բաժինը։

Ինքնաշարժի սպասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ ուղղութիւններով։-

Arnouville — Villiers le Bel — Goussainville
Aulnay s/Bois — Sévran — Livry - Gargan
Gagny — Montfermeil — Drancy
Romainville — Paris 20ᵉ

Արձանագրութեան համար դիմել Տնօրէնութեան Ցուլիս ամիսը՝ առաւօտները ժամը 9էն 15, իսկ Սեպտեմբեր 1էն սկսեալ՝ 9էն մինչեւ ժամը 17։

Հեռաձայն՝ 381 - 01 -72

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՍԱԿԵՐԸ

Յունիս 8-ի մեր թիւով (Ա· էջ) մեր բաժանորդներու ազնիւ ուշադրութեան յանձնած էինք, թէ աւելի քան տարի մըն է մեր կրած յաջորդական յաւելումները - *թուղթ - աչխատավարձք - պետական եւ ընկերային տուրք - առաքում* (մեսաճը։ ոի) - *թղթատար - ելեկտրականութիւն*, եւլն։, եւլն, անխուսափելի կը դարձնեն բաժանորդագրութեան սակերու յարելումը, ամէնէն ուշը՝ Օգս· 1էն։

Ուրեմն, Օգս· 1էն, «Ցառաջ»ի բաժանորդագրութեան սակերն են։-

ՖՐԱՆՍԱ

տարեկան	500 Ֆ·
վեցամսեայ	260 Ֆ·

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

տարեկան	550 Ֆ·
վեցամսեայ	285 Ֆ·

Օդանաւային թղթատարով առաքումներու համար, դիմել վարչութեան։

Մինչեւ Օգս· 1, մեր բաժանորդները կրնան օգտուիլ ներկայ սակերէն փակելու համար իրենց առկախ հաշիւները, կամ նորոգելու բաժանորդագրութիւնը։

Շնորհակալութեամբ՝
վարչութիւն
«Ցառաջ»ի

ՀՐԱՒԷՐ ԱՅՆԹԱՊՑԻՆԵՐՈՒՆ

Նոր Այնթապ աւանի Այնթապի ինքնապաչտպանութեան Ցուշարձան կոթողին կառուցման առաջին տարեդարձին առիթով Թուղ Ֆրանսահայ հայրենակիցները կը հրաւիրուին սոյն հանդիսութեանց, որոնք տեղի պիտի ունենան Սեպտ· 7-էն 20-ի ընթացքին։

Անոնք որոնք կը փափաքին մաս կազմել սոյն ոճնակատարութեանց, թող բարեհաճին հեռաձայնել Ցակոբ Գրիգորի՝
208 - 01 - 83
թիւին, ճամբորդութեան մանրամասնութեանց ձեւակերպութեան տեղեկանալու համար։

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian

Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille.
tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ գնով «Ցառաջ»ի բաժանորդներուն"

MICHEL ADEMIAN

plomberie - sanitaire
dépannage
rénovation - entretien

(75) PARIS
(92) HAUTS de SEINE
(95) VAL d'OISE

TELEPHONE:
415. 31. 43

Հ.Բ.Ը.Մ. - ՓԱՐԻԶ

Ցարգոյ հասարակութենէն կը խնդրուի նկատի ունենալ թէ ամառնային արձակուրդներու առթիւ Հ.Բ.Ը.Մ-ի Փարիզի գրասենեակն ու Ակեք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնը փակ են Ցուլիս 28-էն Սեպտեմբեր 3։

×

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՋՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ՝ ԼՕՋԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի բերմամբ, Հ.Բ.Ը.Մ-ի Ջուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան Գրասենեակը՝ Լօզան, փակ պիտի մնայ Ցուլիս 30էն Սեպտեմբեր 3։

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ
27
VENDREDI
27 JUILLET
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.753 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.753

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵՐԱԿՈՑԻ նախագահը՝ Ալէն Փոհէր յոյսով դէմ արտայայտուեցաւ «Հանրավճիռին վրայ Հանրավճիռին» եւ վստահեցուց այլ օրինաւոր ելք մը՝ խարէն առաջարկեց այլ օրինաւոր ելք մը՝ Մերակոյսը եւ Ազգ Ժողովը համագումարի հրաւիրել Օգոստոսի վերջ եւ այդ Համագումարը (ֆոնկրէ) կու տայ սահմանադրական այդ յօդուածին (11) փոփոխութեան որոշումը, ինչպէս կը նախատեսէ Սահմանադրութիւնը: Փոհէրի համար ժամանակի եւ զրամի խնայողութիւն է: Ինչպէս կը տեսնուի, զրեթէ ամէն օր իշխանութիւն եւ ընդդիմութիւն կը փորձեն գնդակը միւսին կողմը զրկել: Հաւանաբար, ոչ ոք հանրավճիռ կ'ուզէ, ոչ իսկ նախագահ Միթերան, բայց կը նախընտրէ, հաւանաբար, որ ան չերեսայ Մերակոյսի պլոճածով, ինչ որ իրեն թոյլ կու տայ ըսել ժողովուրդին, կը տեսնէ՛ք ո՞վ է խանդարողը: Ամէն պարագայի մէջ, շաթաֆներէ ի վեր, մէկ կողմը միւսին թափարդ կը լարէ, անհամբերութեամբ իրարու կը նային: Ո՞վ պիտի իյնայ, ի վերջոյ, բուն թակարդին մէջ: Հաւանաբար, ինչպէս զրեթէ միշտ՝ ժողովուրդը···:

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ կառավարութիւնը որոշած է վերամիացնել Պէյրութը, բանալով անցքի բոլոր ճամբաները եւ վերցնել տալով պահնչները եւ ջնջելով բանակին ջոկատներուն յարձանագրական նկարագիրը: Մահմետական եւ քրիստոնեայ հասարակաց հրամանատարութիւն մը պիտի ըստեղծուի:

«ԻՄՄԱՆԻԹԷ»ի Յուլիս 26ի թիւին մէջ, հարցազրոյցի ձեւին տակ կեղծ· կոմիտէի քարտուղար՝ Կասթոն Փլիսոնիէի հետ, կը բացատրուի թէ ի՞նչպէս համաձայնաւարները չմասնակցելու որոշումը տուած են: Նախ առաջին հարցումը· - «Ե՞րբ կուսակցութեան գեկավարութիւնը տեղեկացաւ Մոռուա կառավարութեան հրաժարման»: Պատասխան· - «Իմացանք, երբ քաջարթի իրիկուն, Յուլիս 17, ժամը 20·15-ին, հեռատեսիլի լրատուութեան ատեն: Բոլորիս համար, առանց բացառութեան, կը պնդեմ, որոշումը անսպասելի եղաւ: Վճռական եմ»: Քարտուղարը, ապա, կը պարզէ դէպքերու ընթացքը: Օրինակ կը յայտնէ, որ քաղաքական բիւրոյի յայտարարութիւնը չարադրուած է, նախքան Ֆապիւսի նշանակումը, ապա կապ հաստատած է Մառչէի հետ (Ռուման իա) եւ մանաւանդ ներքին խորհրդակցութիւնները չարունակուած են եւ պատասխանատու ընկերներուն տեսակէտը պարզ էր· - Պէտք է աւելի պահանջկոտ ըլլալ, քաղաքականութիւն փոխել: Ֆապիւսի հետ տեսակցութենէն ետք, քաղաքական բիւրօն նոր նիստ կը դումարէ եւ կը հաստատուի որ տրուած պատասխանները զոհացուցիչ չեն: Հիմա ի՞նչ պիտի ըլլայ համաձայնաւարներու դիրքը, Փլիսոնիէ կը ճշդէ· - «Բուռն կերպով պիտի պայքարինք աջին դէմ, անոր գործելակերպին, յեղափոխական յաւակնութիւններուն: Հաւանաբար կուսակցութիւնը ամէն բանի կամ ոչ մէկ բանի քաղաքականութիւն պիտի չվարէ: Զօրավիդ պիտի ըլլայ դէպի յառաջ որեւէ քայլի, որեւէ դրական միջոցի: Ինք ալ առաջարկներ պիտի ընէ այդ ուղղութեամբ, օժանդակելու համար ստեղծուելիք դէմ պայքարին»:

ՓԱՐԻԶԻ ԲԻՒՐՕ ՄԸ սառեցնել տուած է կիսոլը դիակը, զոր կը պահէ Մէն - է Լուար իր տան նկուղին սառնարանի մը մէջ, զերոյէն 60 աստիճան ցած, այն յոյսով որ գիտութեան յառաջդիմութիւնները թոյլ կու տան օր մը, որ կինը կեանքի վերադառնայ: Հարցն հոն է, որ վարչական հարցեր ծնած են: Այդ սառնարանին համար, բժիշկը տեղին արտօնագիր մը առեր է, որ այլեւս ի զօրու չէ եւ իշխանութիւնները կ'ուզեն որ բժիշկը՝ կամ կինը թաղէ, կամ՝ հրկիզէ կամ Ամերիկա փոխադրէ, ուր կան «սառնացման» վայրեր:

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ մկրտչական պատուելի մը, այլեւս զղուած այն կիներէն, որոնք կը մերժեն լաթ լուալ, արդուկ ընել եւ դեռնները մաքրել, որոշած է 26րդ անգամ ըլլալով, ամուսնալուծուիլ, 76 տարեկանին···: Ցարդ 40 զաւակ ունի եւ վերջին կինը, որմէ կը բաժնուի ,38 տարեկան է: Ամուսնացած էր Յունուարին:

ՓԱՐԻԶԻ հանրային փոխադրութեանց սակերը կը սղեն Օգս· 1-էն սկսեալ: Այսպէս, մեթրօ, հանրակառք թէ Էո-Ը-Էո սկսէս, մեթրոյի տոմսը 4էն 4·20ի կ'անցնի, Ա· մեթրոյի տոմսը 4էն 4·20ի կ'անցնի, Ա· կարգին ալ՝ 6-էն 6·20-ի: Նարնջագոյն քարթը 1 - 2 գօտի, 122 Ֆ·էն 130-ի կը բարձրանայ (Բ· կարգ) եւ 1 - 3 գօտի, 165-էն 170 Ֆ·ի:

«ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՀԳԵՍՏԱՒՈՐՈՒՄ» նշանախօսքով է, որ 20 հազար հոգի ցոյցի մը մասնակցած է Թեհրան: Պաշտօնական այս տոզանցքին նպատակն էր իսլամական զգեստաւորում պարտադրել կիներուն: «Մահ այն կիներուն, որոնք չեն յարգեր» կը բացագանչէին ցուցարարները:

ԻՍՐԱԷԼ փակեց Լիբանանի իր «դրացնեակը», որ Տպայէ կը գտնուէր, Պէյրութէն 10 քիլոմեթր, որովհետեւ լիբանանեան կառավարութիւնը կը մերժէր չէնքը պաշտպանել: Որոշումը տրուեր է ընտրութիւններէն առաջ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 47-ՐԴ ԱԽՕՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

———×———

Խորհրդային 47-րդ ախոյենութեան երթի մրցաշարքի առարտին «Արարատ» 14 կէտով կը զրաւէր զասաւորման 14րդ տեղը: Ծանօթ է, որ անցեալ տարի՝ 46-րդ ախոյենութիւնը, Երեւանցիներուն համար յուսախարութիւններու եւ հիասթափութիւններու չրջան մը եղաւ, երբ խումբը հանդիպումէ հանդիպում կորնչուց նախորդ տարուան իր մարտական որակը եւ հրաշքով ազատեցաւ զասակարգ իջնելէ: «Արարատ»ի տղոց եւ օրուան մարզիչ Արկադի Անդրէասեանի միջեւ զոյութիւն ունեցող տարակարծութիւններն ու այլ հարցեր իրենց ազդեցութիւնը զործած էին հայրենի խումբի ճախողութիւններուն վրայ: Այդ պատճառով ալ ընթացիկ մրցաշրջանի սեմին լուրջ փոփոխութիւններ կատարուեցան «Արարատ»ի կազմին եւ մարզիչներուն մէջ: «Արարատ»ի ղեկավարութիւնը երկրորդ անգամ ըլլալով յանձնուեցաւ Նիկիտա Սիմոնեանի:

Յունիսին նոր ղեկավարութիւնը սկիզբէն իսկ լծուեցաւ ծանր ու զժուար հարցերու լուծման աշխատանքին: Անհրաժեշտ էր բարձրացնել մարզիկներու ֆիզիքական պատրաստութեան մակարդակը, անոնց հաւատք ներշնչել իրենց ուժերուն նկատմամբ, զարգացնել ունակութիւնները, որոշել խումբին հիմնական կազմը, մշակել թէքնիքի հնարքներու ու կազմակերպչական արարքներու տարբերակները, որպէսզի խաղացողները կարենան լաւագոյնս արտայայտել ու իրազործել իրենց կարելիութիւնները:

Պէտք է ըսել, որ «Արարատ»ի տղաքը նախապատրաստական չրջանին եւ մանաւանդ խորհրդային բաժակի մրցաշարքի առաջին եւ երկրորդ հանդրուաններուն իրենց զեղեցիկ խաղարկութեամբ այն տպաւորութիւնը թողուցին, որ խումբը պատրաստ էր խորհրդային ախոյենութեան մէջ առաջնակարգ դիրքեր զրաւելու: Իսկ ախոյենութեան երկրորդ խաղին՝ Մարտ 17, Երեւանի մէջ՝ Մոսկուայի «Դինամօ»ի 5 - 2 յաղթելով, Երեւանցիները արմատաւորեցին այդ համոզումը: Սակայն, կարճ ժամանակ ետք տիրեց յուսախարութիւնը եւ երթի մրցաշարքին «Արարատ» արձանագրեց միայն 5 յաղթանակ, 4 հաւասարութիւն՝ եւ 8 պարտութիւն, զրաւելով 14րդ տեղը (18 խումբերու վրայ):

Ասկէլով «Արարատ»ի ճախողութեան զլխաւոր պատճառներուն մասին, «Սովետական Հայաստան» օրաթերթի (Յուլիս 17-ի թիւ) մարզական թղթակիցները զիտել կու տան, թէ «խումբը համօրէն չէ մեղմ կու տան, թէ «խումբը համօրէն չէ պակասը: Երբ խօսում է թերութիւնների ու բացթողումների մասին, բնականաբար, քննադատութեան մեծ մասը բաժին է ընկնում յետին դծի խաղացողներին»: Ի դէպ, ընթացիկ մրցաշրջանին յաճախ քննադատութեան թիրախ դարձաւ յետապահներու եւ միջնապահներու դործողութիւններու միջեւ անհերդաչնակութիւնը, հետեւաբար վերջերս մարզիչը կարգ մը փոփոխութիւններ ալ մտցուցած է այդ մարզին մէջ, չրջելով յետապահներու եւ միջնապահներու դերերը: Ընթերցողները կը յիշեն, որ դարձի մրցաշարքի իր առաջին հանդիպումին՝ «Արարատ», Լենինգրադի մէջ՝ «Զենիթ»էն ըտացած էր 6 կոլ, որոնցմէ 5ը՝ երեւանցի յետապահներու սխալին հետեւանքով:

«Արարատ» ընտրած է 4-4-2 խաղի ատանդական դրութիւնը, յարձակման դիծին վրայ պահելով արագաչարժ եւ ճարպիկ կերպով դործող մէկ կամ երկու խաղացող: Այդ պարտականութիւնը առաւելապար յանձնուած է Համլետ Մխիթարեան նի եւ Բարկէն Մելիքեանի, հնդամանք մը՝ զոր պէտք է բացատրել անոնց ֆիզիքական եւ թէքնիք յատկանիշներով եւ այն նպատակով, որ հնարաւոր բոլոր պահերուն անոնք կարենան յայտնուիլ «կրակէ դիծ»ին վրայ:

Հայրենի մարզական թղթակիցները մատնանշելէ ետք թերութիւնները, ուրախութեամբ կը հաստատեն, թէ Արարատ համերաչխ, հաւասարակշռուած խումբի տպաւորութիւն կը թողու: Կը յուսանք որ թերութիւններու չէզոքացումով «Արարատ»ի տղաքը իրենց բոլոր կարողութիւնները ի գործ կը դնեն եւ յառաջիկային կը բարելաւեն խումբին դիրքը դասաւորման մէջ, մաս կազմելով առաջին տասնեակին:

Մինչ այդ, Յուլիս 24-ի խաղերէն ետք դասաւորումը հետեւեալ պատկերը կը պարզէ·-

Սպարտակ եւ Դինեպր 25ական կէտ, Զենիթ եւ Մոսկուայի Տորպեդօ 23ական, ԲՄՄ. Ռոստով 21, Կիեւի Դինամօ, Շախտեոր, Մինսկի Դինամօ եւ Չերնոմորեց 20ական, Կայրաք եւ Թիֆլիսի Դինամօ 19ական, Մետալիստ եւ Ժալգիրիս 18ական, Արարատ 15, ԲԿՄՄ. 14, Պախտակոր 13, Մոսկուայի Դինամօ 12 եւ Նեֆթչի 11 կէտ:

ՀՐԱՆԴ Ա.ՃԻՄԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՅՈՒԼԻՍ 17 / 23)

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ
ԱԼ· ՄԻԱՍՆԻԿԵԱՆ ԴՐԱԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Երեւանի Ալեքսանդր Միասնիկեան դրադարանին մէջ բացուած է ցուցահանդէս մը, նուիրուած Վահան Թոթովենցի, որ բացակայ դրադէտին ծննդեան 90ամեակին առթիւ: Հարուստ է ու բազմաեռ՝ Թոթովենցի դրական վաստակը, որ կ'ընդգրկէ բանաստեղծութիւններ ու պատմուածքներ, վէպեր ու ակնարկներ, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ յօդուածներ: Ցուցադրուած են Թոթովենցի առաջին դրքոյկը՝ «Աւերակ», լոյս տեսած 1906-ին՝ Պոլիս, ապա Պոսթըն, Թիֆլիս, Պոլիս հրատարակուած «Սրինգ», «Ողբ անմահութեան», «Արեւելք» դիրքերը: Ներկայացուած են Երեւան լոյս տեսած հատորները՝ «Դոկտոր Բուրբոնեան», «Կեանքը հին հոմէական ճառնպարհի վրայ», «Բաքու», «Ազատնիներ», «Բաց կապոյտ ծաղիկներ» եւ այլն: «Նոր Բիւզանդիոն» թատերախաղը, որուն համար դրադէտը արժանացած է համամիութենական մրցանակի, բեմադրուած է նաեւ Փարիզ: Անոր «Բաց կապոյտ ծաղիկներ» պատմուածքներու հատաքածոյի թեմաներով «Հայֆիլմ»ը արտադրած է «Կատր մը երկինք» չարժանկարը, որ բազմաթիւ մրցանակներու արժանացած է համամիութենական եւ միջազգային փառատօներուն: Ցուցադրուած են Թոթովենցի թարգմանութիւնները, ուսումնասիրութիւններն ու հրապարակադրական յօդուածները:

յոյսով որ գիտութեան յառաջդիմութիւնները թոյլ կու տան օր մը, որ կինը կեանքի վերադառնայ: Հարցն հոն է, որ վարչական հարցեր ծնած են: Այդ սառնարանին համար, բժիշկը տեղին արտօնագիր մը առեր է, որ այլեւս ի զօրու չէ եւ իշխանութիւնները կ'ուզեն որ բժիշկը՝ կամ կինը թաղէ, կամ՝ հրկիզէ կամ Ամերիկա փոխադրէ, ուր կան «սառնացման» վայրեր:

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ մկրտչական պատուելի մը, այլեւս զղուած այն կիներէն, որոնք կը մերժեն լաթ լուալ, արդուկ ընել եւ դեռնները մաքրել, որոշած է 26րդ անգամ ըլլալով, ամուսնալուծուիլ, 76 տարեկանին···: Ցարդ 40 զաւակ ունի եւ վերջին կինը, որմէ կը բաժնուի ,38 տարեկան է: Ամուսնացած էր Յունուարին:

ՓԱՐԻԶԻ հանրային փոխադրութեանց սակերը կը սղեն Օգս· 1-էն սկսեալ: Այսպէս, մեթրօ, հանրակառք թէ Էո-Ը-Էո սկսէս, մեթրոյի տոմսը 4էն 4·20ի կ'անցնի, Ա· մեթրոյի տոմսը 4էն 4·20ի կ'անցնի, Ա· կարգին ալ՝ 6-էն 6·20-ի: Նարնջագոյն քարթը 1 - 2 գօտի, 122 Ֆ·էն 130-ի կը բարձրանայ (Բ· կարգ) եւ 1 - 3 գօտի, 165-էն 170 Ֆ·ի:

«ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՀԳԵՍՏԱՒՈՐՈՒՄ» նշանախօսքով է, որ 20 հազար հոգի ցոյցի մը մասնակցած է Թեհրան: Պաշտօնական այս տոզանցքին նպատակն էր իսլամական զգեստաւորում պարտադրել կիներուն: «Մահ այն կիներուն, որոնք չեն յարգեր» կը բացագանչէին ցուցարարները:

ԻՍՐԱԷԼ փակեց Լիբանանի իր «դրացնեակը», որ Տպայէ կը գտնուէր, Պէյրութէն 10 քիլոմեթր, որովհետեւ լիբանանեան կառավարութիւնը կը մերժէր չէնքը պաշտպանել: Որոշումը տրուեր է ընտրութիւններէն առաջ:

« Les Temps Modernes »

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ԲԱՑԱՌԻԿ ԹԻՒ ՄԸ

———×———

Ժան - Փօլ Սարթրի հիմնած պարբերականին Յուլիս - Օգոստոսի հատորը նուիրուած է Թուրքիոյ, քանի որ, կ'ըսէ խմբագրութիւնը առաջին էջին վրայ·-

« On connait peu et mal la Turquie. Le passé de ce pays, sa position stratégique et les luttes qui s'y déroulent méritent selon nous, qu'un numéro spécial y soit consacré. Il nous a paru que les plus qualifiés pour témoigner sur la Turquie étaient les Turcs eux-mêmes. Nous leur donnons la parole.

T.M.

×

Հետաքրքրական երեւոյթ է նկատել, թէ այս բացառիկ թիւին մէջ, պարբերականին խմբագրութիւնը տեղ տուած է նաեւ երկու այլ դրութիւններուն, մէկը՝ հայկ· հարցին, միւսը՝ քրտական հարցին մասին: Առաջինին հեղինակն է՝ Տիկին Անահիտ Տէր - Մինասեան եւ խորագիրը՝

La permanence d'une revendication.

միւսը տտորագրած է ճօյս Պլօ՝

Le mouvement national kurde.

Այս յօդուածները ներկայացնելով Թան. Մոտերն կը զրէ·-

Les deux articles qui suivent - l'un traitant de la question arménienne, l'autre de la question kurde - sont publiés sous la seule résponsabilité du comité de direction des T. M. qui a jugé nécessaire et équitable l'expression de ces points de vue.

Ընդհանուր ձեւով հետաքրքրական հատոր մը:

T. M. - 22, rue de Condé, 75006 Paris

ՏԵՍԱԿՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՋԱՔԱՐԵԱՆԻ ՀԵՏ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՑՐՈՒԱԾ ԿՈՉՈՒՄԸ

ՄԱՐԿ. ՆՇԱՆԵԱՆ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Հարցում.- Մեր խօսակցութեան սկիզբը՝ խօսքը Տարագրութեան ստանձնումին մասին էր, աստուածաբանական գետնի վրայ: Այս մասին կաթողիկոսին հետ միտքերու փոխանակում մը տեղի ունեցա՞ւ:

Վեհափառը նշանակալից խօսք մը ունեցաւ, զոր Սփիւռքի թերթերը չբարեհաճեցան վերարտադրել, որքան որ գիտեմ(*): Ըսաւ հետեւեալը, մէկ նախադասութեամբ. Սփիւռքը այսօր մնայո՛ւն երեւոյթ մըն է: Իր այս խօսքը ես երկու ձեւով կը հասկնամ կամ կը բացատրեմ: Նախ որ մեր ժողովուրդին կէսը փաստօրէն Հայրենիքէն դուրս կ'ապրի: Այդ փաստը, իրրեւ այդ, անհերքելի է, ու կը խօսի անվերադարձ երեւոյթի մը մասին: Բայց երկրորդ՝ յստակ է որ ասկէ դեռ քառասուն տարի առաջ՝ կը մտածէինք որ վերադարձ մը տեղի պիտի ունենար, ու մարդիկ այդ հոգեբանութեամբ կ'ապրէին իրենց գաղթավայրերուն մէջ: Այսօր այս հոգեբանութիւնն է որ հիմնովին փոխուած է: Ասկէ անդին՝ մե՛ր պարտականութիւնն է տարագրութեան ստանձնումը, յղանալի բոլոր եղանակներով: Այդ եղանականերէն մէկն է աստուածաբանականը: Իսկ Վեհափառ Հայրապետը հրապարակաւ քանիցս չեչտեց, թէ մեծագոյն պարգեւը զոր Սփիւռքը կրնայ Հայրենիքին ընել՝ գաղութներուն մէջ ամէնօրեայ դպրոցներու ցանցի մը ստեղծումն է:

Եւ անկեղծ ըսեմ որ ես յաճախ այս դեռնի վրայ առիթն ունեցայ հիասթափ ըլլալու հոս: Մեր եկեղեցական գործերուն մասնակցող աշխարհականները յաճախ անհաւատա կը հռչակեն իրենք զիրենք, ու – ազգային առաքելութեամբ է որ հոս ենք, կ'ըսեն: Բայց կը տեսնեմ ես որ ազգային - գործունէութիւն ալ չեն տանիր: Ու հարց կու տամ ես ինծի, թէ ինչպէ՞ս եկեղեցին կրնայ այս պայմաններով չարունակել, մոռնալով դեռ այն միւս հարցը թէ ի՞նչ կը նշանակէ արդեօք ազգային գործունէութիւն, երբ իրականութեան մէջ՝ ներքին պարապութիւն մըն է որ կը տիրէ:

Այս էր հաւանաբար «զոհ»ի եւ «ողորմութեան»հակազրութեան իմաստը այսօրուան Աւետարանին մէջ: Ծխակառարութիւնն իսկ ձեւակերպութիւններու հասցուցինք մենք: Մոռցանք Աւետարանին մէջ ըսուածը, թէ ուղտը ասեղի ծակէն կ'անցնի, բայց դուք՝ Փարիսեցիներդ Աստուծոյ Արքայութիւնը չէք մտներ: Պիտի ուզէի աղաղակել. ձեւերը մի՛ պահէք, երբ ազօթքի կարելիութիւնն իսկ ջնջուեր է: Վերջին հաշուով՝ օրէնքի պահապաններն ալ չենք, ինչպէս Փարիսեցիները: Ամէն ինչ մեր մօտ ֆոլքլորի վերածուեր է: Այնպէս որ նորէն կ'ըսեմ՝ կանոնադրութիւնները անհրաժեշտ են, բայց անպայման կեանքի մէջ պէտք է գործադրուին, այլապէս՝ ոսկի թերթի վրայ գրուած կանոնադրութիւնն իսկ որեւէ օգուտ պիտի չունենար:

Ձիշդ է՝ իմ մտահոգութիւնս մեր եկեղեցին իր բովանդակութեան վերադարձնել է: Բայց դիտէք որ եկեղեցի բառը երկու իմաստ ունի: Մէկն է ասոնցմէ՝ Աստուծոյ ժողովուրդին ժողովումը, այն որ իր էութեամբը՝ հիմնուած է Քրիստոսի անձին վրայ: Եւ միւսն է՝ այն չէնքը ուր պաշտամունքները, նուիրական խորհուրդները կը կատարուին, չէնքը ուր խորհուրդին ներկայութիւնը կայ միշտ: Մեր եկեղեցւոյ մէջ՝ առաջին իմաստով է որ ահաւոր պարապ մը կը տեսնեմ: Աստուծոյ ժողովուրդի հիմնաւորութենէն դատարկուած է ան: Ու այս հարցը ես ջիղերովս կը զգամ: 1980-ին երուսաղէմ հաւաքուած էին զանազան աշխարհամասերէ ժամանած մեր եկեղեցականները, ու բոլորին մէջ նոյն տառապանքը կար, ներքին բովանդակութեան պակասէն բխող նոյն տագնապը: Բայց իւրաքանչիւրս իր քովինէն կը սպասէր ասոր դարմանումը: Պէտք է տեղ մը մէկը սկսի այս խնդրին յանձնառութեամբ ու անձնազոհութեամբ մօտենալ:

Հարցում.- Ինչպէ՞ս կը տեսնէիք դուք անձամբ այդ դարմանումը, ասոր ուղղութեամբ սկզբնական քայլերը:

Նախ որ աւետարանումի գործով չի զբաղիր Եւրոպայի մէջ մեր Եկեղեցին, ուսուցումի գործով: Կ'ուզէի որ «Ուսուցական Խորհուրդ» մը ըլլար, որ զբաղէր վաղուան սերունդի քրիստոնէական դաստիարակութեամբ, որ ձեռնարկէր պատդամներ ձեռք բերելու, աշխարհահայեացք մը կերտելու լուրջ եւ երկարամեայ աշխատանքին: Մեր Եկեղեցւոյ մէջ աշխարհահայեացքի կերտում չկա՛յ: Հաւատքը ենթակայական խնդիր է, առարկայականը՝ մեր ձեռքը եղող այդ կերտումի պարտականութիւնն է, եւ ասկէ անդին կամ ասոր հետ մէյտեղին՝ ուսուցումի անհրաժեշտութիւնը: Մենք հաւատացեալ համարուողները քով քովի իսկ չենք բերած տակաւին, կրօնական հիմունքով ժողովում մը կարելի դարձնելու համար, հեռու՝ ազգային ձեւամոլութենէն: Վերջապահ չեմ թէ այսօր ես իմ չուրջս յիսուն հոգինոց հաւատացեալներու համայնք մը ունի՞մ թէ չէ՞: Այս է պատճառը որ ինծի համար՝ չարժումի մը խնդիրը առաջնահերթ ընոյթ մը ունի, աւելի քան կանոնադրային խնդիրները: Այս ճամբով տարբական գործերը չեն կատարուած, դանդաղած է մինչեւ հիմա հաւատացեալները քով քովի բերելու մտահոգութիւնը, անոնց ժողովումը վերահիմնելու պարտականութիւնը: Մինչդեռ Քիսուս ըսած է. «եւ որ ոչ ժողովէ ընդ իս՝ ցրուէ»:

Հարցում.- Քրիստոնէական ուսուցումի եւ շարժումի մը մտահոգութիւնները կը խաչաձեւուին հոս աստուածաբանական մտահոգութիւններուն հետ: Կ'ենթադրեմ որ երկուքը անկախ չեն մէկը միւսէն:

Անշուշտ՝ ո՛չ: Ցոյները Ֆրանսայի մէջ կեդրոն մը ունին, որ Ուղղափառ Եկեղեցւոյ տեսակէտը կրնայ պաշտօնապէս ներկայացնել: Ո՞ւր կայ արդեօք համապատասխան ներկայացուցիչ մարմին մը Հայ Եկեղեցւոյ պարագային: Եկեղեցին ինքզինք ապաքաղաքական հաստատութիւն մը կը հռչակէ, չատ լա՛ւ: Բայց կրօնական դաւանանք մը ունի՞ արդեօք, որ ըլլայ իրեն յատուկ: Կրօնական աշխարհահայեացք մը զարգացուցա՞ծ է որեւէ տեղ մը: Թագման ու պաշտամունքի իր պարտականութիւնները անթերի կը կատարէ: Բայց Ուղղափառ Եկեղեցւոյ պէս կեդրոն մը չէ ստեղծած, որ ուսումնասիրական վայր մը ըլլար, եւ միեւնոյն ատեն՝ չարժման մը կորիզը հանդիսանար: «Տարագրութեան Աստուածաբանութիւն»ը այս իմաստով՝ հաճելի բառ մը եղաւ, զոր մարդիկ սեփականացուցին ու ճղճիմ համեմատութիւններու բերին, ինչպէս աւետնօք՝ Սփիւռք բառը եւ սփիւռքեան մրտածողութիւնը: Մինչդեռ հարցը նաեւ ու գլխ իրապէս՝ լայն պաշարով ու համեմատութիւններով խմբագրելն է: Այս գաղափարը կրնամ ըսել նոյնիսկ որ աշխարհականներէն եկաւ, քեզմէ, Պըլտեանէն: Կ'ուզէի օրինակ Տարագրութեան Աստուածաբանութիւնը ուսումնասիրել նախ՝ Սփիւռքի ներկայ դրական հիմքերուն վրայէն, որովհետեւ խօսքի խնդիրը է, եւ բանաստեղծութեան հետ ես անքակտելի կերպով չարաբերութիւն կը տեսնեմ: Բայց դրականութեան ընդմէջէն է նաեւ որ ցրուումը կրնայ լաւագոյնս հասկցուիլ, իբրեւ բացարձակին բացակայութիւնը: Աստուածաչնչական չղումին անհրաժեշտութիւնը տակէ կը ծնի:

Այսպէս կը տեսնեմ չարժումի մը կորիզը, համբական, բջիջային աշխատանքներով, ստեղծման կեդրոնի մը պայմաններով, ուր աշխարհահայեացք մը իրապէս կերտուէր, ուր հարցերը իրենց առօրեայ վիճակին մէջ ուսումնասիրուէին ու բաշխուէին, տարածուէին: Եւ եթէ տարածումին ընթացքին ալ՝ խոչընդոտներու հանդիպուէր՝ վերադարձ մը ըլլար կարելի: Հոն ուր անելիներ կան, կը խուսափինք մենք անոնցմէ: Մինչդեռ պարապին ուսումնասիրութիւնը պէտք է կատարուէր:

Հարցում.- Ձեր աչքին «ներքին» ստեղծումի հարցը կապուած է նաեւ դէպի «դուրս» ներկայացուցչական կեցուածքի մը:

Հոս ալ՝ գժուար է մէկը միւսէն անջատել: Ներքին եւ արտաքին խորտակուած վիճակ մըն են: Ո՛չ ներքին հաւաքումը առկայ է, ո՛չ ալ արտաքին ներկայացուցչութիւնը: Այսօր օրինակ՝ վիճակումներ ու վիճաբանութիւններ տեղի կ'ունենան դրեթէ հրապարակի վրայ, սեմական եւ յունական հոգեբանութիւններուն միջեւ գոյացող տարբերութիւնները մասին, եւ ասոնց ճամբ ժառանգին մասին ներկայ կրօնական աշխարհահայեացքներուն վրայ: Հայերուն մօտ՝ ո՞վ մտածած է երբեք այսպիսի հարցերու վրայ, ո՞վ պրպտած է մեր աւանդութեան կոթողները, այս տեսակի հարցեր չօչափելով: Ներքին չարժում ու կորիզ, թէ արտաքին ներկայացուցչութիւն՝ հարցը միշտ «ինքնութեան» հարց մըն է: Չի բաւեր ըսել, ձեւական տարազներով, որ եկեղեցին մեր գոյութեան կռուաններէն մէկն է, երբ իր ծուձէն պարպուած է ան, երբ անկարող ենք իր իւրայատկութիւնը բացայայտելու, իր զատորոշող տարրերը յայտնաբերելու եւ անոնց վրայ հիմնաւորուելու: Երբ դաւանանքի եւ աշխարհահայեացքի անձնիւր կերպերն ու եղանակները կը մնան աղօտ: Այստեղի Հայոց համար, մեր Եկեղեցին չնաչխարհիկ պըտուղ մըն է: Պտուղին երբ ո՛չ տեսքը դիտեն, ո՛չ ալ միջուկը, ինչպէ՞ս կրնային ճաշակել զայն:

Թող աւետարանումի գործը սկսի, թող աշխարհահայեացքի մը կերտումի ճամբով սկսին մտածել եկեղեցական թէ աշխարհական, այն ատեն՝ Սփիւռքի աւանդութիւնն ալ պիտի սկսի հիմնուիլ եւ ճամբայ ելլել: Ապա թէ ոչ՝ կարելի է դիմ մը քաշել սփիւռքային կեանքին վրայ:

(*) ԽՄԲ. «Յառաջ»ի.- Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ելոյթին (Փարիզ, Յունիս 12) գլխաւոր մասերը, մէջը ըլլալով մատնանշուած հատուածը բառացի հրատարակուած են «Յառաջ» Յունիս 17/18-ի թիւին մէջ, Ա. Էջ: Առանձին անդրադարձ ալ ունեցած էր Գ. Տ. (Յուլիս 5):

ԵԱԼԹԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

—×—

Եալթա: Ատողջարաններով, նաւահանգիստով, զբօսաշրջիկութեան մեծ կեդրոնով ծանօթ ծովափնեայ այս քաղաքը կը պատուի Ուկրանիոյ Սրբոյ Թերակղզիի հարաւային ծովախորշերէն մէկուն մէջ: Եւ ահա հեռաւոր այս անկիւնը, որպէս հայ հաւատացեալ հոգիի պայծառ վկայութիւն, անսասան եւ կանգուն մնացած է հայկական գեղեցիկ եկեղեցի մը:

Ծովային ճամբով Եալթա այցելողին համար անկարելի է չնկատել հորիզոնին՝ երկնքի ու ծովու կապոյտին վրայ վեր խոյացած հայկական ոճով այդ եկեղեցին երկնասլաց իր դմբեթով: Բարձունքին բազմած այս եկեղեցին, թաղուած մենութեան գրկին մէջ, որպէս հաւատքի եւ յոյսի փարոս, իրեն կը քաշէ բազմաթիւ մարդիկ: Եկեղեցին իր արտաքին տեսքով չատ կը նմանի Էջմիածնի Ս. Հռիփսիմէ տաճարին: Այս նմանութիւնը պատահական չէ, քանի որ ան կը կրէ Ս. Հռիփսիմէ կոյսի անունը: Ո՞վ է այս եկեղեցւոյ հիմնադիրը, ինչո՞ւ անիկա կը նմանի Ս. Հռիփսիմէ եկեղեցւոյ եւ կը կոչուի անոր անունով, եւ ե՞րբ եւ ինչո՞ւ կառուցուած է հոս:

Այս բոլորը կապուած է մեծ պատմութեան մը, որ պատահած է դարուս բուկիլոքները:

Պաքուի Հայերէն ծանօթ արդիւնաբերող Ց. Տէր - Ղուկասեան (Ղուկասով) ունէր աղջիկ մը՝ Հռիփսիմէ անունով: Աղջիկը կը հիւանդանայ թոքերու բորբոքումով: Բժիշկներու խորհուրդով Տէր - Ղուկասեան իր աղջիկը բուժելու նպատակով կը տանի զինք Եալթա: Սակայն 1905-ին դեռատի Հռիփսիմէ կը մեռնի՝ սուգի մատնելով իր հայրը: Վիշտերու մէջ թաղուած հայրը իր աղջիկը կը թաղէ Եալթայի ամէնէն բարձր բլուրներէն մէկուն վրայ:

Տարիներ չարունակ Եալթայի մէջ ապրող Հայերը բազմաթիւ խնդրագիրներ կը ղրկեն Էջմիածին՝ եկեղեցի ունենալու համար: Վերջապէս 1904-ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Մկրտիչ Ա. Խրիմեանի (1892 - 1907) օրօք, «Սիոնդը լսեց Ներքին Գործոց Նախարարի դրութիւնը, որով կը յայտնէր Եալթա քաղաքի եկեղեցւոյ վերաբերեալ տրուած բարձրագոյն թոյլտուութիւնը»:

Տէր - Ղուկասեան սիրելի աղջկան յիշատակը յաւերժացնելու նպատակով կ'օգտուի այս յարմար առիթէն եւ համաձայնութեան գալով նախաձեռնողներուն հետ՝ իր ծախքերով 1905 - 1909 թուականներուն կառուցանել կու տայ Էջմիածնի Ս. Հռիփսիմէ տաճարին նման երկյարկանի դամբարան - եկեղեցի մը եւ աղջկան անունով ալ կը կոչէ Ս. Հռիփսիմէ:

Եկեղեցւոյ նախագիծը՝ Տէր - Ղուկասեանի յանձնարարութեամբ, պատրաստած է հայ անուանի ճարտարապետ Գաբրիէլ Միքայէլի Տէր-Միքայէլեան (1874-1949):

Վերելքը դէպի եկեղեցի կը սկսի բլուրի ստորոտէն քարէ լայն աստիճաններով, որոնց սկիզբը՝ աջ ձեռ ձախ կողմերը, կառուցուած են մատուռանման դեղեցիկ երկու շինութիւններ: 128 աստիճանները կ'աւարտին եկեղեցւոյ հարաւային ճակատին առջեւ գտնուող հարթակով, որուն վերջաւորութիւնը կը տանի դէպի եկեղեցւոյ առաջին յարկը՝ հանդստարան մը, ուր կը գտնուի վաղամեռիկ Հռիփսիմէի դերեզմանը: Բուն եկեղեցին կը գտնուի երկրորդ յարկը: Հանդստարանի աջ եւ ձախ կողմերու լայն աստիճանները կը տանին երկրորդ յարկ՝ եռակամար քանդածածկ սրահը, որ կցուած է եկեղեցւոյ հարաւային ճակատին, ուր կը գտնուի դլխաւոր մուտքը: Միւս մուտքը արեւմուտքէն է: Ճարտարապետ Տէր - Միքայէլեան եկեղեցւոյ կառոյցին մէջ «հաշուի առած է» հայկական - եկեղեցական ինարարութեան տարբեր ժամանակաշրջաններու կառուցողական աւանդութիւնները: Հոս լայնօրէն օգտագործուած են Հայկական (Ժ. դար) զարդաքանդակներու դեղարուեստական հնարքները, իսկ երկյարկանի եկեղեցի - դամբարանի միջոցառնուած է Սմաղուի Նորավանք եկեղեցւոյ շինութենէն (ԺԳ. դար):

Եալթայի Ս. Հռիփսիմէ եկեղեցւոյ ներքին ձեւաւորման աշխատանքներուն մասնակցած են ծանօթ նկարիչ Վարդգէս Սուրէնեանց, քանդակագործներ Տարագրութեան (Տէր - Վարդանեան) եւ Մերկուրով: Եկեղեցւոյ զարդաքանդակներու ընդհանրութիւնը կատարած է Վ. Սուրէնեանց՝ ցուցաբերելով բացառիկ ճաշակ: Այն կատարած է նաեւ ներքին նկարազարդումները, որոնց ոճաւորումը եւս փոխառնուած է հին հայկական զարդաքանդակէն (Թ.-ԺԷ. դարեր): Գմբէթին որմնազարդերը իրենց բնոյթով ու յօրինուածքով կը յիշեցնեն Էջմիածնի Մայր տաճարի գմբէթի նկարազարդումները (ԺԷ. դարու 60ական թուականներ):

Եկեղեցւոյ արտաքին տեսքը, դիրքը, ներքին ձեւաւորումը խաղաղութեամբ կը համակեն այցելուի հոգին՝ զայն մղելով խոհումի եւ ինքնամփոփման:

Գմբէթին վրայ կ'երեւայ եկեղեցւոյ միակ արձանագրութիւնը, որ Քրիստոսի աւետարանական ճշմարտութեան եւ փրկարար լոյսի պատգամն է. «Գնացէ՛ք այս ուսեալ աշակերտեցէք զամենայն հեթանոս, մկրտեցէք զնոսա յանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ: Ուսուցէք նոցա պահել զամենայն որ ինչ պատուիրեցի ձեզ. ահաւասիկ ես ընդ ձեզ եմ զամենայն աւուրս, մինչեւ ի կատարած աշխարհիս» (Մատթ. ԻՀ. 19 - 20):

Եկեղեցւոյ բակին մէջ կը գտնուի ծանօթ նկարիչ Վարդգէս Սուրէնեանցի դերեզմանը (մեռած՝ 1921 Ապրիլ 6ին):

ՍՏԵՓԱՆ ՍԱՐԿ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

(Թիրան. 2. 3. 9.)

ՀԱՅԿԱԿԵՐՊ ՀԱՅԸ

«ՏՈՒ ՖԱՍՏԱԼՈՑ ՎՈՒՐՎԱԿՈՓ ՔԵՒՍԸՀԸ»

Ա. ԽՈՀԱՍԵՐՊ

Խնդրեցինք մեր ընթերցողներուն կարծիքը յայտնել վերոյիշեալ ոտանաւորին մասին։ Ահա ստացուած պատասխանները։

Ա. Ս. - Ոտանաւորը ինքնին գեղեցիկ է, սակայն ոչ մի կապ չունի Հայկական հարցի հետ։ Ինչո՞ւ հեղինակը չի գրել Հայկական հարցի մասին։ Ինչո՞ւ նա չի գրել Հայ ժողովրդի ցաւերի մասին։ Ինչո՞ւ նա չի գրել Հայ ժողովրդի ապագայի մասին։ Ինչո՞ւ նա չի գրել Հայ ժողովրդի ազատագրութեան մասին։ Ինչո՞ւ նա չի գրել Հայ ժողովրդի միաւորման մասին։ Ինչո՞ւ նա չի գրել Հայ ժողովրդի վերածնութեան

ՑԱԿԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութիւնը խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Պ. Նուրհան Ֆրէնկեանի, ինչպէս նաեւ իր զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաններուն, Տիկին Նելլի Ֆրէնկեանի մահուան առթիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տիկին Սեզա - Մայտա Փափազեանի իր հօր Յարութիւն կարապետեանի մահուան առթիւ:

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տունը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տիկին Սեզա - Մայտա Փափազեանի իր հօր՝ Յարութիւն կարապետեանի մահուան առթիւ: Այս տխուր առթիւ, Հնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի 200 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Յակոբ Յակոբեանէ:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Պէյֆոնթէյնի Կայանի Յուլիսի խումբի վերադարձը՝

ՓԱՐԻԶ.- Կիրակի, Յուլիս 29, ժամը 17·30էն սկսեալ
Porte d'Orléans, Ave. Paul Appel, 14ème

ԼԻՈՆ.- Կիրակի, Յուլիս 29, ժամը 18էն 19, Հայոց եկեղեցւոյ մօտ՝
Rue d'Arménie, Lyon 3ème

ՄԱՐՍԷյԼ.- Երկուշաբթի, Յուլիս 30, ժամը 24էն 0·30՝
Poste du Chapître
Rue St. Basile, Marseille

Օգոստոսի խումբին օթոքարի մեկնումը Փարիզէն՝ Երկուշաբթի, Յուլիս 30, ժամը 7·30՝
Ave. Paul Appel, Porte d'Orléans

ՀՐԱՒԷՐ ԱՅՆԹԱՊՑԻՆԵՐՈՒՆ

Նոր Այնթապ ասնի Այնթապի ինքնապաշտպանութեան Յուշարձան կոթողին կառուցման առաջին տարեդարձին առիթով Ֆրանսահայ հայրենակիցները կը հրաւիրուին սոյն հանդիսութեանց, որոնք տեղի պիտի ունենան Սեպտ. 7-էն 20-ի ընթացքին:

Անոնք որոնք կը փափաքին մաս կազմել սոյն տօնակատարութեանց, թող բարեհաճին հեռաձայնել Յակոբ Գրիգորի՝
208 - 01 - 83
թիւին, ճամբորդութեան մանրամասնութեանց ձեւակերպութեան տեղեկանալու համար:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ԿՂ ՆՈՒԻՐԵՆ

Union des banques de Paris 2000 *F*, *Տէր եւ Տիկին Սերգօ Պէրպէրեան* 2000 *Ֆ*, *Տէր եւ Տիկին Վահէ Ճազմաճարեան* 1000, *Պ. Փայլակ Կիրակոսեան* 500 *Ֆ*.:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել Թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է դիմել անշուշտ թերթիս վարչութեան մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէները (ընթացիկ եւ նորը) եւ կցել 20 Ֆ.ի դրոշմաթուղթ (25 Ֆ. արտասահմանի պարագային, բացի՝ Իտալիայէն, ուր Թղթատարական անկանոնութիւններու եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը ստիպուինք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնները չընդունիլ):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հ.Բ.Ը.Մ. - ՓԱՐԻԶ

Յարգոյ հասարակութենէն կը խնդրուի նկատի ունենալ թէ ամառնային արձակուրդներու առթիւ Հ.Բ.Ը.Մ.իութեան Փարիզի գրասենեակն ու Ալեք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնը փակ են Յուլիս 28-էն Սեպտեմբեր 3:

×

Հ.Բ.Ը.Մ.

ՉՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՒԻՃԱԿ՝ ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարկութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի բերմամբ, Հ.Բ.Ը.Մ.իութեան Զուիցերական Իրաւաւիճակով Ընկերակցութեան Գրասենեակը՝ Լօզան, փակ պիտի մնայ Յուլիս 30էն Սեպտեմբեր 3:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

ՏՕՆ ՊԱՅԾԱՌԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՏԵԱՌՆ
ՄԵՐՈՑ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Այս կիրակի, վարդավառ՝ տօն է պայծառակերպութեան տեառն մերոց Յիսուսի Քրիստոսի:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ.- Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ:

Երկուշաբթի, Յուլիս 30, յիշատակ է Մեռելոց:

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի՝
Հոգեհանգիստ վասն հանգուցեալ Նիջեցելոց:

×

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Այս կիրակի, Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

ժամերգութիւն .....ժամը 8·30-ին
Պատարագ .....ժամը 10-ին

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒԼԻՍ 29

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը նշուի բացառիկ հանդիսութեամբ մը, կիրակի, Յուլիս 29-ին, նախագահութեամբ՝
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ-ի
Պատարագը կը մատուցանէ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝
ԳԱՐԵԳԻՆ վրդ. ՊԵՐՃԵԱՆ
իսկ երգեցողութիւնները կը կատարուին Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին կողմէ քառաձայն եղանակով, ղեկավարութեամբ Նաչիկ Եղլմազեանի:

Սկիզբ ժամերգութեան.....ժամը՝ 8
Ս. Պատարագ.....ժամը՝ 10

×

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի առաւօտ, ժամը 10-ին, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի: Կը պատարագէ ու կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՉԱՔԱՐԵԱՆ

×

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10-ին, Շարվիէօ Ս. Նշան եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՉԱՏԻԿ Աբեղայ ՍԻՒՏԻՔԵԱՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1984 - 1985

Դ. Տ. Վ.ի 1984 - 85 Տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Վարժարանը ունի Մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ երկրորդականի մինչեւ 5րդ դասարան: Դպրոցը ունի իր ցերեկօթիկ բաժնի մօտ, գիշերօթիկի բաժինը:

Ինքնաշարժի սպասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ ուղղութիւններով.-

Arnouville — Villiers le Bel — Goussainville
Aulnay s/Bois — Sévran — Livry - Gargan
Gagny — Montfermeil — Drancy
Romainville — Paris 20e

Արձանագրութեան համար դիմել Տնօրէնութեան Յուլիս ամիսը՝ առաւօտները ժամը 9էն 15, իսկ Սեպտեմբեր 1էն սկսեալ՝ 9էն մինչեւ ժամը 17:

Հեռաձայն՝ 381 - 01 -72

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՍԱԿԵՐԸ

Յունիս 8-ի մեր թիւով (Ա. էջ) մեր բաժանորդներու ազնիւ ուշադրութեան յանձնած էինք, թէ աւելի քան տարի մըն է մեր կրած յաջորդական յաւելումները. *թուղթ - աշխատավարձք - պետական եւ ընկերային տուրք - առաքում* (մեսաճք. ոի) - *թղթատար - ելեկտրականութիւն*, եւլն., եւլն, անխուսափելի կը դարձնեն բաժանորդագրութեան սակերու յաւելում մը, ամէնէն ուշը՝ Օգս. 1էն:

Ուրեմն, Օգս. 1էն, «Յառաջ»ի բաժանորդագրութեան սակերն են.

ՖՐԱՆՍԱ

տարեկան	500 Ֆ.
վեցամսեայ	260 Ֆ.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

տարեկան	550 Ֆ.
վեցամսեայ	285 Ֆ.

Օդանաւային թղթատարով առաքումներու համար, դիմել վարչութեան:

Մինչեւ Օգս. 1, մեր բաժանորդները կրնան օգտուիլ ներկայ սակերէն փակելու համար իրենց առկախ հաշիւները, կամ նորոգելու բաժանորդագրութիւնը:

Շնորհակալութեամբ՝
վարչութիւն
«Յառաջ»ի

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Կանոնագրի 24-րդ Յօդուածի տրամադրութեան համաձայն, ներկայիս Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները կը հրաւիրենք ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ մը, որ պիտի գումարուի Առաջնորդարանի սրահին մէջ, 15 rue Jean - Goujon, Փարիզ 8-րդ, ՁՈՐԵՔ. ՇԱԲԹԻ օր, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 5, 1984, ի. րեկոյեան ժամը 20-ին, Օրակարգ ունենալով.-

«ԿՐՆՈՒԹԻՒՆ ՈՒ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՄԸ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 1954-ի ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐՈՒՆ»:

Եթէ յիշեալ Թուականին ժողովի մեծամասնութիւն չգոյանայ համաձայն կանոնագրի նոյն յօդուածին, այժմէն իսկ Ընկերակցութեանս անդամները կը հրաւիրենք երկրորդ Արտակարգ Ընդհանուր ժողովի մը, որ պիտի գումարուի ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ օր, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19, 1984-ին, երեկոյեան ժամը ճիշդ 20-ին, Հ. Բ. Ը. Մ.իութեան Ալեք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնին մէջ, 118 rue de Charonne, Փարիզ 17-րդ, ուր որոշումները պիտի արուին՝ «ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներուն թիւը»:

Անդամներէն անոնք, որոնք կը փափաքին այժմէն ծանօթանալ կանոնագրութեան բարեփոխութեանց ծրագրին, զայն կը գտնեն Առաջնորդարանի Դիւանին մօտ:

Անոնք որոնք յիշեալ ծրագրին մասին քելաղրութիւններ կ'ունենան, փափաքելի է որ զանոնք գրաւոր յանձնեն եւ կեղեցւոյ Դիւանատան՝ մինչեւ Սեպտեմբեր 2, 1984, կիրակի օր ներառեալ:

Այս առթիւ կը յիշեցնենք, թէ Անդամական Արտակարգ Ընդհանուր Ժողովին կարենալ մասնակցելու համար, Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները պարտաւոր են, ամէնէն ուշ մինչեւ Կիրակի, Սեպտեմբեր 2, ներառեալ, վճարած ըլլալ իրենց յետնեալ տարիներուն բոլոր անդամատուրքերը:

Դիւան
ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՑ
ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

UN RESTAURANT LIBANO - ARMENIEN
EN PLEIN PARIS

AL-KASR

SPECIALITES ARMENIENNES ET LIBANAISES

1, RUE DE RICHELIEU, 75001 PARIS
métro Palais-Royal

tél. 296 33 02

DEJEUNER - DINER D'AFFAIRES
ET DE FAMILLE

prix raisonnables

accueil cordial et amical

tous les soirs
ambiance musicale orientale

Salle pour banquets,
mariages, fiançailles, baptême,
anniversaire, réception

Vendredi et Samedi soirée animée par **vicken**

ՀԱՅԿԱԿԱՆ - ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ
ՀԱՄԵՂ ՃԱՇԵՐՈՎ

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ
28-29
SAMEDI-DIMANCHE
28-29 JUILLET
1984
LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

ՅԳ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.754 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.754

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

———×———

Անուանումն իսկ ամբողջ Հայաշխարհ մը կը պարզէր: Կը խորհրդանշէր: Այլ ցայտուն երեւոյթներու չարքին: Զարաւոք թուականէն առաջ: Երբ ժողովուրդը, նոյնիսկ Արաքսէն այն կողմ, ատելութիւններուն հետեւելով, սայլերով եւ ուրիշ միջոցներով, կը փութար Մուրատաւոր Սուրբ Կարապետ վանքը:

Ուխտադնացութիւն: Ծովածաւալ բազմութիւնը, ցորեններու առոք հասկերուն նման՝ ծփուն, ոսկեքաղ դաշտի դիմապատկերը կը վրձիներ եկեղեցիին կաւերին տակ, վանքին շրջանակին մէջ եւ բոլորտիքը՝ խայտաբղէտ դունաւորումով:

Հեթանոս աշխարհի ու նոր դաւանանքի, կրօնքի մխիթարութեամբ: Գիտակից եւ անգիտակից մղումներով, տրամադրութիւններով:

Հինաւուրց արմատներու փնտռտուք՝ նորին արդասաբերութեամբ:

Հին հաստատուածներու տեսիլք՝ նոր դաւանանքին, ա՛յս մէկն ալ դարերու փոշիները պատմութիւն ունեցող, սուրբերուն առիւծ կատարուող խնկարկումներով:

Աղօթքով, աղերսանքներով, մաղթանքներով՝ մատղաշ զիլ ձայներէն մինչեւ ալեւորներու նկուն հառաչները:

Մօտաւոր անցեալին, լայն տարածութեան վրայ կը հեւար ամբոխը՝ մեծով պզտիկով, քաղաքաբնակով եւ գիւղացիով, ունեւորով ու չունեւորով՝ չուրջպատարեցրու երերուն, ոստոստուն, վառվռուն չարքերովը: Դհոլով եւ զուրնայով:

Եւ դեռ լարախաղացներ, գօտեմարտիկներ: Ուրիշներ:

Երկար ժամանակէ ի վեր վերջ գտած է ուխտադնացութիւնը: Զկան մեր երբեմնի դիմագիծը արտայայտող, հողին համն ու հոտը արտայայտող ռանչպարները, աւանդութիւնները պահող-պահպանող մարդիկը՝ մեր պատմական հայրենիքի ոստաններէն, դաշտերէն, հովիտներէն, լեռներէն:

Զկան այլեւս ուխտաւորներ:

Ժժդուժ Թուրքին ձեռքով աւերուած վանքը քարակոյտ կը ներկայացնէ:

Անդին, անոր բիւրամեայ տատասարսուռ ձեռքով՝ իր օրրանէն տեղահան, բնաւէր ժողովուրդ մը: Հոս ու հոն տարտղնուած:

Բայց կայ Հայաստանը, բնականաբար մէկ փոքր հողաշերտով: Այլ սակայն հզօրացնդիչ ծաղկումով՝ բազմազան մարզերու մէջ:

Կայ Սփիւռքը: Հայրենի հայութեան հետ իր իրաւատէրի հանգամանքով:

Մուրատաւոր Սուրբ Կարապետ վանքը վերակառուցանելու եւ զայն վերատին ծաղկեցնելու հաստատ համոզումով: Ներկայ փոքրը վերամիացումի ճամբով լայնարձակ դարձնելու հաստատակամութեամբ:

Վարդավառի այս օրին, յիշելով եւ վերակոչելով մեր անցեալի մէկ ժողովրդական էջը, չմոռնանք այս իրողութիւնը:

Իբրեւ համազգային կամք:

Ժ. Մ.

LE MONDE

1915ի ՋԱԿԵՐՏԱԻՈՐ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

———×———

Թուրքիոյ Փարիզի դեսպանատան մամուլի կցորդը «բուռն յուզում»ով կարդացեր է Մոնտի Յուլիս 18-ի թիւը: Արդարեւ, ահաւասիկ նամակը զոր կը դրէ թերթին խմբագրութեան (լը Մոնտ, Յուլիս 27)· -

Le «génocide de 1915»

C'est avec une vive émotion que j'ai pris connaissance, dans votre numéro du 18 juillet, non pas des réactions de la communauté arménienne, mais de l'attitude de votre journal.

Que *le Monde* titre une nouvelle concernant la mission de l'envoyé spécial du président de la République «Le génocide de 1915» n'est pas seulement regrettable, mais également symptomatique. Car cela montre que même un journal aussi impartial que le vôtre ne se débarasse pas facilement des préjugés, pour ne pas dire des erreurs historiques.

Votre titre - permettez-moi de l'exprimer avec franchise, - tout à fait inutile, n'est qu'un exemple de plus pour illustrer les difficultés de la mission de M. Manac'h. En effet, comment voulez-vous contribuer à dissiper les nuages entre nos pays, si *le Monde* appuie implicitement, par un titre malencontreux, les allégations arméniennes ?

S. BAKKALBASI,
conseiller de presse
de l'ambassade de Turquie

Ինչպէս կը տեսնուի, ոչ միայն բան չի փոխուիր թրքական մտայնութեան մէջ, «ժողովուրդներու մնայուն Դատարան»ի եւ հարիւրաւոր ձեռնհաս անձնաւորութեանց յայտարարութենէն ալ ետք, այլեւ Պ. Պազդալպաշը չի վարանիր խմ ըստ յայտնելէ որ Մոնտի նման «անկողմնակալ» թերթ մը նախապաշարումներէ չի կրնար ազատիլ, նախապաշարումն ալ, 1915ի չհերքուած ցեղասպանութիւնն է…:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒԼԻՍ 17 / 23)

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԷՍՔԻԶՆԵՐ»ՈՒ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

«Հայաստան» հրատարակչականը լոյս ընծայած է Վարդգէս Պետրոսեանի «Հայկական էսքիզներ» խորագիրը կրող վիպակական էսէներու առաջին եւ երկրորդ գիրքերը՝ առանձին հատորով մը: Առաջին գիրքը լոյս տեսած էր 1969-ին եւ յետպային թարգմանուած ռուսերէնին, վրացերէնին, ուկրաներէնին, կիրղիզերէնին, չեխերէնին, հատուածաբար՝ անգլերէնին, սպաներէնին, լեհերէնին եւ այլ լեզուներով, իսկ 1979-ին ալ՝ արժանացած Հայաստանի պետական մրցանակին: Երկրորդ գիրքը լոյս տեսած է 1982-ին՝ «Գարուն» ամսագրին մէջ, տարի մը ետք թարգմանուած ռուսերէնի եւ հրատարակուած է Մոսկուայի «Դրուժբա Նարոդով» («Ժողովուրդներու Բարեկամութիւն») ամսաթերթին մէջ: Ներկայ ամբողջական հրատարակութեան մէկ իրեւ վերջաբան զրուած է Մոսկուայի բանասեղծ Իգոր Իսայեւի «Ականջ տուէք աստղերուն» ակնարկը:

Տարօն

———×———

Վարդավառ է այսօր: Իսկ Վարդավառը, առանց Տարօնի, տժգոյն, աղօտ յիշատակ մը միայն:

Բառը իւիճիւի, - Տարօն - ամբողջ պատկեր մը կը ներկայացնէ: Թերեւս խորհուրդ մը:

Երբ կ'ըսենք Մուշ - կը հասկնանք աշխարհագրական - վարչական բացատրութիւն մը:

Բոլորովին ուրի՛շ բան է Տարօնը: Գոնէ անոնց համար որ տեսեր ու ապրեր են, շնչեր ու անցեր: Ամբողջ հեթանոսութիւն՝ իր սարերովն ու դաշտերովը: Նոյնիսկ եկեղեցիներով ու վանքերով:

- «Հէ՛յ Մշու Սուլթան Սուրբ Կարապետ···»:

Եւ պէտք է տեսած ըլլալ Վարդավառը՝ Ս. Կարապետի սարին վրայ, երբեմն հեթանոսական լերան մը կատարը, մինչեւ տասը հազար բազմութեամբ: Ս. Կարապետի վարդավառը՝ իր աւանդական լարախաղացներով, բայց մանաւանդ իր իսկ եւ իսկ հայկական խանդավառութեամբ, - ծիծղուն, ծփուն եւ անարուեստ:

Անահիտի հովանին է - կ'ըսեն - փրուած այդ ամբողջ տարածութեան վրայ, հեռուն, մինչեւ Մեղրագետն ու Արածանին, եւ ապին, մինչեւ Ինճակենեան լեռները: Այլեւ վահագնի հոգին:

Եւ կը թուի թէ Գրիգոր Լուսաւորիչը այստեղ միայն պարտուած է, չկարենալով կորզել գաղտնիքը Ասուրի:

Հեթանոս հրմապետը չէ ուզած յանձնել թանկագին գաղտնիքը, յանձն առնելով ծառայել վանքին մէջ, իբրեւ պարզ մըշակ:

«Կաղ Դեւ»ն է այս, - իրեն յատուկ խցիկով եւ գուբով, որուն յատակը, - ո՛վ գիտէ - ապահովաբար կը պահէ մեր հեթանոսական շրջանի անձաւօք, անգնահատելի հարստութիւնները: Թռնիրները կը վառին գիշերը, եւ առտուն կանուխ «կաղ Դեւ»ը մաբրած կ'ըլլայ ամէն բան: Մաբրած ու իր գուբը ֆաշուած, առանց մոխիրի հետք մը ձգելու···:

×

Ուրկէ՞ ուր այս միամիտ աւանդութիւնները՝ այս համայնակուլ ափերուն վրայ: Այն ալ օրուան այս ժամուն, երբ շատ-շատեր մոխիր ցանած իրենց գլուխներուն, կը հառաչեն ու կը յօրանջեն:

Անոր համար որ, ոչ միայն Վարդավառ է այսօր, այլեւ տարեդարձը Տարօն աշխարհի վերջին ջղաձգութեան:

Վարդավառի կիրակի մըն էր-1915 Յուլիս 28 - երբ Տարօնն ալ արիւնլուայ փրուեցաւ գետին, դաւադիր «եաթաղան»ը կուրծքին: Կամ ամբողջ բազմութիւններով ողջակէզ՝ բոցերու մէջ: Կամ ջարդուփշուր՝ բահով, բրիչով, կացինով, թնդանօթով ու գնդացիրով···

Մա՞հ կ'ոռնար բշնամին, ամբողջ հայաշխարհին վրայ, գազանային մոլուցքով մը: Եւ գերանդին ձեռքը, ժանիքները ցից, դանակները սրած՝ շունչը առեր է Տարօն:

Հայ չմնաց Մուշի մէջ: Բայց Թուրք ալ չմնաց, ինչպէս կը խոստովաներ Էնվերը իսկ:

Միշտ արբուն եւ ըմբոստ, սնած՝ Սերոբներու, Զավուշներու, Հրայրներու, Մուրատներու, Անդրանիկներու, Տէր Գաբրիելներու, վահան Մանուէլեաններու եւ դեռ անհամար «անծանօթ զինուորներ»ու շունչով, Տարօն աշխարհը փլաւ ճակատագրական պահուն: Վրիպեցա՞ւ վերջին բառորդ ժամուն···:

×

Փլաւ՝ փիզիքական աշխարհը· բայց կ'ապրի հոգեկանը:

Այսօր, ամէնէն հեռաւոր ափերուն վրայ իսկ, ո՞ղջ է Տարօնի ոգին: Ու թերեւս աւելի աշխուժացած, ինչպէս բոլոր այն մնացորդներուն մէջ որ հմայքովով փրկուեցան հայաջինջ սարսափներէն, եւ կ'ապրին վաղուան համար:

Ո՞ղջ է Տարօնը՝ իր գիրովն ու խօսքովն ալ:

Զուշանար առաւօտը, Տարօ՛ն, բանի դուն հաւատարիմ ես հու սարերուդ եւ աւոնց փառքերուն, հու դաշտերուդ եւ աւոնց արդար վաստակին:

Շ.

Յուլիս 12, 1931

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԵՌԱՁԱՅՆԸ աննախընթաց յաւելում կը կրէ Օդա· 1-էն, իւրաքանչիւր հաղորդակցութիւն 65 սանթիմէն անցնելով 75 սանթիմի, տարւոյն սկիզբէն ի վեր յաւելումը 25%ի հասած կ'ըլլայ, քանի որ Մայիս 1-ին, արդէն 60-էն 65 սանթիմի անցած էր: Այս յաւելումը 7էն 8 միլիառ պէտք է բերէ Պեռլութեան, որ 80 միլիառ կը փնտռէ···: Այս «տուրքը» մեծ ընդդիմութեան կը բախի, բոլոր հոսանքներուն մօտ: Յուլիս 11-ին, հասնելի յաւելումը արդէն 6 միլիառ պէտք է հայթայթէր:

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ Ռոլան Տիւմայի միջոցաւ վճռական ո՛չ մը ըսաւ Ծերակոյտի նախագահին՝ Փոհէրի առաջարկին: Ծանօթ է որ Փոհէր ժողովուրդին դիմելու փոխարէն, կ'ուզէր Ազգ. Ժողովի եւ Ծերակոյտի միացեալ նիստով (համագումար) վճռել Սահմանադրութեան 11-րդ յօդուածի բարեփոխման հարցը:

ՖՐԱՆՍ - ՍՈՒԱՆ քառասուն միլիոն Ֆ. թուղթի պարագ ունի եւ թերթի թուղթի fooփերաքիւնները սահմանի կ'ենթարկեն թերթին անօրէնութիւնը անյապաղ վճարելու այդ պարտամուրհակը, մինչ թերթը մինչեւ 1985-ի վերջ պայմանաժամ ուզած էր: Վախ կայ որ, եթէ կարգադրութիւն մը չըլլայ, Ֆրանս - Սուար կրնայ չհապուիլ ութ օրէն···:

ԼՈՍ ԱՆՃԼԷՍԻ մէջ, չարաթ օր կը բացուին Ողիմպիականները, որոնց չեն մասնակցիր Խորհ· Միութիւն եւ կարգ մը արբանեակներ:

ՄԱՏՐԻՏԻ պարսկական դեսպանատան մէկ դիւանադէտը արտաքսուեցաւ երկրէն, որովհետեւ ոստիկանութիւնը գինքը կը մեղադրէ, որ կապ ունեցած է այն չորս պարսիկ ահաբեկիչներուն հետ, որոնք ձերբակալուեցան Մատրիտ եւ Պարտզելոնա:

ՊԻՑՐՈՒԹԻ մէջ համեմատաբար խաղաղութիւն կը տիրէ, բայց Տրիպոլիսի մէջ բուռն բախումներ տեղի ունեցած են, որոնց հետեւանքով 26 մեռեալ եւ 181 վիրաւոր կայ:

ՊԱՄՔ չրջանը եւ Քորսիքա ծանր վնասներ կը կրեն, արձակուրդի այս չրջանին, որովհետեւ շատեր կը վախնան այդ կողմերը երթալէ ահաբեկչական արարքներու պատճառով: 74 կառքերու (որոնց թիւերը առանձեան Փիրէնեաններու նահանգին չեն պատկանիր) անիւները պայթած դտնուած են Պլտար, Պայոնն, Հանտայ: 30%էն 70% նուազում կայ զբօսաշրջիկներու թիւին մէջ: Արարքներուն տէր եղած է «ծիր էոէվ» խմբակ մը:

ՊԱՅՔԱՐԻՆՔ ՀԱՅԿ. ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ ԱՂԱՒԱՂՈՒՄԻՆ ԴԷՄ

Հայկական ժողովրդական երգի աղաւաղումներուն, մեղեդիներու քմահաճ «մշակում»ներուն եւ անոնց հետեւանքով մեր ժողովուրդի հոգիին մէջ ապրած երգին խորթ ու անճանաչելի դարձած երեւոյթին կ'անդրադառնայ «Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Յուլիս 5ի խմբագրականը: «Ժողովրդական երաժշտութեան տարերքը» խորագրին տակ խմբագիրը կը նշէ, թէ ժողովրդական երաժշտութիւնը միշտ տարեկից է զայն ստեղծող ժողովուրդին եւ իր մէջ կը կրէ անոր ապրած ժամանակին լոյսն ու ըստուերը, պատմական ճակատագրի անդրադարձը: Հետեւաբար, ժողովրդական երգն ալ արուեստի յուշարձան մըն է, ինչպէս են հին մատեանները, ճարտարապետական կոթողները, սեպագիր արձանագրութիւնները: Հայկական հորովելները, հարսանեաց, ծննդեան, սանդի երգերը, կոմիտասեան հոգոտ - ցորեննոտ երգարանը հնչուն վկայութիւնները են պատմութեան արշալոյսէն վարուցանքին փարած մեր ժողովուրդին խոհականութեան:

Վերջին տասնամեակը կարեւոր անկիւնադարձ մը եղաւ Հայաստանի մէջ ժողովրդական երաժշտութեան ուսումնասիրութեան, հաւաքման, մշակման եւ տարածման տեսակէտէն: Կազմուեցան պետական - ժողովրդական նոր խումբեր, Արուեստի Հիմնարկի ժողովրդական երաժշտութեան բաժինը, «Կոմիտաս» երաժշտանոցի ժողովրդական ստեղծագործութեան արուեստանոցը իրականացուցին հայկական ժողովրդական երգեր հաւաքելու եւ հետազօտական մեծ աշխատանքներ: Այս իրողութեան անդրադառնալով «Սովետական Հայաստան»ի խմբագրականը կը նշէ, թէ ժողովրդական երաժշտութեան տարածման մէջ մեծ ծառայութիւն ունի Հայաստանի հեռատեսիլի «Հայ երգի ակումբ»ը, որ հեռատեսիլի հաղորդումներ կը նուիրէ ժողովրդական լաւագոյն խումբերուն եւ մենակատարներուն, անոնց ելոյթներուն ընկերացնելով երաժշտութեան մեկնաբանութիւնը, երգին ծագումն ու անոր մասին պատմական տեղեկութիւններ: Գնահատելի աշխատանք կը տանին Բագմարուեստից Հիմնարկի գեղարուեստական դաստիարակութեան ուսանողական կեդրոնը, Հայրիկ Մուրադեանի գեկավարած ազգագրական երգի ու պարի «Վան» համոյթը, որոնց նախաձեռնութեամբ չորս տարիէ ի վեր կը կազմակերպուի ժողովրդական երգի ու պարի սիրող խումբերու եւ անհատ մեկնաբաններու փառատօնը:

Հայաստանի մէջ լայն ժողովրդականութիւն կը վայելէ «Ակունք» ժողովրդական երգի ու պարի համոյթը: Հայկական ժողովրդական երգին ու պարին իրենց ցանկին մէջ պատչաճ տեղ կը յատկացնեն Հայաստանի երգի - պարի եւ պարի պետական համոյթները: Սակայն, այս բոլորի կողքին կայ նաեւ ցաւալի երեւոյթ մը, հետեւանք՝ օրէց օր բազմացող սիրող խումբերու եւ երգիչներու, որուն անդրադառնալով խմբագիրը կը նշէ. «Ցարէց տարի չատացող այս խմբերը յաճախ չեն դանում բանիմաց դեկավար, հանդերձաւորում են քմահաճ ու կամայական կերպով, կատարուող երգերում չեն պահպանում դրանց ծննդավայրի կոլորիտը, ազգագրական դիմանկարն ու մթնոլորտը: Համահարթեում են աշխարհագրական, պատմական, դեղագիտական յատկանիշները, այսինքն՝ այն բաղադրիչները, որոնցմով ազգագրական երգը դառնում է արուեստի յուշարձան: Մինչդեռ, ինչպէս վկայում է մեծ կոմպոզիտոր Արամ Խաչատրեանը՝ «Դարերի ընթացքում աշխարհի ժողովուրդները ստեղծել են հազարաւոր, տասնեակ հազարաւոր հրաշալի մեղեդիներ. այս մեղեդիները ոչ միայն արտայայտում են հասարակ մարդկանց բազմաթիւ սերունդների մտքերն ու զգացումները, այլեւ արտայայտում են ձեւի, ժամանակի անսահման բազմազանութիւն, տուեալ երկրի ազգային արուեստի ոճական առանձնայատկութիւնները»: Ահա ինչու, լինելով ժողովրդական երաժշտութեան մեծագոյն ջատագով, նա միաժամանակ խստագոյնս դատապարտում էր այդ երաժշտութեան կամայական մշակումները, որոնք աղաւաղում են նրա նախաստեղծ կերպարը, զրկելով նրան պատմական - սոցիալական արժէքից»:

Այնուհետեւ խմբագիրը մատը կը դնէ վէրքին վրայ, նշելով՝ «Յաւոք, մեր երաժշտական առօրեայում չարունակ բախւում ենք հայկական ժողովրդական երգի եւ մեղեդու քմահաճ «մշակումների», որոնց հետեւանքով ժողովրդի հոգում ապրած երգը փոխում է ինչպէս արտաքին, այնպէս էլ ներքին կերպարը, դառնում միանգամայն խորթ ու անճանաչելի: Այս պրակտիկան լայնօրէն օգտագործում են մեր օրերում այնքան բազմացած վոկալ - գործիքային խմբերը, որոնք սեփական երգացանկ ստեղծելու աշխատատար գործը փոխարինում են դարերով իրենց հասատատած ժողովրդական երգի «մշակում»ներով:

Դժբախտաբար, այս ցաւալի երեւոյթը կը տիրէ նաեւ Սփիւռքի մէջ՝ քիչ մը ամէն տեղ: Սփիւռք ծնած կամ Հայաստանէն արտագաղթած երգիչներ, ազատելով հայկական երգարանի բովանդակութիւնը, ոչ միայն կը յաւակնին «երգ գրել», «բանաստեղծութիւն գրել», այլեւ՝ յանուն արդիականութեան եւ նորարարութեան՝ Հայաստանէն ներածելով այսպէս կոչուած ռապիզ երգերը, զանոնք կը հըրամցնեն հանրութեան, առեւտրական դեմնի վրայ յաջողելով, միւս կողմէ ամկայն սրբապղծելով հայկական ժողովրդական երգի հոգին: Կը բաւէ, որ պորտախաղի կչռոյթներով եւ հայերէն բառերով երգ մը ժողովրդականութիւն դտնէ զանգուածին մօտ, բոլոր երգիչները ձեռք ձեռք կը խլեն զայն եւ կ'առնեն իրենց երգացանկին մէջ: Ծանօթ է, որ կարգ մը հայ երգիչներ եւ նուագախումբեր, թըրքական եղանակներու վրայ հայերէն բառեր կարկտնելով, կը ներկայացնեն զանոնք հասարակութեան: Այս «հայերէն երգ»երուն մեծ մասը, դժբախտաբար, նեռածուած է Հայաստանէն՝ ուր ռապիզի մանադէտները մօտէն կը հետեւին թրքական ճաշն - հեռատեսիլի հաղորդումներուն եւ... մնացեալը ծանօթ է:

Հայաստանի մէջ վերջին տարիները կանքեր կը թափուին նման աղաւաղումներու եւ ժողովրդական երգի նկարագրի խաթարման առաջքը առնելու համար, սակայն փաստօրէն դիւրին չի թուիր այդ կանքերուն իրականացումը, երաժշտական քննադատներու անտարբերութեան պատճառաւ: Հայրենի մամուլին խմբագիրը կ'առաջարկէ Հայաստանի մշակոյթի նախարարութեան եւ երաժիշտներու Միութեան աւելի մօտէն հետեւիլ ժողովրդական երաժշտութեան դիմագիծի անաղարտ պահպանման, ինքնարոյս խումբերը ապահովել մանադէտ դեկավարներով, օգնել անոնց երգացանկի, հանդերձաւորման եւ այլ հարցերու մէջ: Ապա կ'առաջարկէ նաեւ ձայն - հեռատեսիլին ընտրութիւն կատարել ներկայացող խումբերէն, տեղ տալով ժողովրդական երաժշտութեան հարազատ մնացող արուեստագէտներուն:

Ի՞նչ կրնանք ընել մենք՝ Սփիւռքի Հայերս, պայքարելու համար ժողովրդական երգի ու երաժշտութեան խաթարման դէմ: Շատ մը միջոցներէ կարելի է ընտրել քանի մը հատը: Այսպէս, Սփիւռքի գրեթէ բոլոր գաղութներու մէջ, այդ կարգին նաեւ Ֆրանսա, ունինք բազմաթիւ ճաշնասիւռի հաղորդումներ, որոնց պատասխանատուները կրնան առաջքը առնել հայկական ժողովրդական երգի ու երաժշտութեան աղաւաղեալ մեկնաբանութիւններու սիրուն եւ տարածման, հայկական կազմակերպութիւններ ու միութիւններ իրենց տարեկան ձեռնարկներուն՝ ճաշ, պարահանդէս եւայլն, նուագախումբերու եւ երգիչներու ներկայացնելիք յայտագիրը կրնան աչքէ անցնել եւ թոյլ չտալ «որեւէ բան» նուագել կամ երգել: Հարկ է նկատի առնել նաեւ այլ պարագայ մը, այն է՝ արգիլել պարել հանրային ձեռնարկի մը ընթացքին՝ ազգային հերոսի մը կամ յանուն իր ազգին ու գաղափարականին իր կեանքը զոհած մարտիկի մը նուիրուած երգի մեկնաբանութեան առնթեր, եւ այս՝ ի յարգանս այս կամ այն հերոսին: Որքա՜ն տրտղեղ ու տխուր է տեսնել յաճախ այրեր ու կիներ, որոնք յեղափոխական կչռութեան երգի մը մեկնաբանութեան առնթեր թափ կու տան իրենց ճարպակալած մարմիններու պարի հրապարակին վրայ...

Հետու մեզմէ՝ այսպիսի տգեղ ու ապականած երեւոյթներու դէմ ազգու կերպով պայքարելու համար Բոմանսոներ կեանքի կոչելու առաջարկը: Եթէ մեր ձայնասիւռներն ու կազմակերպութիւնները վերոյիշեալ միջոցները ի գործ դնեն, արդէն խիստ մեծ մասամբ սատարած կ'ըլլանք հայկական երգի ու երաժշտութեան պահպանման, ինչպէս նաեւ մեր ժողովուրդի զանգուածին մօտ որակի բարձրացման: Վանդի երգերու աղաւաղումէն դին ճաշակին խաթարումը: Ամէնէն ըղձալիք երգն իսկ երբ կը կրկնուի, կրկնուի, մաթթաճաժի սիսթեմով, մարդ նախ «կը վարժուի», ապա, եւ հո՛ս է վտանգը, կը սկսի հաւնի՛լ ալ եւ ինչո՞ւ չէ... փնտռել:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ

ԽՄԲ.- Անցեալ տարի Լոս Անճելըսի մէջ լոյս կը տեսնէր Արշակ Խնդիրեանի երկրորդ երգիծագիրքը՝ «Ինչպէ՞ս տեսաք «մեր» Ամերիկան» խորագրով, որմէ հաղելով կու տանք «Հարցազրոյց» երգիծական գրուքիւնը, ուր կը ներկայացուի թէեւ պատմական հայ երգիչ մը, սակայն նկատի առնելով որ այս տիպարը, իր յատկանիշներուն ու իմբնիրեն շնորհած «ազգառաքելութիւն»ը բաւական տարածուած «ապրանք» մըն է, գաղութէ գաղութ, կարելի է զինքը խորհրդանիշ համարել, բազմաթիւ «պաշտօնակիցներու»:

×

- Սիրելի՛ երգիչ պր. Խորոգեանց, ինչպէ՞ս մտած էք արուեստի աշխարհէն ներս:

- *Մտանաւոր ձեւով չեմ մտած... տեսայ ուրիշներ մտած են, ես ինչո՞ւ չմըտնեմ ըսի, մտայ, ու չատ ուրախ եմ մըտած ըլլալուս համար. յաւէտ երախտապարտ եմ նաեւ մօրս, որ կը քաջալերէր զիս, ըսելով որ մանկութեանս՝ ձայնս չատ դեղեցիկ է եղած:*

- Ելոյթի ժամանակ ձեր շապիկի առաջամասը բոլորովին բաց էր եւ կուրծքերնիդ դուրս ինկած. ամերիկացի երգիչներո՞ւն կ'ուզէք արդեօք նմանիլ:

- *Ո՛չ, ո՛չ. զալէս առաջ կնիկիս հետ կըռիւ ըրի. չէր ուզեր որ երգեմ. չապիկէս քաշեց, կոճակները փրթան... անոր համար կուրծքս բաց մնաց...*

- Երգի մը ընտրութեան ընթացքին, ձեր բանալիները ինչպէ՞ս կ'որոշէք:

- *Բանալիներս միշտ վանթալտնիս կողմէն կը կախեմ, որ չկորսուին. մտահոգ եմ մանաւանդ օձոյիս բանալիներով, որուն պարտքը տասնըհինգ տարիէն պիտի կարենամ աւարտել:*

- Ձիասկցաք... ձեր երգած երգերուն ձայնային բանալիները ըսել կ'ուզեմ: «Քլէ»ները կամ «ֆի»երը, ինչպէս կ'ըսեն օտարները:

- *Բանալի - կղպանք չենք որոշեր ... նուագողներս նոթա չեն գիտեր... ուրկէ որ սկսին, հոնկէ կ'երգեմ:*

- Ինչպէ՞ս եղաւ որ Եթովպիա հրաւիրուեցաք երգելու:

- *Կնոջս եղբայրը հոն թագաւաններուն մեծն է, կարգադրեց, ըսաք:*

- Լսեցինք որ նշանաւոր սրահ մըն է եղեր հոն, ուր ելոյթ ունեցած էք... այդ ինչպէ՞ս եղաւ...

- *Զորեքշաբթի օրերը այդ սրահը փակ կ'ըլլայ մաքրութեան համար... կնոջս եղբայրը, որ հոն թագաւաններուն մեծն է, կարգադրեց. ու չորեքշաբթի դիշեր մը, փոխան մաքրութեան, ես ելոյթ ունեցայ, որուն համար չատ երախտապարտ եմ կընոջս եղբօրը, որ հոն, թագաւաններուն մեծն է...*

- Ձեզի հաւնեցա՞ն...

- *Այո՛, անշուշտ... զիս չատ սիրեցին, մանաւանդ «Կուկուսի» երգս կէս ժամ ոտքի ծափահարեցին, մինչեւ յոդնեցան ու ափերնին սկսաւ ջուր լեցուիլ... Մեկնումիս օրն ալ օդակայան եկան զիս ճամբու դնելու եւ երբ օդանաւը չարժեցաւ, եռեւէն վազեցին...*

- Դարձեալ երթալու նպատակ ունի՞ք:

- *Եթէ գալ տարի, կնոջս եղբայրը որ հոն թագաւաններուն մեծն է, վերընտրուի, արդէն զացած եմ ըսել է...*

- Ուրիշ երկիրներ երթալու ծրագիր ունի՞ք:

- *Միշտ... սակայն կինս ուրիշ երկիրներու մէջ թագաւանապետ եղբայրներ չունի...*

- Դո՛ւք ալ, ուրիշ երգողներու պէս փորձած էք Սայաթ Նովան մեկնաբանել. ձեր կարծիքով, ի՞նչ է տարբերութիւնը Սայաթ Նովային եւ Օմար Խայեամին:

- *Սայաթ Նովան լաւ ճաշեր ունի. ամէն ինչը տեղին, մաքուր, թարմ մէղմներ... Օմար Խայեամէն մէկ անդամ միայն զբնում ըրի... բաւական լաւ գրքեր ունի... ու բաւա...*

- Ներողութի՛ւն... ես մեծ աշուղ - բանաստեղծ Սայաթ Նովային եւ պարսիկ բանաստեղծ փիլիսոփայ Օմար Խայեամին մասին կը խօսէի...

- *Կ'երեւի նոյն անուններով ուրիշ մարդիկ ալ կան... քու դիտցածներդ ես չեմ ճանչնար... հաւանաբար իմ դիտցածնէն բէս ալ դուն լուր չունիս...*

- Բնաւ...: Ովքե՞ր են այն մարդիկը, զորս կ'ատէք...

- *Սա քննադատ ըսուածները... մէյ մըն ալ, երգիծանք է, ինչ է, ատիկա գրողները. ատոնցմէ մէկը եթէ ձեռքս անցնի, ոտքերուս տակ պիտի առնեմ...*

- Մի՛ ջղայնանաք, կ'աղաչեմ:

- *Ջղայնանալ կ'ըլլա՞յ... ամէն ինչ չափ ու սահման ունի... աղուէսի կը նմանին... մտքէդ ինչ անցնի՝ կը գրեն... ալ չես ուզեր մտածել, որ չգրեն...:*

- Կը գրեն, բայց սիրտերնին բարի է... երբ որ բիչ մը նեղութիւն գայ վրանին, հետը սանկ բիչ մը «էյլէնմիչ» ըլլիք մարդ կը փնտռեն... ականջ մի՛ կախէք...

- *Եթէ անանկ է, չեմ կախեր...*

- Ժողովուրդը միշտ հարցուցած է իմծի. թէ դուք տակաւին մինչեւ ե՞րբ պիտի երգէք...

- *Ես կեանքս ազգիս նուիրած մարդ եմ, ու միայն երգած եմ ու պիտի երգեմ ազգիս սիրոյն համար:*

- Բայց դուք բաւականին հարստութիւն եւ կալուածներ ունիք, եթէ միայն երգելով շահած էք, ուրեմն կարելի է ըսել, որ բաւական յաջող վաճառական մէք եղած...

- *Ջե՛մ ընդունիր, չե՛մ ընդունիր...*

- Արդէն վերջերս արհեստաւորներն ալ սկսած են նոյնը ընել... Մէկը «Ազգային ճաշեր»ու ճաշարան մը կը բանայ, յաջողելու յոյսը ազգիս ստամոքսային ճաշակին վրայ դնելով: Սափրիչ մը հեռու քաղաքէ մը իր խանութը մեր շրջանը կը փոխադրէ ազգային ոճով կտրելու եւ սափրելու համար մեր մազերը կամ ածիլելու եղբեսները..., դերձակ մը, վերջերս, ազգասիրաբար շապիկ - վարտիք սկսաւ կարել..., կօշկակար մը կը բղաւէ «հայ ժողովուրդ, ես պանդուխտի տատապելով ոտքերդ միայն իմ շինած կօշիկներուս մէջն է որ իրենց հանգիստ կը գտնեն»... Այս որքա՜ն աշխատող ունի եղեր մեր ազգը... հարցը հոն է, որ ազգին ծառաները որքա՜ն շատնան, այնքա՜ն սկսած ենք հեռացել ազգասիրութենէն...

- Դուն հարցազրոյցի՞ եկար, թէ զիս բարկացնելու...:

- Մի՛ բարկանաք, կ'աղաչեմ... հայկական խազերէ կը հասկնա՞ք:

- *Ես չեմ հասկնար, սակայն հօրեղբայրս աւոր մասնագէտն էր:*

- Երաժշտագէ՞տ էր:

- *Ո՛չ... Հալէպի «Ներսի չուկա»ն հաս-*

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՈՀԱՆՈՑ

«ՏՈՒՆ ՖԱՍՏԱԼՈՑԻ
ՓՈՓԽԻԿ ԸՆԹՈՒՑԸ»

Ա. ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ

(Գրպար. 2. 3. 9.)

ՀՈՒՆԻՍԻ ԲԱ ՀՈՒՆԻ

Կիսաթոխ նստած էին, կիրառը փափուկ, արեւմտյան պատշգամբի փեղկերը բաց էին, բայց դրսում անտանելի շոգ էր։

- Ախ, բայց դուք էլ եք։ Տուն ֆասթալը։ Ես ասում եմ, ինչ ասես կարող է պատահել, ամեն ինչ պատրաստ եմ, բայց որ դուք...

Ծիծաղեց։

- Ախ, Ռուբեն ջան, ինչպես կարելի է ձեզ չճանաչել։ Ձեր ձայնը, ձեր ծիծաղը, ձեր ամբողջ էությունը... Ես ձեզ ինչպես ասեմ, ինչպես ասեմ, ինչ-որ հին ծանոթ եք ինձ համար, ինչ-որ հին ծանոթ, ինչ-որ հին ծանոթ...

- Ինչո՞ւ չճանաչեք։ Ես ինքս էլ ուզում էի ձեզ ասել, որ ես ձեզ ճանաչում եմ, բայց ինչ-որ հին ծանոթ եք ինձ համար, ինչ-որ հին ծանոթ, ինչ-որ հին ծանոթ...

- Ինչո՞ւ չեք ասում։

- Ինչո՞ւ չեք ասում։

- Ինչո՞ւ չեք ասում։

ՄԱՐՍԼԻՑԼ. - Այրի Տիկին Սիրարփի Պօյաճեան եւ զաւակը Մարի - Ֆրանս, Տէր եւ Տիկին Ժեհրանիկ եւ զաւակները, Պօյաճեան, Մօրուքեան, Շալճեան եւ Լափայեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծհօր, եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԳԷՈՐԳ ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 25-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Յուլիս 28, ժամը 10-ին, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Հ. Շալճեանի եւ ողբացեալին ընտանեկան պարագաներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Վերժին Ֆէրմանեանի մահուան առթիւ, Տէրեւ Տիկին Կարօ Թորոսեան փոխան ծաղիկի 300 Ֆ. կը նուիրեն «Ցառաջ»ին:

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Յակէ Սէն Ժեռոմի վարչութիւնը կ'ողբայ խոր կսկիծով իր սիրելի ընկերուհիին՝ ՆՈՑԵՄՋԱՐ ԵՆՈՐՔԵԱՆԻ մահը եւ այս տխուր առթիւ բոլոր ընկերուհիները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն իր ամուսնոյն՝ Սանդր Ենորքեանին, զաւակներուն Տէր եւ Տիկին Արմենակ Ենորքեանին, Տէր եւ Տիկին Աբշամ Պապայեանին, Թոռնիկներուն եւ համայն ընտանեկան պարագաներուն:

×

Այս տխուր առթիւ մասնաճիւղս ի նպաստ կայանին կը նուիրէ 300 Ֆ., նոյն առթիւ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.- Այրի Տիկին Էլիզ Զրբաչեանէ 250 Ֆ., Նոթր Տամ Քոնսոլասիոնի թաղեցիներէն 210 Ֆ., Խօրէնքեան ընտանիքէ 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեանէ, Տէր եւ Տիկին Սվազլեանէ, Պ. Անթուան Սվազլեանէ, Այրի Տիկիններ Մանուկեանէ եւ Տէր Մինասեանէ, Տէր եւ Տիկին Ճակոբեանէ 50ական Ֆ.:

Տիկին Նուարդ Ալթընթոփեանի մահուան հոգեհանգստեան առթիւ ընծրհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Մինաքեանէ 100 Ֆ.:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Լիզպոնի հինգ երիտասարդներուն՝
Սարգիս Աբրահամեան
Սեդրակ Ամէմեան
Սիմոն Եահնեան
Վահէ Տաղլեան
Արա Քէրնէղեան

հերոսական անձնազոհութեան տարելիցին ի յիշատակ, Տէր եւ Տիկին Ալեքս Մանուկեան 500 Ֆ. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Իրիս Պիւլպիւլեանի
մահուան առթիւ՝

Փարիզահայ երգչախումբը փոխան ծաղկեպսակի 300ական Ֆ. կը նուիրէ Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն (ստանալ «Ցառաջ»էն):

×

Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Հարենց 200 Ֆ. կը նուիրեն Ազքատախնամին:

×

Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան 100 Ֆ. Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ եկեղեցւոյ: (Ստանալ «Ցառաջ»էն):

×

Տէր եւ Տիկին Գեղամ Թորոսեան իրենց մօրաքրոջ Թարմ յիշատակին 650 Ֆ. կը նուիրեն «Ցառաջ»ին:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ԿԱՑԱՆ

Պէլֆոնթէնի Կայանի Յուլիսի խումբի վերադարձը՝

ՓԱՐԻԶ.- Կիրակի, Յուլիս 29, ժամը 17.30էն սկսեալ
Porte d'Orléans, Ave. Paul Appel, 14ème

ԼԻՈՆ.- Կիրակի, Յուլիս 29, ժամը 18էն 19, Հայոց եկեղեցւոյ մօտ՝
Rue d'Arménie, Lyon 3ème

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Երկուշաբթի, Յուլիս 30, ժամը 24էն 0.30՝
Poste du Chapître
Rue St. Basile, Marseille

Օգոստոսի խումբին օթոքարի մեկնումը Փարիզէն՝ Երկուշաբթի, Յուլիս 30, ժամը 7.30՝
Ave. Paul Appel, Porte d'Orléans

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԱՒԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ
«ՑԱՌԱՋ»Ի ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Սերժ Յովհէեան 2.500 Ֆ., Սերժ Եղբայրեան 1000 Ֆ., Արշամ Պապայեան (Մարսէյլ) 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Քէօչկերեան 100 Ֆ., Սերոբ Քէնաէրեան (Պորտօ) 100 Ֆ., Պետրոս Քէնաէրեան (Պորտօ) 100 Ֆ.:

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ԻՏԱԼԻԱ.- Արտաշէս Ղարիպեան 300 հազար լիռ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Պ. Սեդրակ Ձամուրեան 100 Ֆ.:

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

ՏՕՆ ՊԱՑԵԱՌԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՑ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Այս կիրակի, վարդավառ՝ տօն է պայծառակերպութեան տեառն մերոց Յիսուսի Քրիստոսի:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ:

Երկուշաբթի, Յուլիս 30, յիշատակ է Մեռելոց:

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի՝
Հոգեհանգիստ վասն հանգուցելոց:

×

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Այս կիրակի, Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Ժամերգութիւն .....ժամը 8.30-ին
Պատարագ .....ժամը 10-ին

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒԼԻՍ 29

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը նշուի բացառիկ հանդիսութեամբ մը, կիրակի, Յուլիս 29-ին, նախագահութեամբ՝
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ-ի
Պատարագը կը մատուցանէ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝
ԳԱՐԵԳԻՆ վրդ. ՊԵՐՃԵԱՆ
Իսկ երգեցողութիւնները կը կատարուին Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին կողմէ քառաձայն եղանակով, ղեկավարութեամբ Խաչիկ Ելմագեանի:

Սկիզբ ժամերգութեան.....ժամը՝ 8
Ս. Պատարագ.....ժամը՝ 10

×

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի առաւօտ, ժամը 10-ին, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի: Կը պատարագէ ու կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՓԱՐԵԱՆ

×

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10-ին, Շարվիէօ Ս. Նշան եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ Աբեղայ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՍԱԿԵՐԸ

Յունիս 8-ի մեր թիւով (Ա. էջ) մեր բաժանորդներու ազնիւ ուշադրութեան յանձնած էինք, թէ աւելի քան տարի մըն է մեր կրած յաջորդական յաւելումները. *թուղթ - աշխատավարձ - պետական եւ ընկերային տուրք - առաքում* (մեսաժը. ոի) - *թղթատար - էլեկտրականութիւն*, եւլն., եւլն, անխուսափելի կը դարձնեն բաժանորդագրութեան սակերու յաւելումը, ամէնէն ուշը՝ Օգս. 1էն:

Ուրեմն, Օգս. 1էն, «Ցառաջ»ի բաժանորդագրութեան սակերն են.

ՖՐԱՆՍԱ

տարեկան	500 Ֆ.
վեցամսեայ	260 Ֆ.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

տարեկան	550 Ֆ.
վեցամսեայ	285 Ֆ.

Օդանաւային թղթատարով առաքումներու համար, դիմել վարչութեան:

Մինչեւ Օգս. 1, մեր բաժանորդները կրնան օգտուիլ ներկայ սակերէն փակելու համար իրենց առկախ հաշիւները, կամ նորոգելու բաժանորդագրութիւնը:

Շնորհակալութեամբ՝
վարչութիւն
«Ցառաջ»ի

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Ցառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է դիմել անշուշտ թերթիս վարչութեան մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէները (ընթացիկ եւ նորը) եւ կցել 20 Ֆ.ի դրոշմաթուղթ (25 Ֆ. արտասահմանի պարագային, բացի՝ Իտալիայէն, ուր թղթատարական անկանոնութիւններու եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը տեսնենք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնները չընդունիլ):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՒԷՐ ԱՅՆԹԱՊՑԻՆԵՐՈՒՆ

Նոր Այնթապ աւանի Այնթապի ինքնապաշտպանութեան Ցուչարճան կոթողին կառուցման առաջին տարեդարձին առիթով Փրանսահայ հայրենակիցները կը հրաւիրուին սոյն հանդիսութեանց, որոնք տեղի պիտի ունենան Սեպտ. 7-էն 20-ի ընթացքին:

Անոնք որոնք կը փափաքին մաս կազմել սոյն տօնակատարութեանց, թող բարեհաճին հեռաձայնել Ճակոբ Գրիգորի՝
208 - 01 - 83
թիւին, ճամբորդութեան մանրամասնութեանց ձեւակերպութեան տեղեկանալու համար:

Հ.Բ.Ը.Մ. - ՓԱՐԻԶ

Ցարգոյ հասարակութենէն կը խնդրուի նկատի ունենալ թէ ամառնային արձակուրդներու առթիւ Հ.Բ.Ը.Մ.ի Փարիզի գրասենեակն ու Ալեք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնը փակ են Յուլիս 28-էն Սեպտեմբեր 3:

×

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՁՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ՝ ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարկութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի բերմամբ, Հ.Բ.Ը.Մ.ի Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան Գրասենեակը՝ Լօզան, փակ պիտի մնայ Յուլիս 30էն Սեպտեմբեր 3:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

OPTIMA Tours

ETE 84
EN ARMENIE

— du 4 au 18 AOUT
— du 18 AOUT au 1er SEPT. } PRIX PARIS/PARIS : 6 410 F
— du 1er au 15 SEPTEMBRE

— du 6 au 20 OCTOBRE PRIX PARIS/PARIS : 5 430 F

Renseignements et Inscriptions:

PARIS
Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

VOYAGE CULTUREL EN ARMENIE

conduit par le Révérend Père KESSEGIAN
du 18 AOUT au 1er SEPTEMBRE (avec 3 jours à TBILISSI)
PRIX PARIS-PARIS : 6 410 F

Renseignements et inscriptions : OPTIMA TOURS
Sonia COUMRYANTZ
12, rue Vignon — 75009 Paris Tél. : 742. 10. 35

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
31
MARDI
31 JUILLET
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տրացուա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

ՅԱՐԵԱՆ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.755 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.755

ԻՐ ԱՕՏԻՔԸ

Jean Jaurès (*)

———×———

Ձիրզ այն պահուն երբ յաղթականները նորէն ժողովի նստած են Փարիզի մէջ, նոր պատերազմի մը հաշուեյարդարը կատարելու համար, կը լրանայ Ժօռէսի բռնութեան տարեդարձը (1914 Յուլիս 31):

Այնման դէմք մը, եթէ այս բառը կը պահէ իր ուժը: (Որքա՜ն լեցունկեկ բառեր մաշեցան, գործածուելով տեղի-անտեղի, - չքնաղ, փառաւոր, հոյակապ, եւայլն):

Արդարեւ, այնման էր ընկերվարութեան այս առաքեալը, եւ իր անապատ ապրանքով եւ մղած խիզախ պայքարներով:

Տեսարան էր, բայց նաեւ՝ արիւրուն:

Ականատեսները կը պատմեն թէ երբ կը բակուռ ճառ մը կը խօսէր քաղաքական կամ գաղափարական պայքարի մը առթիւ, յանախ ալ ձեռքին թեւնոցը կը թրթռէր, տենդին ուժգնութենէն:

Այս չի նշանակեր թէ ամբոխավար մըն էր: Բառն իսկ նախատինք մը պիտի ըլլար այդպէս անունին համար: Հռետոր, այո՛ նաեւ գիտուն: Գիտէր չարժման մէջ դնել հազարաւոր բազմութիւնները, հրահրել անոնց ոգին, բայց նաեւ անուցանել:

Շատ քիչեր կրցած են իրեն պէս «մանել» ընկերվարութեան բարդ դիտելիքները: Գրած թէ խօսած առեն, պայծառ էին իր միտքերը: Մատչելի՝ ամէնէն համրակին, ինչպէս իր յաջորդներուն համար, որոնք մինչեւ այսօր ալ կը պարծենան իրեն իբր աշակերտները:

Ճօսքեր, բացատրութիւններ ունի որոնք առածի կարգ անցած են, եւ իրեն նշանաբան կը գործածուին: Մի՛տքեր՝ որոնք մինչեւ այսօր ալ իրեն ուղեցոյց կը ծառային: Պատգամներ որոնց առջեւ համակրանքով կանգ կ'առնեն անոնք որոնք անոր հետ չեն համակրեր: Իմաստնիքէն մինչեւ այսօր ալ Ժօռէսով կ'երդնու, անոր անունը պահելով թերթին ճակատ:

Ինչպէս ուրիշ ականաւոր դէմքեր, Ժօռէսն ալ դարձած էր նշանակէտ անճոռնի ըղձրուտութեանց, ըզդուիչ սուտերու եւ խեղաթիւրումներու: Ժուժանուարու - թեան դրօշը պարզած էր Շարլ Մօռասի թերթը, որ Ժօռէսը կ'ամբաստանէր իբրեւ գործակալ Գերմանիոյ: - «Ամէն մարդ գիտէ որ Ժօռէս կը նշանակէ Գերմանիա»:

Թշնամիները յաջողեցան թանձրացնել, քուանտորել մթնոլորտը, եւ ի վերջոյ Ժօռէսի պլուին ուտել խելագարի մը ձեռքով:

Ինչո՞ւ այդքան ատելութիւն, ընկերվարական առաջնորդին դէմ:

Պարզապէս անոր համար որ Ժօռէս կը ճղներ ամէն գնով պահպանել խաղաղութիւնը: Անխոհեմ մերկացումներ կը կատարէր: Կը պարզէր միջազգային աշխարհագրութեան դաշերն ու կեդծիքները: Եւ այս ամէնը՝ առանց վնասելու իր հայրենիքին կենսական չահերուն:

Եւ երբ աշխարհ բռնկեցաւ 1914 Օգոստոսին, արեան դեռեր հոսեցնելու համար չորս տարի, այնատեն էր որ մարդիկ հասկցան թէ ո՛րքան իրաւունք ունէր: Բայց ուշ էր այլեւս:

Իր արատեսութեան եւ արդարադատութեան ապտւինած էին բոլոր դժբախտ եւ հալածական ժողովուրդները: Եւ Ժօռէս չնայեցաւ իր խօսքին ու գրչին ուժը, իր տիեզերական համայքը, սփոփելու համար անոնց տառապանքը:

Իր սիրտը նոյն եղբայրական ջերմութիւնը պահեց միշտ հայ ժողովուրդին համար: Կը խօսէր, կը գրէր, բողոքի բառեւներ կը ստորագրէր, եւ իր թանկագին հովանին կը տարածէր Փրօ-Արմէնիայի վրայ: Ջկար հայանպաստ ձեռնարկ մը որմէ բացակայ մնար:

Այդ օրերուն, 1904էն մինչեւ 1914, եթէ Փարիզը տեսակ մը հայկական վառարան դարձած էր, մեծ մասով կը պարտինք Ժօռէսի եւ ընկերներուն: Իր սպանութենէն վերջն ալ, իր ոգին էր որ չարժման մէջ կը դնէր յաջորդները:

Ո՛ւր էր որ միշտ յիշէին իր պատմական նշանախօսքը.

- «Ո՞րն է քաղաքութիւնը, - ճշմարտութիւնը փնտռել եւ ըսել»:

Այդ քաղաքութեան, - ճշմարտութեան, արդարութեան եւ ազատութեան դաւին համար էր որ զոհուեցաւ Ժօռէս:

Որքա՜ն կարօտ ենք այսօր Ժօռէսներու հզօր ձայնին, պուտ մը արդարութիւն չտեսնելու համար...

Շ.

31 Յուլիս 1946

(*) Սպանութեան 70ամեակին առթիւ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

———×———

ՀՈԼԻՎՈՒՏԵԱՆ ԲԱՑՈՒՄԷ ՄԸ ԵՏՔ՝ ԱՌԱՋԻՆ ՄԵՏԱԼՆԵՐԸ ԱՌԻՆ ԶԻՆԱՑԻՔ ԵԻ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ

———×———

Շաբաթ, ամերիկեան երաժշտական ամէնէն փայլուն կատակերգութեան նմանող, հոլիվուտեան բացում մըն է, որ կատարուած է Շաբաթ օր, Լոս Անճըլըսի մէջ, ուր կը սկսէին Ի՛Գ. ողիմպիականները: Մէկ նախադասութեամբ բացումը կը կատարէր՝ նախագահ Ռեյկըն, 90 հազար հանդիսականներու առջեւ: Ողիմպիական երդումը կ'արտասանէր Լուսին Մողես, յանուն մասնակցող բոլոր մարզիկներուն, բայց անապատելի կերպով կը չփոթէր, կը մոռնար ըսելիք քանի մը խօսքերը եւ 3-4 անգամ կը կրկնէր նոյն բանը յիշելու համար մնացեալը: Շփոթութիւնը կը վերագրուէր յուզումին եւ հանդիսականները կը ծափահարէին, քիչ մըն ալ աւելի...:

× Ֆրանսա կը մասնակցի 252 մարզիկներով, այսինքն գրեթէ կրկինը նախորդ ներով, այսինքն գրեթէ կրկինը նախորդ Ողիմպիականներու բազդատմամբ (127): Առաջին խաղերը նպաստաւոր չեղան, քանի Ֆրանսա Ուրուկուէյէն պարտուեցաւ պասքէթպոլի մէջ եւ հաւասար՝ 2 - 2 մըներ Ֆրանսա Ուրուկուէյէն պարտուեցաւ պասքէթպոլի մէջ եւ հաւասար՝ 2 - 2 մըներ Նայիլ Ֆուէթպոլի մէջ, Քաթարի հետ: Լոս - Անճըլըսը կը դանուի մարզական նոր նախարարը՝ Ալէն Քալմա եւ Փարիզի քաղաքապետը՝ Ժաք Շիրաք, որ տակաւին չի կրնար վերջնական բան մը ըսել Փարիզի թեկնածութեան մասին 1992ի խաղերուն համար:

× Առաջին մետալները չահեցան Չինացիք (32 տարի է չէին մասնակցած) եւ Ամերիկացիք: Չինաստան, ոսկի առաջին մետալը առաւ նշանառութեան մէջ (տորբճանակ):

× Խաղերու բացումէն քիչ առաջ, ողբերգութիւն մը կը պատահէր: 21 տարեկան սեւ նախկին դատապարտեալ մը, խեղճի պէս իր պիւիճը կը քշէր, մայթին վրայ ելլելով ամբոխին մէջ: 3 տարեկան հազիւ քիլոմեթր մը անդին: 3 տարեկան աղջնակ մը կը մեռնի տեղն ու տեղը, 54 հոգի կը վիրաւորուին, 5ը՝ ծանրօրէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ԳՆԴԱՊԵՏ ՌԵՄԻ», բուն անունով Թիլպէր Ուրնօ, սրտի տագնապի մը զոհ դացած է, քունին մէջ կենկանի (Քոթ տիւ Նոռ) պանդոկի մը իր սենեակին մէջ: Իր մահով, Ֆրանսական դիմադրութեան պատկառելի դէմքերէն եւ իր ժամանակի լաւագոյն գազանի գործակալներէն մէկն է, որ կ'անհետանայ: Ծնած 1904-ին Վանի (Մոռպիհան), երիցպաղոյն է 10 զաւակներու, երկրորդական ուսումէն ետք, կ'աւարտէ իրաւաբանական համալսարանը: 1940էն իսկ կը ստեղծէ դիմադրական առաջին ճիւղերէն մէկը եւ առաջին աշխատանքը կ'ըլլայ տեղեակ պահել Լոնտոնի սպասարկութիւնները Գերմանացիներու չարժումներուն մասին դրաւուած Ֆրանսայի մէջ: Մատնութեան հետեւանքով, մայրը, 5 քոյրերը ձերբակալուած են, փոքր եղբայրը՝ սպանուած, մէկ զարմիկը՝ հրացանաձարկ եղած: Ինք սակայն կը չարունակէ իր գործունէութիւնը անխափան: Պատերազմին վաղորդայնին կը խաղայ Ֆրանսացի Ժողովուրդի Հանրապետական Գունդին (ԼՒ - Փէ - Էֆ) մէջ, բայց պիտի հետեւանայ որ կօլէն, 1950-ին, երբ դիրք կը բռնէ մասնչալ Փեթէնի պատուին վերահաստատման ի նպաստ եւ այդ պատճառով նոյնիսկ կ'արտաքսուի «Ազատ Ֆրանսացիներու Միութենէն»: Աւելի ուշ, կօլեան դիրքորոշումը Ալժերիոյ անկախութեան մասին, վերջնապէս կը նուիրագործէ խզումը երկու մարդոց միջեւ: Անկէ ետք, գնդ. Ռեմի կը դրէ: Բազմաթիւ հատորներ լոյս կը տեսնեն դիմադրական չրջանի կեանքին մասին: Ճշմարտութիւնները չծամծմող, անաչառ անճնասութիւն մըն էր: Նախագահ Միթերան՝ այրիին ուղղած ցաւակցական իր հեռագրի մէջ կը չեշտէ. - «Ան եղաւ ան դերին մէջ կը չեշտէ. - «Ան եղաւ ան դերին մէջ կը չեշտէ. - «Ան եղաւ ան դերին

ՄԱՄԼՈՑ ԱՍՈՒԼԻՍ ՄԸ ԵՒ ԱՆՈՐ ՀԵՏԵՒԱՆՔԸ

Գրեց՝ ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Մայիս ամսուան մէջ, Լոս Անճըլըսի Շամլեան վարժարանի հայկական բաժնի վարիչ՝ Լեւոն Գասպարեանի նախաձեռնութեամբ եւ խումբ մը ուսուցիչներու, լրագրողներու եւ մտաւորականներու մասնակցութեամբ իրագործուեցաւ մամլոյ ասուլիս մը՝ որ բաւական եզակի է իրեւ զաղափար, եւ որուն արդիւնքներէն ոմանց կ'արժէ արձագանգել, զանոնք յանձնելով Սփիւռքի ուրիշ դպրոցներու տեսչութեանց ուշադրութեան: Միաժամանակ, այս ասուլիսը մէջտեղ հանեց ցաւոտ հարց մը, որ ինքնի՛ն արժանի է խորհրդածութեան:

Գասպարեանի յղացած գաղափարը հիմնաւորող մտածումը պարզ է: Լոս Անճըլըսի, ինչպէս անուշտ արեւմտեան աշխարհի հայ մանուկները կը մեծնան հեռատեսիլի ընկերակցութեամբ: Մանաւա՛նդ Ա.Մ.Ն-ի մէջ, ուր նախազահը անդադար կ'օտագործէ մաս-մեդիաները, ամէն 8էն 18 տարեկան մանուկ եւ պատանի վարժ է տեսնելու պատասխանատու անձերու հարցազրոյցները՝ մամլոյ ներկայացուցիչներուն կողմէ: (Ուրի՛շ հարց է նման ասուլիս - խեղկատակութիւններու պարունակութիւնը: Հոն կը սիրապեսն հռետորութիւնը եւ սուտը, կամ քօղարկուած ճշմարտութիւնները): Հարցն ա՛յն է, որ հայ մանուկը գիտէ որ «ժողովրդավարական» Ամերիկայի մէջ այսպէս կոչուած «կարծիքներու փոխանակութիւն» կայ երկրի մը առաջնորդներուն եւ մամուլի միջեւ. կայ նաեւ «հաշուետուութեան» նըմանող բան մը:

Սփիւռքահայ համայնքներու մէջ չափազանց հազուագիւտ է նման բան: Կան անշուշտ «տեսակցութիւն» որակուող բաներ, մամլոյ մէջ, սակայն ասոնք յաճախ աւելի որովայնախօսութիւն են, քան ազատ կարծիքներու իսկական փոխանակութիւն: Եւ ապա, նոյնիսկ հայկական դպրոց յաճախող պատանիները՝ հայ մամուլ չեն կարդար սովորաբար: Իրենց համար «հայ մամուլը»ը ճայնասփի՛ւռն է ամէնէն աւելի. որոշ չափով՝ հեռատեսիլի ժամերը եւ անգլիատառ մամուլը. հայատառ մամուլը, դժբախտաբար, կը կարդացուի մի քանի 16 - 18 տարեկան ուսանողներու կողմէ միայն, եւ կամ կը կարդացուի հո՛ն, ուր ուսուցիչները կը կիրարկեն արեւմտահայերէնի դասաւանդութեան մէկ որոշ մէթոտ, պարտադրելով որ աշակերտները հայ մամուլի սիւնակներուն մէջ արձարծուող նիւթերու հետեւին եւ անոնց մասին չարադրութիւններ գրեն: (Դժբախտաբար շատ փոքր է թիւը՝ նըման ուսուցիչներու, նախ՝ որովհետեւ անոնք դիտեն որ նոյնիսկ 18 տարեկան աշակերտներու մեծամասնութիւնը, պէտք եղածին չափ լաւ հայերէն չի գիտեր, եւ ապա՝ որովհետեւ... կը վախնան որ իրենց աշակերտները, երիտասարդ ու կըրակոտ, կրնան սկսիլ արտայայտել անհանդուրժող կարծիքներ, «պատակտումներ» ստեղծել դասարանին մէջ, եւ տեսուչ ու ծնողք բարկացնել...):

Ուրեմն, Շամլեան վարժարանի անձնակազմէն ոմանք կ'որոշեն հրաւիրել հայատառ եւ անգլիատառ բայց հայ մամուլի խմբագիրներ եւ մտաւորական - թղթակիցներ, վարժարանի պատանիներուն հետ մամլոյ - ասուլիսի մը: Հոն, պատանիները հարցումներ կ'ընեն, այն հարցերուն մասին՝ որոնք կը հետաքրքրեն զիրենք: Ներկայ կ'ըլլան մամլոյ 14 «գործիչներ»ու եւ ուսուցիչներու խմբակ մը, ապա (ամենակարեւորը) մօտ 30 աշակերտներ: Մօտ երեք ժամ կը տեւէ մամլոյ ասուլիսը, եւ ինչպէս կ'ըսէ Լոս Անճըլըսի հայ մամլոյ մէկ թղթակիցը, դրեթէ «պարտադրաբար» տուն ղրկուեցան ուսանողները, որոնք ի վերջոյ յայտնօրէն աւելի խանդավառ, արթուն, պատրաստուած ու յանդուգն ցոյց տուած են իրենք զիրենք, քան մասնակցող մամլոյ հասուն գործիչներէն ոմանք:

Նման ասուլիսի մը յղացքը ինքնին արժէքաւոր է: Մարդ կը մտածէ թէ ի՞նչ պիտի պատահէր արդեօք Պէյրութի մէջ՝ եթէ ՀՅԴ-ի օրկան Ազդակ, Ռամկավարութեան օրկան Զարթօնք, ՍԴ - Հնչակեան կուսակցութեան օրկան Արարատ օրթերթերու, ինչպէս նաեւ Սփիւռք եւ Նայիրի չարաթաթերթերու խմբագրական կազմերը ներկայանային 20 - 30 պէյրութցի հայ պատանի ուսանողներու, առիթ տալով անոնց որ անկաշկանդ հարցաքննեն զիրենք: Անկասկած ամէն տեսակի հարցումներ պիտի լսուէին, ամէն երանգի, վախկոտ - քաղաքավարէն մինչեւ լիրբ, անմխիթարն՝ մտածուած: Արդեօք մեր կոճկուած առաջնորդները (ըլլա՛յ մամլոյ, ըլլա՛յ ուրիշ հաստատութիւններու) պիտի համարձակէի՞ն առնել նման քայլ մը: Չեմ գիտեր: Կ'արժէ սակայն արձարծել զաղափարը, եւ ապա մի քանի բառով անդրադառնալ երկու տեսակի արդիւնքներու:

Նախ՝ մի քանի օրինակ, աշակերտներու ուղղած հարցումներէն: (Ա.). - Ինչո՞ւ ձեր թերթը չունի անդլերէն բաժին: Ուրիշ խմբագրի մը՝ մարզական բաժին, ուրիշի մը՝ գրական բաժին:

(Բ). - Եթէ մեր չրջանի տասնեակ մը հայկական թերթերը միանային, աւելի լաւ չէ՞ը ըլլար: (Յ. Թ.. Կուլօրէն միութիւն քարոզելը ամէն տեղ, իր վնասները ունի):

(Գ). - Եթէ ձեզի մեր գրութիւնները ղրկենք, պատրա՞ստ էք հրատարակելու:

(Դ). - Ինչո՞ւ լուրջ մանկա - պատանեկան բաժին ունեցող թերթ չկայ:

(Ե). - Զանազան կուսակցական թերթեր կան, եւ կան նաեւ անկախ թերթեր: Ի՞նչ տեսակի կապեր գոյութիւն ունին անոնց խմբագրական կազմերուն մէջեւ: (Յ. Թ. - Դժբախտաբար եա, որ կը բնակիմ Ամերիկայի արեւելեան կողմը, այսինքն՝ Լոս Անճըլըսէն 4800 քիլոմեթր հեռու, ներկայ չէի, չլսեցի արուած պատասխանը, որուն մասին չատ բան չըսեր Լոս Անճըլըսի հայ մամուլը: Ամերիկայի մէջ, ուր հայ բժիշկներ, հայ հարուստներ, հայ փրոֆէսէօրներ, հայ ղրադէտներ, նոյնիսկ անդադար համադումարներ կ'ունենան, հայ մամլոյ խմբագիրներու եւ աշխատակիցներու համադումար գոյութիւն չէ ունեցած, որքան որ պիտեմ):

(Զ). - Ինչո՞ւ մեր թերթերու խմբագիրները, մանաւանդ անգլիատառ թերթերու խմբագիրները, չեն պահանջեր ամերիկեան Պետութեան քաղաքային, նահանգային կամ պետական - դաշնակցային պաշտօնեաներէն՝ որ անոնք յատուկ մամլոյ ասուլիսներ ունենան իրենց հետ, հայութիւնը հետաքրքրող հարցերու մասին խօսելու համար: (Յ. Թ. - Անչուշտ հայ պատանիներու ատեաւր մեծամասնութիւնը հայկական խմբագրատան մը պաշտօնեաներուն տեսած, եւ ոչ ալ զաղափար ունի անձնակազմին ու տնտեսական այն նեղութիւններուն մասին, որոնցմէ կ'ուժաթափի հայ խմբագիրը: Բայց եւ այնպէս, եթէ հարցումը որոշ միամտութիւն մը կ'ենթադրէ, ապուշ չէ):

(Է). - Կ'բսուի թէ Հայաստանի նոր ուղղագրութիւնը ճիշդ չէ: Եթէ սխալ է, ապա ինչո՞ւ Հայաստանի պետական չըբջանակները որդեդրեցին այդ ուղղագրութիւնը: Անոնք չէի՞ն գիտեր որ սխալ է:

Հետաքրքրական է այս վերջին հարցումին ստացած, աւելի ճիշդ չստացած պատասխանը: Մամուլը ընթերցողը կրնայ միայն եզրակացնել որ ներկայ խմբագիրները (որոնց ատեաւր մեծամասնութիւնը արեւմտահայ կամ պարսկահայ է, այսինքն՝ դասական ուղղագրութիւն գործածող) կմկմած են գաղջ պատասխաններ: Ոչ ոք՝ արթնութիւնն ու յանդգնութիւնը ունեցած է, ըսելու թէ գործը սխալ մըն էր, որ պարտադրուեցաւ մասամբ՝ անկեղծ լեզուական մտահոգութիւններէ դրդուած, սակայն սխալ մտածող լեզուաբաններու կողմէ, եւ մասամբ՝ պետութեան մը կողմէ որ Սովետական Միութեան մեծամասնութեան (և միշի այլոց՝ Ադրբէյջանի) պարտադրեց ռուսական գիրերը: Որոշ չափով գիջեցաւ միա՛յն Վրացիներուն եւ Հայերուն, եւ անոնց արտօնեց որ պահեն իրենց աւանդական այբուբենը, սակայն Հայերուն պարտադրելով նոր ուղղագրութիւն մը, որ խրամատ բանալու սահմանուած էր, թէ՛ Սփիւռքահայութեան եւ Հայաստանի միջեւ, թէ՛ ալ աւանդական գրութիւններուն եւ նոր գրել - կարդալ սորվող բանուորներու եւ գիւղացիներու սատար զանգուածին միջեւ:

Տխուր բան է որ ոչ մէկ արեւմտահայ ուզած է խոտորել անդորրութիւնը, եւ ըսել նման բան, քանի որ կրնայ զրգռիչ թուիլ: Ե՛ս անճնապէս հակառակ եմ այն երկարաշո՛ւնչ, պատգամող, հռետորական ելոյթներուն, որոնցմով Դաշնակցական մամուլին մէկ մասը կը չարունակէ, մինչեւ այսօր, քննադատել Սով. Հայաստանի Պետութեան զանազան արարքներն ու որոշումները: Պէտք է գիտնալ զանազանել կենսականը՝ պարագայականէն: Սակայն այս հարցին մէջ, ուր կենսական է ճշմարտախօսութիւնը, կը թուի թէ ոչ ոք ըսած է պէտք եղածը, կամ գոնէ անոր արձագանգը չկայ Լոս Անճըլըսի հայ մամլոյ մէջ:

Երկչոտութիւնը կը քաջալերէ ամբարտաւանութիւնը: Ասուլիսէն մի քանի չաբաթ եաք, Սեվան ամսաթերթին մէջ (որ կը հրատարակուի արտաղաղթող «Հայաստանցիներու» կողմէ, սովետահայ ներկայ ուղղագրութեամբ), 1984, Յունիս 1-ին ելոյթ ունեցաւ Թերթի խմբագիրը, Մաուէն Գարաճեան: (Յ.Թ. - Ան դասաւանդած է ռուս գրականութիւն, Երեւանի Պետական Համալսարանին մէջ, արտաղաղթելէ առաջ, եւ ունի լուրջ պատրաստութիւն, գրական, ապա նաեւ որոշ տեսական մարզերու մէջ): Դժբախտաբար իր առաքինութիւններուն եւ պատրաստութեան արտացոլումը չենք գտներ այս յօդուածին մէջ: Ընդհակառակն, ան կ'արտայայտէ գերակայութեան այդ զգացումը, որով ոչ միայն Հայաստանի մէջ բնակող Հայը, այլեւ մանաւանդ արտաղաղթող (ըստ ոմանց՝ «դասալիք») Հայաստանահայը կը տոգորուի, երբ կը պատգամէ Սփիւռքահայուն, քիչ մը ամէն հարցի մասին:

Ի՞նչ է փրոֆ. Գարաճեանի միտք բանին: Երկու էջէ աւելի երկար յօդուածը, առողջ միտքերու կարգին, սա ունի ըսելիք. - Երբ Սփիւռքահայ ուսուցիչը կ'ըսէ, «Սփիւռքինը դասական ուղղագրութիւնն է», Գարաճեան կը պատասխանէ, «Բայց այդ նոյն Սփիւռքում աւելի քան 35 հազար այսպէս-կոչուած Հայաստանցիներ կան»: Ասօսկեցը կ'ըսէ, «Եթէ եկած են Սփիւռք, թող ընդունին մեզը, դասական ուղղագրութիւնը»: Փրոֆէսէօր Գարաճեան կը պատասխանէ, - «Եկ, ճըչդենք, սիրելիս: Նախ՝ Սփիւռք չեն եկել նրանք, այլ՝ Միացեալ Նահանգներ»:

Չեմ ուզեր խորհրդածել երկար-բարակ: փրոֆ. Գարաճեան անզգոյշ է երկվայրկեան մը, եւ կ'արտօնէ ինքզինքին արտայայտել այն հոգեբանական բարդոյթը, որ ամէնէն լուրջ ախտանիշանն է հայաստանեան մտածելակերպին, - «Սփիւռք չեն եկել նրանք, այլ՝ Միացեալ Նահանգներ»: Սփիւռք ծնած, մեծցած, զանազան զոհութիւններով արեւմտահայերէնը պահպանել փորձող Սփիւռքահայուն ի՞նչ կ'ըսէ այս տիկինը, ինքն ալ ծնած Սփիւռք, եթէ չեմ սխալիր, փոքր տարիքին ներգաղթած Հայաստան, իր ծնողքին հետ, ապա՝ արտաղաղթած, երբ կը խօսի մեզի, այս կրկնակ հեղինակութեամբ, - (ա). տակաւին Հայաստանահայ է, կը պատգամէ Արարատի չուքին տակ զգեցած պիտանեկի պատմուճանի հեղինակութեամբ. բայց կը պատգամէ նաեւ. (բ). իբրեւ ոչ-Սփիւռքահայ, այլ... իբրեւ իսկական Ամերիկացի: Ի վերջոյ հասարակ Սփիւռքահայ մը չէ. Միացեալ Նահանգներ եկած է Միացեալ Նահանգեի ըլլալու, Հորհըրդահայ ուղղագրութեամբ Սեվան խմբագրելու, եւ մեզի պատգամելու, որ... իրեն նման 35.000 Հայաստանցի-Ամերիկացիներ ոչ - Սփիւռքահայեր կան, որոնց պետութիւնը, ի վերջոյ, իր բրածը գիտէ: Մեզի, միւսներուս, կը մնայ համակերպիլ, քաղաքական եւ դաղափարախօսական հարց էյ բուցանել: Կը դրէ, - «Նոր ուղղագրութեան ներկայացուցած հիմնական մեղադրանքն այն է, որ դա ընդունուել է 1937 թուականին... Իսկ եթէ 1907-ի՞ն ընդունուած լինէր» կ'եզրակացնէ որ Հայաստանեան ուղղագրութեան հակառակող Սփիւռքահայը պարզապէս հակահամայնավար

ՋՐԱՔԵՐԴԻ ԱՆԱՊԱՏԸ

—×—

ԽՄԲ. - «Էջմիածին» ամսագրի Մայիսի թիւին մէջ Սամուէլ Կարապետեան ստորագրած է յօդուած մը՝ «Ջրաբերդի Անապատը» խորագրով, ուր կ'անդրադառնայ Անապատի յուշարձաններուն եւ արձանագրութիւններուն, հետաքրքրական տեղեկութիւններով: Կու տանք յօդուածին հիմնական մասերը՝ արեւմտահայերէն:

×

Ուշ միջնադարուն պատմական Հայաստանի Արցախ նահանգի կեդրոնն էր հռչակաւոր Տրտու (Թարթառ) գետի միջին աւազանին մէջ կը տարածուէր Ջրաբերդ գաւառը նոյնանուն բերդով, որ վեր կը խոյանար Տրտու եւ Թրղի գետերու միջեւ, աւերակ վայր մը: Բերդը ծանօթ էր վաղ միջնադարէն: Անիկա աչքի կը զարնէ տպաւորիչ դիրքով, մանաւանդ դէպի Թրղի գետը փռուած ուղղութեամբ: Անտառկապատ այս բերդի չրջապատին մէջ կը գտնուին քանի մը վանքերու աւերակներ, ինչպէս՝ Երից Մանկանց վանքը, Թուխկասարի եւ Անապատի վանքերը, Շուքափանքն ու Մեսեսավանքը: Ցիշեալ յուշարձաններէն Անապատ վանքը ամէնէն մօտն է բերդին եւ կը գտնուի ոչ նուազ անտառիկ վայրի մը մէջ: Անապատը կը գտնուի աննշան վտակի մը ձախ ափը, որ կը թափի Տրտու գետը՝ չուրջ 4 կմ քիլոմեթր հռսելէ եաք: Անապատը Ջրաբերդի նկատմամբ աւելի կարուած է բանուկ ճամբաներէ եւ հոս հասնելու համար հարկ է նախ իջնել բերդէն Թրղի գետին հովիտը, ապա անցնելով գետին ալ կողմը, լեռնային միակ արահետով բարձրանալ Մռաւ լեռնաչղթայի հարաւ նայող անտառապատ լանջը (մօտ 2 քմ.), ուր դարաւոր հաճարենիներու եւ կաղնիի ծառերու հովանիին տակ պահպանուած է Անապատի յուշարձաններու խումբը: Հոն գտնուող յուշարձանները՝ որոնք զուրկ են ամէն տեսակ ճամբաներէ եւ կարուած գիւղամիջեան բանուկ ճանապարհներէ, միշտ ալ դուրս մնացած են մեր կարգ մը մասնագէտ-ուսումնասիրողներու տեսադաշտէն: Յուշարձաններու խումբին վերաբերող գրաւոր առաջին յիշատակութիւնը կը պատկանի Շ. Մկրտչեանի:

Սակայն, հոն գտնուող արձանագրութիւններուն չնորհիւ, որոնց վերծանումը կու տանք քիչ անդին, պարզուեցաւ Անապատ յուշարձանին դերն ու նշանակութիւնը Արցախի պաշտամունքի ճարտարապետութիւն կը կիրարկէ: Կը չարունակէ՝ հաստատելու համար որ սա տրամաբանական չի կրնար ըլլալ, նկատի առնելով որ «երբ այսօրուան Հայաստանի պաշտօնական ներկայացուցիչներն են ժամանակ, յանկարծ ենք ընդունում նրանց, ձեռքից-ձեռք «փախցնում», սակայն այդ ներկայացուցիչներին գործածած ուղղագրութիւնը նոյն պատիւներով չենք ընդունե»:

Հոս կը տեսնուի երկու կէտ, - փրոֆ. Գարաճեանի հոգեկան ախտաբանական վիճակը, երբ կը մերժուի 35.000 Հայաստանցիի սփիւռքացումը, կը հաստատուի անոնց կրկնակ «հեղինակութիւնը», իբրեւ Հայաստանահայ եւ... Ամերիկացի, ինչ փո՛յթ, թէ մեծամասնութիւնը անդլերէն գիտէ, եւլն.: Սակայն բացայայտ է նաեւ անոր դիտումներէն ոմանց ճշդրտութիւնը: Կ'ընդգծէ հայ հանրութեան որոշ հատուածներու դրեթէ ստրկամիտ ընդունելութիւնը՝ Հայաստանի ներկայացուցիչներու ամէն ցափռուքին, եւ այդ ընդունելութիւնը «տրամաբանօրէն» ընդհանրացնելով կ'ըսէ, - եթէ կը սիրէք յարգել հայրենի «Պետութեան» ներկայացուցիչները, պէտք է նոյնչա՛փ յարգէք անոնց արարքները, ի միջի այլոց՝ անոնց նախընտրած ուղղագրութիւնը: «Ցրամաբանութեան» վտանգները չատ են, ինչպէս գիտէ յարգելի փրոֆէսէօրը: Մանաւանդ երբ այդ տրամաբանութիւնը կ'աշխատի՝ մղուած ինքնապարտադրութեան ու պիտակութեան հիւանդագին եւ գժբախտաբար հաւաքական զգացումներէ, զորս կը բաժնեն 34.999 նոր սփիւռքացած Հայաստանցի Հայերու ատեաւր մեծամասնութիւնը՝ գժբախտաբար:

ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ Ա. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆԻ ՓՈՓԽԻԿ ԸՆԹԱՑՔԸ

(Թղթակ. Հ. Յ. Ջ.)

- 13 -

ՅՈՒՑՈՒԱԳ ԲՎ ՊՈՏՏԻ

Ան Գասպարը առաւօտ մը կանչեց իւրաքանչիւրը, ըսելով որ մէկէ աւելի պէտք չունի իր ժամերուն դպրոց գայ ան, ինչպէս նաեւ իր կողակիցը՝ Տոճ Գասպարը (բեռնափոր) որ ինչ կրնայ ընել՝ պիտի ընէ։ Ամէնքն ալ հասկցան թէ ինչ կը պատահէր։

Ան Գասպարը ծառայած էր Ամերիկեան մեծ ճարտարարուեստական ձեռնարկի մը մէջ, ուր ինքն ալ ունէր իր ժամերուն դպրոց գալու իրաւունքը։ Ան, ինչպէս ամէնքը գիտէին, ամէն ինչ ձեռքով կ՚ընէր։ Ան ամէն ինչ կրնար ընել, ամէն ինչ կրնար նորոգել։ Ան ամէն ինչ կրնար ստեղծել։ Ան ամէն ինչ կրնար գտնել։ Ան ամէն ինչ կրնար գործածել։ Ան ամէն ինչ կրնար ծախել։ Ան ամէն ինչ կրնար գնել։ Ան ամէն ինչ կրնար ուղղել։ Ան ամէն ինչ կրնար ծռել։ Ան ամէն ինչ կրնար կոտրել։ Ան ամէն ինչ կրնար ջարդել։ Ան ամէն ինչ կրնար ...

- Ինչո՞ւ ան ամէն ինչ կրնար ընել, պատասխանեց Տոճ Գասպարը, ինչո՞ւ ան ամէն ինչ գիտէր, որովհետեւ ան ամէն ինչ կ՚ընէր։ Ան ամէն ինչ կ՚ընէր, որովհետեւ ան ամէն ինչ կրնար ընել։ Ան ամէն ինչ կրնար ընել

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները ի նպաստ Պելճոթէնի կայանին.- Տէր եւ Տիկին Մեկռտուչեան (Ափէնք) 200 Ֆ. Պերճ Մավեանի յիշատակին, Տիկին Տալիթա Մեկռտուչեան 200 Ֆ. իր ապաքինման առթիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Պուլվ. Օտոյի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ առացած է Նազելի Պօզոյեանի հոգեհանդիստին առթիւ ընկերուհի Բ. Ամրազանեանէ 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեանէ 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Կարօ Կոնոյեանէ, Տէր եւ Տիկին Կօթիէէ, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գուլումճեանէ 50ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գուղեանէ 100 Ֆ. Լրենց Թոռնիկին մկրտութեան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆԵՐՍԷՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՎԱՐԴԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան 100ամեակի
ոգեկոչումը

Փարիզի մէջ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 28ին
կեդրոնական Սաւուց Միութեան

նախաձեռնութեամբ

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

TRANSTOURS

VOUS PRESENTE SES VOYAGES ORGANISES

12 - 14 Jours à EREVAN

ALLER - RETOUR PAR AVION - SERVICE 1ère CLASSE

de PARIS

— Du 9 au 24 Août — 16 jours, dont 14 à EREVAN	**Prix: 6750 F**
— Du 7 au 22 Septembre — 16 jours, dont 14 à EREVAN	**Prix: 6750 F**
— Du 5 au 20 Octobre — 16 jours, dont 14 à EREVAN	**Prix: 5900 F**

de MARSEILLE

— Du 11 au 24 Août — 14 jours, dont 12 à EREVAN	**Prix: 6400 F**
— Du 8 au 21 Septembre — 14 jours, dont 12 à EREVAN	**Prix: 6400 F**
— Du 6 au 19 Octobre — 14 jours, dont 12 à EREVAN	**Prix: 5700 F**

Et deux voyages : CROISIERES d'une semaine
et séjour d'une semaine à EREVAN

1) Paris — Moscou — Erevan par avion — séjours d'une semaine à Erévan et retour à bord de LITVA. du 14 au 28 Juillet—Depuis **7710 F** + Taxe de port **250 F**
2) Aller : Marseille—Odessa (à bord de LITVA), séjour d'une semaine à EREVAN, retour par avion, Moscou Paris. Depuis **8010 F** + Taxes de port **250 F.**

TRANSTOURS — 25, rue d'Argenteuil - 75001 Paris — Tél. : **261 58 28**

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

արձակուրդի ընթերցումներ

ՇՈՒՐՋ ՄԻՍՏՔԵԱՆ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ
1958 – գին 60 Ֆ.

ԵՒՐԱՊԱՑԻ
ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ
1963 – գին 35 Ֆ.

ՇՈՀԱՆ ՇՈՀԱՆՈՒՐ
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ
1971 – գին 50 Ֆ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ
1973 – գին 50 Ֆ.
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ
վերհրատարակութիւն 1981 – գին 70 Ֆ.

Ե'ՆՈՎՔ ԼՈՋԻՆԵԱՆ
ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ
1979 – գին 50 Ֆ.

ԽՇՃԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ
ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ
1980 – գին 70 Ֆ.

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ — 50»
Ծաղկեփունջ «Ցառաջի յիսնամեայ հաւատքածողներէն (1925 – 1975)
հր. վիպայրան
ԿՈՂՔ՝ **ԴՈՒՔԱՋՈՒԻ**
1976 – գին 120 Ֆ.

ԴԻՄԵԼ՝ «ՅԱՌԱՋ»Ի
Թղթատարի ծախք՝ յաւելեալ 10 Ֆ.:

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Կանոնադրքի 24-րդ Յօդուածի տրամադրութեան համաձայն, ներկայիս Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները կը հրաւիրենք ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ մը, որ պիտի գումարուի Առաջնորդարանի սրահին մէջ, 15 rue Jean - Goujon, Փարիզ 8-րդ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ օր, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 5, 1984, Ե. րեկոյեան ժամը 20-ին, Օրակարգ ունենալով.-

«ԿՆՆՈՒԹԻՒՆ ՈՒ ՎԱԽԵՐԱՑՈՒՄԸ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 1954-Ի ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐՈՒՆ»:

Եթէ յիշեալ Թուականին ժողովի մեծամասնութիւն չգոյանայ համաձայն կանոնագրի նոյն յօդուածին, այժմէն իսկ Ընկերակցութեան անդամները կը հրաւիրենք երկրորդ Արտակարգ Ընդհանուր ժողովի մը, որ պիտի գումարուի ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ օր, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19, 1984-ին, երեկոյեան ժամը ճիշդ 20-ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնին մէջ, 118 rue de Rosny, Փարիզ 17-րդ, ուր որոշումները պիտի տրուին՝ «ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներուն թիւը»:

Անդամներէն անոնք, որոնք կը փափաքին այժմէն ծանօթանալ Կանոնագրութեան բարեփոխութեանց ծրագրին, զայն կը գտնեն Առաջնորդարանի Դիւանին մօտ:

Անոնք որոնք յիշեալ ծրագրին մասին թելադրութիւններ կ'ունենան, փափաքելի է որ զանոնք գրաւոր յանձնեն Եկեղեցւոյ Դիւանատան՝ մինչեւ Սեպտեմբեր 2, 1984, կիրակի օր ներառեալ:

Այս առթիւ կը յիշեցնենք, թէ Անդամական Արտակարգ Ընդհանուր ժողովին կարենալ մասնակցելու համար, Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները պարտաւոր են, ամէնէն ուշ մինչեւ կիրակի, Սեպտեմբեր 2, ներառեալ, վճարած ըլլալ իրենց յետնեալ տարիներուն բոլոր անդամատուրքերը:

ԴԻՒԱՆ
ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՑ
ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

**ՄԱՐՍԷՑԼԻ
ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ**
12 - 14, Rue Saint-Bazile — 13001 Marseille

Մարսէյլի Մշակոյթի Տունը փակ է
ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն 31

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել Թղթատարի ղրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Ցառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային, կարելի է դիմել անշուշտ Թերթիս վարչութեան մեկնումի Թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէներ (ընթացիկ եւ նորը) եւ կցել 20 Ֆ.ի դրոշմաթուղթ (25 Ֆ. արտասահմանի պարագային, բացի՝ Իտալիայէն, ուր Թղթատարական անկանոնութիւններու եւ յապաղումներու պատճառաւ, կը տեսնենք հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնները չընդունիլ):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՒԷՐ ԱՅՆԹԱՊՑԻՆԵՐՈՒՆ

Նոր Այնթապ ւսանի Այնթապի ինքնապաշտպանութեան Յուշարձան կոթողին կառուցման առաջին տարեդարձին առիթով Ֆրանսահայ հայրենակիցները կը հրաւիրուին սոյն հանդիսութեանց, որոնք տեղի պիտի ունենան Սեպտ. 7-էն 20-ի ընթացքին:

Անոնք որոնք կը փափաքին մաս կազմել սոյն տօնակատարութեանց, Թող բարեհաճին հեռաձայնել Յակոբ Գրիգորի՝
208 - 01 - 83
Թիւին, ճամբորդութեան մանրամասնութեանց ձեւակերպութեան տեղեկանալու համար:

Հ.Բ.Ը.Մ. - ՓԱՐԻԶ

Յարգոյ հասարակութենէն կը խնդրուի նկատի ունենալ թէ ամառնային արձակուրդներու առթիւ Հ.Բ.Ը.Միութեան Փարիզի ղրասենեակն ու Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնը փակ են Յուլիս 28էն Սեպտեմբեր 3:

×

Հ.Բ.Ը.Մ.
ՁՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ՝ ԼՕՋԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի բերմամբ, Հ.Բ.Ը.Միութեան Ձուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան Գրասենեակը՝ Լօզան, փակ պիտի մնայ Յուլիս 30էն Սեպտեմբեր 3:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Շաւիլի ընթրիք - պարահանդէսը ՕԹԷԼ Ռամատա՝
ՇԱԲԱԹ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 6-ին

×

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի
ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Նոյեմբեր 17-ին :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՈՒՒԹԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՁԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՇԱՐԱՆ, ԵԻԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI,
DE 14 à 18 h. 30
SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ,
ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30
ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné